

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**«Διαμόρφωση και λειτουργία Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής στην Άτυπη
Εκπαίδευση Ενηλίκων: δυνατότητες και όρια.»**

Ελένη Χ. Γκόρα

Διδακτορική διατριβή

Μέλη Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής:

A. Επιβλέπων: Αλέξανδρος Ακριτόπουλος, Καθηγητής Ελληνικής Λογοτεχνίας με έμφαση στην Παιδική Λογοτεχνία στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.

B. Μέλος: Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος, Καθηγητής Δημιουργικής Γραφής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Διευθυντής και Επιστημονικός Υπεύθυνος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Δημιουργική Γραφή» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Γ. Μέλος: Γεώργιος Ιορδανίδης, Καθηγητής Οργάνωσης και Διοίκησης της Εκπαίδευσης, Αντιπρύτανης Οικονομικών, Προγραμματισμού και Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Στους Καθηγητές μου,
Αλέξανδρο Ακριτόπουλο,
Τριαντάφυλλο Κωτόπουλο
και Γιώργο Ιορδανίδη
για την αμέριστη στήριξη και συμπαράστασή τους.

Η Ελένη Γκόρα βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία: 23/06/2022

Περιεχόμενα

Περίληψη	9
Abstract.....	10
Πρόλογος	11
Κατάλογος Αρκτικόλεξων Συντομογραφιών.....	14
Εισαγωγή	16
1. Θεωρητική προσέγγιση εννοιών, όρων και ορισμών σχετικών με τη «Λογοτεχνία», τη «Δημιουργική Γραφή» και τα «Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής»	19
.1. «Η Λογοτεχνία»	20
1.1.2. Η Θεωρία Λογοτεχνίας.....	32
1.1.3 Η κριτική της Λογοτεχνίας - Η λογοτεχνική κριτική.....	40
1.1.4 Λογοτεχνικά γένη και είδη.....	44
1.1.5 Το λογοτεχνικό έργο: η σύνθεση, η ανάγνωση, η ανάλυση	57
Πεζός λόγος: μυθοπλασία, αφήγηση, ιστορία, πλοκή, σκηνικό, χαρακτήρες, αφηγηματικές τεχνικές, διάλογος, μονόλογος.....	61
Ποιητικός Λόγος: ήχος, ρυθμός, μέτρο, στιχοποιία/ ομιλητής, φωνή, τόνος, εικονοποιία	81
1.2 «Δημιουργική Γραφή»	95
1.2.1 Δημιουργική Σκέψη – Δημιουργική Φαντασία	100
1.2.2 Δημιουργικότητα και Δημιουργικοί άνθρωποι	102
1.2.3 Ο Συγγραφέας Δημιουργός.....	108
1.2.4 Η αυτονόμηση της Δημιουργικής Γραφής	113
1.3 Διδασκαλία και «Δημιουργική Γραφή»	119
1.3.1 Διδασκαλία/ Εκπαίδευση και «Δημιουργική Γραφή» στην Ελλάδα-Ένταξη της Δ.ΓΡ. στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	119
1.3.2 Τα ελληνικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) και η Δ.ΓΡ. .	123
1.3.3 Διδασκαλία ενηλίκων και Δημιουργική Γραφή.....	140
1.4 Βιωματικά Εργαστήρια	145
1.4.1 Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής (Β.Ε.Δ.ΓΡ.).....	145
1.4.2 Β.Ε.Δ.ΓΡ. και Marketing	147
1.4.3. Β.Ε.Δ.ΓΡ. και Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών	148
1.4.4 Διαμόρφωση και Λειτουργία Β.Ε.Δ.ΓΡ.	151

2. Έρευνα και Μεθοδολογία στα Βιοματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής Ενηλίκων.....	156
2.1. Το αντικείμενο της έρευνας.....	156
2.2. Η τυπική δομή ενός βιοματικού εργαστηριακού μαθήματος Δημιουργικής Γραφής	156
2.3. Τα Βιοματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής Ενηλίκων που οργανώθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα της έρευνας	164
2.3.1. Τα δομημένα ΒΕΔΡΓ (1-27).....	164
1. «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»	164
2. «Δεν κοιμόμαστε»	174
3. «Μια ντουζίνα γκαντεμιές».....	189
4. «Σελίδες ημερολογίου».....	203
5. «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία».....	218
6. «Πέρνα να τα πούμε».....	237
7. «Αλήθειες και ψέματα μόνο»	247
8. «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»	259
9. «Το μαύρο ντόμινο»	275
10. «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»	295
11. «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές»	312
12. «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα».....	328
14. «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων»	341
15. «Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι».....	353
16. «Παραμύθια, βότανα και ξόρκια».....	373
17. «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας»	393
18. «Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο».....	405
19. «Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση».....	418
20. «Το καλοκαίρι είναι εδώ».....	435
21. «Με κρασί και με τζιτζίκι»	447
22. «Μονόλογοι γυναικών».....	459
23. «Μια ντουζίνα γκαντεμιές»	470
24. «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη».....	483
25. «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή».....	495
26. «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη».....	506

27. «μέρες καραντίνας».....	516
27. «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες».....	527
Οι συμμετέχοντες στα Β.Ε.Δ.ΓΡ.	540
3. Τα αποτελέσματα της έρευνας.....	542
3.1.Σύντομη εισαγωγή.....	543
3.2 Αναλυτική παρουσίαση και ερμηνεία των δεδομένων της έρευνας.....	545
3.2.1.Τα αποτελέσματα από τα Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής...545	
Έτος και συνολικός αριθμός συμμετεχόντων	548
Αριθμός συμμετεχόντων ανά εποχή και έτος.....	549
Συνολικός αριθμός εργαστηρίων ανά εποχή.....	550
Αριθμός συμμετεχόντων ανά εποχή.....	551
Μέσος όρος συμμετεχόντων ανά εποχή.....	552
Συμμετοχές ανά εργαστήριο, έτος και εποχή.....	553
Τόποι και αριθμοί Εργαστηρίων.....	554
Τόποι και αριθμός συμμετεχόντων.....	555
Χώροι και αριθμός εργαστηρίων.....	556
Χώροι και αριθμός συμμετεχόντων.....	557
Ημέρες και συνολικός αριθμός εργαστηρίων.....	558
Ημέρες και συνολικός αριθμός συμμετεχόντων.....	559
Μέρες, ώρες και αριθμός εργαστηρίων	560
Μέρες, ώρες και αριθμός συμμετεχόντων	561
Τιμή και αριθμός εργαστηρίων	562
Τιμή και αριθμός συμμετεχόντων.....	563
Γενική θεματολογία και αριθμός εργαστηρίων	564
Γενική θεματολογία και αριθμός συμμετεχόντων.....	565
Μέσος όρος συμμετεχόντων ανά γενική θεματολογία	566
Τίτλοι Βιωματικών Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής και συμμετοχές	567
Τίτλοι εργαστηρίων και συνολικός αριθμός συμμετεχόντων	568
Θεματολογία Βιωματικών Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής και συμμετέχοντες	570
Συμμετοχές γυναικών και ανδρών ανά εργαστήριο	572
Συνολικά ποσοστά γυναικών και ανδρών	574
3.2.2.Τα αποτελέσματα γυναικών και ανδρών από τις Φόρμες Συμμετοχής.....	575

Ηλικία γυναικών	575
Μορφωτικό επίπεδο γυναικών	576
Γυναίκες: Σχέση με τη συγγραφή.....	577
Γυναίκες: Έχετε παρακολουθήσει κάτι παρόμοιο;.....	578
Γυναίκες: Μέσα ενημέρωσης.....	579
Γυναίκες: Προσδοκίες από το εργαστήριο.....	580
Γυναίκες: Περιγραφή συναισθημάτων	581
Ηλικία ανδρών.....	582
Μορφωτικό επίπεδο ανδρών	583
Άνδρες: Σχέση με τη συγγραφή.....	584
Άνδρες: Έχετε παρακολουθήσει κάτι παρόμοιο;	585
Άνδρες: Μέσο ενημέρωσης.....	586
Άνδρες: Προσδοκίες από το εργαστήριο	587
Άνδρες: Περιγραφή συναισθημάτων	588
3.2.3. Τα αποτελέσματα από τα παραγόμενα κείμενα.....	589
3.2.4. Τα αποτελέσματα από την παραγωγή κειμένων σε ατομικό επίπεδο	589
Συνολικά ποσοστά κειμένων	592
Ποσοστά: Παραδοτέα-Μη παραδοτέα κείμενα.....	593
Παραδοτέα κείμενα γυναικών-ανδρών	594
Γυναίκες παρέδωσαν-δεν παρέδωσαν κείμενο στα ατομικά εργαστήρια.....	595
Άνδρες: Παρέδωσαν-Δεν παρέδωσαν κείμενο.....	596
Γενική θεματολογία και αριθμός εργαστηρίων	597
Αριθμός παραγόμενων κειμένων ανά γενική θεματολογία.....	598
Μέσος όρος παραγόμενων κειμένων ανά γενική θεματολογία	599
3.2.5. Τα αποτελέσματα από τα ομαδικά εργαστήρια μέσω της παρατήρησης.....	600
3.2.6. Τα αποτελέσματα από τις φόρμες αξιολογήσεων των Β.Ε.Δ.ΓΡ.	604
Συνολικό ποσοστό εκπαιδευόμενων που αξιολόγησαν τα εργαστήρια.....	606
Αρνητικές και θετικές αξιολογήσεις.....	608
Ποσοστά: Αξιολογήσεις θετικές και αρνητικές	610
Περιεχόμενο αρνητικών και θετικών αξιολογήσεων.....	611
3.2.7. Αποτελέσματα εκπαιδευτικής έρευνας για τη μη υλοποίηση ενός Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής	614

4.Συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα της οργάνωσης και λειτουργίας των ΒΕΔΓ 1-27.....	620
4.1. Συμπεράσματα που προέκυψαν για τη Δ.ΓΡ. και τη λογοτεχνία γενικότερα στην άτυπη εκπαίδευση ενηλίκων	621
4.2 Συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα της οργάνωσης και λειτουργίας των Β.Ε.Δ.ΓΡ. 1-27.....	621
4.3 Οι δυνατότητες και τα όρια της οργάνωσης και της λειτουργίας των Β.Ε.Δ.ΓΡ. 1-27.....	622
5. Βιβλιογραφία	632
6. Παράρτημα	674
Φόρμες Πρόσκλησης Β.Ε.Δ.ΓΡ.....	675
Φόρμες Συμμετοχής.....	770
Παραγόμενα κείμενα	798
Φόρμες αξιολόγησης.....	910

Περίληψη

Τίτλος: «Διαμόρφωση και λειτουργία Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής στην Άτυπη Εκπαίδευση Ενηλίκων: δυνατότητες και όρια.»

Η παρούσα Διδακτορική Διατριβή (Δ.Δ.) έχει ως θέμα τη διαμόρφωση και τη λειτουργία Βιωματικών Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής (Β.Ε.Δ.ΓΡ.) στην άτυπη εκπαίδευση ενηλίκων. Αρχικά, αυτή η Δ.Δ. προσεγγίζει θεωρητικά όρους και προϋποθέσεις σχετικά με τη «Λογοτεχνία», τη «Δημιουργική Γραφή», και τα «Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής». Στη συνέχεια, αναλύει την έρευνα και τη μεθοδολογία στα Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής Ενηλίκων.

Πιο συγκεκριμένα η Δ.Δ., εξηγεί τον τρόπο προώθησης των Β.Ε.Δ.ΓΡ. που οργανώνει η υποφαινόμενη ερευνήτρια, σημειώνει τα ποσοστά ανταπόκρισης, εξετάζει το προφίλ των συμμετεχόντων στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τη χρήση ερωτηματολογίου, σχεδιάζει και υλοποιεί σύγχρονες και καινοτόμες προτάσεις διδασκαλίας, συγκεντρώνει τα παραγόμενα κείμενα των συμμετεχόντων και διασφαλίζει την ποιότητα των Β.Ε.Δ.ΓΡ. μέσω της αξιολόγησης. Ακολούθως, η Δ.Δ. παρουσιάζει τα αποτελέσματα των Β.Ε.Δ.ΓΡ. Ακόμη, η παρούσα Δ.Δ. αναλύει και συζητά τα δεδομένα που συνέλεξε με σκοπό να ανιχνεύσει/προβλέψει το μέλλον της Δ.ΓΡ. στον χώρο αυτόν στην Ελλάδα και να δημιουργήσει υλικοτεχνική υποδομή για περαιτέρω έρευνες. Τέλος, παραθέτει τη σχετική και ειδική βιβλιογραφία που χρησιμοποίησε, ενώ συμπεριλαμβάνει στο παράρτημα τις φόρμες πρόσκλησης των Β.Ε.Δ.ΓΡ., τις φόρμες συμμετοχής, τα παραγόμενα κείμενα και τις φόρμες αξιολόγησης.

Λέξεις κλειδιά: Δημιουργική Γραφή, Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής, Εκπαίδευση Ενηλίκων, Marketing, Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας

Abstract

Title: “Configuration and functioning of Creative Writing Workshops in Informal Adult Education: possibilities and boundaries.”

The subject of this Dissertation Thesis (DTh) is the configuration and operation of Experiential Creative Writing Workshops (ECWW) in non-formal adult education. Initially, this DTh approaches terms in a theoretical basis and conditions related to "Literature", "Creative Writing", and "Experiential Creative Writing Workshops". Then, the DTh analyzes the research and methodology in the ECWW for Adults. More specifically, the current Thesis explains how to promote ECWW, organized by the underlying researcher, notes the response rates, examines the profile of the participants in ECWW by analyzing questionnaires, designs and implements modern and innovative teaching proposals, collects the texts produced by the participants and ensures the quality of ECWW. through evaluation. Furthermore, this DTh presents the results of ECWW, as well as, the research conducted. Moreover, the present DTh analyzes and discusses the data collected in order to detect / predict the future of ECWW in this area in Greece and to create material and technical infrastructure for further research. Finally, it lists the relevant and specialized bibliography that it used, while it includes in the appendix the invitation forms of ECWW, the participation forms, the produced texts and the evaluation forms.

Key words: Creative Writing, Experiential Creative Writing Workshops, Adult Education, Marketing, Information and Communication Technologies.

Πρόλογος

Αφορμή για την παρούσα Δ.Δ. αποτέλεσε η προσπάθειά μου να συνδέσω τη Δημιουργική Γραφή με την αγορά εργασίας. Έχοντας τελειώσει το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Δ.ΓΡ. του Π.Δ.Μ. συνέχισα τη βιβλιογραφική έρευνα σχετικά με τη Δημιουργική Γραφή, τις βιωματικές δραστηριότητες και την προώθηση μέσω ΤΠΕ. Ως προπαρασκευαστική έρευνα δοκίμασα να οργανώσω μερικά Β.Ε.Δ.ΓΡ. με σκοπό να εξελίξω τη μεταπτυχιακή μου διπλωματική εργασία. Εφόσον διαπίστωνα ότι προσέλκυαν το ενδιαφέρον των ανθρώπων, συνέχισα να προσπαθώ.

Εκείνη την περίοδο μόλις είχα μετακομίσει στην Πάτρα. Δεν ήξερα κανέναν, δεν με ήξερε κανένας. Για μένα αυτό ήταν μεγάλη πρόκληση. Πώς θα μπορούσα να προωθήσω τα εργαστήριά μου σε μία ξένη πόλη; Πότε θα κατάφερνα να αποκτήσω μία μερική αναγνωρισιμότητα; Σε ποιους χώρους θα απευθυνόμουν να συνεργαστώ; Ποια μέρα και ώρα ήταν κατάλληλη; Τι θέματα και τίτλους θα εμπνεόμουν; Ποιο κόστος συμμετοχής θα όριζα; Τι κίνητρα θα έδινα για να τα παρακολουθήσουν και γιατί θα τα παρακολουθούσαν; Ποιοι και πόσοι θα συμμετείχαν κάθε φορά; Τι χαρακτηριστικά θα είχαν; Πώς θα τους αξιολογούσα και πώς θα με αξιολογούσαν; Μπορούσα να τα καταφέρω;

Ξεκίνησα να αρθρογραφώ σε ένα μέσο ηλεκτρονικής ενημέρωσης, ενώ παράλληλα διατηρούσα τη διαδικτυακή μου σελίδα elenigkora.gr. Στην πορεία δημιούργησα και κανάλι στο Youtube. Αυτό όμως, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο ήταν η πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης Facebook. Το FB το χρησιμοποίησα ως διαφημιστικό εργαλείο. Έστειλα αιτήματα φιλίας σε πατριούς, ανακοίνωνα τα εργαστήριά μου.

Όσπου μέρα με τη μέρα η επιθυμία για εκπόνηση Δ.Δ. γιγάντωνε μέσα μου. Τί διαφορετικό θα είχε; Γιατί θα ήταν χρήσιμη η έρευνά μου; Δεδομένων των οικονομικών συνθηκών μήπως τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. θα αποτελούσαν μέσο ψυχαγωγίας και εκπαίδευσης, αλλά μήπως και η οικονομική κρίση ήταν ένα εμπόδιο; Θα προσέφεραν τέρψη και ευχαρίστηση; Ποιοι θα τα παρακολουθούσαν και γιατί; Τι οφέλη θα αποκόμιζαν οι υποψήφιοι εκπαιδευόμενοι; Πώς θα αξιολογούσαν την ποιότητα του εργαστηρίου; Ποιες οι δυνατότητές μου και ποια τα όριά μου;

Συγκεντρώνοντας λοιπόν, τα ερωτήματα και έχοντας μία σχετική εμπειρική γνώση γύρω από το θέμα κατέθεσα το υπόμνημά μου για την εκπόνηση Δ.Δ. στο Π.Δ.Μ.

Ήμουν τυχερή διότι ως Επιβλέποντα Καθηγήτη είχα τον κύριο Αλέξανδρο Ακριτόπουλο, Καθηγήτη Νεοελληνικής Λογοτεχνίας με έμφαση στην Παιδική Λογοτεχνία. Του οφείλω πολλά και κυρίως την επιστημονική διάσταση της Δ.Δ. Με δίδαξε πώς να ερευνώ και να γράφω επιστημονικά. Με στήριξε στις επιλογές μου και με καθοδήγησε στα διδακτικά σενάρια. Μου υπέδειξε εγχειρίδια για την ενίσχυση των βιβλιογραφικών αναφορών, μου διόρθωνε με ιδιαίτερη επιμέλεια κάθε αστοχία και παράβλεψη, με εμπύχωνε να συνεχίσω, όταν μου φαινόταν ότι δεν μπορούσα να ανταπεξέλθω στο ύψος των περιστάσεων. Κι άλλο ένα σημαντικό για εμένα ήταν ότι όποτε έστελνα κάποιο ηλεκτρονικό μήνυμα, μου απαντούσε αμέσως και έλυνε οποιαδήποτε απορία μου.

Επίσης, ως μέλος της Συμβουλευτικής Επιτροπής είχα τον κύριο Τριαντάφυλλο Κωτόπουλο, Καθηγήτη Δημιουργικής Γραφής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Διευθυντή και Επιστημονικά Υπεύθυνο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Δημιουργική Γραφή» του Π.Δ.Μ. Ο κύριος Κωτόπουλος ήταν από τα χρόνια του Μεταπτυχιακού, Δάσκαλος. Αεικίνητος, προσηνής, δημιουργικός νους. Με έξυπνους τρόπους παρέμβαινε και με καθοδηγούσε, έτσι ώστε το αποτέλεσμα να μας δικαιώσει. Ένας Δάσκαλος έμπνευση, που χωρίς αυτόν αποκλείεται να είχα ξεκινήσει το συγκεκριμένο ταξίδι. Και πολύ στεναχωριέμαι που κατά μία έννοια τώρα τελειώνει. Η επικοινωνία μας όλα αυτά τα χρόνια-και δεν είναι και λίγα από το 2012-με γέμιζε ιδέες και όρεξη. Τον ευχαριστώ για όλα. Στις δύσκολες ώρες ήταν εκεί. Γιατί πολλά μπορούν να συμβούν. Απρόοπτα, δυσάρεστα, αναπάντεχα.

Ακόμη, είχα ως μέλος της Συμβουλευτικής Επιτροπής τον κύριο Γεώργιο Ιορδανίδη, Καθηγήτη Οργάνωσης και Διοίκησης της Εκπαίδευσης, Αντιπρύτανη Οικονομικών, Προγραμματισμού και Ανάπτυξης του Π.Δ.Μ. Ήρεμος, καθοδηγητικός, οργανωτικός. Τον ευχαριστώ πολύ για την καθοδήγηση στο ερευνητικό κομμάτι της Δ.Δ. καθώς και στη συγκέντρωση και την ανάλυση των αποτελεσμάτων. Μου ενέπνεε σιγουριά και ασφάλεια.

Επιπλέον, θέλω να ευχαριστήσω τα υπόλοιπα τέσσερα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής, την κυρία Ελένη Γρίβα, Καθηγήτρια Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας για τις

εύστοχες παρατηρήσεις, τον κύριο Ιωάννη Θωΐδη, Αναπληρωτή Καθηγητή Κοινωνικής Παιδαγωγικής για τις κατευθυντήριες γραμμές για την ανάλυση των δεδομένων μου και τις κοινωνιολογικές αναφορές, τον κύριο Σταύρο Καμαρούδη, Αναπληρωτή Καθηγητή Διδακτικής της Ελληνικής Γλώσσας για τις συζητήσεις μας γύρω από τα λογοτεχνικά αποσπάσματα και τη διδακτική τους και την αγάπη του για τον επιμελημένο γραπτό λόγο και την Αγγελική Σακελλαρίου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας στην εκπαίδευση για τις καίριες επισημάνσεις.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω τους γονείς μου, την αδελφή μου, τις φίλες και τους φίλους μου που ήταν δίπλα μου και που συμμερίζονταν τις αγωνίες και τις ανησυχίες μου. Πολλές φορές αφουγκράζονταν το τι «ζητάει ο κόσμος» και μου πρότειναν θέματα για τα εργαστήρια. Και σίγουρα η παρούσα Δ.Δ. δεν θα ολοκληρωνόταν χωρίς τους εκπαιδευόμενούς μου. Θερμές ευχαριστίες και πολλή ευγνωμοσύνη σε όλους τους ανθρώπους που συμμετείχαν στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. και στην έρευνά μου.

Κατάλογος Αρκτικόλεξων Συντομογραφιών

Α.Ε.Ε: Άτυπη Εκπαίδευση Ενηλίκων

Α.Ε.Ι.: Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Ε.Α.: Εκπαιδευτική Αξιολόγηση

Α.Μ.Ε.: Άτυπη Μάθηση Ενηλίκων

Α.Π.Σ: Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

Β.Ε.Δ.ΓΡ. : Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής

Δ.ΓΡ. : Δημιουργική Γραφή

Δ.Δ. : Διδακτορική Διατριβή

Δ.Ε.Π.Π.Σ. : Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών

Δ.Μ.Ε.: Διαδικτυακά Μέσα Ενημέρωσης

Ε. Κε. Βι. : Εθνικό Κέντρο Βιβλίου

Ε.Α.Π. : Ελεύθερο Ανοιχτό Πανεπιστήμιο

Μ.Π.Σ.: Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Ν.Π.Σ. : Νέα Προγράμματα Σπουδών

Ο.Α.Ε.Δ.: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού

Ο.Ο.Σ.Α. : Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Π.Α.Τ.: Πυραμίδα Ανάπτυξης Ταλέντων

Π.Δ.Μ. : Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Π.Ε.: Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση

Π.Π.Σ.: Προπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Π.Σ.: Πρόγραμμα Σπουδών

Τ.Ε.: Τυπική Εκπαίδευση

Τ.Π.Ε.: Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών

Φ.Ε.Κ. : Φύλλα Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

CD-ROM: Compact Disc-Read only memory

D.Th. : Doctoral Thesis

E.C.W.W.: Experiential Creative Writing Workshops

F.B. : Facebook

G.S.L.C.: Google Suite Learning Center

O.E.D.C.: Organisation for Economic Co-operation and Development

P.C.: Personal Computer

P.D.F.: Portable Document Format

U.N.E.S.C.O. : United Nations Educational Scientific and Cultural Organization

Εισαγωγή

Η παρούσα Δ.Δ. έχει ως τίτλο «Διαμόρφωση και λειτουργία Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής στην Άτυπη Εκπαίδευση Ενηλίκων: δυνατότητες και όρια». Θέμα της λοιπόν, είναι η διαμόρφωση και η λειτουργία Βιωματικών Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής (Β.Ε.Δ.ΓΡ.) στην άτυπη εκπαίδευση ενηλίκων. Για τη διαμόρφωση και τη λειτουργία των Β.Ε.Δ.ΓΡ. κρίθηκε απαραίτητη η θεωρητική προσέγγιση όρων και προϋποθέσεων σχετικά με τη «Λογοτεχνία», τη «Δημιουργική Γραφή», και τα «Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής».

Με το συγκεκριμένο επιστημονικό υπόβαθρο, το οποίο ενισχύθηκε καθόλη τη διάρκεια εκπόνησης της διδακτορικής διατριβής, γεννήθηκαν διάφορα ερωτήματα που απασχόλησαν την υποφαινόμενη πριν και κατά τη διάρκεια της έρευνας της, διότι έρευνα είναι το να θέτονται ερωτήματα και να αναζητούνται απαντήσεις με συστηματικό τρόπο και κριτική ματιά (Καμαρούδης, 2013:21) Οι Hatch και Farhady (1982:1-11 στον Καμαρούδη, 2013:21) συζητούν διεξοδικά με ποιους τρόπους μπορούν να διατυπωθούν ερευνητικά ερωτήματα. Και είναι απολύτως αληθές να υπογραμμιστεί ότι ένα καλό πρόγραμμα έρευνας εξαρτάται από την ορθή διατύπωση των ερωτημάτων. Τα ερωτήματα της Δ.Δ. αφορούσαν α) τη σύνδεση της Δ.ΓΡ. με την αγορά και τη ζήτηση, β) την *ετοιμότητα* μίας πόλης-εκτός της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης-να υποστηρίξει Β.Ε.Δ.ΓΡ. που δεν παρέχονται από κάποιον επίσημο κι αναγνωρισμένο φορέα, γ) τη συνεργασία με επαγγελματικούς χώρους για τη φιλοξενία Β.Ε.Δ.ΓΡ., δ) την επινόηση ελκυστικών θεμάτων Β.Ε.Δ.ΓΡ., ε) τη διαμόρφωση μίας αγοραστικής τιμής σε σχέση με την παροχή υπηρεσιών, στ) την εύρεση κινήτρων παρακολούθησης στους εκπαιδευόμενους, ζ) τη δημιουργία μίας τυπικής δομής Β.Ε.Δ.ΓΡ., η) τον τρόπο συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.

Ακολούθως, ερευνητικό αντικείμενο της Δ.Δ. είναι τα δομημένα Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής Ενηλίκων ΒΕΔΡΓ (1-27) και οι συμμετέχοντες σε αυτά. Τα είκοσι επτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. διοργανώθηκαν σε Κοζάνη, Πάτρα, Φλώρινα και Ρίο και σε ποικίλους χώρους, όπως Κέντρα Ψυχολογικής Στήριξης και Οικογενειακής Ψυχοθεραπείας, Art-Café, θέατρα, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις καλλιτεχνικά

εργαστήρια, Συνέδρια, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης, Νηπιαγωγεία, Πλατφόρμα του Zoom.

Και τα είκοσι επτά Β.Ε.Δ.ΓΡ. είναι διαμορφωμένα βάση μίας τυπικής δομής ως διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας, δηλαδή ως προτεινόμενο διδακτικό σχέδιο/σενάριο. Πιο συγκεκριμένα, αποτελούνται από τα εξής στοιχεία: Φόρμα συμμετοχής και Αναλυτικό Πρόγραμμα. Το Αναλυτικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει τα εξής επιμέρους στοιχεία της εκπαιδευτικής διαδικασίας: Ταυτότητα Ενότητας - Τίτλος Ενότητας, Σκοπός Ενότητας, Περιεχόμενο, Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα – Υποενότητες - Χρονική κατανομή - αναλυτική καταγραφή δραστηριοτήτων και βιωματικών ασκήσεων - εξεταζόμενη λογοτεχνική θεωρία - ανάγνωση λογοτεχνικών αποσπασμάτων - συγγραφή παραγόμενων κειμένων - αξιολόγηση των παραγόμενων κειμένων και της ποιότητας του εργαστηρίου.

Τα είκοσι επτά Β.Ε.Δ.ΓΡ. είχαν διαφορετικό θέμα κάθε φορά, ανεξάρτητα τα ένα από το άλλο μεταξύ τους, και χαμηλό κόστος συμμετοχής, έτσι ώστε οι εκπαιδευόμενοι να μην οφείλουν να πληρώσουν κάποιο εξαμηνιαίο ή ετήσιο πρόγραμμα παρακολούθησης. Αυτό έγινε με γνώση των οικονομικών συνθηκών και της κατάστασης που επικρατεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Έτσι, οι συμμετέχοντες δεν ήταν τα ίδια άτομα και δεν παρουσίαζαν τα ίδια χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο) και κίνητρα (λόγοι παρακολούθησης εκπαιδευτικοί, ψυχαγωγικοί, ενημερωτικοί). Κάθε εργαστήριο, ανάλογα με τη θεματολογία του, προσέλκυε και διαφορετικό αριθμό εκπαιδευομένων. Οι εκπαιδευόμενοι ενημερώνονταν είτε από τη σχετική πρόσκληση στο Facebook, είτε από διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης, είτε από την προσωπική σελίδα της υποφαινόμενης, είτε μέσω προφορικής διαφήμισης «από στόμα σε στόμα». Τα κίνητρα που δίνονταν ήταν ο εκπαιδευτικός και ψυχαγωγικός ρόλος των Β.Ε.Δ.ΓΡ., η δημοσίευση των παραγόμενων κειμένων στην προσωπική σελίδα της υποφαινόμενης και η «Βεβαίωση Παρακολούθησης Β.Ε.Δ.ΓΡ.».

Ο συνολικός αριθμός εκπαιδευομένων που παρακολούθησαν τα είκοσι επτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. ήταν διακόσιοι είκοσι έξι (226). Από αυτούς οι εκατόν ενενήντα οκτώ (198) ήταν γυναίκες και οι είκοσι οκτώ (28) ήταν άντρες. Για να ερευνηθεί και να κατανοηθεί το σύνολο των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας των εκπαιδευομένων στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. που διοργανώθηκαν σε διάφορους επαγγελματικούς, ψυχαγωγικούς,

καλλιτεχνικούς χώρους και εκπαιδευτικούς χώρους χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις μέθοδοι: η συνέντευξη, μέσω της συμπλήρωσης Φόρμας Συμμετοχής (βλ. Παράρτημα), η παρατήρηση, κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων, τα παραγόμενα κείμενα και οι αξιολογήσεις των συμμετεχόντων (βλ. Παράρτημα).

Αρχικά, στα αποτελέσματα εξετάζεται ο συνολικός αριθμός συμμετεχόντων στα εργαστήρια, που έγιναν ανά έτος και εποχή, οι συμμετοχές ανά εργαστήριο, ανά τιμή, ανά ώρα και μέρα, ανά τόπο και θέμα και οι συμμετοχές ανά γυναίκες και άνδρες. Έπειτα, σύμφωνα με τις Φόρμες Συμμετοχής περιγράφεται το προφίλ των συμμετεχόντων ως προς το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και τη σχέση τους με τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. Στη συνέχεια, αναδεικνύεται ποιο ήταν το κυρίαρχο ηλεκτρονικό μέσο ενημέρωσης από το οποίο πληροφορήθηκαν οι εκπαιδευόμενοι για τη λειτουργία των εργαστηρίων. Ακόμη, γίνεται μία προσπάθεια να ανιχνευθεί το αίτιο/κίνητρο παρακολούθησης, για ποιον λόγο δηλαδή επιθυμούσαν οι ενδιαφερόμενοι σύμφωνα με τις ομολογίες τους να δηλώσουν συμμετοχή σε ένα Β.Ε.Δ.ΓΡ. Επίσης, σχολιάζονται τα ποσοστά από τα παραγόμενα κείμενα που συγκεντρώθηκαν ως προς το φύλο και το θέμα. Τέλος, καταγράφονται οι εντυπώσεις που σχημάτισαν οι συμμετέχοντες από την εμπειρία τους αυτή, αξιολογώντας την ποιότητα της εκπαίδευσης που τους προσφέρθηκε.

Η αναγκαιότητα της παρούσας Δ.Δ. υπαγορεύεται από το ερευνητικό ενδιαφέρον γύρω από την άτυπη εκπαίδευση (διότι για την τυπική εκπαίδευση, Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια έχουν προηγηθεί υψηλής ποιότητας Δ.Δ.), ενώ η πρωτοτυπία της έγκειται στη σύνδεσή της Δ.ΓΡ. με την αγορά και τη ζήτηση, στον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση Β.Ε.Δ.ΓΡ. στην άτυπη εκπαίδευση ενηλίκων, στην εύρεση χώρων διεξαγωγής των εργαστηρίων, στην προσέλκυση εκπαιδευομένων, στη διαμόρφωση μίας αγοραστικής τιμής, στη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού και τέλος στη συγκέντρωση και την ερμηνεία των δεδομένων, που προέκυψαν.

**1. Θεωρητική προσέγγιση εννοιών, όρων και ορισμών
σχετικών με τη «Λογοτεχνία», τη «Δημιουργική Γραφή» και τα
«Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής»**

.1. «Η Λογοτεχνία»

Με τον όρο «λογοτεχνία» ορίζονται τα προφορικά και γραπτά προϊόντα του έντεχνου λόγου. Η λογοτεχνία είναι έννοια στενότερη από τη «γραμματεία», που περιλαμβάνει το σύνολο των - γραπτών κατά κανόνα- κειμένων μιας συγκεκριμένης κοινότητας. Αυτό, λοιπόν, που διαφοροποιεί τα λογοτεχνικά κείμενα από τα μη λογοτεχνικά είναι η «λογοτεχνικότητα». Η έννοια της λογοτεχνικότητας βέβαια δεν μπορεί να οριστεί εύκολα, γι' αυτό και ο χώρος της «λογοτεχνίας» δεν μπορεί να καθοριστεί με αυστηρά όρια.

Για τον καθορισμό της έννοιας της λογοτεχνικότητας έχουν γίνει πολλές προσπάθειες. Κάποιες από τις προσπάθειες οντολογικού ορισμού είναι οι ορισμοί της «λογοτεχνίας» ως «μυθοπλαστικής γραφής», ως «αποκλίνουσας χρήσης της γλώσσας» ή ως κειμένου που προσφέρει «αισθητική απόλαυση».

Η λογοτεχνικότητα ενός κειμένου χαρακτηρίζεται από τη μετάθεση και τη διαταραχή των αυτοματισμών της αντίληψης. Οι αυτοματισμοί προκύπτουν όχι μόνο από το ιδιαίτερο σύστημα του εν λόγω κειμένου, αλλά και από το λογοτεχνικό σύστημα στο σύνολό του. Η μορφή καθαυτή, δηλαδή η λογοτεχνική μορφή, γίνεται αντιληπτή σε σχέση με τις μορφές που έχουν αυτοματοποιηθεί εξαιτίας της χρήσης τους. Το λογοτεχνικό τέχνασμα επιτελεί μια ανοικειωτική λειτουργία τόσο μέσα στο έργο στο οποίο εντάσσεται όσο και έξω από αυτό, στη λογοτεχνική παράδοση γενικότερα. Επομένως, η ανοικείωση ως απόκλιση σε σχέση με την παράδοση επισημαίνει την ιστορική σχέση που συνδέει μια τεχνική με το λογοτεχνικό σύστημα, το κείμενο με τη λογοτεχνία (Compagnon, 2001:326). Όμως, για να καταστεί σαφές το παραπάνω, χρειάζεται να γίνει αναφορά στον όρο ανοικείωση.

Ο Ρώσος θεωρητικός, Shklovsky στο δοκίμιό του *Art as Devine* (1917) επινόησε τον όρο *ostranenie* (ανοικείωση, αποξένωση, παραδοξότητα). Εκεί υποστήριξε ότι η αντίληψή μας για τον κόσμο είναι τόσο επισκιασμένη από τη ρουτίνα που δεν βλέπουμε τα αντικείμενα γύρω μας, αλλά τα αναγνωρίζουμε. «Εξετάζοντας τους γενικούς νόμους της αντίληψης, διαπιστώνουμε ότι, όταν κάτι συνηθίζεται, γίνεται και αυτόματο. Για παράδειγμα αν κάποιος συγκρίνει την αίσθηση του κρατήματος ενός στυλό ή την ομιλία μιας ξένης γλώσσας για πρώτη φορά, με την αίσθηση της επανάληψης για δέκα χιλιάδες φορές, θα συμφωνούσε μαζί μας» (1990:5-6). «Η αυτοματοποίηση

καταβροχθίζει έργα, ρούχα, έπιπλα, τη γυναίκα και τον φόβο του πολέμου... Και έτσι η ζωή υπολογίζεται ως τίποτα.» Η καλλιτεχνική ανοικείωση ήταν το αντίδοτό του σε αυτό. Μάλιστα, ο Shklovsky πίστευε ότι ο ρόλος του συγγραφέα ήταν να τραντάζει τους αναγνώστες, ώστε να βγουν από τη ρουτίνα και την καθημερινότητα, κάνοντας το οικείο να φαίνεται παράξενο, προσφέροντας διαφορετικές οπτικές γωνίες για τη ζωή και αποκαθιστώντας με αυτόν τον τρόπο μια νέα αντίληψη των πραγμάτων (1990:6).

Σύμφωνα με τον Shklovsky ο σκοπός της τέχνης είναι να αντιστρέφει αυτή τη διαδικασία, να ανοικείώνει αυτό με το οποίο είμαστε υπερβολικά εξοικειωμένοι, να «παραμορφώνει» δημιουργικά το συνηθισμένο, το κανονικό, και έτσι να μας εντυπώνει μία νέα σχεδόν παιδική εικόνα. Επομένως, ο σκοπός της τέχνης είναι να δώσει μία αίσθηση του αντικειμένου ως οράματος και όχι ως αναγνώρισης· το τέχνασμα της τέχνης είναι το τέχνασμα της ανοικείωσης των αντικειμένων. Η ανοικείωση αποτελεί τη βάση όλων των αιγιμάτων (Μπενάτσης, 2010:46).

Ο Jakobson (1973:15) έγραφε, «αντικείμενο της φιλολογικής επιστήμης δεν είναι η λογοτεχνία, αλλά η λογοτεχνικότητα, αυτό δηλαδή που κάνει ένα δεδομένο έργο λογοτεχνικό» ή (1963: 210) «αυτό που κάνει ένα λεκτικό μήνυμα έργο τέχνης». Η λογοτεχνικότητα (η ανοικείωση) δεν προκύπτει από τη χρήση ιδιαίτερων γλωσσικών στοιχείων, αλλά από μια διαφορετική οργάνωση (για παράδειγμα πιο πυκνή, πιο συνεκτική, πιο σύνθετη) των ίδιων, κοινών γλωσσικών υλικών. Με άλλα λόγια, δεν είναι η ίδια η μεταφορά που θα δημιουργούσε τη λογοτεχνικότητα ενός κειμένου, αλλά ένα πυκνότερο δίκτυο μεταφορών, που κάνει τις άλλες γλωσσικές λειτουργίες να περάσουν σε δεύτερο πλάνο. Οι λογοτεχνικές μορφές δεν είναι διαφορετικές από τις γλωσσικές μορφές, αλλά η οργάνωσή τους τις κάνει (τουλάχιστον μερικές από αυτές) πιο ορατές. Με μια λέξη, η λογοτεχνικότητα δεν έχει να κάνει με την παρουσία ή την απουσία, με το όλα ή τίποτα, αλλά με το περισσότερο ή λιγότερο (π.χ., περισσότερα ρητορικά σχήματα): η δοσολογία είναι αυτή που προκαλεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη (Compagnon, 2001:53).

Και ο Genette τελικά, αναγνωρίζει ότι η λογοτεχνικότητα, σύμφωνα με την παραδοχή του Jakobson, δεν καλύπτει παρά μόνο ένα τμήμα της λογοτεχνίας-το καθεστώς της σύστασής της και όχι το καθεστώς των συνθηκών της· ακόμα, από την πλευρά της συστατικής λογοτεχνίας, κάλυπτε μόνο τη ρήση (την ποίηση) και όχι τη μυθοπλασία

(αφηγηματική ή δραματική). Από αυτό συμπεράνε, απαρνούμενος τους ισχυρισμούς του φορμαλισμού και του δομισμού, ότι «η λογοτεχνικότητα, δεδομένου ότι είναι ένα πληθυντικό γεγονός, απαιτεί μια πλουραλιστική θεωρία» (1991:31).

Η λειτουργία της τέχνης εν γένει είναι εξ-ανθρωπιστική, με την πρωταρχική σημασία του όρου: είναι μια από τις μορφές και ένα από τα μέσα του ανθρώπου, στον ιστορικοκοινωνικό του καθορισμό, για την εξελικτική του πορεία προς μια όλο και μεγαλύτερη καθυπόταξη και ιδιοποίηση της φύσης. Ειδικότερα, η λειτουργία και η επίδραση της λογοτεχνίας στους «παραγωγούς» της, στο κοινό της, καθορίζεται από την ιδιαιτερότητά της απέναντι στις άλλες τέχνες: Η λογοτεχνία είναι, διαφορετικά απ' ό,τι οι εικαστικές τέχνες και η μουσική, μια –«πλαστική»- «αναπαράσταση» («μίμηση») της πραγματικότητας μέσω της γλώσσας. Η αισθητική φύση της λογοτεχνικής γλώσσας, που αποτελεί την ειδοποιό διαφορά του λογοτεχνικού από το μη λογοτεχνικό κείμενο, τη «λογοτεχνικότητά» του, είναι η μια όψη της γλώσσας· η εννοιακή φύση της, η άλλη (Βελουδής, 2008:78).

Μια τάση για την ερμηνευτική προσέγγιση του λογοτεχνικού έργου εκδηλώθηκε με κριτήριο τη γλώσσα. Η τάση αυτή έχει την αφετηρία της στο γαλλικό-γλωσσολογικό «στρουκτουραλισμό» και στο ρωσικό «φορμαλισμό», δύο ρεύματα που γεννήθηκαν σχεδόν ταυτόχρονα στα χρόνια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1916), και έδωσε τους ωριμότερους καρπούς της στη θεωρία της λογοτεχνίας στη δεκαετία 1960-1970. Το βασικό κριτήριο, σύμφωνα με τη «σχολή» αυτή, για τον «καθορισμό» του ποιητικού-λογοτεχνικού έργου και της διάκρισής του από το εξωλογοτεχνικό, γραμματειακό «κείμενο» είναι η «απόκλιση» της ποιητικής-λογοτεχνικής γλώσσας από τη γλωσσική «νόρμα», από την «κανονική», καθημερινή (και επιστημονική) γλώσσα (Βελουδής, 2008:66).

Στόχος της δομικής ανάλυσης του κειμένου ήταν η διαπίστωση της «λογοτεχνικότητας» (literary/literariness/ littéarité) ή «ποιητικότητας» (poeticity/ poéticité) και της «ποιητικής λειτουργίας» (poetic function) του ποιητικού και, κατ' επέκταση, του λογοτεχνικού έργου, δηλαδή των διακριτικών εκείνων στοιχείων που το διαφοροποιούν από το εξωλογοτεχνικό κείμενο (Βελουδής, 2008:253).

Οι Wellek & Warren (1956:20-28) στο *Theory of Literature* προσπαθούν να εξηγήσουν τη φύση της λογοτεχνίας ξεκινώντας με τον ορισμό ότι λογοτεχνία είναι το σύνολο των γραπτών πηγών μίας γλώσσας και η μελέτη τους. Τα κείμενα αυτά μπορεί να αποτελούν δείγμα του πολιτισμού μιας χώρας. Ο συγκεκριμένος ορισμός, ο οποίος ταυτίζει τη λογοτεχνία με την ιστορία ενός πολιτισμού, δεν είναι τόσο πειστικός.

Γι' αυτό στη συνέχεια προχωρούν συμπληρωματικά σε έναν ακόμα ορισμό. «Λογοτεχνία» είναι το σύνολο των βιβλίων που έχουν αξιολογηθεί ως «εξαιρετικά» και «αξιοσημείωτα» ανεξάρτητα από το θέμα τους. Κριτήριο για αυτήν την κατάταξη αποτελεί μόνο η αισθητική τους αξία ή αισθητική τους αξία σε συνδυασμό με το περιεχόμενό τους. Ανάμεσα στη λυρική ποίηση, το δράμα και το μυθιστόρημα άλλα βιβλία επιλέγονται ως καλύτερα για αισθητικούς λόγους, άλλα για την απήχησή τους και άλλα για το ιδεολογικό τους περιεχόμενο. Με τη φράση «αυτό δεν είναι λογοτεχνία» συνήθως εκφράζεται μία κρίση ή καλύτερα μία αξιολογική κατάταξη για ένα έργο. Μία τέτοιου είδους κρίση μπορεί να αφορά ένα ιστορικό βιβλίο, ένα φιλοσοφικό ή ένα επιστημονικό.

Ο όρος «λογοτεχνία» στα αγγλικά «literature» προέρχεται από το λατινικό ουσιαστικό «littera» (γράμμα) και αναφερόταν σε ολόκληρο το φάσμα της γραφής και σε οποιοδήποτε παράγωγό της.

Όπως επισήμανε ο Cuddon, η «λογοτεχνία» είναι «ένας αόριστος όρος που συνήθως υποδηλώνει έργα που ανήκουν στα κύρια είδη: έπος, δράμα, ποίηση, μυθιστόρημα, διηγήματα. Αν περιγράψουμε κάτι ως «λογοτεχνία», σε αντίθεση με οτιδήποτε άλλο, ο όρος φέρει ποιοτικά στοιχεία που υποδηλώνουν ότι το εν λόγω έργο έχει εξαιρετικές ιδιότητες, ότι είναι πολύ πάνω από το συνηθισμένο πεδίο γραπτών έργων (Cuddon, 1976:472) .

Σύμφωνα με τον Hirsch (1978: 34) «η λογοτεχνία περιλαμβάνει οποιοδήποτε κείμενο που αξίζει να διδαχθεί στους μαθητές από καθηγητές λογοτεχνίας, όταν αυτά τα κείμενα δεν διδάσκονται σε άλλα τμήματα σχολείου ή πανεπιστημίου». Ωστόσο, η άποψη αυτή είναι αρκετά υποκειμενική, διότι το να αξίζει να διδαχθεί κάτι ως λογοτεχνικό κείμενο είναι απόρροια μιας προσωπικής εκτίμησης.

Το λεξικό της Οξφόρδης ορίζει τη λογοτεχνία α) ως εκείνα τα γραπτά έργα που θεωρούνται «superior», δηλαδή ανώτερα από κάποια άλλα, ή εκείνα που έχουν διαχρονική αξία π.χ. «Ένα σπουδαίο έργο λογοτεχνίας», β) τα βιβλία και τα κείμενα που δημοσιεύονται και αφορούν ένα συγκεκριμένο θέμα π.χ. «Η βιβλιογραφία για την περιβαλλοντική επιδημιολογία» και γ) φυλλάδια και άλλα έντυπα που χρησιμοποιούνται για τη διαφήμιση προϊόντων.

Εξάλλου, η κύρια λειτουργία ενός οποιουδήποτε έργου τέχνης είναι να διατηρεί την ανθρώπινη σκέψη σε κίνηση. Αυτό σημαίνει ότι και η ίδια η «λογοτεχνία» αποτελεί πρόκληση για το σύστημα αξιών της, δηλαδή τη φύση, τη λειτουργία και την αξία της. Ένα λογοτεχνικό έργο πολλές φορές θέτει τους κριτικούς λογοτεχνίας σε συζητήσεις γύρω από την ερμηνεία και την κατανόησή του.

Ο Umberto Eco (1994:62) προβαίνει σε μία τριμερή διάκριση στην οποία εντοπίζει τρεις λογικές καταστάσεις-επισημάνσεις για την πρόσληψη και ερμηνεία ενός λογοτεχνικού κειμένου. Τις επισημάνσεις αυτές τις αποδίδει με λατινική ορολογία: *intentio auctoris*, *intentio lectoris* και *intentio operis*. Η πρώτη (*intentio auctoris*) θέτει το ερώτημα «τι ήθελε να πει ο συγγραφέας;». Η δεύτερη (*intentio lectoris*) θέτει το ερώτημα «τι κατανοεί ο αναγνώστης;», ενώ η τρίτη (*intentio operis*) θέτει το ερώτημα «τι ήθελε να πει το ίδιο το λογοτεχνικό κείμενο;».

Σύμφωνα με τον Sartre «η λογοτεχνία γίνεται στον 18^ο αιώνα η αφηρημένη αρνητικότητα, πριν γίνει, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, η απόλυτη άρνηση. Στο τέλος αυτής της εξέλιξης έχει κόψει όλους τους δεσμούς της με την κοινωνία. Δεν έχει πλέον ούτε κοινό, κι ίδιος ο Jean Paulhan, συγγραφέας, κριτικός λογοτεχνίας και εκδότης, γράφει: «καθένας γνωρίζει ότι στις μέρες μας υπάρχουν δύο λογοτεχνίες: η κακή που είναι αυτή καθ' αυτή ανάξια να διαβαστεί (τη διαβάζουν πολλοί) και η καλή λογοτεχνία που δεν τη διαβάζουν». Αλλά κι αυτό ακόμα είναι μια πρόοδος. Στο τέλος αυτής της υπεροπτικής απομόνωσης, στο τέλος αυτής της άρνησης που περιφρονεί την αποτελεσματικότητα κάθε ενέργειας, υπάρχει η καταστροφή της λογοτεχνίας από τον ίδιο της τον εαυτό. Καταρχήν, το φοβερό «δεν είναι παρά λογοτεχνία», εν συνεχεία αυτό το λογοτεχνικό φαινόμενο που ο ίδιος ο Πωλάν ονομάζει τρομοκρατία, που γεννιέται την ίδια περίπου στιγμή με την ιδέα του παρασιτικού χαρίσματος και σαν αντίθετή του, και συνεχίζεται καθόλη τη διάρκεια του

19^ο αιώνα συνάπτοντας μαζί του χίλιους παράλογους συνδυασμούς, ξεσπά τελικά λίγο πριν από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Μέσα στην τρομοκρατία ή καλύτερα μέσα στο τρομοκρατικό σύμπλεγμα γιατί είναι ένας αξεδιάλυτος κόμπος φιδιών, μπορούσε να διακρίνει κανείς: Πρώτον, μια τόσο βαθιά αποστροφή για το σήμα σαν τέτοιο, που οδηγεί τους συγγραφείς να προτιμήσουν σε κάθε περίπτωση το σημαινόμενο πράγμα απ' τη λέξη, την πράξη απ' τον λόγο, τη λέξη σαν αντικείμενο απ' τη λέξη-σημασία, δηλαδή, ουσιαστικά, την ποίηση απ' τη πεζογραφία, την αυθόρμητη ακαταστασία απ' τη σύνθεση. Δεύτερον, μια προσπάθεια να κάνουν τη λογοτεχνία μια έκφραση ανάμεσα σε όλες τις άλλες εκφράσεις της ζωής, αντί να θυσιάσουν τη ζωή στη λογοτεχνία και τρίτον, μια κρίση ηθικής συνείδησης του συγγραφέα, δηλαδή την οδυνηρή ρήξη με τον παρασιτισμό. Έτσι, η λογοτεχνία χωρίς να αντιμετωπίζει ούτε για μια στιγμή το πρόβλημα να χάσει τη μορφική της αυτονομία, γίνεται άρνηση του φορμαλισμού και φτάνει να αναρωτηθεί για το ουσιαστικό της περιεχόμενο. Σήμερα, βρισκόμαστε πέρα απ' την τρομοκρατία και μπορούμε να βοηθούμε απ' την εμπειρία της και τις προγενέστερες αναλύσεις για να καθορίσουμε τα ουσιαστικά σημεία μιας συγκεκριμένης και ελευθερωμένης λογοτεχνίας» (2017: 192-193). Και επισημαίνει αρχικά: «ο σύγχρονος συγγραφέας δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να ασχολείται με τις πρόσκαιρες υποθέσεις· δεν πρέπει επιπλέον να τοποθετεί λέξεις χωρίς σημασία τη μια μετά την άλλη, ούτε να επιδιώκει αποκλειστικά και μόνο την ομορφιά των φράσεων και των εικόνων: η δουλειά του είναι να δίνει μηνύματα στους αναγνώστες του (Sartre, 2017:38).

«Λογοτεχνία» θα μπορούσε να είναι οποιοδήποτε κείμενο που έχει μυθοπλασικό περιεχόμενο. Ακόμα όμως, και η διάκριση μεταξύ γεγονότος και μυθοπλασίας δεν θεωρείται αρκετή για να αποσαφηνίσει τον όρο «λογοτεχνία». Γι' αυτό χρειάζεται κάποιος άλλος τρόπος προσέγγισης. Ίσως η λογοτεχνία μπορεί να οριστεί όχι ανάλογα με το αν το περιεχόμενό της είναι φανταστικό ή πραγματικό, αλλά με το πώς χρησιμοποιεί τη γλώσσα (Eagleton, 2003: 2).

Η λογοτεχνία/το λογοτεχνικό κείμενο είναι ένα γνωστικό/θεωρητικό αντικείμενο, που χρησιμοποιεί τη λογοτεχνική γλώσσα. Από μερικούς μελετητές (R. Barthes, 1972:99 & G. Genette, 1980:228) έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η γλώσσα της λογοτεχνίας πρέπει να θεωρηθεί ως γλώσσα της α' βαθμίδας, οπότε η γλώσσα της επιστήμης της γραμματολογίας θα ήταν μια γλώσσα της β' βαθμίδας και επομένως μια μεταγλώσσα. Η

άποψη αυτή εγείρει αντίθετες απόψεις, επειδή α) η γλώσσα της λογοτεχνίας αποτελεί το υλικό, την «ύλη» την ίδια του λογοτεχνικού έργου και είναι αναπόσπαστα δεμένη με αυτό, είναι κατά κάποιον τρόπο συνώνυμό του· η γλώσσα του λογοτεχνικού έργου αποτελεί το ίδιο το γνωστικό αντικείμενο της επιστήμης της γραμματολογίας και επομένως ανήκει, σύμφωνα με τα παραπάνω, στη γλωσσική και θεωρητική βαθμίδα 0 (μηδέν)· και β) η γλώσσα της λογοτεχνίας παρόλο που έχει και καταδηλωτική ιδιότητα ικανότητα (denotation), δεν είναι θεωρητική γλώσσα, αλλά κυρίως γλώσσα στην αισθητική της ύπαρξη. Και είναι αυτή ακριβώς η (αισθητικότητα) της λογοτεχνικής γλώσσας που διαφοροποιεί, και γλωσσικά, τη λογοτεχνία ως τέχνη από τη θεωρητική γλώσσα που χρησιμοποιεί η επιστήμη (Βελουδής, 2008: 24-25).

Σύμφωνα με την Kristeva η γλώσσα έχει δύο διαστάσεις, τη σημειωτική και τη συμβολική. Η διαδικασία της σημαντικότητας της γλώσσας έχει δύο πτυχές: η σημειωτική, η οποία συμβιβάζει τα εσωτερικά κίνητρα του υποκειμένου υπό την έννοια ότι η φυσική ενέργεια και τα συναισθήματα εκφράζονται στη γλώσσα και η συμβολική, η οποία ορίζεται από κανόνες, γραμματική, συντακτικό και χρησιμοποιείται για να εκφράσει την κατάσταση (1974:22-23). Η Kristeva στο έργο της *Revolution in Poetic Language* (1974) ενδιαφέρθηκε για την ψυχανάλυση και προσπάθησε να συνδέσει τη σημειωτική γνώση με την ψυχανάλυση. Πίστευε μάλιστα, ότι ένα γραπτό κείμενο είναι ένα δυναμικό αντικείμενο που απαιτεί συγκεκριμένη σημασιολογική -γλωσσική ανάλυση. Η υλοποίηση του λογοτεχνικού κειμένου περιλαμβάνει κείμενα. Αυτά τα κείμενα διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο και γι' αυτό η Kristeva εισήγαγε τον όρο *διακείμενο* ή *διακειμενικότητα*. Ο όρος διακειμενικότητα σημαίνει ότι κάθε κείμενο κατασκευάζεται ως μωσαϊκό παραθεμάτων, κάθε κείμενο είναι απορρόφηση και μετασχηματισμός ενός άλλου κειμένου. Η διακειμενικότητα, με τους όρους της Kristeva, είναι μια διαδικασία μεταφοράς από το ένα σημειωτικό και σημασιολογικό σύστημα στο άλλο. Σε μια τέτοια διαδικασία, το υποκείμενο απελευθερώνει συναισθήματα, εσωτερικές ορμές με τη μορφή συμβόλων. Επομένως, κάθε κείμενο είναι μία συγχώνευση αποσπασμάτων και μία μεταμόρφωση (Kristeva, 1969: 85). Ο όρος αυτός της Kristeva προέκυψε από την ενασχόλησή της με το έργο του Bakhtin και τη θεωρία του γύρω από τη διαλογικότητα. Ειδικότερα, ο Bakhtin παρατήρησε ότι σε ένα κείμενο υπάρχουν εκφωνήματα, τα οποία όταν αλλάζουν οι συνθήκες αλλάζει και το νόημά τους. Τα εκφωνήματα αυτά μπορεί να είναι το ύφος, η φωνή του αφηγητή και

η οπτική γωνία (Kristeva, 1969:85). Έτσι, ο νέος όρος της Kristeva περί διακειμενικότητας εισήχθη για να αντικαταστήσει την έννοια της διαλογικότητας του Bakhtin και για να περιγράψει οποιαδήποτε μορφή αλληλεπίδρασης μεταξύ των κειμένων. Με αυτόν τον τρόπο η Kristeva καθιερώθηκε ως μία πολύ σημαντική θεωρητικός λογοτεχνίας, η οποία ανέδειξε και την μπαχτινιανή σκέψη.

Σύμφωνα με τους Φορμαλιστές, η γλώσσα είναι αυτή που κάνει ένα κείμενο λογοτεχνικό. Το όνομα φορμαλισμός δόθηκε αρχικά σε μία σχολή λογοτεχνικής κριτικής που ήκμασε στη Ρωσία ακριβώς πριν και κατά τη δεκαετία του '20 και απαγορεύτηκε το 1930 για πολιτικούς λόγους. Η φορμαλιστική θεωρία αναδύθηκε από τις συναντήσεις, τις συζητήσεις και τις δημοσιεύσεις των μελών δύο ομάδων: Γλωσσολογικού Κύκλου της Μόσχας, με μέλη κυρίως γλωσσολόγους, και της Εταιρείας για τη Μελέτη της Ποιητικής Γλώσσας (Oroyaz), με μέλη κυρίως ιστορικούς της λογοτεχνίας. Οι δύο αυτοί φορείς ήταν κυρίως συζητητικοί κύκλοι. Και οι δύο είχαν ουσιαστικά επηρεαστεί από τις αναπτυσσόμενες μεθόδους της γλωσσολογίας.

Τα μέλη του Γλωσσολογικού Κύκλου της Μόσχας ενδιαφέρονταν κυρίως για τη γλώσσα και για τις γλωσσολογικές προσεγγίσεις στη Λογοτεχνία και τη Λαογραφία. Εκτός από τις διαλεκτολογικές μελέτες, τα μέλη του κύκλου συζητούσαν και θέματα όπως η διάκριση μεταξύ *πρακτικής* και *ποιητικής* γλώσσας. Η ομάδα ήταν σε στενή επαφή με τους σύγχρονους της ποιητές και πολλές θεωρητικές ιδέες προέκυψαν από τα φουτουριστικά κείμενα των Velimir Khlebnikov, Vladimir Majakovski και Aleksej Kručënych.

Για τα μέλη της Εταιρείας για τη Μελέτη της Ποιητικής Γλώσσας (Oroyaz), η γλωσσολογία ήταν μόνο μία χρήσιμη επιστήμη από την οποία θα μπορούσαν να προκύψουν μεθοδολογικές καινοτομίες στη μελέτη της λογοτεχνίας. Για τον Γλωσσολογικό Κύκλο της Μόσχας η ποιητική ήταν μόνο ένας ιδιαίτερος κλάδος της γλωσσολογίας, με την πλατιά έννοια της λέξης (Μπενάτσης, 2010:42-43).

Ο φορμαλισμός έστρεψε την προσοχή του στην ανάλυση των διακριτικών γνωρισμάτων της λογοτεχνίας. Ήρθε έτσι σε αντίθεση με την επικρατούσα παράδοση που μελετούσε τη λογοτεχνία σε σχέση με άλλες επιστήμες, όπως η ιστορία, η κοινωνιολογία ή η ψυχολογία. Αρχικά στηρίχτηκε στον Συμβολισμό και στο ενδιαφέρον για τη μορφή, στη συνέχεια όμως τα πράγματα άλλαξαν. Γενικότερα, οι φορμαλιστές ενδιαφέρθηκαν

για τις τεχνικές με τις οποίες λειτουργεί η λογοτεχνική γλώσσα. Θέλησαν να τις καθарίσουν και να τις διαφοροποιήσουν από τους τρόπους της «κοινής» γλώσσας ή «πρακτικής» γλώσσας, όπως την ονόμαζαν οι ίδιοι. Η καθημερινή γλώσσα στοχεύει στην αποτελεσματική επικοινωνία μέσω των αναφορών σε ιδέες και αντικείμενα. Η ποιητική γλώσσα στρέφει την προσοχή της στην υφή της παρά στα αντικείμενα ή τις έννοιες που αναπαριστούν οι λέξεις.

Οι φορμαλιστές ασχολήθηκαν με το «πώς» της λογοτεχνίας και όχι με το «τι»: με τη διακριτική δηλαδή φύση της λογοτεχνίας γενικά. Έτσι, το πρώτο ερώτημα για αυτούς δεν είναι πώς να μελετήσουν τη λογοτεχνία, αλλά ποιο είναι πραγματικά το θέμα των λογοτεχνικών σπουδών. Οι φορμαλιστές θεωρούσαν ότι ασχολούνταν αποκλειστικά με τη λογοτεχνική δομή: με την αναγνώριση, την απομόνωση και την αντικειμενική παρατήρηση της ειδικής λογοτεχνικής φύσης και χρήσης ορισμένων τεχνασμάτων στο λογοτεχνικό έργο και όχι με το «μήνυμά» του, τις «πηγές» του, την «ιστορία» του ή με τις κοινωνιολογικές, βιογραφικές ή ψυχολογικές του διαστάσεις. Η λογοτεχνική γλώσσα λοιπόν, χρησιμοποιεί ένα σύνολο αποκλίσεων από την καθομιλουμένη (Μπενάτσης, 2010: 44-45).

Επομένως, οι Ρώσοι Φορμαλιστές δεν ασχολήθηκαν μόνο με τη γλωσσολογία, αλλά έστρεψαν την προσοχή τους και στη λογοτεχνία. Εισήγαγαν καινούριους όρους όπως η πρακτική και η ποιητική γλώσσα, η ιστορία και η πλοκή, η ανοικείωση.

Βασικός στόχος της κριτικής του Ρωσικού Φορμαλισμού ήταν η μιμητική θεωρία για την τέχνη, η αντίληψη δηλαδή, ότι τα λογοτεχνικά κείμενα αντανakλούν άλλες πραγματικότητες. Αυτή η μεταφορά συρρίκνωνε, κατά τους φορμαλιστές, τα ανθρώπινα τεχνουργήματα σε φασματικές σκιές και έκλεινε τα μάτια στη σωματική τους υλικότητα. Προκειμένου να υπογραμμιστεί αυτή η παραγνωρισμένη όψη της τέχνης, χρειαζόταν ένα νέο πλαίσιο αναφοράς και η αναλογία προς τη μηχανή εκπλήρωσε ακριβώς αυτή την ανάγκη. Σύμφωνα με αυτό το πρότυπο, τα λογοτεχνικά έργα μοιάζουν με μηχανές: αποτελούν το προϊόν μιας εμπρόθετης ανθρώπινης δραστηριότητας, κατά την οποία μία ειδική δεξιότητα μετατρέπει την πρώτη ύλη σε σύνθετο μηχανισμό κατάλληλο για έναν συγκεκριμένο σκοπό. Έτσι, το ερώτημα αν το έργο του δημιουργού του είναι άνευ σημασίας. Το ουσιώδες είναι κατά πόσο ανταποκρίνεται στην προκαθορισμένη αποστολή του. Εξετάζοντας ποια είναι ακριβώς

αυτή η αποστολή, το τέλος, της τέχνης, οι φορμαλιστές ανέπτυξαν την έννοια της ανοικειώσης (ostranenie). Σκοπός της τέχνης είναι να αλλάζει τον τρόπο της ανθρώπινης αντίληψης, να μετατρέπει σε ασυνήθεις και απτές τις μορφές που εξαιτίας της χρήσης δεν τις αντιλαμβανόμαστε. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει τα φαινόμενα της ζωής (το υλικό της τέχνης) να αποσπαστούν από τα αυτοματοποιημένα τους συμφοραζόμενα και να παραμορφωθούν μέσω των καλλιτεχνικών αποσπασμάτων. Στο σημείο αυτό η φορμαλιστική επιχειρηματολογία διχάζεται προς τις εξής κατευθύνσεις: ορισμένα μέλη της Ορογασ υποστήριζαν ότι εφόσον το άμεσο υλικό της τέχνης του λόγου είναι η γλώσσα, τα λογοτεχνικά τεχνάσματα είναι πρωτίστως γλωσσικά. Αυτό το σκεπτικό τους οδήγησε προς την έννοια της ποιητικής γλώσσας. Αντίθετα, ο Shklovsky επέμενε ότι υπάρχουν καλλιτεχνικά κείμενα που δεν ανοικειώνουν τη γλώσσα, αλλά τα συμβάντα και τα δρώμενα που αναπαρίστανται σε αυτά. Κατά συνέπεια, εστίασε την προσοχή του στα τεχνάσματα που ανήκουν στην πεζογραφική σύνθεση και αφήγηση (Steiner, 2004:39).

Αφού προηγήθηκε συζήτηση για τη γλώσσα μέσα στη λογοτεχνία είναι σημαντικό να εξεταστούν οι άλλες λειτουργίες της γλώσσας. Εφόσον η τέχνη του λόγου λειτουργεί με εκφράσεις, εμπεριέχει πάντα νόημα. Συνεπώς, ο Jakobson πρότεινε για αυτές τις λειτουργίες τη δική του ταξινόμηση, με άξονα τον προσανατολισμό τους σε διάφορους συστατικούς παράγοντες του γλωσσικού γεγονότος: η συγκινησιακή προσανατολίζεται προς τον ομιλητή, η πρακτική προς τον αναφερόμενο και η ποιητική προς την ίδια την έκφραση (Steiner, 2004:47). Εμπνεόμενος από τη μαθηματική θεωρία της επικοινωνίας, ο Jakobson αυξάνει τους παράγοντες επικοινωνίας σε έξι-«πομπός», «δέκτης», «μήνυμα», «συγκείμενο», («αναφερόμενο»), «επαφή», («διάυλος»), «κώδικας»-και συνακόλουθα διακρίνει έξι γλωσσικές λειτουργίες: «συγκινησιακή», «βουλητική», «ποιητική», «αναφορική», «φατική» και «μεταγλωσσική». Σε ό,τι αφορά την ποιητική λειτουργία ο Jakobson προέβη σε ένα σημαντικό, αλλά κάπως παραγνωρισμένο βήμα ορίζοντάς την ως «τον προσανατολισμό προς το ΜΗΝΥΜΑ καθαυτό, την εστίαση στο μήνυμα, χάριν του μηνύματος» (Doležel, 2004:67).

Πιο αναλυτικά, στο φημισμένο πλέον άρθρο του *Γλωσσολογία και Ποιητική (Linguistics and Poetics)* ο Jakobson εισάγει ένα γενικό μοντέλο επικοινωνίας με βάση τους έξι παράγοντες που συνιστούν συνήθως κάθε επικοινωνιακή πράξη.

Με άλλα λόγια, ο πομπός στέλνει ένα μήνυμα στον δέκτη. Για να λειτουργήσει το μήνυμα χρειάζεται συμφραζόμενα (ή «αντικείμενο αναφοράς» κατά μία άλλη αμφίσημη ονοματοθεσία) είτε λεκτικά είτε επιδεκτικά λεκτικοποίησης, που να μπορεί να τα καταλάβει ο δέκτης. Ακόμη, χρειάζεται ένας κώδικας, ο οποίος να είναι, εν όλω ή τουλάχιστον εν μέρει, κοινός σε πομπό και δέκτη (ή με άλλα λόγια, στον «κωδικοποιητή» και «αποκωδικοποιητή» του μηνύματος). Τελικά είναι αναγκαία μία επαφή, ένα φυσικό κανάλι και μία ψυχολογική σύνδεση μεταξύ πομπού και δέκτη που κάνει και τους δύο ικανούς να αποκτήσουν επαφή και να διατηρήσουν την επικοινωνία.

Το «νόημα», σύμφωνα με την άποψη του Jakobson δεν είναι μία σταθερή προκαθορισμένη οντότητα, που περνάει ανεμπόδιστα, από τον πομπό στον δέκτη. Η ίδια η φύση της γλώσσας το απαγορεύει, όπως και το γεγονός ότι τα έξι στοιχεία, τα οποία ενέχονται στη διαδικασία μετάδοσης, δεν βρίσκονται ποτέ σε τέλεια «ισορροπία». Κάποιο από αυτά κυριαρχεί πάντοτε σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό πάνω στα άλλα.

Για να υπάρξει λοιπόν, επικοινωνία χρειάζεται ένας πομπός, ένας δέκτης, ένα μήνυμα, ένα περιεχόμενο και ένα μέσο. Ο πομπός στέλνει ένα μήνυμα στον δέκτη. Για να είναι λειτουργικό το μήνυμα πρέπει το περιεχόμενό του να είναι κατανοητό από τον δέκτη. Το μήνυμα μπορεί να είναι είτε προφορικό είτε γραπτό. Ο τρόπος με τον οποίο ο πομπός οργανώνει το μήνυμα λέγεται κωδικοποίηση, ενώ ο τρόπος με τον οποίο το επεξεργάζεται ο δέκτης λέγεται αποκωδικοποίηση. Για να πραγματοποιηθεί μια επικοινωνία χρειάζεται ένα μέσο, ένα κανάλι δηλαδή, που θα επιτρέπει τη σύνδεση του πομπού με τον δέκτη (Μπενάτσης, 2010:88).

Κάθε ένας από αυτούς τους παράγοντες καθορίζει μια διαφορετική λειτουργία της γλώσσας. Οι βασικές λειτουργίες μίας γλώσσας είναι δύο, η αναφορική και η ποιητική. Στην αναφορική της λειτουργία η γλώσσα χρησιμοποιεί τις λέξεις με τη δηλωτική-κυριολεκτική τους σημασία και έχει ως σκοπό την έλλογη πληροφόρηση. Στην ποιητική της λειτουργία η γλώσσα χρησιμοποιεί τις λέξεις με τη συνδηλωτική-μεταφορική τους σημασία και έχει ως σκοπό τη διέγερση συναισθημάτων (Jakobson, 1987:66). Συνεπώς, η γλώσσα στη λογοτεχνία είναι αποσπασμένη από τη γλώσσα της καθημερινότητας και σκοπός της είναι να προκαλέσει κάποιο ενδιαφέρον.

Τα σπουδαία λογοτεχνικά έργα σηματοδοτούν την εξέλιξη των λογοτεχνικών ειδών και την πρόοδο της λογοτεχνικής παράδοσης. Συμπερασματικά, κι αυτός ο ορισμός δεν είναι σαφής γιατί η φύση της λογοτεχνίας είναι πιο ευρεία και περιλαμβάνει έργα τα οποία δανείστηκαν, απέρριψαν ή μετασχημάτισαν στοιχεία από προηγούμενα έργα.

Διακριτά γνωρίσματα της λογοτεχνίας είναι η εθνικότητα του συγγραφέα-λογοτέχνη, η μητρική γλώσσα, το φύλο, η θρησκευτικότητα, η επινόηση και η φαντασία. Τα χαρακτηριστικά αυτά εμπεριέχονται σε όλα τα λογοτεχνικά έργα ακόμα και στα λιγότερο καλά. Και για τον λόγο αυτόν υπάρχει η αξιολόγηση και η κριτική, έτσι ώστε να διαχωρίζονται.

Ένα παράπλευρο μείζον αποτέλεσμα της ανάγκης να εκφραστεί η εικόνα ή το όραμα της ζωής και του κόσμου είναι ο λόγος. Όλα τα σχετικά μέσα και οι τρόποι ανήκουν στην επικράτεια του λόγου, ο οποίος είναι δυνατό να διαφοροποιηθεί σε επιστημονικό, φιλοσοφικό και λογοτεχνικό. Ο λογοτεχνικός λόγος στη διαμόρφωση του οράματος αφήνει ελεύθερες τις δυνάμεις του ασυνειδήτου που η επιστήμη και η φιλοσοφία προσπαθούν να ελέγξουν. Για αυτό δικαιολογημένα θεωρείται ως ο πιο αυθαίρετος λόγος, αλλά για τον ίδιο λόγο είναι και ο περισσότερο αποκαλυπτικός για τη φύση του ανθρώπου-άρα, ο πιο αυθεντικός (Αθανασόπουλος, 2014:13).

Οι ορισμοί περί του τι είναι λογοτεχνία και του τι δεν είναι αποτελούν διαπιστώσεις διατυπώσεις γύρω από ένα σημασιολογικό πλαίσιο. Καθένας από τους παραπάνω ορισμούς περιγράφει μία πτυχή της λογοτεχνίας και για αυτόν τον λόγο κανένας ορισμός από μόνος του δεν είναι ικανοποιητικός. Ίσως ο συγκεκριασμός όλων αυτών να εξηγεί το τι είναι λογοτεχνία. Η επιστήμη η οποία έχει ως αντικείμενό της τη Λογοτεχνία είναι ασφαλώς η Φιλολογία, η οποία έχει μεγάλη παράδοση στην έρευνα και τη μελέτη των λογοτεχνικών έργων. Το πρώτιστο έργο της φιλολογικής επιστήμης είναι η κατά το εφικτό πλήρης και έγκαιρη διαπιστωτική μελέτη της λογοτεχνίας· και το κέντρο της μελέτης αυτής συνίσταται στην πράξη της ερμηνείας, στην υποχρέωση μιας υπεύθυνης απάντησης στο ζήτημα της ερμηνευτικής αντικειμενικότητας και στη συναφή και υποχρεωτική πράξη της θεωρίας της λογοτεχνίας, (Παπίγκης, 2017:11)

1.1.2. Η Θεωρία Λογοτεχνίας

Ο όρος «λογοτεχνική θεωρία» στο πεδίο των λογοτεχνικών σπουδών μερικές φορές απαντάται και ως «κριτική θεωρία» ή απλώς ως «θεωρία», ενώ πλέον εμφανίζεται και ως «πολιτισμική θεωρία» και περιλαμβάνει έναν συγκερασμό εννοιών και υποθέσεων για την εξήγηση ή την ερμηνεία λογοτεχνικών κειμένων. Η λογοτεχνική θεωρία αναφέρεται σε αρχές, οι οποίες προέρχονται από την ενδοκειμενική ή εξωκειμενική ανάλυση λογοτεχνικών κειμένων (Brewton, 2002:1).

Η λογοτεχνική θεωρία αποτελεί ένα σύνολο θεωρητικών και κριτικών κειμένων των θεωρητικών, των ιστορικών της λογοτεχνίας διαφόρων σχολών, ρευμάτων, κινημάτων, τάσεων, που μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε καθοριστικές έννοιες και καίρια προβλήματα της λογοτεχνίας και να προσεγγίσουμε ερωτήματα που τίθενται στη διαρκή συζήτηση στον χώρο της λογοτεχνικής θεωρίας και κριτικής ως προς την εγκυρότητα της ερμηνείας και τη δυνατότητα ύπαρξης επιστήμης του λογοτεχνικού κειμένου. Η θεωρία αποτελείται από διάφορες προσεγγίσεις, κάθε μία από τις οποίες έχει τις δικές της θεωρητικές φιλοσοφικές καταβολές, θέσεις και προϋποθέσεις. Η λογοτεχνική θεωρία εμπεριέχει φιλοσοφικά κατά βάση κινήματα που εστιάζουν κυρίως στην πρόσληψη της Λογοτεχνίας και σε ορισμένα σημεία και ζητήματα που προκάλεσαν συζητήσεις και έχουν ως στόχο να οδηγήσουν στη γνώση (Culler, 2003: x).

Οι βασικότερες από αυτές τις θεωρίες μέσα στον εικοστό και εικοστό πρώτο αιώνα που συνεχίζουν να διαμορφώνουν τη λογοτεχνία ως γνωστικό αντικείμενο είναι ο Ρωσικός Φορμαλισμός, η Σημειολογία, η Νέα Κριτική, ο Δομισμός και Μεταδομισμός-Αφηγηματολογία, η Αναγνωστική Θεωρία, η Ψυχανάλυση, ο Μαρξισμός, ο Φεμινισμός και οι Σπουδές Φύλου, η Αποδόμηση (Culler, 2003:170-183) καθώς και άλλες νεότερες θεωρίες όπως, η Οικοκριτική, η Μεταποικιακή Κριτική, ο Νέος Αισθητισμός και η Γνωστική Ποιητική.

Μαρξισμός (1848-): Πρόκειται για την κοινωνιολογική προσέγγιση της λογοτεχνίας που αντιμετώπισε τα λογοτεχνικά έργα ως προϊόντα των ιστορικών συνθηκών και

δυνάμεων, τα οποία μπορούν να αναλυθούν με τη μελέτη των υλικών συνθηκών κάτω από τις οποίες έχουν διαμορφωθεί. Στη μαρξιστική ιδεολογία ό,τι ορίζουμε ως κοσμοαντίληψη θεωρείται πώς διαμορφώνεται από μία κυρίαρχη τάξη. Ο μαρξισμός επικεντρώνεται στη ρήξη ανάμεσα στην κυρίαρχη και τις καταπιεσμένες τάξεις σε κάθε δεδομένη εποχή και ενθαρρύνει την τέχνη να μιμηθεί αυτό που ορίζει ως «αντικειμενική πραγματικότητα». Ο σύγχρονος μαρξισμός είναι πολύ ευρύτερος και αντιμετωπίζει την τέχνη ως εκφραστική της εποχής του, αλλά και αυτόνομα από την εποχή στην οποία έχει παραχθεί. Κυριότεροι εκπρόσωποι του 20^{ου} αιώνα: Louis Althusser, Terry Eagleton, Fredric Jameson.

Ρωσικός φορμαλισμός (αρχές 20^{ου} αιώνα): Το ρεύμα αυτό έκανε την εμφάνισή του το 1920 και αναπτύχθηκε στην Τσεχοσλοβακία όπου κληροδοτήθηκε στον Γλωσσολογικό Κύκλο της Πράγας (Roman Jakobson, Jan Mukrarovsky, René Welek). Ο Κύκλος της Πράγας αντιμετώπισε τη λογοτεχνία ως ειδική κατηγορία γλώσσας βασιζόμενος στην υπόθεση ότι υπάρχει μια θεμελιώδης αντίθεση μεταξύ ποιητικής και καθημερινής γλώσσας. Ο Φορμαλισμός θεωρεί ότι η βασική λειτουργία της καθημερινής γλώσσας είναι η μετάδοση ενός μηνύματος. Αντίθετα, η ποιητική γλώσσα επικεντρώνεται στον ίδιο της τον εαυτό: η λειτουργία της είναι όχι να αναφέρεται στον εξωτερικό κόσμο, αλλά να στρέφει την προσοχή στα δικά της «μορφικά» χαρακτηριστικά δηλαδή στις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στα γλωσσικά σημεία. Συνεπώς, η λογοτεχνία μπορεί να υπαχθεί σε κριτική ανάλυση από τις επιστήμες της γλωσσολογίας, αλλά και από μία μορφή γλωσσολογίας που διαφέρει από αυτή που εφαρμόζεται στο μη-λογοτεχνικό λόγο εφόσον οι νόμοι της παράγουν τα διακριτά χαρακτηριστικά της λογοτεχνικότητας. Κυριότεροι εκπρόσωποι: Roman Jakobson, Boris Eikhenbaum, Victor Schlovsky.

Ψυχανάλυση (1917): Ψυχανάλυση είναι η εφαρμογή των σύγχρονων ψυχαναλυτικών θεωριών στη μελέτη της λογοτεχνίας. Η ψυχαναλυτική κριτική επικεντρώνεται στη ψυχολογία του συγγραφέα, τη σπουδή της συγγραφικής διαδικασίας, των ψυχολογικών τύπων και αρχών που εμφανίζονται στα λογοτεχνικά κείμενα ή στην επιρροή της λογοτεχνίας πάνω στην ψυχολογία των αναγνωστών. Κυριότεροι εκπρόσωποι: Jacques Lacan, Sigmund Freud.

Νέα Κριτική (αρχές 1930 στις Ηνωμένες Πολιτείες και το 1940 στην Αγγλία): Το θεωρητικό αυτό ρεύμα ξεκίνησε στο τέλος της δεκαετίας του 1920 και αναπτύχθηκε σε αντίδραση προς την παραδοσιακή κριτική την οποία οι νέοι κριτικοί κατέκριναν για την ενασχόλησή της με ζητήματα εξωκειμενικά, όπως για παράδειγμα, τη βιογραφία ή ψυχολογία του συγγραφέα ή τη σχέση του έργου με την ιστορία της λογοτεχνίας. Η Νέα Κριτική πρότεινε ότι το έργο της λογοτεχνίας θα πρέπει να θεωρείται αυτόνομο, και συνεπώς να μην κρίνεται αναφορικά με ζητήματα άλλα από το ίδιο. Οι θεωρητικοί της Νέας Κριτικής απέρριπταν τη θετικιστική εξέταση των κειμένων ως γενετικό λάθος (genetic fallacy), την προσπάθεια ανακάλυψης της προθετικότητας του συγγραφέα ως πλάνη των προθέσεων (intentional fallacy) και την ερμηνεία μέσω των συναισθημάτων του αναγνώστη ως συναισθηματική πλάνη (affective fallacy). Αντί γι' αυτές τις προσεγγίσεις, ανέπτυξαν έναν τρόπο μελέτης που ονόμασαν close reading, ο οποίος βασίζεται αποκλειστικά στα δεδομένα που δίνει το ίδιο το κείμενο, χωρίς να χρειάζεται συμπληρωματικές εξωτερικές πληροφορίες. Πρώτος θεμελιωτής των αρχών στις οποίες στηρίχτηκε η νεοκριτική θεωρία ήταν ο Άγγλος I. Richards με τα έργα του *Principles of Literary Criticism* (1924) και *Practical Criticism* (1929), στα οποία έδινε προτεραιότητα στην εξέταση των μορφικών χαρακτηριστικών αντί για τα θεματικά στοιχεία, εναντιωνόταν στην ερμηνεία των λογοτεχνικών έργων ως κειμένων που έχουν στόχο να εκφράσουν κάποιο μήνυμα και αντί αυτής προέκρινε την αξιολόγηση των έργων ως προς την αισθητική συγκίνηση που προκαλούν. Μέσα στη δεκαετία του 1960 ξεκαθαρίζουν κάποια πολύ βασικά πράγματα. Η Νέα Κριτική προβάλλεται και επιβάλλεται. Ήδη αποτελεί παγκόσμια παρουσία. Είναι φαινόμενο του 20^{ού} αιώνα, που επισημαίνει δύο πράγματα: α) ότι η κριτική διεθνοποιείται έχοντας τις ίδιες περίπου μεθοδολογικές διεργασίες ή τομές και β) ότι η λογοτεχνία αντιμετωπίζεται ως καθολικό φαινόμενο όπου πρωτεύουν τα συγχρονικά, δηλαδή τα ενοποιητικά στοιχεία (δομές, λειτουργίες, είδη κλπ.) (Τοντόροφ, 2000:7). Κυριότεροι εκπρόσωποι: L.A. Richards, William Empson, Cleanth Brooks, John Crow Ransom, W.K. Wimsat).

Δομισμός και Μεταδομισμός-Αφηγηματολογία (1950-1970): Ο δομισμός αποτελεί έναν τρόπο σκέψης για τον κόσμο ο οποίος κυρίως αφορά τον τρόπο πρόσληψης και περιγραφής των δομών. Στην απλούστερη μορφή του, ο δομισμός βασίζεται στην αρχή ότι η φύση κάθε στοιχείου σε οποιαδήποτε δεδομένη κατάσταση δεν έχει ξεχωριστή σημασία, αλλά καθορίζεται από όλα τα άλλα στοιχεία που εμπλέκονται σε αυτήν την

κατάσταση. Η καθολική σημασία κάθε πεδίου ή περιοχής δεν μπορεί να συλληφθεί παρά μόνο εάν και εφόσον αυτό ενταχθεί στη δομή της οποίας αποτελεί μέρος. Οι δομιστές πιστεύουν ότι όλη η ανθρώπινη δραστηριότητα είναι κατασκευασμένη, όχι φυσική ή στοιχειώδης. Κατά συνέπεια, η σημασία μεταβιβάζεται στα συστήματα οργάνωσης (ό,τι κάνουμε είναι πάντοτε ζήτημα επιλογής μέσα σε μια δεδομένη κατασκευή). Με αυτό το σκεπτικό, «κάθε δραστηριότητα, από τις πράξεις μιας αφήγησης έως το να μην τρως τον αρακά σου με μαχαίρι, λαμβάνει χώρα μέσα σε ένα σύστημα διαφορών και αποκτά σημασία μόνο σε σχέση με άλλες πιθανές δραστηριότητες μέσα στο σύστημα και όχι με κάποια σημασία που αναδύει η φύση ή ο Θεός». Σημαντικοί δομιστές είναι οι Jacques Lacan, Claude Levi-Strauss, Michel Foucault, Gerard Genette, A.J. Greimas, Roland Barthes, Ferdinand de Saussure, Vladimir Plopp και Terrence Hawkes.

Αποδόμηση (1960): Ο μεταδομισμός -που χρησιμοποιείται συχνά συνώνυμα με την αποδόμηση και το μεταμοντερνισμό- αποτελεί αντίδραση στον δομισμό και στρέφεται εναντίον της αντιμετώπισης της γλώσσας ως συστήματος σταθερού και κλειστού. Πρόκειται, σύμφωνα με τον Eagleton (2003: 120) «για μία μετάβαση από την αντιμετώπιση του ποιήματος ή του μυθιστορήματος ως κλειστής ενότητας, εφοδιασμένης με συγκεκριμένες σημασίες, τις οποίες ο κριτικός πρέπει να αποκρυπτογραφήσει, στη θεώρηση της λογοτεχνίας ως επικράτειας αναπόφευκτα πληθυντικής, ως ένα ατελείωτο παιχνίδι σημασιολογικών που είναι αδύνατο τελικά να καθλωθούν σε ένα μοναδικό κέντρο, υπόσταση ή σημασία». Κυριότεροι εκπρόσωποι: Jacques Derrida, Friedrich Nietzsche, Martin Heidegger, Hillis Miller.

Σημειολογία (1960): Η Σημειολογία είναι η επιστήμη των σημείων. Προτείνει ότι η μεγάλη ποικιλία των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και δημιουργιών-οι κινήσεις και στάσεις του σώματος, οι κοινωνικές τελετουργίες, οι ενδυματολογικές επιλογές, οι διατροφικές συνήθειες, οι οικιστικές κατασκευές-περιλαμβάνουν στο σύνολό τους σημασίες τις οποίες μοιράζονται τα μέλη ενός συγκεκριμένου πολιτισμού, και οι οποίες μπορούν να αναλυθούν ως σημεία που λειτουργούν σε πολλά είδη σημασιολογικών συστημάτων. Η γλωσσολογία (η μελέτη των γλωσσικών σημείων και δομών) αποτελεί έναν μόνο κλάδο της σημειωτικής, προσφέρει όμως τις βασικές μεθόδους και όρους που χρησιμοποιούνται στη μελέτη όλων των άλλων κοινωνιοσημειωτικών συστημάτων. Μεταξύ των σημαντικότερων σημειολόγων περιλαμβάνονται οι Charles Sanders Peirce,

Ferdinand de Saussure, Michel Foucault, Umberto Eco και Roland Barthes, το έργο των οποίων προήγαγε τη θεωρία και την κριτική της Λογοτεχνίας.

Σπουδές Φύλου (1960-): Οι Σπουδές Φύλου ήρθαν στο προσκήνιο της θεωρητικής σκηνής πρώτα ως φεμινιστική θεωρία, αλλά στη συνέχεια συμπεριλήφθηκαν όλες οι κατηγορίες φύλου καθώς και οι σεξουαλικές ταυτότητες. Σύμφωνα με τις Σπουδές Φύλου η κατηγοριοποίηση των φύλων είναι ένα κοινωνικό κατασκεύασμα, που επικράτησε για κοινωνικούς λόγους. Η βιολογική διάκριση μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι προϊόντα πολιτισμού και αντί να αντικατοπτρίζουν μόνο μία πλευρά της κοινωνίας, συνθέτουν την κοινωνική πραγματικότητα. Στόχος των Σπουδών Φύλου είναι να οικοδομήσουν πάνω στον Φεμινισμό και τη Θεωρία ομοφυλόφιλων, έτσι ώστε να παρέχεται μια κριτική ανασυγκρότηση της σεξουαλικότητας και του τρόπου ζωής των ανθρώπων. Οι Σπουδές Φύλου προσδιορίζουν τις διαφορετικές επιθυμίες, τις σωματικές απολαύσεις και τις καταπιέσεις ορατές ή μη ανάμεσα στους ομοφυλόφιλους και τα queer άτομα. Κυριότεροι εκπρόσωποι: Ann Snitow, Carol Vance, Joan Nestle, Judith Roof, Laura Doan, Joseph Bristow (Selden, Widdowson & Brooker, 2005: 253).

Φεμινισμός (1960-): Ο Φεμινισμός μπορεί να ενταχθεί σε τρεις γενικές κατηγορίες α) σε θεωρίες που επικεντρώνονται στην ψυχανάλυση και έχουν καταγωγή κυρίως γαλλική, β) σε θεωρίες που σκοπό έχουν τον ορισμό ή την καθιέρωση ενός φεμινιστικού λογοτεχνικού κανόνα ή σε θεωρίες που σκοπεύουν στην επανερμηνεία ή την αναθεώρηση της λογοτεχνίας από μία λιγότερο συντηρητική οπτική γωνία, γ) σε θεωρίες που επικεντρώνονται στην έμφυλη διαφοροποίηση και στην έμφυλη πολιτική. Επιπλέον, υπήρξε η ανάγκη να προβληματιστούν οι γυναίκες -αλλά και οι άνδρες- για το τι σημαίνει να είναι κάποιος γυναίκα, και σε ποιο βαθμό τα στοιχεία που η κοινωνία θεωρεί παραδοσιακά γυναικεία είναι προσδιορισμένα πολιτισμικά και κοινωνικά. Το βιβλίο της Simon de Beauvoir «Το δεύτερο φύλο» άνοιξε τον δρόμο στη φεμινιστική σκέψη, καθώς έθεσε υπό αμφισβήτηση την περιθωριοποίηση της γυναίκας από τη δυτική φιλοσοφία. Πρώιμες φεμινιστικές μελέτες έδωσαν έμφαση σε λογοτεχνικά κείμενα που δεν είχαν αντιμετωπιστεί με την απαιτούμενη σοβαρότητα από την ιστορία της λογοτεχνίας, ενώ από τη δεκαετία του 1960 και έπειτα τα γραπτά πολλών γυναικών συγγραφέων άρχισαν να συζητιούνται θεωρητικά. Κυριότερες εκπρόσωποι: Simone de Beauvoir, Hélène Cixous, Julia Kristeva, Luce Irigaray, Christine Delphy .

Αναγνωστική Θεωρία (1970): Η αναγνωστική θεωρία συγκεντρώνει πολλαπλές εκδοχές πρόσληψης των λογοτεχνικών κειμένων. Ήδη για τους πιο παραδοσιακούς κριτικούς όπως ο I.A. Richards και Louise Rosenblatt, η ιδέα της σωστής ανάγνωσης, όσο κι αν είναι δύσκολη να κατορθωθεί, θα αποτελεί πάντοτε τον στόχο του πεπαιδευμένου αναγνώστη (που κατέχει φυσικά το απαραίτητα αισθητικό εργαλείο). Ο Wolfgang Iser υποστηρίζει ότι η αναγνωστική διαδικασία είναι πάντοτε υποκειμενική, καθώς βλέπει την ανάγνωση ως διαλεκτική διαδικασία μεταξύ του αναγνώστη και του κειμένου. Για τον Hans-Robert Jauss, η αισθητική εμπειρία του αναγνώστη καθορίζεται πάντοτε από τον χρόνο και τις ιστορικές παραμέτρους μέσα στις οποίες και από τις οποίες εκδηλώνεται. Κυριότεροι εκπρόσωποι: Hans Robert Jauss, Wolfgang Iser, Jonathan Culler, Stanley Fish, Norman Holland.

Μεταποικιακή Κριτική (1980-): Το ενδιαφέρον της Μεταποικιακής Κριτικής στρέφεται στα ασταθή σύνορα και τις ταυτότητες. Η Μεταποικιακή Κριτική διαπραγματεύεται την έννοια της μνήμης και της ατομικής ιστορίας, που γίνεται συλλογική, θέτοντας τη μνήμη ως αιτία ορισμένων συμβάντων. Η Μεταποικιακή Κριτική υιοθετεί στοιχεία της ψυχανάλυσης και του μεταστρουκτουραλισμού. Λογοτεχνικά το Μεταποικιακό κίνημα καταφεύγει στους γοτθικούς μύθους, τις ιστορίες τρόμου και φανταστικού. Η Μεταποικιακή Κριτική διερευνά τις σχέσεις μεταξύ αποικιστών και αποικισμένων. Κυριότεροι εκπρόσωποι: W.E.B. Du Bois, Peter Nicholls, Henry Louis Gates, Kwame Anthony Appiah, Toni Morrison (Selden, Widdowson & Brooker, 2005: 155-156).

Οικοκριτική (1980-): Είναι μία νέα λογοτεχνική θεωρία, η οποία εξετάζει τη στάση των λογοτεχνικών σπουδών απέναντι στον φυσικό κόσμο. Βασική θέση της οικοκριτικής είναι η ανανέωση του ρεαλισμού όσον αφορά τη φύση, τη φύση ως παράσταση και την αναπαράσταση της φύσης. Πρωταρχικός σκοπός των οικριτικών είναι να προστατεύσουν το περιβάλλον και να μίλησουν για λογαριασμό της φύσης. Βασική θέση των οικοκριτικών είναι ότι οι άνθρωποι και ο πολιτισμός παρεμβαίνουν στη φύση με αποτέλεσμα η φύση να καταστρέφεται και να προσαρμόζεται στις ανάγκες των κοινωνιών. Η Οικριτική προκρίνει τον ακτιβισμό, την κοινωνική ευθύνη και την

υιοθέτηση του ρεαλισμού. Κυριότεροι εκπρόσωποι: Jay Parini, John Elder και Lawrence Buell (Philipps, 1999:577-579).

Παροντισμός (21^{ος} αιώνας): Αν η πολιτιστική κληρονομιά των ανθρώπων είναι η ιστορία τους, τότε αυτό που τους καθορίζει σήμερα είναι το καθήκον της διατήρησης της μνήμης και χαρακτηριστικό τους γνώρισμα η σχέση τους με το παρόν, δηλαδή με τον παροντισμό (Hartog, 2005: 15). Ο Παροντισμός είναι μία λογοτεχνική θεωρία για την κριτική θεώρηση γύρω από τον χρόνο. Ο Παροντισμός διαμορφώνεται από τη συλλογική μνήμη και γενικότερα από τη μνήμη, την πολιτιστική κληρονομιά και την ταυτότητα (Lorenz, 2019:23-24). Ως Παροντισμός δηλαδή, χαρακτηρίζεται η τάση των σύγχρονων ανθρώπων να μην διαφοροποιούν το παρελθόν από το παρόν και να επιβάλλουν τις τωρινές αξίες και νόρμες στους προγόνους (Levesque, 2008:75). Κυριότεροι εκπρόσωποι: François Hartog, Niklas Luhmann.

Γνωστική Ποιητική (2002-): Η Γνωστική Ποιητική αναλύει την ανθρώπινη γνώση και δημιουργικότητα έχοντας ως σκοπό την εύρεση τεχνικών κατασκευής ποιητικών κειμένων, που αυξάνουν την αισθητική τους αξία. Η Γνωστική Ποιητική χρησιμοποιεί τεχνικές που βασίζονται στη γνωστική ψυχολογία (το εφέ priming, την ενεργοποίηση δηλαδή, και την ενοποίηση διάφορων εμπειριών και αισθήσεων, το φαινόμενο Stroop, την ενεργοποίηση μηχανισμών επιλεκτικής προσοχής στην κατασκευή διάφορων εννοιολογικών επιπέδων, την πολυτροπικότητα και την πολυγλωσσία). Κυριότεροι εκπρόσωποι: Reuven Tsur, Margaret Freeman (Kharkhurin, 2016: 59).

Νέος Αισθητισμός (2012): Ο Νέος Αισθητισμός στρέφεται προς τον υβριδικό, κοινωνικό και τεχνολογικό κόσμο. Σκοπός του Νέου Αισθητισμού είναι ο στοχασμός πάνω στις ψηφιακές τεχνολογίες και το πώς η τέχνη χρησιμοποιεί τα τεχνολογικά μέσα για να αναδείξει τις διάφορες μορφές της. Κυριότεροι εκπρόσωποι: Mez Breeze, Bruce Sterling, Marius Watz, Mez Breeze, Christiane Paul (Berry et al, 2012: 11-12).

Συνεπώς, η θεωρία ή καλύτερα οι θεωρίες που αναφέρονται στη λογοτεχνία και που από τη δεκαετία του '50 και μετά έχουν πάρει μεγάλη ανάπτυξη, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ερμηνεία των λογοτεχνικών κειμένων. Αντίθετα, το ζήτημα της αξίας το παρακάμπτουν, είτε σιωπηλά είτε με φευγαλέες αναφορές. Στόχος των θεωρητικών της ερμηνείας είναι η νοηματική ή η μορφική ανάλυση των λογοτεχνικών έργων, έτσι ώστε

να διευκολύνεται η αναγνωστική τους προσέγγιση. Ωστόσο, κοινός παρονομαστής των θεωριών αυτών που έχουν παρατεθεί είναι ότι άλλες έχουν εξωλογοτεχνική και άλλες ενδολογοτεχνική αφετηρία (Αράγης, 2003:23).

Σύμφωνα με τον Todorov (1973:1170) είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς κάποιο νόημα στην ενοποίηση όλων αυτών των θεωριών σε ένα σύνολο, διότι η κάθε θεωρία αντικαθίσταται από μία σημειωτική που αναφέρεται στο παρόν. Γι' αυτό και η σημειωτική προσέγγιση της λογοτεχνίας δεν θα πρέπει να οδηγήσει στην εξάλειψη της γνώσης του τι είναι λογοτεχνία. Το αποτέλεσμα αυτής της πρότασης είναι ότι, αν μια παγκόσμια επιστήμη της σημειωτικής εφαρμοστεί στην πράξη, τότε θα οδηγήσει τη λογοτεχνία σε εξαφάνιση.

Ο M. Abrams στο εγχειρίδιό του *The Mirror and the Lamb* (1971:8-9) παρουσιάζει μέσω ενός οπτικού σχήματος ένα μοντέλο για την κατανόηση και την ιστορική εξέλιξη της λογοτεχνικής θεωρίας και κριτικής. Στο μοντέλο αυτό διακρίνονται τέσσερα στοιχεία που συνθέτουν ένα έργο τέχνης. Πρώτο στοιχείο είναι το έργο, το καλλιτεχνικό προϊόν, δεύτερο είναι ο καλλιτέχνης, τρίτο είναι το σύμπαν δηλαδή, οι ενέργειες, οι ιδέες και τα συναισθήματα που διαπνέουν το έργο και τέταρτο είναι το κοινό στο οποίο απευθύνεται το έργο.

Όλες σχεδόν οι εμπειριστατωμένες λογοτεχνικές θεωρίες προσανατολίζονται γύρω από κάποιο από τα παραπάνω τέσσερα στοιχεία. Ακόμη, ένας κριτικός λογοτεχνίας τείνει να αντλεί τουλάχιστον ένα από αυτά τα τέσσερα στοιχεία για τον καθορισμό, την ανάλυση ή την ταξινόμηση ενός έργου καθώς από αυτά κρίνεται η αξία ενός καλλιτεχνικού προϊόντος. Τα τρία πρώτα στοιχεία συνδεδεμένα ή και αλληλένδετα μεταξύ τους εξηγούν το έργο, ενώ το τέταρτο στοιχείο εξετάζει το έργο μεμονωμένα ως αυτόνομο σύνολο. Πάντως και τα τέσσερα αυτά στοιχεία δεν μπορούν να θεωρηθούν ως σταθερές, αλλά ως μεταβλητές. Διαφέρουν ως προς τη σημασία τους ανάλογα με τη θεωρία στην οποία εμφανίζονται.

Καθένα στοιχείο αντιπροσωπεύει τέσσερα διαφορετικά είδη λογοτεχνικών θεωριών· την «αντικειμενική» (objective), η οποία επικεντρώνεται στο ίδιο το έργο, την «εκφραστική» (expressive), η οποία τονίζει τον ρόλο του συγγραφέα και θεωρεί το έργο τέχνης ως αποτέλεσμα της δημιουργικής διαδικασίας, τη «ρεαλιστική» (pragmatic), η οποία κρίνει εάν το έργο τέχνης πέτυχε τον σκοπό του και τη «

μιμητική» (mimetic), η οποία εξηγεί ότι οι τέχνες μιμούνται τον πραγματικό κόσμο. Αυτά τα τέσσερα στοιχεία δεν έχουν καμία σχέση με τις περιόδους της λογοτεχνικής ιστορίας, αλλά βοηθούν στο να δημιουργηθεί μία συγκεκριμένη αντίληψη γύρω από το τι είναι λογοτεχνία, (Sötemann, 1985: 99-100).

1.1.3 Η κριτική της Λογοτεχνίας - Η λογοτεχνική κριτική

Η λογοτεχνία δεν θα μπορούσε να υπάρξει χωρίς την κριτική και η κριτική χωρίς τη λογοτεχνία. Η θεωρία της λογοτεχνικής κριτικής, κατά το πρότυπο της ιστορίας της λογοτεχνίας, αναφέρεται στα πρόσωπα και στα έργα των κριτικών της λογοτεχνίας και σε ό,τι έχει γενικότερα σχέση με την κριτική: πνευματικά κινήματα, σχολές, θεωρίες, εποχιακές ιδέες, ιστορικά γεγονότα κτλ. (Αράγης, 2003: 57).

Σύμφωνα με τον Αράγη (1982:67), λογοτεχνική κριτική είναι η λογοτεχνική πράξη που αντιπροσωπεύουν ορισμένα κείμενα με τα οποία μερικοί άνθρωποι έκριναν συγκεκριμένα λογοτεχνικά έργα. Με άλλα λόγια είναι η εφαρμοσμένη κριτική της λογοτεχνίας. Η λογοτεχνική κριτική παραπέμπει στην κριτική της λογοτεχνίας. Ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη υπάρχει σχέση έννοιας προς αντικείμενο. Η έννοια της λογοτεχνικής κριτικής, η οποία προκύπτει από τη μελέτη αξιολογών κριτικών κειμένων, αποτελεί θεωρητικό ισοδύναμο της κριτικής της λογοτεχνίας. Ο όρος κριτική της λογοτεχνίας, αν και συνήθως αρκετά αόριστα, χρησιμοποιείται τόσο με ευρεία όσο και με στενή σημασία. Για να γίνει σαφής ο όρος πρέπει να αναγκαστικά να επικεντρωθεί κανείς στα κριτικά κείμενα και σε ό,τι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό παρουσιάζουν. Το κριτήριο αξιολόγησης ανάμεσα στο πλήθος κριτικών κειμένων που υπάρχουν είναι εκείνα τα κριτικά κείμενα που δικαιώθηκαν από την εξέλιξη των πραγμάτων π.χ. το κείμενο του Παλαμά για τον Κάλβο (1889), του Ξενόπουλου για τον Καβάφη (1903), του Άγρα για τον Καρυωτάκη (1934) και εκείνα τα κείμενα στα λογοτεχνικά έργα που αναφέρθηκαν δεν δικαιώθηκαν. Η κριτική της λογοτεχνίας είναι δυνατό να προσδιοριστεί τόσο καταφατικά, τι είναι, όσο και αποφατικά, τι δεν είναι. Η έννοια της λογοτεχνικής κριτικής έχει άμεση σχέση με το πρώτο. Εντούτοις και ο αρνητικός προσδιορισμός της λογοτεχνικής κριτικής βοηθάει ως έναν βαθμό να διευκρινιστούν τα όρια της ζητούμενης έννοιας (Αράγης, 1982: 89-91).

Η έννοια της λογοτεχνικής κριτικής προκύπτει από τη μελέτη των κριτικών κειμένων και είναι φυσικό να αντλεί τα στοιχεία της από αυτά τα κείμενα και όχι από θεωρίες προκατασκευασμένες. Έτσι η διάκριση των στοιχείων που συνθέτουν την έννοια της λογοτεχνικής κριτικής ανάγεται στη διάκριση των δεδομένων που συνιστούν την κριτική της λογοτεχνίας. Η λογοτεχνική κριτική σύμφωνα με τον Αράγη (1982: 69) έχει τέσσερα χαρακτηριστικά: α) την αναλυτικότητά της, β) την προσήλωσή της στα λογοτεχνικά κείμενα, γ) τον αξιολογικό της χαρακτήρα και δ) τον απρόθετο χαρακτήρα της.

Πρώτο χαρακτηριστικό της λογοτεχνικής κριτικής είναι ότι η λειτουργία της είναι αναλυτική, όπως και ο λόγος της. Πιο συγκεκριμένα, η λογοτεχνική κριτική ασχολείται με κείμενα λογοτεχνικά ή που έχουν την πρόθεση να είναι λογοτεχνικά. Η λογοτεχνική κριτική πλησιάζει τα κείμενα που αποτελούν το αντικείμενό της με πνεύμα ερευνητικό. Πνεύμα που, σύμφωνα με την κοινή πείρα, είναι διακριτικό: προσεγγίζει το αντικείμενό του και προσπαθεί να το γνωρίσει ανατέμνοντάς το. Πράγμα που σημαίνει ότι διακρίνει-βλέπει και ξεχωρίζει-ολικά ή μερικά, τα στοιχεία που το αποτελούν. Μ' αυτήν την έννοια η κριτική της λογοτεχνίας ως λειτουργία είναι αναλυτική· δεν συνθέτει, αλλά αναλύει έργα που έχουν συντελεστεί. Ως λόγος η λογοτεχνική κριτική αποτελεί κλάδο του αναλυτικού λόγου. Ένα θεμελιώδες χαρακτηριστικό του αναλυτικού λόγου είναι ότι βασίζεται, για να διατυπώσει τα νοήματά του, στο έλλογο ή διανοητικό φορτίο των λέξεων. Ακόμη, ο αναλυτικός λόγος είναι συχνά επιχειρηματολογικός. Ο τρόπος με τον οποίο τα κριτικά κείμενα αναφέρονται στα λογοτεχνικά έργα είναι κυρίως δεικτικός ή υποδεικτικός: δείχνουν ή υποδείχνουν μερικές καίριες πλευρές αυτών των έργων, γι' αυτό και μέσα στα κριτικά κείμενα υπάρχουν παραθέματα από τα κρινόμενα έργα.

Δεύτερο χαρακτηριστικό της λογοτεχνικής κριτικής είναι ότι αναφέρεται ευθέως στα λογοτεχνικά κείμενα. Ευθέως: Η κριτική όραση δεν κατευθύνεται πρώτα προς τα δεδομένα που βρίσκονται έξω (εποχή, πράξεις, απόψεις των λογοτεχνών) από τα κρινόμενα έργα και μετά να στρέφεται σε αυτά. Τα βιογραφικά στοιχεία όταν απαντώνται σε μια κριτική ως απλές πληροφορίες, δεν έχουν τίποτε το αξιοκατάκριτο. Όταν όμως χρησιμοποιεί κανείς βιογραφικά στοιχεία ή απόψεις ενός συγγραφέα για να κρίνει με αυτά το έργο του, στην πραγματικότητα δεν κρίνει ακριβώς το έργο του. Στην

περίπτωση αυτή χάνει από μπροστά του το έργο και κάνει μια δουλειά, σχεδόν μηχανική, που δεν είναι λογοτεχνική κριτική αλλά κάτι άλλο.

Τρίτο χαρακτηριστικό της λογοτεχνικής κριτικής είναι ο αξιολογικός χαρακτήρας της, όχι όμως με την έννοια της βαθμολόγησης ή της γενικής κρίσης. Η λογοτεχνική κριτική αναδεικνύει ή υποδεικνύει τα στοιχεία που συνθέτουν τη λογοτεχνική υπόσταση των έργων. Το ουσιώδες για την κριτική της λογοτεχνίας είναι να καταδείξει την αισθητική αξία των λογοτεχνικών κειμένων.

Τέταρτο χαρακτηριστικό της λογοτεχνικής κριτικής είναι ότι είναι απρόθετη, ασκείται δηλαδή απροκατάληπτα και απρογραμματίστα. Η κριτική της λογοτεχνίας για να ασκηθεί χρειάζεται ανεξαρτησία γνώμης. Ο κριτικός πρέπει να αυτενεργεί κάθε φορά που κρίνει κάποιο έργο. Για να αυτενεργήσει όμως, είναι απαραίτητο να έχει αποδεσμευτεί πρώτα από τις πιθανές προκαταλήψεις του. Προκαταλήψεις που είναι δυνατό να πηγάζουν από τη λογοτεχνική παράδοση ή από εξωλογοτεχνικές περιοχές (Αράγης, 1982: 69-85).

Σύμφωνα με τον Frye (2020:25) ο διαλεκτικός άξονας της κριτικής, λοιπόν, έχει ως επί το πλείστον τη συνολική αποδοχή των δεδομένων της βιβλιογραφίας και, αφετέρου, τη συνολική αποδοχή των πιθανών τιμών αυτών των δεδομένων. Ειδικότερα, ο Frye (2020:3) ξεκινάει από την παραδοχή ότι η κριτική δεν αποτελεί απλό μέρος των ανθρωπιστικών επιστημών, αλλά ουσιαστικό. Η λογοτεχνική κριτική είναι ένα είδος τέχνης. Είθισται η κριτική να παρασιτεί έναντι της λογοτεχνίας, διότι βασίζεται σε μια προϋπάρχουσα τέχνη· την τέχνη της λογοτεχνίας. Και ακολούθως οι κριτικοί αν και διανοούμενοι που κατέχουν ένα είδος τέχνης στερούνται τη δύναμη να παράγουν κάτι αυτούσιο και τα χρήματα να το υποστηρίξουν. Έτσι, οι κριτικοί συγκροτούν μία κατηγορία πολιτιστικών μεσαζόντων, οι οποίοι προάγουν κοινωνικά τον πολιτισμό εξυπηρετώντας προσωπικά συμφέροντα «εκμεταλλευόμενοι» τον εκάστοτε καλλιτέχνη. Η αντίληψη αυτή του κριτικού ως παράσιτου εις βάρος του καλλιτέχνη είναι ακόμη εξαιρετικά δημοφιλής, μιας και ενισχύεται από την άποψη ότι ο κριτικός είναι «ανίκανος», «αυστηρός» και «ξερός» που τρέφεται από το μίσος του για τους δημιουργικούς ανθρώπους. Η χρυσή εποχή της αντι-κριτικής κριτικής επικράτησε ως τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ψήγματά της όμως, και κυρίως προκαταλήψεις εναντίον της εξακολουθούν να υπάρχουν μέχρι και σήμερα.

Μερικοί υποστηρίζουν την άποψη να εξαλειφθεί τελείως η κριτική. Αυτή η άποψη είναι πέρα για πέρα λανθασμένη, διότι η κριτική είναι μία δομημένη σκέψη και γνώση αυθύπαρκτη και μετριασμένα ανεξάρτητη από την τέχνη με την οποία ασχολείται. Και αυτό γιατί είναι κοινά αποδεκτό πως ένας κριτικός είναι καλύτερος κριτής της αξίας ενός ποιήματος παρά ο ίδιος ο δημιουργός του. Ο ποιητής μιλά και ο κριτικός προτείνει ζητήματα που πρέπει να εξεταστούν. Η κριτική επομένως, πρέπει να κάνει αυτό που κάνει και η λογοτεχνία: να φέρνει στο φως στοιχεία, (Frye, 2020: 4-6).

Μόλις γίνει κατανοητό ότι ο κριτικός έχει το δικό του πεδίο δραστηριότητας και ότι λειτουργεί αυτόνομα και ανεξάρτητα, τότε μπορεί να ειπωθεί ότι η κριτική της λογοτεχνίας αφορά ένα συγκεκριμένο εννοιολογικό πλαίσιο. Το πλαίσιο εργασίας δεν είναι η λογοτεχνία, αλλά ούτε κάτι εκτός λογοτεχνίας. Γι' αυτό υπάρχουν ορισμένα αξιώματα τα οποία καθορίζουν τη δουλειά ενός κριτικού λογοτεχνίας. Ένας κριτικός λογοτεχνίας είναι σημαντικό να έχει διαβάσει λογοτεχνία και να έχει κάνει έρευνα γύρω από το θέμα που τον απασχολεί. Οι αρχές ενός κριτικού λογοτεχνίας διαμορφώνονται από τις γνώσεις του. Ακόμη, ένας κριτικός λογοτεχνίας οφείλει να αποβάλλει τις όποιες του θρησκευτικές και πολιτικές του πεποιθήσεις. Αυτή η ανεξαρτησία της κριτικής από την προκατάληψη δεν συμβαίνει πάντοτε κι έτσι πολλοί καλοί κριτικοί υποκύπτουν σε αυτό το σφάλμα. Επίσης, ένας κριτικός λογοτεχνίας είναι σημαντικό να διέπεται από επιστημονικότητα. Η αναφορά σε επιστημονικά ζητήματα και θέματα αλλάζει τον χαρακτήρα ενός κειμένου από το περιστασιακό στο αιτιώδες, από το τυχαίο και το διαισθητικό στο συστηματικό ή προοδευτικό. Έργο λοιπόν, του κριτικού είναι να αξιολογεί τα λογοτεχνικά έργα και να δείχνει πώς η λογοτεχνία γίνεται κατανοητή και ερμηνεύσιμη. Η διάλεξη, το δοκίμιο, το έργο του κριτικού δεν είναι μία επιστήμη, αλλά ένα είδος λογοτεχνικής τέχνης (Frye, 2020:6-8).

Συμπερασματικά, δύο σημαντικά στοιχεία σηματοδοτούν τις σχέσεις λογοτεχνίας και κριτικής. Το πρώτο στοιχείο αφορά την κατάκτηση από την κριτική, όταν παίρνει την υπόσταση δοκιμίου και αρτιώνεται μέσα σ' αυτήν. Έτσι ως αυτόνομη μορφή τέχνης, τέχνης του λόγου, διασταυρώνεται πια με την καλλιτεχνική εκείνη μορφή που είναι η λογοτεχνία. Το δεύτερο στοιχείο αφορά την κριτική όχι στην ανάπτυξή της σε δοκιμιακό λόγο, αλλά στην επέκτασή της σε θεωρία της λογοτεχνίας. Στα μέσα περίπου του 20^{ου} αιώνα αυτοί που διαμόρφωναν με την κριτική τους σκέψη τη θεωρία περί λογοτεχνίας ήταν ποιητές ή λογοτέχνες. Όμως από τα μισά του 20^{ου} αιώνα και έπειτα η

τάση αυτή αντιστρέφεται. Όλο και περισσότεροι δεν είναι πια λογοτέχνες που διαμορφώνουν τη θεωρία της λογοτεχνίας, αλλά κριτικοί και θεωρητικοί της λογοτεχνίας που υπαγορεύουν πώς πρέπει να γράφεται η λογοτεχνία (Πατρίκιος, 2004: 36-37).

Η εικόνα ενός κριτικού λογοτεχνίας σύμφωνα με τον Δημαρά (1981:255-256) διακρίνεται από τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο ο κριτικός οφείλει πρώτον καταλάβει τι θέλησε να κάνει ο δημιουργός, να ξεκινήσει δηλαδή, δοσμένος στον δημιουργό. Στο δεύτερο στάδιο ο κριτικός πρέπει να κρίνει κατά πόσο ο δημιουργός πέτυχε ό,τι θέλησε να κάνει. Εκεί πλέον ο νους του κριτικού είναι σημαντικό να λειτουργήσει καθαρά και να διαπιστώσει αν ο δημιουργός είχε μία συγκεκριμένη έφεση και ορμώμενος από αυτήν την έφεση πραγματοποίησε το α ή το β έργο. Στο τρίτο στάδιο ο κριτικός είναι απαραίτητο να κρίνει κατά πόσο ο δημιουργός επιδίωξε να πραγματοποιήσει το α ή το β έργο. Βέβαια, σε αυτό το στάδιο η αντικειμενικότητα είναι πολύ σχετική, γιατί εισάγεται ένα στοιχείο που είναι πραγματικά η θέληση του κριτικού, η κοσμοθεωρία του, η ιδεολογία του, η νοοτροπία του, η ιδιοσυγκρασία του, η προσωπικότητά του. Έτσι, ο κριτικός είναι σημαντικό να ξεχωρίσει αυτό το στάδιο από την υπόλοιπη κριτική, η οποία πρέπει να γίνει αντικειμενική.

Οι ίδιοι οι λογοτέχνες όταν αναφέρονται στην κριτική τονίζουν ότι είναι ανέφικτο να προσεγγιστούν τα λογοτεχνικά έργα με επιστημονικό τρόπο. Ο Τ.Σ. Έλιοτ (1983:225) παρατηρεί: «Αν στη λογοτεχνική κριτική δώσουμε μεγαλύτερη βαρύτητα στην κατανόηση, κινδυνεύουμε να ολισθήσουμε από την κατανόηση στην απλή εξήγηση. Κινδυνεύουμε ακόμη να επιζητούμε την κριτική σαν να ήταν επιστήμη, πράγμα που είναι αδύνατο να γίνει. Ανάλογη είναι και η θέση του Σεφέρη (1974:129): «Αλλά ήθελα τότε να παρατηρήσω ότι η κριτική που δεν ξεκινά από τα έργα της τέχνης για να μας οδηγήσει πιο κοντά σ' αυτά, δεν είναι κριτική αλλά φιλοσοφία, κοινωνιολογία ή θεολογία».

1.1.4 Λογοτεχνικά γένη και είδη

Αντικείμενο των Β.Ε.Δ.ΓΡ. είναι το η ποιητική της λογοτεχνίας, η συγγραφή της. Ωστόσο, γνωρίζουμε τη λογοτεχνία πάντοτε μέσα από συγκεκριμένα λογοτεχνικά

κείμενα. Και πάντοτε τα λογοτεχνικά κείμενα τα υποστασιοποιούμε με κάποιο χαρακτηρισμό είδους (ποίημα, διήγημα, μυθιστόρημα). Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. περιλαμβάνουν τη θεωρητική προσέγγιση διάφορων ειδών (ποίημα, διήγημα, μυθιστόρημα, λίμερικ, κ. ά.), τη λογοτεχνική ανάγνωση προτεινόμενων αποσπασμάτων και την πρακτική εξάσκηση στη συγγραφή ανάλογα με το διδασκόμενο θέμα. Γι' αυτό και στην ενότητα αυτή θα παρατεθεί ένας προβληματισμός γύρω από τα λογοτεχνικά γένη και είδη.

Η φύση της λογοτεχνίας αναδεικνύεται σαφέστερα κάτω από τα παραδοσιακά γένη και είδη της. Ο όρος «γένος» εκφράζει μία ευρύτερη έννοια που πολιορκεί κάποια ομαδοποιημένα σύνολα λογοτεχνικών κειμένων που χαρακτηρίζονται, λίγο ως πολύ, από κοινά χαρακτηριστικά, ενώ αντίθετα ο όρος «είδος» έχει πιο εξειδικευμένη σημασία (Schaeffer, 2014:13). Επομένως, λογοτεχνικά γένη ονομάζονται οι ευρείες κατηγορίες λογοτεχνημάτων, στις οποίες εντάσσονται τα επιμέρους λογοτεχνικά είδη. Ο όρος γένος αναφέρεται συνήθως στα μεγάλα λογοτεχνικά μορφώματα, όπως το έπος, το δράμα, και η ποίηση (Βελουδής, 1994:82).

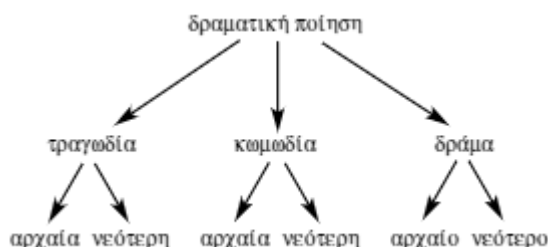
Λογοτεχνικά είδη ονομάζονται οι επιμέρους υποδιαιρέσεις των λογοτεχνικών γενών.

Πιο συγκεκριμένα, το λογοτεχνικό γένος συνιστά μια ευρεία ομάδα κριτηρίων που αφορούν την τεχνική, τον τόνο και το περιεχόμενο και καθορίζουν μια γενικότερη κατηγορία λογοτεχνικής σύνθεσης. Ο όρος «γένος» σημαίνει τύπος, κατηγορία ή είδος, και δηλώνει το λογοτεχνικό μόρφωμα στο οποίο κατατάσσονται τα έργα με βάση τα κοινά τους χαρακτηριστικά γνωρίσματα είτε στις μορφικές τους δομές είτε στην αντιμετώπιση του υλικού τους είτε και στα δύο. Πρόκειται, εντέλει, για το σύνολο των διαθέσιμων αισθητικών επισημάνσεων που είναι προσιτές στον συγγραφέα και κατανοητές στον αναγνώστη (Αρσενίου 2012:84-85 με αναφορά στους Wellek-Warren 1965:301).

Η εμφάνιση της λογοτεχνικής πεζογραφίας είναι μεταγενέστερη των ποιητικών ειδών. Το μεγαλείο των δύο σωζόμενων επών υπό το όνομα του Ομήρου, της *Ιλιάδας* και της *Οδύσσειας* δεν έπαψαν ποτέ να θεωρούνται απόλυτα αριστουργήματα του δυτικού πολιτισμού. Υπήρχαν αναμφίβολα ποιήματα και άσματα πριν από τα δύο σωζόμενα ομηρικά έπη, αλλά η ιστορία της αρχαιοελληνικής λογοτεχνίας αρχίζει στην ουσία με την *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια*. Πρόκειται για μια λογοτεχνία, που ήδη στην αφετηρία της

προσφέρει τα πιο λαμπρά δείγματα για μια λογοτεχνία που παρουσιάζεται από τη γέννησή της όχι με πρωτόλεια, αλλά με αξιοθαύμαστα προϊόντα (Montanari, 2008 :38).

Το αρχαίο ελληνικό δράμα αποτελείται από τρία βασικά είδη: την τραγωδία, την κωμωδία και το σατυρικό δράμα (Sommerstein, 2006:19).

Εικόνα 1: Δραματικές μορφές (Schaeffer, 2014:52)

Το δράμα ήταν ένα θεατρικό έργο προορισμένο για παράσταση. Ήταν μία σύνθετη καλλιτεχνική δημιουργία, όπου συνδύαζε στοιχεία του έπους και της λυρικής ποίησης και συνοδευόταν από μουσική. Το δράμα προήλθε από τα θρησκευτικά δρώμενα και συνδέθηκε με τα Μεγάλα Διονύσια. Πρώτος που δίδαξε το δράμα ήταν ο Θέσπης.

Στο βιβλίο του Αριστοτέλη *Ποιητική* παρατίθεται ο ορισμός για την τραγωδία: «ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας και τελείας μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἐκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων και οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἔλεου και φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.» (1449b 24-28). Με την ερμηνεία της τελευταίας φράσης θέτεται το πρόβλημα της αριστοτελικής κάθαρσης. Για τον Αριστοτέλη η ποίηση και η τέχνη είναι *μίμησις* (Ποιητ. 1, 1444a13-16). Η ποίηση μιμείται χαρακτήρες, συναισθήματα και πράξεις είτε με τη μορφή αφήγησης, όπως στο έπος, είτε μέσω δρώντων προσώπων όπως στο δράμα (Ποιητ. 3, 1448a19-23). Η τραγωδία μιμείται ανώτερους, ενώ η κωμωδία ταπεινούς χαρακτήρες (Ποιητ. 2, 144a2). Η τραγωδία είναι εξέλιξη του έπους: «η τραγωδία έχει όλα όσα έχει το έπος, το έπος όμως δεν έχει όλα όσα έχει η τραγωδία» (Ποιητ. 5, 1449b18-20). Κάθε τραγωδία πρέπει να έχει έξι «μέρη»: μύθο, χαρακτήρα, ύφος (λέξις), σκέψη (διάνοια), σκηνοθεσία (ὄψις) και μουσική (6, 1450a9 κ.ε.). Το σημαντικότερο «μέρος» είναι ο μύθος, η μίμηση μιας πράξης, που πρέπει να αποτελεί ένα σύνολο ολοκληρωμένο, ώστε κανένα τμήμα του να μην μπορεί να αντικατασταθεί ή να μετατεθεί (6, 1450a15-25, 7,8) (Nesselrath, 2005:543).

Στο δωδέκατο κεφάλαιο της Ποιητικής (1452b- 14-27) ο Αριστοτέλης περιγράφει τα τμήματα στα οποία μπορούμε να υποδιαιρέσουμε κάθε τραγωδία: πρόλογος, επεισόδιον, έξοδος, χορικών· το τελευταίο μπορεί να αναφέρεται είτε στην πάροδον (το άσμα εισόδου του χορού) είτε σε ένα στάσιμον (δηλαδή όλα τα χορικά μετά την πάροδο, αφότου δηλαδή, ο χορός έχει πάρει τη θέση του στην ορχήστρα). Αντίθετα, οι μονωδία και τα άσματα που τραγουδιούνται εναλλάξ από το χορό και τον υποκριτή (κομμός ή αμοιβαίον ψιλή περισπωμένη) δεν απαντούν σε κάθε τραγωδία. Ως πρόλογος ορίζεται ολόκληρο το τμήμα ενός δράματος πριν από την είσοδο του χορού, ως επεισόδιο όλα τα μέρη μεταξύ των χορικών και τέλος ως έξοδος το τμήμα μιας τραγωδίας μετά το οποίο δεν ακολουθεί πλέον χορικό (Lesky, 2006: 3326-3333).

Η τραγωδία προσέφερε στο κοινό κυρίως την ευκαιρία να εσωτερικεύσει ένα εντυπωσιακό γεγονός, που συχνά ήταν ικανό να προκαλέσει στον θεατή πάθος και συναισθηματική μέθεξη, θέτοντας σε λειτουργία εκείνον τον ψυχικό μηχανισμό που ο Αριστοτέλης ορίζει ως κάθαρσιν, δηλαδή τον εξαγνισμό ή την απελευθέρωση της ψυχής από τα αισθήματα πόνου και φόβου (Montanari, 2008:325).

Ο Αριστοτέλης επίσης, στην *Ποιητική* 3. 1448 a 37 λέει ότι η κωμωδία προέρχεται από το τραγούδι μιας θορυβωδικής συντροφιάς (κωμός), που ένωνε τους πιστούς με τη λατρεία του θεού Διονύσου σ' ένα αχαλίνωτο κέφι. Δομικά στοιχεία της κωμωδίας πρόλογος, πάροδος, κωμικός αγώνας, παράβασις, κωμικές σκηνές (επεισόδια) και χορικά. Το δράμα είχε γενικά ευτυχή έκβαση με την πραγματοποίηση μιας καταληκτικής πομπής κυρίως του πρωταγωνιστή και του χορού, οι οποίοι κατευθύνονταν σε ένα συμπόσιο ή σε μια γαμήλια γιορτή.

Αφού παρουσιάστηκαν λοιπόν, τα λογοτεχνικά είδη έτσι όπως κατατάσσονταν σύμφωνα με την αρχαία ελληνική γραμματολογία, στη συνέχεια θα παρουσιαστούν έτσι όπως κατατάσσονται μέχρι και σήμερα στη διεθνή ορολογία. Τα κύρια λογοτεχνικά γένη λοιπόν, είναι η πεζογραφία, η ποίηση και το θέατρο (Klarer, 1999:9).

Η κατάταξη αυτών των γνωστότερων και δημοφιλέστερων λογοτεχνικών ειδών γίνεται συνήθως με βάση τις εξής υποδιαιρέσεις: για την πεζογραφία υπάρχουν τα αφηγηματικά είδη, για την ποίηση τα ποιητικά είδη και για το θέατρο τα δραματικά είδη.

Στην πεζογραφία τα πιο σημαντικά αφηγηματικά είδη είναι το μυθιστόρημα, η νουβέλα και το διήγημα.

Ο όρος «μυθιστόρημα» δεν αντιστοιχεί σε έναν ονοματικό ορισμό αποδεκτό απ' όλους, αλλά συνδέεται με διαφορετικές εποχές, κείμενα, εκδότες και κριτικούς (Schaeffer, 2014:11).

Το μυθιστόρημα υπήρχε από τον 2ο αιώνα π.Χ. και κατά την ύστερη ελληνιστική περίοδο γνώρισε αξιοπρόσεκτη άνθηση. Το μεγαλύτερο μέρος των μυθιστορημάτων που σώθηκαν ακέραια, μέσω της βυζαντινής χειρόγραφης παράδοσης, ανήκει στην αυτοκρατορική εποχή, περίοδο κατά την οποία σημειώνεται η μέγιστη ακμή και διάδοση αυτού του ψυχαγωγικού είδους, όπως μαρτυρούν πολυάριθμα παπυρικά σπαράγματα που παραδίδουν αποσπάσματα έργων ανώνυμων δημιουργών, τα οποία διαφορετικά θα παρέμεναν άγνωστα. Η ακμή του συγκεκριμένου είδους συνεχίστηκε και στη βυζαντινή περίοδο με τη σύνθεση διάφορων πεζών και έμμετρων μυθιστορηματικών έργων (Montanari, 2008: 1061).

Το μυθιστόρημα ήταν ευρέως διαδεδομένο σε διάφορα στρώματα αναγνωστών από τα πλέον εκλεπτυσμένα και εξοικειωμένα με τη λογοτεχνία και τη ρητορική έως τα πιο λαϊκά και απλοϊκά. Οι τάσεις που επικράτησαν στο μυθιστόρημα ήταν το περιπετειώδες ερωτικό μυθιστόρημα, το φανταστικό και το μυθιστόρημα που βασιζόταν στον Τρωικό μύθο. Το περιπετειώδες ερωτικό μυθιστόρημα έχει ως κύριο θέμα του τον έρωτα, όπως αυτός εκδηλώνεται σε μια θεμιτή σχέση αγάπης, η οποία στην αρχή αμφισβητείται, αλλά στο τέλος νικά, παραμένοντας πιστή και, κατά συνέπεια, πεισματικά αγνή, παρά τις δοκιμασίες που προηγούνται της τελικής επανένωσης· επιπλέον, απαντά το θέμα του μεγάλου, βασανιστικού και περιπετειώδους ταξιδιού. Το φανταστικό μυθιστόρημα έχει ως κύριο θέμα του το ταξίδι και την περιπέτεια. Από αυτό το είδος απουσιάζει το ερωτικό στοιχείο ή εμφανίζεται εντελώς υποβαθμισμένο. Το μυθιστόρημα που βασίζεται στον Τρωικό μύθο ήταν γνωστό από τη λατινική του εκδοχή (Montanari, 2008: 1064).

Το μυθιστόρημα αποτελεί το πιο σημαντικό είδος πεζογραφικού λόγου. Οι ρίζες του ανάγονται στα έπη. Αν και τα έπη είναι πολύστιχα αφηγηματικά τραγούδια περιέχουν ωστόσο, αφηγηματική δομή, χαρακτήρες και πλοκή. Το μυθιστόρημα είναι λοιπόν, μια

φανταστική αφήγηση πεζού λόγου μεγάλης έκτασης, στην οποία οι χαρακτήρες και οι πράξεις τους αντιπροσωπεύουν την πραγματική ζωή και απεικονίζονται σε μια πλοκή περισσότερο ή λιγότερο σύνθετη (Rees, 1973: 106). Το μυθιστόρημα εμφανίστηκε υπό αυτήν την έννοια στην Ισπανία τον 17^ο και στην Αγγλία τον 18^ο αιώνα. Οι παράγοντες που ευνόησαν την άνθιση του μυθιστορήματος ήταν η αύξηση του ποσοστού του γραμματισμού, η άνοδος της μεσαιάς τάξης και η εμφάνιση των βιβλιοθηκών.

Τα μυθιστορήματα του 18^{ου} αιώνα δημιούργησαν ανθρώπινους και ρεαλιστικούς χαρακτήρες, ενώ τα μυθιστορήματα του 19^{ου} αιώνα επέλεξαν χαρακτήρες εμπνευσμένους από το μεσαιωνικό ρομαντικό μυθιστόρημα. Λόγω της τάσης αυτής αναπτύχθηκαν διαφορετικά είδη μυθιστορημάτων τον 20^ο αιώνα, όπως το μυθιστόρημα τρόπων, το ιστορικό, το χρονικό, το γοτθικό, το περιφερειακό, το μοντερνιστικό και το συνείδησης (Choeda: 2019:1103-1104).

Στη συνέχεια εμφανίστηκε η νουβέλα. Η νουβέλα είναι ένα ιδιαίτερο είδος, το οποίο βασίζεται σε ένα λαϊκό υπόβαθρο, συχνά μάλιστα κωμικό. Η αυτονομία του είδους μαρτυρείται, με σχετική βεβαιότητα, μόνο από τον 2ο αιώνα π.Χ., εποχή κατά την οποία ο Αριστείδης από τη Μίλητο, με βάση ερεθίσματα από θέματα της Ανατολής, έγραψε τα *Μιλησιακά* (Montanari, 2008: 1085).

Σύμφωνα με το *Oxford Dictionary of Literary Terms* (Baldick, 2015: 254) η νουβέλα είναι ένα αφηγηματικό είδος ενδιάμεσο σε μήκος και πολυπλοκότητα από το διήγημα και το μυθιστόρημα και συνήθως επικεντρώνεται σε ένα μόνο γεγονός ή σε μία αλυσίδα γεγονότων με ένα εκπληκτικό σημείο καμπής. Ο όρος προέρχεται από την ιταλική λέξη «novella», που χρησιμοποιήθηκε στις πολύ μικρές ιστορίες που βρέθηκαν στο έργο του Βοκάκιου *Δεκαήμερο*, προτού το δανειστούν στα τέλη του 18^{ου} αιώνα ο Γκαίτε και άλλοι συγγραφείς στη Γερμανία.

Η νουβέλα, ως αφήγηση μέσου μήκους βρίσκεται ανάμεσα στο διήγημα και στο μυθιστόρημα και όταν είναι σύντομη, κλίνει προς το πρώτο (και πιο συγκεκριμένα προς το μεγάλο διήγημα), ενώ, όταν είναι μεγάλη τίνει προς το δεύτερο (και πιο συγκεκριμένα προς το σύντομο μυθιστόρημα). Η μεσότητα αυτή γίνεται ουσιαστικότερα κατανοητή, αν αντιληφθούμε τη νουβέλα σαν συνδυασμό της ανάπτυξης, στην οποία αποβλέπει το μυθιστόρημα, με τον περιορισμό, που επιχειρεί το

διήγημα: πρόκειται για μια αφηγηματική διαδικασία που εκδηλώνεται σαν συμπίεση της μυθιστορηματικής ανάπτυξης προς την κατεύθυνση του διηγηματικού περιορισμού (Αθανασόπουλος, 2014:102).

Η νουβέλα είναι μία μυθοπλαστική αφήγηση σε πεζό λόγο μεγαλύτερη σε έκταση από το διήγημα και μικρότερη από το μυθιστόρημα εκτός από το ποσοτικό και για αυτόν τον λόγο επισφαλές κριτήριο, η νουβέλα διαφοροποιείται από το διήγημα και το μυθιστόρημα και ως προς την τεχνική της: αν και η πλοκή της είναι λιγότερο περίπλοκη απ' ό,τι του μυθιστορήματος, δεν παρουσιάζεται μονοδιάστατη, όπως εκείνη τη διηγήματος. Ωστόσο, μοιάζει στο διήγημα ως προς το ότι επικεντρώνεται κυρίως σε ένα συγκεκριμένο γεγονός ή χαρακτήρα, που αποτελεί και τη βάση της πλοκής τους.

Στη νεοελληνική λογοτεχνία πέρασε κυρίως μέσα από τα αντίστοιχα γαλλικά πρότυπα. Συχνά πάντως παρατηρείται σύγχυση όσον αφορά τη χρήση του όρου με αποτέλεσμα πολλά έργα να χαρακτηρίζονται άλλοτε νουβέλες, άλλοτε μυθιστορήματα κι άλλοτε εκτενή διηγήματα ή αφηγήματα (Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, 2016:1586-1587).

Αργότερα έκαναν την εμφάνισή τους τα διηγήματα, τα οποία σχετίζονται με παλαιότερους τύπους κειμένων όπως τις ιστορίες, τους μύθους και τα παραμύθια, τα οποία διαδίδονταν από στόμα σε στόμα, ήταν σύντομα σε έκταση και τα αφηγηματικά τους μοτίβα είναι παρόμοια με αυτά των διηγημάτων.

Ο γενικός όρος «παραμύθι» είναι χρηστικότερος και προτιμότερος ως γενικότερη ειδολογική κατηγορία/γένος. Στο γένος αυτό εμπεριέχονται τα είδη «λαϊκό», (folk tale, conte populaire, märchen) και λογοτεχνικό (literary fairy tale ή απλώς fairy tale, conte littéraire, Kunstmärchen) με διάφορες υποδιαιρέσεις/υποείδη τους, παλιότερα ή νεότερα, όπως «μαγικό παραμύθι», «φανταστικό παραμύθι», «ευτράπελο παραμύθι», «παραμύθι με ζώα», «φιλοσοφικό παραμύθι», «αντιπαραμύθι», «ερωτικό παραμύθι» (Ακριτόπουλος, 2013: 15).

Ουσιαστικά το διήγημα προέκυψε ως ανεξάρτητος τύπος κειμένου στα τέλη του 18^{ου} αιώνα παράλληλα με την ανάπτυξη του μυθιστορήματος και της εφημερίδας. Αυτό όμως, που συνέβαλε καθοριστικά στην ανάπτυξη του διηγήματος ήταν η έκδοση διάφορων περιοδικών ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Πολλά από τα πρώτα μυθιστορήματα δημοσιεύονταν αποσπασματικά στα λογοτεχνικά περιοδικά και τις

εφημερίδες. Ενώ το μυθιστόρημα πάντα προσέλκυε το ενδιαφέρον των κριτικών λογοτεχνίας, το διήγημα δεν κατάφερε ποτέ να το πετύχει αυτό σε μεγάλο βαθμό. Μία ακόμη σημαντική διαφορά ανάμεσα στο μυθιστόρημα και το διήγημα είναι ότι μυθιστόρημα παρατείνει την ένταση, την αγωνία και των κορύφωση. Αντίθετα, στο διήγημα η δράση ξεκινά στα μέσα της υπόθεσης (in media res). Ακόμη, οι χαρακτήρες ενός διηγήματος δεν παρουσιάζονται με τόσες λεπτομέρειες. Επίσης, το μυθιστόρημα χρησιμοποιεί ποικίλες αφηγηματικές τεχνικές, ενώ το διήγημα επιλέγει μία τεχνική και δίνεται είτε μέσα από την οπτική γωνία του αφηγητή είτε μέσα από την οπτική γωνία ενός χαρακτήρα (Klarer, 2005:12-14).

Ξεκινώντας λοιπόν, από την πιο σύντομη αφήγηση και τείνοντας προς τη μεγαλύτερη, μέσα στο διήγημα είναι δυνατό να ξεχωρίσουν τα παρακάτω είδη: το στιγμιότυπο, η σκιαγραφία (προσώπων ή τόπων), το σύντομο διήγημα, το μεγάλο διήγημα. Τα βασικά χαρακτηριστικά ενός διηγήματος είναι: η γραμμική δομή, η ενότητα, η πυκνότητα, η ένταση. Και τα κύρια αποτελέσματα της αφηγηματικής εφαρμογής / υλοποίησης αυτών των χαρακτηριστικών είναι: η εστίαση της αφήγησης σε ένα περιστατικό ή σε έναν χαρακτήρα και η δημιουργία μιας ενιαίας εντύπωσης (Αθανασόπουλος, 2014:101-102).

Μεγάλος σταθμός στην ιστορία του είδους υπήρξε ο 19^{ος} αιώνας, οπότε το διήγημα διαμορφώνεται σε λογοτεχνικό είδος που διαφοροποιείται από άλλες σύντομες αφηγήσεις και αποκτά τη νεότερη μορφή του, η οποία, παρόλες τις ανανεώσεις και τους πειραματισμούς ισχύει έως σήμερα: Δεν είναι πλέον μια απλή ιστορία με ενδιαφέρουσα πλοκή και τίποτα ή λίγο παραπάνω, αλλά εστιάζεται στη διαμόρφωση μιας ενιαίας εντύπωσης, στην οικονομία των μέσων και στη λειτουργία της υποβολής παρά της ρητής δήλωσης-αν και η σταθερή υιοθέτηση του τελευταίου χαρακτηριστικού χρειάστηκε πολλά χρόνια ακόμη, επειδή απαιτούσε μια πολύ λεπτή ισορροπία ανάμεσα στη δήλωση και στην υποδήλωση: Η ισορροπία αυτή με τη σειρά της απαιτούσε μια μορφή συνεργασίας ανάμεσα στον συγγραφέα και στον αναγνώστη και η συνεργασία προϋπέθετε την ύπαρξη ενός υποστρώματος εμπειριών και γνώσεων που σε σημαντικό βαθμό έπρεπε να είναι κοινές, πράγμα που μόνο σε προηγμένες κοινωνίες είναι δυνατό (Αθανασόπουλος, 2014:103-104).

Σε αυτή τη διαμόρφωση συνέβαλε κυρίως ο ρομαντισμός, που κατεξοχήν ευνόησε το είδος, χωρίς αυτό να σημαίνει πως ο ρεαλισμός το αγνόησε: Αντίθετα, υπάρχουν

θεωρητικοί που διατείνονται πως το διήγημα με τη μορφή που το γνωρίζουμε σήμερα διαμορφώθηκε μέσα στο πλαίσιο του ρεαλισμού. Το διήγημα καλλιεργήθηκε από σημαντικούς πεζογράφους του ρεαλισμού, αλλά η σκιά του ρεαλιστικού μυθιστορήματος ήταν πολύ βαριά και το ανάγκαζε να προσανατολίζεται προς ειδικότερα θέματα, όπως για παράδειγμα με την απεικόνιση της ζωής στην ύπαιθρο για την οποία θεωρήθηκε ιδιαίτερα κατάλληλο (Αθανασόπουλος, 2014:104).

Στο πλαίσιο αυτό των θεματολογικών επιλογών νομιμοποιείται και η σχετική επιλογή της ελληνικής εκδοχής του αφηγηματικού ρεαλισμού, της ηθογραφίας, που απέφυγε να απεικονίσει την καθημερινή ζωή στα αστικά κέντρα και στράφηκε προς την ύπαιθρο, όπου τα ήθη δεν είχαν φθαρεί από την εισβολή των νέων τρόπων ζωής και με τον τρόπο αυτόν ο ελληνικός ρεαλισμός θα απέφυγε τον κίνδυνο να υπηρετήσει την έκλυση των ηθών. Η σχετική επιλογή αποτελεί έναν από τους λόγους για τους οποίους η ελληνική εκδοχή του αφηγηματικού ρεαλισμού εκφράστηκε κυρίως με την συγγραφή διηγημάτων. Άλλοι σχετικοί λόγοι είναι: η ευκολία δημοσίευσης των διηγημάτων στον περιοδικό τύπο, που γνώρισε μεγάλη ακμή την αντίστοιχη περίοδο, αλλά και το γεγονός πως η έννοια του επαγγελματία λογοτέχνη, δηλαδή εκείνου που ζει από το συγγραφικό έργο του, δεν είχε παρουσιαστεί στην Ελλάδα: Οι λογοτέχνες έγραφαν στο περιθώριο κάποιας άλλης επαγγελματικής απασχόλησης (συνήθως της δημοσιογραφίας), και αυτό δεν επέτρεπε τη συγγραφή έργων μεγάλης έκτασης, η οποία απαιτούσε μακρόχρονη και συστηματική- έως και αποκλειστική-απασχόληση (Αθανασόπουλος, 2014:104).

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα το διήγημα βρίσκει τον πρώτο θεωρητικό του: τον Edgar Allan Poe, δηλαδή έναν ποιητή και πεζογράφο. Ο Poe, λοιπόν, περιέγραψε, διαμόρφωσε, αλλά και εφάρμοσε στα διηγήματά του τις βασικές αρχές της σύνθεσης της σύντομης πεζής αφήγησης, συσχετίζοντας τους στόχους του συγγραφέα απευθείας με την βραχύτητα της φόρμας. Σε αυτήν την προσπάθεια, εφάρμοσε στην πεζογραφία αυτό που είχε θεωρήσει σαν σταθερό κανόνα της ποιητικής δημιουργίας. Όπως ένα σύντομο ποίημα, έτσι και ένα διήγημα θα έπρεπε να διαβάζεται σε μία συνεχή ανάγνωση, και η επίδραση που θα σκεί να εξαρτάται από την προσεκτική εκτίμηση του μήκους και του βηματισμού της αφήγησης (Αθανασόπουλος, 2014:104-105).

Προς το τέλος του ίδιου αιώνα, και ένας άλλος Αμερικανός λογοτέχνης (όχι ποιητής αυτήν τη φορά, αλλά πεζογράφος, και μάλιστα γνωστότερος μυθιστοριογράφος), ο

Henry James, δειλάστηκε από το ευρύ φάσμα και την ποικιλία του διηγήματος, διαπιστώνοντας πως κάνοντας μικρά πράγματα μπορούσε να κάνει πολλά: να πραγματευτεί πολλά θέματα, να φύγει σε πολλούς τόπους, να χειριστεί πολλές πλευρές της ζωής (Αθανασόπουλος, 2014:105) .

Ο James, μισόν αιώνα μετά τον Poe, υπήρξε ο πεζογράφος που ανανέωσε τη θεωρία του διηγήματος διακηρύσσοντας το αισθητικό παράδοξο που βρίσκεται στον πυρήνα της διηγηματογραφίας: ότι σε αυτή την αφηγηματική φόρμα γίνεται δυνατός ο συνδυασμός της πολλαπλότητας με τη συνοπτικότητα, η συγκρότηση του πολύπλοκου μέσω του σύντομου και διαυγούς. Η βραχύτητα προκαλούσε μια «επιστήμη» ακριβούς ελέγχου, μια συνειδητή εκτίμηση του τρόπου με τον οποίο η μορφή θα προσαρμοστεί σύμφωνα με την ιδέα. Ο διηγηματογράφος αναγκάζεται να θυσιάσει τις πολλαπλές εναλλακτικές καταστάσεις για τη μία αλλά ζωντανή και επιτυχημένα καλλιεργημένη ιδέα, αλλά αυτή η θυσία δικαιώνεται από την υψηλή απόλαυση μιας αφήγησης που είναι ο ευτυχισμένος καρπός απαιτητικής επεξεργασίας (Αθανασόπουλος, 2014:106).

Η ποίηση δεν μπορεί να οριστεί ανεξάρτητα από τις πολιτισμικές συνθήκες στις οποίες γράφεται και τις αισθητικές αξίες τις οποίες υπηρετεί κάθε εποχή. Η δε προαναφερόμενη αισθητική αξία συνεκτιμάται στο πλαίσιο της ιστορικής εξέλιξης, καθώς σε κάθε εποχή οι αναγνώστες αξιολογούν με διαφορετικά κριτήρια τα ποιητικά κείμενα και ποια από αυτά εγγράφονται και πολιτογραφούνται στον κόσμο της αληθινής ποίησης. Το γεγονός αυτό ερμηνεύει και τις αντιφατικές θεωρήσεις της διαμέσου των αιώνων. Ο κλασικισμός την αντιμετώπισε ως τρόπο υψηλής έκφρασης δυνατών συναισθημάτων, ο συμβολισμός της ρευστότητας του κόσμου, ο μοντερνισμός, τέλος επιχειρεί μέσα από αυτήν να εκφράσει τη διάλυση του σύγχρονου κόσμου ή αποπειράται με έναν άλλο τρόπο να μορφοποιήσει το χάος του 20^{ού} και του 21^{ου} αιώνα. Η ποίηση δεν επιδέχεται κάποιον λογοκρατούμενο ορισμό, αντικειμενικό ορισμό, αφού οι περισσότερες προσπάθειες ορισμού της οδηγούν στον άδυτο, μυστηριακό χώρο των συναισθημάτων και συχνά καταλήγουν στη μεταφυσική διάσταση του ποιητικού βιώματος (Κωτόπουλος & Φωτόπουλος, 2017:9).

Ο Frye (2000:98) διατυπώνοντας την άποψή του για την ποίηση υποστηρίζει ότι μητέρα της ποίησης είναι η φύση, ενώ ο πατέρας της είναι λίγο πιο δύσκολο να καθοριστεί, παρά το γεγονός ότι ο ποιητής είναι αυτός που δημιουργεί και γεννά το έργο. Ο ποιητής

δεν είναι πατέρας της ποίησης, απλά είναι υπεύθυνος γι' αυτήν. Δεδομένου ότι μπορεί να κάνει αλλαγές και διορθώσεις στην ποίησή του συμβάλλει στη γένεση του ποιήματος. Πατέρας όμως, ή καλύτερα διαμορφωτικό πνεύμα της ποίησης είναι η ίδια της η μορφή και αυτή η μορφή είναι η καθολική εκδήλωσή της.

Ο όρος «ποίησης» είναι ο αρχαιοκλασικός πρόδρομος και το ιστορικό αντίστοιχο του νεόκοπου όρου «λογοτεχνία». Σήμερα, ο ελληνικός όρος «ποίηση» χρησιμοποιείται σε μια πολύ στενότερη σημασία, πού καλύπτει μόνο το περιεχόμενο του -ακριβέστερου- περιφραστικού όρου «λυρική ποίηση» -μια εννοιολογική στένωση, της οποίας η χρονική αφετηρία δεν μπορεί να οριστεί με ακρίβεια, πρέπει όμως, αναμφίβολα, να είχε συντελεστεί με τον Παλαμά και τη γενιά του (Βελουδής, 1994: 104). Ο όρος ποίηση προέρχεται από το αρχαιοελληνικό ρήμα «ποιέω-σ» που σημαίνει φτιάχνω, κατασκευάζω, δημιουργώ. Η πλειονότητα των ορισμών για την ποίηση εμπεριέχει τους όρους ρυθμός, στίχος και μέτρο. Και αυτά τουλάχιστον, ήταν τα διακριτά της γνωρίσματα σε σχέση με το πεζό. Τα βασικά χαρακτηριστικά της ποίησης είναι η αφηγηματική φωνή, η απαγγελία, οι ρητορικές ερωτήσεις, το θέμα, η οπτική και η ακουστική διάσταση, ο ρυθμός, το μέτρο και η ονοματοποιία (Klarer, 2015:27).

Αναλυτικότερα, πρώτο και εξωτερικό χαρακτηριστικό της ποίησης είναι το μικρό μέγεθος. Η αντίληψη αυτή έχει, πιθανότητα, την αφετηρία της στους ρομαντικούς ποιητές (Edgar Allan Poe) και αντικατοπτρίζει, αντικειμενικά, την αντιπαράθεση του «μικρού» αυτού γένους στα δύο άλλα, από την αρχαιότητα καθιερωμένα και αναγνωρισμένα μεγάλα γένη, το έπος και το δράμα. Δεύτερο χαρακτηριστικό της ποίησης είναι η ύπαρξη μέτρου (στίχος, στροφή, ομοιοκαταληξία), ήχου και ρυθμού. Τρίτο χαρακτηριστικό της ποίησης είναι η ιδιαίτερη χρήση της γλώσσας. Η «ποιητική γλώσσα» λειτουργεί ως «απόκλιση» από την «κοινή» ή πρακτική καθημερινή γλώσσα. Πιο συγκεκριμένα, ο ποιητής επιχειρεί να προσδώσει στο έργο του δημιουργικότητα και εφευρετικότητα μέσω της γλώσσας χρησιμοποιώντας την έννοια της «επιλογής» (selection) όχι στο αφηρημένο σχήμα της «γλώσσας» (langue), αλλά στο συγκεκριμένο, προσιτό σ' αυτόν γλωσσικό υλικό της κοινότητας και της παράδοσης του. Την άποψη αυτή του γλωσσολόγου και ποιητικολόγου Jakobson για την ποιητική σύνθεση εφαρμόζει ο Ακριτόπουλος στην πρότασή του «πώς να συνθέσουμε ένα “ποιητικό πορτρέτο” και πώς να το διδάξουμε στους μαθητές/φοιτητές» (Ακριτόπουλος, 2013).

Τέταρτο χαρακτηριστικό και βασικό συστατικό της ποίησης είναι η «υποκειμενικότητα» της και η γραμματική έκφρασή της ή η κειμενική εκφορά της, το «λυρικό εγώ». Αρκετά ποιήματα βέβαια, που ανήκουν στη μοντέρνα ποίηση το κέντρο τους δεν βρίσκεται στο υποκείμενο, αλλά στο αντικείμενο (Βελουδής, 1994: 115-124). Την άποψη αυτή έρχεται να ενισχύσει ο Ακριτόπουλος (2013:2) σημειώνοντας πως: «Για κάθε είδος γραφής, λογοτεχνικής ή μη λογοτεχνικής, η προσπάθεια του συγγραφικού υποκειμένου, του συγγραφέα, είναι αναγκαίο να εκδηλώνεται συνειδητά και να είναι επικεντρωμένη στο συγκεκριμένο θέμα της». Σύμφωνα με τον Ακριτόπουλο (2013: 1) μια βασική αρχή κατά τη σύνθεση ενός ποιήματος, όπως αναφέραμε παραπάνω, είναι να επιλέγονται οι λέξεις από τον δημιουργό για τη σημασία τους και να συνδυάζονται κατάλληλα ώστε να αποδίδουν ένα ξεχωριστό νόημα. Για το νόημα αυτό, όλες οι τεχνικές της στιχουργίας που κατατείνουν στην τέχνη απαιτούν την «ενότητα» και την «ένταση» και τον «ρυθμό» των λέξεων στη φράση, στον στίχο, στη στροφή, και εντέλει στο ποίημα που διαβάζουμε πάνω στην τυπωμένη σελίδα.

Στην ποίηση τα πιο σημαντικά ποιητικά γένη είναι η αφηγηματική, η λυρική και η δραματική ποίηση. Στην αφηγηματική ποίηση η φωνή του αφηγητή εναλλάσσεται με αυτήν των ηρώων και το περιεχόμενό της είναι ηρωικό ή ερωτικό. Στη λυρική ποίηση ο ομιλητής μιλάει σε α' πρόσωπο και εκφράζει τα συναισθήματά του. Στη δραματική ποίηση μιλούν μόνο τα πρόσωπα του δράματος. Τον 19^ο -20^ο αιώνα η ποίηση αποδεσμεύτηκε από το μέτρο και επικράτησε ο ελεύθερος στίχος και ρυθμός (Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, 2016:1826-1827).

Το θέατρο είναι η τέχνη της σκηνικής αναπαράστασης ενός δραματικού κειμένου. Μια θεατρική παράσταση βασίζεται στη σύμβαση ότι ένας άνθρωπος (ηθοποιός) προσποιείται με διάφορα μέσα (κοστούμι, μεταμφίεση, υποκριτική) πώς είναι ένας άλλος (σκηνικός ρόλος), ενώ αυτήν τη δήθεν αλλαγή της ταυτότητάς του παρακολουθούν και δέχονται οι θεατές (Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, 2016: 818).

Το κύριο χαρακτηριστικό του θεάτρου είναι η θεατρική «πράξη», η παράσταση. Στην έννοια του θεάτρου συμπεριλαμβάνονται και «πράξεις» (παραστάσεις), που δεν περιέχουν καθόλου «λόγο», όπως η παντομίμα και το μπαλέτο, αλλά και συνθετότερα «έργα», όπως η όπερα και τα άλλα είδη του «μουσικού θεάτρου»,

στα οποία ο «λόγος», το γλωσσικό κείμενο κατέχει μian υποδεέστερη θέση, πλάι σε άλλες τέχνες (μουσική κ. ά.). Κοινό χαρακτηριστικό όμως όλων των μορφών του «θεάτρου», με ή χωρίς «λόγο», είναι η «ζωντανή» (live) παράσταση (Βελουδής, 1994:151).

Στο θέατρο τα πιο σημαντικά θεατρικά είδη είναι η κωμωδία, η τραγωδία, το μιούζικαλ και το θέατρο σκιών. Η κωμωδία έχει χαρακτήρες με ταπεινή προέλευση και χαρούμενες καταλήξεις. Η κωμωδία αντλεί τα θέματά της από την καθημερινή ζωή, προσαρμόζεται σε όλες τις κοινωνίες, εμφανίζει μεγάλη ποικιλομορφία και είναι δύσκολο να δημιουργήσει μία συνεκτική θεωρία. Βασικός σκοπός της κωμωδίας είναι να προκαλέσει το γέλιο των θεατών ορμώμενο από τα συναισθήματα της συνηγορίας, της ανωτερότητας. Το γέλιο που προκαλεί η κωμωδία δρα ως προστασία απέναντι στην αγωνία και λειτουργεί ως ένα είδος αναισθησίας. Το κοινό αισθάνεται προστατευμένο από την ηλιθιότητα του κωμικού ήρωα και αντιδρά με αίσθηση ανωτερότητας απέναντι στην αδυναμία, την υπερβολή, την αντίθεση ή την έκπληξη που του προκαλεί ο ηθοποιός (Pavis, 1998: 63) .

Η τραγωδία δίνει την αίσθηση ότι τα δεινά, στα οποία μπορεί να περιέλθει ένας άνθρωπος, είναι αναπόφευκτα εξαιτίας της φύσης της μοίρας, του πεπρωμένου ή των καταστάσεων. Κι έτσι ο άνθρωπος υποφέρει, αποτυγχάνει, πεθαίνει. Η τραγωδία πραγματεύεται μια αιτιώδη σχετική σειρά γεγονότων στη ζωή ενός ατόμου που κορυφώνεται σε μια δυστυχία. Η τραγωδία προορίζεται στο να ξυπνήσει τον οίκτο και τον φόβο των θεατών και να δημιουργήσει στο κοινό μια κάθαρση αυτών των συναισθημάτων (Harmon & Holman, 2006: 126).

Το μιούζικαλ περιλαμβάνει ένα μείγμα τραγουδιού και χορού για να αφηγηθεί μια συναρπαστική θεωρία με έναν συναρπαστικό τρόπο. Είναι μία μορφή τέχνης, η οποία απαιτεί έναν καλλιτέχνη, ένα μέσο και ένα κοινό. Το μιούζικαλ διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια των αιώνων για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του κοινού. Το μιούζικαλ αποτελείται από ορισμένα βασικά στοιχεία: τη μουσική και τους στίχους, την ιστορία, τη χορογραφία, το σκηνικό και τα κοστούμια. Ένα πετυχημένο μιούζικαλ πρέπει να διαθέτει μυαλό, καρδιά και θάρρος. Όπου μυαλό εννοείται η έξυπνη ιστορία, όπου καρδιά το περιεχόμενο με συναίσθημα και όπου θάρρος η καινοτομία, η προσπάθεια δηλαδή, να αποδοθεί κάτι με νέο τρόπο (Kenrick, 2008:15-16).

Το Θέατρο σκιών είναι ένα είδος καλλιτεχνικής/θεατρικής παράστασης στο οποίο οι φιγούρες είναι ορατές μόνο ως σκιές που προβάλλονται σε κάποιο πανί-σεντόνι. Στο θέατρο σκιών είναι πολύ σημαντική η προσεκτική κίνηση πολλαπλών χαρακτήρων. Η στάση καθεμίας φιγούρας πρέπει να είναι σταθερή, ισορροπημένη και εύλογη, έτσι ώστε το κοινό να ξεχωρίζει εύκολα τα περιγράμματα (Won & Lee, 2016:1).

1.1.5 Το λογοτεχνικό έργο: η σύνθεση, η ανάγνωση, η ανάλυση

Στο λογοτεχνικό έργο αναφέρονται οι όροι «σύνθεση», «ανάγνωση» και «ανάλυση». Κάθε ένας από αυτούς τους όρους (σύνθεση, ανάγνωση, ανάλυση) αναλύεται ξεχωριστά, εφόσον υπάρχουν ως ξεχωριστές δραστηριότητες αλλά και διαφορετικές περιοχές ή τομείς που αφορούν στο λογοτεχνικό φαινόμενο. Είναι φανερό ότι η σύνθεση αφορά τον συγγραφέα, η ανάγνωση συνδέεται με τον αναγνώστη και η ανάλυση με τη φιλολογία και τον φιλόλογο (Ακριτόπουλος, 2022).

Πιο συγκεκριμένα, η λογοτεχνική σύνθεση στον πεζό λόγο είναι μια ιστορία που δίνεται μέσα από μια αφήγηση. Αναφέρεται στο πού και πότε διαδραματίζεται μία ιστορία. Εμπεριέχει δηλαδή, το σκηνικό, το οποίο περιλαμβάνει πληροφορίες για τον γεωγραφικό τόπο, τον καιρό, την ώρα, την ημέρα, και τον ρόλο που διαδραματίζουν όλα αυτά στην ιστορία. Επίσης, βασικό στοιχείο του σκηνικού είναι ο χρόνος στον οποίο αναφέρεται η ιστορία και πώς αυτός ο χρόνος επηρεάζει τον τρόπο χρήσης της γλώσσας, την ατμόσφαιρα και τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν μία δεδομένη περίοδο. Ακόμα, η λογοτεχνική σύνθεση του πεζού λόγου ασχολείται με τον τρόπο που περιγράφονται οι χαρακτήρες μέσω του λόγου, της εξωτερικής εμφάνισης, των σκέψεων και των συναισθημάτων τους, μέσω του τρόπου που ενεργούν απέναντι στους άλλους χαρακτήρες, εάν είναι στατικοί ή αναπτυσσόμενοι, τι τύποι είναι, ποιες ιδιότητες έχουν, ποια στερεότυπα και στάσεις υιοθετούν στις συμπεριφορές τους. Εξάλλου, η λογοτεχνική σύνθεση στον πεζό λόγο αναφέρεται και στην πλοκή, εάν είναι γραμμική, πρόδρομη ή ανάδρομη, εάν έχει σημεία καμπής, κορύφωσης ή πτώσης, εάν έχει πειθώ. Επιπλέον, η λογοτεχνική σύνθεση στον πεζό λόγο περιλαμβάνει και τον αφηγητή. Ο αφηγητής είναι το πρόσωπο που εξιστορεί τα γεγονότα και δεν ταυτίζεται

πάντα με τον συγγραφέα του έργου. Ο αφηγητής μπορεί να είναι ομοδιηγητικός ή ετεροδιηγητικός και να αφηγείται την ιστορία σε α' ή γ' πρόσωπο.

Η λογοτεχνική σύνθεση περιλαμβάνει και τη σύγκρουση. Η σύγκρουση ή ένταση είναι η καρδιά μίας ιστορίας και αφορά τον κεντρικό χαρακτήρα. Η κύρια σύγκρουση μπορεί να περιγράφεται εσωτερικά και ο κεντρικός χαρακτήρας να τη βιώνει μέσω του εσωτερικού του κόσμου ή μπορεί να περιγράφεται εξωτερικά και να οφείλεται σε εξωγενείς παράγοντες από το περιβάλλον του. Τέλος, η λογοτεχνική σύνθεση στον πεζό λόγο αναφέρεται στο θέμα της ιστορίας, το ύφος του συγγραφέα (ειρωνικό, χιουμοριστικό, ψυχρό, δραματικό), τον τρόπο λειτουργίας της γλώσσας και τις εικόνες (Ringo & Kashyap, 2021:1-2).

Η λογοτεχνική σύνθεση ενός ποιήματος είναι διαφορετική από αυτήν του πεζού λόγου. Τα ποιήματα συνήθως αποτελούνται από στίχους και στροφές κι όχι από προτάσεις και παραγράφους. Μερικές φορές, οι ποιητές συνεχίζουν μία πρόταση στον επόμενο στίχο. Το νόημα δηλαδή, ενός στίχου ολοκληρώνεται στον επόμενο και αυτό ονομάζεται διασκελισμός. Οι ποιητές, συνήθως, χωρίζουν ένα ποίημα σε στροφές. Κάθε στροφή μπορεί να έχει διαφορετικό νόημα με την επόμενη στροφή. Η λογοτεχνική σύνθεση ενός ποιήματος αφορά τη δομή. Ένα ποίημα αποτελείται από το μέτρο, τον τόνο, την εικονοποιία και τη μεταφορική γλώσσα. Όλα αυτά, εάν λειτουργούν συμπληρωματικά, συνθέτουν το θέμα του ποιήματος, την κεντρική ιδέα, τα συναισθήματα. Μέτρο ονομάζεται το ταίριασμα τονισμένων και άτονων συλλαβών, τόνος η στάση του ομιλητή ως προς το θέμα, το κοινό ή τον εαυτό του. Εικονοποιία ονομάζεται η ποιητική αναπαράσταση κάθε αισθητηριακής εμπειρίας και μεταφορική γλώσσα η μη κυριολεκτική χρήση της γλώσσας για την επίτευξη ενός αποτελέσματος. Έτσι, αυτά αποτελούν αντικείμενο της αναλυτικής δραστηριότητας και τα εξετάζει η Μετρικολογία. Ακόμη, κάθε ποίημα έχει έναν συγγραφέα και ένα κοινό, που επηρεάζονται από τον χρόνο και τον τόπο. Αυτό δεν αφορά μόνο τον τρόπο πρόσληψης, αλλά και την ερμηνεία συγκεκριμένων λέξεων. Τα ποιήματα όμως, δεν συνομιλούν μόνο με ιστορικά γεγονότα, αλλά συνομιλούν και μεταξύ τους σύμφωνα με την αρχή της διακειμενικότητας. Αυτό σημαίνει ότι ένα λογοτεχνικό έργο-στη μορφή ή και στο περιεχόμενό του-μοιάζει και με άλλα λογοτεχνικά έργα. Η εστίαση σε ομοιότητες μπορεί να γίνει ως προς το είδος, ως προς το περιεχόμενο και ως προς τις ενδοκειμενικές αναφορές. Κάθε ποίημα ερμηνεύει τον κόσμο και εκφέρει μία άποψη

για τη ζωή. Συνοπτικά, όλα όσα προαναφέρθηκαν αποτελούν τα κύρια στοιχεία μίας λογοτεχνικής σύνθεσης και κατόπιν αποτελούν τα κύρια σημεία εργασίας για τη δημιουργία μίας λογοτεχνικής ανάλυσης (Wharton & Shaffer, 2020:1)

Πριν όμως, ασχοληθεί κανείς με την ανάλυση ενός λογοτεχνικού έργου και ανατρέξει κατευθείαν σε συμβολισμούς, λεξικά κι εικόνες, είναι σημαντικό να κατανοήσει τα βασικά στοιχεία που το συγκροτούν. Όταν διαβάσει κάποιος κριτικά ή αναλυτικά, μπορεί να αγνοήσει τους χαρακτήρες, την πλοκή, το σκηνικό και το θέμα. Εκτός από το να σημειώνει το πώς συμβάλλουν στην εξέλιξη της ιστορίας, μπορεί να κατανοήσει πολλά για την ανθρώπινη φύση. Η πλοκή κάλλιστα λειτουργεί ως βάση για γεγονότα του πραγματικού κόσμου και το σκηνικό ως κυριολεκτικός ή αλληγορικός σχηματισμός. Το θέμα είναι η καρδιά της λογοτεχνίας, που εξερευνά τα πάντα, από τον έρωτα και τον πόλεμο ως την παιδική και την Τρίτη ηλικία. Το θέμα ενός λογοτεχνικού έργου αποκαλύπτεται με τις ερωτήσεις «Ποιος;», «Πού;», «Πότε;», «Τι;», «Πώς;», οι οποίες δίνουν απαντήσεις για τον χαρακτήρα, τον τόπο, τον χρόνο, την ιστορία και την πλοκή. Μια μυθοπλαστική αφήγηση συντίθεται από τα ακόλουθα λογοτεχνικά στοιχεία ύφους, χαρακτήρες, πλοκή, σύνθεση, αφήγηση, ρητορικά σχήματα λόγου, θέματα, εικόνες, συμβολισμός (Ringo & Kashyap, 2021:1).

Ανάγνωση είναι η πρόσληψη ενός λογοτεχνικού κειμένου. Υπάρχουν διάφορα είδη ανάγνωσης ενός λογοτεχνικού κειμένου/έργου. Για την ανάγνωση ενός λογοτεχνικού έργου υπάρχουν ορισμένες στρατηγικές. Μία πρώτη ανάγνωση μπορεί να γίνεται σαν να διαβάσει κανείς ένα λογοτεχνικό έργο στην παραλία. Σημασία έχει να απολαύσει την ουσία της πλοκής και τους χαρακτήρες. Σε μία δεύτερη ανάγνωση ο αναγνώστης μπορεί να διατρέχει στο λεξικό και να αναζητά τις ποικίλες σημασίες των λέξεων. Μάλιστα, αρκετοί συγγραφείς χρησιμοποιούν απαρχαιωμένες ή δευτερεύουσες σημασίες λέξεων. Συχνά στην ποίηση οι λέξεις μπορεί να έχουν διττές έννοιες κι έτσι ένα ποίημα να επιδέχεται πολλαπλών ερμηνειών. Παράλληλα, ο αναγνώστης πρέπει να σκέφτεται σε ποια εποχή αναφέρεται το έργο και σε ποιον τόπο. Ακόμη είναι σημαντικό να προσπαθεί να κατανοήσει τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις που επικρατούν καθώς και το πολιτικό υπόβαθρο και την περιρρέουσα οικονομική κατάσταση. Κατά τις επόμενες αναγνώσεις ο αναγνώστης είναι σε θέση να αναγνωρίζει τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν οι χαρακτήρες και εκφέρουν τα λόγια τους, να αντιλαμβάνεται τη σημασία των λέξεων που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας, να εντοπίζει

τον αφηγητή και να υπογραμμίζει οποιοδήποτε σημείο του φαίνεται καίριο. Τέλος, ένας αναγνώστης μπορεί να σημειώνει στα περιθώρια τα σχόλιά του για το κείμενο, έτσι ώστε να ανατρέχει οποιαδήποτε στιγμή χρειαστεί (MgGee, 2001:4-5).

Όσον αφορά την ανάγνωση ενός ποιήματος χρειάζεται επίσης συγκέντρωση και εστίαση περισσότερες από μία φορές. Οι αναγνώστες ενός ποιήματος μπορεί να έχουν διαφορετικό υπόβαθρο και μια σειρά διαφορετικές εμπειρίες με και από την ποίηση. Με τον όρο ανάγνωση ενός ποιήματος δεν περιλαμβάνεται η κατανόηση ή η ανάλυση, αλλά η πραγματική διαδικασία του να έρθει κανείς κοντά στο ποίημα, να *καταπιεί* τις γραμμές του και να το αισθανθεί. Κάθε ποίημα έχει έναν ομιλητή, έναν αφηγητή που αναζητά μία σύνδεση με τον αναγνώστη. Ένας ποιητής επιδιώκει να δημιουργήσει μία συναισθηματική εμπειρία με τον αναγνώστη, ακριβώς σαν ένα πρόσωπο που αφηγείται μία ιστορία. Το ποίημα επιδιώκει να συνομιλήσει με τον αναγνώστη σαν να έχει σώμα. Όπως στην ομιλία χρησιμοποιεί κανείς τις χειρονομίες, έτσι και το ποίημα έχει μια φωνή για να μιλήσει. Πιο συγκεκριμένα, το ποίημα χρησιμοποιεί ρυθμό, παύσεις, μέτρο και στροφές. Ο ρόλος του αναγνώστη σε ένα ποίημα είναι να ακούει τη φωνή του ομιλητή και να κατανοεί τις λέξεις σαν να τις λέει ο ίδιος. Συχνά, ένας αναγνώστης ενός ποιήματος ταυτίζεται με τη φωνή του ομιλητή (Enory, 2021: 2).

Ένας αποτελεσματικός αναγνώστης περιγράφεται ατρόμητος, υπομονετικός, ερευνητικός, οξυδερκής και συγκεντρωμένος. Ατρόμητος αναγνώστης είναι εκείνος που κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης επιτρέπει σε ένα κείμενο να τον εκπλήξει, να τον σοκάρει, να τον δυσαρεστήσει ή να τον ευχαριστήσει, να τον κάνει να αναθεωρήσει με ορισμένες καταστάσεις. Υπομονετικός αναγνώστης είναι εκείνος που συνεχίζει και επιμένει στην ανάγνωση του κειμένου μέχρι να αποκτήσει μία σφαιρική άποψη και ολοκληρωμένη κριτική. Ερευνητικός αναγνώστης είναι εκείνος που είναι ανεκτικός με τις ασάφειες και τις αντιφάσεις που ίσως τυχόν συναντήσει σε ένα κείμενο. Επίσης, είναι εκείνος που δέχεται νέες ιδέες, ακόμα κι όταν διαφέρουν με τις δικές του. Ο οξυδερκής αναγνώστης είναι εκείνος που δίνει προσοχή όταν σε κάποιο σημείο προκαλείται σύγχυση, ανία ή ακόμα και απογοήτευση από κάποιον ήρωα. Η επίγνωση αυτή είναι ένα σημαντικό βήμα της επαρκούς ανάγνωσης. Τέλος, ο συγκεντρωμένος αναγνώστης είναι εκείνος που όταν διαβάσει, διαβάσει απερίσπαστα και σκέφτεται το περιεχόμενο κατά τη διάρκεια αλλά και μετά την ανάγνωση (Jago et al, 2011:10-11).

Σκοπός της λογοτεχνικής ανάλυσης είναι να πείσει τους αναγνώστες ότι μία ερμηνεία για ένα λογοτεχνικό έργο είναι έγκυρη και λογική. Όταν γράφει κανείς για τη λογοτεχνία συμμετέχει ενεργά στην παροχή και στην ανακατασκευή πληροφοριών για ένα κείμενο. Το ίδιο το κείμενο από μόνο του μεταφέρει μερικά μηνύματα είτε μέσω του αφηγητή είτε μέσω των συμβόλων, της γλώσσας, του σκηνικού, της πλοκής και των χαρακτήρων. Σε αντίθεση με οποιαδήποτε άλλα κείμενα, που το νόημά τους είναι αντικειμενικό και επιστημονικό, η λογοτεχνία αποκτά τόσες ερμηνείες όσες και οι αναγνώστες της. Οι αναγνώστες διαβάζοντας ένα κείμενο σκέφτονται, αντιδρούν και ερμηνεύουν. Έχοντας ολοκληρώσει οι αναγνώστες αυτά τα βήματα, συνεχίζουν τη διαδικασία και με ένα άλλο βήμα· πληροφορούν άλλους αναγνώστες την ιδέα που έχουν σχηματίσει για ένα λογοτεχνικό έργο. Η ερμηνεία και η ανάλυση λοιπόν, προστίθενται στο σώμα του κειμένου (McGee, 2001:1).

Στόχος της λογοτεχνικής ανάλυσης είναι να δημιουργήσει μια μεγαλύτερη εκτίμηση για το κείμενο και μια βαθύτερη κατανόηση του νοήματος που θέλει να μεταφέρει ο συγγραφέας και μια ισχυρότερη κατανόηση της σχέσης μεταξύ μορφής και περιεχομένου. Στη συνέχεια, μία λογοτεχνική ανάλυση μεταφέρει αυτήν την εκτίμηση στον αναγνώστη του δοκιμίου παραδίδοντας ένα παραγόμενο κείμενο αισθητικά ευχάριστο και πειστικό. Συχνά ένας λογοτεχνικός αναλυτής επικαλείται γνώμες άλλων θεωρητικών και κριτικών της λογοτεχνίας για να προσδώσει μεγαλύτερη εγκυρότητα στο κείμενό του (DiPasquale, 2020:1).

Πεζός λόγος: μυθοπλασία, αφήγηση, ιστορία, πλοκή, σκηνικό, χαρακτήρες, αφηγηματικές τεχνικές, διάλογος, μονόλογος

Η τέχνη της πεζογραφίας ασκείται πάνω στον λόγο και με τον λόγο. Το υλικό της είναι από τη φύση του σημασιοδοτικό, δηλαδή οι λέξεις δεν είναι πρώτα αντικείμενα, αλλά προσδιορισμοί αντικειμένων. Δεν χρειάζεται να ξέρει κανείς εάν οι ίδιες οι λέξεις καταρχήν ευχαριστούν ή δυσαρεστούν, αλλά εάν προσδιορίζουν σωστά ένα ορισμένο πράγμα του κόσμου ή μια ορισμένη έννοια. Η πεζογραφία είναι καταρχήν μια στάση

του νου: υπάρχει πεζογραφία όταν, για να μιλήσουμε όπως ο Βαλερύ, η λέξη περνά μέσα από το βλέμμα μας όπως ο ήλιος περνά το γυαλί πέρα για πέρα (Sartre, 2017:29).

Τα βασικά δομικά στοιχεία που αποτελείται ένα μυθιστόρημα, ένα διήγημα ή μια νουβέλα είναι η αφήγηση, η πλοκή, το σκηνικό και οι χαρακτήρες. Κύριο χαρακτηριστικό όλων αυτών είναι ότι εντάσσονται στη σφαίρα της μυθοπλασίας. Στη μυθοπλασία μπορούμε να κατανοήσουμε τις σκέψεις, τα συναισθήματα του άλλου και τις αντιλήψεις των ηρώων (Cohn, 1978:7).

Σύμφωνα με τον Egginton (2018:19) μυθοπλασία είναι μια ψεύτικη ιστορία που διαβάζουμε για να διασκεδάσουμε, έχοντας πλήρη επίγνωση ότι δεν είναι αληθινή. Για να συνιστά ένα πεζό αφηγηματικό έργο μυθοπλασία πρέπει να είναι γραμμένο για έναν αναγνώστη που γνωρίζει ότι δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και που ωστόσο το αντιμετωπίζει για κάποιο χρονικό διάστημα σαν να ανταποκρίνεται (Egginton, 2018:22). Ένας λόγος για τον οποίο οι αναγνώστες διαβάζουν λογοτεχνία είναι ότι οι εκφράσεις της έχουν μια ιδιαίτερη σχέση με τον κόσμο – μια σχέση που ονομάζουμε «φανταστική» (Culler, 2000:30). Ο Genette αναφερόμενος στη μυθοπλασία προτείνει να: «ονομάσουμε ιστορία το αφηγηματικό σημειούμενο ή περιεχόμενο (ακόμη κι αν αυτό το περιεχόμενο εμφανίζεται να είναι μικρής δραματικής έντασης ή συμβαντολογικής υφής)» (Genette, 2000:87).

Η θεωρία της αφήγησης τοποθετείται στα αρχαία χρόνια και πιο συγκεκριμένα στην πλατωνική *Πολιτεία* (μίμησις, διήγησις) και στην αριστοτελική *Ποιητική* (μύθος= πλοκή) (Φαρίνου-Μαλαματάρη, 2001: 974). Η θεωρία που εξετάζει τη φύση, τη μορφή και τη λειτουργία μιας αφήγησης και προσπαθεί να διαγράψει τον χαρακτήρα της αφηγηματικής επάρκειας ονομάζεται «Αφηγηματολογία» (Prince, 1987:65). Η θεωρία της αφήγησης ασχολείται αρχικά με την ιστορία και την παρουσίασή της· αυτή η διμερής διάκριση -που αφορμάται από τον ρώσικο φορμαλισμό (fabula: ιστορία/ sjuchet:πλοκή)- επεκτάθηκε μερικές φορές, όπως στην περίπτωση του Genette, σε τριμερή, με την προσθήκη της αφηγηματικής διαδικασίας, του αφηγείσθαι (Φαρίνου-Μαλαματάρη, 2001:973).

Σύμφωνα με τον Genette (1980:33) η αφήγηση είναι μία διπλή χρονική ακολουθία. Υπάρχει ο χρόνος που έγινε κάτι και ο χρόνος της αφήγησης, ο χρόνος δηλαδή, του σημαίνοντος και ο χρόνος του σημειούμενου. Αυτή η δυαδικότητα επιτρέπει όλες τις

χρονικές αφηγηματικές τεχνικές που είναι κοινές στις αφηγήσεις (τρία χρόνια της ζωής του ήρωα συνοψίζονται σε δύο προτάσεις ενός μυθιστορήματος ή σε μερικές λήψεις ενός «συχνού» μοντάζ σε ταινίες, κτλ.). Η χρονική δυαδικότητα -χρόνος ιστορίας και χρόνος αφήγησης- τονίστηκε έντονα και από τους Γερμανούς θεωρητικούς και αποτελεί τυπικό χαρακτηριστικό όχι μόνο της κινηματογραφικής αφήγησης αλλά και της προφορικής αφήγησης συμπεριλαμβανομένης σε λογοτεχνικό επίπεδο της επικής απαγγελίας ή της δραματικής αφήγησης.

Σύμφωνα με τον Abott (2002:12) η αφήγηση είναι η αναπαράσταση ενός γεγονότος ή μιας σειράς γεγονότων. Κλειδί για την κατανόηση του τι σημαίνει «αφήγηση» είναι η λέξη γεγονός, όρος που μπορεί να παρουσιαστεί ως συνώνυμο της δράσης. Χωρίς τουλάχιστον ένα γεγονός δεν υπάρχει αφήγηση, αλλά περιγραφή. Για παράδειγμα, «το σκυλί μου έχει ψύλλους» δεν είναι μία αφήγηση, αλλά «το σκυλί μου δαγκώνεται από έναν ψύλλο» μπορεί να θεωρηθεί αφήγηση. Για να σχηματιστεί λοιπόν, μία αφήγηση πρέπει δύο γεγονότα να διαδέχονται το ένα το άλλο.

Η κεντρική ιδέα της Cohn (1978: 5-6) είναι ότι η αφήγηση εξαρτάται από τη φαντασία. Το τι δηλαδή, οι συγγραφείς και οι αναγνώστες ξέρουν πιο λίγο στη ζωή: πώς σκέφτεται ένας νοήμων άνθρωπος νους-νόηση-νόημα, πώς αισθάνεται ένα άλλο σώμα. Στην αφήγηση δίνεται η δυνατότητα πρόσβασης σε εσωτερικές καταστάσεις άλλων συνειδήσεων (πεποιθήσεις, επιθυμίες, σκέψεις μιας άλλης διάνοιας) πράγμα που δεν είναι δυνατό στην πραγματική ζωή. Έτσι, οι αναγνώστες δημιουργούν ανάλογες εικόνες, τις οποίες η Cohn ονομάζει ψυχο-αναλογίες (psycho-analogies), που είτε ο χαρακτήρας είτε ο αφηγητής συνδέονται με αυτές. Μέσω αυτών των εικόνων οι αναγνώστες οδηγούνται περισσότερο στη γνώση του εαυτού τους (1978:42-48).

Τα τελευταία χρόνια έχει προταθεί να χρησιμοποιούμε τον όρο αφήγημα προκειμένου να δηλώσουμε το αποτέλεσμα της αφηγηματικής πράξης, δηλαδή αυτό που συνήθως ονομάζουμε «αφήγηση». Αν όμως δεχτούμε αυτή τη σημασία του όρου, τότε αφηγήματα είναι σχεδόν τα πάντα: αφηγηματικά ποιήματα, κινηματογραφικά και θεατρικά έργα, κόμικς και πολλά ακόμα είδη που ως ένα βαθμό συνιστούν προϊόντα μιας αφηγηματικής διαδικασίας. Ίσως αυτός να είναι και ο λόγος που η χρήση του όρου «αφήγημα» με τη δεύτερη σημασία δεν έχει γενικευτεί (Κωτόπουλος, 2016:2).

Σύμφωνα με τον Αθανασόπουλο (2014:18) με τον όρο «αφήγημα» εννοούμε το αποτέλεσμα της αφήγησης, η οποία αποτελεί εκδήλωση της αφηγηματικότητας. Ο όρος αυτός αποδίδει την κατάληξη μιας διαδικασίας σε ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα/ προϊόν που αντιστοιχεί σε ένα λογοτεχνικό κείμενο που αφηγείται μια ιστορία. Εφόσον αυτό το κείμενο είναι γραμμένο σε πεζό λόγο, το «αφήγημα» παίρνει μεγάλο μέρος από τη σημασία της πεζογραφίας, επικαλύπτοντας εννοιολογικές και ειδολογικές διακρίσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της πεζογραφίας. Από την άποψη αυτή αφήγημα είναι και το μυθιστόρημα και το διήγημα και η νουβέλα, ενώ συχνά ονομάζεται αφήγημα ένα πεζογραφικό λογοτεχνικό έργο που δεν είναι δυνατό να τοποθετηθεί σε ένα από τα παραπάνω είδη, επειδή δεν πληροί τις αντίστοιχες αφηγηματικές προϋποθέσεις. Με τρόπο αυτόν, ο όρος «αφήγημα» αποκτά μια πολύ γενική έως και μια μειωτική σημασία και, χάνοντας τη συγκεκριμένη σημασία του, παύει να είναι λειτουργικός στο πλαίσιο της θεωρίας της αφήγησης.

Η αφήγηση διακρίνεται σε τρία κύρια στοιχεία· την ιστορία, το αφήγημα και την αφήγηση. Η ιστορία είναι μία σειρά ή ακολουθία γεγονότων σε ορισμένο χώρο και χρόνο, τα οποία πραγματώνονται από κάποιους φορείς, τους χαρακτήρες, το αφήγημα είναι το ίδιο το αφηγηματικό κείμενο και η διήγηση είναι η πράξη του αφηγείσθαι (Φαρίνου-Μαλαματάρη, 2001:975). Η διάκριση αυτή αναδεικνύει τις μεταξύ τους σχέσεις (ιστορία –αφήγημα, αφήγημα –αφηγείσθαι, ιστορία -αφηγείσθαι) και αποκαλύπτει την εσωτερική άρθρωση του συστήματος (Κωτόπουλος, 2016: 18).

Μια ιδανική αφήγηση περιλαμβάνει την έκθεση, τη δράση, την κορύφωση και την πτώση. Έκθεση είναι η παρουσίαση μιας αρχικής κατάστασης η οποία διαταράσσεται από μια δράση. Η δράση μπορεί να είναι μία σύγκρουση, που προκαλεί αγωνία και οδηγεί στην κορύφωση και μετά στην πτώση. Αυτή η βασική δομή πλοκής, η οποία ονομάζεται επίσης γραμμική πλοκή ακολουθεί συνήθως μία χρονολογική σειρά. Σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποιείται η αναδρομική και η πρόδρομη αφήγηση. Η αναδρομική αφήγηση αναφέρεται σε στοιχεία που αφορούν το παρελθόν, ενώ η πρόδρομη σε στοιχεία που αφορούν το μέλλον.

Όσον αφορά την έννοια του αφηγηματικού χρόνου, υπάρχει ο «χρόνος της ιστορίας» και ο «χρόνος της αφήγησης». Ως «χρόνος της ιστορίας» εννοείται η φυσική διαδοχή των γεγονότων και ως «χρόνος της αφήγησης» το πώς τα γλωσσικά σημεία

αναπαριστούν τα γεγονότα. Επιπλέον, ο χρόνος διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά τη σειρά ή την τάξη, στην οποία εξετάζεται η σχέση χρόνου της ιστορίας και χρόνου της αφήγησης. Κάθε ασυμφωνία τους ονομάζεται αναχρονία. Η αναχρονία μπορεί να αναφέρεται στο παρελθόν ή το μέλλον, περισσότερο ή λιγότερο μακριά από την "παρούσα" στιγμή (δηλαδή, από την στιγμή που διακόπηκε η κανονική ροή της αφήγησης στην ιστορία και ξεκίνησε η αναχρονία). Η ίδια η αναχρονία μπορεί επίσης να καλύψει μια μεγάλη χρονική διάρκεια της ιστορίας (Genette, 1988:48). Υπάρχουν όμως και οι περιπτώσεις της «αχρονίας», όταν ένα γεγονός δεν συνδέεται χρονικά με άλλα γεγονότα, όπως και η σύνδεση των γεγονότων με βάση το θέμα και όχι τον χρόνο (Φαρίνου- Μαλαματάρη, 2001: 993).

Στην αναχρονία υπάρχουν δύο κύριες κατηγορίες, η «πρόληψη» και η «ανάληψη». Στην πρόληψη η αφήγηση ανακαλεί ένα γεγονός που στην ιστορία θα διαδραματιστεί αργότερα (Genette, 1988:67-68). Στην ανάληψη η αφήγηση πηγαίνει πίσω σε ένα γεγονός που στην ιστορία έχει διαδραματιστεί στο παρελθόν (Genette, 1988:48-49).

Η διάρκεια αναφέρεται στη σχέση μεταξύ της χρονικής διάρκειας των γεγονότων και της έκτασης του κειμένου (Φαρίνου- Μαλαματάρη, 2001: 993). Η διάρκεια που ο Genette ονόμασε ταχύτητα (1983:23) έχει σχέση με τον ρυθμό των αφηγούμενων γεγονότων, δηλαδή τη σχέση μεταξύ της διάρκειας των γεγονότων στην ιστορία και στην έκταση που καταλαμβάνει η αφήγηση μέσα στο κείμενο. Σύμφωνα με τον Genette υπάρχουν τέσσερις αφηγηματικές ταχύτητες: η έλλειψη, η παύση, η σκηνή και η περίληψη. Έλλειψη είναι η αντιστοίχιση ενός μηδενικού τμήματος σε μία ορισμένη διάρκεια της ιστορίας. Παύση είναι η αντιστοίχιση ενός ορισμένου τμήματος του αφηγηματικού λόγου με μία μηδενική-ανύπαρκτη διηγητική διάρκεια. Περίληψη είναι η κάλυψη του πεδίου ανάμεσα στη σκηνή και την έλλειψη (Genette, 1980: 95-112). Στους ρυθμούς επιτάχυνσης περιλαμβάνεται η έλλειψη και η περίληψη, στους ρυθμούς επιβράδυνσης επιβράδυνσης η παύση και η επιμήκυνση, στην οποία ο χρόνος της αφήγησης είναι μεγαλύτερος από τον χρόνο της ιστορίας.

Αφηγηματική συχνότητα είναι η σχέση ανάμεσα στις φορές που ένα γεγονός συμβαίνει στην ιστορία και τις φορές που αναφέρεται στο κείμενο. Η συχνότητα σχετίζεται με την επανάληψη. Οι επαναληπτικές σχέσεις μεταξύ ιστορίας και αφήγησης περιγράφονται ως μοναδική αφήγηση, πολυμοναδική αφήγηση, επαναληπτική αφήγηση και θαμιστική

αφήγηση. Στη μοναδική αφήγηση η αφήγηση συμβαίνει μία φορά αυτού που έγινε στην ιστορία μία φορά. Στην πολυμοναδική αφήγηση η αφήγηση συμβαίνει χ φορές αυτού που έγινε χ φορές. Στην επαναληπτική αφήγηση η αφήγηση συμβαίνει χ φορές αυτού που συνέβη μία φορά. Στη θαμιστική αφήγηση η αφήγηση συμβαίνει μία φορά αυτού που συνέβη χ φορές (Genette, 1980: 114-116).

Με τον όρο «απόσταση» ονομάζεται η μετάδοση του λόγου των χαρακτήρων, ο οποίος είναι απότοκο της σκέψης και του εσωτερικού ψυχισμού των ηρώων (Φαρίνου-Μαλαματάρη, 2001: 994). Ο λόγος με βάση την απόσταση του αφηγητή από τον λόγο των ηρώων χωρίζεται σε τρεις βαθμούς απόδοσης: στον αφηγηματοποιημένο λόγο, στον αναφερόμενο και τον μετατιθέμενο. Ο αφηγηματοποιημένος λόγος είναι όταν αναλαμβάνει ο ίδιος ο αφηγητής τον λόγο των χαρακτήρων (διήγηση). Ο αναφερόμενος λόγος είναι όταν ο λόγος παραχωρείται στους χαρακτήρες (μίμηση). Ο μετατιθέμενος λόγος είναι όταν ο λόγος του αφηγητή και ο λόγος του χαρακτήρα συμπλέκονται (ελεύθερος πλάγιος λόγος) (Genette, 1980: 171-172) .

Ο Genette εισήγαγε τη διάκριση μεταξύ της αφηγηματικής φωνής (ποιος μιλά;) και της εστίασης (ποιος βλέπει;) (Φαρίνου-Μαλαματάρη, 2001: 995). Η εστίαση χωρίζεται και αυτή σε τρεις κατηγορίες: στη μηδενική εστίαση, στην εσωτερική και στην εξωτερική. Ο Genette (1980: 189) διαφωνεί με τον καθιερωμένο όρο «οπτική γωνία» και προτείνει να χρησιμοποιείται ο όρος «εστίαση». Μηδενική εστίαση είναι όταν ο παντογνώστης αφηγητής γνωρίζει περισσότερα από τους ήρωες. Εσωτερική εστίαση είναι όταν ο αφηγητής-άνθρωπος αποκαλύπτει μόνο όσα γνωρίζει κάποιος δεδομένος ήρωας. Στην εσωτερική εστίαση απαντάται η σταθερή οπτική γωνία ενός μόνο προσώπου (π.χ. μονόλογος), η μεταβλητή οπτική γωνία πολλών προσώπων διαδοχικά και η πολλαπλή οπτική γωνία κατά την οποία το ίδιο γεγονός παρουσιάζεται πολλές φορές από οπτικές γωνίες πολλών προσώπων. Εξωτερική εστίαση είναι όταν ο αφηγητής αποκαλύπτει λιγότερα από όσα ξέρει ο ήρωας.

Η αφηγηματική μετάδοση γίνεται μέσω της φωνής, δηλαδή μέσω εκείνου που μιλάει. Σύμφωνα με τον Genette το υποκείμενο δεν είναι μόνο αυτό που επιτελεί ή υφίσταται τη δράση, αλλά και εκείνο που τη μεταφέρει και ενδεχομένως και όλα εκείνα που συμμετέχουν, έστω και παθητικά, σε αυτή την αφηγηματική δραστηριότητα (Genette, 2007: 286). Πιο συγκεκριμένα, ο Genette εξετάζει τις χρονικές σχέσεις μεταξύ ιστορίας

και αφηγείσθαι ως προς τη σειρά, τη διάρκεια και τον τύπο του αφηγητή, αναφορικά με το επίπεδο μυθοπλασίας στο οποίο αυτός ανήκει, συμμετοχής του στην ιστορία, συνειδητοποίησης της θέσης του ως αφηγητή και τον βαθμό αξιοπιστίας του (Φαρίνου-Μαλαματάρη, 2001: 997).

Επιπλέον, ο Genette διακρίνει τέσσερις τύπους αφήγησης από την άποψη της χρονικής θέασης των γεγονότων: την υστερόχρονη, την προτερόχρονη, την ταυτόχρονη και την παρεμβαλλόμενη. Στην υστερόχρονη αφήγηση η αφήγηση τοποθετείται μετά την ιστορία (Τζούμα, 1997: 143). Στην προτερόχρονη αφήγηση η αφήγηση παρουσιάζεται ως μεταγενέστερη της ιστορίας (Τζούμα, 1997: 145). Στην ταυτόχρονη αφήγηση υπάρχει αυστηρό δέσιμο μεταξύ ιστορίας και αφήγησης. Στην ταυτόχρονη αφήγηση υπάρχει η δυνατότητα διαίρεσης ανάλογα με το αν η έμφαση δίνεται στην ιστορία ή στην αφήγηση. Στην πρώτη περίπτωση η αφήγηση σε χρόνο ενεστώτα δίνει την εντύπωση μεγάλης αντικειμενικότητας και εξαφανίζει την απόσταση ανάμεσα στον χρόνο της αφήγησης και στον χρόνο της ιστορίας, με αποτέλεσμα έμφαση να δίνεται στην ιστορία. Στη δεύτερη περίπτωση, αντιπροσωπευτική της οποίας είναι ο εσωτερικός μονόλογος, η έμφαση παραμένει στην αφήγηση (Τζούμα, 1997: 147). Στην παρεμβαλλόμενη αφήγηση η αφήγηση και ιστορία μπερδεύονται και άρα αλληλεπιδρούν. Η μικρή απόσταση ιστορίας και αφηγηματικής πράξης προκαλεί τριβή μεταξύ της ελάχιστης χρονικής απόστασης ανάμεσα στην αφήγηση των γεγονότων και την απόλυτη συγχρονία στην αναφορά σκέψεων και συναισθημάτων (Τζούμα, 1997: 148).

Στο αφηγηματικό επίπεδο κινείται ο αφηγητής. Ο αφηγητής είναι ένα πλασματικό πρόσωπο, δημιούργημα και αυτό, όπως και τ' άλλα πρόσωπα της αφήγησης, του εμπειρικά πραγματικού συγγραφέα (Βελουδής, 1994: 134). Το πιθανό «εγώ», το πιθανό «εδώ» και «τώρα» της αφήγησης δεν αναφέρονται σε καμιά περίπτωση στις περιστάσεις της συγγραφικής πράξης, παρά στις περιστάσεις της αφηγηματικής πράξης (Τζούμα, 1997:140). Έτσι, υπάρχει ο εξωδιηγητικός αφηγητής, ο ενδοδιηγητικός, ο μεταδιηγητικός και ο ψευδοδιηγητικός. Εξωδιηγητικός αφηγητής είναι ο αφηγητής που διηγείται έξω από την ιστορία. Ενδοδιηγητικός αφηγητής είναι ο αφηγητής δευτέρου βαθμού και μπορεί να είναι ένας από τους ήρωες της πρώτης ιστορίας που αναλαμβάνει να διηγηθεί μία άλλη ιστορία με ήρωα τον εαυτό του ή άλλα πρόσωπα-ενδοδιήγηση (εγκιβωτισμός). Μεταδιηγητικός αφηγητής είναι ο αφηγητής τρίτου βαθμού και μπορεί

να είναι κάποιο από τα πρόσωπα της ενδοδιήγησης που αναλαμβάνει με τη σειρά του να διηγηθεί μία άλλη ιστορία με ήρωα τον εαυτό του ή άλλα πρόσωπα-ενδοδιήγηση (εγκιβωτισμός). Ψευδοδιηγητικός αφηγητής είναι ο αφηγητής που φαίνεται να αναλαμβάνει μία ενδοδιήγηση ενώ πρόκειται για μεταδιήγηση (αφηγηματική οικονομία) (Genette, 1980: 248). Ως προς τη συμμετοχή του αφηγητή υπάρχει ο ομοδιηγητικός αφηγητής και ο ετεροδιηγητικός (Genette, 1980: 245). Ο ομοδιηγητικός μετέχει ο ίδιος στην ιστορία (πρωτοπρόσωπη αφήγηση) και ο ετεροδιηγητικός αφηγητής δεν μετέχει ο ίδιος στην ιστορία (τριτοπρόσωπη αφήγηση).

Σύμφωνα με τον Genette, ο λόγος του αφηγητή μπορεί να αναλάβει και άλλες λειτουργίες. Η πρώτη είναι η λειτουργία της ιστορίας ως η κατεξοχήν αφηγηματική λειτουργία, από την οποία κανένας αφηγητής δεν μπορεί να φύγει χωρίς να χάσει την ιδιότητά του. Η δεύτερη είναι η λειτουργία του αφηγηματικού κειμένου στην οποία αναφέρεται ο αφηγητής για να φανερώσει τον τρόπο της εσωτερικής του οργάνωσης. Η τρίτη είναι η λειτουργία της αφηγηματικής κατάστασης, όπου πρωταγωνιστές της είναι ο δέκτης της αφήγησης (παρών ή υπονοούμενος) και ο αφηγητής. Τέλος, στη συναισθηματική λειτουργία, ο αφηγητής στρέφεται στον εαυτό του, αφού ενδιαφέρεται για τη σχέση του με την ιστορία την οποία αφηγείται (Τζούμα, 1997: 170-172).

Κάθε αφήγηση, είτε προφορική είτε γραπτή, είτε αναφέρεται σε αληθινά γεγονότα είτε σε πλασματικά, προϋποθέτει την ύπαρξη αφηγητή και αποδέκτη, δηλαδή κάποιου στον οποίο απευθύνεται ο αφηγητής (Τζούμα, 1997: 175). Η λειτουργία του αποδέκτη της αφήγησης μέσα στην αφήγηση είναι μεταβλητή, αφού ο αποδέκτης αποτελεί έναν από τους παράγοντες της αφηγηματικής κατάστασης. Επιπλέον, αφηγητής και αποδέκτης της αφήγησης βρίσκονται στο ίδιο διηγητικό επίπεδο (Τζούμα, 1997: 175).

Σύμφωνα με τους Hunter και Begoray (1990:40-42), οι συγγραφείς κατασκευάζουν τη δομή μιας ιστορίας και την πλοκή, πριν αρχίσουν να γράφουν. Η διαδικασία αυτή μοιάζει με ένα προσχέδιο. Σε περίπτωση που η πλοκή είναι ανεπαρκής, τότε οι συγγραφείς δυσκολεύονται να γράψουν προτάσεις που είναι σύμφωνες με το προσχέδιο που έχουν δημιουργήσει και έτσι αποτρέπονται από το να ολοκληρώσουν την ιστορία τους. Επομένως, η ορθή προετοιμασία της πλοκής είναι ζωτικής σημασίας για την ολοκλήρωση της γραφής μιας ιστορίας.

Ένας μυθιστοριογράφος σύμφωνα με τον Αθανασόπουλο (2014:22) πρέπει να επεξεργαστεί την πλοκή του ως προς λεπτότερες διαστάσεις της, όπως είναι η λογική της σύστασης, η συνθετική ή αναλυτική διαμόρφωσή της και η διαλεκτική της ποιότητα.

Η λογική σύσταση της πλοκής προσδιορίζεται από τη δράση των χαρακτήρων και πιο συγκεκριμένα από την πραγμάτευσή της στη βάση των κινήτρων τους, και ειδικότερα του είδους αυτών των κινήτρων -που θα μας απασχολήσουν στο κεφάλαιο που αφιερώνεται στους μυθιστορηματικούς χαρακτήρες.

Η συνθετική ή αναλυτική διαμόρφωσή της εκδηλώνεται με τη διαστρωμάτωσή της σε περισσότερα του ενός επίπεδα, τα οποία εμφανίζονται ως διαφορετικές γραμμές δράσης. Γραμμές δράσης ονομάζουμε τις ιστορίες που αναπτύσσονται παράλληλα ή διαδοχικά μέσα σε μια πλοκή και που η καθεμία από αυτές έχει τον δικό της κεντρικό χαρακτήρα. Ανάμεσα στις διαφορετικές γραμμές δράσης είναι δυνατό να υπάρχει ή όχι αλληλενέργεια. Η παρουσία ή η απουσία αλληλενέργειας και, γενικότερα, ο βαθμός του διαχωρισμού και της απομόνωσης των γραμμών δράσης αποτελούν για τον συγγραφέα ένα αποτελεσματικό μέσο με το οποίο πρώτα χωρίζει την ιστορία σε ανεξάρτητα μεταξύ τους νήματα, για να τα ενώσει τελικώς με μια θεματική σύγκλιση ή αναλογία τους.

Η διαλεκτική ποιότητα της πλοκής προσδιορίζεται από τον τρόπο με τον οποίο ο μυθιστοριογράφος εκμεταλλεύεται την παρουσία δύο θεμελιωδών δυνάμεων της αφήγησης. Αυτές τις δύο δυνάμεις μπορούμε συμβατικά να ονομάσουμε θετική δύναμη και αρνητική δύναμη. Η πρώτη υπάρχει σε κάθε αφήγηση, μια και είναι εκείνη που κινεί την αφήγηση, οδηγώντας την από την αρχή προς το τέλος της. Η λειτουργία της δεύτερης δύναμης υφίσταται και αυτή σε κάθε αφήγηση, αλλά συχνά με τρόπο λανθάνοντα, στοιχειώδη ή απλοϊκό, όπως με την παρουσία χαρακτήρων και επεισοδίων που στέκονται εμπόδιο στους χαρακτήρες που έχουν μια θετική-ως προς την ανέλιξη της αφήγησης-δράση.

Η πλοκή λοιπόν, είναι ένα σχέδιο ή ένα θεμέλιο για μια ιστορία, βασισμένη σε αντικρουόμενα ανθρώπινα κίνητρα, με δράσεις που προκύπτουν από πιστευτή και ρεαλιστική ανθρώπινη ανταπόκριση (Robert & Jacobs, 1987:9). Η πλοκή είναι μια σταθερά αναγκαία σε όλες τις προφορικές και γραπτές αφηγήσεις, χωρίς την οποία οποιαδήποτε ιστορία θα ήταν ακατάληπτη (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:

118). Μία πλοκή βασίζεται σε ένα συγκεκριμένο προσχέδιο. Το προσχέδιο αυτό περιλαμβάνει δύο στρώματα. Το πρώτο στρώμα αποτελείται από σκηνές που αντιστοιχούν στη βασική δομή της ιστορίας: αρχή, ανάπτυξη, σημείο καμπής, τελική έκβαση, ενώ το δεύτερο στρώμα αποτελείται από σκηνές με πιο λεπτομερές περιεχόμενο. Αυτές οι σκηνές ονομάζονται δράσεις. Αφού ολοκληρωθεί το προσχέδιο, οι συγγραφείς προχωρούν στη συγγραφή και συγκεκριμένα στη σύνταξη προτάσεων. Οι σκηνές περιλαμβάνουν διάφορες πληροφορίες για τους χαρακτήρες και τον τόπο όπου διαδραματίζεται η ιστορία.

Το σκηνικό αναφέρεται στο φυσικό και τεχνητό τοπίο ή περιβάλλον στο οποίο ζουν και μετακινούνται οι χαρακτήρες της λογοτεχνίας (Robert & Jacobs, 1987: 29). Με τον όρο σκηνικό εννοούμε τον χώρο και τον χρόνο των γεγονότων. Το σκηνικό ως χώρος δράσης προβάλλει συχνά ποικίλων τύπων εμπόδια στους λογοτεχνικούς χαρακτήρες ή τους παρέχει βοήθεια, υποβάλλοντάς με τον τρόπο αυτό στους αναγνώστες μια ευνοϊκή ή μη διάθεση και καθοδηγώντας τους να δεχτούν ό,τι εκτυλίσσεται στην πλοκή. Παρέχει, επίσης, πληροφορίες για μια ορισμένη περιοχή, μια γεωγραφική οντότητα, η οποία δεν είναι από πριν γνωστή στον αναγνώστη ή αν του είναι «οικεία» αποκαλύπτει νέες ποιότητες και ανανεωμένες λειτουργίες της. Από την άλλη, ο χρόνος σε ένα λογοτεχνικό κείμενο συμβάλλει στην κατανόηση των γεγονότων, αλλά και των ηρώων που εμπλέκονται με τη δράση τους σ' αυτά, ενώ ταυτόχρονα προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για την πολιτισμική κληρονομιά, τα προβλήματα, τις κοινωνικές παραδόσεις και την ανθρώπινη πολυπλοκότητα, η οποία μπορεί να εστιάζεται σε μια συγκεκριμένη περίοδο ή να εκτείνεται σε περισσότερες. Με τη χρήση των δύο αυτών διαφορετικών διαστάσεων οι συγγραφείς απεικονίζουν και δημιουργούν ανομοιότητες ανάμεσα στα σημαίνοντα ενός σκηνικού (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011: 11). Το σκηνικό είναι ο τόπος λοιπόν, όπου διαδραματίζεται μία ιστορία. Για μερικές ιστορίες το σκηνικό είναι πολύ σημαντικό, ενώ για άλλες δεν είναι. Το σκηνικό μπορεί να περιλαμβάνει το πού, τον γεωγραφικό τόπο δηλαδή, όπου εξελίσσεται μία ιστορία, το πότε, την ώρα, τη μέρα, το έτος, τις καιρικές συνθήκες (ήλιος, βροχή, θύελλα, ομίχλη) και τις κοινωνικές συνθήκες (τρόπος ομιλίας, ήθη, έθιμα, ενδυμασία) και τη διάθεση ή την ατμόσφαιρα (χαρούμενη, απόκοσμη κτλ.).

Οι βασικοί τρόποι με τους οποίους ένας συγγραφέας συνθέτει το μυθιστορηματικό σκηνικό του είναι τρεις: 1) η έκθεση, 2) η περιγραφή και 3) το κράμα περιγραφής και

αφήγησης. Η έκθεση είναι ο πιο άμεσος τρόπος για να δώσει ο συγγραφέας στον αναγνώστη το σκηνικό της δράσης. Στο στήσιμο του σκηνικού η περιγραφή παίζει πολύ σημαντικό ρόλο και είναι χρήσιμη κυρίως στις αρχές κεφαλαίων ή μεγάλων κομματιών της αφήγησης, επειδή, όταν κάνει την παρουσία της σε στιγμές που η δράση ξετυλίγεται με γρήγορο ρυθμό, δημιουργείται η εντύπωση πως γίνεται μια παρέκβαση που μειώνει τη δραματική ένταση. Αυτή η εντύπωση αυξάνεται ή μειώνεται ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η περιγραφή. Οι τρόποι με τους οποίους εμφανίζεται η περιγραφή μέσα σε ένα μυθιστόρημα είναι δύο: 1) η περιγραφή που δίνεται σε ολόκληρες παραγράφους που έχουν σεβαστή έκταση με τη δυνατότητα να απλωθεί σε αρκετές σελίδες. 2) Η περιγραφή που δίνεται σε προτάσεις και λέξεις που αναμειγνύονται με την κυρίως αφήγηση. Η μεγάλη όμως σε μήκος περιγραφική παράγραφος δεν είναι ο μόνος ή και αναγκαστικά ο καλύτερος τρόπος για να συγκροτηθεί ένα σκηνικό και να δημιουργηθεί η ατμόσφαιρα, επειδή οι μακρές περιγραφές δύσκολα μπορούν να αποφύγουν την εντύπωση του φτιαχτού και του βιασμένου. Έτσι, ακόμη και συγγραφείς που είναι πολύ πεπειραμένοι στην περιγραφή, δύσκολα αποφεύγουν εντελώς τα παραπάνω μειονεκτήματα. Ένας πιο εύκολος ή, ακριβέστερα, πιο φυσικός τρόπος περιγραφής είναι εκείνος κατά τον οποίο τα στοιχεία που συνθέτουν μια περιγραφή δίνονται καθώς η ιστορία εξελίσσεται σε μικρές αφηγηματικές μονάδες, που μπορεί να είναι προτάσεις ή και μόνο λέξεις. Αυτός ο τρόπος φαίνεται πιο φυσικός, δεν αναστέλλει την αφήγηση και μπορεί ταυτόχρονα να διατηρήσει ζωντανή -ή και εξαρχής να δημιουργήσει- το αίσθημα του συγκεκριμένου χωρικού ή τοπικού χαρακτήρα αλλά και να κάνει τη δράση πιο ζωντανή, καθώς συνεχώς δίνει τις χωροχρονικές συντεταγμένες της με έναν τρόπο συγκεκριμένο και δραματικό (Αθανασόπουλος 62-64).

Στη λογοτεχνία ο όρος «χαρακτήρας» δηλώνει ένα πρόσωπο, ή στην περίπτωση της Παιδικής Λογοτεχνίας, συχνά και ένα προσωποποιημένο ζώο ή ένα εμψυχωμένο αντικείμενο. Άνθρωποι, νεράιδες, δράκοι, μάγισσες, γοργόνες, ζώα, κάθε ζωντανή ύπαρξη ή άψυχα αντικείμενα (ανθρωπομορφισμός) σε ένα ποίημα, σε ένα θεατρικό έργο, σε ένα πεζό κείμενο αποτελούν έναν λογοτεχνικό χαρακτήρα, ο οποίος μπορεί να εξελίσσεται όσο ζει, να δρα ή να παραμένει αμετάβλητος. Η πανσπερμία αυτή των χαρακτήρων αποτελεί ίσως μια από τις πλέον βασικές διαφορές από τη

λογοτεχνία που απευθύνεται σε ενήλικες, είτε οι χαρακτήρες αυτοί εξελίσσονται είτε όχι (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:55).

Ως προς τη φύση του λογοτεχνικού χαρακτήρα υπάρχουν τρεις τάσεις. Η πρώτη, η μιμητική, διερευνά -και δέχεται- κατά πόσο οι λογοτεχνικοί χαρακτήρες είναι «αληθινά» πρόσωπα και προβάλλονται ως πραγματικά. Η δεύτερη, η σημειωτική, διατείνεται ότι οι λογοτεχνικοί χαρακτήρες αποτελούν απλά λεκτικά σχήματα και υπάρχουν μόνο ως λέξεις (χάρτινες υπάρξεις) και ότι επινοούνται προκειμένου να εξυπηρετήσουν την πλοκή. Υπάρχει και μια τρίτη τάση, η οποία προσπαθεί να συγκεράσει τις δύο αντιτιθέμενες θεωρίες (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:57).

Η Cohn (1978: 11) για την αναπαράσταση της συνείδησης ενός χαρακτήρα σε τριτοπρόσωπες αφηγήσεις εισάγει τρεις τεχνικές αφήγησης: την «ψυχο-αφήγηση» (psycho-narration), τον «αφηγημένο μονόλογο» (narrated monologue) και τον «παρατιθέμενο εσωτερικό μονόλογο» (quoted monologue). Η «ψυχο-αφήγηση» είναι η πιο έμμεση από τις τρεις τεχνικές και είναι εκείνη που μέσα από τον λόγο του αφηγητή παρουσιάζει τη συνείδηση ενός χαρακτήρα. Την τεχνική της ψυχο-αφήγησης χρησιμοποιεί με μεγάλη επιτυχία η ποιήτρια Μπίλη Βέμη σε ποιήματά της, όπου η ποιητική φαντασία διαμέσου της εικονοποιίας της δεν απεικονίζει απλώς αλλά ανιχνεύει τις ψυχικές καταστάσεις (Ακριτόπουλος, 2022). Ο «αφηγημένος μονόλογος» είναι ο λόγος ενός χαρακτήρα με το πρόσχημα του λόγου του αφηγητή, ενώ ο «παρατιθέμενος εσωτερικός μονόλογος», που είναι και ο πιο άμεσος από τις δύο προηγούμενες τεχνικές, είναι ο μονόλογος ενός χαρακτήρα που φανερώνει τις σκέψεις και τη ψυχική του κατάσταση (Cohn, 1978:14).

Ως προς τη λειτουργία που επιτελούν οι μυθιστορηματικοί χαρακτήρες μέσα στην ιστορία ενός μυθιστορήματος, διακρίνονται σε πρωτεύοντες (ή κύριους ή βασικούς ή κεντρικούς) και σε δευτερεύοντες. Στους δευτερεύοντες χαρακτήρες ανήκουν ο διακοσμητικός, ο πληροφοριακός, ο ακροατής, ο σχολιαστικός και ο «σημείο αναφοράς». Ο διακοσμητικός χαρακτήρας λειτουργεί για διακόσμηση ή διασκέδαση και μπορεί να είναι κωμικός, Ο πληροφοριακός λειτουργεί για τη μετάδοση κάποιας πληροφορίας. Ο ακροατής χρησιμοποιείται ως αποδέκτης του λόγου των άλλων χαρακτήρων. Μπορεί να αποτελεί την αιτία ή την πρόφαση για να διηγηθούν την ιστορία τους. Ο σχολιαστικός αποτελεί ένα μέσο για να εκφράσει ο συγγραφέας τις

απόψεις του σχετικά με χαρακτήρες και καταστάσεις. Ο «σημείο αναφοράς» είναι στατικός και συνηθισμένος για να εκτιμηθεί η αλλαγή και η ιδιαιτερότητα των πρωτευόντων χαρακτήρων.

Η κλιμάκωση στη σημασία της λειτουργίας δεν παρατηρείται μόνο ανάμεσα στις δύο μεγάλες κατηγορίες των δευτερευόντων και των πρωτευόντων χαρακτήρων, αλλά ανάμεσα και στους τύπους της καθεμίας από τις δύο κατηγορίες, ή ακόμη και στη λειτουργία ενός τύπου. Σύμφωνα με αυτήν την κλιμάκωση, τη λιγότερο σημαντική λειτουργία ανάμεσα στους δευτερεύοντες χαρακτήρες έχει ο διακοσμητικός χαρακτήρας του οποίου η λειτουργία κλιμακώνεται από το απλό διάνθισμα της ιστορίας έως τη συγκινησιακή αποφόρτιση μιας σκηνής. Η σημασία προοδευτικά μεγαλώνει καθώς περνάμε στον χαρακτήρα που γίνεται αγωγός πληροφοριών, οι οποίες δεν είναι δυνατό να δοθούν με άλλον τρόπο χωρίς να κλονιστεί η αληθοφάνεια· στον χαρακτήρα-ακροατή που γίνεται αποδέκτης του λόγου των πρωτευόντων χαρακτήρων, παρέχοντας έτσι σε αυτούς μια αιτία ή, τουλάχιστον, μια αφορμή να εκφέρουν τον λόγο τους μέσα σε αληθοφανείς επικοινωνιακές συνθήκες· στον χαρακτήρα που λειτουργεί όπως ο χορός στην αρχαία τραγωδία, μέσω του οποίου ο συγγραφέας διατυπώνει κάποιο σχόλιο που δεν μπορεί να κάνει ο αφηγητής· και στον χαρακτήρα που συνιστά τον μέσο όρο μέσα στην ιστορία, και με τον τρόπο αυτόν παρέχει το μέτρο στη βάση του οποίου είναι δυνατό να εκτιμηθεί το μέγεθος της διαφοροποίησης των πρωτευόντων χαρακτήρων (Αθανασόπουλος, 2014:41).

Οι τύποι δευτερευόντων χαρακτήρων είναι πολλοί καθώς αυτοί αντιστοιχούν στα πολυάριθμα πρόσωπα που συνθέτουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο κινούνται οι πρωτεύοντες. Οι τύποι, αντίθετα, των τελευταίων είναι λιγότεροι, καθώς αντιστοιχούν στα συνήθως λίγα πρόσωπα που αποτελούν την πραγματική κινητήρια δύναμη σε κάθε ιστορία.

Ο σημαντικότερος από τους πρωτεύοντες είναι ο πρωταγωνιστής, που μπορεί να είναι ήρωας ή αντιήρωας. Συχνά ο όρος “ήρωας” χρησιμοποιείται αντί του όρου “πρωταγωνιστής”, αλλά αυτό δεν είναι πάντοτε σωστό, επειδή ο ήρωας αποτελεί απλώς ένα είδος πρωταγωνιστή: πρόκειται για τον πρωταγωνιστή, που αναδεικνύεται σε θαυμαστή μορφή, καθώς με τη δράση του ενσαρκώνει κάποια από τα ιδανικά ή τις μεγάλες αξίες μιας κοινωνίας ή μιας εποχής. Ο πρωταγωνιστής, αντίθετα, που με τη

δράση του δεν υπηρετεί κάποια ιδανικά, ονομάζεται “αντιήρωας” (Αθανασόπουλος, 2014: 42).

Ο «πρωταγωνιστής» μπορεί να τοποθετείται από τον αφηγητή μέσα στον χρόνο και τον τόπο και να συμμετέχει σε μια κατάσταση ή μια ενέργεια. Η παρουσίαση αυτή κάνει τον λόγο πιο φυσικό και τη σκηνή πιο πειστική και ρεαλιστική. Μια άλλη μέθοδος παρουσίασης του πρωταγωνιστή είναι όταν παρουσιάζεται εμφαντικά. Η συνήθης τακτική που ακολουθείται είναι η εξής: αρχικά προηγείται ένας προβληματισμός διατυπωμένος ερωτηματικά. Ο προβληματισμός μπορεί να περιλαμβάνει ερώτηση σχετικά με την, έστω και ονομαστική, ταυτότητα του πρωταγωνιστή, με εμφαντική επιμονή στην ερωτηματική αντωνυμία «ποιος», τον τόπο καταγωγής ή προέλευσης και έναν χρονικό προσδιορισμό. Είναι πιθανό να αποκαλύπτει και κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμά του. Στη συνέχεια, διαπιστώνεται η ταυτότητά του και επιβεβαιώνεται επιφωνηματικά. Άλλοτε, ο αφηγητής προτιμά να παρουσιάσει τον πρωταγωνιστή του με μια αποστροφή προς αυτόν, από τις πρώτες κιόλας γραμμές της ιστορίας του. Η αποστροφή αυτή συνεπάγεται και τη γνωστοποίηση του ονόματος του πρωταγωνιστή. Συνήθως, η αποστροφή και ο ονοματισμός του πρωταγωνιστή γίνεται με κλητική προσφώνηση από κάποιον άλλον ήρωα, ο οποίος είναι δυνατόν να μην επανεμφανιστεί ξανά στην ιστορία. Την κλητική προσφώνηση ακολουθεί πάντα η αντίδραση του ήρωα απέναντι στην έκκληση που εμπεριέχεται στα λόγια του δευτερεύοντος προσώπου, αντίδραση που περιγράφεται ενδεχομένως σύντομα αλλά περιεκτικά. Η αδημονία και η προσδοκία του ομοιώματος του πρωταγωνιστή και όχι του ίδιου του πρωταγωνιστή συνιστούν άλλο τρόπο παρουσίασής του, προκειμένου να δοθεί έμφαση στην αξία και τον ρόλο που έχει διαδραματίσει στην τοπική κυρίως κοινωνία στην οποία ανήκε ή ανήκει (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011: 101-112).

Μετά τον πρωταγωνιστή, σημαντικότερη λειτουργία ανάμεσα στους πρωτεύοντες χαρακτήρες επιτελεί ο χαρακτήρας με τον οποίο εμπλέκεται ή αναφέρεται ο πρωταγωνιστής, επειδή, χωρίς αυτόν η δράση χάνει τον ένα από τους δύο αλληλοαναφερόμενους άξονες αναφοράς της. Συνήθως ονομάζεται ανταγωνιστής, αλλά δεν είναι απαραίτητο η μεταξύ τους εμπλοκή ή αναφορά να έχει τον χαρακτήρα ανταγωνισμού.

Ως προς τη σημασία της λειτουργίας του ή, πιο σωστά ως προς το εμφανές μέγεθος του ρόλου του ανάμεσα στους πρωτεύοντες χαρακτήρες, ακολουθεί ο χαρακτήρας-καταλύτης. Πρόκειται για ένα πρόσωπο που φαινομενικά δεν έχει μια δράση ανάλογα σημαντική με εκείνη των δύο προηγούμενων τύπων μυθιστορηματικού χαρακτήρα, αλλά στην πραγματικότητα η λειτουργία του είναι απαραίτητη για την κλιμάκωση: Μπορεί οι δύο πρώτοι τύποι να αποτελούν τα βασικά συστατικά στοιχεία της δράσης και της πλοκής, αλλά χρειάζονται τη βοήθεια ενός καταλύτη για να προχωρήσουν στις ζυμώσεις εκείνες που θα προκαλέσουν την κλιμάκωση (Αθανασόπουλος 42-43).

Οι χαρακτήρες ανάλογα με τον συγγραφικό τρόπο παρουσιάσής τους διακρίνονται σε «επίπεδους», σε «σφαιρικούς» ή «πολυδιάστατους», σε «στερεοτυπικούς» και σε «αντίθετους ή κατ' αντίστηξη χαρακτήρες. Οι «επίπεδοι» χαρακτήρες περιγράφονται σε μία πρόταση. Οι μυθιστορηματικοί χαρακτήρες της κατηγορίας αυτής, ως ήρωες δεν είναι επαρκώς αναπτυγμένοι, η προσωπικότητά τους δεν εξελίσσεται και συνοψίζεται μόνο σ' ένα ή δύο χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα η καλοσύνη, η εκδικητικότητα, η τεμπελιά κτλ. Μοιάζουν πολύ με καρικατούρες, αλλά είναι βασικοί, αναγκαίοι στις πιο πολλές ιστορίες, γιατί βοηθούν στη δράση και δείχνουν τον τρόπο με τον οποίο ο κεντρικός ήρωας συμπεριφέρεται στους άλλους. Έτσι, επικεντρώνεται η δράση στον βασικό ήρωα, ενώ αυξάνεται η πειστικότητα της σκηνοθεσίας, η οποία αποκτά μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Οι «σφαιρικοί» ή «πολυδιάστατοι» είναι πιο πολύπλοκοι χαρακτήρες και συνήθως ξαφνιάζουν τους αναγνώστες με τα λόγια ή τη συμπεριφορά τους. Τα περισσότερα χαρακτηριστικά τους αποκαλύπτονται μέσα στην ιστορία. Οι σφαιρικοί χαρακτήρες πείθουν με την αληθοφάνειά τους και δυνητικά μπορούν να εκδηλώσουν απρόβλεπτη συμπεριφορά. Καθώς ο αναγνώστης ξαναδιαβάζει το κείμενο, ανακαλύπτει ολοένα και περισσότερα στοιχεία της προσωπικότητάς τους, τα οποία δεν είχε προσέξει αρχικά. Οι «στερεοτυπικοί» χαρακτήρες συγκεντρώνουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά μιας κοινωνικής ομάδας ή μιας ομάδας με προσδιορισμένο πολιτισμικό πλαίσιο και ηθική πλαισίωση. Οι «αντίθετοι ή κατ' αντίστηξη χαρακτήρες» είναι ελάσσονος σημασίας χαρακτήρες, των οποίων τα χαρακτηριστικά έρχονται σε αντίθεση με αυτά του κυρίαρχου ήρωα. Η λειτουργία τους εντοπίζεται τόσο στη δημιουργία συγκρούσεων όσο και στην προβολή άλλων ηρώων και περισσότερο του πρωταγωνιστή, μέσα από την ανάδειξη των ποιοτικών χαρακτηριστικών του (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:106-111).

Ακόμη, οι χαρακτήρες με βάση την εξέλιξή τους στην ιστορία διακρίνονται σε «στατικούς» και «εξελισσόμενους ή δυναμικούς». «Στατικοί» χαρακτήρες είναι αυτοί που η προσωπικότητά τους δεν μεταβάλλεται κατά την εξέλιξη της πλοκής. Στον τύπο αυτό ανήκουν οι αλληγορικές μορφές και οι καρικατούρες, οι οποίες δεν είναι μόνο απλές, δεν προσδιορίζονται προφανώς από ένα και μόνο χαρακτηριστικό, αλλά και δεν εξελίσσονται. Σ' αυτήν την περίπτωση καμιά σύγκρουση δεν επηρεάζει τον ήρωα, ο οποίος ανήκει στους ελάσσονες χαρακτήρες, που επινοούνται, γιατί εξυπηρετούν την εξέλιξη της ιστορίας. «Εξελισσόμενοι ή δυναμικοί» είναι αυτοί που παρουσιάζουν αλλαγές στην προσωπικότητά τους. Πρόκειται για την κατηγορία εκείνων των μυθοπλαστικών χαρακτήρων που υφίστανται μια οποιαδήποτε μεταβολή και εξελίσσονται. Έτσι, ένας ήρωας μπορεί να είναι συνεσταλμένος ή δειλός στην αρχή και να εξελιχθεί στη συνέχεια σε αυταρχικό και δεσποτικό. Ο ήρωας μπορεί να γεράσει σε μια ώρα ή σε μια δεκαετία, κατά τη μυθιστορηματική πράξη. Ό,τι και να συμβαίνει, ανάλογα με τις απαιτήσεις της πλοκής, ενδιαφέρει όχι το πέρασμα του χρόνου αλλά το γεγονός αυτό καθ' αυτό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι χαρακτήρες στη φορμουλαϊκή μυθοπλασία, με εστίαση στην αστυνομική. Η κλασική αστυνομική ιστορία απαιτεί τέσσερις κύριους ρόλους: α) το θύμα, β) αυτόν ο οποίος προέβη σε οποιαδήποτε παραβατική (παράνομη, εγκληματική δράση) συμπεριφορά, γ) τον ντέντεκτιβ, δ) εκείνους που απειλούνται από τον εγκληματία αλλά είναι ανίκανοι να λύσουν το μυστήριο. Στην τελευταία κατηγορία ανήκουν οι φίλοι ή βοηθοί του ντέντεκτιβ που καταγράφουν συχνά την πορεία της έρευνας, οι ανεπαρκείς υπάλληλοι της επίσημης αστυνομίας, και, τέλος, ένα πλήθος από ψευδείς υπόπτους, συμπαθείς σε γενικές γραμμές αλλά αδύναμες φιγούρες, οι οποίοι χρειάζονται τον ντέντεκτιβ για να τους απαλλάξει από τις υποψίες που τους βαραίνουν (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:114-117). Άλλες κατηγορίες χαρακτήρων που μπορεί να συναντήσει κανείς ως προς τη στάση και τη δράση τους στην κοινωνία είναι οι «οικουμενικοί» ή «επαναστατικοί», οι «ιδανικοί», οι «ρεαλιστικοί» και οι «κομφορμιστές».

Οι χαρακτήρες μέσα σε ένα κείμενο μπορούν να αποδοθούν με τη μέθοδο της άμεσης έκθεσης και της δραματικής έκθεσης. Άμεση έκθεση είναι όταν ο συγγραφέας, ο αφηγητής ή οι άλλοι χαρακτήρες μιλούν για έναν χαρακτήρα. Ο ήρωας δηλαδή, χαρακτηρίζεται από ένα επίθετο, ένα αφηρημένο ουσιαστικό, ενδεχομένως από άλλα είδη ουσιαστικών ή από ένα μέρος του λόγου του αφηγητή/συγγραφέα. Τα

χαρακτηριστικά της ποιότητας ενός χαρακτήρα θεωρούνται ως άμεσος προσδιορισμός και πρέπει να αποδίδονται στη φωνή του συγγραφέα. Δραματική μέθοδος είναι όταν ο συγγραφέας μας δείχνει τους χαρακτήρες μέσα από τα λόγια τους ή τις πράξεις τους. Ειδικότερα, η ποιότητα του χαρακτήρα δίνεται μέσα από κειμενικά στοιχεία όπως: λόγια, σκέψεις, δράσεις, εξωτερική εμφάνιση, σχόλια άλλων, σχόλια του συγγραφέα ή του αφηγητή, σχέση ονόματος-προσώπου, η οποία ουσιαστικά αποτελεί ένα έμμεσο σχόλιο του συγγραφέα ή του αφηγητή, το φυσικό, το δομημένο (λόγου χάριν δωμάτιο, σπίτι, δρόμο, πόλη στην οποία ζει και κινείται) ή το ανθρώπινο περιβάλλον (οικογένεια, κοινωνική τάξη), γενικότερα, η αποτελεσματικότητα της παραστατικής γλώσσας με τους συμβολισμούς που χρησιμοποιεί (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:99-100).

Όπως χαρακτηριστικά λέει η Cohn (1978:5) «εάν ο πραγματικός κόσμος μετατρέπεται σε μυθοπλασία αποκαλύπτοντας μόνο την κρυφή πλευρά των ανθρώπων που την κατοικούν, τότε οι πιο πραγματικοί, οι «πιο στρογγυλοί» χαρακτήρες είναι εκείνοι που γνωρίζουμε πιο στενά με τρόπους που δεν θα μπορούσαμε ποτέ να τους γνωρίσουμε στην πραγματική ζωή».

Ο σύγχρονος αναγνώστης θέλει τα πρόσωπα των έργων μυθοπλασίας να μοιάζουν «πραγματικά», έστω και αν γνωρίζει ότι δεν είναι. Και αυτό, επειδή γνωρίζει και αποδέχεται ότι ο κόσμος της μυθοπλασίας και ο πραγματικός μας κόσμος, όντας σε μια σχέση ομοιότητας, ανομοιότητας, και συνάφειας ο αναγνώστης προσδοκά μεν το προφανές αλλά και δεν επιθυμεί ό,τι απροκάλυπτα θα τον προκαλούσε ή δεν θα κατανοούσε, (Ακριτόπουλος, 2017: 258-266). Γι' αυτό θαυμάζουμε τους συγγραφείς που δημιουργούν χαρακτήρες «τριδιάστατους» ή «χειροπιαστούς», ενώ είμαστε αρνητικοί ή αδιαφορούμε απέναντι σε «επίπεδους» ή «μονοδιάστατους» χαρακτήρες (Egginton, 2018:23).

Οι χαρακτήρες μπορεί να είναι πρωταγωνιστές και να λειτουργούν ως τα κεντρικά πρόσωπα μιας ιστορίας ή ανταγωνιστές και να λειτουργούν ως εχθροί των πρωταγωνιστών. Τα χαρακτηριστικά ενός χαρακτήρα αποδίδονται με τη φυσική του εμφάνιση, με το τι λέει, σκέφτεται, ονειρεύεται, με τις πράξεις του, με το τι λένε οι άλλοι για αυτόν και με το πώς αντιδρούν. Οι χαρακτήρες είναι πιο πειστικοί όταν μοιάζουν με τους πραγματικούς ανθρώπους (Read-Write-Think: 2004).

Σύμφωνα με τον Murphy (1972: 161-173), υπάρχουν εννέα τρόποι με τους οποίους ένας συγγραφέας μπορεί να παρουσιάσει τον χαρακτήρα των ηρώων στον αναγνώστη. Ο πρώτος τρόπος είναι η περιγραφή της εμφάνισης. Ο δεύτερος τρόπος είναι η σκιαγράφηση του χαρακτήρα, έτσι όπως φαίνεται μέσα από τα μάτια και τη γνώμη κάποιου άλλου. Ο τρίτος τρόπος είναι μέσα από αυτά που λέει. Ο τέταρτος τρόπος είναι οι αναφορές σε παρελθοντικά γεγονότα. Ο πέμπτος τρόπος είναι ο διάλογος με άλλους χαρακτήρες. Ο έκτος τρόπος είναι μέσα από τις αντιδράσεις του απέναντι σε διάφορες καταστάσεις και γεγονότα. Ο έβδομος τρόπος είναι όταν ο ίδιος ο συγγραφέας περιγράφει τον χαρακτήρα ή κάνει κάποιο σχόλιο. Ο όγδοος τρόπος είναι όταν ο συγγραφέας παρουσιάζει τις σκέψεις του χαρακτήρα και ο ένατος τρόπος είναι όταν ο συγγραφέας παρουσιάζει τον τρόπο συμπεριφοράς ή τις συνήθειες ενός χαρακτήρα.

Οι μυθοπλαστικοί χαρακτήρες διακρίνονται σε ανθρώπους της διπλανής πόρτας που μοιάζουν με αληθινούς, σε κειμενικές κατασκευές που λειτουργούν ως απλές λειτουργίες της πλοκής και της δράσης και είναι επομένως, βασικά δομικά στοιχεία του κειμένου που δεν μπορούν να νοηθούν χωρίς αυτό. Οι δυο αυτές θεωρίες περί μυθοπλαστικών χαρακτήρων βασίζονται σε φορμαλιστικές και δομικές θεωρίες, οι οποίες όμως δεν λύνουν το πρόβλημα της φύσης του χαρακτήρα (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:58, 60& 67). Εάν οι χαρακτήρες θεωρηθούν δραματικά όντα, σύμφωνα με την αριστοτελική μίμηση, τότε τους θεωρούμε πραγματικούς και τους αποδίδουμε ένα «παρελθόν» και μια ψυχολογική συμπεριφορά, γνωρίσματα που δεν μπορούν να υποστηριχθούν εάν τους θεωρήσουμε κειμενικά κατασκευάσματα. Από την άλλη όμως, κάθε σημειωτική προσέγγιση αντιμετωπίζει τους ήρωες ως απλές λεκτικές κατασκευές, όπως κάθε άλλο κειμενικό στοιχείο, χωρίς ολότητα, συνοχή κι αξιοπιστία, χωρίς ψυχολογική υπόσταση. Τόσο η οντολογία όσο και η σημειωτική θεώρηση των λογοτεχνικών χαρακτήρων αποκαλύπτουν δύο ακραίες θεωρήσεις των ηρώων και η χρυσή τομή ίσως θα πρέπει να αναζητηθεί στο μέσο των θεωρήσεων αυτών (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:76).

Ένας μυθιστορηματικός χαρακτήρας μπορεί να έχει γεννηθεί, να είναι υπαρκτό πρόσωπο και να έχει περάσει διηθημένο στο λογοτεχνικό κείμενο, να έχει γονείς, φίλους, συγγενείς και γνωστούς, συνεργάτες, ανεξάρτητα από την προέλευσή του, να έχει όνομα αληθοφανές, να είναι με ειδικές ανάγκες, να έχει ψυχολογικά προβλήματα, να έχει παιδική ηλικία, αν είναι ενήλικας, να αποκαλύπτεται το επίπεδο εκπαίδευσής

του ή η φιλαναγνωσία του, να είναι, πολύ σπάνια, αθάνατος, να έχει σεξουαλικές εμπειρίες ή μάλλον να πέφτει θύμα απόπειρας σεξουαλικής κακοποίησης, να έχει ηθική συνείδηση και να διέπεται από αξιακά συστήματα (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:80). Αυτό συμβαίνει και στον «πρωταγωνιστή Κουντόκωστα, στο έργο της Ρέας Γαλανάκη *Αμίλητα, βαθιά νερά. Η απαγωγή της Τασούλας*, ο οποίος, αν και έχει φήμη γλεντιστή και είναι ένας επικίνδυνα ερωτευμένος άνδρας, φέρεται ιπποτικά στην απαχθείσα Τασούλα, δεν υπακούει σε κομματικές λογικές, τηρεί με σεβασμό τον άγραφο κώδικα τιμής που επιβάλλει ανδροπρεπή στάση και σιωπή μέχρι το θάνατό του, αντιμετωπίζει μετά την αποφυλάκισή του με θάρρος και αποτελεσματικότητα την «εξορία» που του επιβάλλει η πόλη ως ένοχο δημόσιου κρίματος (Ακριτόπουλος, 2017:262).

Καθοριστικό ρόλο στην πληρέστερη απόδοση των μυθιστορηματικών χαρακτήρων διαδραματίζουν οι περιγραφές στα στοιχεία του χαρακτήρα, η επιλογή του κατάλληλου ονόματος, η αναφορά στην ηλικία, οι επιλογές στην ενδυμασία και οι προτιμήσεις στην τροφή (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης, 2011:82-92).

Το ζήτημα της υφής των λογοτεχνικών χαρακτήρων είναι στενά συνυφασμένο με τον τρόπο αντίληψης της σχέσης ανάμεσα στη ζωή/πραγματικότητα και στο μυθιστόρημα, που πρέπει να θεωρηθούν ως δύο διαφορετικές «οντότητες», δύο διαφορετικά πράγματα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο κόσμος του μυθιστορήματος βασίζεται στον κόσμο της πραγματικής εμπειρίας, από την οποία και εμπνέεται, αλλά δεν την μιμείται ούτε την αποτυπώνει φωτογραφικά, ανεξάρτητα από κάθε νατουραλιστική τεχνοτροπία. Η λογοτεχνία απλώς εμπνέεται από την καθημερινή εμπειρία, αλλά η φαντασία και η δύναμη της δημιουργικής γραφής αποκόπτει έγκαιρα τον ομφάλιο λώρο που φαίνεται ότι τις συνδέει αρχικά και η λογοτεχνία αναπτύσσεται αυτόνομα και ανεξάρτητα από την πραγματικότητα. Έτσι, η λογοτεχνική φαντασία ανακατασκευάζει με το δικό της εκάστοτε προσωπικό τρόπο την πραγματικότητα και δεν την αναπαράγει, όπως συνήθως λέγεται. Γι' αυτό και με την ανακατασκευή αναγνωρίζει απλώς ο αναγνώστης κάποια στοιχεία που ανακαλούνται στη μνήμη του. Η ανταλλαγή λόγων ανάμεσα σε δύο (ή περισσότερους) συνομιλητές ονομάζεται διάλογος. Στον διάλογο οι απόψεις των προσώπων παρατίθενται σε ένα είδος αγώνα· στο επιχείρημα ενός ομιλητή αντιτάσσεται αμέσως το αντεπιχείρημα κάποιου άλλου. Με τον τρόπο αυτόν παρουσιάζεται ποικιλία ιδεών, συναισθημάτων κτλ., δίνονται

πληροφορίες, το κείμενο αποκτά αμεσότητα και δραματικότητα και κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Ο διάλογος ως εκφραστική τεχνική απαντά σε όλα σχεδόν τα λογοτεχνικά είδη. Κύρια θέση όμως, έχει στο δραματικό έργο. Οι μορφές του δραματικού διαλόγου είναι πολλές και έχουν ποικίλη λειτουργικότητα (από τον απλό ανάμεσα σε δύο σκηνικά πρόσωπα και τον σχολιασμένο μονόλογο, μέχρι τις ομαδικές απαγγελίες. Βασικό στοιχείο του σκηνικού διαλόγου -που τον διαφοροποιεί από τον διάλογο της καθημερινής επικοινωνίας- αποτελεί το γεγονός ότι οι ρήσεις/λεγόμενα δεν απευθύνονται μόνο στον ή στους συνομιλητές, αλλά κυρίως στον θεατή, ως κρυφό παρακολουθητή (*Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 2016: 510).

Η διαδικασία συγγραφής ενός διαλόγου δεν μπορεί να διαχωριστεί από τη διαδικασία εφαρμογής ορισμένων τεχνικών. Οι τεχνικές αφορούν την αλληλουχία ποιος θα μιλήσει πρώτος, πώς θα μπορούσε να δημιουργηθεί μία αλληλεπίδραση ή μία σχέση, πώς θα προωθηθεί η πλοκή, ακόμη και πώς θα διατυπωθεί ένα διάλογος που θα επιφέρει τη σύγκρουση. Οι συγκρούσεις μπορεί να οφείλονται στον διαφορετικό τρόπο σκέψης και αντίληψης πραγμάτων, στα έθιμα, τις πεποιθήσεις. Ο μονόλογος είναι ο μακρύς και συνεχής λόγος ενός μόνο προσώπου. Ως συγγραφική τεχνική απαντά τόσο στα δραματικά όσο και στα αφηγηματικά κείμενα. Στο δράμα αποτελεί σύμβαση κατά την οποία ένα σκηνικό πρόσωπο απευθύνει τον λόγο του κατευθείαν στο κοινό, σε έναν δέκτη που δεν μιλά και του οποίου οι αντιδράσεις φαίνονται στον λόγο του χαρακτήρα που μιλάει. Στο δραματικό έργο ο μονόλογος μπορεί να έχει διαφορετικές λειτουργίες: τειχοσκοπία ή αγγελική ρήση (αφηγηματικός μονόλογος), σχολιασμός της κατάστασης, έκθεση (exposition) των βασικών πληροφοριών για την προϊστορία της υπόθεσης, εκμυστήρευση ενδόμυχων σκέψεων και συναισθημάτων, πνευματική προετοιμασία για τη λήψη μίας απόφασης (Μερακλής, κ.ά., *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 2016:1456-1457).

Ο μονόλογος επομένως, είναι η ομιλία ενός χαρακτήρα που δεν απευθύνεται απαραίτητα σε έναν συνομιλητή, δεν περιμένει μια απάντηση και που αποκαλύπτει τον εαυτό του. Ο μονόλογος διακρίνεται από τον διάλογο μέσω της απουσίας μιας λεκτικής ανταλλαγής ερωτήσεων και απαντήσεων από έναν δεύτερο χαρακτήρα. Παρόλο που ένας μονόλογος μπορεί να είναι μια μορφή διαλόγου μεταξύ του χαρακτήρα και της συνείδησής του, οι απαντήσεις προέρχονται από τις σιωπές ή τις λέξεις του (Cornici, 2018: 161).

Όταν ένας χαρακτήρας μιλάει στον εαυτό του και εκφράζει τις προσωπικές του σκέψεις (Abrams, 2005:70) είτε είναι μόνος του, είτε μαζί με κάποιους άλλους χαρακτήρες, τους οποίους τους εμποδίζει να μιλήσουν ή να εκφράσουν την άποψή τους, τότε αυτό ονομάζεται μονόλογος (Hornby, 2010: 991).

Ένας μονόλογος για να θεωρηθεί κατάλληλος πρέπει να τηρεί τρεις βασικές προϋποθέσεις. Πρώτον ο μονόλογος πρέπει να εκφέρεται από έναν χαρακτήρα διαφορετικό από τον συγγραφέα. Δεύτερον μέσω του μονολόγου πρέπει να αποκαλύπτεται κάποια πτυχή του χαρακτήρα. Και τρίτον ο μονόλογος πρέπει να έχει την ανάλογη δραματικότητα (Hobsbaunm, 1975: 227-8).

Ποιητικός Λόγος: ήχος, ρυθμός, μέτρο, στιχοποιία/ ομιλητής, φωνή, τόνος, εικονοποιία

Ο ποιητικός λόγος διακρίνεται, συνήθως, από κυκλική οργάνωση που προκύπτει από τις εναλλαγές, τις επαναλήψεις, τη συμπύκνωση νοήματος και τον υψηλό βαθμό αφαίρεσης, την αμφισημία, την υπερβολή, την πυκνή χρήση σχημάτων λόγου και την ασυνέχεια λόγου.

Η ποίηση ως μείζον λογοτεχνικό γένος διακρίνεται σε αφηγηματική, λυρική και δραματική. Στην αφηγηματική ποίηση η φωνή του αφηγητή εναλλάσσεται με εκείνη των ηρώων και περιέχει την εκτενή αφήγηση ηρωικών πράξεων ή ερωτικών περιπετειών. Στη λυρική ποίηση ο ομιλητής μιλά σε πρώτο πρόσωπο και εκφράζει τα συναισθήματα και τις διαθέσεις του. Στη δραματική ποίηση μιλούν μόνο τα πρόσωπα του δράματος (*Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 2016: 1826).

Πολλοί θεωρητικοί της ποίησης αλλά και ποιητές στο έργο τους πρόβαλλαν πάντοτε τη λέξη-κλειδί «φωνή», η οποία παραπέμπει στον ομιλητή, στο ποιητικό υποκείμενο. Το περιεχόμενό της αφορά πολλαπλά στη σύνθεση ενός ποιητικού κειμένου. Σηματοδοτεί, με το επικοινωνιακό της σημαινόμενο ενέργημα, την πεμπουσία του περιεχομένου του ποιήματος, που σε ένα «πορτρέτο» λόγου χάριν, θα μπορούσε να αποτελεί μια μορφή ανθρώπινης συμπεριφοράς. Λόγω της προφορικότητάς της, η «φωνή» μεταφορικά

υπονοεί και συμπεριλαμβάνει και τον εσωτερικό ρυθμό του κειμένου που εξωτερικά εκδηλώνεται με τον στίχο του ποιήματος, παραδοσιακό/έμμετρο ή ελεύθερο, και ο οποίος στο βάθος υπηρετεί το ρητό και το υπόρρητο περιεχόμενο του ποιήματος. Τέλος, μετωνυμικά η «φωνή» συνδέεται με τη ζωντανή παρουσία του συγγράφοντος υποκειμένου, του «ποιητή» δηλαδή ως υπαρκτού μέσα στην ιστορία προσώπου που είναι δυνατό να συνδεθεί αλλά όχι και να ταυτιστεί με το λυρικό ή αφηγηματικό υποκείμενο του κειμένου, τον ομιλητή μέσα στο ποίημα (Ακριτόπουλος, 2013:2-3).

Αυτό που διαβάζουμε σε ένα ποίημα είναι μια ομιλία που την ακούμε. Ποιος είναι αυτός που μιλά, δηλαδή, ποιος είναι ο ομιλητής του ποιήματος; Ή, αλλιώς, σε ποιον ανήκει η φωνή που ακούμε; Αν η φωνή λέει «εγώ» αυτό δεν σημαίνει πως ο ομιλητής ταυτίζεται με τον ίδιο τον ποιητή. Η φωνή μπορεί να είναι δραματοποιημένη (να ανήκει σε ένα φανταστικό ή ιστορικό πρόσωπο) ή μη δραματοποιημένη (δηλαδή να είναι απλώς μια φωνή που δεν αποκτά ταυτότητα) (Αθανασόπουλος, 2014:153-154).

Για τους περισσότερους ο ποιητικός λόγος, η ποίηση είναι ένα μικρό, έρρυθμο και συχνά έμμετρο κείμενο που συντίθεται από στίχους, διακρίνεται μορφολογικά από τα πεζογραφικά κείμενα, επειδή κάθε γραμμή δεν φτάνει ως το τέλος της τυπωμένης σελίδας, και είναι γραμμένο σε μια γλώσσα που αποκλίνει από την καθημερινή γλώσσα (Μερακλής, κ.ά-*Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 2016:1826).

Οι κεντρικοί άξονες μελέτης της ποίησης είναι δύο: η «μορφή» και το «περιεχόμενο». Με τον όρο «μορφή» εννοούμε τη γλωσσική έκφραση και πραγμάτωση του σημαίνοντος ποιητικού λόγου που χρησιμοποιεί ο δημιουργός κατά τη γραφή του ποιήματος. Ενώ με τον όρο «περιεχόμενο» εννοούμε τα σημεινόμενα πράγματα, τις καταστάσεις, τις ιδέες, όλα δηλαδή όσα σημαίνονται από τη μορφή και συγκροτούν το συνολικό ποιητικό νόημα, στο οποίο προσβλέπει ο ποιητής κατά τη διαδικασία της δημιουργίας και ο αναγνώστης κατά την ανάγνωση του ποιήματος (Ακριτόπουλος, 1993:40)

Πρώτο εξωτερικό χαρακτηριστικό της ποίησης είναι το μικρό μέγεθος, ενώ κύρια συστατικά της ποίησης θεωρούνται επίσης, τα μη σημασιολογικά στοιχεία της, δηλαδή ο ρυθμός, ο ήχος και το μέτρο. Ο ρυθμός δημιουργείται από την επανάληψη διάφορων ηχητικών συνδυασμών και σχημάτων ως αποτέλεσμα του μέτρου, της ευφωνίας και κάθε άλλης ηχητικής πραγματικότητας του στίχου, Ο ρυθμός αποτελεί την αθέατη

πλευρά του λόγου, την εσωτερική πλευρά αυτού που στην επιφάνεια μπορούμε να διαπιστώσουμε ως ηχητικό ή μετρικό σχήμα. «Ο ήχος και το μέτρο πρέπει να μελετώνται σαν στοιχεία του συνόλου του καλλιτεχνήματος και όχι χωριστά από το νόημα» (Ακριτόπουλος, 1993:217 με παραπομπή στους Wellek & Warren). Οποιαδήποτε άλλη αντιμετώπιση ή διαχωρισμός του ήχου και του ρυθμού από το νόημα θα αντιστρατευόταν τη θεωρία της μορφής, διότι ο ρυθμός, η ευφωνία και το μέτρο είναι στοιχεία μορφής στενά δεμένα με το νόημα. Χωρίς αμφιβολία, η επανάληψη ήχων δημιουργεί τον ρυθμό (Ακριτόπουλος, 1993: 51-52&59).

Η διαμόρφωση σχεδίων ήχων αποτελεί ιδιότητα των περισσότερων ποιημάτων, και αυτό οφείλεται όχι μόνο στη φύση της ποιητικής τέχνης αλλά και στην ιστορία της, μια και μόνο στους τελευταίους λίγους αιώνες αποδέκτες της ποίησης είναι οι αναγνώστες που σιωπηλά διαβάζουν ένα τυπωμένο κείμενο (Αθανασόπουλος, 2014: 159). Στη βάση του ήχου αναπτύσσονται λειτουργίες όπως της παρήχησης, της συνήχησης, της ευφωνίας, της ομοιοκαταληξίας, της παρά-ομοιοκαταληξίας (ή μισής ή πλάγιας ομοιοκαταληξίας), της επανάληψης και του χρωματικού τόνου. Ο ήχος χρησιμοποιείται στην ποίηση για ποικίλους σκοπούς, οι οποίοι συνήθως διακρίνονται ανάλογα με τη δομή και την υφή. Στη δομή του ήχου ανήκουν η ομοιοκαταληξία, το μέτρο, η ρύθμιση των εσωτερικών παύσεων, που εμφανίζονται σε πολλά σχήματα που καθορίζονται από τη λογοτεχνική παράδοση και από τις ιδιότητες της ίδιας της γλώσσας. Τα αποτελέσματα της επεξεργασίας του ήχου μπορεί να μην είναι-αρχικώς τουλάχιστον-συνειδητά από τη μεριά του ποιητή, αλλά βοηθούν στην εξήγηση της απροσδόκητης απόλαυσης των στίχων. Από την στιγμή όμως που αναγνωρίζονται, τα αποτελέσματα είναι δυνατό να βελτιωθούν με τρόπο ανάλογο με εκείνον του μουσουργού που βελτιώνει μια μουσική φράση με τους νόμους αρμονίας. Τα πιο λειτουργικά αποτελέσματα του ήχου είναι εκείνα που εμφανίζονται στην κλίμακα του συνολικού ποιήματος. Η υφή του ήχου είναι περισσότερο ανεπαίσθητη και σημαντική, τουλάχιστον στην αίσθηση των σύγχρονων αναγνωστών, επειδή προχωρά πέρα από κάθε απλή επανάληψη συμφώνων και φωνηέντων ή την κυριαρχία υγρών ή σκληρών (Αθανασόπουλος, 2014:160).

Βάση του ελληνικού στίχου είναι ο τόνος, δηλαδή το δυνάμωμα που δίνουμε στη φωνή μας, όταν προφέρουμε ορισμένες συλλαβές των λέξεων, κανονικά μια συλλαβή σε κάθε δισύλλαβη ή πολυσύλλαβη λέξη, ή και ορισμένες μονοσύλλαβες λέξεις. Ο τόνος μπορεί

να είναι γραμματικός, αυτός που έχουν δηλαδή, οι λέξεις, ρητορικός, αυτός που δημιουργείται από τον αναγνώστη και ο ποιητικός, αυτός που προκύπτει από το μέτρο (εναλλαγή τονισμένων και άτονων συλλαβών) και δημιουργεί τον ρυθμό. Ο στίχος είναι μία ρυθμική ενότητα που τον ρυθμό της τον δίνει η εναλλαγή, το συνταίριασμα δηλαδή τονισμένων και άτονων συλλαβών. Ο στίχος μπορεί να είναι δισύλλαβος, τρισύλλαβος κτλ., οξύτονος, παροξύτονος, προπαροξύτονος ή να χρησιμοποιεί τον διασκελισμό, όταν το νόημα, ή φράση ή μία λέξη δεν ολοκληρώνεται σε έναν στίχο, αλλά συνεχίζεται και στον επόμενο (Σταύρου, 2004:10).

Σύμφωνα με την παραδοσιακή ελληνική μετρική θεωρία, πόδες ή μέτρα (την αντικατάσταση του όρου πους με τον όρο «μέτρο» πρότεινε ο Θρ. Σταύρου) ονομάζονται οι μικρότεροι δυνατοί συνδυασμοί μιας τονισμένης και μιας άτονης συλλαβής (δισύλλαβοι πόδες ή μέτρα) ή μια τονισμένης και δύο άτονων συλλαβών (τρिसύλλαβοι πόδες ή μέτρα). Με την επανάληψη ενός ορισμένου αριθμού ποδών σχηματίζονται οι διάφοροι στίχοι της παραδοσιακής ποίησης (Κωτόπουλος, 2016).

Τα μέτρα ή πόδες στη νεοελληνική ποίηση είναι πέντε ίαμβος, τροχάιος, ανάπαιστος, μεσότονος, δάχτυλος

Το συνταίριασμα μιας άτονης και τονισμένης συλλαβής (υ-) λέγεται ίαμβος. Οι λέξεις εγώ, εσύ, ζωή, καλός, λαλώ, μωρό, φυτό, αποτελούν ίαμβους· των λέξεων **δυνατός**, **διαλαλητής**, **κυματιστός**, **ξεχωριστή** οι δύο τελευταίες συλλαβές, των λέξεων **ανθρώπους**, **αφήνω**, **βουνόπλαγο**, **περίπατος**, οι δύο πρώτες λέξεις, των λέξεων **βεβαιώνω**, **καλοσύνη**, **μεγαλείο**, **περιμένω** οι δύο μεσαίες αποτελούν ίαμβους· στη σειρά των λέξεων **μήλα κόκκινα** ίαμβο αποτελούν η τελευταία συλλαβή της πρώτης και η πρώτη της δεύτερης· το ίδιο στις σειρές **ανθισμένος κλώνος**, **μεγάλο δέντρο**, **μου γράφει**, **το θέλημα**.

Το συνταίριασμα μιας τονισμένης και μιας άτονης συλλαβής λέγεται τροχάιος (-υ): **βάρος**, **γνώμη**, **δάφνη**, **θέλω**, **θόλος**, **σπίτι**, **θάλασσα**, **λάλημα**, **ανώφελος**, **ατραγούδιστος**, **πονώ πολύ**, **λυπητερό τραγούδι**.

Το συνταίριασμα δύο άτονων συλλαβών και μιας τονισμένης (υυ-) λέγεται ανάπαιστος: **δυνατός**, **μαχητής**, **ξωτικό**, **πολεμώ**, **το παιδί**, **τα φυτά**, **τα τραγούδια**, **την πλάκα του τάφου**, **διαλαλητής**, **θα το πω**.

Μια τονισμένη συλλαβή ανάμεσα σε δύο άτονες (υ-υ) αποτελεί μαζί μ' αυτές ένα μεσότονο: Απρίλης, δακρύζω, σαλεύω, τα δέντρα, ο κόσμος, **λιοπερίχυτος**, **ζαφειρόπετρα**, **κατεβαίνω**.

Το συνταίριασμα μιας τονισμένης συλλαβής με δύο άτονες (-υυ) λέγεται δάχτυλος: θάλασσα, κύματα, χώματα, κόκκινος, πάρε-με, φέρε-μου, πες-μου-το, **αγέλαστος**, **ακατανίκητος**.

Τα δύο πρώτα μέτρα, ο ίαμβος και ο τροχάιος, είναι δυσύλλαβα μέτρα και τα τρία τελευταία, ανάπαιστος, μεσότονος και δάχτυλος, τρισύλλαβα μέτρα (Σταύρου, 2004: 12-13).

Οι δύο κυριότεροι αρχαιοελληνικοί στίχοι που αναβίωσαν στους νεοελληνικούς στίχους είναι το δακτυλικό εξάμετρο, νεοελληνικό αντίστοιχο του οποίου είναι ένας δεκαεπτασύλλαβος δακτυλικού ρυθμού, και το ιαμβικό τρίμετρο, νεοελληνικό αντίστοιχο του οποίου είναι ένας δωδεκασύλλαβος με ιαμβικό κατά βάση ρυθμό (Γαραντούδης, 2015:2).

Τα συστατικά στοιχεία του μετρικού συστήματος της νεοελληνικής γλώσσας είναι μετρική συλλαβή και ο μετρικός τόνος. Η μετρική συλλαβή διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: τονισμένη (όταν φέρει μετρικό τόνο) και άτονη (όταν δεν φέρει). Κάθε νεοελληνικός στίχος είναι ένα ορισμένο σύνολο τονισμένων και άτονων μετρικών συλλαβών. Η μετρική συλλαβή είναι έννοια διαφορετική από τη γραμματική συλλαβή. Ο μετρικός διακρίνεται από τον τόνο γενικά, είτε αυτός εννοείται με τη γραμματική έννοιά του (δηλαδή ως τονικό σημάδι ή σημάδια [οξεία, βαρεία και περισπωμένη] που φέρουν οι νεοελληνικές λέξεις όταν γράφονται, αντίστοιχα, στο μονοτονικό ή το πολυτονικό ορθογραφικό σύστημα), είτε με τη γενική του σημασία, δηλαδή ως δυναμικού τύπου τόνος της νεοελληνικής γλώσσας (δηλαδή τόνος έντασης που κάνει την τονισμένη συλλαβή της λέξης να προφέρεται δυνατώτερα από τις άλλες άτονες συλλαβές της) (Κωτόπουλος, 2016).

Από τα μέτρα γίνονται οι στίχοι: από ίαμβους οι ιαμβικοί, από τροχάιους τροχαϊκοί, από ανάπαιστους αναπαιστικοί, από μεσότονους μεσοτονικοί, από δάχτυλους δακτυλικοί. Ακολουθούν ενδεικτικά παραδείγματα:

Ο Βαλαωρίτης λ.χ. θεωρεί έναν στίχο και γράφει σε μια σειρά το

/λέγ' η αγράμπελη μυριανθισμένη/

είναι ένας εντεκασύλλαβος ιαμβικός, χωρισμένος σε δυο κομμάτια, που το πρώτο είναι προπαροξύτονο και το δεύτερο παροξύτονο.

Τον στίχο του Σολωμού

/φως το χέρι, φως στο πόδι/

τον αποτελούν τέσσερα τροχαϊκά μέτρα (φως το/ χέρι/ φως το/ πόδι) και φυσικό είναι να ονομαστεί τροχαϊκός (οχτασύλλαβος).

Αν τώρα θελήσουμε να αναλύσουμε, να χωρίσουμε στα μέτρα του τον στίχο του Σολωμού (από το Σχεδιάσμα Β' των *Ελεύθερων Πολιορκημένων*) δηλαδή

/με φουσκωμένα τα πανιά περήφανα κι ωραία,/

με φου/ σκωμέ/ να τα/ πανιά/ περή/ φανα/ κι ωραί/ α

θα δούμε πως το δεύτερο, το τέταρτο, το πέμπτο και το έβδομο είναι πραγματικά ιαμβικά μέτρα, τονίζεται δηλαδή η δεύτερη συλλαβή τους, αλλά των άλλων δυσύλλαβων κομματιών του, του πρώτου (με φού) του τρίτου (να τα) και του έκτου (φανα) καμιά συλλαβή δεν τονίζεται. Και όμως ο στίχος χαρακτηρίζεται και είναι ιαμβικού ρυθμού.

Αν θελήσουμε να χωρίσουμε στα μέτρα του τον στίχο του Παλαμά (από τον «Προφητικό», *Δωδεκάλογος του Γύφτου*) δηλαδή

τα φτερά τα πρωτινά-σου τα μεγάλα,

τα φτε/ ρά τα/ πρωτι/ νά-σου/ τα με/ γάλα

θα δούμε πως το δεύτερο, το τέταρτο και το έκτο είναι πραγματικά τροχαϊκά μέτρα, τονίζεται δηλαδή η πρώτη συλλαβή τους, αλλά των άλλων δυσύλλαβων κομματιών του, του πρώτου (τα φτε), του τρίτου (πρώτι) και του πέμπτου (τα με) καμιά συλλαβή δεν τονίζεται. Κι όμως ο στίχος χαρακτηρίζεται τροχαϊκός και είναι τροχαϊκού ρυθμού.

Ο αναπαιστικός στίχος γίνεται από αναπαιστικά μέτρα (υυ-), δηλαδή τονίζεται στις συλλαβές τρίτη, έκτη, ένατη, κ.τ.λ.:

πεθαμένου να δώσουν ζωή. *Σολωμός*

Ο μεσοτονικός στίχος γίνεται από μεσοτονικά μέτρα (υ-υ), δηλαδή τονίζεται στις συλλαβές δεύτερη, πέμπτη, όγδοη, κ.τ.λ.:

η Δόξα λαμπράδες γιομάτη. Σολωμός

Ο δαχτυλικός στίχος γίνεται από δαχτυλικά μέτρα (-υυ), δηλαδή τονίζεται στις συλλαβές πρώτη, τέταρτη, έβδομη, κ.τ.λ.:

λίγοι παλιοί σύντροφοί –μου και κάποιες κοπέλες μαζί. Πορφύρας

Κάθε στίχος γράφεται σε μία σειρά. Καμιά φορά όμως δεν είναι πολύ φανερό και αναμφισβήτητο αν μια ρυθμική ενότητα είναι ένας στίχος και τότε πρέπει να γραφεί σε μια σειρά ή αν την αποτελούν μικρότερες ενότητες, δύο και σπανιότερα τρεις, που η καθεμιά τους πρέπει να λογαριαστεί σαν στίχος ξεχωριστός, και, τότε, να γραφεί σε δύο ή τρεις σειρές. Ο Βαλαωρίτης λ.χ. θεωρεί έναν στίχο και γράφει σε μια σειρά το

λέγ' η αγράμπελη μυριανθισμένη.

Είναι ένας εντεκασύλλαβος ιαμβικός χωρισμένος σε δύο κομμάτια, που το πρώτο είναι προπαροξύτονο και το δεύτερο παροξύτονο. Τι διαφορά έχει απ' το

όμως η δύστυχη

ξεφρενωμένη

του Σολωμού (από την «Τρελή Μάνα»); Μετρικά, απολύτως καμιά, μόνο που γράφεται σε δυο σειρές, με τη σκέψη πως είναι δυο στίχοι. Του ποιήματος του Μαλακάση «Στα χιόνια του εγκρεμού» η πρώτη στροφή είναι έτσι:

Εδώ που η παγωνιά πολλή,

τα κρούσταλλα άλλα τόσα,

που διπλωμένα στο γυαλί

και της φραγής τα κρόσα,

κάτ' απ' της άγριας απιδιάς

τα πετρωμένα κλώνια,
ξεχνώντας μου της καρδιάς
τους χτύπους, ν' αποκοιμηθώ
και μήτε πια να σηκωθώ,
στα νέα θαμμένος χιόνια.

Τίποτε δεν θα εμπόδιζε τον ποιητή να γράψει τη στροφή έτσι:

Εδώ που η παγωνιά πολλή, τα κρούσταλλα άλλα τόσα,
που διπλωμένα στο γυαλί και της φραγής τα κρόσα,
κάτ' απ' της άγριας απιδιάς τα πετρωμένα κλώνια,
ξεχνώντας μου της καρδιάς τους χτύπους, ν' αποκοιμηθώ
και μήτε πια να σηκωθώ, στα νέα θαμμένος χιόνια.

Θα λέγαμε τότε ότι οι στίχοι αυτοί είναι ιαμβικοί δεκαπεντασύλλαβοι εκτός από τον προτελευταίο, που είναι οξύτονος δεκαεξασύλλαβος· άλλωστε τους τέτοιους δεκαεξασύλλαβους ο Μαλακάσης πολύ τους αγαπούσε και τους καλλιεργούσε. Γιατί όμως τους χώρισε όλους στα ημιστίχιά τους και έγραψε το καθένα τους τον έναν κάτω από τον άλλον; Για να δείξει πως του δεκαπεντασύλλαβου και τα πρώτα ημιστίχια ομοιοκαταληκτούν· και επειδή ήθελε να ομοιοκαταληκτήσουν και τα

*τους χτύπους ν' αποκοιμηθώ
και μήτε πια να σηκωθώ.*

Αυτό το δεύτερο θα μπορούσε βέβαια να το δείξει σπώντας στα δυο ημιστίχια του μόνο τον τελευταίο δεκαπεντασύλλαβο (και μήτε πια να σηκωθώ, στα νέα θαμμένος χιόνια), αλλά προτίμησε να τους σπάσει όλους. Τίποτε το κατακριτέο· στην ουσία τίποτε δεν αλλάζει. Οι στίχοι, όπως και να είναι γραμμένοι, την ίδια αίσθηση προκαλούν στην ακοή· και οι στίχοι για το αυτό συνθέτονται, όχι για το μάτι (Σταύρου, 2004:13-14).

Τα είδη των στίχων είναι οι στίχοι ιαμβικού ρυθμού (ιαμβικός τρισύλλαβος, ιαμβικός πεντασύλλαβος, ιαμβικός εφτασύλλαβος, ιαμβικός εννεασύλλαβος, ιαμβικός

εντεκασύλλαβος, ιαμβικός δωδεκασύλλαβος, ιαμβικός δεκατρισύλλαβος, ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος, ιαμβικός δεκαεφτασύλλαβος, σύνθετοι ιαμβικοί στίχοι), τροχαϊκού ρυθμού (τροχαϊκός τετρασύλλαβος, τροχαϊκός εξασύλλαβος, τροχαϊκός οχτασύλλαβος, τροχαϊκός δεκασύλλαβος, τροχαϊκός δωδεκασύλλαβος, σύνθετοι δωδεκασύλλαβοι και μεγαλύτεροι τροχαϊκοί) αναπαιστικού ρυθμού (αναπαιστικός δίμετρος, αναπαιστικός τρίμετρος, αναπαιστικός τετράμετρος, αναπαιστικός πεντάμετρος) μεσοτονικού ρυθμού (μεσοτονικός δίμετρος, μεσοτονικός τρίμετρος, μεσοτονικός τετράμετρος) δαχτυλικού ρυθμού (δαχτυλικοί μικρότεροι από τον εξάμετρο, δαχτυλικός εξάμετρος) (Σταύρου, 2004: 41-103).

Μερικά ποιήματα έχουν ομοιοκαταληξία. Ομοιοκαταληξία ή ρίμα είναι το ομόηχο του τέλους δύο ή περισσότερων στίχων. Τα είδη της ομοιοκαταληξίας είναι πέντε: η ζευγαρωτή, η πλεχτή, η σταυρωτή, η ζευγαροπλεχτή και η ανάκατη.

Όταν ο πρώτος στίχος ομοιοκαταληκτεί με τον δεύτερο, ο τρίτος με τον τέταρτο, ο πέμπτος με τον έκτο κτλ., τότε έχουμε ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία.

Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει·

Λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί κι η μάνα το ζηλεύει.

Τα μάτια η πείνα εμαύρισε· στα μάτια η μάνα μνέει.

Στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει

Σολωμός

Όταν ο πρώτος στίχος σε ένα τετράστιχο ομοιοκαταληκτεί με τον τρίτο και ο δεύτερος με τον τέταρτο τότε έχουμε πλεχτή ομοιοκαταληξία.

Σε γνωρίζω από την κόψη

του σπαθιού την τρομερή

Σε γνωρίζω από την όψη

που με βία μετράει τη γη

Σολωμός

Όταν ο πρώτος στίχος σε ένα τετράστιχο ομοιοκαταληκτεί με τον τέταρτο και ο δεύτερος με τον τρίτο τότε έχουμε σταυρωτή ομοιοκαταληξία.

*Του μυστηρίου ανασήκωσε την πέτρα
και μη σκιαχτής το δάγκωμα του αστρίτα·
την αλήθεια ακατάπαντα αναζητά
και ιδές αν είναι, ως λεν, ψυχοπονέτρα*

Μαβίλης

Όταν ο πρώτος στίχος ομοιοκαταληκτεί με τον δεύτερο, ο τέταρτος με τον πέμπτο και ο τρίτος με τον έκτο έχουμε ζευγαροπλεχτή ομοιοκαταληξία.

*Συμμαζεμένο, ντροπαλό,
σαν караβάκι στο γιαλό
κατάλευκο καλύβι
μές σ' ολοπράσινα κλαριά
τη χιονισμένη του θωριά
μια δείχνει και μια κρύβει*

Δροσίνης

Και όταν δεν υπάρχει ορισμένη σειρά έχουμε ανάκατη ομοιοκαταληξία (Σταύρου, 2004: 104 & 107-108).

*Και παραπέρα ακόμα
στου δρόμου που περνούσα
τ' αυλάκι
ψυχή μαυρομαλλούσα
του θανάτου είχε πιεί
το φαρμάκι
θολόνερο είχε στρώμα
και ταφή.*

Παλαμάς

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό της ποίησης είναι η εικονοποιία. Με τον όρο «εικονοποιία» εννοούμε τον τρόπο που ο ποιητής φαντάζεται και δημιουργεί με λέξεις εικόνες και ασφαλώς, προϋποθέτει αλληλουχία εικόνων στο κείμενο με κυρίαρχο προσδιορισμό την ποιητική όραση του κάθε συγγραφέα-ποιητή (Ακριτόπουλος,1993:70).

Το παρακάτω ποίημα του Γ. Ρίτσου αποτελεί σύνθετη εικόνα:

Μες στο δάσος, μες στη νύχτα

μια τρυπίτσα είναι τ' αστέρι,

τρέχει από κει μέσα, τρέχει,

τρέχει ρυάκι το φλουρί

ρυάκι το μαργαριτάρι,

γέμισα τις τσέπες μου,

γέμισα τα χέρια μου-

δεν μπορώ να περπατήσω.

Πάρτε τά μου ή πάρτε με,

Με τα χέρια ελεύθερα

Τον Απρίλη, να μπατσίσω

(XVIII, από τα Παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού)

Με τον όρο εικονοποιία εννοούμε το σύνολο των εικόνων που χρησιμοποιούνται σε ένα ποίημα. Οι εικόνες μπορούν να είναι από πολύ απλές και σύντομες (μίας ή δύο λέξεων) έως πολύ σύνθετες και εκτενείς (οπότε παίρνουν τη μορφή της εκτεταμένης αναλογίας, όπως είναι οι επικές παρομοιώσεις). Οι δυνατές λειτουργίες των εικόνων είναι τρεις: κυριολεκτική, μεταφορική και συμβολική (Αθανασόπουλος, 2014:154).

Κατά την περίοδο 1870-1930 η ελληνική ποίηση περνά από τον αυστηρά έμμετρο ή παραδοσιακό στίχο (δηλαδή τον στίχο που βασίζεται στη παράλληλη λειτουργία δύο κανόνων, του μέτρου σε όλους τους στίχους και της ισοσυλλαβίας όλων των στίχων ενός ποιήματος) στον ελευθερωμένο στίχο κατά τον οποίο τηρείται ο κανόνας του

μέτρου όλων των στίχων ενός ποιήματος, αλλά ανατρέπεται ο κανόνας της ισοσυλλαβίας των στίχων (Κωτόπουλος, 2016). Συγκεκριμένα, τον 19^ο και 20^ο αι, συντελέστηκε η αποδέσμευση της ποίησης από το μέτρο με τη σταδιακή μετάβαση από την έμμετρη οργάνωση του ποιήματος στην επικράτηση του ελεύθερου στίχου και του ελεύθερου ρυθμού στη μοντέρνα τέχνη.

Η νύχτα λύσσαξε στο παραθύρι

αυτά είναι — που λεν — του Διοκλητιανού τα παλάτια;

Ακολουθώ τα ίχνη του βλέμματός σου πάνω στη θάλασσα

οι μυστικές χαρές του σώματός σου είναι ξαπλωμένες

πάνω στα βράχια στο περιγιάλι

(Νίκος Εγγονόπουλος, Ελεονώρα II)

Ο ελεύθερος στίχος υπήρξε αποτέλεσμα ριζικών και βίαιων αλλαγών στην αντίληψη του κόσμου και επομένως την ποιητική ευαισθησία. Ο ελληνικός ελεύθερος στίχος δεν ξεπήδησε τέλειος (όπως η Αθήνα από το κεφάλι του Δία) από την πένα των ποιητών της γενιάς του '30. Αντιθέτως υπήρξε η απόληξη της μακρόχρονης και επίπονης εξέλιξης του «ελευθερωμένου» στίχου καθώς και ορισμένων άλλων μορφών που συνέβαλαν στη μορφολογική μετάβαση από την παραδοσιακή στη μοντέρνα ποίηση όπως το ποίημα σε πεζό και ο πεζός στίχος (Γαραντούδης, 1993: 108& 110).

Ελευθερωμένος στίχος:

«Άνθρωποι! Είνε κάποια μέτωπα,

Και είνε κάποια μάτια,

Κάποια είνε χαμόγελα,

Κάποια περπατήματα,

Κάποια κυματίσματα κορμιών,

Και χεριών παιξίματα,

Και δασοφυτρώματα μαλλιών

Και προσώπων λαμπυρίσματα! [...]».

(Κ. Παλαμάς, «Οι χαιρετισμοί της ηλιογέννητης»)

Ελεύθερος στίχος:

«Τον άγγελο

τον περιμέναμε προσηλωμένοι τρία χρόνια

κοιτάζοντας πολύ κοντά

τα πεύκα το γιαλό και τ' άστρα [...]».

(Γ. Σεφέρης, «Μυθιστόρημα»)

Ο ελεύθερος στίχος δημιουργώντας ολότελα νέες μορφές επαναδραστηριοποίησε τη ρυθμική υπόσταση του ποιητικού λόγου. Αποδέσμευσε την έννοια του ρυθμού από τη στενή και δεσμευτική έννοια του μέτρου και την πρόβαλλε ως διαρκή δημιουργική περιπέτεια, στην οποία συμμετοχοί είναι και ο ποιητής και ο αναγνώστης. Επίσης, ο ελεύθερος στίχος βοήθησε να προσδιοριστούν σε νέα βάση οι σκοποί των μετρικών σπουδών. Η μετρική δεν έπαψε να αποσκοπεί όπως και κατά το παρελθόν στην περιγραφή και την ταξινόμηση των μορφών με τις οποίες οργανώνεται το ποιητικό κείμενο δεν έπαψε ακόμη να εξετάσει την εξέλιξη αυτών των μορφών τόσο σε διαχρονική όσο σε συγχρονική βάση. Απέβαλε όμως εντελώς το κανονιστικό και αισθητικά προσανατολισμένα ή και ιδεολογοκρατούμενο χαρακτήρα της (Γαραντούδης, 1993:112) .

Στο ποίημα «Υπάρχει», συνδυάζεται η τεχνική της διάταξης των λέξεων στις γραμμές της σελίδας με την αστιξία σε αυτοτελείς στίχους. Οι παύσεις που δημιουργούνται μεταξύ λέξεων ή φράσεων επιταχύνουν τον ρυθμό και μεταφέρουν τη ρυθμική ένταση στο νόημα, υπογραμμίζοντας έτσι τη σημασία των λέξεων, (Ακριτόπουλος, 2022: 7-8).

Υπάρχει ένας κόσμος

που κάνει ομάδες

γιατί

δεν

μπορεί

να

κάνει

δυάδες

(Μπίλη Βέμη 1978, «Υπάρχει», *Η σκουριά του Μεγαλέξαντρου*, σελ. 35)

Επιπλέον, την περίοδο αυτή εμφανίστηκε η πεζόμορφη ποίηση και ο πεζός στίχος, στίχος δηλαδή που υπερβαίνει την τυπωμένη γραμμή και αναπτύσσεται σε συνεχή λόγο, (Μερακλής κ.ά.-*Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 2016: 1826).

Πολλοί άντρες στην πλατεία, πολύς ήλιος, κάλτσες που φτάνουν ως τους βουβώνες, μάλλινες. Πολύς ιδρώτας, πολλά κόκαλα κι ένας κρατούσε ένα κουτί λουκουμιών κι έλεγαν πως μέσα είχαν βάλει το πνεύμα του Μιχαήλ Αγγέλου καταϊδρωμένο., ολόγυμνο. Το καπάκι του κουτιού ήταν τρυπημένο για ν' ανασαίνει. Ώσπου να βασιλέψει ο ήλιος, ξεψύχησε, (Μάτση Χατζηλάρου, *Ιστορίες*).

Καταλήγοντας, για τον ποιητή η γλώσσα είναι μια δομή του εξωτερικού κόσμου. Αυτός που μιλάει βρίσκεται εν καταστάσει μέσα στη γλώσσα· πολιορκείται από τις λέξεις. Αυτές είναι οι προεκτάσεις των αισθήσεών του, οι τσιμπίδες του, οι κεραίες του, τα κύαλια του· τις χειρίζεται από μέσα, τις νιώθει σαν το κορμί του, περιτριγυρίζεται από ένα λεκτικό σώμα που το συνειδητοποιεί αμυδρά και του επεκτείνει τη δράση του στον κόσμο. Ο ποιητής είναι έξω από τη γλώσσα. Βλέπει τις λέξεις ανάστροφα σαν να μην ανήκει στο ανθρώπινο είδος και ερχόμενος προς τους ανθρώπους συνάντησε καταρχήν τον λόγο σαν ένα φράγμα. Αντί να γνωρίσει πρώτα τα πράγματα με το όνομά τους φαίνεται σαν να πρωτόχε μία σιωπηλή επαφή μαζί τους γιατί, κοιτάζοντας αυτά τα άλλα είδη των πραγμάτων που είναι για αυτόν οι λέξεις αγγίζοντάς τες, δοκιμάζοντάς τες, ψηλαφίζοντάς τες, ανακαλύπτει ότι έχουν μια δική τους λαμπρότητα και ιδιαίτερες σχέσεις με τη γη, τον ουρανό, το νερό και με όλα τα δημιουργημένα πράγματα.

Μη ξέροντας να χρησιμοποιήσει τη λέξη σαν σήμα μιας όψης του κόσμου, βλέπει μέσα σε αυτήν την εικόνα μιας από αυτές τις όψεις. Η λεκτική εικόνα που διαλέγει για την ομοιότητά της με την ιτιά ή τη μελικουκιά δεν είναι απαραίτητα η λέξη που

χρησιμοποιούμε εμείς για να ορίσουμε αυτά τα αντικείμενα. Καθώς ήδη βρίσκεται απ' έξω, αντί οι λέξεις να του είναι ενδείξεις που τον ωθούν έξω από τον εαυτό του, μέσα στα πράγματα τις θεωρεί σαν παγίδα που πιάνει μια φευγαλέα πραγματικότητα· κοντολογίς, ολόκληρη η γλώσσα είναι για αυτόν καθρέφτης του κόσμου. Σαν να αποτέλεσμα, σημαντικές αλλαγές ενεργούνται στην εσωτερική διάταξη της λέξης. Η ηχητικότητα της, η έκτασή της, οι αρσενικές ή οι θηλυκές καταλήξεις της, η οπτική μορφή της της δημιουργούν ένα σάρκινο πρόσωπο που αντιπροσωπεύει μάλλον μια σημασία παρά την εκφράζει. Αντίστροφα, καθώς η σημασία πραγματώθηκε, η φυσική όψη της λέξης αντανακλάται σε αυτήν και λειτουργεί με τη σειρά της σαν εικόνα του λεκτικού σώματος. Το ίδιο και το σήμα της γιατί έχει χάσει την υπεροχή του· αφού οι λέξεις είναι δοσμένες όπως και τα πράγματα, ο ποιητής δεν αποφασίζει εάν οι λέξεις υπάρχουν για τα πράγματα ή εάν τα πράγματα υπάρχουν για τις λέξεις.

Κατά αυτόν τον τρόπο εγκαθίσταται ανάμεσα στη λέξη και το σημαινόμενο πράγμα μια διπλή αμοιβαία σχέση μαγικής ομοιότητας και σημασίας. Ο ποιητής δεν χρησιμοποιεί τη λέξη· δεν διαλέγει ανάμεσα στις διαφορετικές σημασίες· κάθε μια από αυτές αντί να του παρουσιάζεται σαν μια αυτόνομη λειτουργία, του προσφέρεται σαν μια υλική ιδιότητα που διαλύεται κάτω από τα μάτια του μαζί με τις άλλες σημασίες.

Έτσι πραγματοποιεί σε κάθε λέξη, με μόνη ενέργεια την ποιητική στάση, τις μεταφορές που ονειρευότανε ο Πικάσο, όταν ευχότανε να ζωγραφίσει ένα κουτί από σπέρτα που να είναι μια τέλεια νυχτερίδα, χωρίς να πάψει να είναι κουτί σπέρτων. (Sartre, 2017:18-19).

1.2 «Δημιουργική Γραφή»

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένα διακριτό πλέον γνωστικό αντικείμενο, αλλά ταυτόχρονα συνιστά και μία σύγχρονη εκπαιδευτική βιωματική μέθοδο, η οποία ασχολείται με την τέχνη της συγγραφής και τις πολύ στενά συνδεδεμένες προεκτάσεις της, γλωσσικές, αναγνωστικές, ψυχοθεραπευτικές, κ.τ.λ. (Κωτόπουλος, Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη, 2013:14). Επιπρόσθετα, η Δημιουργική Γραφή παραπέμπει

εννοιολογικά σε σειρά νοημάτων όπως: πεδίο συγγραφικών δραστηριοτήτων, τέχνη της λογοτεχνικής συγγραφής, βιωματική εκπαιδευτική μέθοδο για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας και της λογοτεχνικής γραφής μέσα από το παιχνίδι, μορφή ψυχικής εκτόνωσης και τρόπο ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης, πανεπιστημιακό γνωστικό αντικείμενο, μια νέα θεωρία της ανάγνωσης (Κωτόπουλος, 2013: 113-114).

Η ολιστική οπτική της Δημιουργικής Γραφής δεν περιορίζεται στην αναζήτηση των ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν ένα άτομο ως δημιουργικό, αλλά διερευνά τις ιδιαίτερες συνθήκες μέσα στις οποίες η δημιουργικότητα του ατόμου απελευθερώνεται. Ο γράφων υιοθετεί μία ενεργή κριτική προσέγγιση για να είναι σε θέση να συγγράψει, να επανεξετάσει, να αναθεωρήσει και να διασκευάσει μέρος της δουλειάς του, καθώς λειτουργεί ταυτόχρονα σε δύο αλληλοσυμπληρούμενα πεδία: την πράξη του να γράφεις (δημιουργικά) και την πράξη να σκεφτείς κριτικά την πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της (Κωτόπουλος, 2014:801).

Η Δημιουργική Γραφή έχει καθιερωθεί πλέον ως επιστημονικό πεδίο που καλλιεργεί τον λογοτεχνικό και γλωσσικό γραμματισμό και διαμορφώνει ψυχοπνευματικά και γνωστικά πολίτες ενεργούς και κριτικά σκεπτόμενους (Κωτόπουλος & Βακάλη, 2019:1082).

Η «Δημιουργική Γραφή» παράγεται με σκοπό να χαρίσει σε κάθε αναγνώστη την ευχαρίστηση μίας πλούσιας αισθητικής εμπειρίας και να του προσφέρει μία ευφάνταστη αναδημιουργία ή μία ανάκληση ενός γεγονότος, μίας σκέψης ή ενός συναισθήματος (Stegner, 2002:12). Οποιοδήποτε παραγόμενο κείμενο Δ.ΓΡ. επηρεάζεται από τη διάθεση του συγγραφέα, τις προθέσεις, τα συναισθήματα και τα πρότυπα συμπεριφοράς του και από τους πολιτιστικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες της κοινωνίας όπου ζει και έχει ως επίκεντρό της τον άνθρωπο (Harper, 2006:6). Για τον Myers μπορεί να διακριθεί το μάθημα σε μία τάξη όπου διδάσκονται συγγραφικές τεχνικές για το μυθιστόρημα και την ποίηση από ένα εθνικό σύστημα για την απασχόληση συγγραφέων και ποιητών που αναλαμβάνουν να διδάξουν ένα θέμα (Myers, 1996:xi).

Για να γράψει κανείς χρησιμοποιεί τη φαντασία του, τη δημιουργική και κριτική του σκέψη, η οποία επηρεάζεται από τον τρόπο της ζωής του, τον πολιτισμό στον οποίο ζει

και τις γνώσεις του, πέρα από αυτές που έχει πάρει από το πανεπιστήμιο ή το σχολείο (Harper, 2015:1).

Πιο αναλυτικά, Δ.ΓΡ. αποτελεί κάθε γραφή που μεθοδικά μορφοποιεί με λέξεις, φράσεις, εικόνες (με λόγο και εικόνα) διάφορες γραπτές συνθέσεις, με τέτοιο τρόπο, που από τη μια να αποκλείει εξ ορισμού κάθε αντιγραφή (ενός προϋπάρχοντος κειμένου) και από την άλλη να συνθέτει με ευχάριστο και όχι με εξαναγκαστικό τρόπο ένα επινοημένο, πρωτότυπο λογοτεχνικό ή δοκιμαϊκό γραπτό κείμενο.

Η Δ.ΓΡ. έχει καταστεί ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός κλάδος, που ασχολείται με την ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών και δεξιοτήτων καθώς, και αναγνωστικών πρακτικών. Προέρχεται από τον αγγλοσαξονικό όρο *Creative Writing* (γαλλικά *écriture creative*, που αποδίδει τον αγγλικό όρο, ενώ στο Κεμπέκ (Καναδάς) και στη Γαλλία διδάσκεται σε πανεπιστήμια και με την ακαδημαϊκή ορολογία *création littéraire*), αλλά και σε Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής (Β.Ε.Δ.ΓΡ.), *creative writing workshop*, *ateliers d'écriture*. Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. οργανώνονται συνήθως από συγγραφείς ή εμπνευστές και συγκεντρώνουν ανθρώπους, οι οποίοι θέλουν να γράψουν, να βρουν τη φωνή τους στο χαρτί, να ανταλλάξουν ιδέες, να διαβάσουν, να ασκήσουν κριτική και γενικά να συμμετάσχουν μέσα σε μία ομάδα (Perdriault, 2006:3).

Η Δ.ΓΡ. γνώρισε μεγάλη δημοτικότητα κατά τη δεκαετία του 1990 στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν έντονες αντιπαραθέσεις. Οι υποστηρικτές της Δ.ΓΡ. πίστευαν ότι αποτελεί τέχνη, η οποία εφαρμόζει και δοκιμάζει νέες τεχνικές και μεθόδους, ενώ οι πολέμιοί της ότι είναι ένας τρόπος για να επωφεληθεί κανείς οικονομικά διδάσκοντας αυτό το αντικείμενο. Η ακαδημαϊκή συζήτηση γύρω από τη Δ.ΓΡ. έχει ωριμάσει και μετατοπιστεί στο επίπεδο των ερευνητικών αποτελεσμάτων (βελτίωση ενός καλλιτέχνη, ζητήματα μεθοδολογίας, συνδυασμός και άλλων μορφών τέχνης, εφαρμογή σε σχολεία και πανεπιστήμια, αξιολόγηση ποιότητας) (Kroll, 2008:11).

Εφόσον η Δ.ΓΡ. αποτελεί έναν σύγχρονο επιστημονικό και εκπαιδευτικό κλάδο κατά κοινή παραδοχή (Girardi, 2015:1, Donnelly & Harper, 2012: 10, Morley & Neilsen, 2012: 1), τότε μία από τις παιδαγωγικές της εφαρμογές, ίσως η σημαντικότερη και πιο ενδιαφέρουσα είναι το Εργαστήριο. Παιδαγωγική υπογραφή είναι ένας τρόπος διδασκαλίας άρρηκτα συνδεδεμένος με την προετοιμασία ατόμων να μνηθούν σ' έναν

επιστημονικό κλάδο (Shulman, 2005: 9). Η παιδαγωγική υπογραφή έχει τρία κοινά χαρακτηριστικά σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι ότι για κάθε επιστημονικό κλάδο οι γνώσεις που διδάσκονται είναι διαφορετικές και διακριτές. Για παράδειγμα στις νομικές επιστήμες δεν διδάσκονται μαθήματα που έχουν σχέση με κλινικούς όρους. Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι στα προγράμματα σπουδών είναι απαραίτητο να υπάρχουν μαθήματα σχετικά με τον εκάστοτε επιστημονικό κλάδο ή ακόμα και αλυσίδες μαθημάτων. Με αυτόν τον τρόπο, οι φοιτητές καταλαβαίνουν ότι για να γίνουν αυτό που σπουδάζουν και να μάθουν να σκέφτονται, όπως απαιτεί ο επιστημονικός κλάδος που ακολουθούν, είναι αναγκαίο να πάρουν κάποιες συγκεκριμένες/εξειδικευμένες γνώσεις. Το τρίτο χαρακτηριστικό είναι ότι η παιδαγωγική υπογραφή είναι σημαντική για τη γενική παιδαγωγική (σύνολο αρχών και κανόνων) ενός ολόκληρου επιστημονικού κλάδου, δηλαδή ως στοιχείο διδασκαλίας, μόρφωσης, εκπαίδευσης και παιδείας. Συνεπώς, ένα εργαστήριο στη Δ.ΓΡ.-με την έννοια της παιδαγωγικής υπογραφής και όχι μόνο με την έννοια της ομαδικής δραστηριότητας- διδάσκει στους εκπαιδευόμενους να σκέφτονται ως συγγραφείς και ως αναγνώστες, ενώ παράλληλα τους βοηθά να αναπτύξουν συγγραφικές τεχνικές και να δημιουργήσουν κάτι πρωτότυπο (Leahy, 2010:66).

Η Δημιουργική Γραφή αποτελούσε Ακαδημαϊκό μάθημα στα Αμερικάνικα Πανεπιστήμια και Κολέγια πολύ πιο πριν ενταχθεί στη Βρετανική Ανώτατη εκπαίδευση. Κοινό σύστημα και των δύο ήταν ότι θεωρούσαν το μάθημα της συγγραφής ξεχωριστό από αυτό της Κριτικής, της Ιστορίας και της Θεωρίας της Λογοτεχνίας. Αρχικά, οι συγγραφείς που ήταν επιφορτισμένοι με αυτό το μάθημα, δίδασκαν στους φοιτητές τη δομή ενός επιχειρήματος, μίας παραγράφου ακόμα και μιας πρότασης. Πιο μετά, χώριζαν μία ομάδα φοιτητών σε υποομάδες και δίδασκαν στους επίδοξους συγγραφείς πώς να βελτιώσουν τα μυθιστορήματα, τα διηγήματα, τα σενάρια και τα ποιήματά τους. Αργότερα, οι Ακαδημαϊκοί δίδασκαν, όπως χαρακτηριστικά έχει μείνει γνωστό το μάθημα «Από τον Beowulf στη Virginia Woolf». Βέβαια, το μάθημα αυτό περισσότερο έμοιαζε με μια θεωρητική προσέγγιση, η οποία περιλάμβανε συχνά και διεθνή λογοτεχνικά κείμενα. Έπειτα, δίδασκαν πιο εξειδικευμένα μαθήματα, τα οποία μπορούσαν να είναι οτιδήποτε από τον Shakespeare μέχρι το Βικτωριανό Μυθιστόρημα, από μία ενότητα της Λογοτεχνικής Θεωρίας μέχρι τη Μετα-αποικιοκρατική γυναικεία λογοτεχνία. Τέλος, με την προϋπόθεση οι επίδοξοι

συγγραφείς να δούνε δημοσιευμένο το τελευταίο τους συγγραφικό τους πόνημα, έπρεπε να προσθέσουν και μία ακαδημαϊκή προσέγγιση στο θέμα συμμετέχοντας σε κάποιο Συνέδριο με εισήγηση και δημοσιεύοντάς την στα Πρακτικά του Συνεδρίου. Ωστόσο, πάντα υπήρχε μία στάση αμφισβήτησης από τους Ακαδημαϊκούς προς τους συγγραφείς σχετικά με τη χρησιμότητα και την ποιότητα της μελέτης τους (Bate, 2012: xv).

Σήμερα η Δ.ΓΡ. «στην ακαδημαϊκή της συγκρότηση αποτελείται από ένα συγκροτημένο σύνολο θεωρητικών, τεχνικών, περιγραφικών, αναλυτικών, κριτικών γνώσεων, οι οποίες αναφέρονται ειδικότερα σε τεχνικές μεθόδους γραφής της Ποιητικής Τέχνης (*arte poetica*, *art poétique*) προωθώντας τη δημιουργικότητα και ενώνοντας γνώσεις επιστήμης, τεχνολογίας, τεχνών, με παραδείγματα καταξιωμένα έργα της ελληνικής και παγκόσμιας, της υψηλής λεγόμενης λογοτεχνίας. Έχει εδραιωθεί διεθνώς μέσα στο Οργανόγραμμα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και συνεχώς εξελίσσεται καθώς η σχετική έρευνα κομίζει νέες γνώσεις, με διεπιστημονικές μεθόδους και πρακτικές» (Ακριτόπουλος, 2021: 113).

1.2.1 Δημιουργική Σκέψη - Δημιουργική Φαντασία

Δημιουργική είναι η σκέψη που επιτρέπει στους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους για να δημιουργήσουν ιδέες, ερωτήσεις, υποθέσεις και εναλλακτικές λύσεις και να αξιολογήσουν τις ιδέες, τα τελικά δημιουργήματά τους και τις διαδικασίες που χρησιμοποίησαν (Kampylis & Berki, 2014:6). Η δημιουργική σκέψη ενθαρρύνει τους μαθητές να χρησιμοποιούν ένα μεγάλο εύρος προσεγγίσεων για να επεξεργαστούν ένα πρόβλημα, να αναλύσουν απόψεις και να φτάσουν στην εξεύρεση νέων λύσεων (Mursky, 2011:1). Η δημιουργική σκέψη αναφέρεται και ως αποκλίνουσα σκέψη. Δεν είναι αμελητέος ο κίνδυνος οι μαθητές να μπλοκάρουν τη δημιουργική σκέψη τους, επειδή φοβούνται μήπως κάνουν κάποιο λάθος ή φανούν ανόητοι, επειδή δεν θέλουν να δεχθούν κάποια κριτική γιατί αισθάνονται ότι έτσι θα μείνουν μόνοι τους ή και θα αποκλειστούν (Brown & Kusiak, 2005-2007: 6).

Σύμφωνα με τη θεωρία της μάθησης ο Vygotsky τόνισε ότι με τη χρήση της φαντασίας οι άνθρωποι μπορούν να φανταστούν/ να «δουν» αυτό που δεν έχουν δει, να αντιληφθούν κάτι από τις αφηγήσεις των άλλων και να περιγράψουν αυτό που δεν έχουν βιώσει άμεσα. Μέσω της φαντασίας λοιπόν, οι άνθρωποι δεν περιορίζονται σε έναν στενό κύκλο και στα στενά όρια της εμπειρίας. Αντίθετα, οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να εξερευνήσουν πολύ πέρα από αυτά τα όρια με τη βοήθεια ιστορικών ή κοινωνικών εμπειριών άλλων ανθρώπων (Vygotsky, 2004:7).

Η φαντασία είναι ένα σημαντικό συστατικό όλων των εκφάνσεων της πολιτιστικής ζωής, που καθιστά δυνατή οποιαδήποτε καλλιτεχνική και επιστημονική δημιουργία (Vygotsky, 2004:9). «Τα πάντα που δημιουργήθηκαν γύρω μας από τον άνθρωπο και ολόκληρος ο ανθρώπινος πολιτισμός, εκτός από τον κόσμο της φύσης, είναι προϊόντα της ανθρώπινης φαντασίας και δημιουργίας» (Vygotsky,2004:4).

Η «Δημιουργική Φαντασία» φαίνεται να αρχίζει από την παιδική ηλικία και είναι ιδιαίτερα καθοριστική για τη μάθηση και την επίλυση προβλημάτων. Η βασική πρόταση του Vygotsky αφορά το πώς μπορεί να χρησιμοποιήσει κανείς τη «δημιουργική φαντασία» για να κατανοήσει τον κόσμο. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Vygotsky, (2004:3) ο άνθρωπος είναι ένα ον που κοιτάει πάντα προς το μέλλον,

δημιουργεί το μέλλον και μεταβάλλει έτσι το δικό του παρόν. Για να το επιτύχει αυτό χρησιμοποιεί τη φαντασία.

Η δημιουργική δραστηριότητα της φαντασίας εξαρτάται άμεσα από τον πλούτο της εμπειρίας ενός ατόμου. Η εμπειρία παρέχει το υλικό με το οποίο κατασκευάζονται τα προϊόντα της φαντασίας. Όσο πιο πλούσια είναι η εμπειρία ενός ατόμου, τόσο πιο πλούσιο είναι το υλικό στο οποίο έχει πρόσβαση η φαντασία του (Vygotsky, 2004, σελ. 14-15).

Η προσέγγιση του Vygotsky στη φαντασία δεν δίνει προτεραιότητα στις οπτικές εικόνες, αλλά στην εμπειρία και τον τρόπο που η φαντασία την εμπλουτίζει με τη βοήθεια αφηρημένων εννοιών. Σύμφωνα με τα λόγια του Vygotsky: «στην αρχή της δημιουργικής διαδικασίας της φαντασίας, όπως ήδη γνωρίζουμε, υπάρχει πάντα μία αντίληψη για το εξωτερικό και το εσωτερικό, που είναι η βάση της εμπειρίας μας» (Vygotsky, 2004:25).

Επιπλέον, ο Vygotsky ισχυρίζεται ότι η φαντασία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ορθολογικής σκέψης. Η φαντασία και η ορθολογική σκέψη είναι αλληλοεξαρτώμενες. Η φαντασία συνδέεται με τη δημιουργικότητα και έχει ως κατεύθυνση την πραγματικότητα. Μεταξύ ορθολογικής σκέψης και φαντασίας δεν υπάρχουν όρια. Αυτό συμβαίνει επειδή δεν είναι δυνατή η ακριβής γνώση της πραγματικότητας χωρίς κάποιο στοιχείο φαντασίας, χωρίς κάποια άμεση εντύπωση η οποία να παρουσιάζεται στις στοιχειώδεις πράξεις της συνείδησης, (Vygotsky, 1987:348). Η εφεύρεση και η καλλιτεχνική δημιουργικότητα απαιτούν ορθολογική σκέψη και φαντασία. Σε αυτές τις διαδικασίες η ορθολογική σκέψη και η φαντασία λειτουργούν από κοινού και ενιαία (Vygotsky, 1987:349).

Ένα βασικό χαρακτηριστικό που διακρίνει τη φαντασία από τις άλλες μορφές διανοητικής δραστηριότητας είναι ότι δεν επαναλαμβάνει πανομοιότυπους συνδυασμούς, αλλά δημιουργεί μια νέα σειρά εντυπώσεων. Θεμελιώδης λίθος της φαντασίας είναι η δημιουργία του καινούριου, του νέου και ο μετασχηματισμός αυτού σε κάτι που δεν υπήρχε προηγουμένως (Vygotsky, 1987:339).

1.2.2 Δημιουργικότητα και Δημιουργικοί άνθρωποι

Είναι ευρέως διαδεδομένη η άποψη ότι *δημιουργικότητα* είναι χαρακτηριστικό μόνο των πολύ ταλαντούχων ανθρώπων, αυτών που θεωρούνται ιδιοφυΐες, αυτών που δημιουργούν μεγάλα έργα τέχνης και αυτών που είναι υπεύθυνοι για μεγάλες επιστημονικές ή τεχνολογικές ανακαλύψεις. Είναι γνωστό ότι ο Αριστοτέλης θαύμαζε τον Σοφοκλή για το έργο του *Οιδίπους τύραννος*, αιτιολογώντας τον θαυμασμό του αυτόν από την επινοητικότητα του δημιουργού ποιητή στη σύνθεση της ιστορίας της τραγωδίας του (δραματική μυθοπλασία/αφήγηση). Ο σύγχρονος Γάλλος θεωρητικός της αφήγησης Gerard Genette αναφέρει ότι «η δημιουργικότητα του ποιητή δεν βρίσκεται στο επίπεδο της λεκτικής μορφής αλλά στο επίπεδο της μυθοπλασίας, δηλαδή της επινόησης και της συναρμογής (σύνθεσης) μιας ιστορίας (αφηγηματικής ή δραματικής μυθοπλασίας). Αυτό που κάνει τον ποιητή, δεν είναι η έκφραση (ο λόγος/diction) αλλά η μυθοπλασία (fiction)», επικυρώνοντας τη θέση του Έλληνα φιλοσόφου και θεωρητικού της λογοτεχνίας (Genette, 1991:17).¹ Η δημιουργικότητα είναι εύκολα αναγνωρίσιμη στο έργο του Λέοντος Τολστόι, του Τόμας Έντισον ή του Τσαρλς Δαρβίνου, αλλά διακρίνεται δυσκολότερα στη ζωή ενός συνηθισμένου ανθρώπου. Σε κάθε περίπτωση πάντως η δημιουργικότητα είναι παρούσα όχι μόνο όταν γεννιούνται μεγάλα ιστορικά έργα, αλλά και όταν ένας άνθρωπος χρησιμοποιεί τη φαντασία του, συνδυάζει διάφορες φαινομενικά άσχετες έννοιες μεταξύ τους, όταν αλλάζει ή όταν δημιουργεί κάτι καινούριο, όταν καινοτομεί. Σύμφωνα με τους Kaufman και Beghetto (2009:6) η δημιουργικότητα διακρίνεται σε τέσσερις (4) κατηγορίες. Κάθε μία κατηγορία αποκαλύπτει τις διαφορές ανάμεσα στα επίπεδα και τις μορφές δημιουργικότητας, που υπάρχουν. Η πρώτη κατηγορία δημιουργικότητας είναι η Big-C creativity ή αλλιώς η υψηλή δημιουργικότητα. Η υψηλή δημιουργικότητα χρησιμοποιείται για να περιγράψει εκείνους τους ανθρώπους που οι εφευρέσεις τους ήταν πολύ καινοτόμες και πρωτοποριακές και θεωρήθηκαν αμφιλεγόμενες όταν πρωτοεμφανίστηκαν. Μερικά παραδείγματα υψηλής δημιουργικότητας είναι η θεωρία της σχετικότητας του Αϊνστάιν, η θεωρία της εξέλιξης του Δαρβίνου και έργα τέχνης όπως η *Γκουέρνικα* του Πικάσο, το μυθιστόρημα της Τζέιν Όστεν *Έμμα*, η συμφωνία No 9 του Μπετόβεν. Η υψηλή δημιουργικότητα δεν είναι χαρακτηριστικό όλων των

---

¹ Η μετάφραση/απόδοση έγινε από τον Αλέξανδρο Ν. Ακριτόπουλο.

ανθρώπων. Η δεύτερη κατηγορία δημιουργικότητας είναι η Pro-c creativity. Αυτού του είδους η δημιουργικότητα συνήθως χρειάζεται 10 χρόνια συνεχούς προσπάθειας για να αναπτυχθεί και να αποκαλυφθεί. Για παράδειγμα ένα παιδί που είχε κλίση στη μουσική και τώρα ως ενήλικας έχει πτυχίο μουσικής, διδάσκει και παίζει κλασική μουσική μπορεί να χαρακτηριστεί ως άτομο με επίπεδο δημιουργικότητας Pro-c. Ένα ακόμη τέτοιο παράδειγμα Pro-c δημιουργικότητας μπορεί να αποτελέσει κι ένας Φυσικός που εργάζεται στο Πανεπιστήμιο και διεξάγει μία ακαδημαϊκή έρευνα. Η τρίτη κατηγορία δημιουργικότητας είναι η Little-c creativity ή αλλιώς η μικρή δημιουργικότητα. Η Little-c δημιουργικότητα είναι όταν ένα άτομο ενεργεί με ευελιξία, επινοητικότητα και καινοτομία στην καθημερινή του ζωή (Craft, 2005:43). Αυτό το είδος δημιουργικότητας απαντάται σε ένα άτομο, το οποίο αναλαμβάνει να επιλύσει ένα δύσκολο πρόβλημα στη δουλειά του ή ακόμα και σε έναν κηπουρό, ο οποίος αναλαμβάνει την αρχιτεκτονική κήπων και τη διαμόρφωση εξωτερικών χώρων. Η μικρή δημιουργικότητα χρειάζεται πρακτική εξάσκηση και μεγάλο χρονικό διάστημα για να αναπτυχθεί και να αποκαλυφθεί. Το διαδίκτυο και συγκεκριμένα ιστότοποι όπως το YouTube και το Instagram βοηθούν πολύ τους ανθρώπους με μικρή δημιουργικότητα να μοιραστούν την εμπειρία τους και την εργασία τους. Η τέταρτη κατηγορία δημιουργικότητας είναι η Mini-c creativity. Η Mini-c δημιουργικότητα είναι η προσωπική ερμηνεία εμπειριών, γεγονότων και καταστάσεων (Beghetto & Kaufman, 2007:73). Αυτό το είδος δημιουργικότητας καλλιεργείται από τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς και περιγράφει το επίτευγμα ενός μαθητή στην εύρεση διάφορων τρόπων επίλυσης ενός για παράδειγμα μαθηματικού προβλήματος.

Οι δημιουργικοί άνθρωποι είναι εκείνοι που κάνουν δημιουργικές πράξεις. Στον αγώνα τους να είναι δημιουργικοί, αποκτούν ένα σύνολο ιδιαίτερων ψυχικών και πνευματικών χαρακτηριστικών. Έτσι, φαίνεται να έχουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά που συνθέτουν την προσωπικότητα και τον τρόπο συμπεριφορά τους (Piirto, 2009: 3).

Η εξέταση της δημιουργικότητας μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους. Η Jane Piirto μίλησε για πρώτη φορά για την *Πυραμίδα Ανάπτυξης Ταλέντων* (Piirto Pyramid of Talent Development) το 1994. Έκτοτε έχει εξελίξει την πυραμίδα της και προσθέτει συνεχώς νέα δεδομένα για το άτομο και τις αναπτυξιακές του συμπεριφορές. Η πυραμίδα της Piirto εξετάζει τα 4P: Person, Process, Product και Press.

Πιο συγκεκριμένα, η ερευνητική δραστηριότητα της Piirto γύρω από τη δημιουργικότητα επικεντρώνεται α) στο άτομο (person), στο ποιος είναι δηλαδή, ο δημιουργός, β) στη διαδικασία (process) τι κάνει δημιουργικό ένα άτομο, γ) στο προϊόν (product) που δημιουργεί και δ) στην πίεση (press) που ασκεί το περιβάλλον στο άτομο αυτό (Richards, 1999: 733-742).

Οι βασικές παραδοχές της πυραμίδας της Piirto (2011:7) είναι οι ακόλουθες: 1) Η δημιουργικότητα εκφράζεται σε διάφορους τομείς, 2) οι περιβαλλοντικοί παράγοντες είναι εξαιρετικά σημαντικοί για την ανάπτυξη του ταλέντου, 3) το ταλέντο είναι μια εγγενής τάση να εκδηλώνεται σε έναν συγκεκριμένο τομέα, 4) η δημιουργικότητα και το ταλέντο μπορούν να αναπτυχθούν, 5) η δημιουργικότητα δεν είναι μια γενική ικανότητα, αλλά εξαρτάται από τις απαιτήσεις του κάθε τομέα 6) ο κάθε τομέας του ταλέντου έχει τους δικούς του κανόνες και τους τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται το ταλέντο και 7) οι κανόνες αυτοί είναι καθιερωμένοι και γνωστοί στους ειδικούς του κάθε τομέα. Το ταλέντο αναγνωρίζεται μέσω ορισμένων συμπεριφορών πρόβλεψης. Για παράδειγμα, οι προπονητές αθλημάτων το γνωρίζουν αυτό και με βάση τον τύπο του σώματος, και την επιδεξιότητα των αθλητών προβλέπουν την πορεία τους. Επίσης, και οι μουσικοί από την επιδεξιότητα ή την ηχητική ποιότητα της φωνής αντιλαμβάνονται εάν κάποιος έχει μέλλον στη μουσική ή το τραγούδι. Επομένως, σε κάθε τομέα, που μπορεί να εμφανιστεί ένα ταλέντο, παρατηρούνται προγνωστικές συμπεριφορές, που είναι, ως επί το πλείστον, εμφανείς από την παιδική κιόλας ηλικία.

Στο πρώτο επίπεδο της Πυραμίδας Ανάπτυξης Ταλέντων (Π.Α.Τ.) εξετάζεται η γενετική πτυχή, που δεν είναι τίποτε άλλο από τη γενετική κληρονομιά. Οι άνθρωποι από τη στιγμή που γεννιούνται έχουν ορισμένες προδιαθέσεις και διάφορες μελέτες έχουν δείξει ότι, καθώς ενηλικιώνονται η γενετική τους κληρονομιά γίνεται πιο κυρίαρχη. Το περιβάλλον της πρώιμης ηλικίας έχει μεγαλύτερη σημασία για την παιδική ηλικία. Όσο όμως, μεγαλώνουν οι άνθρωποι μοιάζουν περισσότερο με τους γενετικούς συγγενείς τους.

Στο δεύτερο επίπεδο της Π.Α.Τ. υπάρχει η συναισθηματική διάσταση. Όλα τα δημιουργικά άτομα έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Ορισμένα από αυτά είναι η ανδρογένεια, η δημιουργικότητα, η εσωστρέφεια, η διαίσθηση, η επιθυμία για καινούριες εμπειρίες, η υπερδιέγερση, το πάθος για εργασία, η αντίληψη, η επιμονή, η

προτίμηση για πολυπλοκότητα, η ανθεκτικότητα, η πειθαρχία, η αποτελεσματικότητα και η θέληση.

Στο τρίτο επίπεδο της Π.Α.Τ. γίνεται λόγος για τη γνωστική πτυχή. Το επίπεδο της πνευματικότητας, το IQ πιο απλά, είναι απαραίτητο για την πραγματοποίηση των περισσότερων ταλέντων.

Στο τέταρτο επίπεδο της Π.Α.Τ. γίνεται αντιληπτό ότι το ταλέντο εμφανίζεται σε διάφορους τομείς και είναι κάτι που με την πάροδο των χρόνων αναπτύσσεται. Έτσι, υπάρχουν ταλέντα που περιλαμβάνουν τα μαθηματικά, τις εικαστικές τέχνες, τη μουσική, το θέατρο, τις επιστήμες, τη συγγραφή, τη λογοτεχνία, τις επιχειρήσεις, την οικονομία, τον αθλητισμό, τον χορό, τη θεολογία, τη φιλοσοφία, την ψυχολογία, τη διαπροσωπική επαφή, τον αθλητισμό. Όλοι αυτοί οι τομείς στους οποίους μπορεί να εμφανιστεί και να αναπτυχθεί ένα ταλέντο, είναι αναγνωρισμένοι και αποδεκτοί από την κοινωνία. Υπάρχουν όμως και διάφοροι άλλοι τομείς, που μπορεί ανάλογα με την εποχή ή την κοινωνία να μην είναι αποδεκτοί. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι το κυνήγι. Η ικανότητα στο κυνήγι απαιτεί οξεία όραση, έντονο ένστικτο, ταχύτητα και γνώσεις για το ζωικό οικότοπο. Όλες αυτές οι δεξιότητες και οι ικανότητες δεν είναι σήμερα τόσο αποδεκτές από τον δυτικό κόσμο όσο η λεκτική ικανότητα, η ενσυναίσθηση, οι χειροποίητες κατασκευές. Παλιότερα όμως, η κυνηγετική ικανότητα ήταν περισσότερο σημαντική από την λεκτική.

Στο πέμπτο επίπεδο της Π.Α.Τ. υπάρχουν οι λεγόμενοι περιβαλλοντικοί «ήλιοι». Καθένα από τα προηγούμενα τέσσερα επίπεδα (γενετική, προσωπικότητα, νοημοσύνη, ταλέντο) επηρεάζεται από το περιβάλλον. Οι περιβαλλοντικές επιρροές είναι ο ήλιος του σπιτιού, ο ήλιος της κοινότητας και του πολιτισμού, ο ήλιος του σχολείου, ο ήλιος του φύλου και ο ήλιος της ευκαιρίας. Οι τρεις κύριοι ήλιοι έχουν σχέση 1) με την οικογενειακή κατάσταση, 2) τις αξίες μίας κοινωνίας και 3) το σχολείο. Το σχολείο είναι ένας βασικός παράγοντας, ειδικά για εκείνα τα παιδιά των οποίων οι άλλοι «ήλιοι» μπορεί να έχουν σύννεφα μπροστά τους. Άλλοι, λιγότερο σημαντικοί ήλιοι, είναι 4) η επίδραση του περιβάλλοντος στο κάθε φύλο και 5) οι ευκαιρίες που μπορεί να δοθούν. Η παρουσία ή απουσία όλων ή κάποιων απ' αυτών των «ήλιων» καθιστούν τη διαφορά στο αν αναπτύσσεται ένα ταλέντο ή αν ατροφεί. Πάρα πολλοί άνθρωποι με

ξεχωριστά ταλέντα δεν μπόρεσαν να τα χρησιμοποιήσουν ακόμα και να τα αναπτύξουν εξαιτίας περιστάσεων, όπως αυτές εκπροσωπούνται από αυτούς τους ήλιους.

Στο έκτο επίπεδο της Π.Α.Τ. υπάρχει το «κάλεσμα». Σύμφωνα με την Piirto η ύπαρξη του ταλέντου δεν αρκεί. Πολλοί άνθρωποι έχουν ταλέντο, αλλά δεν νοιάζονται να κάνουν τα απαραίτητα για να αναπτύξουν τα ταλέντα τους. Η συναισθηματική επένδυση -το κίνητρο- είναι αυτό που δίνει την ώθηση για την απόκτηση της πειθαρχίας, της σύλληψης του πάθους και της δέσμευσης για την ανάπτυξη του ταλέντου. Το ταλέντο ενός ανθρώπου εξελίσσεται όταν ο άνθρωπος τρυπηθεί από ένα αγκάθι. Γι' αυτό τον λόγο η Piirto επέλεξε να τοποθετήσει στη σχηματική παράσταση της πυραμίδας της έναν αστερίσκο/αγκάθι (Piirto, 2011:8-12).

Εικόνα 2: Η Πυραμίδα Ανάπτυξης Ταλέντων της Piirto

Συμπερασματικά, η Πυραμίδα Ανάπτυξης Ταλέντων της Piirto είναι αρκετά απλή και κατανοητή και προσφέρεται για την κατανόηση των ταλαντούχων ανθρώπων σε διάφορους τομείς της τέχνης και της επιστήμης. Η ίδια έχει εφαρμόσει την Πυραμίδα της αυτή για την κατανόηση των δημιουργικών συγγραφέων. Πορίσματα της έρευνάς της έχουν δημοσιευτεί στο βιβλίο της *My Teeming Brain: Understanding Creative Writers* (2002).

Υπάρχουν τουλάχιστον δύο προσεγγίσεις για τον προσδιορισμό και την οργάνωση διάφορων χαρακτηριστικών που συνθέτουν την προσωπικότητα ενός ατόμου. Η πρώτη προσέγγιση απορρέει από τη λεξικολογική υπόθεση (lexical hypothesis) και υποστηρίζει ότι τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα μπορούν να εντοπιστούν στις λέξεις που χρησιμοποιεί ένας άνθρωπος (Coldberg, 1993: 26-27). Η έρευνα της

λεξικολογικής υπόθεσης δείχνει ότι η προσωπικότητα ενός ατόμου μπορεί να οργανωθεί σύμφωνα με τα «Μεγάλα Πέντε» (δηλαδή The Big Five): τη νευρική (Neuroticism), την εξωστρέφεια (Extraversion), την επιθυμία για απόκτηση εμπειριών (Openness), τη συγκατάβαση (Agreeableness), την ευσυνειδησία (Conscientiousness) (Robert & McCrae, 1999: 139). Η δεύτερη προσέγγιση απορρέει από τη λειτουργική υπόθεση. Η λειτουργική υπόθεση ισχυρίζεται ότι η προσωπικότητα εκφράζεται από τη συμπεριφορά ενός ατόμου σύμφωνα με α) τα συναισθήματα, τα κίνητρα, το σθένος και την έντασή του, β) τις νοητικές του ικανότητες, γ) τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, δ) την αυτορρύθμιση και ε) τη γεφύρωση των πολλαπλών λειτουργιών του (Mayer, 2005: 5-6). Αυτές οι δύο προσεγγίσεις μπορούν να θεωρηθούν ως συμβατές και αμοιβαία υποστηρικτικές.

Πολλοί από τους δημιουργικούς και παραγωγικούς ενήλικες σύμφωνα με την Piirto (1999:20-21) έχουν κάποιες κοινές συνήθειες, οι οποίες συνοψίζονται στις ακόλουθες δεκατρείς κατηγορίες: 1) προσδίδουν επισημότητα σε απλές και καθημερινές πράξεις, 2) προτιμούν την ησυχία, 3) κάνουν υποχωρήσεις και προχωρούν σε συμβιβασμούς, 4) εμπνέονται από τα ταξίδια, 5) χρησιμοποιούν τη φαντασία τους, 6) δείχνουν εμπιστοσύνη στα όνειρά τους, 7) επιδιώκουν τη μοναξιά μέχρι να ενοχληθούν απ' αυτήν την κατάσταση, 8) είναι ανυπόμονοι, 9) στοχάζονται, 10) εμπνέονται από τη μούσα, 11) εμπνέονται από άλλες μορφές τέχνης 12) αυτοσχεδιάζουν, 13) όταν μπλοκάρουν διαβάζουν ή γράφουν βιβλία αυτό-βοήθειας.

Η Piirto (2009:5) ακολουθώντας την ποιοτική ερευνητική μέθοδο, μελέτησε απομνημονεύματα, συνεντεύξεις και βιογραφίες δημιουργικών συγγραφέων για να μπορέσει να κατανοήσει τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους. Τα χαρακτηριστικά αυτά ενδέχεται να τα έχουν και άλλα δημιουργικά άτομα που διοχετεύουν τη δημιουργικότητά τους σε άλλους τομείς. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους είναι: 1) τα αισθήματα φιλοδοξίας και φθόνου, 2) οι φιλοσοφικές ανησυχίες, 3) η ακτιβιστική δράση είτε για πολιτικά είτε για κοινωνικά θέματα, 4) οι ψυχαναπαραστάσεις βιωματικές και διανοητικές παθήσεις, 5) η κατάθλιψη, 6) η ενσυναίσθηση και 7) η αίσθηση του χιούμορ.

1.2.3 Ο Συγγραφέας Δημιουργός

Πρώτα απ' όλα υπάρχει η θέληση για γράψιμο. Καμία από τις δημιουργικές δραστηριότητες δεν υφίσταται χωρίς κίνητρο. Γιατί ένας άνθρωπος αποφασίζει να γράψει ποιήματα, ιστορίες, μυθιστορήματα, έργα, τραγούδια ή ταινίες; Τα κίνητρα ποικίλλουν, μπορεί η ζωή της συγγραφής να είναι δύσκολη, προϋπάρχει όμως, η ανάγκη της επικοινωνίας.

Όλοι οι δημιουργικοί συγγραφείς έχουν κοινές στάσεις-συμπεριφορές μεταξύ τους (Piirto, 2018:8-13). Αρχικά, όλοι τους πρέπει να υποβάλλουν τον εαυτό τους σε κάποιο είδος πειθαρχίας. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να έχουν στη ζωή τους κάποιο πρόγραμμα σαν να εργάζονται. Στην πραγματικότητα η βασική στάση αυτοπειθαρχίας δείχνει ότι πολλοί συγγραφείς γράφουν συνεχώς.

Σε απόσπασμα από το κείμενο «Συγγραφέας χωρίς ταλέντο» που ανθολογείται στην εφημερίδα, διαβάζουμε για το πώς η νεαρή Άλκη Ζέη αντιμετωπίζει το θέμα του συγγραφέα, δηλαδή ποια γνώμη έχει για το «αν γεννιέται κανείς συγγραφέας ή γίνεται». *«Μου είπαν να γράφω στην εφημερίδα (του σχολείου της, εννοείται) γιατί έχω ταλέντο, έχω μια φλέβα τέλος πάντων λογοτεχνική (έστω και μικρή) που πρέπει χωρίς άλλο να καλλιεργηθεί. Ταλέντο εγώ; Μα πού βρέθηκε; Πού ήταν κρυμμένο τόσον καιρό και δεν το έβλεπα; Κι αξίζει τον κόπο να πάρη κανείς αξίνες και σκαλιστήρια για να το καλλιεργήσει; Απίστευτο! Μα στην αρχή το πίστεψα κι εγώ και καταπιάστηκα στο συγγράφειν»* (Ακριτόπουλος, 2017:17).

Ο E. B. White είπε: *«Ένας άνθρωπος για να γράψει πρέπει να καθίσει και χρησιμοποιήσει τις λέξεις στο χαρτί χωρίς περισπασμούς. Έχοντας ξεκινήσει το γράψιμο πρέπει να είναι πειθαρχημένος.»* (Plimpton & Crowther, 1988:13).

Η Alice Munro συγγραφέας βραβευμένη με Νόμπελ Λογοτεχνίας περιέγραψε πόσο πειθαρχημένη ήταν, ενώ ήταν μητέρα και εργαζόμενη στην οικογενειακή επιχείρηση, που διατηρούσαν. Έγραφε το πρωί πριν πάει στο βιβλιοπωλείο, ισχυριζόμενη πως κάνει τις δουλειές του σπιτιού. Ακόμη έγραφε νωρίς το απόγευμα, επειδή δεν ήταν κανένας σπίτι. Με τέσσερα παιδιά ήταν πολύ απασχολημένη, αλλά και πολύ παραγωγική. *«Δούλευα μέχρι τη μία μετά τα μεσάνυχτα και ξυπνούσα στις έξι το πρωί»*, δήλωσε όταν έγραψε το δεύτερό της μυθιστόρημα *Lives of Girls and Women* (McCullough & Simpson, 1994:43).

Ο ποιητής Thom Gunn είπε: «Γράφω ποίηση όταν μπορώ και όταν δεν μπορώ, γράφω κριτικές, γιατί έχω διαπιστώσει ότι κρατάω το χέρι μου σε εγρήγορση». Ο Νιγηριανός μυθιστοριογράφος Chinua Achebe είπε ότι γράφει πάντα: «Η αρχή είναι να δουλεύεις, είτε παράγεις πολύ είτε όχι, διότι η μέρα που παράγεις πολύ δεν είναι απαραίτητα η καλύτερη σου μέρα» (Brooks, 1995:158).

Εν συνεχεία, οι δημιουργικοί συγγραφείς είναι σημαντικό να αναλαμβάνουν ρίσκα και να γράφουν κάτω από συνθήκες υψηλού κινδύνου (εξορία, φυλακή, καινοτομίες που απειλούν κεκτημένα π.χ. κατάργηση διαφημίσεων στο youtube). Έτσι, χρειάζεται θάρρος για να δοκιμάσουν νέα πράγματα, να μιλήσουν και να προσπαθήσουν να είναι πρωτοποριακοί για το τι πρόκειται να συμβεί στον κόσμο.

Κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο η Άλκη Ζέη βρίσκεται στη Σοβιετική Ένωση από χρόνια. Υπήρξε επονίτισσα, δεν αποκήρυξε την ιδεολογία της κι έγινε πολιτική πρόσφυγας. Η μακροχρόνια απουσία από την Ελλάδα (1952-1965) και η απομάκρυνσή της από τη συγγραφική δραστηριότητα θα καταλήξει τελικά σε επανασύνδεση με την ελληνική πραγματικότητα και την ελληνική πεζογραφία. Η μαρτυρία είναι δική της: «Το *Άνθρωποι και σπίτια* μου γέμισε τα κενά από τα χρόνια που έλειπα από την Ελλάδα (1952-1965), τα πέτρινα χρόνια μετά τον εμφύλιο, τη φτώχεια, την ανεργία. Αριστερός ο Φραγκιάς, και όμως γράφει το 1959 χωρίς ίχνος σοσιαλιστικού ρεαλισμού, μα γράφει με βαθιά αγάπη για αυτούς που για τις ιδέες τους κυνηγήθηκαν, έμειναν άνεργοι. Ήρωες της καθημερινής ζωής όλοι τους μιας ζωής που όμως την αγαπούν και ελπίζουν ότι θα γίνει καλύτερη φτάνει να έχουν δουλειά. Χωρίς δουλειά ακόμα και τα λουλούδια στις γλάστρες που έχουν στις αυλές τους μαραίνονται», «Δάσκαλοί μου ο Τσέχωφ και ο Φραγκιάς...», Η Δωδέκατη γιαγιά και άλλα..., σ. 92 (Ακριτόπουλος, 2017: 26-27).

Ο γεννημένος στη Λιθουανία ποιητής Czeslaw Milosz απαγορεύτηκε στην Πολωνία λόγω του πρώιμου έργου του και εξορίστηκε. Για κάποιο διάστημα εργάστηκε στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια στο Μπέρκλεϊ μέχρι που το έθνος του ανέτρεψε τον κομμουνισμό και το έργο του θεωρήθηκε ότι ήταν σημαντικό για τον αγώνα. Ως νέος είχε μεταναστεύσει στην Πολωνία, εργάστηκε στην πολωνική πρεσβεία στο Παρίσι, αλλά μετά παραιτήθηκε και έγινε πρόσφυγας στο Παρίσι. «*Διατηρούσα φιλικές σχέσεις με τον Albert Camus, την εποχή που ο Jean Paul Sartre και ο κύκλος του τον*

καταδίωκαν για να τον καταστρέψουν γιατί στο βιβλίο του *‘The Label’* είχε αναφέρει ότι υπήρχαν στρατόπεδα συγκέντρωσης στη Σοβιετική Ένωση.» (Faggen, 1995:260). Ο Sartre και οι άλλοι συγγραφείς στο Παρίσι εκείνη την εποχή ήταν φανατικοί κομμουνιστές, που δεν πίστευαν ότι ο Στάλιν έπραττε αυτά που έπραττε στα γκουλάγκ και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Το εξομολογητικό ύφος της ποιήτριας Anne Sexton αποκάλυψε πολλά από τα οικογενειακά και προσωπικά της μυστικά. Όταν ρωτήθηκε, γιατί το έκανε αυτό, εκείνη απάντησε: *«Χρειάστηκε θάρρος, αλλά ως συγγραφέας πρέπει να εκμεταλλευτεί κανείς την ευκαιρία να είναι ανόητος...Ναι, το να είσαι ανόητος, αυτό απαιτεί ίσως το μεγαλύτερο θάρρος»* (Kevles, 1968, σελ. 281).

Ακόμη, οι δημιουργικοί συγγραφείς είναι απαραίτητο να έχουν μία ομάδα εμπιστοσύνης. Θα σκεφτόταν κανείς ότι ο δημιουργικός συγγραφέας είναι ένα άτομο μοναχικό, το οποίο είναι κλεισμένο σε ένα δωμάτιο και γράφει και δεν χρειάζεται τη γνώμη κάποιου άλλου. Κάτι τέτοιο όμως δεν ισχύει στην πραγματικότητα. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι οι συγγραφείς δημιουργούν φιλίες μεταξύ τους, συναντιούνται σε λέσχες ανάγνωσης, σε εργαστήρια, σε συνέδρια ή και σε δείπνα. Μέσα από αυτές τις συναντήσεις ανταλλάσσουν σχόλια και κριτικές για το έργο τους, συμβουλεύουν ο ένας τον άλλον.

Για παράδειγμα ο Μάριος Πλωρίτης αναφέρει στο κείμενο *«Άλκη για πάντα»*, που έγραψε στο αφιέρωμα του περιοδικού *Η λέξη* για την Άλκη Ζέη, για τον κύκλο των ανθρώπων που συναναστρεφόταν η νεαρή Ζέη τα τελευταία χρόνια του μεσοπολέμου και τα χρόνια της κατοχής. Ήταν ο στενός κύκλος του Θεάτρου Τέχνης (ίδρυση 1942) που στήθηκε από τον Κάρολο Κουν: ο Γιώργος Σεβαστίκογλου, μεταφραστής θεατρικών έργων, και τα ιδρυτικά μέλη του εκδοτικού οίκου *«Ίκαρος»*, ο Αλέκος Πατσιφάς, ο Νίκος Καρύδης και ο Μάριος Πλωρίτης (Ακριτόπουλος, 2017: 18).

Οι φιλίες μεταξύ των συγγραφέων διαμορφώνονται ανάλογα με την ιεραρχία. Γνωρίζονται σε λέσχες ανάγνωσης και εργαστήρια, κοινωνικοποιούνται μεταξύ τους, αλλά όχι με κατώτερους. *«Για παράδειγμα στο Συνέδριο “Bread Loaf Writers”, οι μαθητές δεν γευματίζουν με διάσημους δασκάλους με αποτέλεσμα αρκετοί συγγραφείς να αισθάνονται κατώτεροι»* (προσωπική επικοινωνία Piirto-Allan Hart, 1987).

Επίσης, οι δημιουργικοί συγγραφείς δείχνουν ανεκτικότητα στην ασάφεια. «Η δημιουργικότητα σχετίζεται με την ικανότητα να αντέξει κανείς την έλλειψη δομής, μέλλοντος, προβλεψιμότητας, ελέγχου, στην ανοχή για ασάφεια και την έλλειψη προγράμματος» (Maslow, 1998:239). Οι περισσότεροι συγγραφείς ζουν μαζί με την αμφισημία, την ασάφεια ειδικά στα αρχικά στάδια της διαδικασίας σύνθεσης του έργου τους. Μερικοί συγγραφείς μάλιστα, δήλωσαν ότι γνωρίζουν την πρώτη πρόταση και την τελευταία, αλλά το να φτάσουν μέχρι το τέλος είναι μια δύσκολη διαδικασία. Στο μεταξύ υπάρχει πάντα ασάφεια.

Ο μυθιστοριογράφος Mark Helprin είναι ένα παράδειγμα. Αυτός περιέγραψε τη διαδικασία της συγγραφής ως εξής: *«Σίγουρα ξέρω πώς θα τελειώσει. Στην πραγματικότητα χτίζω τα πάντα γύρω από την τελευταία πρόταση, που είναι το πρώτο πράγμα που μου έρχεται στο μυαλό γράφοντας ένα βιβλίο. Είναι σαν να πετάς μια πέτρα σε μια λίμνη και μετά κολυμπάς και κάνεις βουτιές για να τη φέρεις...Γνωρίζοντας την αρχή και το τέλος σημαίνει ότι η μέση είναι εκεί που είναι οι εκπλήξεις.»* (Linville, 1993:195).

Τέλος, οι δημιουργικοί συγγραφείς είναι ανοιχτοί σε νέες εμπειρίες Αυτό σημαίνει ότι είναι δεκτικοί στο να δοκιμάσουν νέα πράγματα ειδικά στον κόσμο των τεχνών και του πολιτισμού.

Ο συγγραφέας Robert Love Taylor μίλησε για τη μετεγκατάστασή του στο Σαν Φρανσίσκο, ενώ τα νεανικά του χρόνια τα πέρασε στην Οκλαχόμα και τη Γιούτα. *«Στο Σαν Φρανσίσκο συναναστράφηκα με εγγράμματους φίλους που με παρότρυναν να διαβάσω τα βιβλία τους και να ενστερνιστώ τον τρόπο ζωής τους. Ο τρόπος ζωής τους ήταν αρκετά εύκολος για να τον αγκαλιάσω: υπαρξισμός, ζεν, ποίηση, κρασί, έθνικ καφέ σε χαμηλές τιμές (κινέζικα, φυσικά, και ιταλικά, αλλά και βασκικά και φιλιππινέζικα), κιθάρες φλαμένκο και μπλουζ, Ντοστογιέφσκι, ξένες ταινίες (ειδικά*

Fellini και Bergman), Kandinski και Klee, και φυσικά η αριστερή πολιτική...» (Taylor, 1993:263).

Επιπλέον, οι δημιουργικοί συγγραφείς χρειάζονται έμπνευση, φαντασία, διαίσθηση, διορατικότητα, εμπειρίες, αυτοσχεδιασμό και μια περίοδο επώασης των ιδεών τους, ώστε να μπορέσουν να επιτελέσουν το έργο τους (Piirto, 2018: 14-22).

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με την Piirto (2018: 23-29) οι δημιουργικοί συγγραφείς έχουν ανάγκη για μοναξιά, διαλογισμό, άσκηση, χρόνο για μελέτη, υιοθετούν τελετουργικές συνήθειες, ενώ φαίνεται στις διαπροσωπικές τους σχέσεις να αφήνουν κάποιο μυστήριο ως προσωπικότητες.

Η μοναξιά είναι απαραίτητη για τους συγγραφείς, διότι τους δίνεται η ευκαιρία να εστιάζουν στον εαυτό τους. Ο συγγραφέας Henry David Thoreau δήλωσε: *«Μου εξαιρετικά ωφέλιμο να είμαι μόνος το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου. Η παρέα, ακόμα και με τους καλύτερους, είναι κουραστική. Μου αρέσει να είμαι μόνος. Τη συντροφικότητα τη βρήκα μέσα στη μοναξιά.»* (Piirto, 2018: 23).

Ο διαλογισμός απαντάται ολοένα και περισσότερο κατά τη δημιουργική διαδικασία των συγγραφέων. Ο διαλογισμός αντιμετωπίζεται ως προπαρασκευαστικό τελετουργικό πριν τη δημιουργική διαδικασία. Αρκετοί συγγραφείς έχουν ασπαστεί τον Βουδισμό, ενώ άλλοι έχουν ασπαστεί τη χριστιανική μοναστηριακή ζωή. Για παράδειγμα ο ποιητής και τραγουδοποιός Leonard Cohen διέμεινε αρκετά χρόνια σε ένα βουδιστικό μοναστήρι (Piirto, 2018: 24-25).

Η άσκηση και ιδίως το περπάτημα φαίνεται να είναι μία από τις αγαπημένες συνήθειες των συγγραφέων. Ο Samuel Johnson έβρισκε την έμπνευση καθώς περπατούσε στο πάρκο. Το ίδιο συνέβαινε και στον Coleridge και στον Wordsworth. Άλλο ένα παράδειγμα είναι αυτό του ποιητή, Robert Watson, ο οποίος ισχυριζόταν ότι έγραφε περπατώντας. Ο ρυθμός των βημάτων του τροφοδοτούσε τον ρυθμό των ποιημάτων του. Μέσα από αυτές τις παρατηρήσεις και τις δηλώσεις γίνεται κατανοητό ότι ολόκληρο το σώμα των προαναφερθέντων συγγραφέων λάμβανε μέρος στη δημιουργική διαδικασία της συγγραφής (Piirto, 2018: 25-26).

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των δημιουργικών συγγραφέων είναι ότι παρακολουθούν εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής για να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους γύρω από το μυθιστόρημα, την ποίηση και τη θεατρική γραφή. Πολλοί από αυτούς ειδικεύονται στη Δημιουργική Γραφή παρακολουθώντας προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα, ενώ αρκετοί από αυτούς στρέφονται και σε διδακτορικές σπουδές. Μέσα από αυτά τα προγράμματα σπουδών οι δημιουργικοί συγγραφείς εμπλέκονται σε ασκήσεις και σε εργαστήρια, όπου τα έργα τους κρίνονται και σχολιάζονται από τα υπόλοιπα μέλη της τάξης (Piirto, 2018:26).

Μια κοινή πρακτική των δημιουργικών συγγραφέων είναι ότι ακολουθούν κάποιο τελετουργικό πριν να αρχίσουν να γράφουν. Μερικοί συγγραφείς πριν γράψουν συνηθίζουν να διαβάζουν. Η Cynthia Ozick είπε: «Ξεκινάω την προετοιμασία του γραψίματος διαβάζοντας. Διαβάζω για να γράφω». Η Anne Rivers Siddons περιέγραψε το τελετουργικό της, όταν ξεκινάει να γράψει ένα μυθιστόρημα, ως εξής: «Έχω πολύ μικρά κι αυστηρά τελετουργικά, ειδικά όταν ξεκινάω να γράφω ένα βιβλίο. Μόλις ξεκινήσω το γράψιμο επαναλαμβάνω αυτά τα μικρά τελετουργικά. Για να συνεχίσω να γράφω πρέπει να επαναλάβω ορισμένα πράγματα ακριβώς με τον ίδιο τρόπο» (Piirto, 2018: 27).

Η δημιουργική διαδικασία, όπως περιγράφεται από αρκετούς συγγραφείς, μοιάζει με ένα μυστήριο. Υποστηρίζουν δηλαδή, ότι το έργο τους αναδύεται μέσα από κάποια μυστική δύναμη. Για να το περιγράψουν αυτό καταφεύγουν σε περιγραφές με συμβολισμούς και μεταφορές. Ο Ο E.L. Doctorow λέει: *«Είναι σαν να οδηγείς ένα αυτοκίνητο τη νύχτα. Βλέπεις μόνο όσα φωτίζουν οι προβολείς, αλλά παρόλα αυτά μπορείς να κάνεις το ταξίδι»*. Η Helprin πάλι λέει: *«Από τη στιγμή που ακουμπάω τον στυλό στο χαρτί, συγκεντρώνομαι τόσο πολύ που δεν έχω αίσθηση της ώρας και μου φαίνεται ότι ο χρόνος κυλάει πολύ γρήγορα. Μετά από αυτό βγαίνω ήρεμη και δυνατή»* (Piirto, 2018: 28-29).

Εν κατακλείδι, οι δημιουργικοί συγγραφείς διακατέχονται από τη δημιουργική διαδικασία. Η δημιουργική διαδικασία από τη φύση της είναι πολύπλευρη και μέσα από αυτά τα παραδείγματα της Piirto αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο οι δημιουργικοί συγγραφείς συνθέτουν και δημιουργούν τα έργα τους.

1.2.4 Η αυτονόμηση της Δημιουργικής Γραφής

Η ιστορία της Δ.ΓΡ. ξεκινά ουσιαστικά στην Αθήνα με τον Αριστοτέλη, αλλά έχει τις ρίζες της πίσω και από αυτόν, καθώς η *Ποιητική* του αποτελεί ουσιαστικά έναν ερμηνευτικό απολογισμό εκείνων των δημιουργικών πρακτικών που συνέλεξε και μελέτησε και που στο μεταξύ είχαν γίνει αποδεκτές και αριθμούσαν ήδη αρκετά χρόνια εφαρμογής (Κωτόπουλος, 2012).

Η Δ.ΓΡ.(Harper, 2012: 9-16) αυτονομήθηκε τον 18^ο αιώνα. Τον αιώνα αυτόν και χάρη στο ρομαντικό κίνημα εδραιώθηκε ο ρόλος του συγγραφέα και της ατομικής ιδιοφυΐας. Πριν από αυτό το κίνημα η συγγραφή ενός βιβλίου ήταν πιο πολύ συνεργατική και συλλογική υπόθεση και λιγότερο επικεντρωμένη στην ατομική προσπάθεια.

Όταν για πρώτη φορά η Δ.ΓΡ. εισήλθε στα Βρετανικά Πανεπιστήμια δεν σημειώθηκε η αναμενόμενη εκτόξευση της εμπορικής τους αξίας. Η Δημιουργική Γραφή στα βρετανικά πανεπιστήμια συνδέθηκε με την προώθηση πολιτιστικών ιδεών και με την εκμάθηση της πολιτισμικής ιστορίας παρά με την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας.

Αυτό το γεγονός σήμανε μία ιστορική αλλαγή. Η διδασκαλία της Δ.ΓΡ. στα Βρετανικά Πανεπιστήμια πήρε πολλές μορφές. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο διατυπώθηκε η άποψη ότι η Δημιουργική Γραφή οφείλει την ύπαρξή της στην αμερικανική ηγεμονία. Έτσι, πολλοί άνθρωποι στα βρετανικά πανεπιστήμια-σύμφωνα με τον Malcolm Bradbury γνωστό για την ανάπτυξη μαθημάτων Δημιουργικής Γραφής στο Ηνωμένο Βασίλειο-πίστευαν πως η Δημιουργική Γραφή είχε σχέση με την Αμερική. Η δύναμη αυτού του μύθου ήταν τόσο ισχυρή που σχεδόν συγκάλυψε την ιστορία της Δημιουργικής Γραφής στα Βρετανικά Πανεπιστήμια.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σημαντικό να γίνει μία μικρή παρένθεση και να εξηγηθεί γιατί η Δ.ΓΡ. έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου. Σύμφωνα με τον Temizkan (2010: 632) αυτό οφειλόταν στο γεγονός στο ότι η Δ.ΓΡ. ενίσχυε τη ψυχική ευεξία, καθώς βοηθούσε κατά κάποιον τρόπο στη λύτρωση από τη συναισθηματική ένταση. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είχε δημιουργήσει στους ανθρώπους ένταση, ανισορροπία και κατάθλιψη. Μέσω όμως, της Δ.ΓΡ. οι άνθρωποι μπορούσαν να τονώσουν τη ψυχολογία τους εξωτερικεύοντας τις σκέψεις τους.

Τα Πανεπιστήμια που ιδρύθηκαν τον 19^ο αιώνα που δομούνταν από τα χαρακτηριστικά κόκκινα τούβλα δίδασκαν πιο πρακτικές γνώσεις λόγω της έλευσης της Βιομηχανικής Επανάστασης. Πολλοί φοιτητές μελέτησαν τη Δημιουργική Γραφή και βάσισαν τη μετέπειτα ακαδημαϊκή σταδιοδρομία τους σε αυτή. Τον 20^ό αιώνα παρείχαν πιο εξειδικευμένες σπουδές γύρω από τη Δ.ΓΡ και χάρη σε αυτήν την εξέλιξη τα Βρετανικά Πανεπιστήμια θεωρήθηκαν «σπίτι» της Δ.ΓΡ.

Ο Mayers στο βιβλίο του *The elephants teach: Creative Writing since 1880* υποστηρίζει ότι η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής σε αμερικάνικα πανεπιστήμια ήταν ένα πείραμα στην εκπαίδευση. Η Δ.ΓΡ. κατάφερε να βγει από το πείραμα αυτό μόλις στο τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο σε προπτυχιακό επίπεδο, τα μαθήματα της Δ.Γ. σύντομα έγιναν πολυάριθμα και δημοφιλή, παραμένοντας πιστά στον ιδρυτικό παιδαγωγικό στόχο της βαθύτερης κατανόησης μέσω της δημιουργικής άσκησης (Κωτόπουλος, 2016:358). Σίγουρα η ιστορία της Δ.ΓΡ. στην τριτοβάθμια εκπαίδευση των ΗΠΑ επέφερε μεγάλες αλλαγές στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Εξίσου όμως, σημαντικές αλλαγές προς την κατεύθυνση αυτή επέφερε και η Βρετανία.

Τη δεκαετία 1960-1970 η εκπαίδευση ενηλίκων στη Δ.ΓΡ. γνώρισε ένδοξες μέρες. Η εκπαίδευση αυτή αφορούσε την προσωπική ανάπτυξη στις συγγραφικές τεχνικές και τη δημιουργική εκπαίδευση για επαγγελματίες. Μέχρι τη δεκαετία του 1970 υπήρχαν στο ακαδημαϊκό μάθημα της Δ.ΓΡ. τέσσερις κατευθύνσεις. Η πρώτη κατεύθυνση αφορούσε την άτυπη μάθηση, η δεύτερη την ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών- μέχρι τότε δεν είχε συνδεθεί η Δ.ΓΡ. με την απασχόληση στις Βιομηχανίες. Η τρίτη κατεύθυνση αφορούσε τη σύνδεση της Αγγλικής Λογοτεχνίας με την ανάπτυξη των επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Το μάθημα αυτό προσφερόταν στις Πολυτεχνικές σχολές. Η τέταρτη κατεύθυνση προέκυψε σιγά σιγά στα Πανεπιστήμια της East Anglia, Lancaster όπου σε συνδυασμό με τα ατομικά συμφέροντα κάποιων καθηγητών επικράτησε το ήθος της καινοτομίας. Η εξέλιξη που παρουσιάζει από το 1970 και μετά αποδεικνύει ότι αποτελεί πλέον μέρος της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με πλούσιο παρελθόν και πολλές προσδοκίες. Οι συγγραφείς στον ακαδημαϊκό χώρο έχουν την ευκαιρία να ενισχύσουν το ερευνητικό και το διδακτικό έργο, ειδικότερα μάλιστα κατά την τελευταία εικοσαετία, στους κόλπους των σημαντικότερων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων του κόσμου, όπως των Columbia, Princeton, Iowa, του East Anglia της Αγγλίας κ.τ.λ. (Κωτόπουλος 2012: 5)

Η άνθηση της Δ.ΓΡ. στη δεκαετία του 1980 ως επίσημο μάθημα της βρετανικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναπτύχθηκε στηριζόμενη στην ιστορία που προαναφέρθηκε με την επιπλέον υποστήριξη της εμφανούς εκδοτικής επιτυχίας που συνέβη την ίδια περίοδο. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα του μετέπειτα νικητή του βραβείου

Booker, Ian McEwan, απόφοιτου, και μοναδικού εγγραφέντα κατά την πρώτη χρονιά λειτουργία του, του Μ.Α. του Πανεπιστημίου της East Anglia.

Από την αρχή του 1990, όπου διαδραματίστηκε η τελευταία άνθηση μοντέρνων Πανεπιστημίων και μέχρι και σήμερα έχουν προκύψει πολλά μεταπτυχιακά και διδακτορικά προγράμματα Δ.ΓΡ. τόσο στη Βρετανία όσο και στην Αγγλία. Μάλιστα, το εύρος και η θεματολογία των μεταπτυχιακών διευρύνθηκε σε όλα τα βρετανικά Πανεπιστήμια. Τα μεταπτυχιακά αυτά καθιερώθηκαν ως μία έντονη περίοδος ανάπτυξης γραπτού λόγου με σκοπό την έκδοση ή τη δημιουργία σεναρίων.

Η ιστορία της Δ.ΓΡ. στα Βρετανικά Πανεπιστήμια λέγεται ότι ξεκίνησε τη δεκαετία του 1960 και συνδέεται με την αμερικανική επιρροή. Ομοίως, συζητείται μερικές φορές ότι είναι αποκλειστικά «τοπική ιστορία» και συνδέεται μόνο με κάποιο ίδρυμα, αλλά δεν είναι ευρέως διαδεδομένη. Το πιο ανησυχητικό είναι ότι συζητείται πολύ σπάνια και δημιουργεί την εντύπωση ότι η Δ.ΓΡ. έχει μία σχετικά σύντομη ιστορία στη βρετανική ανώτατη εκπαίδευση.

Η Δημιουργική Γραφή ως γνωστικό αντικείμενο σε όλα τα Πανεπιστήμια του κόσμου συγκροτείται από την ερευνητική και τη διδακτική της πλευρά, εστιάζει στην ενεργητική πρόσληψη των λογοτεχνικών ειδών και φέρνει, σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, τους φοιτητές σε επαφή με κείμενα, απόψεις και κριτικές των συναδέλφων τους, με τους οποίους μπορούν να συγκρίνουν και να αντιπαραβάλλουν τις δικές τους ιδέες, αλλά και να επανεξετάσουν, να αναθεωρήσουν και να διασκευάσουν τελικά μέρος των κειμένων τους (Κωτόπουλος, 2016:358).

Μέσα στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα η Δ.ΓΡ. αναπτύχθηκε ως αντικείμενο διδασκαλίας από το Νηπιαγωγείο ως το Πανεπιστήμιο, και εξαπλώθηκε ως μία δημοκρατική παιδαγωγική και διδακτική πρακτική για τη λογοτεχνία στην εκπαίδευση ανά τον κόσμο, ενώ για τον λογοτέχνη υπήρξε σαν κάτι το αυτονόητο, (Ακριτόπουλος, 2017: 161).

Στην Ελλάδα πάντως μόλις τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να εκπονούνται σοβαρές επιστημονικές μελέτες, και δεν αναφερόμαστε στα δεκάδες εγχειρίδια Δημιουργικής Γραφής, που θέτουν τα ζητήματα της θεωρητικής και ποιοτικής της διαφοροποίησης (Βακάλη, Ζωγράφου, Κωτόπουλος 2013). Η ενασχόληση των Ελλήνων ερευνητών με

τη Δημιουργική Γραφή μέχρι τις αρχές του 21^{ου} αιώνα χαρακτηρίζεται ως σποραδική και μη συστηματική, αφού εξαντλείται συνήθως σε σεμιναριακά μαθήματα –αρκετές φορές αμφίβολης ποιότητας και μεθοδολογίας- που προκηρύσσουν είτε συγγραφείς είτε φορείς που αποσκοπούν περισσότερο σε οικονομικά οφέλη και λιγότερο ενδιαφέρονται για τη διάχυση της παραγόμενης γνώσης και των γόνιμων προβληματισμών που αναδεικνύονται μέσα από την εργαστηριακή λογική. Το τοπίο μεταβάλλεται δραστικά με τη θεσμοθέτηση του 1^{ου} Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Δημιουργική Γραφή» στην Ελλάδα κατά την ακαδημαϊκή χρονιά 2008-2009 με εμπνευστή και πρώτο Διευθυντή Σπουδών τον Καθηγητή Ελληνικής Λογοτεχνίας Μίμη Σουλιώτη στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και μετέπειτα Διευθυντή τον Καθηγητή Κωτόπουλο Η. Τριαντάφυλλο. Η Δημιουργική Γραφή συγκροτείται πλέον σε αναγνωρισμένο και από την ελληνική πολιτεία γνωστικό αντικείμενο. Μεταπτυχιακές εργασίες και διδακτορικές διατριβές αναδεικνύουν τις διαστάσεις του «φαινομένου» της Δημιουργικής Γραφής και τη διερευνούν σε βάθος. Είναι αυτή την τελευταία δεκαετία που η Δ.ΓΡ. απασχολεί όλο και εντονότερα κάθε βαθμίδα της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας είτε σε επίπεδο άτυπης είτε σε επίπεδο τυπικής εκπαίδευσης, (Βακάλη & Κωτόπουλος, 2014:96).

Η Δημιουργική Γραφή θα μπορούσε να ενταχθεί στον χώρο της Φιλολογίας ως λογοτεχνική γραφή, ως τέχνη της συγγραφής και ως λογοτεχνική θεωρία της ανάγνωσης, στον χώρο της Παιδαγωγικής ως βιωματική εκπαιδευτική μέθοδος διδασκαλίας, κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, της Λογοτεχνίας και της Γλώσσας και στον χώρο της Ψυχολογίας ως θεραπευτική μέθοδος. Τα πεδία και οι χώροι εγγραφής της δεν σταματούν (για παράδειγμα οι Γραφιστικές Τέχνες και η Διαφήμιση την εντάσσουν στα γνωστικά τους πεδία), καθώς η σύγχρονη θεωρητική και ερμηνευτική αντιμετώπιση της Δημιουργικής Γραφής διεκδικεί επιστημονική εγκυρότητα και οδηγεί σταδιακά σε μία αποδεκτή διάκρισή της από την έννοια της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας ή της θεωρίας της. Το γεγονός, ωστόσο, ότι στην Ελλάδα μια ανάλογη θεωρητική και ποιοτική διαφοροποίηση δεν είχε καταστεί μέχρι σήμερα εμφανής και δεν είχε καταγραφεί ως άμεσα αναγνωρίσιμη δεν συνάδει με τη διεθνή πραγματικότητα (Κωτόπουλος, 2016:354).

Πάντως μέχρι πρόσφατα στην Ελλάδα δεν είχε δοθεί η απαιτούμενη προσοχή στην προσφορά της γραφής στα άτομα και μάλιστα και σε αυτά που δεν διακρίνονταν από

ιδιαίτερες συγγραφικές επιδόσεις. Αργήσαμε πάρα πολύ να «αναγνωρίσουμε» το δικαίωμα στη διδασκαλία της λογοτεχνικής (πεζογραφία, ποίηση, θεατρικό κείμενο) συγγραφής, που βεβαίως συμπαράσχει και μια σειρά συναφώς καλλιτεχνικών πεδίων, όπως αυτό του σεναριακού, του δημοσιογραφικού κ.ά. μορφών λόγου. Τα βλέμματα και οι προβολείς ήταν στραμμένοι στην καλλιέργεια και στην εκπαίδευση του νου και της ψυχής μέσα από την ανάγνωση πολύ σημαντικών λογοτεχνικών έργων (Κωτόπουλος & Βακάλη, 2019:1086).

1.3 Διδασκαλία και «Δημιουργική Γραφή»

1.3.1 Διδασκαλία/ Εκπαίδευση και «Δημιουργική Γραφή» στην Ελλάδα-Ένταξη της Δ.ΓΡ. στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Εάν επιχειρούσαμε να διακρίνουμε την αρχή της παρουσίας τη Δ.ΓΡ. στην Ελλάδα θα έπρεπε να σταθούμε στην περίοδο 1980-1990, όπου παραδίδονταν μαθήματα ποίησης και πεζογραφίας από τον Νίκο Φωκά και τον Στρατή Χαβιαρά ανστίστοιχα, αλλά σε ένα πρωτόλειο και πειραματικά στάδιο ακόμη. Μετά το 1990 η Δημιουργική Γραφή διδασκόταν από αγγλόφωνα ιδρύματα όπως το Ελληνοαμερικανικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (Κολλέγιο Αθηνών) και από τον οίκο δημοπρασιών Christie's. Από το 2002 και έπειτα άρχισαν να παραδίδονται σεμινάρια Δημιουργικής Γραφής από το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ). Το 2008 λειτούργησε το πρώτο μεταπτυχιακό Δημιουργικής Γραφής στην Ελλάδα στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας υπό την επιστημονική διεύθυνση του πανεπιστημιακού και ποιητή Μίμη Σουλιώτη και την καλλιτεχνική διεύθυνση του συγγραφέα Θανάση Βαλτινού.

Ο Σουλιώτης για την υποστήριξη του Π.Μ.Σ. «Δημιουργική Γραφή» προσέγγισε ανθρώπους, όπως τον Στρατή Χαβιαρά που εισήγαγε τη Δημιουργική Γραφή στην Ελλάδα σε επίπεδο Σεμιναρίων, τον Θανάση Βαλτινό, τον Τίτο Πατρίκιο, τον Μάνο Ελευθερίου, αλλά και άλλους νεότερους όπως τον Χάρη Βλαβιανό, τον Πάνο Θεοδωρίδη, την Μανίνα Ζουμπουλάκη, την Ανθή Καρρά, την Σαββίνα Γιαννάτου, την Σοφία Νικολαΐδου, τον Γιώργο Ξενάριο, την Πένυ Φυλακτάκη. Επίσης, ο Σουλιώτης συνεργάστηκε και με πανεπιστημιακούς δασκάλους, όπως τον Νάσο Βαγενά, τον Γιώργο Γιατρομανωλάκη, τον Θεόδωρο Παπαγγελή, τον Γιώργο Κεχαγιόγλου, την Ζωή Σαμαρά, την Αγγέλα Καστρινάκη κ.ά. Από τη δεύτερη χρονιά της λειτουργίας του Μ.Π.Σ. «Δημιουργική Γραφή» ο Σουλιώτης εμπιστεύτηκε τη διδασκαλία της μελοποίησης του στίχου στον Αλκίνοο Ιωαννίδη, ενώ σταδιακά συγκροτούσε μία ομάδα διδασκόντων και συνεργατών που διαρκώς εμπλουτιζόταν και βελτιωνόταν (Κωτόπουλος, 2013: 8-9).

Το εγχείρημα του Σουλιώτη αντιμετωπίστηκε αρχικά με σκεπτικισμό. Οι αντιδράσεις υπήρξαν ποικίλες και από τον πανεπιστημιακό χώρο, αλλά και από αυτόν της συγγραφής. Κάποιοι και από τις δύο πλευρές τον λοιδορούσαν και τον ειρωνεύονταν,

άλλοι προσπαθούσαν να τον καταλάβουν και πολλοί εκστασιάζονταν με όσα πρότεινε (Κωτόπουλος, 2013:10).

Ωστόσο, το ΠΜΣ «Δημιουργική Γραφή» βελτιωνόταν κάθε χρόνο. Οι δημιουργοί εναλλάσσονταν με τους ακαδημαϊκούς, οργανώνονταν διημερίδες και σεμιναριακά μαθήματα και οι φοιτητές έκαναν πρακτική άσκηση. Δηλαδή, μεταλαμπάδευαν τις γνώσεις τους στην εκπαιδευτική πράξη. Κάποιοι επίσης, από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές οργάνωναν τα δικά τους εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής και υπηρετούσαν τη λογική της προσέγγισης που διδάχτηκαν καλλιεργώντας τη δημιουργική σκέψη και την κριτική ικανότητα στους δικούς τους εκπαιδευόμενους. Οι διπλωματικές εργασίες που προέκυπταν αποδείκνυαν το υψηλό επίπεδο του προγράμματος (Κωτόπουλος, 2013:10).

Το 2008 κρίθηκε χρήσιμο και απαραίτητο να δημιουργηθεί μια περιοδική έκδοση με κείμενα των φοιτητών του, εμπνευσμένα κυρίως από τα σχετικά μαθήματα και τις ανάλογες συγγραφικές δοκιμές των μεταπτυχιακών φοιτητών. Με υπεύθυνο έκδοσης τον τότε Διευθυντή του Π.Μ.Σ. Μιμή Σουλιώτη και Συντακτική ομάδα μεταπτυχιακούς φοιτητές, δόθηκε το όνομα Λεξιητανίλ, ως προφανές λογοπαίγνιο που παραπέμπει στη λογοτεχνία και τη χρήση των λέξεων ως φάρμακο (culturebook.gr).

Μετά τον θάνατο του Μίμη Σουλιώτη (2012) το Π.Μ.Σ.διευθύνεται από τον Καθηγητή, Τριαντάφυλλο Η. Κωτόπουλο. Ο Κωτόπουλος θα είναι ο πρώτος καθηγητής πανεπιστημίου στην Ελλάδα που θα φέρει στον τίτλο του τη Δημιουργική Γραφή. Θα επιχειρήσει μια σειρά αλλαγών στην λειτουργία του Προγράμματος. Θα διακρίνει Κατευθύνσεις (Συγγραφή, Εκπαίδευση και αργότερα Κινηματογραφική Γραφή), θα αναθέσει, και πάλι πρώτος αυτός, διδακτορικές διατριβές για τη Δ.ΓΡ. (μάλιστα και την πρώτη διατριβή – μυθιστόρημα στην Ελλάδα), θα φιλοξενήσει μερικούς από τους σπουδαιότερους ακαδημαϊκούς του επιστημονικού πεδίου διεθνώς στα μαθήματα που Προγράμματος και στα Συνέδρια Δημιουργικής Γραφής που θα εγκαθιδρύσει και τέλος θα καταφέρει να εισαγάγει τη Δ.ΓΡ. στα Προγράμματα Σπουδών για τη Λογοτεχνία στο Λύκειο και στο Γυμνάσιο (τη συγγραφή αυτής της βαθμίδας ανέλαβε η κ. Καλογήρου). Υιοθετώντας τη λογική που το Π.Μ.Σ. πρόκρινε και τα αλλεπάλληλα σεμινάρια που ο κ. Κωτόπουλος με τους συνεργάτες του παρέδωσε σε όλη την ελληνική επικράτεια

(αλλά φυσικά και οι συνεχιστές «μαθητές» του) σήμερα σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες διδάσκεται η Δ.ΓΡ. ή υιοθετείται ως εκπαιδευτική μέθοδος.

Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, όπως έχει πλέον διαμορφωθεί, επιχειρεί να κατοχυρώσει σε θεσμικό επίπεδο το πνεύμα της μη συμμόρφωσης και της ανοιχτής σκέψης, της ουσιαστικής ανάπτυξης της διεπιστημονικότητας, της ομαδικής εργασίας και της διαλογικής μάθησης. Στοχεύει δηλαδή, όπως άλλωστε και η ίδια η Δ.ΓΡ., στην «έμπρακτη μάθηση», στην άσκηση της λογοτεχνικής πρακτικής, σηματοδοτώντας ταυτόχρονα μία λογική ρήξης με τον καθιερωμένο τρόπο προσέγγισης και διδασκαλίας της Λογοτεχνίας. Οι ίδιες αυτές ιδέες διαμόρφωσαν διαχρονικά το πλαίσιο για την επιλογή συγγραφέων ως δασκάλων της Λογοτεχνίας και την τελική επιλογή του εργαστηρίου ως τρόπου διδασκαλίας της Δ.ΓΡ. (Κωτόπουλος, 2013:1).

Με διευθυντή τον Κωτόπουλο το Π.Μ.Σ. «Δημιουργική Γραφή» έχει κάνει αισθητή την παρουσία του τόσο στην επιστημονική κοινότητα με διεθνή συνέδρια, σεμινάρια, ημερίδες, διαγωνισμούς, φεστιβάλ ποίησης, λογοτεχνικά αφιερώματα, βιβλιοπαρουσιάσεις, εκδοτική δραστηριότητα, συνεντεύξεις, όσο και στην εκπαιδευτική κοινότητα με σημαντικές συνεργασίες τη συνεργασία με το 3^ο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, Φυλακές Διαβατών στη Θεσσαλονίκη και με το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α.) (Κωτόπουλος, 2013:13).

Το περιοδικό *Λεξητανίλ* συνεχίζει ακόμα την κυκλοφορία του. Με την επιστημονική καθοδήγηση του Κωτόπουλου η θεματολογία εμπλουτίστηκε και με την πρωτοβουλία του για διαδικτυακή παρουσία έδωσε δυνατότητα για μεγαλύτερη διαδραστικότητα και επικοινωνία. Στην παρούσα φάση, με υπεύθυνο έκδοσης τον Τριαντάφυλλο Η. Κωτόπουλο και επιστημονικά υπεύθυνη την Άννα Π. Βακάλη, το περιοδικό εισάγεται σε μια νέα δομή και φιλοξενείται πλέον στο Culture Book (CB), αποκτώντας έτσι θέση ανάμεσα στον χώρο του έντεχνου λόγου και φιλοδοξώντας να εδραιώσει την υπόστασή του ως περιοδικό που αφορά την έννοια και τις δράσεις της Δημιουργικής Γραφής, ως επιστήμης αλλά και ως επικοινωνίας των σπουδών της τέχνης της γραφής με το κοινό της (culturebook.gr).

Σήμερα η Δ.ΓΡ. διδάσκεται και στο ΕΑΠ (Κωτόπουλος, 2014:804). Το λίκνο της Δημιουργικής Γραφής παραμένει το Εργαστήριο στο οποίο παράγονται τα λογοτεχνικά κείμενα, παρουσιάζονται και συζητούνται. Τα Εργαστήρια, από τον σύγχρονο τρόπο

οργάνωσης και λειτουργίας τους, παραγκωνίζουν το δασκαλοκεντρικό μοντέλο, εμπνέουν και επιβάλλουν το ομαδοσυνεργατικό πνεύμα διδασκαλίας στο πλαίσιο του Κριτικού Γραμματισμού.

1.3.2 Τα ελληνικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) και η Δ.ΓΡ.

Στην Ελλάδα το γνωστικό αντικείμενο της Δ.ΓΡ. εντάχθηκε για πρώτη φορά στη Δημόσια Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση το 2011 με τα Α.Π.Σ., τα οποία έδιναν οδηγίες για το πώς μπορεί να αναπτυχθεί η δημιουργικότητα των μαθητών και των μαθητριών. Το 2021 στα Ν.Π.Σ. γίνεται πια πιο ευδιάκριτη η ένταξη της Δ.ΓΡ., μιας και οι οδηγίες είναι αρκετά πιο σαφείς. Όπως δηλώνει και ο Κιοσσές (2022:1) «τα Ν.Π.Σ. Λογοτεχνίας (2021) για το Γυμνάσιο και για το Λύκειο επιφυλάσσουν στη Δ.ΓΡ. μια ιδιαίτερα σημαντική θέση». Αν και στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση δεν αναφέρεται ρητά ο όρος Δ.ΓΡ., παρά μόνο ο όρος δημιουργικότητα, στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση όχι μόνο γίνεται αναφορά στον όρο Δ.ΓΡ., αλλά προτείνονται ασκήσεις για την εξάσκηση και αξιολόγηση των μαθητών στο μάθημα της Λογοτεχνίας, το οποίο συνεξετάζεται με τη Νεοελληνική Γλώσσα. Η Δ.ΓΡ. φαίνεται να περιγράφεται καλύτερα μόνο στα Ν.Π.Σ. (2021) για τη Λογοτεχνία Λυκείου, όπου παρατηρείται μία πιο στοχευμένη ανάλυση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων και μία πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση του τρόπου αξιολόγησης των μαθητών στις ασκήσεις Δ.ΓΡ.

Συσχετικά στη σύγχρονη γαλλική εκπαιδευτική πραγματικότητα, μια ενδιαφέρουσα μέθοδος διδασκαλίας της λογοτεχνίας που καλλιεργεί την κριτική σκέψη, την καλλιτεχνική συνείδηση και την κοινωνική ευαισθησία των μαθητών/-τριών είναι αυτή που θα ορίζαμε ως «ανάγνωση μέσω λογοτεχνικής δικτύωσης». Η λογική της «ανάγνωσης μέσω λογοτεχνικής δικτύωσης» ως αναγνωστικής και διδακτικής μεθόδου κινείται προς την κατεύθυνση του κριτικού λογοτεχνικού γραμματισμού, καθώς υπερβαίνει την απλή κειμενικότητα (ένας συγγραφέας-ένα κείμενο), ανοίγεται στη διακειμενικότητα και τη διαθεματικότητα (διάφοροι συγγραφείς-πολλά κείμενα) και αγκαλιάζει τη διαπολιτισμικότητα (διάφορα άτομα-κοινωνίες-πολιτισμοί). Ως τέτοια μέθοδος, η «ανάγνωση μέσω λογοτεχνικής δικτύωσης» είναι συγγενική προς τη διδακτική μεθοδολογία που είχε επεξεργαστεί το Πρόγραμμα Σπουδών του 2011 για τη διδασκαλία της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας: εν μέρει έλκει την καταγωγή της από την ανάγνωση παράλληλων κειμένων, την ανάγνωση πολυτροπικών κειμένων, το άνοιγμα στη διαθεματικότητα και τη διακειμενικότητα, τη διαλογικότητα, τη δημιουργική γραφή, και εν μέρει εμπλουτίζεται μεθοδολογικά από την εμπειρία των αναγνωστικών κοινοτήτων και των λεσχών ανάγνωσης (με την αναγνωστική

διαδικασία των τριών σταδίων κατά τη διδασκαλία: πριν την ανάγνωση, κατά την ανάγνωση, μετά την ανάγνωση), τον ποιητικό, τον αφηγηματολογικό, τον ειδολογικό γραμματισμό, και τη χρήση των σύγχρονων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) που μεταφέρονται στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, (Ακριτόπουλος, 2016: 930-931).

Επιτρέφοντας στη σύγχρονη ελληνική σχολική πραγματικότητα η Δ.ΓΡ. ως μάθημα στο σχολείο ενισχύει την αυτοέκφραση και την ελεύθερη ανάπτυξη και παραγωγή ενός θέματος. Η Δ.ΓΡ. στη σχολική εκπαίδευση σαφώς και δεν αποσκοπεί στην προετοιμασία των συγγραφέων του μέλλοντος, αν και δεν αποκλείεται να λειτουργήσει ενausματικά προς μία τέτοια προοπτική και να στοχεύσει στην ανάπτυξη συγγραφικών δεξιοτήτων των μαθητών/ -τριών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η Δ.ΓΡ. αποτελεί μια νέα και διαφορετική πρόταση στο εκπαιδευτικό σύστημα και έρχεται να συμπληρώσει δυναμικά τη σύγχρονη παιδαγωγική, η οποία έχει απομακρυνθεί από παραδοσιακές πρακτικές που θεωρούσαν τον μαθητή έναν παθητικό δέκτη και τον καλούσαν να αποστηθίσει στείρες γνώσεις ή στην περίπτωση της Λογοτεχνίας να δεχθεί αναντίρρητα το νόημα του συγγραφέα όπως το προσέφεραν οι δάσκαλοι-αυθεντίες. Ακολουθώντας τις σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις, η Δημιουργική Γραφή ενθαρρύνει τον μαθητή να επιστρατεύσει την επινοητικότητα και τη φαντασία του, να ενεργοποιήσει όλες τις πνευματικές, ψυχικές και συναισθηματικές του δυνάμεις, ώστε να γίνει ο ίδιος δημιουργός του κειμένου, όχι μόνο κριτικός αναγνώστης-ερμηνευτής, αλλά και ανα-δημιουργός του (Κωτόπουλος, 2016: 354).

Οι παιδαγωγικές αντιλήψεις στην ξένη βιβλιογραφία για τη διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής διακρίνονται σε: α) παιδαγωγική της αντικειμενικότητας (το κείμενο ως αυτόνομος φορέας μηνύματος), β) παιδαγωγική της αυτοέκφρασης, γ) παιδαγωγική της μίμησης (αναπαραγωγή μιμήσεων τεχνικών συγγραφής), δ) παιδαγωγική της γνωστικής ανταπόκρισης (πρόσληψη του αναγνώστη) (Donelly στον Κωτόπουλο, 2015:64).

Ανατρέχοντας στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με το Π.Σ. του 2011 για το σχολείο στόχευε στην καθιέρωση και ενίσχυση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας σε όλα τα επίπεδα ανάπτυξής του. Στο Π.Σ. για τη διδασκαλία της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας του 2011 για την πρώτη Λυκείου ΦΕΚ 1562/ 27-6-11 για πρώτη φορά εμφανίστηκε

επίσημα η Δ.ΓΡ. στο ελληνικό σχολείο με προτεινόμενες δραστηριότητες και υποδείξεις προς τον εκπαιδευτικό για να συμπεριληφθούν στη διδακτική πράξη (Συμεωνάκη, 2012:1).

Το 2011-2012 στα πιλοτικά αναλυτικά προγράμματα που εφαρμόστηκαν σε επιλεγμένα σχολεία ως κεντρικός στόχος αναφέρεται η ανάπτυξη της κριτικής και ταυτόχρονα δημιουργικής σχέσης των μαθητών/ -τριών με το σύγχρονο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον καθώς και η συμβολική ενδυνάμωση της υποκειμενικότητας όλων των μαθητών/ -τριών και μαθητριών έτσι ώστε να γίνουν ενεργητικοί πολίτες και παραγωγοί πολιτισμού. Στα σχολικά εγχειρίδια συμπεριλαμβάνονταν ασκήσεις που ακολουθούσαν τη λογική της Δ.ΓΡ. χωρίς όμως αυτό να αναφερόταν ρητά (Βακάλη, 2014: 345).

Μέσω των Π.Σ του 2011 η άσκηση των μαθητών/ -τριών στη Δ.ΓΡ. στόχευε: α) στην ανάπτυξη της μαθητικής αναγνωστικής ικανότητας, διάθεσης και απόλαυσης β) στην απόλαυση της λογοτεχνίας ως τέχνης και δημιουργικού παιχνιδιού, το οποίο προσκαλεί τον μαθητή να συμμετέχει γ) στην παροχή περισσότερων ευκαιριών στη μαθητική, επινόηση, κρίση και δημιουργικότητα, δ) στη βίωση της ανακάλυψης πλευρών του κόσμου και της ζωής, ε) στην ανάπτυξη κλίματος συνεργασίας και επικοινωνίας μέσα στην τάξη και στ) στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης μέσω της πράξης της γραφής (Αναγνώστου, 2017: 33-34).

Η κριτική όμως, ανασκόπηση του Κιοσσέ φαίνεται να είναι αντίθετη με τα προηγούμενα λεγόμενα πάνω στα Π.Σ. του 2011 για τη δημιουργικότητα και τη Δ.ΓΡ. Έτσι παραθέτει: «είναι προφανές ότι δεν πρόκειται για ενσωμάτωση της Δ.ΓΡ. ως αυτόνομου διδακτικού αντικειμένου, αλλά για ένταξη ορισμένων τεχνικών και μεθόδων της στο υφιστάμενο μάθημα της Λογοτεχνίας κατά βάση, και της γλώσσας, δευτερευόντως» (Κιοσσές, 2018:14).

Στην περίπτωση της Δ.ΓΡ. λοιπόν, στην εκπαίδευση, ανακύπτει ένα επιπρόσθετο ερώτημα: η διδακτική μετάθεση της Δ.ΓΡ. μήπως οδηγεί αναπόφευκτα, στη διδακτική μετάθεση, τρόπων τινά, της έννοιας της δημιουργικότητας; Με άλλα λόγια, δεν είναι λογικό οι όροι «δημιουργικότητα» και «δημιουργία» στη λογοτεχνία και, γενικότερα, στη γραπτή λεκτική έκφραση να προσεγγίζονται διαφορετικά στην περίπτωση της παιδικής/ νεανικής ηλικίας και, ιδιαίτερα, στο σχολικό πλαίσιο; Το ερώτημα αυτό

εντάσσεται στον ευρύτερο προβληματισμό που αφορά την έννοια της δημιουργικότητας και τη σχέση της με την ηλικία του δημιουργού, καθώς και τις συνθήκες πραγμάτωσής της (Κιοσσές, 2018:18-19).

Η Δ.ΓΡ., στην ορθή «παιδαγωγική» έκφρασή της, συνιστά: α) ένα σύνολο γνώσης (κειμένων, θεωρίας, κριτικής, αλλά και τεχνικών γραφής, όπως αναδύονται μέσα από την εμπειρία λογοτεχνών και κριτικών/ μελετητών της λογοτεχνίας), β) ένα σύνολο δεξιοτήτων που μπορούν να αναπτύξουν οι μαθητές/-τριες, οι οποίες αφορούν τόσο ασκήσεις συγγραφής/ σύνθεσης (παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου) όσο και ασκήσεις ανάγνωσης, γ) ένα πλήθος εκπαιδευτικών τεχνικών που αξιοποιούνται από τον διδάσκοντα, ώστε να εισαγάγουν βαθμιαία και συστηματικά τους μαθητές στην παραπάνω γνώση και να καλλιεργήσουν τις αντίστοιχες δεξιότητές τους (Κιοσσές, 2018:31).

Ως εύλογο επακόλουθο -λόγω των σοβαρών παραλήψεων στα προηγούμενα Π.Σ.-στα Ν.Π.Σ. (2021) η διάχυση των αναφορών στη Δ.ΓΡ. σε πολλά και ποικίλα σημεία των Προγραμμάτων μπορεί ακριβώς να αποδοθεί στον πολυεπίπεδο και δυναμικό χαρακτήρα της: στη δυνατότητα της Δ.ΓΡ. να ικανοποιήσει ένα πλήθος στόχων, και μάλιστα σε όλα τα στάδια προσέγγισης ενός λογοτεχνικού έργου – και της διδακτικής της λογοτεχνίας, ευρύτερα (Κιοσσές, 2022:3).

Βασικός στόχος της Δ.ΓΡ. -έτσι όπως αποτυπώνεται στα Ν.Π.Σ. (2021)- στη λογοτεχνική εκπαίδευση είναι η πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών και η ενεργοποίηση της βιωματικής εμπλοκής τους με τα λογοτεχνικά έργα. Κριτικά, οι ποικίλες προτεινόμενες δραστηριότητες που συμπεριλαμβάνονται στα Ν.Π.Σ. υπό την κεφαλίδα της Δ.ΓΡ. είναι αποτελεσματικές μόνο όταν είναι καλά οργανωμένες και έχουν σαφή στόχο και διατύπωση: όταν συνδέονται, δηλαδή, με επιμέρους μηχανισμούς της κειμενικής κατασκευής και με τις γνώσεις και δεξιότητες που επιχειρούνται να καλλιεργηθούν στους μαθητές και τις μαθήτριά. Με τον τρόπο αυτό, η Δ.ΓΡ., χωρίς να είναι πανάκεια, αναδεικνύεται δυνάμει σε ένα ιδιαίτερα χρήσιμο μέσο ενίσχυσης της λογοτεχνικής εκπαίδευσης και καλλιέργειας ενεργών, κριτικών και δημιουργικών αναγνωστών της λογοτεχνίας (Κιοσσές, 2022:10).

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να καταστεί σαφές ότι σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες η αξιολόγηση των ασκήσεων Δ.ΓΡ. είναι ωφελιμότερη να γίνεται

μέσα από την ενθάρρυνση του μαθητή παρά από την επισήμανση των λαθών που έχει κάνει. Γι' αυτό είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό φράσεις όπως: είναι προτιμότερο, είναι καλύτερο, θα ήταν πιο ωραίο, πιο ενδιαφέρον (Σουλιώτης, 2012: 15).

Ακολουθεί συγκριτική αντιπαράθεση των Π.Σ. του 2011 και του 2021 για το πώς εντάσσουν τη δημιουργικότητα και τη Δ.ΓΡ. πλέον στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στο μάθημα της Λογοτεχνίας.

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η δημιουργική σκέψη και δημιουργικότητα στο Νηπιαγωγείο

Η δημιουργική σκέψη στο Π.Σ. του 2011 ορίζεται ως εκείνο το είδος σκέψης που οδηγεί σε νέες προσεγγίσεις, πρωτότυπες ιδέες και προοπτικές, εναλλακτικούς τρόπους κατανόησης και σύλληψης των πραγμάτων. Η δημιουργική σκέψη συνδυάζει τόσο τη διαίσθηση όσο και τη λογική κι οδηγεί στην εύρεση καινοτόμων και πρωτότυπων τρόπων διαχείρισης προβλημάτων, τα οποία αρχικά μπορεί να φαίνονται αξεπέραστα (Πρόγραμμα σπουδών Νηπιαγωγείου, 2011: 13).

Στο μοντέλο που υιοθετείται στο νέο Π.Σ. (2021) για την Προσχολική Εκπαίδευση προτείνεται μια εργαλειοθήκη τεσσάρων (4) υποδοχών, σε καθεμία από τις οποίες εμπεριέχονται τρεις (3) κατηγορίες βασικών ικανοτήτων. Οι κατηγορίες ικανοτήτων οι οποίες περιλαμβάνονται στις επιμέρους υποδοχές δεν είναι αμοιβαία αποκλειόμενες, αλλά αλληλοσυνδέονται, έτσι, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν σε πολλούς και διαφορετικούς συνδυασμούς, εξυπηρετώντας τη μαθησιακή διαδικασία. Έτσι, στην πρώτη κατηγορία-που μας ενδιαφέρει ο τρόπος προσέγγισης της δημιουργικότητας- συναντάμε ως εργαλεία σκέψης την κριτική σκέψη, τη δημιουργικότητα, την επίλυση προβλήματος και την στοχαστική λήψη αποφάσεων (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ.φ. 58961, 2021: 76266). Η δημιουργικότητα, έτσι όπως περιγράφεται στο Ν.Π.Σ., αναπτύσσεται μέσα στο πρώτο θεματικό πεδίο «Παιδί και επικοινωνία» με την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. και των πολυτροπικών κειμένων, στο τρίτο θεματικό πεδίο «Παιδί και Θετικές επιστήμες» με τη χρήση κατάλληλων ερωτημάτων

από τον εκπαιδευτικό και στο τέταρτο θεματικό πεδίο «Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση» με την κινητική και αισθητική λειτουργία.

Η Δημιουργικότητα στο Δημοτικό στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Στα παλαιότερα Α.Π.Σ. (2003) κρινόταν σκόπιμη η σύνδεση της λογοτεχνίας με το παιχνίδι, την ψυχαγωγία, την καλλιέργεια του συναισθήματος καθώς και με τον προβληματισμό-διάλογο πάνω σε ποικίλα θέματα. Τα λογοτεχνικά κείμενα του Ανθολογίου -ή αυτά που παρουσιάζονταν την ώρα της ελεύθερης ανάγνωσης- ήταν καλό να συνοδεύονταν από παιγνιώδεις δραστηριότητες φιλαναγνωσίας. Τέτοιες δραστηριότητες μπορούσαν να πραγματοποιηθούν μέσα στην τάξη ή στο χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης. Αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένες από τις τότε προτεινόμενες δραστηριότητες: Διαγωνισμοί ανάγνωσης λογοτεχνικών κειμένων, βιβλιοαινίγματα, βιβλιοκουίζ, παρουσιάσεις βιβλίων είτε από το δάσκαλο είτε από τους μαθητές με παιγνιώδεις τρόπους, συνεχής σιωπηρή ανάγνωση, ανάγνωση βιβλίων με αφορμή γεγονότα της επικαιρότητας ή πολιτιστικές δραστηριότητες της τάξης, π.χ. δημιουργία ανθολογιών, ανεύρεση βιβλίων με ένα συγκεκριμένο θέμα, πληροφορίες για συγγραφείς, σύγκριση των διασκευών γνωστών παραμυθιών κ.ά., θέσπιση αναγνωστικών βραβείων, σύνδεση λογοτεχνικών κειμένων με δραστηριότητες θεατρικής έκφρασης (αυτοσχεδιασμοί, παντομίμα, διασκευή λογοτεχνικών κειμένων σε θεατρικό σενάριο κ.ά.), δραστηριότητες σχετικές με το εικονογραφημένο βιβλίο, αφήγηση, δημιουργικό γράψιμο, παρουσίαση λογοτεχνικών βιβλίων σε ψηφιακούς δίσκους δεδομένης μνήμης (CD-ROM), σύνδεση της λογοτεχνίας με τη ζωγραφική, τη μουσική και άλλες μορφές τέχνης, χρήση μελοποιημένης ποίησης, προσκλήσεις συγγραφέων, διοργάνωση εκθέσεων βιβλίου από δασκάλους, γονείς, μαθητές, διαγωνισμοί εικονογράφησης και βιβλιοδεσίας. Ενδεικνυόταν ακόμη η ανάγνωση βιβλίων, κειμένων, επίκαιρων ειδήσεων που στοχεύουν στην κοινωνική ενσωμάτωση όλων των παιδιών (παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και όχι) (ΦΕΚ ΔΕΠΠΣ-Α.Π.Σ., 2003:44).

Στο Ν.Π.Σ. (2021) για τη Νεοελληνική Γλώσσα στο Δημοτικό στην αναφορά για τη Λογοτεχνία παρατηρείται ότι η ανάγνωση της λογοτεχνίας στην εκπαίδευση υπηρετεί τη διεύρυνση του πολιτισμικού και γλωσσικού πλούτου των μαθητών/-τριών, βοηθά

στην ανάπτυξη επικοινωνιακών δυνατοτήτων, κριτικής σκέψης, δημιουργικότητας και συμμετοχής, καλλιεργεί τη συναισθηματική νοημοσύνη και βελτιώνει το αισθητικό κριτήριο, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην υιοθέτηση αναγνωστικών συνηθειών και στην καλλιέργεια φιλαναγνωσίας. Ακόμη, στα Ν.Π.Σ. γίνεται λόγος για τις σύγχρονες έρευνες στον τομέα της γλώσσας και της λογοτεχνίας, οι οποίες εστιάζουν στην άρρηκτη σχέση μεταξύ των δύο, καθώς η λογοτεχνία, ως εξαιρετική μορφή λόγου, αναδεικνύει τη δύναμη και τη δυναμική του γλωσσικού μέσου, τις απεριόριστες δυνατότητες που παρέχει στον άνθρωπο για την αποτύπωση της δημιουργικότητας και της ευαισθησίας του (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ.φ. 5877, 2021:75073-75074).

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Η δημιουργικότητα στο Γυμνάσιο στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Στο Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 126/2016 (ΦΕΚ 211/Β/11-1-2016) «Περί σχολικού και διδακτικού έτους και της αξιολόγησης των μαθητών/ -τριών του Γυμνασίου», Άρθρο 3 παράγραφος 1.Αα, ανακοινώνεται ότι η διαδικασία αξιολόγησης της επίδοσης του μαθητή ορίζεται ως η συνολική συμμετοχή του μαθητή στη μαθησιακή διδασκαλία (τα ερωτήματα που θέτει, οι απαντήσεις που δίνει, η συμβολή του στη μελέτη ενός θέματος μέσα στην τάξη, η συνεργασία του με συμμαθητές, η επιμέλεια στην εκτέλεση των εργασιών που του ανατίθενται), από την οποία ο εκπαιδευτικός σχηματίζει εικόνα για τις γνώσεις, την κατανόηση εννοιών και φαινομένων, τις δεξιότητες επίλυσης προβλήματος, τις επικοινωνιακές δεξιότητες, την κριτική σκέψη, τη δημιουργικότητα κ.τ.λ. Στη συνέχεια, Άρθρο 5 παράγραφος 2, ανακοινώνεται ότι η Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία θα συνεξετάζονται σε τρίωρη εξέταση στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις.

Στο Ν.Π.Σ. (2021) για το μάθημα της Λογοτεχνίας Γυμνασίου η λογοτεχνία ορίζεται ως η έκφραση της ανθρώπινης δημιουργικότητας, που αποτελεί γλώσσα παρεκκλίνουσα, γλώσσα μέσα στη γλώσσα. Στη συνέχεια τονίζεται ότι η ενδυνάμωση της αναγνωστικής δεξιότητας στο Γυμνάσιο μπορεί να γίνει μέσα από προσεκτικά οργανωμένες δραστηριότητες και «επινοημένες τεχνικές» που αξιοποιούν τη φύση του λογοτεχνικού

λόγου και αναδεικνύουν την απόλαυση της αναγνωστικής εμπειρίας ως ψυχαγωγίας «μετά κόπου». Οι μαθητές/-τριες, αναγνώστες/-στριες εξοικειώνονται μέσω της βιωματικής-διερευνητικής μάθησης με τις αναγνωστικές στρατηγικές προσέγγισης του λογοτεχνικού κειμένου, συνδέουν το κείμενο με τα προσωπικά τους βιώματα και καλλιεργούν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους. Αυτές οι επισημάνσεις εδράζονται στο ότι ο λογοτεχνικός λόγος δυνητικά τροφοδοτεί το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών, ενισχύει τη δημιουργική ανάγνωση και συμβάλλει στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ.φ. 5871, 2021:75015).

Η καλλιέργεια του ψυχικού κόσμου, της αισθητικής και της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών μέσω της λογοτεχνίας επιτυγχάνεται με το να γνωρίζουν και να κατανοούν τον κόσμο στον οποίο παραπέμπουν τα λογοτεχνικά κείμενα, με το να απολαμβάνουν ακουστικά τα κείμενα ως αναγνώσματα και στη μελοποιημένη, αν υπάρχει, εκδοχή τους, με το να εξοικειωθούν σταδιακά με τη λογοτεχνική γλώσσα, για να μάθουν να απολαμβάνουν τη λογοτεχνία ως αισθητικό αγαθό, με το να ομιλούν για τα κείμενα χωρίς τον φόβο του λάθους, με το να βιώνουν τη λογοτεχνική ατμόσφαιρα αποστασιοποιούμενοι/-ες ή ταυτιζόμενοι/-ες με πρόσωπα των κειμένων, με το να αξιολογούν θεατρικές τεχνικές, αναλαμβάνοντας ρόλους με βάση τα κείμενα και να μετακινούνται από το άλλοτε στο τώρα, από το εδώ στο αλλού, με το να «παίζουν» με την ανάγνωση των κειμένων προεκτείνοντας καταστάσεις ή σχέσεις και τροφοδοτώντας με κειμενικά ερεθίσματα τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους, με το να τροφοδοτούν με τις ερωτήσεις και τις απορίες τους τον διάλογο με και για τα κείμενα, ώστε να καλλιεργείται η κριτική σκέψη και η ενσυναίσθηση των συμμετεχόντων/-ουσών, με το να χρησιμοποιούν με αφετηρία τα κείμενα τη φαντασία τους για την παραγωγή άλλων μορφών τέχνης, π.χ. θεατρικών παραστάσεων, εικαστικών έργων, μουσικών συνθέσεων, κινηματογραφικών δημιουργιών κ.ά., αξιοποιώντας και τις νέες τεχνολογίες (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ.φ. 5871, 2021:75017).

Η Δ.ΓΡ. στο Γυμνάσιο στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας τεύχος δεύτερο με αριθμό φύλλου 5768 και ημερομηνία έκδοσης 10 Δεκεμβρίου 2021 γίνεται πλέον σαφής αναφορά και ένταξης της Δ.ΓΡ. στο Ν.Π.Σ. για το μάθημα της Λογοτεχνίας.

Ειδικότερα, η Δ.ΓΡ. εντάσσεται στο μάθημα της Λογοτεχνίας ως εξής: «Η ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων σε συνδυασμό με τη δημιουργική γραφή, τις θεατρικές τεχνικές/διακαλλιτεχνικές δράσεις και την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας αποτελούν βασικούς πυλώνες του συνολικού σχεδιασμού μάθησης και διδασκαλίας της λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο. Ιδιαίτερη θέση στη μαθησιακή διαδικασία κατέχει η άσκηση στη δημιουργική γραφή, η οποία ξεκινά με απλές δραστηριότητες αρχικά, που εξελίσσονται και προσαρμόζονται στο είδος των κειμένων και στην ηλικία των παιδιών. Σημαντική ενίσχυση προσφέρουν οι τεχνικές της Παιδαγωγικής του Θεάτρου στο να εμπλέκονται οι αναγνώστες/-στριες μαθητές/-τριες στη διαδικασία βίωσης του κόσμου των κειμένων, στη δημιουργική γραφή, στον διάλογο με τα κείμενα και τους/τις συμμαθητές/-τριές τους» (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ. φ. 5871, 2021:75020-75021).

Σκοπός της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο είναι να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό περιβάλλον μάθησης μέσα στο οποίο θα ενθαρρύνονται οι διαφορετικές αναγνώσεις, θα διευρύνονται οι ποικίλες ερμηνευτικές εκδοχές και θα καλλιεργείται ο κριτικός στοχασμός, έτσι ώστε η ανάγνωση και η μελέτη των λογοτεχνικών κειμένων να αποβαίνει αποτελεσματική, ενδιαφέρουσα και απολαυστική. Η ανάγνωση σε συνδυασμό με τη δημιουργική γραφή, τις θεατρικές τεχνικές/διακαλλιτεχνικές δράσεις και την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας αποτελούν βασικούς πυλώνες του συνολικού σχεδιασμού μάθησης και διδασκαλίας της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ.φ.5871, 2021: 7520).

Εν συνεχεία, στη συγκεντρωτική απεικόνιση των Ν.Π.Σ. (2021:18) για τη Λογοτεχνία η Δ.ΓΡ. ζητείται στην παραγωγή λόγου με τις ακόλουθες οδηγίες για τους μαθητές και τις μαθήτριες: να μεταπλάθουν με τον δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες, να πειραματίζονται στη δημιουργία και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική

τους εμπειρία, να εμπλέκονται σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και μέσω της αξιοποίησης ψηφιακών εργαλείων.

Ειδικότερα, στο μάθημα της Λογοτεχνίας της Α' Γυμνασίου στο θεματικό πεδίο της παραγωγής λόγου και συγκεκριμένα στη θεματική ενότητα της Δ.ΓΡ. ζητείται ενδεικτικά από τους μαθητές και τις μαθήτριες να παροτρύνονται στην έμπρακτη κατανόηση της λειτουργίας των ποικίλων εκφραστικών τρόπων και τεχνικών μέσα από την επιλεκτική αξιοποίησή τους σε δικά τους κείμενα δημιουργικής γραφής, π.χ. διαβάζουν το ποίημα του Γ. Βαρβέρη «Ωδή στη χαρά» και γράφουν ένα μικρό διήγημα σε τρίτο πρόσωπο στο οποίο αφηγούνται μία ιστορία πραγματικής φιλίας ανάμεσα σε συνομήλικους τους και να μετατρέπουν ένα ποίημα π.χ. το «Όνειρο καλοκαιρινού μεσημεριού» (απόσπασμα) του Γ. Ρίτσου, σε αφηγηματικό κείμενο ή γράφουν ένα δικό τους ποίημα με τον τρόπο (*à la manière de*) του ποιητή (Ν.Π.Σ, 2021:22).

Στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα αναμένεται οι μαθητές/ -τριες της Α' Γυμνασίου αναμένεται να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα και βιώματα, να ενισχύουν τη φαντασία και τις γλωσσικές τους δεξιότητες, έτσι ώστε μέσα σε κλίμα πειραματισμού, παιγνιώδους εξερεύνησης και ελευθερίας να μεταπλάθουν πρωτότυπα κείμενα που προσεγγίζονται στη σχολική τάξη (Ν.Π.Σ.Λογοτεχνίας Γυμνασίου, 2021: 22).

Αντίστοιχα, στο μάθημα της Λογοτεχνίας της Β' Γυμνασίου στο θεματικό πεδίο της πεδίο της παραγωγής λόγου και συγκεκριμένα στη θεματική ενότητα της Δ.ΓΡ. ζητείται ενδεικτικά από τους μαθητές και τις μαθήτριες να αναπτύσσουν τη φαντασία τους συνθέτοντας μία μυθοπλαστική ιστορία, να παροτρύνονται στην έμπρακτη κατανόηση της λειτουργίας των ποικίλων εκφραστικών τρόπων και τεχνικών μέσα από την επιλεκτική αξιοποίησή τους σε δικά τους κείμενα δημιουργικής γραφής π.χ. γράφουν ένα δικό τους ποίημα σε ελεύθερο στίχο (τουλάχιστον τέσσερις στίχους) που εκφράζει τα όνειρά τους ή τους φόβους τους για το μέλλον, αφού έχουν προσεγγίσει ερμηνευτικά το ποίημα του Οδ. Ελύτη «Είσαι νέος...» ή διαβάζουν το ποίημα του Χ. Λ. Μπόρχες «Ένα ποίημα στους φίλους» και αφηγούνται σε πρώτο πρόσωπο τις περιπέτειες ενός/ μιας εφήβου/ -ης στην προσπάθεια του/της να στηρίξει έναν/μια φίλο/-η του/ της σε μια δύσκολη κατάσταση που αντιμετωπίζει (Ν.Π.Σ.Λογοτεχνίας Γυμνασίου, 2021: 28-29).

Στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα αναμένεται οι μαθητές/ -τριες της Β' Γυμνασίου να αναπτύσσουν τη φαντασία και τις γλωσσικές τους δεξιότητες και να μεταπλάθουν πρωτότυπα κείμενα που προσεγγίζονται στη σχολική τάξη, να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές ιδέες, σκέψεις, συναισθήματα και βιώματα (Ν.Π.Σ. Λογοτεχνίας Γυμνασίου, 2021:28-29).

Ακολούθως, στο μάθημα της Λογοτεχνίας της Γ' Γυμνασίου στο θεματικό πεδίο της παραγωγής λόγου και συγκεκριμένα στη θεματική ενότητα της Δ.ΓΡ. ζητείται ενδεικτικά από τους μαθητές και τις μαθήτριες να παροτρύνονται στην έμπρακτη κατανόηση της λειτουργίας των ποικίλων εκφραστικών τρόπων και τεχνικών μέσα από την επιλεκτική αξιοποίησή τους σε δικά τους κείμενα, να ενισχύουν τη φαντασία τους συνθέτοντας μυθοπλαστικές ιστορίες με αφορμή τα κείμενα που διαβάζουν στην τάξη, να αναπτύσσουν γλωσσικές και ψηφιακές δεξιότητες συνθέτοντας, π.χ. ένα video-poem (βίντεο-ποίημα), να ασκούνται στην σταδιακή διαμόρφωση γλωσσικών δεξιοτήτων και αισθητικών κριτηρίων για την επεξεργασία και την αποτίμηση των κειμένων τους. Παραδείγματα: να γράφουν ένα δικό τους ποίημα σε ελεύθερο στίχο (τουλάχιστον τέσσερις στίχους) όπου εκφράζουν τα όνειρά τους ή τους φόβους τους για το μέλλον, αφού έχουν προσεγγίσει ερμηνευτικά στη σχολική τάξη το ποίημα του Οδ. Ελύτη «Είσαι νέος...», να διαβάζουν ένα απόσπασμα από το «Άνθρωποι και σπίτια» του Α. Φραγκιά και να γράφουν με μορφή εσωτερικού μονολόγου τα συναισθήματα και τις σκέψεις που κάνει ο άνεργος Αργύρης, όταν αντικρίζει την απογοητευμένη σύζυγό του, Γεωργία, να διαβάζουν το ποίημα «Χρονικό» του Λ. Ξανθόπουλου και να γράψουν ένα μικρό διήγημα σε τρίτο πρόσωπο στο οποίο αφηγούνται την ιστορία του μεγάλου ή του μικρού αδερφού της οικογένειας ή τις περιπέτειες ενός σύγχρονου/-ης νέου/-ας που αποφάσισε να μεταναστεύσει (Ν.Π.Σ.Λογοτεχνίας Γυμνασίου, 2021: 36-37).

Στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα αναμένεται οι μαθητές/ -τριες της Γ' Γυμνασίου να αναγνωρίζουν και να αναπτύξουν τις δημιουργικές τους κλίσεις, να ενισχύουν τη φαντασία και τις γλωσσικές τους δεξιότητες, έτσι ώστε μέσα σε κλίμα πειραματισμού, παιγνιώδους εξερεύνησης και ελευθερίας να μεταπλάθουν πρωτότυπα κείμενα που προσεγγίζονται στη σχολική τάξη, να εκφράζουν με δημιουργικό λόγο τις δικές τους ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα, τροφοδοτώντας με κειμενικά ερεθίσματα τη δημιουργικότητά τους, να βιώνουν δια της γραφής την παιγνιώδη και

απελευθερωτική φύση του λογοτεχνικού λόγου που συμβάλλει στην αυτογνωσία και αυτοέκφραση (Ν.Π.Σ.Λογοτεχνίας Γυμνασίου, 2021:36-37).

Η αξιολόγηση της Δ.ΓΡ. στο Γυμνάσιο δεν αναφέρεται λεπτομερώς. Αναφέρεται χωρίς ιδιαίτερες επεξηγήσεις μόνο στους γενικούς δείκτες αξιολόγησης της Λογοτεχνίας ως γενικότερου μαθήματος ορίζοντας ως έναν από τους δείκτες αξιολόγησης την ανάπτυξη της φιλαναγνωσίας και της Δ.ΓΡ. (Ν.Π.Σ. Λογοτεχνίας Γυμνασίου, 2021:15).

Η δημιουργικότητα στο Λύκειο στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Σύμφωνα με την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος δεύτερο με αριθμό φύλλου 1674 και ημερομηνία έκδοσης 14 Μαΐου 2019, το τρίτο θέμα στην εξέταση της Λογοτεχνίας αφορά στην ερμηνεία και στην παραγωγή λόγου σε ένα θέμα αναγνωστικής ανταπόκρισης ή δημιουργικού μετασχηματισμού. Ζητείται από τους μαθητές /-τριες να αξιολογήσουν ιδέες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με βάση είτε τα κειμενικά συμφραζόμενα είτε τα ιστορικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα της εποχής παραγωγής του έργου (εφόσον τους δίνονται σχετικές πληροφορίες), να τις συγκρίνουν με αυτές του σήμερα ή να τις συσχετίσουν με προσωπικές εμπειρίες, βιώματα, συναισθήματα. Η έκταση του μαθητικού κειμένου κυμαίνεται από 100 έως 200 λέξεις, ανάλογα με την τάξη και τις απαιτήσεις του θέματος. Το θέμα βαθμολογείται με 40 μονάδες (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ.φ. 1674, 2019: 1674).

Η Δ.ΓΡ. στο Λύκειο στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Σύμφωνα με την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος δεύτερο με αριθμό φύλλου 5769 και ημερομηνία έκδοσης 10 Δεκεμβρίου 2021 γίνεται λόγος για την ανανέωση της Λογοτεχνίας με την εισαγωγή ασκήσεων Δ.ΓΡ.

Αναλυτικότερα, η εισαγωγή των ασκήσεων Δ.ΓΡ. στη Λογοτεχνία του Λυκείου αιτιολογείται με τη σχέση σύνδεσης ανάμεσά τους. Στην εργαστηριακή λογική της δημιουργικής γραφής, η άσκηση συμβάλλει στην απελευθέρωση της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών και στην ενδυνάμωση της κριτικής ικανότητάς τους. Οι μαθητές/-τριες λειτουργούν σε δύο αλληλοσυμπληρούμενα πεδία: γράφουν δημιουργικά και σκέφτονται κριτικά την πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της, αναπτύσσοντας ένα είδος μεταγνώσης. Η δημιουργική γραφή προσφέρει τη δυνατότητα στους/στις

μαθητές/-τριες να προσεγγίζουν βιωματικά τον λόγο και να πειραματίζονται σε ποικίλα λογοτεχνικά είδη χωρίς τον φόβο του λάθους. Επιπλέον, δίνεται έμφαση στη δημιουργική δραστηριότητα, στην αυτογνωσία μέσω της γλώσσας και στην αξιοποίηση μέσω της φαντασίας προσωπικών εμπειριών και συναισθημάτων. Με αυτόν τον τρόπο, η δημιουργική γραφή μυεί τους μαθητές και τις μαθήτριες, που δρουν συγγραφικά, στη δημιουργία και στην πραγμάτευση των νοημάτων που αποκωδικοποιούν ως πρώτοι/-ες αναγνώστες/-στριες του έργου τους (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ.φ.5769, 2021:73658).

Η Λογοτεχνία και ειδικότερα η ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων υποστηρίζεται και εμπλουτίζεται από δραστηριότητες, όπως η συνανάγνωση έργων με βάση συγκεκριμένο θεματικό άξονα, η δημιουργική γραφή, η δραματοποίηση, η σύγκριση λογοτεχνικών κειμένων με την κινηματογραφική μεταφορά τους. Επίσης, η συγγραφή κριτικής για το λογοτέχνημα, ο εντοπισμός και η επεξεργασία άρθρων που αφορούν προβλήματα και καταστάσεις ανάλογες με αυτές στις οποίες εμπλέκονται τα πρόσωπα των έργων επιτρέπουν στους/στις μαθητές/-τριες να διεισδύουν βιωματικά στο σύμπαν του κειμένου. Να συμπληρώνουν τις σιωπές του. Να το μετασχηματίζουν και να συναισθάνονται τις αξίες και τη δράση των μυθοπλαστικών χαρακτήρων. Να κατανοούν, έτσι, βαθύτερα τους μηχανισμούς και το περιεχόμενο του λογοτεχνικού έργου (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ.φ.5769, 2021:73662).

Στην αναλυτική απεικόνιση του Π.Σ. (2021) της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας της Α' Λυκείου στη θεματική ενότητα της Δ.ΓΡ. περιγράφονται ως προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα να ασκούνται οι μαθητές/-τριες στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της Δημιουργικής Γραφής (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ.φ. 5769, 2021:73665).

Ακολούθως, στην αναλυτική απεικόνιση του Π.Σ. (2021) της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας της Β' Λυκείου στη θεματική ενότητα της Δ.ΓΡ. περιγράφονται ως προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα να μεταπλάθουν οι μαθητές/-τριες με τον δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ. φ. 5769, 2021:73667).

Τέλος, στην αναλυτική απεικόνιση του Π.Σ. (2021) της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας της Γ' Λυκείου στη θεματική ενότητα της Δ.ΓΡ. περιγράφονται ως προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα να εμπλέκονται οι μαθητές/-τριες δημιουργικά σε βιωματικές παιγνιώδεις δραστηριότητες που προκύπτουν από τα λογοτεχνικά κείμενα και να προβληματιστούν σχετικά με τις θεραπευτικές διαστάσεις της εκφραστικής-δημιουργικής γραφής για το άτομο, να επισημαίνουν τα «υλικά κατασκευής» των ηρώων / αντι-ηρώων μιας αφήγησης: λέξεις / φράσεις, σχήματα λόγου, που περιγράφουν εξωτερικά και εσωτερικά (π.χ. (ψυχολογικά και ιδεολογικά) τους χαρακτηριστικά, εικόνες, σκηνές, αφηγηματικές τεχνικές και τρόπους (τύποι αφηγητή/οπτική γωνία, σχόλιο του αφηγητή ή άλλων προσώπων) (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, αρ. φ. 5769, 2021:73670).

Για την αξιολόγηση της Δ.ΓΡ. στο μάθημα της Λογοτεχνίας και για τις τρεις τάξεις του Λυκείου προτείνεται μια σειρά κριτηρίων με βάση τα οποία μπορούν να αξιολογούνται, κατά περίπτωση, τα σχετικά κείμενα των μαθητών/-τριών, με διαβάθμιση ως προς τον συνολικό βαθμό δημιουργικότητας («Γράφει πολύ δημιουργικά», «Γράφει δημιουργικά», «Προσπαθεί, μπορεί να γίνει πιο δημιουργικός/-ή», «Πρέπει να εμπλακεί περισσότερο»). Πρόκειται για κριτήρια που αφορούν το περιεχόμενο, τη δομή/οργάνωση, τη γλώσσα/ύφος, τις λογοτεχνικές συμβάσεις και την κριτική/ανατροφοδότηση σε ατομικό και συνεργατικό επίπεδο (Ν.Π.Σ. Λογοτεχνίας Λυκείου 2021:16).

Πώς σημασιοδοτείται η Δημιουργική Γραφή στο ΠΣ του Λυκείου για τη Λογοτεχνία;

Όπως αναφέρεται στον Οδηγό του Εκπαιδευτικού που συνοδεύει τα Νέα Προγράμματα Σπουδών Λογοτεχνίας για το Λύκειο με Επόπτη τον κύριο Κωτόπουλο Η. Τριαντάφυλλο (2022: 7-8), η Δημιουργική Γραφή (Δ.ΓΡ.) νοείται ως άσκηση στη γραφή, ως λόγος αυτόνομος και πρωτογενής, που απαιτεί ιδιαίτερο διδακτικό χειρισμό. Η έμφαση δίνεται στη διερεύνηση και τη διασφάλιση των συνθηκών μέσα στις οποίες απελευθερώνεται η δημιουργικότητα κάθε μαθητή/-τριας. Το δημιουργικό γράψιμο προϋποθέτει ότι ο γράφων υιοθετεί μια ενεργό κριτική προσέγγιση έναντι της πραγματικότητας και των κειμένων, έτσι ώστε να είναι σε θέση: α) να συγγράψει, β) να επανεξετάσει, γ) να αναθεωρήσει και να διασκευάσει μέρος της δουλειάς του/της, καθώς λειτουργεί ταυτόχρονα σε δύο συμπληρωματικά επίπεδα: να γράφει (δημιουργικά) και να σκέφτεται κριτικά την πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της. Η μέθοδος αυτή προσεγγίζει βιωματικά τον λόγο και τις δυνατότητές του και στηρίζεται στην αναδόμησή του, με σκοπό την παραγωγή νέων κειμένων. Για τον/την μαθητή/-τρια η περιπέτεια της Δημιουργικής Γραφής συνιστά έναν εξαιρετικό τρόπο να βιώσει τη γραφή. Με τη Δ.ΓΡ. δίνεται έμφαση στη δημιουργική δραστηριότητα, στην αυτο-αποκάλυψη μέσω της γλώσσας και στην ευφάνταστη αξιοποίηση προσωπικών εμπειριών και συναισθημάτων.

Ποια είναι η θέση της Δημιουργικής Γραφής στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας;

Η Δ.ΓΡ., ως μια μορφή έκφρασης που πηγάζει από τη φαντασία, εφόσον αυτή αξιοποιηθεί με τα κατάλληλα ερεθίσματα, βοηθάει τον/την μαθητή/-τρια να αφυπνίσει τη δημιουργική ικανότητά του/της, να εκτονωθεί και να απελευθερωθεί πνευματικά. Ο/Η εκπαιδευτικός διδάσκει τις τεχνικές με τις οποίες ο/η μαθητής/-τρια θα εκφραστεί γραπτά με πρωτοτυπία και ευελιξία. Με αφορμή τα λογοτεχνικά κείμενα, οι μαθητές/-τριες ασκούνται σε γλωσσικές ανατροπές, ώστε να μορφοποιήσουν ευφάνταστα προσωπικές εμπειρίες και ιδέες και να πειραματιστούν σε ποικίλα λογοτεχνικά είδη. Με διδακτικές τεχνικές ανοικτού τύπου και σε ένα παιδαγωγικό πλαίσιο απαλλαγμένο από μονότροπες κατευθύνσεις, η σκέψη του/της μαθητή/-τριας ωθείται σε αποκλίνουσες εκφράσεις. Αναζητά τα ερεθίσματα εκείνα που θα βοηθήσουν την παραγωγή και την οργάνωση των ιδεών του/της, την επιλογή της κατάλληλης δομής του κειμένου, τον έλεγχο και τον αρχικό ή και τελικό ανασχεδιασμό του, ο

οποίος ταυτόχρονα προσφέρει ως μεταγνώση αλλά και ως απόλαυση την παραγωγή του γραπτού λόγου. Επομένως, ο/η εκπαιδευτικός μεριμνά για ένα υποστηρικτικό περιβάλλον που καταπολεμά την τυποποίηση της σκέψης, τη ‘‘συμμόρφωση’’, τον φόβο του λάθους και την απόλυτη κυριαρχία της λογικής. Παράλληλα, αξιοποιεί παιδαγωγικά τις βασικές έννοιες και τις γενικές αρχές της διδασκαλίας των κειμένων. Η πολυσημία των λογοτεχνικών έργων, οι αναπαραστάσεις που προσφέρουν, η παρουσίαση ανθρώπινων καταστάσεων και συναισθημάτων από ποικίλες οπτικές γωνίες διαφορετικών χαρακτήρων, με πλοκή και γλωσσικό ύφος υψηλών απαιτήσεων και αισθητικής, ωριμάζουν σταδιακά τον αναγνώστη-μαθητή και τον οδηγούν στην αυτοέκφραση.

Ποια είναι η προστιθέμενη αξία της Δ.ΓΡ. στο Π.Σ. της Λογοτεχνίας;

Η Δ.ΓΡ. ανοίγει νέες δυνατότητες στη διερευνητική, ερμηνευτική και αισθητική διάσταση του μαθήματος αλλά και στη διαμόρφωση θετικής στάσης απέναντι στην τέχνη του λόγου και του πολιτισμού ευρύτερα, καθώς λειτουργεί ως: α) δραστηριότητα που εμπλουτίζει τη διερεύνηση των μηχανισμών του κειμένου και των σημασιών που κατασκευάζονται από αυτούς. Η διδασκαλία δεν εγκλωβίζει τον/την μαθητή/-τρια στην αναγνώριση των γλωσσικών και δομικών χαρακτηριστικών του κειμένου αλλά και στην αξιοποίησή τους, προκειμένου να παραγάγει τα δικά του/της κείμενα. Η απλή γνώση και αναγνώριση εμπεδώνεται με έναν κριτικό τρόπο, καθώς ο/η μαθητής/-τρια γράφοντας συνειδητοποιεί τη διαφοροποιητική λειτουργία των σχημάτων ή δομών που αξιοποιεί στα δικά του/της κείμενα. β) διδακτική πρακτική κατάλληλη να υποστηρίξει τη διαμόρφωση αισθητικών κριτηρίων μέσω της επίγνωσης της γοητείας αλλά και της δυσκολίας της γραφής. Οι μαθητές/-τριες, δοκιμάζοντας εναλλακτικούς τρόπους γραφής, συνειδητοποιούν τόσο την ωρίμανσή τους ως προς τη διαμόρφωση των αισθητικών κριτηρίων τους όσο και τον κοπιώδη χαρακτήρα που χαρακτηρίζει τη δημιουργία.

Παράλληλα, η Δ.ΓΡ. λειτουργεί ως απελευθερωτική και θεραπευτική δραστηριότητα που οδηγεί στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, καλλιεργώντας την αυτογνωσία και την κοινωνιογνωσία.

Κριτήρια Αξιολόγησης της Δημιουργικής Γραφής

Περιεχόμενο: Ποικιλία και πρωτοτυπία ιδεών, ανάδειξη θέματος/θεμάτων, πρόκληση προβληματισμών, συναισθηματική εγρήγορση, νοηματική αλληλουχία, φαντασιακή/επινοητική ανάπλαση της προσωπικής εμπειρίας.

Δομή και οργάνωση: α) Τεχνικές και επιλογές στη δόμηση/σύνθεση του κειμένου (χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό, επιλογή και χρήση αφηγηματικής φωνής και αφηγηματικών τεχνικών οπτική γωνία, μοτίβα κ.ά.), β) εστίαση στο θέμα/στα θέματα, γ) ευρηματικότητα (π.χ. τίτλος, αρχή/τέλος του κειμένου).

Γλώσσα-Ύφος: α) Γλωσσοπλαστική ικανότητα, β) πρωτοτυπία στη χρήση των γλωσσικών συμβάσεων, γ) λειτουργική χρήση των σημείων στίξης, δ) προσωπικό ύφος, πληρότητα, γλωσσική επάρκεια.

Η Τήρηση των λογοτεχνικών συμβάσεων ή δημιουργική υπέρβασή τους λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα παραπάνω.

Κριτική/ανατροφοδότηση: α) Ικανότητα κριτικής ανάγνωσης και αναθεώρησης του γραπτού (δεύτερη γραφή), β) συνεργατική ανατροφοδότηση στο πλαίσιο της ομάδας, γ) ικανότητα κατανόησης και αξιοποίηση της κριτικής της ολομέλειας.

1.3.3 Διδασκαλία ενηλίκων και Δημιουργική Γραφή

Σε ένα Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής (Β.Ε.Δ.ΓΡ) ο εκπαιδευτής είναι πάνω απ' όλα εμπυχωτής. Σκοπός του είναι να καθοδηγήσει και να ασκήσει τους εκπαιδευόμενους σε διάφορες δραστηριότητες, έτσι ώστε να εμπλακούν σε κάτι δημιουργικό. Ο ρόλος του είναι να μνήσει τους εκπαιδευόμενους στην τέχνη, τη δημιουργικότητα, τον πειραματισμό, τη σύλληψη μιας ιδέας, την επινόηση, τη φαντασία, την έμπνευση, την πρωτοτυπία, την αυθεντικότητα και την ευαισθησία.

Οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι σε ένα εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής είναι συνειδητοποιημένοι και έχουν αρκετές γνώσεις και εμπειρίες. Συχνά θυσιάζουν χρόνο και καταβάλλουν σχετικά δίδακτρα για να το παρακολουθήσουν, άρα περιμένουν από τον εκπαιδευτή τους να είναι καταρτισμένος, να τους συναρπάσει, να τους γοητεύσει και να τους ενθουσιάσει, να έχει ένα καλά προετοιμασμένο σχέδιο μαθήματος, όπου θα τηρούνται τα χρονικά όρια, να είναι σαφής όταν δίνει οδηγίες, να είναι χρήσιμος και περιεκτικός στη φάση της ανατροφοδότησης, να δημιουργεί φιλική και οικεία ατμόσφαιρα και να τους συμπεριφέρεται με ενθουσιασμό (Byron, 1995: 8 & 14).

Η νέα προοπτική για την Εκπαίδευση και την Εκπαίδευση Ενηλίκων βασίζεται στην έννοια της Διά Βίου Μάθησης και υπογραμμίζει τον πρωταρχικό στόχο της εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης ενηλίκων στις σύγχρονες κοινωνίες. Η νέα προοπτική τονίζει ότι είναι αναγκαίο να εξασφαλιστεί η συμμετοχή όλων των ενηλίκων στην κοινωνία και τον κόσμο της εργασίας.

Επιπλέον, η νέα προοπτική διακρίνει τρεις βασικούς τομείς δεξιοτήτων και μάθησης: α) τον γραμματισμό των ενηλίκων και την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων β) την παροχή συνεχιζόμενης κατάρτισης και επαγγελματικής ανάπτυξης και γ) την προώθηση της ενεργού συμμετοχής στα κοινά-εκπαιδευτικά μέτρα, που ενδυναμώνουν τους ανθρώπους να ασχολούνται με ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών θεμάτων.

Στόχοι της εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι να εξοπλιστούν τα άτομα με τις απαραίτητες ικανότητες για να ασκήσουν και να συνειδητοποιήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, να αναλάβουν τον έλεγχο των φτωχών ανθρώπων, να μπορέσουν να εξελιχθούν προσωπικά και επαγγελματικά και να συμμετάσχουν ενεργά στις κοινωνίες και στο περιβάλλον όπου ζουν.

Επομένως, η Εκπαίδευση και η Εκπαίδευση Ενηλίκων είναι σημαντικό εργαλείο για τα κράτη μέλη για την οικονομική ανάπτυξη, την αξιοπρεπή εργασία, τη βελτίωση της υγείας και της ευημερίας και τη συμβολή τους στις βιώσιμες κοινωνίες μάθησης, (Unesco, 2015:4).

Κύρια προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να προωθήσει δράσεις σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, που θα δώσουν διέξοδο στα άτομα, μέσω της διά βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, για να ανταποκριθούν στις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές ανάγκες. Η υιοθέτηση μιας ανάλογης εκπαιδευτικής πολιτικής από φορείς εκπαίδευσης και κατάρτισης, είναι αυτή που θα επιταχύνει την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, βασιζόμενη στην κοινωνία της γνώσης και της εκπαίδευσης (Ιορδανίδης, 2006:159).

Η Εκπαίδευση Ενηλίκων αφορά οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή πρόγραμμα σκόπιμα σχεδιασμένο από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα, για να ικανοποιήσει, οποιαδήποτε ανάγκη κατάρτισης ή ενδιαφέροντος που ενδέχεται να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής ενός ανθρώπου που έχει υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η κύρια δραστηριότητά του δεν είναι πλέον η εκπαίδευση. Η «σφαίρα» της, επομένως, καλύπτει μη επαγγελματικές, επαγγελματικές, γενικές, τυπικές και μη τυπικές σπουδές, καθώς επίσης και την εκπαίδευση που έχει συλλογικό κοινωνικά σκοπό (ΟΟΣΑ, 1977 στο Rogers 2002: 55).

Ο εκπαιδευτής ενηλίκων είναι ηγέτης και διαμορφωτής. Αυτό σημαίνει ότι είναι δυναμικός στο να επιλύει συγκρούσεις και προβλήματα που ανακύπτουν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία χωρίς να θίγει κανέναν. Είναι διεκπεραιωτής, πειθαρχημένος και αξιόπιστος ως προς το ότι εφαρμόζει αυτά που λέει, για να ανταποκριθεί στους στόχους της εκπαιδευτικής διεργασίας. Ακόμα, είναι ειδικός επιστήμονας γιατί παρέχει στην ομάδα εξειδικευμένες γνώσεις ενός επιστημονικού αντικειμένου. Επίσης, είναι επινοητής, ευρηματικός και δημιουργικός στις εκπαιδευτικές του μεθόδους. Είναι επιπλέον και εμπυχωτής και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να επικρατεί στους εκπαιδευομένους αίσθημα αμοιβαίας ή ανεπτυγμένης υπευθυνότητας στη μάθηση. Θέτει στο επίκεντρο της προσοχής του τους εκπαιδευομένους, τους βοηθά να εκφράζουν αυτά που κατανοούν και τους εκτιμά γι' αυτό που είναι και όχι γι' αυτό που θα έπρεπε να είναι. Τέλος, ο εκπαιδευτής είναι καλλιεργημένος πνευματικά και ηθικά. Αυτό σημαίνει ότι είναι ευσυνείδητος στην εργασία του, επιδιώκει και δεν ξεχνά να

διορθώνει τα λάθη του, προτείνει δοκιμαστικές λύσεις όταν οι ανάγκες των εκπαιδευομένων το απαιτούν και σχολιάζει την πορεία της ομάδας ως αντικειμενικός παρατηρητής, (Οικονόμου, 2011: 14-15). Επομένως, όλα τα παραπάνω συγκροτούν το σύνολο των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του παιδαγωγικού και εκπαιδευτικού ρόλου που επιβάλλεται να υιοθετήσει ένας εκπαιδευτής ενηλίκων (Ιορδανίδης, Τσακιρίδου, Παραφέστα, 2010:239).

Στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. των Γκόρα & Ακριτόπουλου, (2018: 187-193) προτείνονται ορισμένες εκπαιδευτικές τεχνικές, οι οποίες έχουν εφαρμοστεί επιτυχώς στα εργαστήρια που διοργανώνουν. Οι προτεινόμενες αυτές εκπαιδευτικές τεχνικές παρουσιάζονται και σε σχετικό video στο youtube. Μέχρι σήμερα το video με τίτλο «Η εναρκτήρια συνάντηση σε ένα βιωματικό εργαστήρι Δημιουργικής Γραφής» έχει συγκεντρώσει περίπου 3.850 προβολές. Αυτό ενδεχομένως φανερώνει το ενδιαφέρον των χρηστών του διαδικτύου να ενημερώνονται και μέσω youtube.

Πιο συγκεκριμένα, η εναρκτήρια συνάντηση έχει καθοριστική σημασία για την πορεία της εκπαιδευτικής διεργασίας και για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων. Ο εκπαιδευτής ενηλίκων έχει τη δυνατότητα στην εναρκτήρια συνάντηση να δράσει αξιοποιώντας τις κατάλληλες τεχνικές, ώστε να προλάβει ανεπιθύμητα φαινόμενα όπως η πρόωρη εγκατάλειψη του εργαστηρίου, η αδιαφορία, η πλήξη.

Παράλληλα, στην εναρκτήρια συνάντηση χτίζεται σταδιακά η συγκρότηση της ομάδας μέσα από την αλληλεπίδραση των εκπαιδευομένων και του εκπαιδευτή. Η αξία της εναρκτήριας συνάντησης και των σωστών βημάτων για τη διαμόρφωση του μαθησιακού συμβολαίου είναι απαραίτητη σ' οποιαδήποτε ομάδα κι αν συγκροτείται.

Τα βήματα της εναρκτήριας συνάντησης είναι τρία. Το πρώτο βήμα σχετίζεται με τη γνωριμία των εκπαιδευομένων με τον εκπαιδευτή τους και μεταξύ τους. Το δεύτερο βήμα σχετίζεται με τη διάγνωση των αναγκών και των προσδοκιών των μαθητών/τριών/. Το τρίτο βήμα, με τους κανόνες λειτουργίας της ομάδας και *υπογράφεται* το μαθησιακό «συμβόλαιο» κατά το οποίο δεσμεύονται όλοι για την επίτευξη των στόχων (μαθησιακά αποτελέσματα).

Με αφετηρία τη γνωριμία των μελών μεταξύ τους, μερικές τεχνικές γνωριμίας, που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένας εκπαιδευτικός, είναι: η αυτοπαρουσίαση, η γνωριμία σε

ζευγάρια, το χαρακτηριστικό, η αλυσίδα, η καρτέλα, (Τσιμπουκλή & Φίλλιπς, 2008: 112-113).

Με την τεχνική της αυτοπαρουσίασης κάθε μέλος - συμπεριλαμβανομένου και του εκπαιδευτή - παρουσιάζει τον εαυτό του δίνοντας είτε επαγγελματικές είτε προσωπικές πληροφορίες. Με την τεχνική της γνωριμίας σε ζευγάρια κάθε μέλος διαλέγει ένα από τα υπόλοιπα μέλη και συζητά μαζί του για την επαγγελματική πορεία, για την προσωπική ζωή και για τους λόγους, που επέλεξαν να παρακολουθήσουν το συγκεκριμένο εργαστήριο. Ορισμένες φορές, τα μέλη επιλέγουν ως ταίρι τους αυτόν που κάθεται δίπλα τους, ενώ άλλα πιο συνεσταλμένα μέλη μένουν μόνα τους. Εδώ, ο ρόλος του εκπαιδευτή είναι διακριτικός και ζητάει να χωριστούν με βάση την ηλικία, το φύλο ή το χρώμα της μπλούζας.

Με την τεχνική του χαρακτηριστικού οι εκπαιδευόμενοι αρχικά γράφουν σε ένα χαρτί κάτι που τους εκφράζει ή κάτι που τους αρέσει να κάνουν και στη συνέχεια αναζητούν συζητώντας ποιο άλλο μέλος της ομάδας έχει το ίδιο κοινό χαρακτηριστικό.

Με την τεχνική της αλυσίδας ξεκινάει ένα μέλος λέγοντας το όνομά του, το επόμενο λέει το δικό του και του προηγούμενου και γενικά κάθε μέλος συστήνεται και επαναλαμβάνει τα ονόματα που ακούστηκαν. Στο τέλος ο πρώτος που συστήθηκε αναλαμβάνει να πει όλα τα ονόματα της ομάδας.

Με την τεχνική της καρτέλας- είθισται όταν ο αριθμός των μελών είναι αρκετός- ο εκπαιδευτής να μοιράζει καρτελάκια, στα οποία οι εκπαιδευόμενοι γράφουν τα ονόματά τους.

Στη συνέχεια τα μέλη της ομάδας, αφού έχουν γνωριστεί μεταξύ τους, συζητούν τις προσδοκίες τους από το πρόγραμμα και τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες κάνοντας ερωτήσεις προς τον εκπαιδευτή. Στη φάση αυτή ο εκπαιδευτής πρέπει να λάβει υπόψη του: 1) όσες προσδοκίες και ανάγκες ειπωθούν από τον ίδιο 2) όσες ειπωθούν από τους εκπαιδευόμενους 3) και όσες θα προσπαθήσουν να καλύψουν ολόκληρη την ομάδα. Ο εκπαιδευτής στο βήμα αυτό πρέπει να είναι σαφής, αναλυτικός και κατανοητός.

Τέλος, η ομάδα μπορεί να περάσει στο επόμενο βήμα το οποίο είναι η δημιουργία του εκπαιδευτικού συμβολαίου. Στο εκπαιδευτικό συμβόλαιο τίθενται θέματα προς

συζήτηση, οι στόχοι και οι κανόνες λειτουργίας (ώρα έναρξης και λήξης, διάλειμμα). Ο εκπαιδευτής δεσμεύεται για την τήρησή του και ζητάει και την ηθική δέσμευση των εκπαιδευομένων. Το μαθησιακό συμβόλαιο αξιοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διεργασίας. Ωστόσο, δεν αποτελεί απαράβατη συμφωνία, μπορεί να αλλάξει, αν αλλάξουν οι ανάγκες.

Συμπερασματικά, η εναρκτήρια συνάντηση είναι πολύ ουσιαστική, καθώς είναι η πρώτη συνάντηση του εκπαιδευτή με τους εκπαιδευόμενους. Η μείωση της έντασης και του άγχους των εκπαιδευομένων, η γνωριμία μεταξύ τους, η διεύρυνση των αναγκών και των προσδοκιών και η τήρηση κανόνων και θεμάτων δεοντολογίας αποτελούν τα θεμέλια της σχέσης που χτίζεται από τα μέλη της ομάδας. Ο εκπαιδευτής σε όλη αυτή τη διαδικασία έχει το ρόλο του μέντορα. Ο ρόλος του μέντορα καλύπτει ένα ευρύ φάσμα αναπτυξιακών δραστηριοτήτων και ξεκλειδώνει την αλλαγή του καθοδηγούμενου, ενώ ταυτόχρονα να ενισχύει την αυτοπεποίθηση και την ετοιμότητα για δράση (Παππά & Ιορδανίδης, 2017:113-114).

Οι ενήλικες έχουν διαφορετικές ανάγκες, κίνητρα και περιορισμούς στη ζωή τους σε σχέση με τα παιδιά (Baharudin et al, 2013: 773). Έτσι, συχνά συναντούν διάφορα εμπόδια στη μάθηση. Σύμφωνα με την Cross τα εμπόδια στη μάθηση ομαδοποιούνται και ταξινομούνται ως εξής: εμπόδια του φράγματος κατάστασης (situational barrier), του φράγματος διάθεσης (dispositional) και του φράγματος θεσμών (institutional barrier). Με τον όρο «φράγμα κατάστασης» η Cross εννοεί εκείνα τα εμπόδια που σχετίζονται με δεσμεύσεις προς την εργασία και την οικογένεια ή με την οικονομική δυνατότητα. Με τον όρο «φράγμα διάθεσης» εννοεί συμπεριφορές και στάσεις που αποκλείουν τη συμμετοχή του ενήλικα στη μάθηση είτε επειδή δεν του αρέσει για παράδειγμα το διάβασμα, είτε επειδή θεωρεί ότι είναι πολύ μεγάλος για να μάθει. Με τον όρο φράγμα θεσμών εννοεί εκπαιδευτικές διαδικασίες ή πρακτικές που εμποδίζουν ή αποθαρρύνουν τους ενήλικες από τη μάθηση, όπως το περιεχόμενο και η οργάνωση του μαθήματος, ο εκπαιδευτικός, (Cross, 1974:5-6). Οι Merriam & Caffarella πάλι κατατάσσουν τα εμπόδια στη μάθηση σε εξωτερικά και εσωτερικά εμπόδια. Εξωτερικά είναι εκείνα τα εμπόδια που δεν έχουν σχέση με το άτομο και είναι συχνά πέραν του ελέγχου του, ενώ εσωτερικά είναι εκείνα τα εμπόδια που αντικατοπτρίζουν προσωπικές συμπεριφορές (Merriam & Caffarella, 1999: 56-57) .

Επίσης, πολλές φορές κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας μπορεί να επέλθει κάποια σύγκρουση. Για τους περισσότερους ανθρώπους ο όρος «σύγκρουση» έχει αρνητικό περιεχόμενο. Ωστόσο οι συγκρούσεις είναι μέρος της ανθρώπινης φύσης. Καθοριστικό ρόλο στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των συγκρούσεων επιτελεί ο εκπαιδευτής και οι τεχνικές που χρησιμοποιεί. Οι πέντε επικρατέστεροι τρόποι με τους οποίους ένας εκπαιδευτής μπορεί να διαχειριστεί τις συγκρούσεις είναι: η αποφυγή, η εξομάλυνση ή παραχώρηση, ο συμβιβασμός, η χρήση εξουσίας και η συνεργασία (Μητσαρά & Ιορδανίδης, 2015:58& 60).

1.4 Βιωματικά Εργαστήρια

1.4.1 Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής (Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.)

Με τον όρο Β.Ε.Δ.Γ.Ρ. εννοούμε τη διοργάνωση εκπαιδευτικής συνάντησης από συγγραφείς ή εμπυχωτές, οι οποίοι συγκεντρώνουν ανθρώπους που θέλουν να γράψουν, να βρουν τη φωνή τους στο χαρτί, να ανταλλάξουν ιδέες, να διαβάσουν, να ασκήσουν κριτική και γενικά να συμμετάσχουν μέσα σε μία ομάδα (Perdriault, 2006:3).

Σημαντικό μέρος της διδακτικής διαδικασίας της Δ.Γ.Ρ. στο Πανεπιστήμιο αποτελούν τα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ. Ο Wilbur Schramm, πρώτος διευθυντής του εργαστηρίου συγγραφέων του Iowa, αναγκάστηκε να υπερασπιστεί την ακαδημαϊκότητά του υποστηρίζοντας ότι είναι συγκρίσιμο τόσο σε ποιότητα όσο και σε αυστηρότητα με οποιαδήποτε άλλη ακαδημαϊκή μελέτη. Οι πτυχιούχοι σπουδαστές δεν θα έβρισκαν τη συγγραφή ενός καλού έργου, νουβέλας ή ποιητικής συλλογής, ως ένα εύκολο υποκατάστατο απέναντι στην εκπόνηση μιας διπλωματικής εργασίας ή μιας διδακτορικής διατριβής (Κωτόπουλος & Φωτόπουλος, 2017: 129). Τα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ. συμβάλλουν με τη βιωματική υπόσταση και λειτουργία τους στην κατανόηση των σχέσεων εκπαίδευσης-κοινωνίας και των σχέσεων εντός των πανεπιστημιακών και σχολικών αιθουσών, μέσα από μια ριζοσπαστική παιδαγωγική, η οποία συμβάλλει δραστικά στον μετασχηματισμό της εκπαιδευτικής αλλά και της κοινωνικής πραγματικότητας. Και αυτό διότι με την αναμόρφωση των μαθημάτων της Λογοτεχνίας, αλλά και εν γένει της συγγραφής, διαμορφώνονται τελικά μέσω της αισθητικής οδού συνειδητοποιημένοι, ενεργοί και

δημοκρατικοί πολίτες στην Ευρώπη και στον κόσμο γενικότερα (Κωτόπουλος & Φωτόπουλος, 2017: 134).

Εργαστήρια Δ.ΓΡ. προσφέρονται σήμερα στην ελληνική επικράτεια από διάφορους φορείς, εκδοτικούς οίκους, βιβλιοπωλεία, συγγραφείς, επιστημονικούς συλλόγους - ενίοτε άσχετους με το αντικείμενο, βιβλιοθήκες, ακόμη και από εκκλησιαστικά ιδρύματα. Πρέπει κάποια στιγμή ευθαρσώς να διακρίνουμε την ποιότητα και τη στόχευσή τους, να έχουμε την παρηρησία και με εντιμότητα να ανοίξουμε τη συζήτηση αυτή και να προχωρήσουμε ακόμη και σε αξιολογήσεις του έργου τους (ίσως και της επιλογής των διδασκόντων ή των κριτηρίων επιλεξιμότητας που θέτουν ή δεν θέτουν), πάντοτε βέβαια ενθυμούμενοι την υποκειμενικότητα και της δικής μας άποψης. Ορισμένα υπόσχονται συγγραφική καταξίωση, άλλα με μεγαλύτερη υπευθυνότητα, αλλά και γνώση της λογικής της Δ.ΓΡ. εξηγούν στους συμμετέχοντες την αξία και τη δυναμική της ίδιας της διαδικασίας, τον προσωπικό κόπο που χρειάζεται να καταβληθεί και τα αναμενόμενα οφέλη τα οποία μπορούν να προσδοκούν (Κωτόπουλος, 2015: 12-13). Σήμερα ένα «Εργαστήριο» μπορεί να θεωρηθεί ως ο τόπος, πραγματικός ή ψηφιακός, όπου συναντώνται με συναίνεσή τους οι εκπαιδευόμενοι με τον εκπαιδευτή τους, με αποκλειστικό στόχο την έμπρακτη εφαρμογή μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας επί τόπου (in situ). Και στην περίπτωση ενός Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής, τη συγγραφή κειμένων. Επομένως, ένα εργαστήριο Δ.ΓΡ. οργανώνεται και λειτουργεί με βάση εκπαιδευτικούς, πολιτισμικούς, οικονομικούς όρους και προϋποθέσεις (Ακριτόπουλος, 2021). Το Εργαστήριο είναι το κλειδί, δεδομένου ότι εκεί η γραφή οδηγεί στην παραγωγή έργων όχι για αποκλειστικά ακαδημαϊκή αξιολόγηση, αλλά για διηγήματα, μυθιστορήματα, ποιήματα και θεατρικά έργα που διαχέονται στην κοινωνία, διαμορφώνουν αναγνωστικές συμπεριφορές και επιστρέφουν ως αντικείμενα μελέτης των λογοτεχνικών σπουδών (Κωτόπουλος, 2013: 522).

Σε ένα Β.Ε.Δ.ΓΡ., όπως οργανώνεται και λειτουργεί στην άτυπη εκπαίδευση σε ενήλικες, πραγματοποιούνται βιωματικές δραστηριότητες και δραστηριότητες, αναγιγνώσκονται λογοτεχνικά αποσπάσματα, διδάσκονται και συζητούνται γενικά και ειδικά θεωρητικά ζητήματα λογοτεχνικής γραφής και ανάγνωσης. Παράλληλα, οι εκπαιδευόμενοι παράγουν κείμενα και αξιολογούν το Β.Ε.Δ.ΓΡ. που παρακολούθησαν (Γκόρα & Ακριτόπουλος, 2018:2641-2648).

Από το καλοκαίρι του 2017 μέχρι το Φθινόπωρο του 2020 υλοποιήθηκαν 27 Β.Ε.Δ.ΓΡ. σε Κοζάνη, Πάτρα, Φλώρινα και Ρίο και σε ποικίλους χώρους, όπως Κέντρα Ψυχολογικής Στήριξης και Οικογενειακής Ψυχοθεραπείας, Art-Café, Θέατρα, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις (ΜΚΟ), Καλλιτεχνικά Εργαστήρια, Συνέδρια, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης, Νηπιαγωγεία, πλατφόρμα του Zoom.

Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. είχαν διαφορετικό τίτλο και θέμα κάθε φορά, τριώρη διάρκεια, και σχετικά σταθερό κόστος συμμετοχής. Απευθύνονταν σε όποιον ήθελε να τα παρακολουθήσει και δεν προαπαιτούσαν την παρακολούθηση όσων εργαστηρίων προηγήθηκαν.

Για την οργάνωση και τη λειτουργία των παραπάνω Β.Ε.Δ.ΓΡ. χρησιμοποιήθηκαν διάφορες διεπιστημονικές γνώσεις και τεχνολογικά μέσα. Για τον καθορισμό του εκπαιδευτικού πλαισίου χρησιμοποιήθηκε η άτυπη μάθηση. Την άτυπη μάθηση, σύμφωνα με τον Νόμο 3879/2010, άρθρο 2, αποτελούν οι μαθησιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός οργανωμένου εκπαιδευτικού πλαισίου, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου ή των επαγγελματικών, κοινωνικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων. Περιλαμβάνει τις κάθε είδους δραστηριότητες αυτομόρφωσης, όπως η αυτομόρφωση με έντυπο υλικό ή μέσω διαδικτύου ή με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή ή ποικίλων εκπαιδευτικών υποδομών, καθώς και τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που αποκτά το άτομο από την επαγγελματική εμπειρία του, (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2010: 2).

Για την προώθηση των Β.Ε.Δ.ΓΡ. χρησιμοποιούνται το Marketing, το Μίγμα Marketing, το Facebook, τα Διαδικτυακά Μέσα Ενημέρωσης, το Vlog και το Wordpress. Για τη διαμόρφωση και τη λειτουργία τους, οι βιοματικές δραστηριότητες, η ανάγνωση, η συγγραφή και η εκπαιδευτική αξιολόγηση τόσο των εκπαιδευομένων όσο και των εκπαιδευτικών.

1.4.2 Β.Ε.Δ.ΓΡ. και Marketing

Για την προώθηση των Β.Ε.Δ.ΓΡ. με σκοπό την εύρεση υποψήφιων εκπαιδευόμενων μελετήθηκε ένας τομέας των Οικονομικών, το Marketing και μια υποκατηγορία του το Μίγμα Marketing.

Αναλυτικά, ως Marketing μπορεί να θεωρηθεί ο σχεδιασμός, η τιμολόγηση, η προώθηση, η διανομή και η εξυπηρέτηση αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζονται και επιθυμούν οι καταναλωτές (Udell & Laczniak, 1981:5). Το Marketing αποτελεί μία ολοκληρωμένη ανάλυση και εκτέλεση των δραστηριοτήτων που είναι απαραίτητες για τον σχεδιασμό, τη διανομή, την τιμολόγηση, την προώθηση και την ανταλλαγή ικανοποιητικών προϊόντων και υπηρεσιών προς τους υπάρχοντες και δυνητικούς χρήστες (Shaw et all, 1981:4). Η ανθρώπινη αυτή δραστηριότητα στοχεύει στην ικανοποίηση των αναγκών και των επιθυμιών μέσω της διαδικασίας της ανταλλαγής (McDaniel, 1982:4).

Ο όρος «Μίγμα Marketing» (Marketing Mix) έγινε γνωστός από τον Borden στο άρθρο του «The Concept of the Marketing», (Borden, 1964: 2-7). Τα συστατικά του Μίγματος Marketing του Borden περιλάμβαναν τον σχεδιασμό προϊόντων, την τιμολόγηση, την ονομασία, τα κανάλια διανομής, την προσωπική πώληση, τη διαφήμιση, την προώθηση, τη συσκευασία, την εμφάνιση, την εξυπηρέτηση, τον φυσικό χειρισμό, την εύρεση και την ανάλυση δεδομένων. Ο McCarthy (1964:38) ομαδοποίησε αργότερα τα συστατικά αυτά σε 4 μεταβλητές που είναι γνωστές ως 4ps, στο προϊόν (product), στην τιμή (price), στην προώθηση (promotion) και στον τόπο (place). Επειδή όμως, το παραδοσιακό Μίγμα Marketing δεν είναι πλέον σε θέση να κατανοήσει πλήρως τη σύγχρονη αγορά έχει βελτιωθεί σε 7ps, στα οποία περιλαμβάνονται το προϊόν (product), η τιμή (price), η προώθηση (promotion), ο τόπος (place), οι άνθρωποι (people), η διαδικασία (process) και τα φυσικά στοιχεία/χώρος κατανάλωσης προϊόντος (physical evidence) (Booms & Bitner, 1981: 47-51).

1.4.3. Β.Ε.Δ.ΓΡ. και Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών

Οι Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) περιλαμβάνουν όλο τον τεχνικό εξοπλισμό, τις εφαρμογές και τις εγκαταστάσεις που μετατρέπουν, επεξεργάζονται, αποθηκεύουν και μεταφέρουν διάφορους τύπους πληροφοριών σε ψηφιακή μορφή.

Περιλαμβάνουν τη φωνητική τηλεφωνία μέσω διαδικτύου, τις επικοινωνίες δεδομένων και τον υπολογιστή, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση και παρόμοιες τεχνολογίες (Niebel et al, 2013:6) . Οι ΤΠΕ δίνουν τη δυνατότητα στους ανθρώπους να συνδεθούν μεταξύ τους, να ενημερωθούν, να συνεργαστούν, να δημιουργήσουν ή να καταναλώσουν. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι κυριότερες ΤΠΕ, που χρησιμοποιήθηκαν για να προωθηθούν τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. ενηλίκων στην ΑΕΕ.

Facebook: Το Facebook είναι ένα μέσο κοινωνικής δικτύωσης που συνδέει τους ανθρώπους είτε μεταξύ τους είτε με οργανισμούς, εταιρείες κι υπηρεσίες. Ιδρύθηκε το 2004 και έγινε η πιο δημοφιλής σε όλες τις ηλικίες πλατφόρμα επικοινωνίας. Όταν τον Μάιο του 2013 το Facebook απαριθμούσε 1,1 δισεκατομμύρια χρήστες σ' όλον τον κόσμο, τότε έγινε ένα εργαλείο πλούσιο σε δυνατότητες, (Fordham & Goddard, 2013: 2). Μία από τις πιο σημαντικές δυνατότητες που προσφέρει, είναι η εφαρμογή για τη δημιουργία μίας εκδήλωσης. Στην εφαρμογή αυτή ο χρήστης μπορεί να ανεβάσει μία φωτογραφία/αφίσα και να συμπληρώσει διάφορα πεδία, με τον τίτλο της εκδήλωσης, την ημερομηνία, τον τόπο και το θέμα. Έπειτα, ο κάθε χρήστης μπορεί να στείλει προσκλήσεις στους διαδικτυακούς του φίλους για να τους ενημερώσει σχετικά (Facebook, 2018).

Εικόνα1: Facebook,

<https://www.facebook.com/>

Διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης: Τα ΔΜΕ εμφανίστηκαν ως αντίδραση στις κοινωνικο-οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις, όπως είναι οι συνεχώς μεταβαλλόμενες ανταγωνιστικές συνθήκες και οι εξελίξεις στους υπολογιστές και τις τηλεπικοινωνίες (Boczkowski, 2004:4). Τα διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, στην ηλεκτρονική έκδοση μίας εφημερίδας, στην εφημερίδα PDF και τα ηλεκτρονικά νέα μέσω ηλεκτρονικών συσκευών (Panda & Swain, 2011 :55). Επίσης, ένα άλλο ΔΜΕ είναι η διαδικτυακή πύλη (portal), η οποία παρουσιάζει πληροφορίες από διάφορες πηγές (Maedche, 2002: 317). Η χρήση αυτών των μέσων προσφέρει

γρήγορη ανταπόκριση των καθημερινών γεγονότων και των περιστατικών που συμβαίνουν (Zaufishan, 2013:133).

Vlog: Το 2002 σύμφωνα με την Merriam-Webster, την πρώτιστη αμερικάνικη έκδοση έργων αναφοράς σε ζητήματα γλώσσας από το 1828, με έδρα τη Μασαχουσέτη, εμφανίστηκε για πρώτη φορά ο όρος «vlog». Η λέξη vlog προέρχεται από τις λέξεις video + blog και είναι συντομογραφία της λέξης videoblog. Το vlog είναι ένα βίντεο, στο οποίο καταγράφονται διάφορες πληροφορίες μέσω κάμερας κινητού τηλεφώνου, ψηφιακής φωτογραφικής μηχανής, tablet, pc με σκοπό να προβληθούν σε ένα κοινό (Merriam-Webster). Τα vlogs χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν αυτά που έχουν χαρακτήρα ημερολογίου (diary), ενώ στη δεύτερη αυτά που έχουν χαρακτήρα διαδικτυακής εκπομπής (Web-TV Show) (Gao et al, 2010: 6). Τα vlogs έγιναν αρκετά δημοφιλή, όταν το 2005 δημιουργήθηκε ένας ιστότοπος, ο γνωστός σε όλους με την ονομασία Youtube, ο οποίος επιτρέπει στους χρήστες να παρακολουθούν ψηφιακά βίντεο (Cambridge Dictionary).

Εικόνα 2: Youtube,

<https://www.youtube.com/>

Wordpress: Το WordPress είναι μία πλατφόρμα ανοιχτού λογισμικού. Χρησιμοποιείται από τον συντάκτη/διαχειριστή ως εργαλείο ιστολογίου και ως ένα διαδικτυακό περιβάλλον, για τη δημιουργία και τη διαχείριση του περιεχομένου του ιστοτόπου του. Η πιο σημαντική χρήση του WordPress είναι ως ιστολόγιο, αφού ο συντάκτης/διαχειριστής του μπορεί να γράψει ένα άρθρο και να ανεβάσει εικόνες, ήχο, βίντεο και PDF. Επιπλέον, στο WordPress τα άρθρα ταξινομούνται σε κατηγορίες και προστίθενται σ' αυτά ετικέτες, τις οποίες μπορεί να δημιουργήσει ο συντάκτης /διαχειριστής προς διευκόλυνση δική του και των αναγνωστών του. Τέλος, στο WordPress δίνεται η δυνατότητα στους αναγνώστες και τους χρήστες του να κάνουν

σχόλια κάτω από ένα άρθρο. Ο συντάκτης/διαχειριστής μπορεί να φιλτράρει το κάθε σχόλιο και να αποδεχτεί το επιθυμητό ή να διαγράψει το ανεπιθύμητο (WordPress Greek Community).

Εικόνα 3: Wordpress,

<https://wordpress.com/el/>

1.4.4 Διαμόρφωση και Λειτουργία Β.Ε.Δ.ΓΡ.

Στην υποενότητα αυτή θα τεκμηριωθούν θεωρητικά οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για τη διαμόρφωση και τη λειτουργία των Β.Ε.Δ.ΓΡ. Πιο συγκεκριμένα, στα εργαστήρια χρησιμοποιήθηκαν οι ακόλουθες τεχνικές: βιωματικές δραστηριότητες, ανάγνωση, εκπαιδευτική αξιολόγηση της διδάσκουσας και της ποιότητας εργαστηρίου από την πλευρά των εκπαιδευομένων, καθώς και οι εκπαιδευτικές έρευνες μέσω της Google Form.

Αναλυτικά, η βιωματική άσκηση αποτελεί μια δομημένη πρόταση που κάνει ο εμπυχωτής/εκπαιδευτικός προς τους συμμετέχοντες για μια ομαδική ή ατομική δράση. Είναι δομημένη γιατί είναι μια δράση που εξελίσσεται σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο και έχει συγκεκριμένες οδηγίες. Γι' αυτό τον λόγο μπορεί να φαίνεται σαν μια τεχνητή κατάσταση, αποτελεί όμως μια άμεση εμπειρία, που φέρνει τον συμμετέχοντα σε επαφή με τους άλλους. Το βίωμα -αν συμβεί- είναι αυθεντικό, γιατί ο καθένας μέσα σε αυτή τη δράση είναι ο εαυτός του. Τα συναισθήματά του, οι αντιδράσεις του και η γνώση που παίρνει είναι γνήσια γιατί προέρχονται από την προσωπική του εμπλοκή (Αρχοντάκη & Φιλίππου 2010: 75). Οι βιωματικές δραστηριότητες συμβάλλουν στην ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης. Οι Salovey και Mayer ορίζουν ως «συναισθηματική νοημοσύνη» τις ικανότητες που επεκτείνονται σε πέντε βασικούς τομείς, τη γνώση των συναισθημάτων, τον έλεγχο των συναισθημάτων, την εξερεύνηση

κινήτρων, την αναγνώριση των συναισθημάτων των άλλων, τον χειρισμό των σχέσεων (Salovey & Mayer 1990: 189).

Εν συνεχεία, η «ανάγνωση» είναι μια δημιουργική ενασχόληση με τον λόγο, καθώς η καλλιέργειά της συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης κάθε ανθρώπου, δραστηριοποιεί τη φαντασία και την εφευρετικότητά του, εμπλουτίζει την αισθητική του καλλιέργεια, δοκιμάζει τα συναισθήματά του αναπτύσσοντας έτσι τη συναισθηματική του νοημοσύνη και την κοινωνική του ευαισθητοποίηση. Επιπλέον, η αγάπη για ανάγνωση, η φιλιαναγνωσία, καλλιεργεί τη γλωσσική έκφραση με βιωματικό τρόπο. Η ανάγνωση, για να πετύχει τον σκοπό της δεν πρέπει να απομακρυνθεί από το κείμενο, ενώ παράλληλα πρέπει να αναζητήσει τη γλώσσα γραφής του (Ακριτόπουλος & Ανδρίκου, 2014: 330).

Η τεχνική της αξιολόγησης που ακολουθεί τις προηγούμενες σε ένα Β.Ε.Δ.ΓΡ., γενικά είναι η προγραμματική, συστηματική και αντικειμενική διαδικασία κρίσης που γίνεται για τον προσδιορισμό της αξίας, της σημασίας και της ποιότητας μιας δραστηριότητας, ενός έργου, ενός προγράμματος, μίας στρατηγικής μίας πολιτικής, ενός θέματος, ενός τομέα, μίας επιχείρησης ή ενός ιδρύματος, (UNESCO, 2007:5). Η αξιολόγηση είναι μια σύνθετη διαδικασία και πρακτική. Εγγενής στην ιδέα της αξιολόγησης είναι η αξία. Όταν αξιολογεί κανείς, εμπλέκεται σε μια διαδικασία που έχει σχεδιαστεί για να παρέχει πληροφορίες και να κρίνει μία κατάσταση. Οποιαδήποτε διαδικασία αξιολόγησης απαιτεί πληροφορίες που έχουν σχέση με στόχους, πρότυπα, διαδικασίες (Kizlik, 2014:2). Οι βασικές αρχές που διέπουν την αξιολόγηση είναι η ύπαρξη ενός σκοπού, η μαθησιακή λειτουργία, η ανάπτυξη στρατηγικής, ο καθορισμός του τι αξιολογείται, η επιλογή των μεθόδων, η κοινοποίηση των αποτελεσμάτων και η χρήση δεδομένων (Twersky & Lindblom, 2012:5). Συνοπτικά, η αξιολόγηση στοχεύει στην παροχή πληροφοριών σχετικά με το έργο κάποιου και τη βελτίωσή του (Patton, 1990: 11)

Ειδικότερα, η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο όλων των συστημάτων εκπαίδευσης. Η ΕΑ μπορεί να οριστεί με δύο τρόπους, είτε με τη συστηματική διαδικασία συλλογής και ανάλυσης δεδομένων, προκειμένου να καθοριστεί εάν και σε ποιο βαθμό οι στόχοι έχουν επιτευχθεί είτε με τη συστηματική συλλογή και ανάλυση δεδομένων προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις (Osman, 2010:25). Η εκπαιδευτική

αξιολόγηση εφαρμόζεται όχι μόνο για να διαπιστώσει τα μαθησιακά αποτελέσματα και τις δεξιότητες που απέκτησαν οι εκπαιδευόμενοι/μαθητές, αλλά και για να βελτιώσει την ποιότητα της εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικές αξιολογήσεις αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για τους διευθυντές και τους εκπαιδευτικούς για τη λήψη αποφάσεων σε θέματα όπως για τη συνέχιση, την αναθεώρηση ή τη διεύρυνση του ΑΠΣ (Jahanian, 2012:253).

Εξίσου σημαντική είναι η αξιολόγηση των εκπαιδευομένων. Η διαμόρφωση της αξιολόγησης των μαθητών/ -τριών είναι πολύ σημαντικό να περιλαμβάνει έναν τρόπο, ο οποίος να μπορεί να εφαρμοστεί μέσα σε μία τάξη. Ο πιο εφαρμόσιμος και απλός τρόπος είναι ο εξής: ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει πάντα στο μυαλό του πού είναι τώρα ο μαθητής του, πού θέλει να φτάσει και πώς θα φτάσει εκεί, (Dylan, 2013:16). Γι' αυτό ο εκπαιδευτικός κατά την αξιολόγηση των μαθητών/ -τριών του είναι σημαντικό να ακολουθεί μία διαδικασία που να περιλαμβάνει τέσσερα βασικά στοιχεία: 1) τη μέτρηση της βελτίωσης με την πάροδο του χρόνου, 2) την κινητοποίηση για μελέτη, 3) την αξιολόγηση των μεθόδων διδασκαλίας και 4) την κατάταξη των εκπαιδευομένων σε σχέση με την αξιολόγηση ολόκληρης της ομάδας (Jabbarifar, 2009:2). Για την αξιολόγηση των μαθητών/ -τριών γίνεται πλέον λόγος για τρεις νέες εξελίξεις, τη νέα σκέψη, τις νέες μετρήσεις και τις νέες τεχνολογίες. Η νέα σκέψη σχετίζεται με τον τρόπο αξιολόγησης που παρακολουθεί τη μάθηση. Ο θεμελιώδης σκοπός αυτού του είδους της αξιολόγησης είναι να αποδειχθεί και να κατανοηθεί σε ποιο στάδιο της μάθησης βρίσκεται ο μαθητής. Η νέα σκέψη λοιπόν, διευκρινίζει τι γνωρίζει ο μαθητής, τι καταλαβαίνει ή μπορεί να κάνει, και επισημαίνει πώς θα βελτιωθεί. Οι νέες μετρήσεις αξιολογούν ένα ευρύτερο φάσμα των δεξιοτήτων και των χαρακτηριστικών ενός μαθητή που φανερώνουν τις δυνατότητές του συνολικά. Οι νέες τεχνολογίες έχουν τη δυνατότητα να μετατρέπουν τις πρακτικές αξιολόγησης σε πιο εξατομικευμένες, διαδραστικές και έξυπνες μορφές, όπου και τα αποδεικτικά στοιχεία/δεδομένα θα συλλέγονται σε πραγματικό χρόνο στο διαδίκτυο και θα υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/ -τριών. Αυτές οι εξελίξεις στην αξιολόγηση είναι πιο αξιόπιστες και δίνουν την ευκαιρία σε όλους τους μαθητές να επιτύχουν (Australian Capital Territory, 2016:6).

Παρομοίως, η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών συμβάλλει στη βελτίωση

της ποιότητας της διδασκαλίας. Για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών συνήθως χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα και πηγές πληροφοριών όπως είναι η παρατήρηση μέσα στην τάξη, ο καθορισμός εκπαιδευτικών στόχων, οι ατομικές συνεντεύξεις, η αυτοαξιολόγηση, το χαρτοφυλάκιο των εκπαιδευτικών, η τυποποιημένη φόρμα καταγραφής της απόδοσης των εκπαιδευτικών, η γραπτή δοκιμασία, τα στοιχεία για την πρόοδο των ίδιων των μαθητών/ -τριών τους και οι απόψεις των μαθητών/ -τριών και των γονέων (OECD², 2009:16). Η συνηθέστερη πηγή δεδομένων για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και της διδασκαλίας τους είναι η ανατροφοδότηση από τους μαθητές (Husain & Khan, 2016). Η ανατροφοδότηση περιλαμβάνει την ενίσχυση της εμπειρίας μάθησης και διδασκαλίας, τη συμβολή στην αναθεώρηση της ποιότητας και των προτύπων, την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας -όσον αφορά τον σχεδιασμό του μαθήματος και την παράδοσή του-, την ενεργοποίηση του διαλόγου μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων, τον εντοπισμό ορθών πρακτικών και τη μέτρηση της ικανοποίησης των εκπαιδευομένων (Brennan & Williams, 2004:11).

Ακόμη, οι Γκόρα & Ακριτόπουλος (2019: 444-452) υλοποίησαν εκπαιδευτικές έρευνες μέσω της Google Form με ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα μέσα από τις τάξεις, τις στάσεις και τις συμπεριφορές ενός πληθυσμού είτε για να ανιχνεύσουν τα αίτια της μη παρακολούθησης σε Β.Ε.Δ.Γ.Π. που δεν συγκέντρωσαν τον απαραίτητο αριθμό συμμετεχόντων είτε για να διερευνήσουν τις σχετικές αντιδράσεις των εκπαιδευτικών του κλάδου ΠΕ02 σχετικά με τη γνώση και εφαρμογή της λογικής του γνωστικού αντικείμενου της Δ.Γ.Π. στην τάξη (Γκόρα & Κωτόπουλος, 2019).

Η εκπαιδευτική έρευνα είναι μία πολύ σημαντική, αντανακλαστική και επαγγελματικά προσανατολισμένη δραστηριότητα. Θεωρείται βασικό συστατικό του επαγγελματικού ρόλου του εκπαιδευτικού. Η εκπαιδευτική έρευνα οδηγεί τον εκπαιδευτικό στην αυτογνωσία, την προσωπική ανάπτυξη και τη βελτίωση (Hitchcock & Hughes, 1989: 3-4). Η έρευνα απαιτεί ποσότητα δεδομένων, αποτελέσματα, υπόθεση, διεξαγωγή πειράματος, αντικειμενικότητα, στατιστικά στοιχεία και γνώσεις (Orie, 2004: 3-4). Για τη διεξαγωγή μιας έρευνας χρησιμοποιούνται διάφορες τεχνικές. Οι τεχνικές αυτές ονομάζονται μέθοδοι έρευνας και αντιπροσωπεύουν τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν για τη συλλογή, την ταξινόμηση και την ανάλυση των πληροφοριών.

---

² O.E.C.D.: Organisation for Economic Co-operation and Development (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης)

Σκοπός οποιασδήποτε έρευνας είναι να οδηγήσει σε κάποιο συμπέρασμα (Walliman, 2011:7). Οι ερευνητές εκπαιδευτικής έρευνας είναι απαραίτητο να γνωρίζουν ότι υπάρχουν δύο είδη έρευνας, η ποσοτική και η ποιοτική. Η ποσοτική έρευνα είναι ένα είδος έρευνας που περιγράφει ένα ερευνητικό πρόβλημα και σκοπό έχει να εξηγήσει ένα κοινωνικό φαινόμενο ή ένα ανθρώπινο πρόβλημα με αριθμητικά δεδομένα από ένα μεγάλο δείγμα συμμετεχόντων και να τα αναλύσει με στατιστικές μεθόδους (Yilmaz, 2013: 311). Η ποιοτική έρευνα είναι ένα είδος έρευνας που περιγράφει ένα ερευνητικό πρόβλημα και σκοπό έχει να αναδείξει ένα θέμα με δεδομένα μη αριθμητικά από έναν μικρό αριθμό συμμετεχόντων μέσα από την παρατήρηση, τα ανοικτά ερωτήματα, τη συνέντευξη, τις σημειώσεις πεδίου, την εθνογραφία και την αφηγηματική έρευνα (Eyisi, 2016: 92).

Για την εκπαιδευτική έρευνα χρησιμοποιήθηκαν οι φόρμες της Google. Η φόρμα της Google (Google form) είναι το πιο διαδεδομένο και εύχρηστο εργαλείο για τη δημιουργία ενός ερωτηματολογίου σε απευθείας σύνδεση (online). Με τη φόρμα αυτή δίνεται η δυνατότητα οργάνωσης μιας εκδήλωσης, μιας γρήγορης δημοσκόπησης ή μιας έρευνας. Τα αποτελέσματά της αναλύονται απευθείας στο κινητό ή στο πρόγραμμα περιήγησης του ιστού, ενώ δεν απαιτείται κανένα ειδικό λογισμικό. Τα αποτελέσματα δηλαδή, είναι άμεσα και συνοψίζονται σε διαγράμματα και γραφήματα (GSLC). Η φόρμα της Google είναι μια δωρεάν υπηρεσία που παρέχεται από την Google και επιτρέπει στους χρήστες να σχεδιάσουν τη δική τους φόρμα και να τη μοιραστούν με απεριόριστο αριθμό συμμετεχόντων. Το μόνο που χρειάζεται είναι ο χρήστης να έχει έναν λογαριασμό στην Google (Sage, 2016: 1). Ακόμα και οι εκπαιδευτικοί χωρίς ιδιαίτερη τεχνογνωσία στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) μπορούν να χρησιμοποιήσουν εύκολα τη φόρμα της Google (Kato et al, 2016: 13).

2. Έρευνα και Μεθοδολογία στα Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής Ενηλίκων

2.1. Το αντικείμενο της έρευνας

Το αντικείμενο της έρευνας είναι τα δομημένα Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής Ενηλίκων ΒΕΔΡΓ (1-27) και οι συμμετέχοντες σε αυτά.

2.2. Η τυπική δομή ενός βιωματικού εργαστηριακού μαθήματος Δημιουργικής Γραφής

Η τυπική δομή ενός Β.Ε.Δ.ΓΡ. ως διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας, δηλαδή ως προτεινόμενο διδακτικό σχέδιο/ σενάριο, αποτελείται από τα εξής στοιχεία: Φόρμα συμμετοχής και Αναλυτικό Πρόγραμμα. Το Αναλυτικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει τα εξής επιμέρους στοιχεία της εκπαιδευτικής διαδικασίας: Ταυτότητα Ενότητας - Τίτλος Ενότητας, Σκοπός Ενότητας, Περιεχόμενο, Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα – Υποενότητες - Χρονική κατανομή - αναλυτική καταγραφή δραστηριοτήτων και βιωματικών ασκήσεων - εξεταζόμενη λογοτεχνική θεωρία - ανάγνωση λογοτεχνικών αποσπασμάτων - συγγραφή παραγόμενων κειμένων - αξιολόγηση των παραγόμενων κειμένων και της ποιότητας του εργαστηρίου, όπως παρατίθενται στους παρακάτω πίνακες:

<p>Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής Φόρμα Συμμετοχής</p>
Όνομα:
Επώνυμο:
<p>Ηλικία:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 18-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-55 ☐ 56-65 ☐ 66+
<p>Μορφωτικό Επίπεδο</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Δευτεροβάθμια ☐ Προπτυχιακό ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ-ΤΕΙ ☐ Μεταπτυχιακό ☐ Διδακτορικό ☐ Άλλο
<p>Γράφετε;</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ναι ☐ Όχι ☐ Σπάνια
<p>Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο;</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ναι ☐ Όχι
<p>Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο;</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Facebook ☐ ενημερωτικές σελίδες ☐ elenigkora.gr ☐ mouth to mouth ☐ άλλο.....(προσδιορίστε)
<p>Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών ☐ ψυχαγωγία ☐ εκπαίδευση ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες ☐ άλλο.....(προσδιορίστε)
<p>Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ φαντασία ☐ δημιουργία ☐ χαρά ☐ γέλιο ☐ ενθουσιασμός ☐ ανυπομονησία ☐ άγχος ☐ κούραση ☐ σκέψεις ☐ τίποτα ☐ άλλο.....(προσδιορίστε)

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:			
Διάρκεια:			
Σκοπός της Ενότητας:			
Περιεχόμενο			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1.		
	2.		
Ικανότητες:	1		
	2.		
Στάσεις:	1.		
	2.		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά:			

Πίνακας 1: Σχεδιασμός Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.- Αναλυτικό Πρόγραμμα

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος:

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο:

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας³, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος:

Διάρκεια:

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο:

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: *1) Να γνωρίσω κόσμο. 2) Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ. 3) Να περάσω καλά. 4) Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

---

³ Προτείνεται στα μέλη της ομάδας να εμπλακούν ολικά στη διαδικασία της ομάδας, τόσο λεκτικά και νοητικά όσο και σωματικά και συγκινησιακά (Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2003: 69).

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος:

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση-έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο:

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια το

Λογοτεχνική θεωρία:

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.με το θέμα του εργαστηρίου «». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

[α]

[β]

[γ]

[δ]

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα:

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο:

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο:

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους:

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας-ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Σχεδιάγραμμα 1: Σκελετός για την περιγραφή των ασκήσεων

Εικόνα 3: Φύλλο αξιολόγησης

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος:

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		

Πίνακας 2: Φόρμα συγκέντρωσης αξιολογήσεων

2.3. Τα Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής Ενηλίκων που οργανώθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα της έρευνας

2.3.1. Τα δομημένα ΒΕΔΡΓ (1-27)

1. «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»

Ταυτότητα Ενότητας	
Τίτλος Ενότητας:	«Μικρά εγκλήματα στον ήλιο» ⁴
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια
Σκοπός της Ενότητας:	
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.	
Περιεχόμενο	
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τη θεωρία του αστυνομικού μυθιστορήματος και την παραγωγή διηγήματος με θέμα: «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο».	
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	
Γνώσεις:	1. δημιουργικότητα
	2. αστυνομικό μυθιστόρημα
Ικανότητες:	1. παρατήρηση
	2. ομαδικότητα
Στάσεις:	1. έκφραση
	2. συμμετοχή

⁴ Το εργαστήριο αυτό παρουσιάστηκε στο 3^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής που πραγματοποιήθηκε στην Κέρκυρα από τις 6-8 Οκτωβρίου 2017 στους χώρους του Ιόνιου Πανεπιστημίου. Τίτλος της εισήγησης ήταν « « Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»: Ένα εργαστήριο Δ.ΓΡ.»

Υποενότητες – Χρονική Κατανομή

Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Συστάσεις με το κουβάρι»: δραστηριότητα γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Και καλά ξεμπερδέματα» : δραστηριότητα ενεργοποίησης, δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
««Συμβόλαιο»»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Έγκλημα για μένα είναι...» δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι ...»: καταιγισμός ιδεών, εισήγηση	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίαςγια το αστυνομικό μυθιστόρημα.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση

«Μικρά εγκλήματα στον ήλιο» :βίντεο	5 λεπτά	Χαλάρωση, έμπνευση, γέλιο, λογοτεχνικός εγγραμματισμός, το χιούμορ βρίσκεται παντού.	Τ.Π.Ε
«Μικρό έγκλημα στον ήλιο» : συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Μόνο τα καλά»:δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες Α4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής. κορδέλα 1m, φωτογραφική μηχανή.			

Βιωματική Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Συστάσεις με το κουβάρι»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ξεκινάει ο εκπαιδευτής. Λέει το όνομά του και τι του αρέσει να διαβάσει. Στη συνέχεια πετάει το κουβάρι σε κάποιον άλλον από την ομάδα. Εκείνος επαναλαμβάνει αυτά που είπε ο προηγούμενος και λέει το δικό του όνομα και τι του αρέσει να διαβάσει. Έπειτα πετάει σε κάποιο άλλο μέλος της ομάδας το κουβάρι, ο οποίος πρέπει να θυμηθεί όσα είπαν οι προηγούμενοι και μετά να πει τα δικά του στοιχεία. Η δραστηριότητα τελειώνει όταν όλα τα μέλη της ομάδας συστηθούν και επαναλάβουν όσα είπαν οι προηγούμενοι (based on Ιωαννίδου, 2015:224).

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Και καλά ξεμπερδέματα»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής και οι εκπαιδευόμενοι είναι ακόμα μπλεγμένοι με το κουβάρι. Ο εκπαιδευτής θέτει το ερώτημα: *Και τώρα πώς θα ξεμπερδευτούμε;* Στη συνέχεια αφήνει τους εκπαιδευόμενους να συζητήσουν για το πώς θα ξεμπερδευτούν. Ο ίδιος δεν παρεμβαίνει. Όταν όλοι από την ομάδα συμφωνήσουν για το πώς θα ξεμπερδευτούν, τότε συμφωνεί και αυτός μαζί τους. Η ομάδα μπορεί να προτείνει να κόψουν το νήμα ή το πιο σωστό να φτάσουν από το τέλος στην αρχή. Για παράδειγμα ο τελευταίος πετάει το κουβάρι στον προτελευταίο, ο προτελευταίος στον επόμενο και ούτω καθεξής...

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: ««Συμβόλαιο»»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να μάθουμε για την αστυνομική λογοτεχνία.* 2) *Να διαβάσουμε ιστορίες μυστηρίου.* 3) *Να γίνουμε δολοφόνοι και ντεντέκτιβ.* 4) *Να μην διακόπτουμε όταν μιλάει κάποιος.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Έγκλημα για μένα είναι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Πρώτη έκφραση-έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες A4 και μολύβια ή στυλό και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν το δικό τους ορισμό για το τι είναι έγκλημα. Όλοι πρέπει να ξεκινήσουν με τη φράση: «Έγκλημα για μένα είναι...». Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι, ο καθένας διαβάζει τον δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: 1) *Έγκλημα για μένα είναι να μη σέβεσαι και να μην υπολογίζεις τους άλλους, γιατί σκέφτεσαι μόνον τον εαυτό σου!* 2) *Έγκλημα για μένα είναι να με αντιμετωπίζεις σαν εικονική πραγματικότητα.* 3) *Έγκλημα για μένα είναι βαθμολογητές που με μεγάλη ικανοποίηση καυχούνται πως μηδενίζουν γραπτά πιο*

ελεύθερης γραφής, όταν όλοι βλέπουμε πόσο ανεπαρκείς είναι οι ίδιοι. 4) Έγκλημα για μένα είναι να πληγώνεις βαθιά με κάποιον τρόπο. Δεν περιορίζεται μόνο στους ανθρώπους, ισχύει και για τα αντικείμενα, το περιβάλλον κι όλα τα έμβια όντα. 5) Έγκλημα για μένα είναι να μην τελειώνεις τα πράγματα που αρχίζεις. 6) Έγκλημα για μένα είναι το πολύ κακό για το τίποτα.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 25 λεπτά

Σκοπός: Να μάθουμε βασικά θεωρητικά στοιχεία για το αστυνομικό μυθιστόρημα.

Λογοτεχνική θεωρία: Η κλασική αστυνομική ιστορία (classical detective story) καθιερώθηκε ως δημοφιλές είδος στα τέλη του 19^{ου} αιώνα στην Αγγλία. Ήταν μία πρώιμη μορφή λαϊκής λογοτεχνίας, η οποία εξέφραζε την αίσθηση της ποίησης στο σύγχρονο αστικό περιβάλλον (Dale, J., 2014:128). Με τον όρο αστυνομική ιστορία εννοούμε εκείνη την ιστορία, η οποία προτάσσει την αντίληψη ότι κάθε πρόβλημα έχει μία λύση, στην οποία μπορεί να φτάσει κανείς χρησιμοποιώντας επαγωγικούς συλλογισμούς. Η κλασική αστυνομική ιστορία ξεκινά συνήθως με την ανακάλυψη ενός πτώματος (Eagleton, 2008:91) και συνεχίζει με τη συγκέντρωση πληροφοριών και την εξερεύνηση στοιχείων. Ακολουθούν οι ύποπτοι για να παραπλανήσουν τον αναγνώστη και στο τέλος ένας ντετέκτιβ αποκαλύπτει τον συχνά πέραν πάσης υποψίας ένοχο. Πιο συγκεκριμένα, ο ντετέκτιβ συλλέγει διάφορα στοιχεία σαν να πρόκειται να λύσει έναν γρίφο ή ένα δύσκολο παζλ. Αποκαλύπτει τον ένοχο μέσα από λογικά συμπεράσματα και όχι μέσα από αυθαιρεσίες και ανακόλουθες σκέψεις. Το ύφος του αστυνομικού μυθιστορήματος είναι συνήθως αινιγματικό και έχει ως στόχο να φέρει το φως και όχι το σκοτάδι (Κωτόπουλος & Παπαντωνάκης 2011: 201-206).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων⁵. Η ανάγνωση είναι μια δημιουργική ενασχόληση με τον λόγο καθώς η καλλιέργειά της συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης του κάθε ανθρώπου, δραστηριοποιεί τη φαντασία και την εφευρετικότητά του, εμπλουτίζει την αισθητική του καλλιέργεια, δοκιμάζει τα συναισθήματά του αναπτύσσοντας έτσι τη συναισθηματική του νοημοσύνη και την κοινωνική του ευαισθητοποίηση. Τέλος, η αγάπη για την ανάγνωση, η φιλιαναγνωσία καλλιεργεί τη γλωσσική έκφραση με βιωματικό τρόπο (Ακριτόπουλος, Ανδρικού, 2014: 28-30). Η ανάγνωση για να πετύχει τον σκοπό της δεν πρέπει να απομακρυνθεί από το κείμενο, ενώ παράλληλα πρέπει να αναζητήσει τη γλώσσα γραφής του (Ακριτόπουλος, 1993: 29-30).

Περιεχόμενο:

[α]

Δεν μπορώ να πω ότι αντέδρασα με ιδιαίτερη εξυπνάδα. Τη ρώτησα αν συνέβαινε τίποτα. Ύστερα, καταλαβαίνοντας πως η ερώτησή μου ήταν μάλλον ανόητη, τη διόρθωσα:

-Τι συμβαίνει;

Η κοπέλα ανάσανε βαθιά.

-Εκεί! Έκανε δείχνοντας πίσω της.

-Τι είναι εκεί;

-Ένας άντρας στο πάτωμα... νεκρός...

Ήταν έτοιμη να πατήσει πάνω του.

---

⁵ Αν θέλετε να προσαρμόσετε τη δραστηριότητα σε παιδιά ή να επιλέξετε ένα λιγότερο παραδοσιακό ανάγνωσμα αλλά με αστυνομική πλοκή, μπορείτε να προτιμήσετε το παιδικό μυθιστόρημα του Κωστή Μακρή *Ο Πιοζ Νάμε και οι Πέντε Γάτες*, του οποίου η πλοκή, το θέμα και οι ήρωες εξετάζονται και αναλύονται από τον Ακριτόπουλο στο περιοδικό *Διαδρομές* (Ακριτόπουλος, 2012: 24-32).

Κρίστι, Α., (2003). Στην κόψη του φεγγαριού-Άθλος του Ηρακλή Πουαρό, Μτφρ. Παπαδημητρίου, Α., Αθήνα: Λυχνάρι, σελ. 12

[β]

Ο Χολμς χαμογέλασε αινιγματικά. “Ας πάμε να ρίξουμε μια ματιά. Δεν είναι από τις υποθέσεις που σε συγκινούν, Γουάτσον. Εντάξει, έλα, αν το θέλεις. Είμαι στη διάθεσή σας, κύριε Σόαμς”. Το σαλόνι του πελάτη μας έβλεπε από ένα μακρύ, χαμηλό καφασωτό παράθυρο στο παλιό προαύλιο του κολεγίου. Μια τοξωτή πόρτα γοθτικού τύπου οδηγούσε σε μια φαγωμένη πέτρινη σκάλα. Το δωμάτιο του λέκτορα βρισκόταν στο ισόγειο. Από πάνω έμεναν τρεις σπουδαστές, ένας σε κάθε όροφο. Ήταν σούρουπο όταν φτάσαμε. Ο Χολμς κοντοστάθηκε και κοίταξε το παράθυρο.

Ντόιλ, Α., *Η περιπέτεια των τριών σπουδαστών, στο Η επιστροφή του Σέρλοκ Χολμς*, Μητσομπόπου, Α., (Μτφρ.), Χαλάνδρι: Το ποντίκι, σελ. 142-143.

[γ]

Μιλούσε σαν να του ήταν αδιάφορο πως τον πίστευαν για δολοφόνο.

-Είπατε πως με το θύμα ήσασταν φίλοι;

-Ναι.

-Είχατε συνεργαστεί εμπορικά;

-Ναι.

-Εσείς όμως καταστραφήκατε, ενώ εκείνος είναι πλούσιος.

-Ναι.

Απαντούσε μονολεκτικά, θυμωμένος λες, μ’ εκείνους που τον απασχολούσαν.

Μαρής Γ., *Γράμμα χωρίς αποστολέα*, Πεχλιβανίδη, σελ. 20

[δ]

Βγαίνουν απ’ το αυτοκίνητο, μαλώνουν. Εκείνος τη χτυπάει βίαια, εκείνη τον γρατσουνάει, πέφτει. Εκείνος συνεχίζει να τη χτυπάει, της κοπανάει το κεφάλι στο βράχο. Η κοπέλα πεθαίνει. Είναι 20.10, η ακτή είναι έρημη και δεν είδε κανείς τίποτε.

Τζενίτζι, Γκ., (2012). *Δαγκωμένο Πορτοκάλι*, Καλλιφατίδη, Ε., (μτφρ.). Αθήνα: Ωκεανίδα, σελ. 294-295.

Δραστηριότητα 7η: Έμπνευση

Τίτλος: «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Χαλάρωση, Έμπνευση, Γέλιο

Περιεχόμενο: Να δουν οι εκπαιδευόμενοι ένα βίντεο⁶ με αστείες ατάκες, οι οποίες έχουν σχέση με μικρά «εγκλήματα» της καθημερινότητας και να σημειώσουν την ατάκα που τους άρεσε περισσότερο.

Δραστηριότητα 8η: Συγγραφή

Τίτλος: «Μικρό έγκλημα στον ήλιο»

Διάρκεια: 40 λεπτά

Σκοπός: Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση

Περιεχόμενο: Αφού οι εκπαιδευόμενοι δουν το βίντεο με τις αστείες ατάκες και σημειώσουν αυτή που τους άρεσε περισσότερο, καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 200 έως 300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν την ατάκα που ξεχώρισαν σε οποιοδήποτε σημείο μέσα στο κείμενο.

---

⁶ Το βίντεο είναι διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: Άσκηση Δημιουργικής Γραφής «Μικρά Εγκλήματα στον ήλιο»: <https://www.youtube.com/watch?v=dE43HBzEITg>

Δραστηριότητα 9η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: ««Σε ακούμε»»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Μόλις οι εκπαιδευόμενοι τελειώσουν με τη συγγραφή, διαβάζουν την ιστορία τους στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας. Ο εκπαιδευτής διορθώνει και επιβραβεύει κάθε προσπάθεια. Στο τέλος αφήνει την ομάδα να επιλέξει το πιο ωραίο κείμενο με ψηφοφορία.

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο Μαθήματος

Τίτλος: «Μόνο τα καλά»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους.

Περιεχόμενο: Τα μέλη της ομάδας κάθονται αναπαυτικά. Παίρνουν βαθιές αναπνοές και αφήνουν το σώμα τους να χαλαρώσει και το νου τους να αδειάσει. Με κάθε αναπνοή χαλαρώνουν όλο και περισσότερο. Στη συνέχεια ο εκπαιδευτής παροτρύνει να αναπολήσουν τις πρώτες στιγμές του μαθήματος και να σκεφτούν όλες τις θετικές εμπειρίες που είχαν στην ομάδα. Έπειτα, ο εκπαιδευτής δίνει το παράγγελμα να ανοίξουν αργά τα μάτια και να κάνουν όποια κίνηση τους ευχαριστεί για αποχαιρετισμό.

2. «Δεν κοιμόμαστε»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Δεν κοιμόμαστε»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για το πώς μπορούμε να κάνουμε το στυλ γραφής μας καλύτερο. Παραγωγή διηγήματος με θέμα τον ύπνο.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. έκφραση		
	2. στυλ		
Ικανότητες:	1. επικοινωνία		
	2. έκφραση		
Στάσεις:	1. συμμετοχή		
	2. ενδιαφέρον		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Είμαι αυτός-ή που...»: δραστηριότητα γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Άσκηση γνωριμίας
«Κουκουβάγια»: δραστηριότητα ενεργοποίησης	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην	Βιωματική άσκηση

δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.		ομάδα.	
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Δεν κοιμάμαι όταν...»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι...»: λογοτεχνική θεωρία για το πώς μπορούμε να κάνουμε το στυλ γραφής μας καλύτερο.	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για το ύφος.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Ύπνος»: συγγραφή με θέμα τις συνήθειες του ύπνου	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση των παραγόμενων κειμένων μέσα στην ομάδα	Έκθεση

«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητικά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.	Συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
<p>Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες Α4, στυλό, εποπτικό υλικό, κορδέλα, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής.</p>			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Είμαι αυτός-ή που...»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τα μέλη της ομάδας στο Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «Δεν κοιμόμαστε». Έπειτα, ζητά από τα μέλη της ομάδας να σηκωθούν και να συστηθούν. Αφού πουν όλοι τα ονόματά τους τούς ζητά να τακτοποιηθούν σε αλφαβητική σειρά λέγοντας «Είμαι αυτός-ή που το όνομά μου αρχίζει από...». Όταν και το τελευταίο μέλος της ομάδας τοποθετηθεί σε αλφαβητική σειρά τότε η ομάδα κάνει έναν κύκλο και χτυπάει παλαμάκια. Στην άσκηση αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής (based on Silberman, 2010: 12).

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Κουκουβάγια»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν ένα θέμα μεταξύ τους για 15 λεπτά. Για παράδειγμα, τους ρωτάει γιατί ένας άνθρωπος μπορεί να μην κοιμάται; Έπειτα, τους παρακινεί να προτείνουν μερικούς τρόπους αντιμετώπισης της αϋπνίας. Ο εκπαιδευτής παρακολουθεί τη συζήτηση. Αν του απευθύνουν τον λόγο οι εκπαιδευόμενοι, συμμετέχει. Σημείωση: Τα αίτια και οι τρόποι αντιμετώπισης της αϋπνίας δεν χρειάζεται να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Μπορούν κάλλιστα να ανήκουν στη σφαίρα της φαντασίας.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να βελτιώσω το στυλ γραφής μου.* 2) *Να βρω την αιτία που δεν κοιμάμαι.* 3) *Να διαβάσουμε κείμενα σχετικά με το θέμα του ύπνου.* 4) *Να απενεργοποιήσουμε το κινητό μας.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Δεν κοιμάμαι όταν...»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν μερικές προτάσεις. Όλοι πρέπει να ξεκινούν με τη φράση: «Δεν κοιμάμαι όταν...». Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πάρει μέρος και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει το δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: 1. Δεν κοιμάμαι όταν σκέφτομαι πολλά 2. Δεν κοιμάμαι όταν έχω ξυπνήσει αργά 3. Δεν κοιμάμαι όταν έχω να ξυπνήσω πολύ νωρίς το πρωί 4. Δεν κοιμάμαι όταν έχω φάει πολύ 5. Δεν κοιμάμαι όταν είμαι άρρωστη 6. Δεν κοιμάμαι όταν δε μου φτάνουν τα λεφτά 6. Δεν κοιμάμαι όταν έχω

μαλώσει με κάποιον 7. Δεν κοιμάμαι όταν είμαι νευριασμένη 8. Δεν κοιμάμαι όταν είμαι άρρωστη, 9. Δεν κοιμάμαι όταν έχει ζέστη, 10. Δεν κοιμάμαι όταν δεν απαντάει στα μηνύματά μου 11. Δεν κοιμάμαι όταν σφίγγεται η κοιλιά μου.

Δραστηριότητα 5η: Καταγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ήξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια το πώς μπορούμε να κάνουμε το στυλ γραφής μας καλύτερο

Λογοτεχνική θεωρία: Στη λογοτεχνία το στυλ γραφής είναι το ύφος ενός συγγραφέα, μιας περιόδου, μιας σχολής, ενός κινήματος, ενός λογοτεχνικού είδους κ.α. (Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας 2013:2252). Ακόμα, με τον όρο στυλ εννοούμε εκτός από τα ουσιώδη στοιχεία της γραφής, ορθογραφία, γραμματική, στίξη, και τα επιμέρους, την επιλογή των λέξεων, τη δομή των προτάσεων και των παραγράφων, που χρησιμοποιούνται από έναν συγγραφέα για να μεταδώσουν αποτελεσματικά το νόημα (Sebranek et al, 2006: 111). Σύμφωνα με τον Strunk οι νεαροί συγγραφείς υποθέτουν συχνά ότι το στυλ είναι μία γαρνιτούρα/σάλτσα για το κρέας της πεζογραφίας, μία σάλτσα από την οποία ένα θαμπό πιάτο γίνεται ευχάριστο. Το στυλ δεν έχει τέτοια ξεχωριστή οντότητα, είναι ανυπέβλητο, άτρωτο. Ο αρχάριοι θα πρέπει να προσεγγίζουν προσεκτικά το στυλ, συνειδητοποιώντας ότι είναι μία έκφραση του εαυτού τους. Για να το κάνουν αυτό χρειάζονται απλότητα, τάξη και ειλικρίνεια (Strunk, 2000:66). Παρακάτω, ακολουθούν μερικές συμβουλές που οδηγούν σε ένα ικανοποιητικό στυλ:

1. Τοποθετήστε τον εαυτό σας στο παρασκήνιο (Place yourself in the background): Γράψτε με τέτοιον τρόπο ώστε να προσελκύετε την προσοχή του αναγνώστη στην έννοια και στην ουσία αυτού που θέλετε να περιγράψετε και όχι στη διάθεσή σας. Εάν η γραφή είναι σταθερή και καλή, τότε θα αποκαλυφθεί η διάθεσή σας, αλλά όχι εις βάρος του έργου (Strunk, 2000:67).

2. Γράψτε με έναν τρόπο που έρχεται φυσικά (Write in a way that comes naturally). Γράψτε με έναν τρόπο που έρχεται εύκολα και φυσικά χρησιμοποιώντας λέξεις και εκφράσεις που σας έρχονται γρήγορα στο μυαλό.. Αποφύγετε να μιμηθείτε αυτό που θαυμάζετε (Strunk, 2000:67).
3. Δουλέψτε κάτω από έναν κατάλληλο σκελετό (Work from a suitable design): Ένας σκελετός είναι πολύ βασικός σε κάθε είδους γραφής. Η πρώτη αρχή είναι η πρόβλεψη για του τι πρόκειται να ακολουθήσει. Είναι σημαντικό, δηλαδή να προετοιμάσετε έναν σκελετό πάνω σε αυτό που πρόκειται να γράψετε. Πάνω σε αυτόν τον σκελετό θα φέρετε τη σάρκα και το αίμα. Όσο σαφέστερος είναι ο σκελετός, τόσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες επιτυχίας (Strunk, 2000:26).
4. Χρησιμοποιήστε ουσιαστικά και ρήματα (Write with nouns and verbs): Γράψτε με ουσιαστικά και ρήματα και όχι με επίθετα και επιρρήματα (Strunk, 2000:68).
5. Αναθεωρήστε και ξαναγράψτε (Revise and rewrite): Η αναθεώρηση είναι μέρος της γραφής. Λίγοι συγγραφείς είναι τόσο εξειδικευμένοι, ώστε να μπορούν να παράγουν ένα έργο από την πρώτη δοκιμή. Σε ένα ολοκληρωμένο έργο υπάρχουν σοβαρές ατέλειες στη διάταξη του υλικού, που απαιτούν περαιτέρω επεξεργασία και αναδιοργάνωση (Strunk, 2000: 69).
6. Πείτε όχι στα περιττά (Do not overwrite): Είναι πάντα μια καλή ιδέα να ξαναδιαβάσετε το έργο σας και να διαγράψετε αυτά που περισσεύουν (Strunk, 2000:69).
7. Πείτε όχι στην υπερβολή (Do not overstate): Με την υπερβολή χάνετε την εμπιστοσύνη των αναγνωστών σας (Strunk, 2000:69).
8. Πείτε όχι στα προσδιοριστικά επίθετα (Avoid the use of qualifiers): Τα προσδιοριστικά επίθετα εξασθενούν τη δύναμη των ουσιαστικών. Γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό να είστε πολύ προσεκτικοί στη χρήση τους (Strunk, 2000: 70).
9. Μην δίνετε πολλές εξηγήσεις (Do not explain too much): Αποφύγετε τις εκφράσεις του τύπου «είπε με βεβαιότητα» ή «απάντησε πονηρά». Τα επιρρήματα αυτά είναι υπερβολικά και ενοχλητικά. Τα λόγια έχουν τη μεγαλύτερη βαρύτητα και όχι οι

επεξηγήσεις που εσείς δίνετε. Αφήστε τους αναγνώστες σας να καταλάβουν τι θέλετε να πείτε (Strunk, 2000: 72).

10. Πείτε όχι στα φανταχτερά λόγια (Avoid fancy words): Μην επιλέγετε την περίτεχνη και επιτηδευμένη γραφή (Strunk, 2000: 73).

11. Μην χρησιμοποιείτε κάποια διάλεκτο εκτός αν το αυτί σας είναι καλό (Do not use dialect unless your ear is good) (Strunk, 2000:74).

12. Να είστε σαφής (Be clear): Επειδή η γραφή είναι επικοινωνία η σαφήνεια είναι αρετή. Όταν λέτε κάτι, βεβαιωθείτε ότι το είπατε (Strunk, 2000:75).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.με το θέμα του εργαστηρίου «Δεν κοιμόμαστε». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

[Ο άνθρωπος κατσαρίδα]

«Όταν ο Γκρέγκορ Σάμσα ξύπνησε ένα πρωί από ταραγμένα όνειρα, βρέθηκε στο κρεβάτι του μεταμορφωμένος σ' ένα πελώριο ζώφιο. Κείτονταν πάνω στη σκληρή σαν θώρακας ράχη του κι έβλεπε, όταν σήκωνε λίγο το κεφάλι, την τουρλωτή, μελαμψή, με τοξωτές ραβδώσεις χωρισμένη κοιλιά του, που πάνω της το κλινοσκέπασμα, έτοιμο να ξεγλιστρήσει ολότελα, μόλις μπορούσε πια να κρατηθεί. Τα πολλά, μπροστά στον υπόλοιπο όγκο του, αξιοθρήνητα λεπτά πόδια του, του θάμπωναν με αμηχανία τα μάτια.

«Τι μου συνέβη;» σκέφτηκε. Δεν ήταν όνειρο. Το δωμάτιό του, ένα συνηθισμένο ανθρώπινο δωμάτιο, μόνο κάπως πολύ μικρό, ησύχαζε ανάμεσα στους γνώριμους τοίχους. Πάνω απ' το τραπέζι, όπου ήταν απλωμένη μια ξετυλιγμένη συλλογή από δείγματα υφασμάτων -ο Σάμσα ήταν περιοδευών παραγγελιοδόχος- κρεμόταν η εικόνα

που πριν από λίγον καιρό την είχε κόψει από ένα εικονογραφημένο περιοδικό και την είχε τοποθετήσει μέσα σε μια όμορφη επιχρυσωμένη κορνίζα. Παρίστανε μία κυρία, που μ' ένα γούνινο καπέλο κι ένα γούνινο μποά καθόταν εκεί ίσια, υψώνοντας στο θεατή ένα βαρύ γούνινο μανσόν, μέσα στο οποίο ολόκληρος ο αντιβραχιονάς της είχε εξαφανιστεί.

Ύστερα η ματιά του Γκρέγκορ στράφηκε στο παράθυρο, κι ο συννεφιασμένος καιρός- άκουγε κανείς σταγόνες βροχής να χτυπάνε πάνω στη λαμαρίνα του παράθυρου -τον έκανε ολότελα μελαγχολικό. «Τι θα έλεγε κανείς αν κοιμόμουν ακόμα λίγο και ξεχνούσα όλες τις ανοησίες» σκέφτηκε· όμως αυτό ήταν εντελώς ακατόρθωτο, επειδή ήταν συνηθισμένος να κοιμάται από τη δεξιά πλευρά, δεν μπορούσε όμως στην τωρινή του κατάσταση να τοποθετηθεί σ' αυτή τη θέση. Μ' όση δύναμη κι αν ριχνότανε στο δεξί πλευρό του, πάντα ξανάπεφτε στην ύπτια θέση. Το δοκίμασε τουλάχιστον εκατό φορές, έκλεινε τα μάτια για να μη βλέπει τα πόδια του, που κουνιόνταν πέρα δώθε, και το παράτησε μόνο όταν άρχισε να αισθάνεται, στο πλάι ένα ελαφρό, ακαθόριστο πόνο, που ποτέ δεν είχε ξανααισθανθεί.

«Αχ, Θεέ μου», σκέφτηκε, «τι κουραστικό επάγγελμα που διάλεξα! Μέρα έρχεται, μέρα φεύγει στο ταξίδι. Οι σκοτούρες της δουλειάς είναι πολύ μεγαλύτερες απ' ό,τι σ' ένα δικό σου κατάστημα στον τόπο σου, κι εκτός απ' αυτό είμαι φορτωμένος και με βάσανα του ταξιδιού, τις φροντίδες για τις ανταποκρίσεις των τρένων, το ακανόνιστο, κακής ποιότητας φαγητό, τις πάντα μεταβαλλόμενες, ποτέ διαρκείς, πότε εγκάρδιες, ανθρώπινες σχέσεις. Ο διάολος να τα πάρει όλα!» Αισθάνθηκε ελαφριά φαγούρα ψηλά πάνω στην κοιλιά του· σύρθηκε σιγά με τη ράχη κοντύτερα στην κορυφή του κρεβατιού, για να μπορεί να υψώσει καλύτερα το κεφάλι, βρήκε το μέρος που τον έτρωγε, που ήταν σκεπασμένο με μικρές άσπρες βουλίτσες, που δεν ήξερε να τις εξηγήσει· και θέλησε ν' αγγίξει το μέρος μ' ένα από τα πόδια του, όμως αμέσως το τράβηξε πίσω, επειδή με το άγγιγμα τον περιέλουσαν ρίγη.

Ξαναγλίστρησε στην προηγούμενη θέση του. «Αυτό το πρόωρο ξύπνημα», σκέφτηκε, «τον αποβλακώνει τον άνθρωπο ολότελα. Ο άνθρωπος πρέπει να 'χει τον ύπνο του.

Kafka, Fr., (2010)⁵. Η Μεταμόρφωση, Δήμου, Δημ. Στ., (Μτφρ. & Επίμ.) Έσσε, Ε., (Αντί Προλ.), Αθήνα: Ροές, σελ., 17-19.

[Ιωνάς]

Κάνω ένα ντους με καυτό νερό και πέφτω στο κρεβάτι μου.

Πάνω στο κομοδίνο, βρίσκεται το κουτί της Εμιλί, απαράλλαχτο σαν τεφροδόχος. Το χέρι μου κινείται από μόνο του και αφαιρεί το μικρό λουκέτο, αλλά δεν τολμά να ανοίξει το καπάκι.

Δεν καταφέρνω να κλείσω μάτι. Προσπαθώ να μη σκέφτομαι τίποτα. Αγκαλιάζω τα μαξιλάρια, γυρίζω απ' το δεξί πλευρό, γυρίζω απ' το αριστερό, γυρίζω ανάσκελα. Νιώθω δυστυχισμένος. Ο ύπνος με αποφεύγει και δεν θέλω να μείνω μόνος μου στα σκοτεινά. Και μια συνομιλία με τον εαυτό μου δεν μου φαίνεται ό,τι καλύτερο. Χρειάζομαι αυλικούς, χρειάζομαι να μοιραστώ με κάποιον τις χαμένες ελπίδες μου, να βρω αποδιοπομπαίους τράγους. Πάντα έτσι ήταν: όταν δεν βρίσκουμε κάποια λύση στη δυστυχία μας, αναζητούμε κάποιον ένοχο για να του την καταλογίσουμε. Η δικιά μου η δυστυχία δεν είναι συγκεκριμένη. Νιώθω θλίψη, αλλά ταυτόχρονα δεν μπορώ να την εντοπίσω. Εξαιτίας της Εμιλί; Του Ζαν-Κριστόφ; Της ηλικίας μου; Αυτού του γράμματος που με περιμένει μέσα στο κουτί; Γιατί δεν ήρθε ο Ζαν-Κριστόφ; Είναι τάχα η μνησικακία κάτι που υπερισχύει της λογικής;

Από το ανοιχτό παράθυρο, πάνω σ' ένα βαθυγάλαζο ουρανό όπου το φεγγάρι κρέμεται σαν περιδέραιο, ετοιμάζομαι να δω να περνούν από μπροστά μου, με αργή κίνηση, τα βάσανά μου, οι χαρές μου και τα οικεία πρόσωπα. Τα ακούω να καταφθάνουν μέσα σ' ένα βουητό καταστροφής. Τι να περισώσω απ' όλα αυτά τα ερείπια; Ποια στάση να κρατήσω; Περιφέρομαι γύρω από μια άβυσσο, σχοινοβάτης στην κόψη του ξυραφιού, εμβρόντητος ηφαιστειολόγος στο χείλος ενός κρατήρα που κοχλάζει· βρίσκομαι στις θύρες της μνήμης, μπροστά σ' αυτές τις αμέτρητες μπομπίνες από κινηματογραφικό υλικό που αρχειοθετούν τη ζωή μας, αυτά τα μεγάλα και σκοτεινά συρτάρια όπου έχουν αποθηκευτεί οι ήρωες που υπήρξαμε, οι μύθοι του Καμύ τους οποίους δεν καταφέραμε να ενσαρκώσουμε, όλοι οι πρωταγωνιστές και οι κομπάρσοι των οποίων τους ρόλους υποδυθήκαμε διαδοχικά, ιδιοφυείς και καταγελαστοί, ωραίοι και τερατώδεις, που λύγισαν κάτω από το βάρος κάθε μας λιποψυχίας κάθε μας παλικαριάς, κάθε μας ομολογίας, κάθε μας όρκου και παραίτησης, κάθε μας ηρωισμού και κάθε μας αποστασίας, κάθε μας βεβαιότητας και κάθε μας αμφιβολίας, εν ολίγοις κάθε μας

αδάμαστης ψευδαίσθησης. Τι να κρατήσει κανείς απ' όλο αυτό το αταξινόμητο υλικό; Τι να πετάξει; Αν έπρεπε να διαλέξουμε μια μονάχα στιγμή απ' αυτές για να την πάρουμε μαζί μας στο μεγάλο μας ταξίδι, ποια θα διαλέγαμε; Αδικώντας τι και ποιον; Και κυρίως, πώς να αναγνωρίσουμε τον εαυτό μας ανάμεσα σε τόσες σκιές, σε τόσα φαντάσματα, σε τόσους μυθικούς γίγαντες... Ποιοι είμαστε στ' αλήθεια; Αυτό που υπάρξαμε ή αυτό που θα θέλαμε να έχουμε υπάρξει; Είμαστε οι αδικίες που διαπράξαμε ή οι αδικίες που οι άλλοι διέπραξαν εναντίον μας; Είμαστε οι συναντήσεις που δεν έγιναν ή εκείνες οι τυχαίες συναντήσεις που έκαναν τη μοίρα μας να αλλάξει πορεία; Είμαστε τα παρασκήνια που μας προφύλαξαν από τη ματαιοδοξία ή τα φώτα της ράμπας που έγιναν στην οποία καήκαμε; Είμαστε όλα αυτά μαζί, όλη η ζωή που ζήσαμε, με τις καλές και τις κακές της στιγμές, τα κατορθώματα και τα σκαμπανεβάσματά της· και είμαστε επίσης όλα αυτά τα φαντάσματα που μας στοιχειώνουν... είμαστε πολλά πρόσωπα σε ένα, τόσο πειστικοί στους διαφορετικούς ρόλους που φέραμε εις πέρας ώστε μας είναι πια αδύνατον να καταλάβουμε ποιο ακριβώς υπήρξαμε, ποιο ακριβώς γίναμε και ποιος απ' όλους αυτούς θα επιβιώσει μετά από εμάς.

Στήνω αυτί στους ήχους του παρελθόντος· δεν είμαι πια μόνος.

Χάντρα, Γ., (2010). *Αυτό που η μέρα οφείλει στη νύχτα*, Στρίγκος, Γ., (μτφρ.), Αθήνα: Καστανιώτη, σελ. 356-358.

Βόλτα με πιτζάμες

Κυριακή πρωί είναι και λέω, ας περάσω απ' τον Χρίστο. Με τον Χρίστο ένα χρόνο γνωριζόμαστε και κάτι μας δένει. Μέσα στο χρόνο πέντε-έξι φορές κουβεντιάσαμε κι ούτε ρετσίνα ήπιαμε μαζί, ούτε γνωρίσαμε τις γυναίκες μας, αλλά κάτι μας δένει. Ίσως μας δένουν οι διάλογοι που κάνουμε κι ο τρόπος που καπνίζουμε όταν πέφτει κενό στις φράσεις. Ο Χρίστος είναι προϊστάμενος σε γραφείο πρωινής εφημερίδας κι εγώ συναδέλφος του σ' άλλο πόστο. Μόνος του είναι ο Χρίστος και στέλνει καιρικό στο τέλεξ. Έλα, μου λέει, και σβήνει το τέλεξ, καλά έκανες που πέρασες. Τι νέα; Σκατά, του λέω. Κι εγώ το ίδιο, απαντάει. Τι θα γίνει ρε, μου λέει, πού θα πάει αυτή η ιστορία; (όταν λέμε για ιστορία μιλάμε γενικά για όλα). Πουθενά, του λέω, δε θα πάει. Ναι αλλά

περνούν τα χρόνια, κι ανάβει τσιγάρο. Ανάβω κι εγώ. Χθες δε μου σηκωνόταν, μου λέει. Σάμπως είμαι καλύτερος εγώ, ρε Χρίστο, τ' απαντώ. Έξω αρχίζει να βρέχει. Του λέω, ξέρεις ο Γουέλντον Κιζ έχει γράψει ένα ποίημα για τους δημοσιογράφους που μας πάει γάντι, κάτσε ν' ακούσεις: «Θέλω να φύγω κάπου μακριά και να ξαναδιαβάσω Προυστ, είτε ένας εκδότης του Φόρτσιουν σ' ένα συντάκτη του Τάιμ, μα η φωτιά μούγκρισε και πέθανε κι όλοι οι δρόμοι για την εξοχή ξεφτισμένοι σα σάλια έξω απ' των προαστίων το σούρουπο...» Ποπό ρε, ποιηματάρα! Ξεφυσάει ο Χρίστος. Γι' αυτό σου λέω ρε, είμαστε καθαρισμένοι, τ' απαντώ. Ρε συ, μου λέει ο Χρίστος, ξέρεις πως προχτές στις προαγωγές ένας βασανιστής έγινε ταξίαρχος; Φτου σου, γαμώτο! Φωνάζω και τραβώ βαθιά ρουφηξιά. Τι θα κάνουμε; τον ρωτάω. Τίποτα, μου λέει, απλώς θα την τρώμε συνέχεια. Μας έχουν τρυπημένους από παντού. Κοιμάσαι καλά τα βράδια; τον ρωτάω. Όχι, όπως εσύ βρικολακιάζω και μουρμουρίζει η γυναίκα μου συνέχεια, κοιμήσου, ρε παιδί μου, πάλι ζοχάδες έχεις; Ρε συ, του λέω, εμένα έτσι μούρχεται να βγω μια νύχτα έξω με τις πιτζάμες! Να τραβήξω προς το Χορτιάτη έτσι με τις πιτζάμες νυχτιάτικα, να περνούν τ' αυτοκίνητα, οι τύποι με τις γκόμενες και να μου κορνάρουν, να λεν, του τη βάρεσε του τύπου και τόσκασε απ' το ίδρυμα, κι εγώ ίσια ντουγρού με τις πιτζάμες! Τι λες ρε, τρελός είσαι; Να γίνεις θέμα για εφημερίδες την άλλη μέρα κι εγώ να μην ξέρω τι να κάνω; μ' απαντά ο Χρίστος. Ανάβει δεύτερο τσιγάρο και πετάει δαχτυλίδια στον αέρα. Με τις πιτζάμες ρε, αυτή η βόλτα με τις πιτζάμες, τη γουστάρω, μου λέει. Γιατί έτσι δεν είναι; του λέω. Έτσι είναι! μου λέει. Πώς το είπες το ποίημα; ρωτάει. Του το ξαναλέω κι αρχίζει να το γράφει. Αυτοκτόνησε ο τύπος που τόγραψε, του λέω, πήδηξε μια νύχτα απ' τη γέφυρα του Σαν Φραντσίσκο...Τσ, τσ, κάνει ο Χρίστος, χαμένοι είμαστε και ψάχνουμε για άλλους χαμένους στα χιόνια. Να πας να δεις το «Φράνσις» μου λέει. Σηκώνομαι να φύγω. Θέλω ναρθώ ένα βράδυ σπίτι ρε να τα πούμε...Μετά σκέφτεται λίγο...αλλά τι να πούμε αφού αυτή η ιστορία δεν πάει πουθενά! Δε βαριέσαι, του λέω, μπορεί να φτιάξουμε κάτι από μόνοι μας. Νάναι με τη Μονρόε, μου λέει ο Χρίστος, τρελαίνομαι για ξανθές, και με πάει μέχρι τ' ασανσέρ.

Κουτσούκος, Η., (1985). *Βόλτα με πιτζάμες*, Κουλουρίδου, Γ., (Επιμ.), Αθήνα: Α.Α. Λιβάνη & Σία Ε.Ε. «Νέα σύνορα», σελ. 32-34.

Δεν κοιμόμαστε

Ερε και να μου 'λεγες μια μέρα ότι θα 'χανα τον ύπνο μου, δεν θα σε πίστευα. Κι όταν άκουγα κιάλας ότι ο τάδε ή ο δείνα δεν μπορεί να κοιμηθεί ή κοιμάται έστω λίγες ώρες, έλεγα αποκλείεται. Πώς ζει; Πώς την παλεύει; Μα ποιοι είναι αυτοί τελοσπάντων που δεν κοιμούνται; Τι άνθρωποι είναι; Πάντα είχα αυτήν την απορία.

Και πώς τα έφερε έτσι ο καιρός, που κάτι κατάλαβα. Και τελικά ναι, υπάρχουν πάμπολλοι που δεν κοιμούνται. Ακόμα και γω, η κάποτε γνωστή υπναρού, έχασα τον ύπνο μου.

Κάτι είδαν τα μάτια μου.

Ανθρώπους στα γνωστά κρατητήρια γερόντων. Ανθρώπους που θέλουν να μείνουν ζωντανοί και φοβούνται να κοιμηθούν μήπως και δε δουν το φως της επόμενης μέρας. Ανθρώπους που κοιμούνται παρά μόνο με χαπάκι.

Άσε και το άλλο!

Οι ερωτευμένοι κοιμούνται; Δεν κοιμούνται. Στριφογυρνούν στο κρεβάτι τους, λέγοντας κάτι τέτοια: Πού είναι αυτός που θέλω κι αγαπώ; Τι κάνει; Με σκέφτεται ή τσουκ; Θα τον δω; Θα είναι τόσο μούτσι μούτσι και την επόμενη φορά; Κι άντε να τους πιάσει ο ύπνος.

Μα είναι κι αυτό!

Οι χωρισμένοι κοιμούνται; Δεν κοιμούνται εκτός κι αν ήταν κι είναι βόδια. Γιατί; Πώς; Αν... Θα θελα... Αχ και βαχ, βγαίνουν απ' τα χείλη τους και το ξημέρωμα με μαύρους κύκλους κάνουν τις δουλειές τους και τα μυαλό τους είναι αλλού. Τάχα μου επικοινωνούν, τάχα μου γελούν, τάχα μου τρώνε, τάχα μου πίνουν. Όλα τάχα μου.

Είναι και τόσα άλλα!

Οι άνεργοι κοιμούνται; Οι εξαρτημένοι κοιμούνται; Οι φυλακισμένοι; Οι χρεοκοπημένοι; Οι βολεμένοι; Τα παιδιά; Οι άρρωστοι;

Ποιος κοιμάται σήμερα;

Εδώ μιλάμε για την παγκοσμιοποίηση της αϋπνίας.

Μια φορά κι έναν καιρό εγώ κοιμόμουν...

Γκόρα, Ε., (2016). *Δεν κοιμόμαστε*, Περιοδικό της Δυτικής Μακεδονίας #together, Κοζάνη: Έντυπος Εκδοτική ΙΚΕ, τχ. 12, σελ.60.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Ο ύπνος»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Γραπτή έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 50 έως 300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν απλό ύφος, Θέμα του κειμένου είναι ο ύπνος. Μόλις τελειώσουν το γράψιμο, ξεκινούν να διαβάζουν την ιστορία τους στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας. Ο εκπαιδευτής διορθώνει και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια. Στο τέλος αφήνει την ομάδα να επιλέξει το πιο ωραίο κείμενο με ψηφοφορία.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 11

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 5

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: Δείξε μου το καλύτερο

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της Βασιλικής Ανδρικοπούλου, *Δυο, τρία τσιγάρα και μια παρεξήγηση*.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει τη φόρμα της αξιολόγησης που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Δεν κοιμόμαστε». Αφού συμπληρωθεί τη φόρμα αξιολόγησης, Ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας-ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

3. «Μια ντουζίνα γκαντεμιές»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Μια ντουζίνα γκαντεμιές»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο:			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για το πώς μπορεί κανείς να αφηγηθεί μία καλή ιστορία. Παραγωγή διηγήματος με θέμα: «Μια ντουζίνα γκαντεμιές».			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. αξιοποίηση εμπειρίας		
	2. αφήγηση		
Ικανότητες:	1. δημιουργικότητα		
	2. έκφραση		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. συμμετοχή		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Ένας δημοσιογράφος σάς παίρνει συνέντευξη για την γκαντεμιά σας!»: δραστηριότητα γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Μια καλή κουβέντα»:	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η	Βιωματική άσκηση

δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.		επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Τι είναι αυτό που το λένε γκαντεμιά»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι...»: Πώς μπορείς να πεις μία καλή ιστορία.	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για το πώς μπορούμε να αφηγηθούμε μία καλή ιστορία.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Μία γκαντεμιά»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση

«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητικά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
<p>Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες Α4, μολύβια, στυλό, μαρκαδόροι, κορδέλα, μουσική, ηχεία, laptop, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής.</p>			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Ένας δημοσιογράφος σάς παίρνει συνέντευξη για την γκαντεμιά σας!»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τα μέλη της ομάδας στο εργαστήριο. Έστερα τους ζητά να γίνουν ζευγάρι με όποιο άτομο θα ήθελαν να γνωρίσουν καλύτερα. Αφού γίνουν ζευγάρια τους εξηγεί ότι πρέπει να πάρουν ο ένας από τον άλλον μία σύντομη συνέντευξη, η οποία θα επικεντρωθεί στο όνομα και σε μία γκαντεμιά που του/της συνέβη. Σε περίπτωση που κάποιο άτομο μείνει μόνο του γίνεται ζευγάρι με τον εμπυχωτή/την εμπυχωτρία .

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Μια καλή κουβέντα»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν για τις γκαντεμιές που άκουσαν πριν από λίγο και να δώσουν μία συμβουλή ή να πουν έναν καλό λόγο. Έπειτα, τους παρακινεί να προτείνουν μερικούς τρόπους με τους οποίους μπορεί κάποιος να βρει ξανά το κέφι του, όταν του συμβαίνουν κάποια ατυχή γεγονότα. Ο εκπαιδευτής παρακολουθεί τη συζήτηση και αν του/της απευθύνουν το λόγο συμμετέχει.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να μάθω τον τρόπο με τον οποίο μπορώ να αφηγηθώ μία καλή ιστορία.* 2) *Να γελάσουμε με ατυχείς στιγμές και καταστάσεις.* 3) *Να συζητήσουμε μέσα στην ομάδα για το πώς μπορούμε να αντιμετωπίσουμε άσχημα γεγονότα και δυσάρεστες καταστάσεις.* 4) *Να μην αισθανθεί κανένα μέλος της ομάδας αμήχανα.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Τι είναι αυτό που το λένε γκαντεμιά!»

Διάρκεια: 15΄

Σκοπός: Πρώτη έκφραση-έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4, μολύβια ή στυλό και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σκεφτούν τι είναι αυτό που το λένε γκαντεμιά. Όλοι πρέπει να δώσουν έναν ορισμό μέσα από παραδείγματα. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει το δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση. Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πάρει μέρος ο εκπαιδευτής, ή μπορεί να προτείνει ο ίδιος 12 ορισμούς, όπως και ο τίτλος του εργαστηρίου «Μια ντουζίνα γκαντεμιάς». Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: 1) *Όταν σου ετοιμάζουν αίτηση από τον ΟΑΕΔ και ξεχνάνε να πατήσουν αποθήκευση και καταχώρηση.* 2) *Όταν το διαμέρισμα που νοικιάζεις νομίζεις ότι έχει θέρμανση και*

τελικά δεν υπάρχει πετρέλαιο ούτε για δείγμα. 3) Όταν δουλεύεις και αρνούνται να σε πληρώσουν. 4) Όταν βγαίνεις από το κομμωτήριο, πιάνει βροχή και δεν έχεις ομπρέλα. 5) Όταν λες ψέματα για να αποφύγεις κάποιον π.χ. θα κάτσω σπίτι, όχι, όχι, δε θα βγω έξω, και τον πετυχαίνεις μπροστά σου. 6) Όταν σπάνε οι σωλήνες από το κρύο και το σπίτι σου γεμίζει νερά και σκατά 7) Όταν έχεις μόνο ένα καλτσόν, το φοράς και σκίζεται. 8) Όταν δεν σου κάθεται κανένα ραντεβού. 9) Όταν παραγγέλνεις πρωί πρωί ζεστό καφέ και πέφτει όλος πάνω σου. 10) Όταν πας τουαλέτα για χοντρό και έχει τελειώσει το χαρτί. 12) Όταν τα πράγματα δείχνουν να πάνε καλά και μετά στραβώνουν.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Να μάθουμε τρόπους με τους οποίους μπορούμε να πούμε μία καλή ιστορία

Λογοτεχνική θεωρία: Το αφηγηματικό γράψιμο (narrative writing) ορίζεται καλύτερα ως ιστορία. Ιστορίες λέμε κάθε μέρα και ίσως να μην το καταλαβαίνουμε! Οι ιστορίες αυτές μπορεί να είναι είτε προφορικές είτε γραπτές. Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι εξιστορούν τα γεγονότα σε κάποια χρονική σειρά, ενώ η βασική τους διαφορά είναι ότι οι γραπτές ιστορίες διαρκούν για πάντα. Οι δυνατές ιστορίες/αφηγήσεις επιτρέπουν τους αναγνώστες να αισθάνονται σαν τους ήρωες και τις καταστάσεις που αντιμετωπίζουν. Αυτή ακριβώς την αίσθηση που χαρίζει μία καλή ιστορία/αφήγηση στους αναγνώστες της ονομάζεται ενσυναίσθηση (empathy). Οι προσωπικές αφηγήσεις/ιστορίες (personal narratives), που αναφέρονται σε προσωπικές εμπειρίες, πραγματικούς ανθρώπους και καταστάσεις ακόμα και σε φανταστικά ή επινοημένα γεγονότα, δίνουν την ευκαιρία στους αναγνώστες να βιώσουν πράγματα που ποτέ δε θα τους συνέβαιναν. Όλες οι αφηγήσεις/ιστορίες μοιράζονται τα ίδια κοινά χαρακτηριστικά. Έχουν αρχή, μέση, κορύφωση (climax), και ένα τέλος ανάλογο με την περίπτωση: πιστευτό, απροσδόκητο, ζωηρό, πραγματικό, φανταστικό (Trischitta, 2011:3). Ακολουθούν μερικές συμβουλές για το ποια είναι τα στοιχεία αυτά που δημιουργούν μια καλή ιστορία (Shepard, 1998):

1. Το θέμα (theme): Ένα καλό θέμα σε μία ιστορία είναι αυτό που έχει κάτι να μας πει για τη ζωή ή για τον εαυτό μας. Είναι σημαντικό να αποφεύγονται τα κηρύγματα.

2. Η πλοκή (plot): Η πλοκή είναι συνήθως μία σύγκρουση ή ένας αγώνας που περνάει ο κεντρικός ήρωας. Η σύγκρουση μπορεί να προέρχεται από άλλον χαρακτήρα, από μία εξωτερική κατάσταση ή μπορεί να προέρχεται από τον ψυχισμό του ήρωα (ανάγκη, συναισθήματα). Ο κεντρικός ήρωας θα πρέπει να κερδίσει ή να χάσει κάτι. Τις περισσότερες φορές ο ήρωας μαθαίνει ή μεγαλώνει καθώς προσπαθεί να λύσει το πρόβλημά του. Η σύγκρουση είναι σημαντικό να εντείνεται και να γίνεται πιο συναρπαστική. Καθώς η ένταση/κορύφωση φτάνει σε ένα υψηλό σημείο κοντά στο τέλος της ιστορίας, τότε πρέπει να αρχίζει και η χαλάρωση. Τα βασικά βήματα μιας πλοκής είναι: η αρχή της σύγκρουσης, η αίσια εξέλιξη, η ανατροπή, η νίκη ή η ήττα και τέλος το κλείσιμο. Ένα μυθιστόρημα μπορεί να έχει πολλές συγκρούσεις, αλλά μία μικρή ιστορία θα πρέπει να έχει μόνο μία.

3. Η δομή της ιστορίας (Story Structure): Αποφασίστε να γράψετε την ιστορία σας σε α' πρόσωπο ή σε γ' πρόσωπο. Η αντωνυμία του α' προσώπου είναι το «εγώ». Άρα, σημαίνει ότι επιλέγετε να πείτε μία ιστορία σα να συνέβη σε εσάς. Οι αντωνυμίες του γ' προσώπου είναι «αυτός, αυτή, αυτό». Άρα, σημαίνει ότι επιλέγετε να πείτε μία ιστορία σα να είναι όλοι άλλοι άνθρωποι. Αν γράψετε τελικά σε γ' πρόσωπο προσπαθήστε να πείτε την ιστορία μέσα από τα μάτια ενός μόνο χαρακτήρα. Μη λέτε τίποτα, πείτε μόνο όσα ξέρει ο χαρακτήρας. Αυτό ονομάζεται οπτική γωνία/εστίαση (point of view). Εάν πρέπει να πείτε κάτι άλλο, δημιουργείστε ένα ξεχωριστό τμήμα με την άποψη ενός άλλου χαρακτήρα. Αποφασίστε αν η αφήγησή σας θα είναι παροντική ή παρελθοντική. Ο παροντικός χρόνος σημαίνει ότι η ιστορία συμβαίνει αυτήν τη στιγμή. Ο παρελθοντικός χρόνος σημαίνει ότι η ιστορία έχει συμβεί.

4. Οι χαρακτήρες (characters): Πριν αρχίσετε να γράφετε γνωρίστε τους χαρακτήρες σας καλά. Ο κύριος χαρακτήρας σας πρέπει να είναι κάποιος που οι αναγνώστες σας μπορούν να αισθάνονται κάτι κοινό ή τουλάχιστον να ενδιαφέρονται. Ένας κύριος χαρακτήρας πρέπει να έχει τουλάχιστον ένα ελάττωμα ή μία αδυναμία. Οι τέλειοι χαρακτήρες δεν είναι πολύ ενδιαφέροντες. Ακόμα και σε έναν κακό χαρακτήρα πρέπει να δώσετε κάτι καλό.

5. Η σύνθεση (setting): Τοποθετείστε την ιστορία σας έναν σε τόπο και χρόνο ενδιαφέροντα ή οικείο.

6. Το στυλ (style): Όπου μπορείτε χρησιμοποιήστε τον ευθύ λόγο. Δεν χρειάζεται να γράφετε επιτηδευμένα. Είναι καλύτερο να χρησιμοποιείτε απλές προτάσεις και λέξεις. Με αυτόν τον τρόπο η γραφή σας θα είναι εύκολη στην ανάγνωση και στην κατανόηση.

7. Ο έλεγχος: Αφού ολοκληρώσετε την ιστορία σας, ελέγξτε προσεκτικά κάθε λέξη, φράση, πρόταση και παράγραφο.

Η αφήγηση ως γλωσσική δραστηριότητα συναντάται σε όλους τους χώρους της προσωπικής, κοινωνικής, πολιτικής, εκπαιδευτικής, ψυχολογικής, ιατρικής ζωής. Με την αφήγηση μπορεί να εξιστορήσει κανείς ένα γεγονός που να έχει αρχή, μέση και τέλος. Ένα γεγονός μπορεί να είναι πραγματικό ή φανταστικό. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να διαπιστώσει κανείς τον χρόνο, τον τόπο, το θέμα, την αιτία, το πρόσωπο. Με άλλα λόγια, δίνεται η δυνατότητα να εντοπιστούν το πού, το πότε, το πώς, το ποιος και το γιατί. Αφηγητές κατά μία άποψη είμαστε όλοι. Η αφήγηση είναι μία κατάθεση είτε βιωμένης μνήμης είτε φανταστικής (Γκόρα, 2015: 206).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπάσματος σχετικού με το θέμα του εργαστηρίου «Μια ντουζίνα γκαντεμιές». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Αντίρριο-Ιωάννινα

«Εκεί, το τζιπ και το μπλε αμάξι!» έδειξα στον Οβάλ και σταματήσαμε δίπλα σε μια καντίνα με σουβλακοκακόλα. Οι υπόλοιποι ήταν μέσα στο αυτοκίνητο με αναμμένες τις μηχανές για να δουλέψει το καλοριφέρ, αν και, όπως προέκυψε, δεν περίμεναν αρκετή ώρα, διότι στην Αθηνών-Κορίνθου γίνονταν έργα, ήταν και το χιόνι, και πήγαιναν στη μισή διαδρομή με δευτέρα. Κατέβηκα από τη νεκροφόρα και πήρα πέντε σουβλάκια στη λαδόκολλα με ψωμάκι, αλατοπίπερο, ρίγανη και βουτηγμένα σε αυτό το όξινο ζουμί που πουλιέται σε κίτρινα πλαστικά μπουκάλια ως υποκατάστατο λεμονιού και είμαι σίγουρος ότι σε μεγάλες δόσεις είναι ραδιενεργό. Όμως η παράδοση πρέπει να τηρείται με ευλάβεια, και «το βρώμικο» σουβλάκι από το Αντίρριο ήταν εκ των ων ουκ άνευ στα παλιά οικογενειακά μας ταξίδια προς το χωριό. Ο Μένιος έβγαζε το αμάξι από το φέρι-μποτ (θυμάσαι ρε που είχανε μόνο μια μπουκόπορτα και μπαίναμε με την όπισθεν για να βγούμε με τη μούρη;...αχ, αυτές ήταν εποχές...), και εμείς με τη μαμά τον περιμέναμε λίγα μέτρα πιο πέρα, έχοντας αγοράσει εν τω μεταξύ σουβλάκια, τα οποία τρώγαμε με ιερή βουλιμία μέχρι το Μεσολόγγι, και μετά μας θέριζαν το στομάχι και ψάχναμε οικογενειακώς τουαλέτα.

«Μιλήσατε με το χωριό για να μας περιμένει ο παπάς;» Ρώτησα τον Ηλία έξω από το τζάμι του, και μου έκανε νοήματα ότι προσπάθησε, αλλά δεν μπόρεσε να βγάλει γραμμή, μάλλον λόγω κακοκαιρίας.

«Πήρα σουβλάκια!» του αντέτεινα χαζοχαρούμενα, κουνώντας στον αέρα τη χαρτοσακούλα με το θησαυρό και με κοίταξε με το θλιμμένο βλέμμα του παιδιού που η μαμά του δεν το αφήνει να πάει για μπάλα στην αλάνα με την υπόλοιπη παρέα γιατί πρέπει πρώτα να τελειώσει δύο κεφάλαια από τις «Χαρούμενες Διακοπές», και μετά έχει παιχνίδι.

Άκου εκεί «Χαρούμενες Διακοπές», ήθελα να 'ξερα ποιος διεστραμμένος εγκέφαλος ονόμασε έτσι αυτό τον απαίσιο λεκέ πάνω στο ολόλευκο σεντόνι της καλοκαιρινής ανεμελιάς. Τέλος πάντων, κατάλαβα ότι είχε επιβληθεί απαγόρευση αγοράς φαγητού από καντίνα στο αυτοκίνητο, και δεν ήθελα να τον πληγώσω άλλο. «Συνεχίζουμε...» του έγνεψα, και μετά πέρασα από το τζιπ, «όλα καλά;» ρώτησα τη μαμά, «ναι» μου απάντησε ο Μάρκος, «ποιος σου μίλησε εσένα, ρε μαλακισμένο;» θέλησα να πω εγώ αλλά δεν είπα, μπήκα ξανά στη νεκροφόρα και ξεκινήσαμε.

«Να κεράσω διάρροια με λαδορίγανη;» αστειεύτηκα προς τον Οβάλ, αλλά αντί για απάντηση έβγαλε ξανά το φλασκί από την τσέπη του μπουφάν του και κατέβασε μια μεγάλη γουλιά. Μου το πρότεινε αλλά αρνήθηκα ευγενικά, και προσπαθώντας να μην ακουστώ πολύ επικριτικός είπα:

«Μήπως δεν πρέπει να πίνεις τόσο πολύ;»

«Μεγάλε, αυτό που πρόκειται να φας είναι πολύ πιο επικίνδυνο από αυτό που πίνω εγώ», απάντησε, και χρειάστηκαν λίγα μόλις χιλιόμετρα μετά την τελευταία μου μπουκιά, σαν δυο γερές γουλιές από το φλασκί, για να αποδειχθεί ότι είχε απόλυτο δίκιο.

Περνώντας έξω από το Μεσολόγγι έγινε το αναμενόμενο θερμό διπλωματικό επεισόδιο, λίγο μετά το Αγρίνιο ακούστηκαν οι πρώτες προειδοποιητικές βολές, στην Αμφιλοχία οι πρεσβείες των ξένων χωρών είχαν ήδη ανακαλέσει το προσωπικό τους για λόγους ασφαλείας, και πλέον η ομοβροντία ήταν θέμα λίγων λεπτών. Πριν το πράγμα ξεφύγει από κάθε έλεγχο, άρπαξα το δεξί μπουτί του Οβάλ και «πριν το Μενίδι θα σταματήσουμε, θα σου δείξω πού!» διέταξα περισσότερο, παρά ενημέρωσα. Λίγα λεπτά μετά σταματούσαμε στο πάρκινγκ ενός καφεστιατορίου στη μέση του πουθενά, δίπλα σε ένα πούλμαν, το περιεχόμενο του οποίου προφανώς είχε ξεφορτωθεί μέσα στο μαγαζί για να κατουρήσει, να φάει τυρόπιτα, να πει καφέ, να σχολιάσει τον καιρό, να γκρινιάξει ότι θέλει ζελεδάκια και να πάρει την απάντηση ότι είχαμε πάρει καραμέλες στην Κόρινθο και δεν τις έφαγες, ας πρόσεχες.

Βγήκα βιαστικά απ' τη νεκροφόρα και είδα τη μάνα μου να μου κάνει νόημα μέσα από το τζάμι, οπότε έτρεξε προς το μέρος της.

«Λέγε γρήγορα.»

«Κάνε μου τη χάρη, αγάπη μου, αν δεν θες να έρθεις με εμάς, πήγαινε τουλάχιστον λίγο με τον αδερφό σου, θα το χαρεί κι αυτός πολύ», είπε παρακαλεστά.

Πήγα να της πω ότι προτιμώ να συνεχίσω το ταξίδι μέσα στο φέρετρο, αγκαλιά με τον παππού, παρά στο αμάξι της οικογενειακής ευτυχίας, αλλά τότε μίλησε ο χλεχλές από δίπλα της και είπε «καλά σου λέει, ρε Κώστα, μια οικογένεια είστε.»

Τον κοίταξα με το βλέμμα του δασκάλου που πιάνει μαθητή με σκονάκι (αποδοκιμασία, παγωμένη οργή και θλίψη για το μέλλον του), και σκέφτηκα να του πω «μεγάλε, εσύ που νομίζεις ότι πηδάς τη μαμά μου, σου έχω νέα: εκείνη είναι που σε πηδάει, απλά δεν το έχεις καταλάβει ακόμα!», αλλά κρατήθηκα, από σεβασμό προς τη μαμά και επειδή ο εντερικός μου συναγερμός είχε τρελαθεί να χτυπάει. «Εντάξει, προχωρήστε εσείς, τουαλέτα θα πάω και θα σας προλάβουμε παραπάνω», είπα, έτρεξα στη νεκροφόρα και ενημέρωσα τον Οβάλ ότι θα συνεχίσει μόνος του και θα τα ξαναπούμε πιο μετά. Ύστερα πέρασα τρέχοντας δίπλα από το αμάξι του Ηλία φωνάζοντας «περίμενέ με, θα έρθω μαζί σου!», το πίσω παράθυρο άνοιξε και μια ξινή γυναικεία φωνή ρώτησε «γιατί σταματήσαμε πάλι;» και εγώ απάντησα διπλωματικά «για να χέσω, να γιατί!» και συνέχισα το κατοστάρι προς τη λύτρωση. Έφτασα στο μαγαζί την ώρα που οι ορδές των επιβατών του πούλμαν έβγαιναν κατά κύματα από τη μία και μοναδική πόρτα με κατεύθυνση του πούλμαν που τους περίμενε με αναμμένη τη μηχανή στο πάρκινγκ, έχοντας ήδη κορνάρει τρεις φορές.

Προσπάθησα μάταια να εισβάλω στο μαγαζί πηγαίνοντας κόντρα στο ρεύμα των εξερχομένων, με παρέσυραν όμως αρκετά μέτρα πίσω, οπότε αναγκαστικά περίμενα να φύγει και ο τελευταίος για να μπω. Ο οποίος τελευταίος ήταν ένας γεροδεμένος γκριζομάλλης κύριος γύρω στα πενήντα, που έβγαινε από την τουαλέτα την ίδια στιγμή που εγώ ετοιμαζόμουν να μπω. Όταν είδε ότι θα έμπαινα εκεί από όπου μόλις είχε βγει, κοντοστάθηκε. Σταμάτησα και εγώ. Έβαλε το χέρι του στον ώμο μου, με κοίταξε με μάτια βουρκωμένα και πήγε κάτι να πει, αλλά ήταν πολύ συγκινημένος για να μιλήσει. Έσφιξε μόνο ελαφριά των ώμο μου και μετά γύρισε απότομα και έφυγε για να μη δω τα δάκρυα που κυλούσαν πια ζεστά στα μάγουλά του. Παράνοια, μεγαλείο, ψυχασθένεια, δέος, χέζομαι σου λέω, δεν προλαβαίνω. Και μετά μπήκα στην τουαλέτα και κατάλαβα το λόγο: το πεπτικό σύστημα των πέντε τελευταίων ανθρώπων που είχαν αποδεύσει εκεί μέσα, εκτός από στάνταρ αξεσουάρ (στομάχι, λεπτό/παχύ έντερο, ουρήθρα, κωλοτρυπίδα), περιελάμβανε για κάποιο ανεξήγητο λόγο και καταπέλτη. Μόνο έτσι μπορούσε να εξηγηθεί η τεράστια ποσότητα ακανόνιστα splasharισμένου σκάτουρου σε όλο το μήκος/πλάτος/ύψος της τουαλέτας. Το θέαμα ήταν αρκετό για να κάνει κάθε λογικό άνθρωπο να τρέξει μακριά ουρλιάζοντας «βοήθεια». Όχι όμως και εμένα. «Όταν ο δρόμος δυσκολεύει, οι σκληροί προχωρούν» λέει μια αμερικάνικη παροιμία, και οι Αμερικάνοι μπορεί να είναι μαλάκες, αλλά οι παροιμίες τους είναι ακόμα χειρότερες.

Με την ανάσα κομμένη και τα δόντια σφιγμένα, προχώρησα παραμέσα. Και η τόλμη μου ανταμείφθηκε! Διότι εκεί, στη μέση του μικρού, στενόμακρου καμπινέ, στεκόταν το πραγματικό κομψοτέχνημα, αφηφώντας τους νόμους της λογικής και παραβιάζοντας κάθε διεθνή συνθήκη προστασίας της ανθρώπινης τιμής και αξιοπρέπειας. Η λεκάνη.

Τελεσίδικα βουλωμένη και αμετάκλητα ξέχειλη, μπορεί κάποτε να υπήρξε καθαρή, εμφανίζοντας έλλειμμα στον προϋπολογισμό της, εδώ και καιρό όμως παρουσίαζε πρωτογενές πλεόνασμα, δίκαια μοιρασμένο σε κάθε της τετραγωνικό εκατοστό.

Και τότε ο χρόνος σταμάτησε. Όχι «για μια στιγμή», όπως στα άλλα μυθιστορήματα. Στο δικό μου μυθιστόρημα, το θέαμα ήταν αρκετό για να διαγραφεί επιτόπου όλο το παρόν και να μεταφερθώ αυτόματα σε άλλη χωροχρονική διάσταση, όπου δεν ήμουν ένας μάλλον απολυμένος δάσκαλος σαράντα χρονών μέσα σε μια τρισάθλια τουαλέτα λίγα χιλιόμετρα πάνω από την Αμφιλοχία. Όχι, αφού είχα τολμήσει να μπω και να βαδίσω μέσα σε αυτόν τον βούρκο, ήμουν ήρωας, ήμουν ιππότης, ήμουν ο Lans a lot of shit, και κάπου εδώ μέσα κρυβόταν εκείνη, που με πήρε μικρό, όταν οι εχθροί σκότωσαν τον πατέρα μου, και με μεγάλωσε στο μαγικό της βασίλειο. Εκείνη, που βγήκε από το βόθρο και έδωσε στο βασιλιά Αρθούρο το ιερό κωλόχαρτο, την κρίσιμη ώρα που τον είχε πιάσει κόψιμο και δεν είχε μαζί του χαρτομάντιλα. Μα να!...να τη, ξεπροβάλλει!

Μέσα από τη λίμνη του κουραδοπολτού που ξεχειλίζει από τη λεκάνη, άρχισε να αναδύεται ένα γυναικείο χέρι, που κρατούσε ένα ρολό χαρτί υγείας το οποίο, αν και μόλις είχε βγει από το βαθύ έρεβος του απόπατου, με κάποιο μαγικό τρόπο είχε μείνει ολόλευκο, πεντακάθαρο και αφράτο. Έμεινα να κοιτώ αποσβολωμένος, μην μπορώντας να πιστέψω στα μάτια μου. Ήταν αλήθεια, την έβλεπα μπροστά μου, υπήρχε στην πραγματικότητα και όχι μόνο στη σφαίρα του μύθου. Μόνο ένα πλάσμα ήταν ικανό να κάνει κάτι τέτοιο, μόνο μια αιθέρια ύπαρξη είχε τη δύναμη να αναδυθεί μέσα από τη λίμνη της σκατίλας κραδαίνοντας το άσπλο και αμόλυντο κωλόχαρτο: Η Κυρά του Βόθρου.

Ανάν, Κ.,(2014). Φορμόλη, Φωτοπούλου, Β. (επιμ.), Αθήνα: babelart, σελ.137-143

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Μία γκαντεμιά»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 150 έως 300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος, και να χρησιμοποιήσουν πρωτοπρόσωπη αφήγηση.

Θέμα του κειμένου είναι μία γκαντεμιά.

Δραστηριότητα 8η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: ««Σε ακούμε»»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 13

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 8

Δραστηριότητα 9η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της *Βάσιας Κόντου, Με τα μούτρα στη δουλειά*

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει τη φόρμα αξιολόγησης που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Μια ντουζίνα γκαντεμιές». Αφού συμπληρωθεί η φόρμα αξιολόγησης, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας-ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

4. «Σελίδες ημερολογίου»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Σελίδες Ημερολογίου» ⁷		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για το ημερολόγιο και την ημερολογιακή γραφή. Συγγραφή μίας σελίδας από ένα ημερολόγιο.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. ημερολογιακή γραφή		
	2. δημιουργικότητα		
Ικανότητες:	1. φαντασία		
	2. συμμετοχή		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. αλληλοϋποστήριξη		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές

⁷ Το εργαστήριο αυτό παρουσιάστηκε στο 5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο που οργάνωσε το Περιοδικό «ΝΕΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ» - ISSN: 2241-6781 <http://neospaidagogos.online> που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα στις 28-29 Απριλίου 2018. Θέμα της εισήγησης ήταν: «Σελίδες ημερολογίου»: Ένα διδακτικό σενάριο Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής Ενηλίκων στην Άτυπη Εκπαίδευση.

«Αν το όνομά σας ήταν ημερολόγιο»: δραστηριότητα γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Σε άγνωστη γλώσσα διαβάζουμε μια σελίδα απ' το ημερολόγιό μας»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Τι είναι χρόνος»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι... »: ημερολόγιο και ημερολογιακή γραφή.	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για το ημερολόγιο και την ημερολογιακή γραφή.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση

«Σελίδα ημερολογίου»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητικά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
<p>Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, μολύβια, στυλό, εποπτικό υλικό, κορδέλα, κιμωλία, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής.</p>			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Αν το όνομά σας ήταν ημερολόγιο»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Η ομάδα στέκεται σε κύκλο. Ένας-ένας με τη σειρά λέει το όνομά του και τι ημερολόγιο θα ήταν (ημερολόγιο διατροφής, γυμναστικής, μαγειρικής, κατακτήσεων, ταξιδιών, αγορών, εσόδων-εξόδων, κακών σκέψεων-καλών σκέψεων, αναμνήσεων).

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Σε άγνωστη γλώσσα διαβάζουμε μια σελίδα από το ημερολόγιό μας»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τα μέλη της ομάδας να μιλήσουν σε μια ανύπαρκτη γλώσσα. Το θέμα τους είναι να διαβάσουν μια σελίδα από το ημερολόγιό τους στους υπόλοιπους. Το κάθε μέλος της ομάδας υποτίθεται ότι διαβάζει κάτι από το ημερολόγιο που δήλωσε ότι είναι στην προηγούμενη άσκηση. Με ένα σήμα του εκπαιδευτή (π.χ. παλαμάκια, σφύριγμα) η συζήτηση συνεχίζεται στην ελληνική γλώσσα. Η άσκηση αυτή προωθεί την επικοινωνία, την έκφραση και αυξάνει τη συγκέντρωση της προσοχής σ' αυτόν που μιλάει. Ακολουθεί συζήτηση για το πόσο δύσκολο ή ευχάριστο είναι όταν κάποιος προσπαθεί να παρακολουθήσει τον άλλον να μιλάει σε μία άγνωστη γλώσσα.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να μάθω για την ημερολογιακή γραφή.* 2) *Να θυμηθώ τα εφηβικά μου χρόνια, γιατί εκείνη την περίοδο κρατούσα ημερολόγιο.* 3) *Να γράψω μία σελίδα ημερολογίου.* 4) *Να τονιστεί πως η ημερολογιακή γραφή δεν συνδέεται μόνο με το γυναικείο φύλο. Είναι άσχημο να κατηγορούνται τα αγόρια για αυτό.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Τι είναι ο χρόνος;»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κιμωλίες και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν μερικές προτάσεις στους μαύρους τοίχους του θεάτρου. Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πάρει μέρος και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάσει το δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: 1) *Χρόνος είναι το σύνολο των στιγμών μας.* 2) *Μικρές στιγμές ευτυχίας.* 3) *Χρόνος για μένα είναι η ώρα. Η ώρα που πρέπει να κάνω κάτι. Να μείνω ή να φύγω.* 4) *Εμπειρίες + ταξίδια...κάποτε πτυχίο!* 5) *Τικ τακ- τικ*

τοκ! 6) Ο χρόνος θα πρέπει να δίνει ανάσες. 7) Χρόνος = αριθμοί, Χρόνος= στιγμές, Χρόνος = φυλακή. 8) Περνάει, ψάχνω, κυνήγι, δεν θέλω να χάσω άλλον χρόνο. 9) Η ζωή. 10) Χρόνος κάποτε άδικος, κάποτε φιλικός.

Δραστηριότητα 5η: Καταγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ήξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια το ημερολόγιο και την ημερολογιακή γραφή

Λογοτεχνική θεωρία: Με τον όρο «*ημερολόγιο*», στον χώρο της λογοτεχνίας και των λογοτεχνικών ειδών, εννοούμε τη συστηματική καταγραφή, από ένα άτομο, των πιο σημαντικών γεγονότων της προσωπικής του ζωής, καθώς και της δημόσιας ζωής της εποχής του. Πρόκειται για λογοτεχνική συγγραφική συνήθεια που οι απαρχές της χάνονται στα βάθη των αιώνων. Το ημερολόγιο είναι ένα κείμενο με προσωπικό χαρακτήρα. Κατά κανόνα, δηλαδή, δεν γράφεται για να δημοσιευθεί ή για να διαβαστεί από άλλους πλην του ίδιου του συγγραφέα. Γι' αυτό χαρακτηρίζεται από ελλειπτική ή και συναισθηματική πολλές φορές γραφή, ενώ περιέχει σχόλια, παρατηρήσεις, κρίσεις, σκέψεις και, γενικά, μια προσωπική και υποκειμενική καταγραφή όλων όσα απασχολούν το άτομο που κρατά ημερολόγιο. Από την άποψη αυτή, διαφέρει από την αυτοβιογραφία, όπου ο συγγραφέας παρουσιάζει τη ζωή του σε συνεχή αφήγηση, χωρίς κενά και με ειρμό, με στόχο να διαβαστεί και να γίνει κατανοητή από τους άλλους (Παρίσης, Ι. και Παρίσης, Ν., 2003:78)

Το ημερολόγιο (diary) είναι ένα σημειωματάριο (notebook) όπου οι άνθρωποι μπορούν να γράψουν οτιδήποτε θέλουν, όπως σκέψεις, ιδέες, συναισθήματα ή εμπειρίες. Κάθε άνθρωπος έχει διαφορετικό λόγο για να γράψει ένα ημερολόγιο. Άλλος ανησυχεί μήπως ξεχάσει τα περισσότερα πράγματα που έχει κάνει, άλλος μπορεί να φοβάται να επικοινωνήσει με τους συνανθρώπους του, ενώ κάποιος άλλος μπορεί να θέλει να εξομολογηθεί κάπου τα μυστικά του. Όλοι αυτοί οι λόγοι οδηγούν στο να γράψει κανείς ένα ημερολόγιο (Klimova, 2015 :551).

Το να κρατάει κανείς ημερολόγιο είναι μία καλή συνήθεια, η οποία αυξάνει το επίπεδο αυτοσυνειδησίας και βελτιώνει τη δημιουργικότητα (Polonsky, 2010-2011:334). Το

μόνο που χρειάζεται κάποιος για να γράψει ένα ημερολόγιο είναι έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή ή έναν στυλό και ένα φύλλο χαρτί και λίγο προσωπικό χρόνο και χώρο για να ξεκλειδώσει τις σκέψεις του. Οποιοσδήποτε μπορεί να γράψει ημερολόγιο. Όλοι έχουν συναισθήματα, απόψεις και σκέψεις (Claire, 2017).

Πολύ συχνά παρατηρείται ότι το ημερολόγιο είναι πιο ελκυστικό στις γυναίκες. Αντίθετα, οι περισσότεροι άνδρες αποφεύγουν το ημερολόγιο από τη νεαρή ήδη ηλικία. Φυσικά, όμως υπάρχουν και εξαιρέσεις και εδώ πρέπει να τονιστεί ότι η ημερολογιακή γραφή δεν αφορά μόνο το γυναικείο φύλο. Στη συνέχεια, προτού διδάξει ο/η εκπαιδευτής-τρια τους αποτελεσματικούς τρόπους ημερολογιακής γραφής είναι χρήσιμο να μοιραστεί μερικές δικές του εμπειρίες με τους εκπαιδευόμενούς του. Για παράδειγμα αν κρατούσε ημερολόγιο όταν ήταν παιδί. Αυτό οφείλει να το μοιραστεί. Έπειτα, μπορεί να τονίσει ότι τότε τον/την βοήθουσε να βάζει σε τάξη τις σκέψεις του και ότι ήταν σα να μιλάει σε ένα έμπιστο φιλικό πρόσωπο, ενώ τώρα τον/την βοηθάει να ανακαλέσει σημαντικά γεγονότα της νεότητάς του. Έπειτα, μπορεί να διαβάσει κάποιο απόσπασμα λέγοντας ότι το κάνει αυτό επειδή το θέλει. Τέλος, μπορεί να ενθαρρύνει τους εκπαιδευόμενους να συζητήσουν για το τι έμαθαν από όταν ήταν νέος ή νέα (McCarthy, 2001:7-8).

Η ημερολογιακή γραφή για να είναι αποτελεσματική πρέπει: 1) να περιλαμβάνει μια ημερομηνία ή έναν αριθμό στην κορυφή της σελίδας, 2) να τοποθετεί τα γεγονότα σε χρονική σειρά, 3) να πείθει ότι είναι το καταφύγιο του ήρωα, 4) να διακατέχεται από προσωπικές σκέψεις και απόψεις, 5) να έχει ανεπίσημο τόνο (informal tone) π.χ. φλύαρο (chatty), 6) να είναι γραμμένη σε α' πρόσωπο, 7) να χρησιμοποιεί τη συναισθηματική γλώσσα (emotive language), 8) να κάνει σωστή χρήση των παρελθοντικών χρόνων και 9) να είναι χωρισμένη σε παραγράφους, (coolaustralia.org).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «Σελίδες ημερολογίου». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

[Εγγραφή δέκατη πέμπτη]

Δεν έχει λίγες μέρες που ήμουν στην πόλη πάλι. Με προφυλάξεις από το χωριό ακόμα, όταν έφτασα εκεί, πήγα κατευθείαν και πλησίασα στο σπίτι της κυρίας Ευανθίας. Ήταν κλειστό. Κανείς δεν υπήρχε μέσα. Μήτε εχθρός μήτε φίλος. Είχα καιρό να πάω. Χορτάριασε και τα κλαδιά των δέντρων μπροστά στο σπίτι και πίσω στον κήπο της μικρής αυλής σκεπάσανε πόρτες και παράθυρα.

Πέρασα από νοσταλγία και μόνον. Είναι αλήθεια, είχα περάσει και καλές μέρες εκεί. Ποτέ δεν θα ξεχάσω!..

Λίγα μόλις μέτρα πιο πέρα ήταν ένα φυλάκιο του στρατού κατοχής. Πίσω από το φυλάκιο σε απόσταση δέκα περίπου μέτρων ένας μικρός στρατώνας. Και από το μικρό μπαλκόνι με τα σιδερένια κάγκελα στο πίσω μέρος του σπιτιού της κυρίας Ευανθίας φαίνονταν οι κινήσεις και οι φωνές αυτών που έρχονταν κι έφευγαν από 'κεί. Στον δρόμο, πρωινές ώρες, η κίνηση δεν ήτανε μεγάλη. Πού και πού κανείς περαστικός που, μόλις έβλεπε το φυλάκιο, έκοβε δρόμο.

Και τότε, από το μπαλκονάκι, που δεν φαινόταν από τα δέντρα του κήπου στο πίσω μέρος του σπιτιού, σχεδόν κρυμμένος από το φύλλωμα των κλαδιών που αναρριχήθηκαν ψηλά στα παράθυρα αντίκρισα ένα περίεργο θέαμα και σπάνιο. Ένας Βούλγαρος υπαξιωματικός μιλούσε σε υψηλό τόνο μ' έναν ανώτερό του. Τους έβλεπα καθαρά στα λίγα μέτρα, χωρίς αυτοί να μπορούν να καταλάβουν τη δική μου παρουσία. Αντάλλασαν λόγια σπαθιά και ξιφουλκούσαν. Και ενώ περίμενε κανείς ότι ο υπαξιωματικός θα στέκει προσοχή και θα υπακούει τον ανώτερό του, αντίθετα εκείνος φώναζε και απειλούσε τον άλλο σαν για να συμφωνήσει σε κάτι, ενώ ο ανώτερός του με σιρίτια και άστρα και άλλα διακριτικά στολής δεν ήθελε καθόλου σ' αυτόν να

υπακούσει. Ήταν αυτό που ξάφνιαζε. Και όταν πια ο υπαξιωματικός βεβαιώθηκε ότι κανένας δεν τους βλέπει μέσα από τη μικρή καζέρνα και απ' τον δρόμο, από ασυγκράτητο θυμό χαστούκισε τον ανώτερό του με δύναμη και με την απειλή του πιστολιού διέταξε να τον ακολουθήσει ο άλλος μέσα στον στρατώνα. Δεν άκουγα καλά ούτε και καταλάβαινα τι ακριβώς έλεγαν μεταξύ τους. Όμως η ολοφάνερη διαφωνία τους ήτανε δεδομένη. Και σαν από προαισθήμα, από το περίεργο αυτό επεισόδιο που είδα, κάτι καλό προαισθάνθηκα ότι θα συμβεί και πράγματι συνέβη. Μετά από λίγες ημέρες, στα μέσα του Σεπτεμβρη, φύγανε οι Βούλγαροι όπως ήρθαν.

Είχα μείνει κλεισμένος μέσα εκεί δυο βράδια τότε. Κι έρχονταν τη νύχτα οι αναμνήσεις και με συντύχαιναν μέσα στο σκοτεινό δωμάτιο. Καλότυχες. Με πλήγωναν όμως και περίεργα μ' έτρεφαν μ' έναν καημό. Ποιον τάχα τώρα να βρω αίτιο για την περίσσια θλίψη; Και αν έψαχνα δεν θα έβρισκα, γι' αυτό ήμουν βέβαιος. Και όμως έρχονταν αυτές και ξαναέρχονταν οι μνήμες έως αργά μέσα στη νύχτα. Και το κατώφλι του ύπνου, για να μπω, μού ήταν απρόσιτο· διόλου δεν έφευγαν οι θύμησες και οι σκέψεις και τα λόγια. Εκεί στέκονταν και μου άνοιγαν πληγές. Και πριν να έρθει το ξημέρωμα, από αισθήματα και σκέψεις κυνηγημένος, έφυγα απ' την πόλη έτσι όπως ήρθα, ξένος. Βγήκα απ' το σπίτι σαν σκιά με χρώματα αλλοπρόσαλλα βαμμένη που την έβλεπα από το φως του φεγγαριού σχηματισμένη πάνω στον δρόμο να γλιστρά, ξεφεύγοντας πάντα μέσα από τους ανύποπτους περαστικούς. Έτσι έφυγα από την πόλη, τότε.

Πριν όμως συνέβησαν και άλλα τις ημέρες εκείνες. Ο Γιώργος που με συνάντησε τυχαία στον δρόμο για τη δουλειά, μου έλεγε ότι ανησυχεί γιατί θα γίνουν αλλαγές στο καπνομάγαζο και από αρχιεργάτης που ήταν τώρα μπορεί να έμενε και χωρίς δουλειά και ότι θα χρειαζόταν τη βοήθειά μου!..

«Δεν με καλοβλέπουν πολλοί εκεί μέσα, Πάνο», μου είπε στο τέλος και τότε σαν να κατάλαβα καλά τι του συμβαίνει και τι ήθελε να μου πει.

Πώς όμως να του δώσω εγώ βοήθεια, αφού μόλις που ξεφεύγω από κάθε κακοτοπιά και δυσκολία, εγώ που δεν ξέρω σχεδόν κανέναν στην πόλη αυτήν, εγώ που ζω τρία χρόνια τώρα μέσα στον φόβο; Δεν του υποσχέθηκα τίποτα και του ευχήθηκα καλή τύχη.

Και την άλλη μέρα συνάντησα τον Άλκη, στον δρόμο για το γήπεδο. Ίσως και να μας ένωσε το παλιό μας όνειρο. Συνάντηση εντελώς τυχαία, που δεν ήθελα να γίνει. Ούτε κι εκείνος βέβαια, όπως καλά από καιρό γνωρίζω. Κι όμως συνέβη. Δεν ήξερε πώς ν' αρχίσει. Και αμέσως μετά, χωρίς συνέχεια με τα προηγούμενα λεγόμενα, έτσι ασυνάρτητα, πήρε να μου λέει για τις παλιές δόξες μας στην ομάδα και για τις νέες που θα έρθουν, αν βέβαια βοηθήσουμε και υποστηρίξουμε ο ένας τον άλλον.

-Μα δεν παίζουμε τώρα και ούτε προβλέπεται, αφού έχουν σταματήσει τα πάντα τρία χρόνια τώρα, δεν το ξέρεις, του είπα σχεδόν με αγανάκτηση, γιατί εύρισκα ότι με πέρναγε για αφελή και γιατί γνώριζα ότι πάντοτε εκείνος ήξερε περισσότερα από μένα για όλα όσα γίνονταν στην ομάδα.

-Όχι, όχι, σύντομα θα ξαναρχίσει το πρωτάθλημα, με διέψευσε αμέσως εκείνος. Ναι, βέβαια, θα φύγουν οι Βούλγαροι. Έτσι μαθαίνω, μου είπε και έκανε να φύγει σαν να μη συναντήθηκε ποτέ μαζί μου.

-Και τι θα κάνεις μετά; πρόλαβα να ρωτήσω.

-Στη χωροφυλακή ή στην αγροφυλακή, όπως μου λέει ο πατέρας μου, είναι πολύ καλή υπηρεσία στην πατρίδα. Όμως θα δούμε. Όπως και αν έχει, θα χρειαστώ και τη δική σου βοήθεια!..

Του ευχήθηκα καλή τύχη, κι έφυγα και από 'κεί τέλεια αγανακτισμένος. Εγώ να τρέχω στα βουνά, να κρύβομαι από φόβο και αυτοί να ζητούν βοήθεια από μένα; Τι άραγε να θέλουν από εμένα αυτοί που έτυχε να γνωρίζω λίγο καλύτερα από κάποιους άλλους, να τους θεωρώ φίλους, εδώ μέσα σ' αυτήν την πόλη πριν τον πόλεμο, λίγες μέρες πριν τελειώσει η βουλγαρική κατοχή; Όλα αυτά είναι ένα δύσκολο ερωτηματικό για μένα. Όμως έτσι έγιναν τα πράγματα. Αυτή είναι η αλήθεια μου γι' αυτούς.

Και όλοι οι άλλοι συμπολίτες, κι εδώ και στο χωριό;

Δεν τους γνωρίζω τους ανθρώπους;

Και η Πήνω μας στα μαύρα;

Κι εγώ με τα σημάδια;

Κι εγώ χωρίς πατρίδα;

Απόσπασμα από το κεφ. «Ενθυμήματα» του μυθιστορήματος του Αλέξανδρου Ν. Ακριτόπουλου, *Η αληθινή ζωή ενός γυναικωνίτη*, Εκδόσεις Γράφημα, 2017, σελ. 249-253.

[Παρασκευή, 5 Δεκεμβρίου 2014]

Πάλι βρέχει. Κάθε πρωί στις 7.00 χτυπάει το ξυπνητήρι του Γιάννη. Το κλείνει και φωνάζει: Ξύπνησέ με στις 7.25. Ντύνεται κι έρχεται για να τον δω. Αγκαλιά, φιλή και μια τελευταία επιθεώρηση, να βάλω καλά στο παντελόνι το φανελάκι του, να μην κρυώνει η κοιλιά. Απόγευμα με dnd, βροχή και τα φωτάκια του δέντρου αναμμένα.

Νικολαΐδου, Σ., (2015), *Καλά και σήμερα -Το χρονικό του καρκίνου στο δικό μου στήθος*, Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 198.

[Άννα Φρανκ]

Πέμπτη, 6 Απριλίου 1944

Αγαπητή Κίτυ,

Με ρώτησες ποια είναι τα ενδιαφέροντά μου και ποια τα χόμπυ μου, και σπεύδω να σου απαντήσω. Μην τρομάζεις, είναι πολλά.

Και πρώτα-πρώτα το γράψιμο· αυτό όμως δεν εντάσσεται στην κατηγορία των χόμπυ.

Δεύτερον: τα γενεολογικά δέντρα. Κάνω έρευνες σε όλα τα έγγραφα, τις εφημερίδες και στα βιβλία για τη γενεαλογία των βασιλικών οικογενειών της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Αγγλίας, της Αυστρίας, της Ρωσίας, των σκανδιναβικών χωρών και της Ολλανδίας. Για τις περισσότερες, έφτασα σε ικανοποιητικό αποτέλεσμα διαβάζοντας βιογραφίες και ιστορικά βιβλία, και κρατώντας σημειώσεις. Αντιγράφω μάλιστα ορισμένα καλά κομμάτια.

Εξάλλου, το τρίτο μου χόμπυ είναι η ιστορία, και ο πατέρας μου έχει κιόλας αγοράσει αρκετά ιστορικά βιβλία. Περιμένω ανυπόμονα τη μέρα που θα μπορέσω να ξεκοκαλίσω τα σχετικά βιβλία της Δημόσιας Βιβλιοθήκης.

Τέταρτον: η Μυθολογία της Ελλάδας και της Ρώμης. Έχω κιόλας πολλά βιβλία πάνω σ' αυτό το θέμα.

Άλλες μανιές: οι οικογενειακές φωτογραφίες και οι βεντέτες του κινηματογράφου.

Τρελαίνομαι για τα βιβλία και το διάβασμα. Η ιστορία της τέχνης και η λογοτεχνία μ' ενδιαφέρουν, ιδίως όταν πρόκειται για συγγραφείς, ποιητές και ζωγράφους. Κάποια μέρα θα έρθει ίσως και η σειρά των μουσικών.

Αντιπαθώ τρομερά την άλγεβρα, τη γεωμετρία και όλα τα μαθηματικά.

Όλα τ' άλλα σχολικά μαθήματα μου δίνουν μεγάλη ευχαρίστηση, αλλά προπάντων η ιστορία.

Δική σου,

Άννα

Φρανκ, Α., (2001), Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ. Αθήνα: Μίνωας, σελ. 234

Το ημερολόγιο του Σωκράτη

5 Αυγούστου 1944

Κόλαση!

Μια οκά κρέας 48.000.000 δραχμές.

Μια οκά λάδι 84.000.000 δραχμές.

Ένα αυγό 2.500.000 δραχμές.

Ένα τσιγάρο 1.000.000 δραχμές.

Ένα κούρεμα 2.000.000 δραχμές.

Τι θ' απογίνουμε; Κερδίζω 350.000.000 δραχμές το μήνα, η λίρα η εγγλέζικη ανέβηκε σε ύψη δυσθεώρητα: 720 εκατομμύρια! Για να επιζήσουμε, θέλουμε το ελάχιστο σαράντα εκατομμύρια τη μέρα. Πάλι καλά που δουλεύει και η Ελένη.

Η μόνη που δεν κάνει λογαριασμούς είναι η Έμμα. Ο νευρολόγος ήταν κατηγορηματικός στη διάγνωσή του, έχει μανία καταδιώξεως. Παραλογίζεται. Ακούει βήματα, ψιθύρους, φωνές... Οι στρατιώτες πλησιάζουν, ανεβαίνουν τη σκάλα, θα μπουν μέσα στο σπίτι να μας σκοτώσουν, να σκοτώσουν το παιδί της, να το κρεμάσουν... Πάει κι έρχεται με ζέπλεκα μαλλιά, με μάτια τρομαγμένα. Ο Θεός ας μας βοηθήσει. Άλλο δεν αντέχω.

Σαρή, Ζ., (2001)¹⁵, Όταν ο ήλιος... Αθήνα: Πατάκη, σελ. 250

Το ημερολόγιο της Χριστίνας

12 Μαρτίου

Χριστινάκι μου, σε λίγες μέρες θα κλείσω τα δεκαπέντε μου χρόνια. Είμαι μια μεγάλη κοπέλα κι όμως τούτη τη στιγμή νιώθω τόσο μικρή και τόσο ανυπεράσπιστη. Παγιδεύτηκα, κι όσο κι αν αγωνίζομαι, δε βρίσκω διέξοδο. Δε βρίσκω λύση. Δε θέλω να μιλήσω στη μητέρα, της φτάνουν οι έννοιές της. Σε ποιον να ανοίξω την καρδιά μου; Βουβό μου Χριστινάκι, είσαι η καρδιά μου, είσαι η σκέψη μου. Σε σένα θα τα πω όλα. Άκουσέ με . . .

Σαρή, Ζ., (2000)²⁷, Το ψέμα. Αθήνα: Πατάκη, σελ.94

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Σελίδα ημερολογίου»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 100 έως 300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν την ημερολογιακή γραφή.

Θέμα του κειμένου είναι: «Σελίδα ημερολογίου».

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: ««Σε ακούμε»»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 10

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 6

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκαν ομόφωνα τα κείμενα της *Βάσιας Κόντου, Αγαπητή Ράνια και της Λεμονιάς Αθανασοπούλου, Ω ντίαρ ντίαρι.*

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει τη φόρμα αξιολόγησης που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Σελίδες ημερολογίου». Αφού συμπληρωθεί τη φόρμα αξιολόγησης, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας-ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

5. «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο:			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για το πώς δημιουργούμε έναν αποτελεσματικό τίτλο. Παραγωγή διηγήματος με θέμα: «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία».			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. Πώς μπορώ να γράψω μια ιστορία χρησιμοποιώντας τις λέξεις ενός άλλου κειμένου.		
	2. Καλοκαιρινή ατμόσφαιρα		
Ικανότητες:	1. επικοινωνία		
	2. κοινωνικότητα		
Στάσεις:	1. συμμετοχή		
	2. συνεργασία		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Οι καλές και οι κακές συνήθειες του κάβουρα στην παραλία»: δραστηριότητα	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση βαδίσματος

γνωριμίας			
«Σε συνάντησα στην πλαζ»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Παντομίμα
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Πότε λες την έκφραση τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι...»: ο αποτελεσματικός τίτλος	30 λεπτά	Να μάθουμε πώς δημιουργούμε έναν αποτελεσματικό τίτλο.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου	Έκθεση

		μέσα στην ομάδα.	
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητικά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
<p>Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες Α4, μολύβια, στυλό, μαρκαδόρους, εποπτικό υλικό, κουβαδάκια, καπέλο, εφημερίδες, περιοδικά, ψάθες, αντηλιακά, βότσαλα, κοχύλια για το σκηνικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής,</p>			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Οι καλές και οι κακές συνήθειες του κάβουρα στην παραλία»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας, βάδισμα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής εξηγεί ότι θα συστηθούν, αφού βαδίσουν σαν τον κάβουρα. Πιο συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτής λέει να βάλουν τα δυο χέρια και τα δυο πόδια στο πάτωμα. Έπειτα, δίνει το πρόσταγμα να βαδίσουν ένας ένας σαν το κάβουρα, μια αριστερά και μια δεξιά, μια μπροστά και μια πίσω. Αφού βαδίσουν αριστερά, δεξιά, πάνω και κάτω, λένε το όνομά τους και δύο καλές συνήθειες που έχουν στην παραλία και δύο κακές. Σ' αυτήν την άσκηση συμμετέχει και ο εκπαιδευτής. Παράδειγμα: *Περπάτησα σαν τον κάβουρα. Είμαι η Ελένη και όταν πάω στην παραλία δεν πετάω τα αποσίγαρά μου στην άμμο, αλλά τα μαζεύω σε ένα πλαστικό τασάκι. Αν δεν έχει σκουπιδοτενεκέ η παραλία, τα παίρνω μαζί μου. Μου αρέσει να διαβάζω βιβλία στην παραλία. Καμιά φορά πίνω μπύρες, ίσως και κανένα σφηνάκι τεκίλας. Έπειτα, κατουράω στη θάλασσα.*

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Σε συνάντησα στην πλαζ»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής έχει ετοιμάσει από πριν το σκηνικό του θεάτρου. Έχει απλώσει ψάθες και πάνω στις ψάθες έχει αφήσει καπέλα, αντηλιακά, εφημερίδες, περιοδικά, γυαλιά ηλίου και βιβλία, ενώ γύρω γύρω έχει τοποθετήσει μερικά βότσαλα και κοχύλια. Στο προτζέκτορα προβάλλει μια εικόνα από μία παραλία. Μέσα σε αυτό το σκηνικό καλεί ένα άτομο κάθε φορά να δείξει τι κάνει στην παραλία. Μπορεί για παράδειγμα να διαβάζει εφημερίδα και να καπνίζει, να πίνει καφέ και να κάνει αέρα με ένα περιοδικό, να περπατάει δίπλα στο κύμα, να παίζει με τα κουβαδάκια, να μαζεύει βότσαλα και κοχύλια, να κάνει ηλιοθεραπεία και να βάζει αντηλιακό. Τα υπόλοιπα

μέλη της ομάδας πρέπει να αποφασίσουν, αν παριστάνει άνδρα, γυναίκα ή παιδί και να πουν τι κάνει. Σ' αυτήν την άσκηση παντομίμας συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα:
*1) Να μάθω πώς δημιουργώ έναν αποτελεσματικό τίτλο . 2) Να εξασκηθώ στη συγγραφή.
3) Να συμμετέχω σε βιωματικές δραστηριότητες. 4) Να έχει καθοδηγητικό και συμβουλευτικό ρόλο ο εκπαιδευτής.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Πότε λες τη φράση τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία;»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια ή στυλό και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν μερικές προτάσεις. Όλοι πρέπει να εξηγήσουν πότε χρησιμοποιούν τη φράση τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία. τη Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει τη δική του εξήγηση και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστήριου έγραψαν: 1) Όταν μου σπάει τα νεύρα κάποιος! 2) Δεν έχει τύχει να τη χρησιμοποιήσω ποτέ, συνήθως λέω να πάει να γαμηθεί ή στο διάολο. 3) Όταν μαλώνω με κάποιον, συνήθως με κάποιο πρόσωπο που έχω το θάρρος να του το πω. 4) Όταν μου αφηγείται κάποιος ένα περιστατικό και το πόρισμα είναι τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία. 5) Υπάρχει άνθρωπος που το λέει αυτό πάνω στα νεύρα του; Εγώ, όχι! Πιο πολύ διαφημιστικό σλόγκαν μου θυμίζει.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Να μάθουμε για τα πλεονεκτήματα ενός ελκυστικού τίτλου.

Δογιοτεχνική θεωρία: Ένα από τα πιο χρήσιμα εργαλεία ενός συγγραφέα είναι ο τίτλος. Πολλές φορές σ' ένα κείμενο απουσιάζει ο τίτλος, διότι ο συντάκτης του τον παραλείπει εσκεμμένα. Αυτό συμβαίνει, επειδή αισθάνεται το αίσθημα του «κολλημάτος», και έτσι παραιτείται από τη διαδικασία δημιουργίας ή επινόησής του. Αντί για αυτό καταφεύγει σε κάποια ακολουθία εκχώρησης π.χ. χαρτί #2 ή εργασία 13^η (University of Minnesota, Center for Writing).

Σύμφωνα με τον Lipton 1988:51 ένας αποτελεσματικός τίτλος (effective title) έχει πέντε χαρακτηριστικά. Πιο συγκεκριμένα, είναι ενημερωτικός (informative), έτσι ώστε να μεταφέρει στον αναγνώστη τα βασικά σημεία του κειμένου. Ακόμα, ο τίτλος πρέπει να είναι ακριβής/ειλικρινής (accurate) και σύμφωνος με το περιεχόμενο του κειμένου. Δεν είναι σωστό ο τίτλος να είναι παραπλανητικός και να υπόσχεται περισσότερα απ' ό,τι το ίδιο το κείμενο. Επιπλέον, ο τίτλος οφείλει να είναι σαφής (clear). Με αυτόν τον τρόπο οι αναγνώστες δεν θα χρειάζεται να σκεφτούν τι σημαίνει. Ένας τίτλος ερμηνεύεται ποικιλοτρόπως από διαφορετικούς ανθρώπους μεταξύ τους. Για να είναι κανείς σίγουρος ότι ο τίτλος του είναι σαφής, μπορεί να ζητήσει από τους αναγνώστες του να εκφράσουν τις σκέψεις τους για το περιεχόμενο του κειμένου πριν το διαβάσουν. Επιπρόσθετα, ο τίτλος είναι σημαντικό να είναι σύντομος (short) για να γίνεται αμέσως αναγνωρίσιμος. Κάθε λέξη έχει έναν λόγο για να είναι παρούσα και κάθε λέξη πρέπει να συμβάλλει στο μήνυμα του κειμένου. Τέλος, ένας επιθυμητός τίτλος είναι

απαραίτητο να είναι ελκυστικός (attention commanding). Όλα τα έργα δεν είναι ικανά να παράγουν έναν τίτλο που να προσελκύει την προσοχή κι ούτε όλα τα έργα τον χρειάζονται. Όμως, εάν ο συγγραφέας ενός κειμένου αμφιταλαντεύεται μεταξύ ενός απλού τίτλου -που έχει όλα τα προηγούμενα τέσσερα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν- και ενός ελκυστικού, τότε ας προτιμήσει τον ελκυστικό. Η πιο ιδανική περίπτωση είναι ο τίτλος να τηρεί και τα πέντε χαρακτηριστικά. Ωστόσο, είναι δύσκολο να εφαρμοστούν και τα πέντε σε έναν τίτλο.

Ακολουθούν είκοσι ενδεικτικές ασκήσεις (Leahy, 1992: 517) για να βρεθεί ένας αποτελεσματικός τίτλος:

1. Αντιγράψτε από το κείμενό σας μια πρόταση που θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως τίτλος.
2. Γράψτε μια πρόταση που δεν είναι στο κείμενό σας για να την χρησιμοποιήσετε ως τίτλο.
3. Γράψτε έναν τίτλο που περιέχει μια ερώτηση και να αρχίζει με το τι, ποιος, πότε ή πού.
4. Γράψτε έναν τίτλο που περιέχει μια ερώτηση και να αρχίζει με το πώς ή το γιατί.
5. Γράψτε έναν τίτλο που να περιέχει μια ερώτηση και να αρχίζει με το είναι, κάποιο άλλο ρήμα ή με το θα.
6. Διαλέξτε από το κείμενό σας μία συγκεκριμένη εικόνα -κάτι που ο αναγνώστης μπορεί να ακούσει, να δει, να δοκιμάσει, να μυρίσει, να αισθανθεί- και χρησιμοποιήστε την ως τίτλο.
7. Επιλέξτε άλλη εικόνα από το κείμενο. Αναζητήστε μια εικόνα που να είναι λίγο ασυνήθιστη ή εκπληκτική.
8. Γράψτε έναν τίτλο που να αρχίζει με ένα ρήμα που να δηλώνει ότι η πράξη γίνεται τώρα ή αυτόν τον καιρό.
9. Γράψτε έναν τίτλο που ξεκινάει με τη λέξη σχετικά.

10. Γράψτε έναν τίτλο που είναι παραπλανητικός σε σχέση με το κείμενό σας. για το δοκίμιο. (Πιθανότατα δεν θα τον χρησιμοποιήσετε, αλλά δοκιμάστε το για να τονώσετε την σκέψη σας.)
11. Γράψτε ένα τίτλο που να αποτελείται από μία λέξη και προφανώς την πιο δυνατή.
12. Γράψτε έναν τίτλο με μία λιγότερο δυνατή λέξη.
13. Γράψτε έναν τίτλο που να αποτελείται από δύο λέξεις.
14. Γράψτε έναν τίτλο που να αποτελείται από τρεις λέξεις.
15. Γράψτε έναν τίτλο που να αποτελείται από τέσσερις λέξεις.
16. Γράψτε έναν τίτλο που να αποτελείται από πέντε λέξεις.
17. Σκεφτείτε ένα οικείο ρητό ή τον τίτλο ενός βιβλίου, τραγουδιού ή ταινίας, που μπορεί να ταιριάζει στο κείμενό σας.
18. Πάρτε τον τίτλο που μόλις γράψατε και αλλάξτε τη θέση μιας λέξης ή στριφογυρίστε τον. Η πρώτη λέξη να είναι η τελευταία και η τελευταία να είναι πρώτη.
19. Κάντε το ίδιο με ένα άλλο ρητό ή τίτλο ενός βιβλίου, τραγουδιού ή ταινίας.
20. Διαλέξτε δύο τίτλους που έχετε γράψει μέχρι. Κρατήστε τώρα και από τους δύο τίτλους ό,τι μπορείτε να χρησιμοποιήσετε και ενώστε τους με άνω και κάτω τελεία.

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Ιαματικά λουτρά

Με το ζεύγος Θεοφίλου γνωρίστηκα μάλλον ανορθόδοξα. Παραθέριζα στα Λουτρά της Αιδηψού, τέταρτη χρονιά στη σειρά, καθαρά για λόγους υγείας. Καθένα από εκείνα τα καλοκαίρια προσπαθούσα να περιορίσω τις επιπτώσεις από τις αμαρτίες του προτέρου χειμώνα. Έπρεπε να το αναμένω. Κάποτε θα πλήρωνα πανάκριβα τη διαρκή μου έκθεση στο ψύχος και στην υγρασία, καθώς και τις αδιάκοπες μετακινήσεις μου σε όλα τα γεωγραφικά πλάτη. Ένας ρευματολόγος από το Καζαχστάν με είχε προειδοποιήσει, ήδη από τον προπερασμένο αιώνα: «Με τα μυαλά που κουβαλάς, δύσκολα θ' αποφύγεις τα αρθριτικά». Να που δεν τα απέφυγα. Πλατσούριζα τώρα στα ρηγά, κοντά στις ιαματικές πηγές, παρέα με καμιά ντουζίνα ομοιοπαθείς, ηλικιωμένους ως επί το πλείστον. Σιγόβραζα στους σαράντα βαθμούς Κελσίου, εισέπνεα το αραιωμένο υδρόθειο, σφάλιζα τα βλέφαρα κι ένιωθα το γλυκό βάλαμο στις κλειδώσεις.

Εν ολίγοις βρισκόμουν σε κατάσταση μακαριότητας, ανάλογη με βουδιστή στο Κατμαντού, όταν με πέτυχε το μπαλάκι στο δοξαπατρί. Χώρια από τον οξύ πόνο, μου κόπηκε και η χολή. Παρόμοια λαχτάρα είχα να πάρω εδώ και δεκαετίες, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, σ' εκείνη την απερίσκεπτα χαμηλή πτήση. Τη θυμάμαι σαν σήμερα. Κανένα σύγχρονο αεροδρόμιο δεν θα μου επέτρεπε την απογείωση. Ψοφόκρυο, χιονοθύελλα και ορατότητα σχεδόν μηδενική. Το έλατο είχε εμφανιστεί από το πουθενά. Με μια επιδέξια ταρζανιά απέτρεψα τη σύγκρουση μαζί του, αλλά λίγο έλειψε να εκσφενδονιστώ από το έλκηθρο στη χαράδρα. Μιλάμε για τις δυτικές Άλπεις. Πάνω από τέσσερις χιλιάδες μέτρα. Εβδομάδες, ίσως και μήνες θα έψαχναν τα ίχνη μου οι σκύλοι του Αγίου Βερνάρδου. Πιθανόν να μην ξημέρωνε η μέρα της σωτηρίας. Εάν δε τσάκιζα τα κόκκαλά μου κατά την πρόσκρουση, θα με καταπλάκωνε οσονούπω καμιά χιονοστιβάδα. Τις τίναζε τακτικά η βουνοπλαγιά, όπως εμείς τινάζουμε την πιτυρίδα. Εάν γλύτωνα και από τον ενταφιασμό, θα όφειλα να φροντίσω για την τροφή μου. Ξέμπαρκες αρκούδες, ασθενικά τσακάλια. Ποιος θα προλάβει να φάει ποιον, για να λέμε την μαύρη αλήθεια. Μονάχα εν εσχάτη ανάγκη θα άπλωνα χέρι στους τάρανδους. Σιχαίνομαι να μαγειρεύω το υπαλληλικό μου προσωπικό. Ευτυχώς δεν χρειάστηκε να περάσω καν από τη δοκιμασία. Κάτι τέτοιες στιγμές κλίνω το γόνο στον Πανάγαθο.

Ανεξιχνίαστες οι βουλές Του. Περιμένεις από κλαδί τη ζημιά και την βρίσκεις από ρακέτα.

Ζαλισμένος κοίταξα προς την παραλία. Το θέαμα μου φάνηκε σαν όραμα από τα Σόδομα, αν όχι σαν διαφήμιση καλλυντικών. Ένας άνδρας και μια γυναίκα, γύρω στα τριάντα, με τολμηρά μπανιερά και αρμονικές αναλογίες, ικανές να κολάσουν ακόμη και τον Χρυσόστομο-που μας παρίστανε πάντοτε τον υπεράνω-, έτρεχαν αλαφιασμένοι προς τη μεριά μου, τσαλαπατούσαν παραθεριστές, γκρέμιζαν πύργους στην άμμο, κλοτσούσαν κουβαδάκια, έσπερναν παντού τον πανικό και μοίραζαν χιλιάδες συγγνώμες. Η παρουσία τους στη δημοτική πλαζ δεν ήταν και τόσο αυτονόητη. Ίσως γνωρίζετε ότι στην Αιδηψό συχνάζουν οι ηλικίες των άκρων. Οι γέροι και τα παιδιά. Οι παππούδες, αν προτιμάτε, οι γιαγιάδες και τα εγγόνια. Τριαντάρηδες-πόσω μάλλον καλοφτειαγμένους-συναπαντάμε σπανιότατα και σχεδόν αποκλειστικά υπό την ιδιότητα του σερβιτόρου, του συνοδού γερόντων ή του νοσοκόμου. Υπό την τελευταία ιδιότητα θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμοι και σ' εμένα. Ένας μισθοσυντήρητος φυσικομαθηματικός, διορισμένος σε δημόσιο λύκειο της Λιβαδειάς, και μια υποαπασχολούμενη διακοσμήτρια εσωτερικών χώρων-ιδού τα πραγματικά τους επιτηδεύματα, καθώς έμαθα εκ των υστέρων-θα μου χρησίμευαν ελάχιστα ή και καθόλου. Έχω ολοκληρώσει τις εγκυκλίους σπουδές προ αμνημονεύτων ετών και διανυκτερεύω σταθερά κάτω από τον έναστρο ουρανό. Η διακόσμηση μου προσφέρεται δωρεάν.

Φανερά ήταν οι δράστες του χτυπήματος. Ακόμη πιο φανερά έδειχναν να ανησυχούν μήπως και χάσω τις αισθήσεις μου στο νερό. Φανταστείτε να συναντούσα τον Χρυσόστομο και τον Ναζιανζηνό έπειτα από δεκαέξι συναπτούς αιώνες. Όχι πως δεν τους είχα νοσταλγήσει. Βαριόμουν όμως να εμπλακώ ξανά σε ατέρμονες θεολογικές αντιδικίες. Ποσώς με ενδιέφερε πλέον αν ο Χριστός χαμογέλασε ποτέ και πότε αν διατηρούσε προβάδισμα η θεϊκή του φύση έναντι της θνητής. Έως και τα δικά μου συγγράμματα-ιδίως οι παραινέσεις προς τη νεολαία για μελέτη των αρχαίων κειμένων-μου προκαλούσαν αφόρητη πλήξη. Άλλωστε πώς να νουθετήσεις τους νέους ανθρώπους όταν εσύ ο ίδιος δίνεις το κακό παράδειγμα; Εδώ και εννιακόσια χρόνια δεν είχα αγγίξει τον Πλάτωνα. Εδώ και πεντακόσια τόσα τον Αριστοτέλη. Πάνε τέσσερις εκατονταετίες που δεν έχω σημειώσει στο ημερολόγιό μου ούτε έναν πρωτότυπο στοχασμό. Συμπληρώνω μονάχα ευχετήριες κάρτες. Το μυαλό μου έχει κουρκουτιάσει.

Εφόσον ήμουν ανίκανος να πλοηγήσω τη νεολαία, μπορούσα να αφεθώ στις φροντίδες της δίχως τύψεις. Ας ομολογήσω την κατεργαριά μου. Υπολόγισα την απόσταση που με χώριζε από το ζευγάρι με ακρίβεια διαβήτη-δεν σπούδασα τζάμπα γεωμετρία-και, λίγο προτού βουτήξουν στα θερμά ύδατα, προσποιήθηκα ότι καταρρέω και βουλιάζω. Σχεδόν ταυτόχρονα ένιωσα δυο δυνατά μπράτσα να με ανασύρουν στην επιφάνεια. Με χάρη ημιλιπόθυμου- σφιγγόμενου να μη με πιάσουν τα γέλια-στηρίχτηκα τόσο στον νεαρό όσο και στη νεαρά. Είλικρινά, αισθανόμουν εν μέσω χερουβείμ και σεραφείμ. Βγήκαμε αργά αργά στην παραλία και κατευθυνθήκαμε προς τη δική τους ομπρέλα. Τέρμα πια το θέατρο. Ανακτούσα τις δυνάμεις μου ραγδαία. Και μόνο η γεινίαση με τη σφιχτή τους σάρκα αναπτέρωνε το ηθικό μου και ανακούφιζε πονοκέφαλο. Ξάπλωσα στην πετσέτα του παλληκαριού, αλλά διαπίστωσα ότι περίσσευα ο μισός απ' έξω. Αγγίζω αισίως τα εκατόν σαράντα κιλά. Τι να μου κάνουν οι δίαιτες; Τα κεράσματα της Παραμονής υπεραρκούν για να αχρηστεύσουν δώδεκα μηνών κεσεδάκια. Αναγκάστηκα να επιτάξω και την πετσέτα της κοπέλας.

Στάθηκαν μπάστακες από πάνω μου και με περιέλουσαν με νέες συγγνώμες. Καταντούσε πλέον ενοχλητικό. Τους διαβεβαίωσα ότι δεν έφεραν την παραμικρή ευθύνη. Ήταν κλασικό ατύχημα. Δεν μου άφηνε κανένα κουσούρι και δεν σκόπευα να εγείρω καμία νομική αξίωση-μολονότι δεν θα έβλαπτε να απαγορευτούν εν γένει οι ρακέτες. Ηρέμησαν αισθητά, με συνέχισαν να με παρατηρούν, ελαφρώς αδιάκριτα. Όπως ήταν φυσικό, τους εντυπωσίαζε η γενειάδα μου. Όποτε φοράω μόνο το μαγιό, εντυπωσιάζει η γενειάδα μου. Όποτε κυκλοφορώ ντυμένος, περνάει σε δεύτερη μοίρα.

«Είστε κληρικός;» ρώτησε ο νεαρός δειλά δειλά.

«Ήμουν», απάντησα. «Επίσκοπος».

«Επίσκοπος;» επανέλαβε θορυβημένος, λες και το ατόπημά τους αποκτούσε ξαφνικά δραματικές διαστάσεις. «Μητροπολίτης;»

«Επίσκοπος», επέμεινα, κάπως σχολαστικά. «Επίσκοπος Καισαρείας. Πάει καιρός που αποσύρθηκα».

«Πού πέφτει η Καισαρεία;» ρώτησε η κοπέλα αυθόρμητα.

«Η Καισάρεια», την διόρθωσα. «Στην Καππαδοκία».

Ο νεαρός με κοίταξε παραξενεμένος.

«Αυτή δεν είναι στην Τουρκία;»

Αναστέναξα μελαγχολικά.

«Τώρα πια», παραδέχτηκα.

«Έχουμε επισκοπή στην Καππαδοκία;»

«Είχαμε», είπα ξερά.

Τους αποθάρρυνε η λακωνικότητά μου. Δεν αποκλείεται και να με εξέλαβαν ως Μικρασιάτη πρόσφυγα- παρότι δεν δείχνω, διάβολε, τόσο πουράκλας. Ίσως θεώρησαν πως με την αδιακρισία τους ξύνουν πάλι τις νηπιακές μου πληγές. Έσπευσα να συγκαλύψω την αμηχανία τους με τις δικές μου ερωτήσεις. Εκτός από τα επαγγέλματά τους πληροφορήθηκα και τα ονοματεπώνυμα. Ζεύγος Θεοφίλου. Παντελής και Χρυσάνθη.

«Βασίλειος ή Βασίλης», ανταπέδωσα πρόθυμα τις συστάσεις. «Εξαρτάται πώς με προτιμάτε. Μέγα ή Άγιο;»

Είναι το αγαπημένο μου χαριτολόγημα. Το επιστρατεύω κατά κόρον, ιδίως όταν επιδιώκω να σπάσω τον πάγο. Εντούτοις δεν έσκασε το χειλάκι τους, ούτε βελτιώθηκε η ατμόσφαιρα. Σύντομα ανακαλύψαμε ότι τα κοινά μας ενδιαφέροντα περιορίζονται σε λιγότερα από τα δάχτυλα της μίας παλάμης. Η συζήτησή μας καρκινοβατούσε με κοινοτοπίες. Κρίμα. Κατάφεραν ολότελα να με ξενερώσουν. Πλησίαζε εξάλλου η ώρα για τη μεσημβρινή μου ανάπαυση. Είχα εντοπίσει τον ιδανικό πλάτανο, τριακόσια με τετρακόσια μέτρα βορειότερα. Κινδύνευα να χαραμίσω τον υπνάκο μου δίχως να αποκομίσω ισότιμη απόλαυση. Αποφάσισα τελικά να απαλλάξω και τους τρεις μας από την περιττή αγγαρεία. Παρέδωσα τις πετσέτες στους κατόχους. Μια απόπειρα να αποσπάσουν την ευχή μου με χειροφίλημα-λες και ήμουν κανένας τραγόπαπας-την απέτρεψα ενοχλημένος εν τη γενέσει.

«Δεν ασκώ πλέον τα ιερατικά μου καθήκοντα», τους υπενθύμισα. «Η ευλογία μου είναι τζούφια».

Πάλι δεν γέλασαν οι ψαρούκλες. Ανταλλάξαμε αδέξιες κοσμικές χειραψίες. Εξίσου χαλαρά δεσμευτήκαμε να τα ξαναπούμε. Εάν και όπου βρεθούμε.

«Τώρα αρχίζουν τα δύσκολα», μονολόγησα καθώς απομακρυνόμουν. «Υπάρχει οδός διαφυγής;»

Γνώριζα εκ των προτέρων την απάντηση. Οδός διαφυγής ασφαλώς και δεν υπήρχε. Η καμπίνα με τα ρούχα μου απείχε δεκαπέντε, άντε είκοσι δρασκελιές από την ομπρέλα του ζεύγους. Μακάρι να εξαφανιζόμουν χωρίς να γίνω αντιληπτός. Ανάλογες ταχυδακτυλουργίες φέρει εις πέρας μόνο ο Αρχάγγελος Γαβριήλ και όχι πάντοτε με επιτυχία-αραιά και πού του μαγκώνει καμιά φτερούγα. Φυσικά μπορούσα να πάρω το ρουχισμό μου παραμάσχαλα και να ενδυθώ έξω από το οπτικό τους πεδίο. Όμως μια τόσο ασυνήθιστη και εμφανώς γελοία ενέργεια θα κινούσε πιο έντονα την περιέργειά τους-αφήστε που σε μια λουτρόπολη σαν την Αιδηψό, μικρότερη και από την αποθήκη παιχνιδιών μου στα Ουράλια, θα ήταν ζήτημα ημερών η αποκάλυψη της αλήθειας. Λέτε ότι δεν το ήξερα; Ήταν ο μόνιμος βραχνάς μου. Με την έναρξη εκάστης θερινής περιόδου έτρεχα στον Φάμπιο, τον μόδιστρό μου στο Μιλάνο, και τον πλάτευα ακατάπαυστα: «Βρε Φάμπιο, καμάρι μου, να χαρείς το στεφάνι σου με τον Μπρούνο. Αυτό το άτιμο το κόκκινο της φωτιάς δεν γίνεται να το απαλύνουμε λιγουλάκι; Χτυπάει πολύ έντονα». Ο Φάμπιο με κοίταζε αυστηρά, όπως κοιτάζουν ανέκαθεν οι μόδιστροι τους ιεράρχες: «Έντονο; Κάρο μίο. Ντεν είναι έντονο. Είναι κακό γκούστο. Μόλτο κακό γκούστο. Τερίμπιλε. Μα τι να κάνω; Αρέζει στα μπαμπίνι. Αρέζει μόλτο στα μπαμπίνι.»

Ποτέ δεν πρόκειται να λησμονήσω το πρώτο μου καλοκαίρι στα Λουτρά της Αιδηψού. Αναρωτιέμαι αν θα προκαλέσουν πιο μεγάλη ταραχή οι εξωγήινοι, μόλις με το καλό προσεδαφιστούν εδώ γύρω. Βεβαίως τα παιδάκια, οι άδολες ψυχούλες, έκαναν εξαρχής σαν παλαβά. «Κοίτα, παππού», τραβούσαν κάποιο θλιβερό γερόντιο από το μανίκι, «κοίτα ο Άγιος Βασίλης!» Ο παππούς συνήθως δεν έμπαινε καν στον κόπο να σηκώσει το βλέμμα του. Ενημέρωνε βαρυστημένα το εγγόνι του ότι δεν είναι κατάλληλη και για τα μανταρίνια, τα σαγκουίνια ή τα κυδώνια. Όταν το εγγόνι του κόντευε πια να του εξαρθρώσει την ωμοπλάτη- «Μα κοίτα, παππού, κοίτα!»-σήκωνε επιτέλους το βλέμμα του και αντίκριζε, Αύγουστο μήνα, κάτω από το άγριο λιοπύρι, έναν ηλικιωμένο καραγκιόζη με σκούφο, ντυμένο στα κόκκινα από την κορφή ως τα νύχια. «Τον

καημένο», μουρμούριζε. Ο πιτσιρικάς πάλευε να ξεφύγει από τη μεγκένη του παππού, αλλά ο παππούς δεν τον άφηνε να με πλησιάσει επ' ουδενί. Χίλιες φορές προτιμούσε να ακουμπήσει ο ίδιος την παλάμη του στο αναμμένο μάτι της κουζίνας ή να χώσει βρεγμένο το δάχτυλό του στην πρίζα, παρά να εκθέσει το εγγόνι του σε ανάλογο κίνδυνο. Δυο τρεις υστερικοί κωλόγεροι δεν δίστασαν να καλέσουν και την αστυνομία. Τα όργανα της τάξεως, πιο πρακτικά, με ρώτησαν ευθέως αν έχω θεωρημένη άδεια πλανόδιου μικροπωλητή. Διευκρίνισα ότι δεν πουλάω μπαλόνια, ούτε φωτογραφίζομαι με τους μπόμπιρες επ' αμοιβή. Έκτοτε δεν με ενόχλησαν.

Οι τακτικοί παραθεριστές δεν ξενίζονται πλέον από την παρουσία μου. Πρόβλημα υφίσταται μονάχα με τους περιστασιακούς ή τους καινούργιους. Το ζεύγος Θεοφίλου, λόγου χάριν, έκανε μια βδομάδα να μου ξαναμιλήσει. Απέφευγε συστηματικά να διασταυρωθεί μαζί μου-άλλαζε ως και πεζοδρόμιο, συχνά κατά τρόπο προσβλητικό. Όταν δεν προλάβαινε να αλλάξει, με χαιρετούσε μ' ένα ψυχρό νεύμα, εύλωττα αποθαρρυντικό. Εάν θέλετε την ταπεινή μου άποψη, το ζεύγος Θεοφίλου δεν ήταν λιγότερο αλλόκοτο από εμένα. Η παραμονή του στην Αιδηψό αποτελούσε μυστήριο. Δεν έδειχνε να υποφέρει από τις παθήσεις που ανακουφίζουν τα ιαματικά λουτρά. Δεν είχε παιδιά, ούτε συνόδευε κάποιον υπερήλικα. Γιατί βρισκόταν εδώ; Η διακριτική μου παρακολούθηση δεν άργησε να δώσει την απάντηση. Μπορεί το ζεύγος να μην είχε δικά του παιδιά, αλλά σύχναζε εκεί που συνέρρεαν τα παιδιά των τρίτων. Στις παραλίες, στις παιδικές χαρές, στα ζαχαροπλαστεία. Ομολογώ ότι ο νους μου πήγε στο χειρότερο. Μήπως караδοκούσαν για να σουφρώσουν κανένα ξεμοναχιασμένο; Λίγα διαβάζουμε στις εφημερίδες;

Ανησύχησα περισσότερο μόλις με κάλεσαν στο τραπέζι τους. Ήταν η όγδοη ημέρα από την επεισοδιακή μας γνωριμία και τίποτε δεν προμηνούσε αλλαγή στην ιταμή τους στάση. Κάποιο λάκκο είχε η φάβα. Πιθανόν να με πότιζαν κάνα κιλό κρασί-δύσκολα αντιστέκομαι στο κοκκινέλι-και διαπίστωναν πόσο κοντά είχα πλησιάσει στις σκοτεινές τους υποθέσεις. Όχι πως διέτρεχα άμεσο κίνδυνο. Το εστιατόριο ήταν φίσκα στον κόσμο. Θα έβρισκαν άλλη ευκαιρία για να με ξεπαστρέψουν. Ολοφάνερα το γιουβετσάκι ήταν το δόλωμα. Κανονικό φαγητό είχα να βάλω στο στόμα μου πάνω από τρεις μήνες. Ενέδωσα εντέλει στον πειρασμό. Όπως θα έλεγε και ο Φάμπιο: «Ντεν είσαι το Άγκιο Αντόνιο. Στρομπουλό σε τέλουν τα μπαπίνι.»

«Γιατί δεν φοράτε κάτι πιο ελαφρύ;» ρώτησε ο Παντελής με υποκριτικό ενδιαφέρον. «Εάν ψαλιδίζατε κάπως και τη γενειάδα σας, Θα ιδρώνατε λιγότερο. Θα δροσιζόσαστε».

Κατάπια την μπουκιά μου και του έριξα μια ματιά. Τυπικός σπασίκλας. Ομορφονιός, σκατόψυχος. Μία η άλλη.

«Πιστεύετε ότι είμαι ψυχοπαθής, κύριε Θεοφίλου;» τον προκάλεσα απερίφραστα.

«Προς Θεού, πάτερ!» ταραχτήκε η Χρυσάνθη.

«Σε παρακαλώ», την αποπήρε ο σύζυγός της. «Δεν θα ισχυριζόμουν κάτι τόσο βαρύ», στράφηκε πάλι σ' εμένα. «Είστε όμως ιδιόρρυθμος, πρέπει να το παραδεχθείτε. Εκτός και αν θέλετε να πιστέψουμε εμείς πως γεννηθήκατε πριν από χίλια χρόνια».

«Πριν από χίλια εξακόσια εβδομήντα δύο», λογάριασα στο άψε σβήσε. «Εντάξει, δεν σας αδικώ. Όλοι μου λένε ότι δείχνω μικρότερος».

Ούτε τώρα χαμογέλασε. Δεν θα ήθελα να τον έχω καθηγητή στο σχολείο μου. Ιδίως στο μάθημα της σοφιστικής.

«Σύμφωνοι», συγκατένευσε. «Ας παραβλέψουμε την ηλικία σας. Μην ξεχνάτε όμως ότι απευθύνεστε σ' έναν φυσικομαθηματικό. Έχουν γίνει μελέτες ξέρετε. Ακόμη κι αν διασχίσετε τους αιθέρες με την ταχύτητα του φωτός, πάλι δεν προφταίνετε να μοιράσετε σε μια νύχτα τα δώρα σας. Κουκκιά μετρημένα».

Τελικά δεν πέσαμε σε κακοποιό. Πέσαμε σε ειδήμονα. Φως, κουκκιά και τρίχες κατσαρές.

«Δεν με εντυπωσιάζουν οι σπουδές σας», σχολίασα ψύχραιμα. «Εγώ σπούδασα της Παναγιάς τα μάτια-φιλοσοφία, αστρονομία, ρητορική, γεωμετρία, ιατρική-αλλά δεν βγήκα να το διατυμπανίσω. Δεν γνωρίζω πώς προφταίνω. Δεν γνωρίζω πώς προφταίνω. Γνωρίζουν τίποτε τα χελιδόνια για το μαγνητικό πεδίο της γης; Οι φάλαινες για τους υπέρηχους; Τα γεράκια για τις ηλεκτρικές εκκενώσεις;»

Ο Παντελής εξακολουθούσε να με κοιτάζει ειρωνικά. Η Χρυσάνθη είχε χαμηλώσει το βλέμμα της. Ίσως και να μην την ενδιέφερε καθόλου το ζήτημα.

«Πέρα από την τεχνική πλευρά», συντονίστηκα στη δική της συχνότητα, «υπάρχει και η ηθική. Σας ενοχλεί η ταχύτητα και δεν σας ενοχλεί η δωροδοκία;»

Η Χρυσάνθη αφυπνίστηκε αυτομάτως.

«Εάν σταματήσω να τους πηγαίνω δώρα», συνέχισα ελαφρά συγχυσμένος, «σε τι ποσοστό, λέτε, οι μπόμπιρες θα διατηρήσουν την αγάπη τους για μένα; Εντέλει ποιον αγαπούν; Τα δώρα ή τον Άγιο Βασίλη;»

«Και όμως», ψέλλισε η Χρυσάνθη φανερά συγκινημένη, «ξέρετε πόσοι θα ήθελαν ν' αποκτήσουν το δικό σας δικαίωμα;»

«Α, όχι, Χρυσάνθη», παρενέβη αυταρχικά ο Παντελής, «δεν θα εμπλακούμε σε μια τέτοια κουβέντα...»

«Το δικαίωμά σας, πάτερ», βούρκωσε η Χρυσάνθη. «Το δικαίωμα στη δωροδοκία».

«Μου κάνετε τη χάρη», απαίτησε ο Παντελής «να μιλήσουμε ιδιαίτερος;»

Με τράβηξε παράμερα, ενόσω η Χρυσάνθη αναλυόταν σε λυγμούς. Κάπου ξοπίσω άφησε και τον πληθυντικό του.

«Δεν ξέρω ποιος είσαι», γλεύασε. «Εσύ κοιτάζεις στον καθρέφτη και βλέπεις τον Άγιο Βασίλη. Εγώ βλέπω έναν παραδαλό γέρο που κοιμάται κάτω απ' τα πλατάνια. Δεν θα σε καλούσα στο τραπέζι μας εάν δεν επέμενε η γυναίκα μου. Της κάνεις κακό. Ούτε διανοείσαι πόσο κακό τής κάνεις. Η Χρυσάνθη έχει δυσπλασία της μήτρας. Δεν θ' αποκτήσει ποτέ δικό της σπλάχνο. Μη και σου περάσει απ' το μυαλό, κακομοίρη μου, να την παραμυθιάσεις. Τρέχα να πουλήσεις αλλού φούμαρα. Εμάς δεν θα μας ξαναπλησιάσεις».

Δεν περίμενε την απόκρισή μου. Επέστρεψε στο τραπέζι τους και προσπάθησε να την παρηγορήσει. Αδίκως με φοβέριζε ο κύριος καθηγητής. Κανένας δεν θα με εμπόδιζε, φέτος την Παραμονή, να κάνω στη Χρυσάνθη ένα δωράκι. Εκείνη δεν μπορούσε να διακοσμήσει τον ουρανό μου, αλλά εγώ μπορούσα να διακοσμήσω τη μήτρα της. Μονάχα ένα ενδεχόμενο με ανησυχούσε. Σκέψου να σπάσει το ποδάρι του. Να σπάσει ο διάολος το ποδάρι του. Να μοιάσει το μωρό στον πατέρα.

Τατσόπουλος, Π., (2005), Πικάντικες ιστορίες, Αθήνα: Καστανιώτης, σελ. 51-61

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να ανατρέξουν στο διήγημα που διαβάστηκε και να απαντήσουν στις ακόλουθες ερωτήσεις: α) Ποια φράση του κειμένου μπορεί να αντικατασταθεί με τη φράση «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία», β) Ποιες 5 λέξεις σας άρεσαν στο κείμενο και ποιες 5 δεν σας άρεσαν; γ) Ποιες από αυτές θέλετε να κρατήσουμε για να γράψουμε ένα διήγημα με καλοκαιρινή ατμόσφαιρα από 100 έως 300 λέξεις χρησιμοποιώντας ως τίτλο «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία», εκτός αν έχετε και κάποιον άλλον να προτείνετε;

Απάντηση:

α) «Η Χρυσάνθη έχει δυσπλασία της μήτρας. Δεν θ' αποκτήσει ποτέ δικό της σπλάγχο. Μη και σου περάσει απ' το μυαλό, κακομοίρη μου, να την παραμυθιάσεις. Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία. Εμάς δεν θα μας ξαναπλησιάσεις».

β) π.χ. Μου άρεσαν: Καζαχτσάν, πλατσούριζα, ταρζανιά, μισθοσυντήρητος, σάρκα. Δεν μου άρεσαν: ανορθόδοξα, μακαριότητα, υπεράνω, πλήξη, κατσαρές.

γ) Ψηφίστηκαν οι λέξεις: καλοκαίρια, ηλικιωμένους, κατσαρές, πλατσούριζα, αφόρητη, Φάμπιο, αρθρητικά, παππούς, σκατόψυχος, νουθετήσεις, Λουτρόπολη.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: ««Σε ακούμε»»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 4

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 4

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο του *Δημήτρη Σούρλα, Τα κουβαδάκια σας και σ' άλλη παραλία.*

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει τη φόρμα αξιολόγησης που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία». Αφού συμπληρωθεί η φόρμα αξιολόγησης, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

6. «Πέρα να τα πούμε»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Πέρα να τα πούμε»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τη βιογραφικό σημείωμα. Συγγραφή ενός μικρού σημειώματος για τον εαυτό μας με σκοπό να μας γνωρίσουν οι άλλοι και να ενταχθούμε σε μία εκπαιδευτική και ψυχαγωγική ομάδα.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. Μάθημα γνωριμίας		
	2. Βιογραφικό σημείωμα		
Ικανότητες:	1. Επικοινωνία		
	2. Δημιουργική έκφραση		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. αλληλοϋποστήριξη		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Περπάτα, stop, πες μου»: δραστηριότητα γνωριμίας και ρυθμού.	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Μαθαίνω ένα πρόσωπο»:	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η	Βιωματική άσκηση

δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.		επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Δες το θετικά»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση- έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι...»: βιογραφικό σημείωμα	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για το βιογραφικό σημείωμα.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Πέρα να τα πούμε»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση

«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητικά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
<p>Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες Α4, στυλό, μολύβια, εποπτικό υλικό, μαντήλια, φόρμα συμμετοχής και αξιολόγησης, κορδέλα, βεβαιώσεις συμμετοχής.</p>			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Περπάτα, stop, πες μου»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Τα μέλη της ομάδας περπατούν στον χώρο, όπως θέλουν (γρήγορα, βαριεστημένα, αργά, χοροπηδώντας, χορεύοντας, κουτσαίνοντας). Κάθε λίγο ο εκπαιδευτής λέει “Stop” και ζητά από κάθε μέλος της ομάδας να πει κάτι για τον εαυτό του: όνομα, ηλικία, επάγγελμα, καταγωγή, χόμπι. Μόλις συστηθούν όλα τα μέλη της ομάδας, σταματούν και αρχίζει να περπατά στο χώρο ο εκπαιδευτής. Με το που ακούει το “Stop” από τα μέλη της ομάδας οφείλει να απαντήσει στις ερωτήσεις που του κάνουν.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Μαθαίνω ένα πρόσωπο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Τα μέλη της ομάδας καλύπτουν τα μάτια τους με ένα από τα μαντήλια που έχει φέρει μαζί του ο εκπαιδευτής. Χρησιμοποιώντας μόνο τα χέρια τους αγγίζουν τα χαρακτηριστικά των προσώπων των υπολοίπων. Έπειτα, προσπαθούν να μαντέψουν ποιος-ποια είναι. Η δραστηριότητα αυτή βοηθάει την εξοικείωση και διεγείρει όλες τις αισθήσεις.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: *1) Να συντάξω ένα χαλαρό βιογραφικό σημείωμα. 2) Να εξοικειωθώ με τις βιωματικές δραστηριότητες και τα παιχνίδια ομάδας. 3) Να κοινωνικοποιηθώ. 4) Να είναι σαφείς οι οδηγίες που δίνονται.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Δες το θετικά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4, στυλό και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν μία συμβουλή για τον εαυτό τους, η οποία θα μπορούσε να εμπυρώσει και κάποιον άλλον που θα την ακούσει. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάσει το δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: *1) Δεν θα αφήσω ποτέ κανέναν και τίποτα να μου βάλει φρένο στα όνειρα και στις επιθυμίες. 2) Δεν θα πιέσω τον εαυτό μου να κάνει πράγματα που δεν τον γεμίζουν. 3) I would like to not react to the negative energy*

of others. 4) Πιστεύω ότι θα κάνω ότι περνάει απ' το χέρι μου για να σου δείξω πως αν το θέλεις πολύ μπορεί και να τα καταφέρεις. 5) Κάθε μέρα θέλω να είμαι να χαρούμενη. 6) Να έχω παρόν για να έχω μέλλον.

Δραστηριότητα 5η: Καταγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ήξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίας για το βιογραφικό σημείωμα.

Λογοτεχνική θεωρία: Το βιογραφικό σημείωμα έχει πληροφοριακό χαρακτήρα και υπηρετεί τις ανάγκες της καθημερινής επικοινωνίας. Τα σταθερά χαρακτηριστικά ενός βιογραφικού σημειώματος είναι η ζωή και το έργο ενός βιογραφούμενου. Τα μεταβλητά χαρακτηριστικά είναι η έκταση και η ποιότητα των πληροφοριών που δίνονται ανάλογα με το σκοπό του βιογράφου, την εκπαίδευσή του, τις ασχολίες, τα ενδιαφέροντα, την οπτική του γωνία κ.τ.λ. Ο βιογράφος κινείται πάνω στον άξονα του χρόνου. Παρουσιάζει δηλαδή, με χρονολογική σειρά τα βασικά στοιχεία της ζωής του. Το ύφος σε ένα βιογραφικό σημείωμα είναι επίσημο και τυπικό, ενώ μπορεί να είναι χαλαρό και φιλικό ανάλογα με το σκοπό για τον οποίο γράφεται και το δέκτη που απευθύνεται. Υπάρχουν διάφορα είδη βιογραφικών σημειωμάτων αυτά που γράφονται για την εύρεση μιας εργασίας, την έκδοση ενός βιβλίου, την παρουσίαση ενός ηθοποιού ή μιας ομάδας ηθοποιών σε ένα θεατρικό πρόγραμμα, τη γνωριμία με έναν εμψυχωτή, τη δημοσίευση σε ένα λογοτεχνικό περιοδικό κ.τ.λ. (Τσολάκης, Αδαλόγλου, Αυδή κ.ά., 2007: 57).

Τα σύντομα βιογραφικά σημειώματα (short bio) κερδίζουν όλο και περισσότερη δημοτικότητα, όχι μόνο επειδή η προσοχή των ανθρώπων είναι όλο και μικρότερη, αλλά και επειδή περισσότερες πλατφόρμες ευνοούν τη συντομότερη μορφή. Ένα μικρό βιογραφικό σημείωμα αποτελείται από 100 λέξεις ή από τρεις έως πέντε σύντομες παραγράφους. Ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο πίσω μέρος ενός βιβλίου, κάτω από ένα δημοσιευμένο κείμενο ή άρθρο, σε ένα περιοδικό, στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, LinkedIn), σε μία

προσωπική σελίδα ακόμα και σε μία εκδήλωση κατά την οποία κάποιος-α πρέπει να περιγράψει τον εαυτό του (Mendoza, 2018).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να βρεθούν δύο ομοιότητες ανάμεσα στο παρατιθέμενο απόσπασμα και στις ατάκες που ακολουθούν. Στη συνέχεια ακολουθεί ελεύθερη συζήτηση για το πώς τα βιογραφικά επηρεάζουν τη ζωή μας.

Περιεχόμενο:

[Γιάννης Ψυχάρης]

Είμαι στην Οδέσσα γεννημένος στα 1854, τρίτη μέρα του Μαγιού, το μήνα δηλαδή που γεννιούνται, λέει, και τα γαϊδουράκια. Κι αλήθεια, σαν είμουνα παιδί και σα μου μάθαινε ο δάσκαλος την καθαρέβουσα, η καθαρέβουσα μου άρεζε τρομερά και δεν ήθελα καμμιάν άλλη γλώσσα να μιλήσω. Ύστερα όμως, σαν έγινα άντρας, κατάλαβα πως το Μάη γεννιούνται τα λουλούδια κι άρχιζα ν' αγαπώ τη δημοτική.

Λουλούδια δεν είναι τα λόγια μονάχα που ξεφυτρώνουνε, που μαραίνονται και ξαναβλαστάνουνε στου λαού ταχείλια· λουλούδια είναι κ' οι ψυχές. Κ' έτσι προσπάθησα να τα μυρίσω και τα δυο, να μάσω και μερικά πού και πού.

Αν κ' έφυγα μακριά από τους δασκάλους κι από τη δασκαλωσύνη, τόφερε η τύχη μου να γίνω καθηγητής, στα 1884, στη Σκολή για Μαθήματα Ανώτερα του Παρισιού. Ίσως γιατί έγινα καθηγητής, άφησα γεια στους δασκάλους. Σβυούν οι δάσκαλοι σαν τους κοιτάξεις λιγάκι με της επιστήμης το λυχνάρι. Λυχναράκι κ' η επιστήμη η δική μου, μα μου φτάνει για να γνωρίσω και στα σκοτεινά τα λουλούδια και τα γαϊδούρια.

Τέτοιο λυχναράκι κρατούσα στο χέρι, σαν έκαμα το «Ταξίδι μου» στα 1888. Τώρα, μόνο στα λουλούδια προσέχω. Λουλούδια θέλει η Ρωμιοσύνη κι αποβαρέθηκε τους δασκάλους. Αφτά είχα να πω και μου φαίνονται τα πιο σπουδαία. Αν είναι κι άλλα, τα

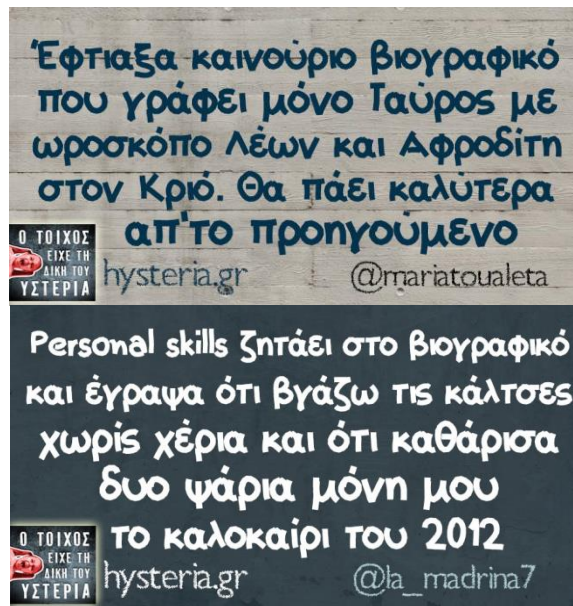
λέμε κατόπι, σα γράφω και εγώ τη «Ζωή μου», που τη γράφω κιόλας με κάθε μου βιβλίο, και που μάλιστα έχυσα την ψυχή μου σ' «Τόνειρο του Γιαννίρη».

Η ελπίδα, μου είναι, όταν πεθάνω, όχι πως θα λιγοστέψουν τα γαϊδουράκια, που είναι καλά και χρήσιμα ζώα, μόνε πως θάλλαξουν και κείνα, αφού φαν και χωνέψουν ένα δυο ρωμαίικα. λουλουδάκια, γύρο στην πράσινη πεφκιά που φύτεψα και γω για την Ελλάδα, σταθάνατο Νησί της Αγάπης.

Ψυχάρης, Γ., (1983)³, *Το ταξίδι μου*, Αγγέλου, Α. (επιμ.), Αθήνα: Ερμής, σελ. 9-10.

[Εδώ τα καλά βιογραφικά]

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Πέρα να τα πούμε»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα αυτοβιογραφικό σημείωμα για τον συντονιστή-τρια, έτσι ώστε να ενταχθούν σε μία ψυχαγωγική ομάδα. Το αυτοβιογραφικό σημείωμα πρέπει να έχει έκταση από 20 έως 100 λέξεις.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: ««Σε ακούμε»»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 5

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 5

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο του Fred A., Fred.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Μια ντουζίνα γκαντεμές». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

7. «Αλήθειες και ψέματα μόνο»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Αλήθειες και ψέματα μόνο»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο:			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τη θεωρία του αυτοβιογραφικού λόγου και τη παραγωγή διηγήματος με θέμα: «Αλήθειες και ψέματα μόνο».			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. Αυτοβιογραφικός λόγος		
	2. Διαφορές με τη βιογραφία, τα απομνημονεύματα, το ημερολόγιο.		
Ικανότητες:	1. Δημιουργική έκφραση		
	2. Ευελιξία		
Στάσεις:	1. Ομαδικότητα		
	2. Αλληλοϋποστήριξη		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Το καλό επίθετο και το όνομα»: δραστηριότητα γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Ποια η αλήθεια και ποιο το ψέμα»: δραστηριότητα	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην	Βιωματική άσκηση

ενεργοποίησης, δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.		ομάδα.	
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Η ιστορία του ονόματός μου»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι...»: αυτοβιογραφικός λόγος	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίαςγια τον αυτοβιογραφικό λόγο.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Αλήθειες και ψέματα μόνο»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα	Έκθεση

«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητικά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες Α4, στυλό, μολύβια, εποπτικό υλικό, κορδέλα, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Το καλό επίθετο και το όνομα»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τα μέλη της ομάδας να συστηθούν προτάσσοντας τρία επίθετα με το ίδιο γράμμα που αρχίζει το όνομά τους. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής. Για παράδειγμα: ευτυχισμένη, εαρινή, ευλύγιστη Ελένη, (based on Γκόβας, 2003:46).

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Ποια η αλήθεια και ποιο το ψέμα»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από το κάθε μέλος της ομάδας να μιλήσει για τον εαυτό του. Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πει δύο πράγματα που να είναι αλήθεια και ένα που να είναι ψέμα. Οι υπόλοιποι προσπαθούν να μαντέψουν ποια είναι η αλήθεια και ποιο το ψέμα. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει ο εκπαιδευτής.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα:
1) Να δημιουργήσω μία ιστορία με αυτοβιογραφικά στοιχεία. 2) Να διαβάσουμε

αποσπάσματα αυτοβιογραφικών κειμένων. 3) Να αντλήσουμε έμπνευση. 4) Θέλω ο εκπαιδευτής να με εμπυχώσει ως προς τη συγγραφή και να μου δώσει χρήσιμες συμβουλές. Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Η ιστορία του ονόματός μου»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4, στυλό και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν την ιστορία του ονόματός τους. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει τη δική του ιστορία και γίνεται συζήτηση.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίας για τον αυτοβιογραφικό λόγο

Λογοτεχνική θεωρία:

Η αυτοβιογραφία είναι ένα πεζό αφηγηματικό κείμενο, στο οποίο ο ίδιος ο συγγραφέας εξιστορεί τη ζωή του (ή ένα μέρος της) και την εξέλιξη της προσωπικότητάς του (*Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 2013: 220). Η αυτοβιογραφία βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα και καταστάσεις. Ενίοτε υπάρχουν φανταστικές λεπτομέρειες, οι οποίες προσδίδουν έντονη δραματικότητα και ύφος (Cuesta, 2011: 1). Με την

αυτοβιογραφία τόσο ο συγγραφέας όσο και ο αναγνώστης προσπαθούν να κατανοήσουν τον εαυτό τους και τον κόσμο που τους περιβάλλει (Green, 2008:50).

Ο συγγραφέας, που ασχολείται με το αυτοβιογραφικό είδος, επιλέγει να παρουσιάσει κάποια γεγονότα από τη ζωή του για να εκφράσει τον τρόπο με τον οποίο ο ίδιος αντιλαμβάνεται τη ζωή. Επίσης, σκοπός του συγγραφέα είναι είτε να δείξει ποια πρόσωπα επηρέασαν την πορεία της ζωής του είτε να εξηγήσει και να δικαιολογήσει τις πράξεις του (South Carolina Department of Education, 2016: 5).

Για να γράψει κανείς μία αυτοβιογραφία πρέπει πρώτα από όλα να διαβάσει άλλα αυτοβιογραφικά βιβλία· τα καλύτερα ακόμα και τα χειρότερα. Στη συνέχεια, όταν πάρει την απόφαση να ξεκινήσει το γράψιμο καλό να αρχίσει την ιστορία του από τη μέση της ζωής του -κι όχι από τη γέννησή του- με ένα γεγονός που θα τραβήξει την προσοχή των αναγνωστών. Τότε και οι ίδιοι οι αναγνώστες θα θέλουν όχι μόνο να διαβάσουν τη συνέχεια, αλλά και να μάθουν ολόκληρη την ιστορία του αυτοβιογραφούμενου. Ο αυτοβιογραφούμενος είναι σημαντικό να είναι ειλικρινής και να είναι ο εαυτός του. Το χιούμορ, επίσης είναι μία αρετή που είναι σημαντικό να διαθέτει, γιατί εκτιμάται ιδιαίτερος από τους αναγνώστες. Ακόμα, κατά τη συγγραφή μίας αυτοβιογραφίας, ο συγγραφέας είναι σημαντικό να συνομιλεί με ανθρώπους από τη ζωή του, γιατί μέσα από την κουβέντα και τη συζήτηση διατηρεί ζωντανά στη μνήμη του κάποια γεγονότα, συμπληρώνει τα όποια κενά και βελτιώνει με αυτόν τον τρόπο την ιστορία του. Τέλος, ο αυτοβιογραφούμενος δεν πρέπει να παραλείπει τις λεπτομέρειες από την περιγραφή μιας σκηνής. Οι λεπτομέρειες είναι αυτές που καθιστούν μία ιστορία πιστευτή και κατ' επέκταση είναι αυτές που συμπαρασέρνουν τους αναγνώστες στην αφήγηση (Emma 2018).

Και φυσικά, δεν μπορεί να ασκηθεί κάποιος στη συγγραφή οποιουδήποτε κειμενικού είδους, αν πριν δεν έχει διαβάσει, μελετήσει, και ασκηθεί συστηματικά στην ανάγνωση υφιστάμενων κειμένων που συνιστούν το είδος αυτό. Και κυρίως στην ενδελεχή, την κριτική, την εις βάθος ανάγνωση. Γραφή και ανάγνωση βρίσκονται όχι απλά σε σχέση συμπληρωματική, αλλά απόλυτα συμβιωτική: η μία προϋποθέτει αξιωματικά την άλλη, για να υπάρξει ως λογικά προσδιορίσιμη έννοια (Κιοσσές, 2017: 462).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «Αλήθειες και ψέματα μόνο». Ακολουθεί συζήτηση με τις διαφορές ανάμεσα στα δύο κείμενα.

Περιεχόμενο:

Τό άμαθήτον μάθημα

Ἔως τοῦτον τόν καιρόν, δηλαδή ἕως τόν ὄγδοον χρόνον τῆς ζωῆς μου, ἐγώ δέν ἐγνώριζα ἀκόμη τό ἀλφαβητάρι. Ἡ μητέρα μου ἐπιθυμούσε νά πάρη διδάσκαλον διά νά μέ μάθῃ γράμματα, καί, καθώς μοῦ λέγει τώρα, ἤκουε μεγάλην θλίψιν ὅποταν ἐστοχάζετο μή τύχη καί μείνω τελείως ἀγράμματη. Ἐπιθυμοῦσεν, εἶπα νά πάρη διδάσκαλον, ἀλλ' αὐτή ἡ ταλαίπωρος δέν εἶχε καμμίαν ἐξουσίαν καί δέν ἤμπορούσε νά διατάξῃ τά πράγματα τῆς φανερίας της καθώς ἦτον εἰς τήν ἀρέσκειάν της. Ἡ μάμμη μου εἶχε τήν ἐπιστασίαν καί τήν ἐξουσίαν τῶν ἀκίνητων ὑπαρχόντων ὅπου περικλείει ὁ οἶκος, ὁ θεῖός μου εἶχε καί ἔχει τήν ἐπιστασίαν καί τήν ἐξουσίαν τῶν ἀκινήτων ὑπαρχόντων, ὁ πατέρας μου ἐφρόντιζε διά τās πολιτικός υποθέσεις καί διά τās οικιακός δέν εἶχε καμμίαν ἔγνωσαν, ὅθεν ἡ μητέρα μου εἶχε τήν ἐπιστασίαν τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδίων, ἀλλά τά μέσα τῆς ἔλειπον. Τό μέσον διά νά τόν πληρώνη ἤμποροῦσε νά τό ἔχη, ἀλλά τό μέσον διά νά πάρη τοῦτον τόν διδάσκαλον, πῶς ἤμποροῦσε νά τό εὔρη; Τό σπῆτί μας εἶχε (καθώς καί ἀκόμη ἔχει) ἐκεῖνο τό παλαιόν, βάρβαρον καί ἀφύσικον καί ἀπάνθρωπον ἦθος, ὅπου θέλει ταίς γυναίκαίς ξεχωρισμέναις ἀπό τήν ἀνθρώπινον ἐταιρίαν. Ἐξ αἰτίας τούτου τοῦ κακοτάτου ἦθους, αὐτή εὐρίσκετο χωρίς καμμίαν γνώρισιν καί νά πάρη ἄνθρωπον ὅπου δέν ἐγνώριζε μήτε αὐτή τό ἠθελε, μήτε ἡ ἐπίλοιπη φανήλια. Ἐστοχάσθη λοιπόν νά μοῦ δείξῃ αὐτή ἡ ἴδια ἐκεῖνα τά ὀλίγα γράμματα, ὅπου ἤξευρεν, ὅθεν μοῦ ηγόρασε μίαν φυλλάδα, καί ἄρχισε κάθε βράδυ νά μοῦ καππακίζῃ τό " Ἄγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς". Μοῦ τό ἐκαππάκιζε μίαν, μοῦ τό ἐκαππάκιζε δύο, μοῦ τό ἐκαππάκιζε τρεῖς, μοῦ τό ἐκαππάκιζε δέκα, ἀλλά τοῦ κακοῦ, αὐτή ἔχανε τούς κόπους της. Δέν ἐνθυμοῦμαι πόσαις βραδίαις ν' ἀπέρασαν εἰς τοῦτο τό ἀμαθήτευτον μάθημα, ἀλλ'

ένθυμοῦμαι μόνον ὅπου αὐτή μή δυναμένη πλέον νά μέ ὑποφέρει μέ ὄνειδισμούς καί μέ δάκρυα ἐδικά μου μέ ἀπαράτησεν. Εἰς τοῦτον τόν καιρόν, ἐβαπτίσασαμεν τό νεογέννητον κορῆτσι καί ἔγινεν ἀνάδοχος ἕνας κάποιος σεβάσμιος καί τῷ ὄντι ἐνάρετος ἱερεῦς, ὅπου ὀνομάζεται Γεώργιος Τσουκαλάς. Ἐξ αἰτίας λοιπόν τῆς συγγενείας τῆς πνευματικῆς αὐτός ἐσύχναζεν εἰς τό σπῆτί μας, ὅθεν μίαν ἡμέραν χωρίς νά ἤξεύρω τίποτες, (ἀλλά οἱ γονεῖς μου καί ἡ μάμμη μου τό ἤξευρον) ἀφ' οὔ ἐνθυμοῦμαι μᾶς ἔκαμεν ἀγιασμόν, εὐγάνει ἕνα βιβλίον καί ἀρχινᾷ κάτι νά μοῦ ἀναγινώσκη ἐπάνω ἀπό τήν κεφαλὴν μου. Ἐγὼ ἔδεσα τά χέρια μου, καί στοχαζόμενη πῶς ἡ εὐχή ἐκείνη ἦτον διὰ νά μοῦ κάμη καλόν εἰς ἐκεῖνο τό βᾶσανον ὅπου εἶχα πλησίον εἰς τό ἄματι μου, χωρίς νά καταλάβω τίποτα τήν ἀκροάσθηκα με εὐλάβειαν. Ἀφ' οὔ δέ τήν ἐτελείωσε, καθίζει. πέρνει ἕναν ὀκτώηχον, τόν ανοίγει, καί κρᾶζωντάς με σιμά του ἀρχινᾷ νά μοῦ καππακίζει: " Τας ἐσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς", κ.τ.λ. Μοῦ τά ἐκαππάκισε δύο τρεῖς φοραῖς καί χωρίς νά με βιάση νά τό μάθω ἐκείνην τήν ὥραν, μοῦ τό ἀπαράτησε διὰ νά τό μάθω μοναχὴ μου ἕως τήν ἄλλην ἡμέραν. Τήν ἐρχόμενην αὐγὴν βλέπουσα πῶς ἦτον ἀδύνατον νά τό μάθω μοναχὴ μου, πέρνω τό βιβλίον, πηγαίνω εἰς τήν κάμεραν τῆς μάμμης μου, τήν περικαλῶ νά μοῦ τό μάθη: αὐτή ὅπου ἤξευρε ἐκ στήθους ἕνα καλόν μέρος ἀπό τόν ὀκτώηχον, δέχεται μετὰ χαρᾶς τήν δέησίν μου καί εἰς καιρόν ὅπου ἔκαμεν μέσα εἰς τήν κάμεραν τῆς ταις ὑπηρεσίαις τῆς, μοῦ τό ἐκαππάκισε καί ἐγὼ τό ἔμαθα. Ὅταν λοιπόν ἦλθεν ὁ Διδάσκαλος εἶδε πῶς ἤξευρα τό μάθημά μου καί μοῦ ἔβαλεν ἄλλο. Τήν αὐγὴν ἐγὼ ἐπῆγα παρομοίως εἰς τήν μάμμη μου καί μοῦ τό ἔμαθε καί τοιούτης λογῆς, ἕως ὅπου ἀπαράτησα τό ὀκτώηχον, ἠκολούθησα νά κάμνω τό ἴδιον...

Μουτζάν-Μαρτινέγκου, Ελ., (1997). *Αυτοβιογραφία*, Αθανασόπουλος, Β. (εισαγωγή, φιλ. Επιμ.). Αθήνα: Ωκεανίδα, σελ. 82-84.

[Ελένη]

Χρόνια αργότερα, κάθε φορά που η μελαγχολία θα παρέσερνε την πρώτη Ελληνίδα ζωγράφο στους απορρώγες βράχους ενός ταραγμένου κόσμου, λίγες εικόνες θα μπορούσαν πλέον να εκβάλουν σε γραμμές και χρώματα. Αντιστρέφοντας τις πρώιμες ανησυχίες, η Ελένη δε θα αναρωτιόταν τότε πώς αναβρύζει, αλλά πώς στερεύει η ζωγραφική. Η προσπάθειά της να καταλάβει, αμέσως τη δεξιωνόταν στο πλοίο των τρελών. Και ανοιγότανε με τούτο το ακυβέρνητο καράβι σε ταξίδια, όπου μπερδεύονταν τα επιθαλάμια, τα μοιρολόγια κι οι μικρές ασύνδετες προτάσεις των αγαπημένων, αυτές που σημαδεύουν την πορεία μιας ζωής. «Να μην ξεχνάς πως είσαι Ελληνίδα» της είχε κάποτε ο κύρης της. Ποτέ δεν ξέχασε, ούτε έλυσε, το αίνιγμα αυτής της πρότασης: γι' αυτό κι ερχότανε ο καπετάνιος, όταν το ακυβέρνητο καράβι της κινδύνευε να τσακιστεί. Έστριβε το πηδάλιο και χανόταν λέγοντάς της να μην παραπονιέται για τις τόσο σύντομες επισκέψεις των νεκρών.

Χρόνια αργότερα η Ελένη δεν θα θυμότανε πότε πρωτάκουσε τούτη τη φράση από τον πατέρα της, στο λίκνο ακόμη ή μέσα στο πλοίο που τους οδηγούσε προς τον Πειραιά και την Αθήνα, τότε που αλλάζανε ζωή. Μάλλον στο δεύτερο, μα δεν τον είχε συγκρατήσει, είτε διότι επρόκειτο ακόμη για κάτι το ασαφές και συνδεδεμένο με μια πρώιμη Ελλάδα, ή διότι ένα έντονο συμβάν επισκίασε σιγά σιγά όλες τις άλλες αναμνήσεις από εκείνο το ταξίδι. Λίγο πριν λύσει το καράβι, ανάμεσα στον κόσμο, που συνωστιζότανε στην προκυμαία κουβαλώντας, φορτώνοντας, αποχαιρετώντας ή παραγγέλλοντας στους ταξιδιώτες, η Ελένη είδε ένα κορίτσι όμοιο μ' αυτήν. Ίδια τα ρούχα, ίδιο το καπέλο. Κάτω από το τόξο μιας λεπτής δαντέλας το ίδιο βλέμμα καρφωνότανε βουβό μέσα στα μάτια της. Χαιρετούσε ή της παράγγελνε, η φοβισμένη Ελένη δεν κατάλαβε. Πίεσε τον εαυτό της και απέστρεψε το βλέμμα, μα καθώς έφευγε το πλοίο έριξε πίσω μια περίεργη και γρήγορη ματιά. Το άλλο κορίτσι δεν στεκόταν πια μέσα στις όρθιες φιγούρες, που σκουραίνανε μικραίνοντας. Σκέφτηκε πως, όποιος μπορεί να ζωγραφίζει, ενδέχεται να βλέπει και τον εαυτό του απέναντί του, άρα δεν έπρεπε να ξαναφοβηθεί ούτε την όραση ούτε τα οράματά της. Πιο ήσυχη εμπιστευτήκε το βλέμμα στις φουσκωμένες γάστρες των πανιών. Και στην υπόσχεση καινούργιας γης και ζωής καινούργιας.

Δεν ξαναφόρεσε, ωστόσο, αυτά τα ρούχα, ούτε το καπέλο. Ισχυρίστηκε ότι το σώμα της είχε ξάφνου μεγαλώσει, γεγονός που είχε βέβαια συμβεί, όχι όμως με αναπάντεχη ταχύτητα, μα με τη χάρη ενός τρυφερού βλαστού. Άλλωστε για το παρθεναγωγείο ήρθαν μοδίστρες στο αθηναϊκό τους σπίτι, που βρισκότανε στην Πλάκα, κι έραψαν στολές για κείνην και τις δυο της αδερφές. Τα αμέσως επόμενα χρόνια λευκά σιρίτια και λευκός γιακάς θα φώτιζαν το αυστηρό σκούρο ύφασμα της σχολικής στολής. Θα φώτιζαν επίσης και τα νεανικά τους πρόσωπα, τα πάμφωτα έτσι κι αλλιώς κάτω από το φωτοστέφανο μιας σφιχτής κοτσίδας ή τα φτερά μεγάλων λευκών φιόγκων. Όταν στα διαλείμματα η Ελένη θα καθόταν σε μιαν άκρη για να ζωγραφίζει τα κορίτσια του σχολείου, θα σκεφτόταν μήπως, περισσότερο από τόσες άλλες αφορμές, η ομοιομορφία της στολής την έσπρωχνε να ανακαλύπτει τις διαφορές των κοριτσιών ανάμεσά τους, σπουδάζοντας το πρόσωπο και τις κινήσεις καθενός τους. Ή, αφού δεν θα μπορούσε πια να ζωγραφίζει όπως τα προηγούμενα χρόνια, αν έτσι συμβαίνει και κατά καιρούς το χέρι ασχολείται με ένα μόνο θέμα, λόγου χάριν πρόσωπα και κινήσεις κοριτσιών που παίζουν, που ρεμβάζουν, που κρυφομιλούν. Διότι το παιχνίδι νερών και αχτίνων και παραμυθιών, αιθέριο μόλις το θυμόταν, σκοτείνιαζε αν το κρατούσε λίγο παραπάνω στην καρδιά της. Σκοτεινό αρνιότανε να κατέβει στο χέρι της κι εκείθε στο χαρτί, λες και δεν είχε πια η έφηβη Ελένη καμιάν εξουσία πάνω του. Καν την εξουσία, που τα παιδιά νομίζουν πως ασκούν με τα παιχνίδια τους στον κόσμο, ούτε βέβαια την εξουσία που οι ώριμοι ζωγράφοι προσπαθούν να ασκήσουν με την τέχνη πάνω του.

Γαλανάκη, Ρ., (2004)⁹, Ελένη ή ο Κανένας, Αθήνα: Καστανιώτη, σελ. 30-32

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Αλήθειες και ψέματα μόνο»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 100 έως 300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν πρωτοπρόσωπη αφήγηση,

υποκειμενικότητα, αληθοφάνεια, αναφορά σε τόπο, χρόνο, πρόσωπα και καταστάσεις/
Θέμα του κειμένου είναι: «Αλήθειες και ψέματα μόνο».

Εκφώνηση άσκησης:

1) Δέκα πράγματα που θέλεις να πεις για σένα. 2) Ποια είναι η πρώτη σου ανάμνηση. 3) Τι θα ήθελες να γίνεις όταν ήσουν δώδεκα χρονών. 4) Μοιράσου την πιο ένοχή σου απόλαυση. 5) Ποιος σου σπάει τα νεύρα και γιατί; 6) Θυμήσου κάτι που έγινε αυτήν την εβδομάδα. 7) Βγες έξω και κρυφάκουσε κάποιον να μιλάει ή να παραμιλάει ή προσπάθησε να πιάσεις κουβέντα με κάποιον περαστικό. Ύστερα γύρνα και γράψε γι' αυτό που άκουσες. Διάλεξε ένα θέμα από το 1 έως το 7 και προσπάθησε να γράψεις κάτι γι' αυτό από 100 λέξεις και πάνω!

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: ««Σε ακούμε»»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 6

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 2

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της *Δέσποινας Κ*, η οποία δε θέλησε να παραδώσει κείμενο.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Μια ντουζίνα γκαντεμίες». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

8. «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τη θεωρία της γαστρονομικής λογοτεχνίας και τη παραγωγή διηγήματος με θέμα: «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι».			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. Γαστρονομική λογοτεχνία		
	2. Το φαγητό ως προσχηματικό υλικό για την παραγωγή κειμένων.		
Ικανότητες:	1.επικοινωνία		
	2. κοινωνικότητα		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. αλληλοϋποστήριξη		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Το αρχικό το ονόματός μου» άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας	Βιωματική άσκηση
«Θυμήσου ένα χριστουγεννιάτικο τραπέζι που	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην	Βιωματική άσκηση

πέρασε»: δραστηριότητα ενεργοποίησης, δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.		ομάδα.	
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Χριστούγεννα για μένα είναι»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι...»: γαστρονομική λογοτεχνία	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για τη γαστρονομική λογοτεχνία.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση

«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
<p>Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες Α4, στυλό, μολύβια, εικόνες από περιοδικά και εφημερίδες, μαντήλι, κουτί, κόλλα, συνταγές ,εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής.</p>			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Το αρχικό του ονόματός μου»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από το κάθε μέλος της ομάδας να σχεδιάσει στο χαρτί το αρχικό του ονόματός του. Έπειτα, δένει τα μάτια των εκπαιδευόμενων με ένα μαντήλι και τους ζητά να διαλέξουν μέσα από ένα κάτι τέσσερις εικόνες από εφημερίδες ή περιοδικά. Αφού πάρουν όλα τα μέλη εικόνες, τους δίνει μία κόλλα και τους λέει να κάνουν ένα κολλάζ γύρω από το αρχικό του ονόματός τους. Στη συνέχεια, τους λέει να συνδέσουν αυτές τις εικόνες με τα Χριστούγεννα και να γράψουν από μία πρόταση. Αφού τελειώσουν με το κολλάζ κάθε μέλος της ομάδας συστήνεται στους υπόλοιπους λέγοντας το όνομά τους και παρουσιάζοντας το κολλάζ τους. Στην άσκηση αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής (based on Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2003:100).

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Θυμήσου ένα Χριστουγεννιάτικο τραπέζι που πέρασε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν ένα θέμα μεταξύ τους για 15 λεπτά. Για παράδειγμα, τους λέει να θυμηθούν ένα τραπέζι που πέρασε. Η συζήτηση πρέπει να κινηθεί γύρω από κάποιο φαγητό δεν πέτυχε ή δεν τρωγόταν, κάποιο αστείο που ειπώθηκε, κάποια άσχημη έκβαση μιας συζήτησης κτλ. Έπειτα, τους παρακινεί να προτείνουν μερικές λύσεις για το πώς θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν κάποια άσχημα συμβάντα ή να δώσουν συγχαρητήρια για μία αφήγηση που προκάλεσε ευθυμία στην ομάδα.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: *1) Να διαβάσουμε χριστουγεννιάτικα κείμενα. 2) Να ανταλλάξουμε ιδέες και απόψεις. 3) Στοιχεία θεωρίας για τη γαστρονομική λογοτεχνία. 4) Να είναι όλα τα μέλη της ομάδας συνεργάσιμα.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Χριστούγεννα για μένα είναι...»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν μερικές προτάσεις. Όλοι πρέπει να ξεκινούν με τη φράση: «Χριστούγεννα για μένα είναι...». Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πάρει μέρος και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει το δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: *1) Χριστούγεννα για μένα είναι να τρως κάτω από λίγα στρας μαζί με τα πρόσωπα που αγαπάς. 2) Χριστούγεννα για μένα είναι η χαμένη παιδική αθωότητα. 3) Χριστούγεννα για μένα είναι να περνάς καλά με συγγενείς*

και φίλους. 4) Χριστούγεννα για μένα είναι να κάθεται στο ζεστό σου σπίτι και να κάνει ό, τι σε ευχαριστεί. 5) Χριστούγεννα για μένα είναι να αγαπάς και να αγαπιέσαι.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ήξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια τη γαστρονομική λογοτεχνία.

Λογοτεχνική θεωρία: Η γαστρονομική λογοτεχνία είναι ένα διαχρονικό και εύπλαστο είδος ή σωστότερα ένας θεματικός άξονας γύρω από τον οποίο μπορούν να συγκεντρωθούν κείμενα με γαστρονομικές αναφορές. Με λίγα λόγια γαστρονομική λογοτεχνία είναι τα κείμενα που αναφέρονται στην τροφή. Στα κείμενα της γαστρονομικής λογοτεχνίας αποτυπώνονται στοιχεία για τις σχέσεις μεταξύ των μελών μιας οικογένειας, τις σχέσεις των φύλων, την ταξική προέλευση, την κουλτούρα, τη θρησκεία, την επικοινωνία, τα συναισθήματα (π.χ. έρωτας, μίσος, λύπη, οίκτος, αδιαφορία), το σώμα, το πνεύμα κ.α. Άρα, η παρουσία της τροφής στη λογοτεχνία δε συνοψίζεται σε μια αναφορά σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο ή σε μια κοινωνική πρακτική. Αντίθετα, μας εισάγει σε μια σειρά αλληλεξαρτώμενων ζητημάτων (Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, 2016: 359).

Όταν κάποιος επιλέξει να ασχοληθεί με τη συγγραφή ενός κειμένου που αναφέρεται στην τροφή πρέπει να προσέξει μερικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να ενήμερος για τι φαγητό τρώνε σ' έναν τόπο. Ο Νότος για παράδειγμα, φημίζεται για το τηγανητό κοτόπουλο, ενώ η Γαλλία για το foie gras. Επίσης, τα τρόφιμα στη λογοτεχνία συμβολίζουν την αγάπη, τη χαρά, την επιθυμία, τη ζεστασιά και την εκτίμηση. Όταν μία σκηνή τελειώνει με το φόνο κάποιου, είναι πολύ ωραίο η επόμενη σκηνή να αρχίζει με ένα ζευγάρι που κάνει πικ-νικ στη λίμνη, τρώει τυρί και πίνει κρασί. Αυτή η αντίθεση αναμένεται να αυξήσει την περιέργεια του αναγνώστη και να του προσδώσει κάποια ανακούφιση. Ακόμη, οι διατροφικές συνήθειες ενός χαρακτήρα δίνουν ενδείξεις για τον χαρακτήρα του. Ποιο είναι το αγαπημένο γεύμα του; Πώς μελετάει ένα μενού εστιατορίου; Άρα, είναι σημαντικό να γίνονται αναφορές στις προτιμήσεις του ήρωα.

Επιπλέον, για να δημιουργηθεί μία σύγκρουση χαρακτήρων μία πολύ καλή αφορμή είναι η διαφωνία γύρω από ένα φαγητό. Τέλος, στην περιγραφή ενός τροφίμου μπορούν να χρησιμοποιηθούν επίθετα, μεταφορές και παρομοιώσεις υπό την προϋπόθεση να μην είναι ανιαρές. Αν αφήσει ο συγγραφέας τους χαρακτήρες να φάνε, τότε και οι αναγνώστες θα θέλουν να κάνουν το ίδιο (Kirchner, 2015).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι» και ανάγνωση συνταγών για το χριστουγεννιάτικο τραπέζι. Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

[Χριστόψωμο]

Μεταξύ τῶν πολλῶν δημωδῶν τύπων, τοὺς ὁποίους θὰ ἔχωσι νὰ ἐκμεταλλευθῶσιν οἱ μέλλοντες διηγηματογράφοι μας, διαπρεπῆ κατέχει θέσιν ἡ κακὴ πενθερά, ὡς καὶ ἡ κακὴ μητριὰ. Περὶ μητριᾶς ἄλλοτε θὰ ἀποπειραθῶ νὰ διαλάβω τινὰ πρὸς ἐποικοδόμησιν τῶν ἀναγνωστῶν μου. Περὶ μιᾶς κακῆς πενθερᾶς σήμερον ὁ λόγος.

Εἰς τί ἔπταιεν ἡ ἀτυχῆς νέα Διαλεχτή, οὕτως ὠνομάζετο, θυγάτηρ τοῦ Κασσανδρέως μπαρμπα-Μανώλη, μεταναστεύσαντος κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν εἰς μίαν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, εἰς τί ἔπταιεν ἂν ἦτο στεῖρα καὶ ἄτεκνος; Εἶχε νυμφευθῆ πρὸ ἐπταετίας, ἔκτοτε δις μετέβη εἰς τὰ λουτρὰ τῆς Αἰδηψοῦ, πεντάκις τῆς ἔδωκαν νὰ πῆ διάφορα τελεσιουργὰ βότανα, εἰς μάτην, ἡ γῆ ἔμενεν ἄγονος. Δύο ἢ τρεῖς γύφτισσαι τῆς ἔδωκαν νὰ φορέσῃ περίαπτα θαυματουργὰ περὶ τὰς μασχάλας, εἰποῦσαι αὐτῇ ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ μόνον μέσον, ὅπως γεννήσῃ, καὶ μάλιστα υἰόν. Τέλος καλόγηρός τις Σιναΐτης τῇ ἐδώρησεν ἡγιασμένον κομβολόγιον, εἰπὼν αὐτῇ νὰ τὸ βαπτίσῃ καὶ νὰ πίνῃ τὸ ὕδωρ. Τὰ πάντα μάταια.

Ἐπὶ τέλους μὲ τὴν ἀπελπισίαν ἦλθε καὶ ἡ ἀνάπαυσις τῆς συνειδήσεως, καὶ δὲν ἐνόμιζεν ἑαυτὴν ἔνοχον. Τὸ αὐτὸ ὅμως δὲν ἐφρόνει καὶ ἡ γραῖα Καντάκαινα, ἡ πενθερά της, ἥτις ἐπέριπτεν εἰς τὴν νύμφην αὐτῆς τὸ σφάλμα τῆς μὴ ἀποκτήσεως ἐγγόνου διὰ τὸ γῆράς της.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ σύζυγος τῆς Διαλεχτῆς ἦτο τὸ μόνον τέκνον τῆς γραίας ταύτης, καὶ οὗτος δὲ συνεμερίζετο τὴν πρόληψιν τῆς μητρὸς του ἐναντίον τῆς συμβίας αὐτοῦ. Ἄν δὲν τῷ ἐγέννα ἡ σύζυγός του, ἡ γενεὰ ἐχάνετο. Περίεργον δὲ ὅτι πᾶς Ἕλληνα τῆς ἐποχῆς μας ἱερώτατον θεωρεῖ χρέος καὶ ὑπερτάτην ἀνάγκην τὴν διαιώνισιν τοῦ γένους του.

Ἐκάστοτε, ὡσάκις ὁ υἱὸς της ἐπέστρεφεν ἐκ τοῦ ταξιδίου του, διότι εἶχε βρατσέραν, καὶ ἦτο τολμηρότατος εἰς τὴν ἀκτοπλοΐαν, ἡ γραῖα Καντάκαινα ἤρχετο εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, τὸν ὠδήγει εἰς τὸν οἰκίσκον της, τὸν ἐδιάβαζε, τὸν ἐκατήχει, τοῦ ἔβαζε *μαναφούκια*, καὶ οὕτω τὸν προέπεμπε παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Καὶ δὲν ἔλεγε μόνον τὰ ἐλάττώματά της, ἀλλὰ τὰ *ἀυγάτιζε*· δὲν ἦτο μόνον «μαρμάρα», τουτέστι στεῖρα, ἡ νύμφη της, τοῦτο δὲν ἤρκει, ἀλλ' ἦτο *ἄπαστρη*, *ἀπασσάλωτη*, *ξεσιίπωτη*, κτλ. Ὅλα τὰ εἶχεν, «ἡ ποῖσα, ἡ δεῖξα, ἡ ἄκληρη».

Ὁ καπετὰν Καντάκης, σφλομωμένος, θαλασσοπνιγμένος, τὰ ἤκουεν ὅλα αὐτά, ἡ φαντασία του ἐφούσκωνεν, ἐξερχόμενος εἶτα συνήντα τοὺς συναδέλφους του ναυτικούς, ἤρχιζαν τὰ *καλῶς ὄρισεσ, καλῶς σᾶς ηῦρα*, ἔπινεν ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ *ρώμια*, καὶ μὲ τριπλῆν σκοτοδίνην, τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης, τὴν ἐκ τῆς γυναικείας διαβολῆς καὶ τὴν ἐκ τῶν ποτῶν, εἰσήρχετο οἴκαδε καὶ βάρβαροι σκηναὶ συνέβαινον τότε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 186... Ὁ καπετὰν Καντάκης πρὸ πέντε ἡμερῶν εἶχε πλεύσει μὲ τὴν βρατσέραν του εἰς τὴν ἀπέναντι νῆσον μὲ φορτίον ἀμνῶν καὶ ἐρίφων, καὶ ἠλπίζεν ὅτι θὰ ἐώρταζε τὰ Χριστούγεννα εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἀλλὰ τὸν λογαριασμὸν τὸν ἔκαμνεν ἄνευ τοῦ ξενοδόχου, δηλ. ἄνευ τοῦ Βορρά, ὅστις ἐφύσησεν αἰφνιδίως ἄγριος, καὶ ἐκλείσεν ὅλα τὰ πλοῖα εἰς τοὺς ὄρμους ὅπου εὐρέθησαν. Εἶπομεν ὅμως ὅτι ὁ καπετὰν Καντάκης ἦτο τολμηρὸς περὶ τὴν ἀκτοπλοΐαν.

Περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ὁ ἄνεμος ἐμετριάσθη ὀλίγον, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐξηκολούθει νὰ πνέη. Τὸ μεσονύκτιον πάλιν ἐδυνάμωσε.

Τινές ναυτικοὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐστοιχημάτιζον ὅτι, ἀφοῦ κατέπεσεν ὁ Βορρᾶς, ὁ καπετὰν Καντάκης θὰ ἔφθανε περὶ τὸ μεσονύκτιον. Ἡ σύζυγός του ὅμως δὲν ἦτο ἐκεῖ νὰ τοὺς ἀκούσῃ καὶ δὲν τὸν ἐπερίμενε.

Αὕτη ἐδέχθη μόνον περὶ τὴν ἐσπέραν τὴν ἐπίσκεψιν τῆς πενθερᾶς της, ἀσυνήθως φιλόφρονος καὶ μειδιώσης, ἥτις τῇ εὐχήθη τὸ ἀπαραίτητον «καλὸ δέξιμο» καὶ διὰ χιλιοστὴν φορὰν τὸ στερεότυπον «μὲ ἕναν καλὸ γυιό».

Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ τῇ προσέφερε καὶ ἐν *χριστόψωμο*.

— Τὸ ζύμωσα μοναχὴ μου, εἶπεν ἡ θεία-Καντάκαινα, μὲ γειὰ νὰ τὸ φᾶς.

— Θὰ τὸ φυλάξω ὡς τὰ Φῶτα, διὰ ν' ἀγιασθῇ, παρετήρησεν ἡ νύμφη.

— Ὅχι, ὄχι, εἶπε μετ' ἀλλοκότου σπουδῆς ἡ γραῖα, τὸ δικό της φυλάει ἡ καθεμιὰ νοικοκυρὰ διὰ τὰ Φῶτα, τὸ πεσκέσι τρώγεται.

— Καλὰ, ἀπήνησεν ἡρέμα ἡ Διαλεχτὴ, τοῦ λόγου σου ξέρεις καλύτερα.

Ἡ Διαλεχτὴ ἦτο ἀγαθωτάτης ψυχῆς νέα, οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ἢ νὰ ὑποπτεύσῃ κακόν τι.

— Πῶς τό 'παθε ἡ πεθερά μου καὶ μοῦ ἔφερε χριστόψωμο, εἶπε μόνον καθ' ἑαυτήν, καὶ ἀφοῦ ἀπῆλθεν ἡ γραῖα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν της καὶ ἐκοιμήθη μετὰ τινος δεκαετοῦς παιδίσκης γειτονοπούλας, ἥτις τῇ ἔκαμνε συντροφίαν ὡσάκις ἔλειπεν ὁ σύζυγός της.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐκοιμήθη πολὺ ἐνωρίς, διότι σκοπὸν εἶχε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν περὶ τὸ μεσονύκτιον. Ὁ ναὸς δὲ τοῦ ἁγ. Νικολάου μόλις ἀπεῖχε πενήκοντα βήματα ἀπὸ τῆς οἰκίας της.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐσήμαναν παρατεταμένως οἱ κώδωνες. Ἡ Διαλεχτὴ ἠγέρθη, ἐνεδύθη καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ παρακοιμωμένη αὐτῇ κόρη ἦτο συμπεφωνημένον, ὅτι μόνον μέχρις οὗ σημάνη ὁ ὄρθρος θὰ ἔμενε μετ' αὐτῆς, ὅθεν ἀφυπνίσασα αὐτὴν τὴν ὠδήγησε πλησίον τῶν ἀδελφῶν της. Αἱ δύο οἰκίαι ἐχωρίζοντο διὰ τοίχου κοινοῦ.

Ἡ Διαλεχτὴ ἀνήλθεν εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ μόλις παρήλθεν ἡμίσεια ὥρα καὶ γυνὴ τις πτωχὴ καὶ χωλὴ δυστυχῆς, ἥτις ὑπηρετεῖ ὡς νεωκόρος τῆς ἐκκλησίας, ἐλθοῦσα τῇ λέγει εἰς τὸ οὗς:

— Δῶσέ μου τὸ κλειδί, ἦλθε ὁ ἄντρας σου.

— Ὁ ἄντρας μου! ἀνεφώνησεν ἡ Διαλεχτὴ ἐκπληκτος.

Καὶ ἀντὶ τὴν δώση τὸ κλειδί ἔσπευσε νὰ καταβῆ ἡ ἰδία.

Ἐλθοῦσα εἰς τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας βλέπει τὸν σύζυγόν της κατάβρεκτον, ἀποστάζοντα ὕδωρ καὶ ἀφρόν.

— Εἶμαι μισοπνιγμένος, εἶπε μορμυρίζων οὗτος, ἀλλὰ δὲν εἶναι τίποτε. Ἀντὶ νὰ τὸ ρίξωμε ἔξω, τὸ καθίσαμε στὰ ρηγά.

— Πέσατε ἔξω; ἀνέκραξεν ἡ Διαλεχτή.

— Ὅχι, δὲν εἶναι, σοῦ λέγω, τίποτε. Ἡ βρατσέρα εἶναι σίγουρη, μὲ δύο ἄγκουρες ἀραγμένη, καὶ καθισμένη.

— Θέλεις ν' ἀνάψω φωτιά;

— Ἄναψε, καὶ δῶσέ μου ν' ἀλλάξω.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κιβωτίου ἐνδύματα διὰ τὸν σύζυγόν της καὶ ἤναψε πῦρ.

— Θέλεις κανένα ζεστό;

— Δὲν μ' ὠφελεῖ ἐμένα τὸ ζεστό, εἶπεν ὁ καπετὰν Καντάκης. Κρασὶ νὰ βγάλῃς.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ βαρελίου οἶνον.

— Πῶς δὲν ἐφρόντισες νὰ μαγειρεύσῃς τίποτε; εἶπε γογγύζων ὁ ναυτικός.

— Δὲν σ' ἐπερίμενα ἀπόψε, ἀπήντησε μετὰ ταπεινότητος ἡ Διαλεχτή. Κρέας ἐπῆρα. Θέλεις νὰ σοῦ ψήσω πριζόλα;

— Βάλε στὰ κάρβουνα, καὶ πήγαινε σὺ στὴν ἐκκλησιά σου, εἶπεν ὁ καπετὰν Καντάκης. Θὰ ἔλθω κ' ἐγὼ σὲ λίγο.

Ἡ Διαλεχτὴ ἔθεσε τὸ κρέας ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς, ἥτις ἐσχηματίσθη ἤδη, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ συζύγου της, ἥτις ἦτο καὶ ἰδικὴ της ἐπιθυμία, διότι ἤθελε νὰ κοινωνήσῃ. Σημειωτέον ὅτι τὴν φράσιν «πήγαινε σὺ στὴν ἐκκλησιά σου» ἔβαψεν ὁ Καντάκης διὰ στρυφνῆς χροιάς.

— Ἡ μάνα μου δὲν θὰ τὸ ἔμαθε βέβαια ὅτι ἦλθα, παρατήρησεν αὐτῆς ὁ Καντάκης.

— Ἐκεῖνη εἶναι στὴν ἐνορία της, ἀπήντησεν ἡ Διαλεχτὴ. Θέλεις νὰ τῆς παραγγείλω;

— Παράγγειλέ της νὰ ἔλθῃ τὸ πρωί.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐξῆλθεν. Ὁ Καντάκης τὴν ἀνεκάλεσεν αἴφνης.

— Μὰ τώρα εἶναι τρόπος νὰ πᾶς ἐσὺ στὴν ἐκκλησιά, καὶ νὰ μὲ ἀφήσῃς μόνον;

— Νὰ μεταλάβω κ' ἔρχομαι, ἀπήντησεν ἡ γυνή.

Ὁ Καντάκης δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντεῖπῃ τι, διότι ἡ ἀπάντησις θὰ ἦτο βλασφημία. Οὐχ ἦττον ὅμως τὴν βλασφημίαν ἐνδιαθέτως τὴν ἐπρόφερον.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐφρόντισε νὰ στείλῃ ἀγγελιοφόρον πρὸς τὴν πενθεράν της ἕνα δωδεκαετῆ παῖδα τῆς αὐτῆς ἐκείνης γειτονικῆς οἰκογενείας, ἧς ἡ θυγάτηρ ἐκοιμήθη ἀφ' ἐσπέρας πλησίον της, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ναόν.

Ὁ Καντάκης, ὅστις ἐπέινα τρομερά, ἤρχισε νὰ καταβροχθίζῃ τὴν πριζόλαν. Καθήμενος ὀκλαδὸν παρὰ τὴν ἐστίαν, ἐβαρύνετο νὰ σηκωθῆ καὶ ἀνοίξῃ τὸ *ἐρμάρι* διὰ νὰ λάβῃ ἄρτον, ἀλλ' ἀριστερόθεν αὐτοῦ ὑπεράνω τῆς ἐστίας ἐπὶ μικροῦ σανιδώματος εὐρίσκετο τὸ *χριστόψωμον* ἐκεῖνο, τὸ δῶρον τῆς μητρὸς του πρὸς τὴν νύμφην αὐτῆς. Τὸ ἔφθασε καὶ τὸ ἔφαγεν ὀλόκληρον σχεδὸν μετὰ τοῦ ὀπτοῦ κρέατος..

Περὶ τὴν αὐγὴν, ἡ Διαλεχτὴ ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἀλλ' εὔρε τὴν πενθεράν της περιβάλλουσαν διὰ τῆς ὠλένης τὸ μέτωπον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ γοερῶς θρηνοῦσαν.

Ἐλθοῦσα αὐτὴ πρὸ ὀλίγων στιγμῶν τὸν εὔρε κοκκαλωμένον καὶ ἄπνουν. Ἐπάρασα τοὺς ὀφθαλμούς, παρετήρησε τὴν ἀπουσίαν τοῦ *χριστοψώμου* ἀπὸ τοῦ σανιδώματος τῆς ἐστίας, καὶ ἀμέσως ἐνόησε τὰ πάντα.

Ὁ Καντάκης ἔφαγε τὸ φαρμακωμένο χριστόψωμον, τὸ ὁποῖον ἡ γραῖα στρίγλα εἶχε παρασκευάσει διὰ τὴν νύμφην της.

Ἴατροὶ ἐπιστήμονες δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ· οὐδεμία νεκροψία ἐνεργήθη. Ἐνομίσθη ὅτι ὁ θάνατος προῆλθεν ἐκ παγώματος συνεπεία τοῦ ναυαγίου. Μόνη ἡ γραῖα Καντάκαινα ἤξευρε τὸ αἴτιον τοῦ θανάτου.

Σημειωτέον ὅτι ἡ γραῖα συναισθανθεῖσα καὶ αὐτὴ τὸ ἔγκλημά της, δὲν ἐμέμφθη τὴν νύμφην της, ἀλλὰ τοῦναντίον τὴν ὑπερήσπισε κατὰ τῆς κακολογίας ἄλλων. Ἐὰν ἔζησε καὶ ἄλλα κατόπιν Χριστούγεννα, ἡ ἄστοργος πενθερὰ καὶ ἀκουσία παιδοκτόνος, δὲν θὰ ἦτο βεβαίως πολὺ εὐτυχῆς εἰς τὸ γῆράς της.

Παπαδιαμάντης, Αλ., (1982), Ἄπαντα-Χριστόψωμο. Τριανταφυλλόπουλος Ν.Δ. (κριτ. ἐκδ.), Αθήνα: Δόμος, σελ. 77-81.

[Το τραπέζι της Λωξάντρας]

Ἡ μεγάλη πράσινη πῆλινη σόμπα φλοκάριζε μέ δύναμη σάν μπ στην τραπεζαρία. Μοσχοβολοῦσε ἡ κάμαρα πεῦκο καὶ πρινάρι. Τὸ τραπέζι ἦταν στρωμένο φαρδύ-πλατό σ' ὄλο τὸ μᾶκρος τῆς κάμαρας καὶ τὸ κάτασπρο λινό τραπεζομάντιλο δέ φαίνονταν ἀπ' τούς πολλούς μεζέδες.

Τὸ καρυδένιο μπουφεδάκι, πού σάν λεπτοκόκαλη γυναίκα δὲν ἔδειχνε τὸν ὄγκο του, ἦταν φορτωμένο μέ τ' ἁγιοβασιλιάτικα τά φρούτα: μῆλα, ἀχλάδια, ρόδια, πορτοκάλια, καρύδια, φουντούκια, μύδαλα, κάστανα, φιστίκια, σταφίδες, σύκα, χαρούπια καὶ γλυκοσύτζουκο ἀπὸ χυμὸ σταφυλιῶν. Σωστό κέρας τῆς Αμαλθείας.

-Εὐλόγησον τὴν βρῶσιν καὶ τὴν πόσιν τῶν δούλων σου...

Μέ κατάνυξη κάθισαν ὅλοι γύρω στό τραπέζι καὶ ἄρχισαν νά δένουν στό λαιμό τους τίς πετσέτες τους. Τὸ φαγητὸ ἄρχισε ἀργά, ἱεροτελεστικά καὶ βαθυστόχαστα, μέ τίς στερεότυπες εὐχές καὶ τὰ "γειά στά χέρια σου, Λωξάντρα μου".

Τήν Καμίλλη τήν εἶχε καθίσει δίπλα της ἡ Λωξάντρα γιά νά τή νιάζεται. Μπροστά της εἶχε βάλει μπόλικο μαῦρο χαβιάρι, ἀπό κείνο πού τούς εἶχε φέρει ο καπετάν Γκίκας, τότες πού ναυλώθηκε τοῦ Θεόδωρου βαπόρι γιά τήν Ὀδησσό.

Ἡ Λωξάντρα ἔτρωγε καί ὁ νοῦς της ἦταν στήν Καμίλλη. Μέ τήν ἄκρη τοῦ ματιοῦ παρακολουθοῦσε νά δει ἄν τρώει ἡ νύφη της. Ποῦ και ποῦ κοιτάζε καί στήν ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ τό Ντίμη καί ἔκανε νοήματα στήν Ἐλεγκάκη νά τόν ταΐζει.

"Δεν τρώει ἡ ἀδικιωρισμένη, καί τό παιδί της δέν ταΐζει", συλλογιζόταν ἡ Λωξάντρα.

Οἱ ἄντρες ἄνοιξαν συζήτηση.

-Αὐτές τίς μέρες οἱ Ευρωπαϊοί τά σπίτια τους τά στολιζοῦνε μέ γκύ, εἶπε ὁ Θεόδωρος, καί τό μετέφρασε γαλλικά στήν Καμίλλη.

Ἐκείνη κάτι τοῦ ἀπάντησε γαλλικά.

-Περίεργο πράμα εἶπε ὁ Δημητρός. Τό γκύ εἶναι γουρσοῦζικο φυτό σύμφωνα μέ τή σαξονική μυθολογία. Δέν εἶναι ἔτσι, Ἀγησίλαε;

-Βεβαίως, εἶπε ὁ Λογιότατος, μέ κλῶνο ἀπό γκύ σκότωσε ο Λόκυ τόν ωραῖο θεό τοῦ φωτός-τόν Βαλδούρ.

-Μά, εἶπε ὁ Θεόδωρος, μήπως καί στήν Ἑλλάδα δέ συμβαίνει τό ἴδιο; Στήν Ἑλλάδα τήν Πρωτοχρονιά ὁ λαός κρεμᾶ πάνω ἀπ' τήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ κρεμμύδα. Τί εἶναι ἡ κρεμμύδα; νεκρολούλουδο. Νεκρολούλουδο δέν εἶναι ὁ ἀσφόδελος;

Ὁ Κοτκοτίνος σήκωσε τό χέρι του:

-Παρακαλῶ. Τάς λαογραφικάς αὐτάς ἐπιβιώσεις Μιχαήλ ὁ Ψελλός τάς...

Ἐποφελήθηκε ἡ Λωξάντρα πού κανένας δέν τήν κοιτάζε κ' ἔχωσε στό στόμα της Καμίλλης ἓνα κομμάτι παστοურμά.

-Φά' το, φά' το, κακόν-καιρό-νά-μήν-ἔχεις, ψιθύρισε σφυριχτά, λές καί ἡ λαλιά της ἔβγαине ἀπ' τή μύτη της. Φά' το, νά πιάσει τ' ἄντερό σου ἄλειμμα, πού ἀπ' τή λίγνια χάσκει ὁ κῶλος σου νά βγεῖ ἡ ψυχή σου!

Ἡ Καμίλλη ἔγινε κατακόκκινη καί ἔκανε προσπάθεια νά χαμογελάσει. Εἶπε καί "μερσί".

-Ἡ μύτη σου τουρσί, εἶπε ἡ Ευτέρπη πολύ σιγά, ὅμως ὅλοι τήν ἄκουσαν, καί ἡ Κλειώ τήν κλώτησε κάτω ἀπ' τό τραπέζι.

Ὁ Θεόδωρος ἄρχισε νά βήχει. Τ' αὐτιά του γίναν κατακόκκινα.

Γιά νά μπαλώσει τά πράματα ἡ Ἐλεγκάκη ἄρχισε νά λέει τά γαλλικά της γιά νά τούς κάνει νά γελάσουνε. Ἀπό τήν ἄλλη ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ φωνάζει μ' ὅλη της τή δυναμη:

-Καμίλλη, Καμίλλη, έκουτέ; Σορτιρέ κι βουρβουλέ, κι όποιοι θέλεις φίλησε. Έκουτέ, μπρέ, Ίπουπιέ ά λά διαμά...

Έκείνη τή στιγμή μπήκε ο Ταρνανάς βαστώντας όσο μπορούσε πίο αφηλά τή μεγάλη πιατέλα μέ τή γαλοπούλα. Ακούστηκε μουγκρητό. Ήταν ή Λουγγρού πού προσπαθοῦσε νά ξεκουμπώσει τή ζώνη της.

Έγινε σιωπή. Στο τραπέζι είχε μπει τό καινούργιο σερβίτσιο πού έφερε ο Θεόδωρος άπ' τήν Άγγλία, χοντρή πορσελάνη και άπάνω ζωγραφισμένα δάση, λιβάδια, σπιτάκια εξοχικά, βουνοπλαγιές και πύργοι παραμυθένιοι.

Κόπηκε ή γαλοπούλα και μοιράστηκε. Ό καθένας συγκεντρώθηκε στο πιάτο του. Ό Ταρνανάς ξετάπωσε ένα μπουκάλι γαλλικό κρασί και άρχισε νά γεμίζει τά ποτήρια. Ο Κοτκοτίνος σηκώθηκε άπάνω νά κάνει πρόποση. Ή Λουγγρού ξεκούμπωσε και τό γιακά της. Τό ρολόι τοῦ τοίχου χτύπησε τέσσερις.

Τρεῖς ώρες καθόνταν στο τραπέζι. Και βέβαια τρεῖς ώρες, ποιο ήταν τό βιαστικό τους; Όλοι εκεί θά μνησκαν. Δόξα τῷ Θεῷ στρώματα δέν είχε τό σπίτι; Για παπλώματα; Και εξακολουθούσε τό φαγοπότι ως τό τέλος. Και όταν πιά τελείωσαν, πήρε ή Λωζάντρα μιά βούκα ψωμί, τό έκοψε μέ τό χέρι της στά τρία, και τίναξε τά κομμάτια πάνω στο τραπέζι.

-Αβράμ, Ίσάκ και Ίακώβ, είπε, καλά τρία.

Και ύστερα ήρθε ένας-ένας νά φιλήσει τό χέρι της.

Ιορδανίδου, Μ., ([1963] 1998⁴²). *Λωζάνδρα*. Αθήνα: Εστία, σελ. 33-36

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 100 έως 200 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν γύρω από τη γαστρονομική λογοτεχνία. Θέμα του κειμένου είναι το «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι».

Δραστηριότητα 8η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 4

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 1

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της Αλεξάνδρας Σαλαμάνδρας.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

9. «Το μαύρο ντόμινο»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Το μαύρο ντόμινο»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τη θεωρία της παραλογοτεχνίας, τις διαφορές μεταξύ λογοτεχνίας και παραλογοτεχνίας και την παραγωγή διηγημάτων με θέμα: «Το μαύρο ντόμινο».			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1 παραλογοτεχνία		
	2. διαφορές λογοτεχνίας με παραλογοτεχνίας		
Ικανότητες:	1.επικοινωνία		
	2. κοινωνικότητα		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. αλληλοϋποστήριξη		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Ας πέσουν οι μάσκες»: γνωριμία	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας	Βιωματική άσκηση

«Διαλέγω ένα αποκριάτικο αντικείμενο»: δραστηριότητα ενεργοποίησης, δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Τι είναι το ντόμινο;»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι...»: Παραλογοτεχνία	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για την παραλογοτεχνία.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Το μαύρο ντόμινο»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	2 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου	Έκθεση

		μέσα στην ομάδα.	
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Αποχαιρετώ τα μαύρα ντόμινα»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	5 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους.	Βιωματική άσκηση
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική άσκηση
<p>Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: μάσκες, αποκριάτικα αντικείμενα (π.χ. φτερά, καπέλα, γυαλιά, γραβάτες, γάντια) κόλλες Α4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.</p>			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Ας πέσουν οι μάσκες»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής προτείνει να σταθούν όλοι σε κύκλο και να φορέσουν από μία μάσκα. Ξεκινάει πρώτος ο εκπαιδευτής. Θα βάλει τη μάσκα του , θα κάνει μία κίνηση και θα πει ένα ψεύτικο όνομα. Το ίδιο θα κάνουν και οι υπόλοιποι ένας ένας. Στη συνέχεια, Ο εκπαιδευτής θα βγάλει τη μάσκα του, θα κάνει μία γκριμάτσα και θα αποκαλύψει το πραγματικό του όνομα. Το ίδιο θα κάνουν και οι άλλοι.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας.

Τίτλος: «Διαλέγω ένα αποκριάτικο αντικείμενο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τα μέλη της ομάδας να διαλέξουν από ένα αποκριάτικο αντικείμενο από αυτά που έχει φέρει μαζί του (καπέλα, γάντια, φτερά, γραβάτες, γυαλιά) και τους προτείνει να τα παρατηρήσουν, να τα φορέσουν, να σκεφτούν αν έχουν δει κάποιον στις Αποκριές να τα φοράει. Έπειτα, τους παρακινεί να μοιραστούν τις απόψεις τους για το αν τους αρέσουν οι Αποκριές ή όχι.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα:

1) Να προσπαθήσουμε να γράψουμε μία ιστορία που να έχει τα χαρακτηριστικά ενός ευπώλητου βιβλίου. 2) Να μεταφέρουμε την αποκριάτικη ατμόσφαιρα στις ιστορίες μας. 3) Να μάθουμε τις διαφορές λογοτεχνίας και παραλογοτεχνίας. 4) Ο εκπαιδευτής να κάνει τις απαραίτητες διορθώσεις στα κείμενά μας. Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Τι είναι το ντόμινο;»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν μερικές προτάσεις. Οι προτάσεις πρέπει να ξεκινούν με τη φράση: «Το ντόμινο είναι...». Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πάρει μέρος και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει το δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστήριου έγραψαν: 1) Το ντόμινο είναι ένα επιτραπέζιο παιχνίδι με πλακίδια, τα οποία πρέπει να στηθούν προσεκτικά και να πέσουν όλα μαζί. Δεν έχω παίξει ποτέ αυτό το παιχνίδι, αλλά θα ήθελα να μάθω πώς παίζεται. Το έχω δει σε σκηνές από ταινίες. Μάλιστα, φαντασίωσή μου είναι να παίζω αυτό το παιχνίδι με μία κοπέλα και σε κάθε πιόνι που θα στήνουμε να βγάζουμε κι από ένα ρούχο. 2) Το ντόμινο είναι μία κάπα με κουκούλα. Δεν έχω πάει ποτέ σε βραδιά ντόμινο, αλλά έχω ακούσει πολλές ιστορίες για αυτό το αποκριάτικο έθιμο στην Πάτρα, που λέγεται «Μπουρμπούλια». Αντρες και γυναίκες ντύνονται ντόμινα και προκύπτουν γνωριμίες, σχέσεις, φλερτ, ερωτικά σκάνδαλα, τρίγωνα και απιστίες. Δεν έχω πάει ποτέ, γιατί τη θεωρώ πολύ χαμηλού επιπέδου διασκέδαση. Ίσως γι' αυτό δεν έχει έρθει κόσμος σήμερα. Γιατί ο κόσμος προτιμάει να τα κάνει, παρά να τα λέει. 3) Ντόμινο είναι μία μεγάλη αφίσα που βλέπω κάθε Αποκριά στις κολώνες. Φέτος λέω να πάω, να δω πώς είναι.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ήξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Να μάθουμε τις διαφορές ανάμεσα στη λογοτεχνία και στην παραλογοτεχνία.

Λογοτεχνική θεωρία:

Με τον όρο λογοτεχνία ή σοβαρή/υψηλή λογοτεχνία (elit literature), όπως συχνά αποκαλείται, εννοούμε το σύνολο των γραπτών κειμένων που διακρίνονται από τις προθέσεις των δημιουργών τους και την αντιληπτή αισθητική υπεροχή τους, (Rextroth in online Encyclopedia Britannica). Λογοτεχνικά ονομάζονται εκείνα τα έργα, τα οποία αξίζει να μελετηθούν.

Με τον όρο παραλογοτεχνία ονομάζουμε εκείνη την κατηγορία των γραπτών κειμένων, που υποβιβάζονται στο περιθώριο της αναγνωρισμένης λογοτεχνίας και συχνά απορρίπτονται ως δευτερογενή/ κατώτερα παρά τις εμφανείς ομοιότητες σε υφολογικά και στιλιστικά χαρακτηριστικά. Η παραλογοτεχνία καλύπτει μόνο τη λαϊκή λογοτεχνική παραγωγή των δύο τελευταίων αιώνων, και αυτό γιατί συνδέεται με φαινόμενα κοσμοϊστορικής φαντασίας: Βιομηχανική Επανάσταση, άνοδος αστικής τάξης, μείωση αναλφαβητισμού, αστικοποίηση, ανάπτυξη του Τύπου, (Μουλλάς, 2007: 37). Στα παραλογοτεχνικά κείμενα ανήκουν τα ευπώλητα βιβλία (commercial fiction), τα λαϊκά (popular fiction), τα μυθιστορήματα (pulp fiction), τα κόμικς (comic), τα επιστημονικής φαντασίας (science fiction) και τα μυστηρίου (mystery) (Baldick, 2009: 361).

Τα παραλογοτεχνικά κείμενα εμφανίζουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε σύγκριση με τα λογοτεχνικά. Επιδιώκουν ως προς την πρόθεση τη μέγιστη δυνατή κυκλοφορία και εμπορική επιτυχία αποφεύγοντας το υψηλό επίπεδο νοημοσύνης και πρωτοτυπίας. Με αυτόν τον τρόπο προσελκύουν μεγάλο μέρος του αναγνωστικού κοινού, που στερείται κριτικής διάθεσης.

Επίσης, τα παραλογοτεχνικά κείμενα ως προς το περιεχόμενο προσφέρουν επιφανειακά συγκινησιακά στοιχεία, όπως είναι η εκπλήρωση κρυφών πόθων· σεξ, βία, φυγή από την καθημερινότητα και περιπέτεια. Τέλος ως προς τη δομή χρησιμοποιούν τετριμμένο

ύφος και γλώσσα και ακολουθούν στερεότυπες συνταγές για την εξέλιξη της πλοκής. Έχοντας την κατάλληλη συνταγή ένας συγγραφέας αισθηματικού ή αστυνομικού μυθιστορήματος μπορεί να γράψει αναρίθμητες ιστορίες αλλάζοντας μόνο τα ονόματα, τα πρόσωπα και το σκηνικό (Χουρμουζιάδης, 1996: 171-172).

Τα παραλογοτεχνικά κείμενα καταλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερο χώρο στον κόσμο των γραμμάτων, κυρίως επειδή διαβάζονται περισσότερο από οτιδήποτε άλλο. Μάλιστα, για πολλούς ανθρώπους μόνο αυτά θεωρούνται λογοτεχνικά. Ο όρος παραλογοτεχνία είναι πολύ χρήσιμος, γιατί αφενός εξυπηρετεί έναν σκοπό και μία ανάγκη και αφετέρου δείχνει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ της καθιερωμένης και σοβαρής λογοτεχνίας και της μαζικής.

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «Το μαύρο ντόμινο». Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τις διαφορές λογοτεχνίας και παραλογοτεχνίας, αφού πρώτα μάθουμε μερικά στοιχεία για τα Μπουρμπούλια στην Πάτρα.

Περιεχόμενο:

Χοροί και Μπουρμπούλια

Η κυριότερη αποκριάτικη διασκεδάση είναι ο χορός. Στο Καρναβάλι της Πάτρας έχουμε χορούς (=χοροεσπερίδες) οικογενειακούς και χορούς δημόσιους, χορούς μεταμφιεσμένων και χορούς επίσημους, χορούς βραδυνούς και χορούς απογευματινούς ή για παιδιά, χορούς για φιλανθρωπικούς σκοπούς και χορούς για την ενίσχυση σωματείων, χορούς σε θέατρα, χορούς σε ταβέρνες, χορούς στα κοσμικά κέντρα, χορούς στο ύπαιθρο (στην πλατεία Γεωργίου), χορούς, χορούς, χορούς...

Ας πούμε πρώτα-πρώτα λίγα λόγια για τις επίσημες χοροεσπερίδες, αυτές δηλαδή στις οποίες οι άνδρες ήταν υποχρεωμένοι να φορούν σμόκιν, ή φράκο, ή να είναι «ευπρεπώς» μεταμφιεσμένοι, όπου η έννοια της ευπρέπειας μπερδευόταν με εκείνη της πολυτέλειας.

Οι Γάλλοι υποστηρίζουν ότι η πρώτη στην ιστορία επίσημη χοροεσπερίδα δόθηκε στην Όπερα των Παρισίων στις 31 Δεκεμβρίου 1715. Οι λεπτομέρειες είχαν καθοριστεί με βασιλικό διάταγμα που δημοσιεύτηκε δύο μέρες νωρίτερα. Στη χώρα μας στον πρώτο επίσημο χορό που έδωσαν ο Όθων και η Αμαλία στο παλάτι, είχαν προσκληθεί 500 άτομα. Ο χορός αυτός στοίχισε στο ελληνικό δημόσιο 7.000 δρχ., ποσό όχι ευκαταφρόνητο για την εποχή εκείνη. Στην Πάτρα ο πρώτος επίσημος χορός δόθηκε το 1831 προς τιμήν του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια, που είχε επισκεφθεί την πόλη. Ο χορός δόθηκε σε οίκημα της πλατείας Αγίου Γεωργίου. Προσκλήθηκαν οι αξιωματούχοι του κράτους, οι διακεκριμένοι Πατρινοί, οι ξένοι πρόξενοι και οι αγωνιστές που κατοικούσαν στην Πάτρα. Χορεύτηκαν ελληνικοί χοροί. Όταν κάποιοι «επαίοντες» ετόλμησαν να χορέψουν πόλκα, μόλις έφεραν δυο-τρεις βόλτες, σταμάτησαν επειδή τους ήχους της υποτυπώδους ορχήστρας εκάλυπταν οι καγχασμοί των παριστάμενων Αγωνιστών. «Τι φρούστ-φρούστ είν' αυτό;»-έλεγαν και ξεκαρδίζονταν στα γέλια. Δυο χρόνια ενωρίτερα, το 1829, είχαν δοθεί οικογενειακοί χοροί. Το 1847 ο Όθων με ντάμα την Κα Μπογδάνου και η Αμαλία με καβαλιέρο τον γέρο Μπενιζέλο Ρούφο άνοιξαν το χορό που δόθηκε προς τιμήν τους στην οικία Γερούση.

Στη διάρκεια του Καρναβαλιού στην Πάτρα οργάνωναν επίσημες χοροεσπερίδες συνήθως η Φιλαρμονική Εταιρεία, η Στρατιωτική Λέσχη και η Ένωση Συντακτών. Όπως οι κυρίες της λονδρέζικης αριστοκρατίας περίμεναν κάθε χρόνο τις υποδρομίες του Άσκοτ, για να επιδείξουν το καινούριο τους καπέλο, ή το νέο εραστή τους, έτσι και οι κυρίες του λεγόμενου «καλού κόσμου» των Πατρών περίμεναν τις επίσημες χοροεσπερίδες της Αποκριάς, για να επιδείξουν τις τουαλέτες που έραψαν, τα μπιζού που αγόρασαν και τα...κιά που απόκτησαν στη διάρκεια του έτους που μεσολάβησε. Όσο για τους άνδρες, αυτοί θεωρούσαν πάντοτε σαν ένδειξη κοινωνικής αναγνωρίσεως την παρουσία τους σε τέτοιες χοροεσπερίδες. Οι λαμπυρίζουσες φαλάκρες και οι προεξέχουσες γαστέρες, καθώς στροβιλίζονταν στην πίστα του χορού, τροφοδοτούσαν ασταμάτητα το κους-κους. Πολλοί δε χόρευαν, αλλά τους αρκούσε να βλέπουν και να τους βλέπουν. Αυτούς, για την ακινησία τους, οι άλλοι τους έλεγαν κοροϊδευτικά «βαλίτζες». Πολλές φορές η επίσημη χοροεσπερίδα καταντούσε ανιαρή σύναξη και τ' αναπόφευκτα χασμουρητά δεν ήταν ικανός να εμποδίσει ούτε ο ζωηρός ρυθμός των βιεννέζικων βάλς. Όταν όμως τύχαινε κάτω από τα σμόκιν και τα αστεία μερικές φορές φράκα να κτυπούν νεανικές καρδιές, φυσικά η επισημότητα παραχωρούσε τη θέση της σε μιαν απροσδόκητη ευθυμία. Και τότε, ω, πόσο απολάμβαναν το θέαμα οι κυρίες κάποιας ηλικίας, που από τα θεωρεία επεσήμαναν με τα φασμέν τους τα τεκταινόμενα.

Στις επίσημες χοροεσπερίδες οι Πατρινοί χόρευαν τους γνωστούς και καθιερωμένους ευρωπαϊκούς χορούς. Έφθαναν βέβαια και στην Πάτρα οι μοντέρνοι χοροί, αλλά πάντα με κάποια καθυστέρηση. Έτσι, π.χ. το «λάμπεθ γουώκ» ήταν ο χορός της μόδας το 1938, χρονιά που οι Αμερικανοί που το επινόησαν το είχαν πια ξεχάσει. Οι μοντέρνοι χοροί κυριαρχούσαν στις «χορευτικές προεσπερίδες». Αυτή ήταν η αρχική και επίσημη ονομασία της πιο χαρακτηριστικής πατρινης καρναβαλικής εκδήλωσης, που η ιδιαιτερότητά της την έκανε γνωστή και έξω από τη χώρα μας. Έγινε αντιληπτό, νομίζω, ότι πρόκειται για το «Μπουρμπούλι». Στην κυριολεξία του ο όρος σημαίνει το κρέας που βράζει, τον μεζέ, το πρόχειρο φαγητό. Στα χρόνια του μεσοπολέμου ο θεατρώνης Ανδρέας Λοβέρδος ονόμασε μπουρμπούλια τους απογευματινούς χορούς, γιατί δεν απαιτούσαν καμία προετοιμασία, ήταν κάτι πρόχειρο σαν μεζές από κρέας που βράζει, σαν μπουρμπούλι.

Αλλά ας απαριθμήσουμε τα χαρακτηριστικά στοιχεία στα οποία οφείλουν την ιδιαιτερότητά τους αυτοί οι απογευματινοί χοροί:

Το «μπουρμπούλι» γίνεται πάντα απόγευμα (5-9 μ.μ.) και σε μεγάλη αίθουσα (συνήθως στο Δημοτικό Θέατρο).

Οι ντάμες φορούν μαύρα ντόμινα (υποχρεωτικώς στην αρχή κατ' έθιμο στα μετέπειτα χρόνια).

Το εισιτήριο για τους άνδρες είναι φθινό. Η είσοδος για τις γυναίκες που φορούν ντόμινο είναι δωρεάν.

Τα χορευτικά ζεύγη σχηματίζονται συνήθως με πρωτοβουλία της ντάμας, η οποία είναι άγνωστη στον καβαλιέρο.

Στη χορευτική πίστα ανακατεύονται ντόπιοι και ξένοι, άνθρωποι όλων των τάξεων και ηλικιών, χωρίς καμία διάκριση.

Το κέφι που επικρατεί είναι οργιαστικό. Κι ένας σατιρογράφος σημειώνει:

Μέσ' στον τρανό τόν σαματᾶ
πού κάνουν τά ζευγάρια
χάν' ή μητέρα τό παιδί
κι ό νιός τῆς νιάς τά χνάρια

Με τις παραπάνω προϋποθέσεις μπορούσε μάλιστα να συμβεί κάθε τι απρόοπτο. Και αυτή ακριβώς η ελπίδα του απροσδόκητου, μαζί με τη γοητεία του αγνώστου έκαναν τους άνδρες να συνωστίζονται στα μπουρμπούλια. Ιδιαίτερη μάλιστα προτίμηση έδειχναν γι' αυτά οι άνδρες κάποιας ηλικίας, τους οποίους σατίρισε μια καρναβαλική εφημερίδα με τους εξής στίχους:

Μαῦρο ντόμινο φοράω
μέ τούς γέρους κέφι σπάω
πού φυλᾶνε καρπούλι
όταν γίνεται μπουρμπούλι
νά τσιμπήσουν, νά χαϊδέψουν
καί κρυφά να μπουρμπουλέψουν

κάνα τρυφερό πιτσούνι
ἀκουμπώντας στό μπαστούνι.

Σήμερα βέβαια είναι διαφορετικά τα πράγματα. Το μπουρμπούλι επιζεί, αλλά δεν προσφέρει τις αλλοτινές...ευκαιρίες, ή συγκινήσεις. Εν τούτοις εξακολουθούν να το συνοδεύουν ανυπόστατες φήμες, τις οποίες οι Πατρινοί δεν κάνουν μία προσπάθεια να διαψεύσουν, μια και αποτελούν κι αυτές καλή διαφήμιση του Καρναβαλιού τους.

Πρέπει να σημειώσουμε ακόμη ότι το μπουρμπούλι ενέπνευσε έργα της καρναβαλικής λογοτεχνίας, σαν το ακόλουθο, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Τηλέγραφος» της 6^{ης} Μαρ. 1938 με τίτλο «Βάλε το ντόμινο, γιαγιά» και υπογραφή Π-ς:

Ἀπόψε πού ὁ Καρνάβαλος θά μᾶς ἀφήσει γειά
βάλε τό ντόμινο, γιαγιά
καί στό μπουρμπούλι τράβα να γλεντήσεις.
Περνᾶν τά χρόνια. Πήγαινε. Μή χάνεις τόν καιρό.
Βρέσε κεῖ μέσα κάναν νεαρό
καί κοίταξε μαζί του νά μεθύσεις.

Τί κι ἄν σ' ἀσπρίσαν τά μαλλιά
κι εἶναι τά δόντια σου λειψά.
Πάντα ἡ καρδιά σου θά διψᾷ
γιά τό τρελλό μεθύσι τῆς ψυχῆς σου.
Ἡ νύχτα ἀπόψε ἡ τρελλή
καλή γιαγιά, γιά τ' ὄργιο καί σένα σέ καλεῖ.
Ρούφα τό νέκταρ της γλυκά κι ἀποκοιμήσου.

Καί σάν διαβεῖ μέ τό καλό
τό βράδυ τοῦτο τό τρελλό
καί δεῖς πώς γύρω χάρτινα ἔχτισες τά παλάτια σου
καί πώς σέ νοιώσαν οἱ νεαροί
ἀφοῦ τό σῶμα δέν μπορεῖ
μὴν κλαῖς, γιαγιά, μόν' σφούγγισ τὰ δάκρυα ἀπό τά μάτια σου.

Τα δεκατρία μαύρα ντόμινα

Ήταν τρείς ακριβώς μετά τὰ μεσάνυχτα, ή τρέλλα του χοροῦ ήταν φτασμένη στο κατακόρυφο, όταν τὰ δεκατρία ντόμινα μπήκαν μέσα στο σαλόνι και στάθηκαν, όλα μαζί, κοντά στην πόρτα που χώριζε τή μεγάλη σάλα απ' τὸ διάδρομο.

Φορούσαν όλα τὸ ίδιο κοστοῦμι-μαῦρο, με πυκνές νταντέλλες, γύρω και μέ μεγάλη φουντωτή κουκούλα-ἐξόν απ' τὸ μεσαῖο, που ἔμοιαζε νά εἶναι ἀρχηγός τῆς παρέας, και που εἶχε για διακριτικό, στην κοιλιά, στα χέρια και στα πόδια, πέντε μεγάλους φιόγκους ἀνοιχτούς, μ' ἓνα χρώμα κόκκινο σαν αἷμα.

Πῶς μπήκαν, δέν κατάλαβε κανένας. Καθένας ὅμως απ' τούς καλεσμένους, σχημάτισε ἀμέσως τὴν ἐντύπωση, πῶς δέ μπορούσε παρά να ήταν κάποιοι πολύ οἰκειοι του σπητιοῦ, για νά 'ρθοῦν με τόσο θάρρος τέτοιαν ὥρα.

Κ' ἔπειτα, οἱ καλεσμένοι ήταν ὅλοι ἓνας κι ἓνας. Ὁ ἀμφιτρύων τῆς βραδιάς-ἓνας γέρος πολύ πλούσιος, διευθυντής δέν ξέρω ποιᾶς Τραπεζῆς, ὀνομαστός γλεντζές στα νειάτα του, και κοσμογυρισμένος-εἶχε τὴν πρόνοια-και εἶχε καταβάλει ἀρκετή φροντίδα για να τὸ κατορθώσει-νά μή λείψει απ' τὸ σπήτι κανένα απ' τὰ ἐπίσημα ἐκεῖνα ὀνόματα που φιγουράρουν στις ἐφημερίδες, και τὰ εἶχε καταφέρει τόσο καλά, ὥστε νά μαζευτῆ ἐκεῖ μέσα ὄλο τὸ ἄνθος κι' ὄλη ἡ ἀφρόκρεμα τῆς ἀνωτέρας ἀριστοκρατίας. Γι' αὐτό, καθένας εἶχε λόγους να πιστεύη ὅτι και τὰ δεκατρία ἐκεῖνα ντόμινα, δέ μπορούσε παρά ν' ἀνήκουν ἐπίσης στην ἀφρόκρεμα-ἂν μάλιστα, ἔκρινε κανένας απ' τίς ἐξαιρετικά κομπές, λουσάτες, κ' ὀμοιόμορφες τουαλέττες, με τίς ὀποιές ήταν ὄλα τούς ντυμένα.

Ὁ οἰκοδεσπότης, φρακοφορεμένος, με μιά μεγάλη και βαύτιμη καμέλια στή μπουτουνιέρα, ἐκεῖνη τή στιγμή ἔτυχε νά εἶνε ἀπασχολημένος με τούς μουσικούς και δέν τούς εἶδε ὅταν ἔμπαιναν, νά τούς προῦπαντήση ὅπως ἔπρεπε· ὅταν ξαναγύρισε στή σάλα, τὸ μαῦρο ντόμινο που ήταν ἀρχηγός, προχώρησε ἴσα καταπάνω του κ' ἔβαλε τὸ δάχτυλο στα χεῖλη. Και 'κεῖνος τότε χαμογέλασε συγκαταβατικά, κάνοντας ἓνα μορφασμο πολύ ἀστεῖο, σά νά εἶχε τάχα καταλάβει, ἂν και δέν εἶχε καταλάβει τίποτε. Ήταν ἀπόψε, ἄλλως τε βραδιά του μυστηρίου. Δέ θέλησε νά μάθη πειὸ πολλά. Κ' ἐξ ἄλλου ήταν βέβαιος, πῶς ἡ παρέα με τὰ μαῦρα ντόμινα, θα εἶχε δώση δίχως ἄλλο, τ'

ὄνομά της, στὸν ἄνθρωπο πού ἦταν ἐπίτηδες βαλμένος νά παίρνη τὰ ὀνόματα στή σκάλα.

Ὡστόσο, ἡ σάλα ἀπ' τή στιγμή πού εἶχαν μπεῖ τὰ δεκατρία ἐκεῖνα ντόμινα, εἶχε πάρει μὰ καινούριαν ὄψη χωριό κανένας νά μπορεῖ νά πεῖ γιατί. Τά φῶτα ἔλαμπαν πολύ πιά ζωηρά, ἡ ατμόσφαιρα γιόμισεν σώματα. Τά γέλια κ' οἱ κουβέντες τῶν ἀνθρώπων, εἶχαν πάρει τάρα κάποιον τόνο χαμηλότερον, σά μιά συνεσταλμένην επιφύλαξη- κ' ἕνας τρελλός πιερρότος, πιά τολμηρός ἀπό τίς ἄλλες μάσκες, πού δοκίμασε νά πειράξει τό μεσαῖο μαῦρο ντόμινο, καί νά τοῦ ρίξει χαρτοπόλεμο στά μάτια, σταμάτησε λιγάκι σαστισμένος.

Ἀκόμα κ' ἡ μουσική, πού σ' αὐτό τό ἀναμεταξύ ἔκανε διάλειμμα, ἀντί ν' ἀρχίσει τό χορό, καθὼς ἦταν σημειωμένο στό πρόγραμμα, ἄρχισε νά παίζει ἕνα κομμάτι ἐπίσημο καί κατανυκτικό, μιά σοβαρή καινούρια μελωδία, πού δέν τήν ἤξερε κανένας γύρω, καί θύμιζε σά νότες ἀρμονίου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ καλεσμένοι τῆς βραδιάς ἐκείνης, ἦσαν προετοιμασμένοι γιά κάθε εἶδους ἐπίπληξη-ἡ ἐπινοητικότητα τοῦ τραπεζίτη ἦταν πολύ γνωστή, καί δέ χωρούσε καμμιά ἀμφιβολία γιά τό γούστο της-κανένας δέ θέλησε νά δώσει σ' ὅλα αὐτά, ἄλλη σημασία σοβαρώτερη.

Ἐκεῖνο τὸν καιρό, ὅλος ὁ κόσμος ἔλειπε στὸν πόλεμο. Τήν ἴδια, μάλιστα βραδιά, εἶχ' ἔρθει ἡ εἶδηση μιάς φοβερῆς καταστροφῆς· δέν ξέρω πόσες μεραρχίες εἶχαν ὑποστει πανωλεθρία. Οἱ ἀπώλειες δέν ἦταν ἀκόμα γνωστές, ἀλλά φαίνεται νά ἦταν τρομαχτικές. Δώδεκα χωριά εἶχαν καί ὀλόκληρα. Ὁ τόπος ὅλος ἦταν βυθισμένος στή λύπη καί στό πένθος. Τό καρναβάλι περνοῦσε ἀπαρατήρητο, τὰ κέντρα τῶν διασκεδάσεων ἦταν ὅλα κλειστά-κι' ἂν δέν ὑπῆρχαν μερικά μεγάλα πλουσιόσπητα, νά εξακολουθοῦν ἐδῶ-ἐκεῖ τό γλέντι τους, ὑπῆρχε φόβος, τή χρονιά ἐκείνη, οἱ καημένοι αὐτοὶ ἄνθρωποι, οἱ πλούσιοι, νά μείνουν δίχως νά διασκεδάσουν!

Κι' ὁ μόνος τρόπος νά διασκεδάσουν, ἦταν νά δίνουν μεταξύ τούς ἐσπερίδες, νά διοργανώνουν συγκεντρώσεις, μ' ὅλη τήν παλιά ἐπισημότητα, καί ν' ἀνοίγουν μιά χαρμόσυνη παρένθεση-χαρμόσυνη γιὰ κείνους μοναχά, στή γενική κατῆφεια καί θλίψη. Κ' ἴσως αὐτή νά ἦταν ἡ καλύτερη-ἀπό ἀπόψεως λούσου, τρέλλας καί σπατάλης-ἀπ' ὅλες τίς ἐπίσημες ἐκεῖνες συγκεντρώσεις. Ὅλο τό μέγαρο ἄστραφτε ἀπό νωρίς. Ἐνα πλῆθος αὐτοκίνητα ἦταν παραταγμένα, σέ διπλή σειρά, μπροστά στήν πόρτα, καί μέσ' ἀπ' τὰ παράθυρα, παρ' ὅλο τό ἐρμητικό τους κλείσιμο, ἔλαμπαν οἱ μεγάλοι πολυέλαιοι. Ὁ μακρυνός ἀντίλαλος τῆς μουσικῆς, ἔφθανε κάπως ἐξασθενημένος ὡς το δρόμο,

δίνοντας, στους λιγοστούς ανήξερους διαβάτες, τούς βιαστικούς, τούς αργοπορημένους, τή στιγμιαία κι' άκαθόριστην έντύπωση, δέν ξέρω ποιου μεγάλου παραδείσου, κλειστοῦ γιά κείνους, κι' απαγορευμένου.

Κ' έξ ἄλλου, ή είδηση τῆς καταστροφῆς, εἶχ' ἔρθει τόσο άργά, πού δέν πρόφταινε κανείς νά κάμει τίποτε. Οἱ έτοιμασίες εἶχαν γίνει, αἱ προσκλήσεις εἶχαν μοιραστεί, οἱ κυρίες εἶχαν βάλει τά κουστούμια τους-ή πολυέξοδη εκείνη έσπερίδα, δέν ἦταν τρόπος γιά ν' άναβληθεῖ. Δυό τρία πρόσωπα πολύ έπίσημα μονάχα, εἶχαν ειδοποιήσει πώς θά ἔλειπαν. Καί έξ αίτίας τῆς ξαφνικῆς αὐτῆς άνωμαλίας, καθένas πίστευε, πώς καί τά δεκατρία εκείνα ντόμινα, ἦταν ένδεχόμενο νά κρύβουν κάποιους πολύ μεγάλους έπισήμους, πού οἱ έξαιρετικές εκείνες περιστάσεις τούς ήνάγκαζαν νά ρθοῦν- άνώνυμα καί διακριτικά, νά κρατήσουν μερικά προσχήματα γιά ν' άποφύγουν σχόλια εις βάρος τους.

Καί γι' αὐτό, δέν έβγαζαν τίς μάσκες τους.

Εἶχαν σταθεῖ σιωπηλά στήν ἄκρη, καί κατά σύμπτωση διαβολική, αλήθεια-γιατί καί κείνοι ἦταν δεκατρεῖς μπροστά σ' ἕναν παλιό μεγάλο πίνακα, βαλμένο μέσα σέ χρυσή κορνίζα, μέ τό Χριστό καί μέ τούς δώδεκα Άποστόλους-άντίγραφο, δέν ξέρω ποιου ζωγράφου, τοῦ "Μυστικοῦ Δείπνου" τοῦ Νταβίντσι. Καί κύτταζαν άκίνητα τή σάλα.

Σέ λίγο, ό χορός ἄρχισε πάλι νά ζωηρεύει.

Οἱ σερπαντίνες ἄρχισαν πάλι νά διασταυρώνονται, ό χαρτοπόλεμος νά δίνει καί νά παίρνει, καί τά μπουκέτα μέ τοῦς μενεξέδες νά πέφτουν, καί νά ρίχνονται βροχή.

Οἱ μπουκάλες τῆς σαμπάνιας ἄδειαζαν, κι' ό μπουφές, μέ τά λουσάτα γκαρσόνια, δέν πρόφταινε νά στέλνει παγωτά.

Ό μάεστρος ἔδινε τώρα τό σύνθημα τοῦ πιό τρελλοῦ χοροῦ τῆς μόδας.

Τά ζευγάρια γλιστρούσαν στό παρκέτο, μέ κινήσεις έντελῶς χαριτωμένες, ό ἴλιγγος βασίλευε καί πάλι.

Ένας ιππότης μάλιστα, κομψότατος, μέ μιá χαριτωμένη κολομπίνα, ἦταν άνεβασμένοι στό τραπέζι-ένα μακρύ τραπέζι καρυδένιο, πού άκουμποῦσαν τά ποτήρια τῆς σαμπάνιας-καί χόρευαν μαζύ μέ τόση χάρη, πού ὅλος ό κόσμος τους χειροκροτοῦσε, καί στό τέλος, τούς σηκώσανε στά χέρια, καί τούς ἔφεραν μέ ζήτω στό μπουφέ.

Ἡ σάλα ὅλη ἔπαιρνε τόν τόνο τῆς κραιπάλης.

Πλησίαζε σχεδόν νά ξημερώσει.

Σέ λίγο, στά παράθυρα, θαμπό και μακρυνό, πρόβαλε μόλις, άμυδρά, τό χρῶμα τῆς αὐγῆς.

Τότε, ξαφνικά, τό μαῦρο ντόμινο, ἄφησε τή θέση πού στεκόταν, προχώρησε στό μέρος τοῦ μαέστρου, καί τοῦ πήρε τήν μπαγκέτα ἀπό τό χέρι.

Ἡ μουσική σταμάτησε μεμιάς.

Τά ζευγάρια ἔμειναν ἀκίνητα.

Ἐπειτα προχώρησε στόν τοίχο, καί σήκωσε τά μάτια του ψηλά.

Κ' ἔγινε τότε κάτι ἀπίστευτο, κάτι πού σχεδόν ἔμοιαζε μέ θαῦμα.

Ἵλα τά φῶτα ἔσβησαν ἀπότομα.

Ὁ τοίχος πήρε βάθος ξαφνικά, καί μέσα στό μεγάλο του τετράγωνο, φάνηκ' ἕνα τοπεῖο χιονισμένο, τό κομμάτι μιας βουναπλαγιάς μ' ἕνα μουντό, σκοτεινιασμένο ουρανό. Στό μπροστινό μέρος ἀκριβῶς, ἦταν σωριασμένα πλῆθος πτώματα, πλαγιασμένα τῶν' ἀπάνω στ' ἄλλο, μέ τά κρανία κατατσακισμένα, καί μέ σπασμένες ραχοκοκκαλιές. Ἵπλα ματωμένα, λασπωμένα μάτια, μυαλά βγαλμένα καί χυμένα, χέρια, πόδια, δάχτυλα κομμένα-ῶλα στοιβαγμένα μπερδεμένα, σ' ἕναν ἀπερίγραπτο σωρό...

Κ' ἕνας βόγγος, ἕνας βόγγος μακρυνός, μιά φοβερή κι' ἀνήκουστη καττάρα, ἕνα μεγάλο τραγικό ἀνάθεμα, ἔβγαине μέσ' ἀπ' τή μεγάλη μαύρη μάζα!

Ἵνας μεγάλος βόγγος ἀτελεύτητος, σά μουγκρητό μαζύ καί σά φοβέρα, πού ξεπερνούσε, πέρα τό διάστημα, κ' ἔφτανε ὡς τά βάθη τ' οὐρανοῦ!

Κ' ἕνα κρύο, ἕνα κρύο φοβερό, ἕνας ἀέρας βουερός καί μολυσμένος, μιά μεγάλη μπόρα δυαντή, φύσηξε καί πάγωσε τή σάλα...

Κ' ἕνα χιονόνερο ψιλό, φαρμακωμένο, μιά διαβολική νεροποντή, χύμηξε μουγκρίζοντας μέσα, καί ἦρθε καί πιτσιλίσε μέ λύσσα, τά μπράτσα τά γυμνά τῶν κυριῶν.

Ἡ ὀπτασία δέ βάσταξε πολύ.

Τά φῶτα ἄναψαν καί πάλι ξαφνικά-κ' ἡ σάλα τοῦ χοροῦ παρουσιάστηκε, καλοβαλμένη, καθῶς ἦταν πρίν, σά νά μήν εἶχε τίποτε συμβεῖ.

Μέσ' στή φασαρία καί τον τρόπο, μέσ' στή γενικὴν ἀλλοφροσύνη, ὅλοι γύρω βάλαν τίς φωνές:

-Τί τρέχει;...Τί συμβαίνει! τι συμβαίνει!...

Πολλές κυρίες μέ τά ντεκολτέ τους, ἔπεφταν χάμω λιποθυμισμένες, ἄλλες ἔμπηχαν βαθιά ξεφωνητά.

Ἵλοι τώρα ποιός λίγο ποιός πολύ, ἔννοιωθαν μέσ' στήν πρώτη τους χαμάρα, ἀλλά μέ τρόπον ἔντελῶς συγκεχυμένο, πῶς τό τραγικό ἐκεῖνο ὄραμα, ἡ σατανική ἐκεῖνη φάρσα,

θά είχε γίνει από κάποιον κατεργάρη , από κανέναν ίσως λωποδύτη, πού θέλησε νά φέρει αναστάτωση νά δημιουργήση πανικό, γιά να κάμη τή δουλειά του πιο καλά...

Ἡ παρέα μέ τά μαῦρα ντόμινα, ἦρθε στό μυαλό τοῦ καθενός: Ἡ παρέα μέ τά μαῦρα ντόμινα, καθώς ἦταν ὅλα στή σειρά, καί κύτταζαν ἀκίνητα τή σάλα, εἶχε γίνει ἄφαντη, ἐπίσης!

Ὅλοι τότε τρέξανε παντοῦ ρίχνοντας κάτω βάζα, πολυθρόνες, αναποδογυρίζοντας καρέκλες, ψάχνοντας πίσω ἀπό καθρέφτες, νά βροῦν χωμένους σέ καμμιά γωνιά, τούς θρασεῖς ἐκείνους λωποδύτες...

Ἐκαμαν τό σπῆτι ἄνω-κάτω. Κατέβηκαν ὡς κάτω, στήν κουζίνα, κι' ὡς τή σκάλα τῆς ὑπηρεσίας.

Ἡ μικρή πόρτα ἦταν κλειδωμένη.

Ἐφεραν γύρο σ' ὅλα τά πατώματα, ἄνοιξαν πόρτες, ἔσπασαν λουκέτα. Δέν βρῆκαν ἴχνος κατεργάρη πουθενά.

Ἐτρεξαν τότε στήν κρεββατοκάμαρα.

Ὅλα τά πράματα φαινόντουσαν στή θέση τους-οἱ καναπέδες, ἡ ντουλάπα, τό κρεββάτι-καί μοναχά στόν τοίχο, στή γωνιά, πίσω ἀκριβῶς ἀπό τήν κουνουπιέρα, στά σίδερα σχεδόν τοῦ κρεββατιοῦ-ἔργο παλιό, δέν ξέρω ποιοῦ τεχνίτη-ἀπόμερος, ἀκίνητος καί μόνος, ἦταν ἓνας μικρός ἐσταυρωμένος.

Λαπαθιώτης, Ν. (1927). Τα δεκατρία μαύρα ντόμινα. Εφημερίδα-Η Κυριακή του Ελεύθερου Βήματος, 6-3-1927, 3.

Μπαλ μασκέ

Ξαφνικά, είδε έναν άντρα που χόρευε μόνος του να την πλησιάζει αργά. Ήταν μετρίου αναστήματος, φορούσε τζιν, μια μαύρη αμάνικη μπλούζα, και μια μικρή μάσκα που μόλις και έκρυβε τα μάτια του. Τα μακριά του μαλλιά ήταν δεμένα κοτσίδα. Εξέπεμπε κάτι σαν υπεροψία, σαν φλεγματικότητα, που δεν άρεσε και τόσο στη Ρέitse. Αλλά ήταν ήδη δίπλα της.

«Με θέλεις;»

«Δεν ξέρω...Μόλις ήρθα».

«Έλα, παραδέξου το...με θέλεις».

Μόλις το είπε αυτό, έπιασε το στήθος και τους γλουτούς της κι έβαλε το γόνατό του ανάμεσα στα πόδια της τρίβοντας τους μηρούς της. Η Ρέitse σφίχτηκε, μην ξέροντας τι να κάνει. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή, εμφανίστηκε ένας άντρας με αθλητικό κορμί κι έσπρωξε τον εισβολέα μακριά· ευγενικά αλλά πειστικά.

«Σ' ευχαριστώ...Δεν έχω συνηθίσει σε τέτοιου είδους συμπεριφορά», του είπε η Ρέitse.

«Δεν ανήκει εδώ. Πιθανώς θα μπήκε μέσα με πρόσκληση που απευθυνόταν σε κάποιον άλλο...Δυστυχώς κάτι τέτοιο είναι αναπόφευκτο. Θέλεις να σ' αφήσω μόνη σου;» ρώτησε ο άντρας.

«Όχι, όχι, αντίθετα...»

Ο άγνωστος φορούσε πουκάμισο και φαρδύ παντελόνι με δερμάτινη ζώνη. Ακούμπησε τα χέρια της Ρέitse στη μέση του. Εκείνη άρχισε να εξετάζει-διστακτικά στην αρχή και μετά πιο αποφασιστικά-το γεροδεμένο κορμί, την αγαλματένια πλάτη. Άφησε τα χέρια της να περιπλανηθούν, εξερευνώντας κάθε του μυ, από τον τεράστιο λαιμό του μέχρι τους στρογγυλεμένους του γλουτούς. Της άρεσε πολύ αυτό που άγγιζε και θα ήθελε να μπορούσε να δει και το πρόσωπό του, αλλά καλυπτόταν από μια μεγάλη τσόχινη μάσκα-κι όχι απλά μια μάσκα που σκέπαζε μόνο τα μάτια, και που θα της είχε επιτρέψει να καταλάβει και το σχήμα του προσώπου του...Προσπάθησε να γλιστρήσει τα χέρια της κάτω από τη μάσκα για να νιώσει το σαγόκι και τα χείλη του ξένου, όμως εκείνος έπιασε τον καρπό της, τρυφερά αλλά σταθερά. Της άρπαξε τον

άλλον καρπό κι έβαλε το χέρι της πίσω από το λαιμό του. Μ' αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε τουλάχιστον να χαϊδέψει τα σγουρά του μαλλιά. Τα δυνατά του χέρια άρχισαν να εξερευνούν ολόκληρο το κορμί της, το στήθος, τη μέση, τους γλουτούς. Έγινε πιο απαιτητικός, σχεδόν τη σήκωσε από το πάτωμα, τρίβοντας τους γλουτούς της με έναν τρόπο που ήταν δυναμικός, φλογερός και τρυφερός-όλα μαζί.

«Έλα...» της μουρμούρισε.

Τον ακολούθησε σε μια από τις εσοχές, σίγουρη πως ήταν πάρα πολύ αργά πια για να κάνει πίσω. Ο άντρας τη σήκωσε εντελώς αυτή τη φορά από το πάτωμα και την ακούμπησε σε μια μικρή προεξοχή καταμήκος του τοίχου. Η Ρέιτσελ τύλιξε τα πόδια της γύρω από τη μέση του, ενώ το κορμί της τρεμούλιαζε πάνω στο ζεστό του στήθος που την καλωσόριζε. Της άρεσε η κολόνια του, ξετρελαινόταν με το άγγιγμά του, απογειωνόταν με τα χέρια του πάνω της. Ένιωσε την ξαφνική ανάγκη να τον φιλήσει, να κοιτάξει το πρόσωπό του.

«Βγάλε τη μάσκα σου...»

«Αυτό είναι το θέμα της σημερινής βραδιάς...να διατηρήσουμε την ανωνυμία μας. Δεν μπορώ να τη βγάλω...»

Γκρέυ, Μ., (2006). *Μπαλ μασκέ στο Πιο πολλές ιστορίες που σε κάνουν να κοκκινίζεις-Επτά «άτακτες» νουβέλες*, Ρώσση-Ζαΐρη, Ρ. (Μτφρ.). Αθήνα: Μίνωας, σελ.37-39.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Το μαύρο ντόμινο»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 150-300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν τη θεωρία από τη ροζ λογοτεχνία. Θέμα του κειμένου είναι μία συνάντηση δύο εραστών.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 3

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 1

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο του Ανδρέα Κρίβα, ο οποίος δεν θέλησε να το παραδώσει.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.ΕΔ.ΓΡ. με θέμα: «Το μαύρο ντόμινο». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

10. «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τη θεωρία του χαρακτήρα και την παραγωγή διηγήματος με θέμα: «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής».			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. είδη χαρακτήρων		
	2. στήσιμο χαρακτήρα		
Ικανότητες:	1.επικοινωνία		
	2. κοινωνικότητα		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. αλληλοϋποστήριξη		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Ο καφές»: γνωριμία	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Μια Κατίνα που ξέρετε»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση

για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.			
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Τι σας αρέσει να κουτσομπολεύετε;»: »:δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεσης, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι...»: Λογοτεχνική θεωρία για το στήσιμο του χαρακτήρα.	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίαςγια το στήσιμο ενός χαρακτήρα.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών	Άσκηση
«Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»: συγγραφή	35 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα	Συνεργασία

		δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: πλαστικά ποτήρια, κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Ο καφές»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής λέει: *«Ας φανταστούμε ότι βρισκόμαστε σε μία καφετέρια πολύ μικρή ίσα με αυτόν τον χώρο, που κάνουμε μάθημα. Η καφετέρια έχει πολύ κόσμο. Υπάρχει διαθέσιμο μόνο ένα τραπέζι και πολλές καρέκλες. Είσαστε όλοι μόνοι σας, και αισθάνεστε μία αμηχανία που πρέπει να μοιραστείτε το ένα και μοναδικό τραπέζι. Επειδή όμως, σας αρέσει ο καφές που φτιάχνει αυτή η καφετέρια παίρνετε την απόφαση να μείνετε. Εγώ δουλεύω στην καφετέρια και έρχομαι να σας πάρω παραγγελίες. Αφού πείτε τι θα πιείτε, θα σας φέρω τα ποτήρια και έπειτα θα συστηθείτε λέγοντας το όνομά σας!».*

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Μια Κατίνα που ξέρετε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τα μέλη της ομάδας να συνεχίσουν να φαντάζονται ότι βρίσκονται στην καφετέρια και απολαμβάνουν τον καφέ τους. Στη συνέχεια, αναθέτει σε ένα μέλος της ομάδας έναν ρόλο. Συγκεκριμένα, ζητά από το μέλος να υποκριθεί ότι είναι εκνευρισμένο, εξαιτίας μιας κουτσομπούλας γειτόνισσας. Έπειτα, τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας αναφέρονται σε παρόμοια γεγονότα ή εκφράζουν τις σκέψεις τους. Ο εκπαιδευτής συνεχίζει να κάνει ότι δουλεύει στην καφετέρια και κάποια στιγμή δεν αντέχει άλλο και μοιράζεται κι αυτός μια ανάλογη εμπειρία. Η συζήτηση κρατάει 15 λεπτά.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρία πράγματα που περιμένει ή προσδοκά από το εργαστήριο καθώς και να προτείνει έναν κανόνα. Για παράδειγμα: 1) Να ακούσω ιστορίες με κακούς γείτονες. 2) Να μοιραστώ τις εμπειρίες με μία κακιά γειτόνισσα. 3) Να πλάσω τον χαρακτήρα ενός άξεστου γείτονα. 4) Να σεβόμαστε τη γνώμη του άλλου. Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποια θέλω μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται τα επικρατέστερα και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει από κάτω την υπογραφή και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Τι σας αρέσει να κουτσομπολεύετε;»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν μερικές προτάσεις. Όλοι πρέπει να ξεκινούν με τη φράση: «Μου αρέσει να κουτσομπολεύω...» Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πάρει μέρος και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει τη δική του πρόταση και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: 1. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω για τα αγόρια της σχολής. 2. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω για το ποιος-ποια δεν πατάει στη σχολή. 3. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω για το τι κάνει ο φίλος μου. 4. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω για τα γκομενικά. 5. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω για το ποιος

παντρεύτηκε, για το ποια έμεινε έγκυος, ποια χώρισε. 6. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω για το τι κάνουν οι συγγενείς μου. 7. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω αυτούς που δε συμπαθώ. 8. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω με ποια την κεράτωσε ή με ποιον τον κεράτωσε. 9. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω στο τηλέφωνο με τις φίλες μου ή όταν βγαίνουμε έξω. 10. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω την πρώην πεθερά μου. 11. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω γιατί ο τάδε δεν θέλει την τάδε, αφού είναι τόσο καλό παιδί. 12. Μου αρέσει να κουτσομπολεύω το τι γίνεται στη δουλειά.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ήξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίας για τα είδη των χαρακτήρων και το στήσιμο ενός λογοτεχνικού χαρακτήρα.

Λογοτεχνική θεωρία Το να πλάσει κανείς έναν χαρακτήρα ξεκινάει με την απόφαση ποιον χαρακτήρα θέλει να πλάσει. Συνήθως, το πλάσιμο ενός χαρακτήρα είναι αποκύημα της φαντασίας και των συναισθημάτων. Όμως, αυτά τα δύο δεν αρκούν για να είναι επιτυχημένος ο χαρακτήρας. Πρακτικά, το πρώτο βήμα για να δημιουργήσει κανείς έναν χαρακτήρα είναι να παρατηρήσει τον κόσμο γύρω του. Ανθρώπους που του εγείρουν δυνατά συναισθήματα. Ανθρώπους που θαυμάζει. Ανθρώπους που του αρέσουν. Ανθρώπους που τον ενοχλούν ή τον μπερδεύουν. Ανθρώπους που τους ζηλεύει.

Το δεύτερο βήμα για να δημιουργήσει κανείς έναν χαρακτήρα είναι να αναρωτηθεί τι είδους ιστορία θέλει να γράψει και αν κάποιος από τους ανθρώπους που έχει συναντήσει στην πραγματική του ζωή, ταιριάζει. Έτσι, θα ξέρει τι ψάχνει να βρει και θα το βρει, αν συνεχίσει να το κυνηγάει (Swain, 2008: 5 & 14).

Υπάρχουν πολλά είδη χαρακτήρων που περιλαμβάνουν: 1) τον έμπιστο (confidante), στον οποίο ο κεντρικός χαρακτήρας εκμυστηρεύεται τις σκέψεις του, 2) τον δυναμικό (dynamic), ο οποίος αλλάζει καθώς εξελίσσεται η πλοκή μιας ιστορίας, 3) τον στατικό (static), ο οποίος παραμένει ίδιος σ' όλη την ιστορία και δεν αλλάζει κίνητρα, σκέψεις, αντιλήψεις και συνήθειες, 4) τον ανταγωνιστή (antagonist), ο οποίος είναι αντίπαλος με

τον κεντρικό χαρακτήρα και δημιουργούνται μεταξύ τους διάφορες συγκρούσεις, 5) τον πρωταγωνιστή (protagonist), ο οποίος είναι ο κεντρικός χαρακτήρας γύρω από τον οποίο κινείται και εξελίσσεται η πορεία της ιστορίας, 6) τον στρογγυλό (round), ο οποίος είναι ρεαλιστής και αφήνει να φανεί ολόκληρη η προσωπικότητά του, 6) τον επίπεδο (flat), ο οποίος δεν αλλάζει κατά τη διάρκεια της ιστορίας και αφήνει να αποκαλυφθούν μόνο ένα ή δύο χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητάς του και 7) τον αποθεματικό (stock), ο οποίος μοιάζει με τον επίπεδο χαρακτήρα και δεν εξελίσσεται καθόλου στην ιστορία (Literary Devices).

Οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να αποκαλυφθεί ένας χαρακτήρας σύμφωνα με τον Colin Welch είναι δέκα: 1) με ψυχολογική περιγραφή (by psychological description), 2) με φυσική περιγραφή (by physical description), 3) με την αποκάλυψη των σκέψεών του/της (by probing what he/she thinks), 4) με το τι λέει (by what he/she says), 5) με ποιον τρόπο το λέει (by how he/she says it), 6) με το πώς ενεργεί (by what s/he does), 7) με το τι λένε άλλοι-ες για αυτόν-ήν (By what others say about him or her) 8) από το περιβάλλον του (by his/her environment), 9) από την αντίδρασή του/της σε άλλους-ες (by his/her reaction to others), 10) από την αντίδρασή του προς τον εαυτό του/της (by his/her to himself/herself).

Για παράδειγμα για να δημιουργηθεί ένας λογοτεχνικός χαρακτήρας «περίεργος» (curious) σαν να πρόκειται να είναι ο/η κουτσομπόλης-α της γειτονιάς, πρέπει να έχει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, ένας περίεργος χαρακτήρας διερευνά και εξετάζει τα πάντα, κάνει συνέχεια ερωτήσεις, περιπλέκει τις καταστάσεις, αναμοχλεύει τα γεγονότα, κρυφακούει και είναι ενοχλητικός, παράξενος και αδιάκριτος. Δεν του ξεφεύγει τίποτα και παθιάζεται με τη συνήθειά του να ασχολείται με τις ζωές των άλλων. Πάντα ψάχνει να μάθει για κάτι ή για κάποιον. Επίσης, η σκέψη του είναι συνεχώς απασχολημένη: ποιος, τι, πού ή γιατί. Τον περίεργο αυτόν χαρακτήρα τον εξιτάρει να μαθαίνει όσα πιο πολλά μπορεί γύρω από ένα πρόσωπο ή ένα συμβάν, ακόμα κι αν παραβιάζει την ιδιωτική ζωή των άλλων, ακόμα και αν δεν τον αφορά. Τα αυτιά του είναι πάντα έτοιμα να ακούσουν κάτι που δεν έχουν ακούσει ξανά και το μυαλό του συνεχώς γεννά ερωτήσεις (Howard, 2004: 9 & 10).

Ανάλογα πάλι από ποια σκοπιά εξετάζονται οι ήρωες, του συγγραφέα, του κειμένου ή του αναγνώστη, θεωρούνται: α) οντότητες που προϋπάρχουν του κειμένου στο μυαλό

του συγγραφέα και εμφανίζονται στην αφήγηση για να δράσουν – παραδοσιακή τάση β) κομμάτια του κειμένου που επιτελούν συγκεκριμένες λειτουργίες – βασισμένη στον στρουκτουραλισμό και εφαρμοσμένη με οξυδέρκεια σε σύγχρονα και παλαιότερα κείμενα, που στέκει όμως με αμηχανία μπροστά σε μοντέρνα και μεταμοντέρνα έργα όπου η πλοκή είναι υποτυπώδης και η δράση των χαρακτήρων στατική γ) νοητικές κατασκευές που δομούνται στη συνείδηση του αναγνώστη μέσα από την πρόσληψη του κειμένου - απορρέει από τις σύγχρονες θεωρίες της πρόσληψης και της αναγνωστικής απόκρισης (Κωτόπουλος, 2016: 397).

Ακολουθούν μερικές ερωτήσεις που βοηθούν στο να στηθεί ένας χαρακτήρας (Κωτόπουλος, 2012:9-10).

1. Ποιο είναι το όνομα και η ηλικία τους;
2. Ποια είναι τα βασικά στοιχεία της εμφάνισής τους (μαλλιά, μάτια, ύψος, βάρος, χαρακτηριστικά – εκ γενετής – σημάδια, ρούχα); Τι τους ενοχλεί περισσότερο σ’ αυτήν;
3. Ποια είναι η κατάσταση της υγείας τους, υπάρχουν αναπηρίες ή ανικανότητες;
4. Ποιο είναι το αγαπημένο τους χρώμα και ποια σχολική δραστηριότητα / μάθημα προτιμούν;
5. Τι τους αρέσει να κάνουν;
6. Τι κάνουν μετά το σχολείο;
7. Με ποιους είναι φίλοι;
8. Ποιες είναι οι δουλειές των γονιών τους;
9. Έχουν καλές σχέσεις με τους γονείς τους και τα αδέρφια τους;
10. Καπνίζουν, πίνουν καφέ ή αλκοόλ, έχουν δοκιμάσει ή κάνουν συστηματική χρήση παραισθησιογόνων ουσιών;
11. Διαβάζουν εφημερίδες, περιοδικά, χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, τα blogs κ.τ.λ.;
12. Πηγαίνουν στον κινηματογράφο και εάν ναι ποιες ταινίες τους αρέσουν περισσότερο;

13. Έχουν αγαπημένη ή χειρότερη μέρα εβδομάδας κι αν ναι γιατί;
14. Τι τους αρέσει και τι όχι στην τηλεόραση;
15. Διαβάζουν και αν ναι τι;
16. Ποιο είδος μουσικής προτιμούν;
17. Πώς περνούν τις διακοπές του (εάν πηγαίνουν);
18. Ζουν στην πόλη ή σε χωριό, προάστιο, θάλασσα κ.τ.λ.;
19. Πώς είναι το σπίτι τους;
20. Έχουν αδέρφια και ποιες οι σχέσεις τους;
21. Έχουν παππούδες, ποιες οι σχέσεις μαζί τους και πόσο συχνά τους βλέπουν;
22. Έχουν φίλους ή εχθρούς;
23. Έχουν κατοικίδια;
24. Πηγαίνουν στην εκκλησία αυτοί ή κάποιος δικός τους;
25. Ποιο είναι το ισχυρότερο και ποιο το πλέον αδύνατο στοιχείο του χαρακτήρα τους;
26. Τι φοβούνται;
27. Τι τους ενεργοποιεί και τι τους χαλαρώνει;
28. Είναι ευτυχισμένοι στο σχολείο ή στη δουλειά τους;
29. Ποια είναι η αγαπημένη τους μυρωδιά; 30. Ποιο είναι το πολυτιμότερο αντικείμενο που διαθέτουν στην κατοχή τους;

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Το τραγούδι της κουτσομπόλας

Στίχοι: Λίνα Νικολακοπούλου

Μουσική: Σταμάτης Κραουνάκης

Ερμηνεία Άννα Παναγιωτόπουλος

Όλα

Θέλω να τα ξέρω όλα

Όχι επειδή είμαι κουτσομπόλα

Δεν το κάνω από κακό

Θέλω να 'χω υλικό

Κι ας μου τρώει η περιέργεια τη σόλα

Όλα

Λες κι οι τοίχοι έχουν κόλλα

Και κολλάω εγώ τ' αυτί

Τι είπε αυτός και τι είπ' αυτή

Ποια πόρτα άνοιξε

Ποια σκάλα έτριξε

Ποιος έτρεξε

Τι έτρεξε

Ποια πόρτα άνοιξε

Και ποιο κουβάρι έμπλεξε

Ποια πήγε κι άπλωσε τα ρούχα στην ταράτσα; Ε;

Έξι πατώματα

Τι μαγειρέψανε

Ποιοι δώσαν δικαιώματα

Πώς τα βολέψανε

Τι χάψαν

Τι χορέψανε

Βρε μπας και είμαι καταβάθος μια κυράτσα;

Διότι...

Όλα

Θέλω να τα ξέρω όλα

Δε με νοιάζει αυτή η φρατζόλα

Το δικό μου το ψωμί

Είναι η κάθε μια στιγμή

Που θα λύσω τα μυστήριά τους ...

ποια πήγε κι άπλωσε τα ρούχα στην ταράτσα!

... όλα!

Νικολακοπούλου Ν., (Στιχ.), (1992). Το τραγούδι της κουτσομπόλας, Κραουνάκης,

Στ.(Μουσ.). Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

http://www.stixoi.info/stixoi.php?info=Lyrics&act=details&song_id=23929

[Η δεσποινίς Σαζέ]

Ο Γκαβάρ μπήκε μέσα. Πήγε να βρει τον Κενί στην κουζίνα με ύφος περισπούδαστο. Όταν κάθισε λοξά σ' ένα μαρμάρινο τραπεζάκι, αφήνοντας τον Φλοράν στην καρέκλα του, τη Λίζα στο ταμείο της και τον Κενί ακουμπησμένο με τη ράχη σε μισό γουρουνόπουλο, ανακοίνωσε ότι είχε βρει επιτέλους μια θέση για τον Φλοράν και ότι θα έπεφτε γέλιο και ότι θα την έβαζαν για τα καλά στο χέρι την κυβέρνηση!

Αλλά διέκοψε απότομα, καθώς είδε να μπαίνει η δεσποινίς Σαζε', που είχε σπρώξει την πόρτα του μαγαζιού καθώς είχε δει από το πεζοδρόμιο κάμποσο κόσμο να τα κουβεντιάζει στους Κενί-Γκραντέλ. Η κοντοπίθαρη γριά με το ξεθωριασμένο φόρεμα, που είχε πάντα στο μπράτσο το αιώνιο μαύρο καλάθι και στο κεφάλι ένα μαύρο ψάθινο καπέλο χωρίς κορδέλες που βύθιζε το άσπρο μούτρο της σε μια ύποπτη σκιά, χαιρέτησε με ένα ανάλαφρο νεύμα τους άντρες και ένα διαπεραστικό χαμόγελο τη Λίζα. Ήταν γνωστή τους. Έμενε ακόμα στο σπίτι της οδού Πιρουέτ, όπου ζούσε εδώ και σαράντα χρόνια, από ένα μικρό εισόδημα, αναμφίβολα, για το οποίο όμως δε μιλούσε ποτέ. Πάντως, μια μέρα είχε αναφερθεί στο Σερμπούρ, προσθέτοντας ότι εκεί είχε γεννηθεί. Κανείς δεν έμαθε ποτέ περισσότερα. Μιλούσε μόνο για τους άλλους, εξιστορούσε τη ζωή τους, μέχρι που έλεγε τον αριθμό των πουκαμίσων που λεύκαιναν κάθε μήνα, αισθανόταν την πιεστική ανάγκη να διεισδύει στη ζωή των γειτόνων, μέχρι του σημείου να κρυφακούει στις πόρτες και να αποκρυπτογραφεί τα γράμματα. Η γλώσσα της ήταν φόβος τρόμος, από την οδό Σεντ-Ντενίζ μέχρι την οδό Ζαν-Ζακ Ρουσό και από την οδό Σεντ-Ονορέ μέχρι την οδό Μοκονσέιγ. Σ' όλη τη διάρκεια της μέρας, πηγαινοερχόταν με το άδειο της καλάθι και με το πρόσχημα ότι έκανε τις προμήθειές της. Δεν αγόραζε τίποτα, ψώνιζε όμως νέα, ήταν πάντα ενήμερη και για τα πιο ασήμαντα γεγονότα κι έφτανε στο σημείο να κρατάει στη μνήμη της ολόκληρη την ιστορία των σπιτιών, των ορόφων, των ανθρώπων της γειτονιάς. Ο Κενί την κατηγορούσε πάντα ότι είχε κάνει βούκινο το θάνατο του θείου Γκραντίλ πάνω στο κούτσουρο που έκοβαν το κρέας. Από τότε της κρατούσε κακία. Ήταν, άλλωστε, απόλυτα ενημερωμένη σχετικά με το θείο Γκραντέλ και τους Κενί. Τους ανέλυε λεπτομερώς, τους έπιανε απ' όλες τις πλευρές, τους ήξερε «απέξω». Αλλά εδώ και καμιά δεκαπενταριά μέρες ο ερχομός του Φλοράν την είχε αποπροσανατολίσει, την έκαιγε πραγματικά ο πυρετός της περιέργειας. Έπεφτε άρρωστη όταν δημιουργούνταν

κάποιο απρόβλεπτο κενό στις σημειώσεις της. Και παρ' όλ' αυτά, ορκιζόταν ότι είχε ήδη δει κάπου εκείνο τον ψηλό κρεμανταλά.

Στάθηκε μπροστά στο ταμείο κοιτάζοντας τις πιατέλες, τη μία μετά την άλλη, και λέγοντας με την τσιριχτή φωνή της:

«Δεν ξέρει πια κανείς τι να φάει. Όταν φτάνει το απόγευμα, είμαι μια ψυχούλα κι εγώ που στεναχωριέται για το βραδινό της... Έπειτα, δεν έχω όρεξη για τίποτα... Μήπως σας έχουν μείνει μπριζόλες πανέ, κυρία Κενί;»

Χωρίς να περιμένει απάντηση, εκείνη ανασήκωσε ένα από τα σκεπάσματα στο νικελωμένο φουρνάκι. Ήταν στη μεριά των αντούιγ⁸, των λουκάνικων και των μπουντέν⁹. Το ρεσό ήταν κρύο, είχε απομείνει μόνο ένα πεπλατυσμένο λουκάνικο, ξεχασμένο πάνω στη σχάρα.

«Κοιτάζτε από την άλλη, δεσποινίς Σαζέ», είπε η αλλαντοπώλισσα. «Νομίζω ότι έχει μείνει μια μπριζόλα.»

«Όχι, δε μου κάνει», μουρμούρισε η κοντοπίθαρη γριά, που έχωσε όμως τη μύτη της στο δεύτερο σκέπασμα. «Το είχα κέφι, αλλά οι μπριζόλες πανέ το βράδυ είναι πολύ βαριές... Θα προτιμούσα κάτι που δε θα ήμουν καν αναγκασμένη να το ζεστάνω.»

---

⁸ αντούιγ (andouilles): είδος λουκάνικου φτιαγμένου από παχύ έντερο και εντόσθια χοιρινού. Δύο είναι οι βασικές παραδοσιακές αντούιγ. Της Γκουεμενέ παρασκευάζεται «ντύνοντας» διαδοχικά με παχέα έντερα μια καρδιά από λεπτά έντερα (έτσι, όταν την κόβεις, εμφανίζεται πολύ όμορφη, με μία σειρά διαδοχικών κύκλων). Στη συνέχεια, ξεραίνεται, καπνίζεται και μαγειρεύεται σε ζωμό. Στη Βιρ (Νορμανδία) οι αντούιγ ετοιμάζονται με ψιλοκομμένα λεπτά έντερα και στομάχι, που γεμίζουν ένα κομμάτι παχέος εντέρου. Έπειτα, τις καπνίζουν για δυο μήνες με καπνό οξιάς, οπότε παίρνουν ένα φυσικό μαύρο χρώμα, τις δένουν και τις μαγειρεύουν σε αρωματισμένο ζωμό.

⁹ μπουντέν (boudin): ο Ζολά αναφέρει το μαύρο μπουντέν, φτιαγμένο σύμφωνα με μια βασική συνταγή που περιλαμβάνει: 1/3 αίμα χοιρινό, 1/3 λίπος, 1/3 κρεμμυδάκια. Κατόπιν, αρχίζουν οι παραλλαγές. Στο Νανσί προσθέτουν γάλα, στην Κορέτζε κάστανα, στη Βρετάνη ξερά δαμάσκηνα. Η τέχνη της παρασκευής του μπουντέν ήταν κομμάτι της τελετουργικής θυσίας του γουρουιού. Πρόκειται για το πιο παλιό αλλαντικό, που η επινοήσή του αποδίδεται στον Αρχαίο Έλληνα μάγειρο Αφθόνητο. Το μπουντέν τρώγεται ψητό ή τηγανητό, μαζί με πατάτες πουρέ.

Είχε στραφεί κατά τον Φλοράν, τον κοιτούσε, κοιτούσε και τον Γκαβάρ που χτυπούσε οπισθοχώρηση με τα δάχτυλά του πάνω στο μαρμάρινο τραπέζι. Και τους προσκαλούσε με το χαμόγελο να συνεχίσουν τη συζήτηση.

«Γιατί δεν αγοράζετε ένα κομμάτι πτι σαλέ¹⁰;» ρώτησε τη Λίζα.

«Ένα κομμάτι, πτι σαλέ, ναι, όμως...»

Πήρε την πιρούνα με το λευκό μεταλλικό χερούλι που ήταν ασκουμπησμένη στην άκρη του πιάτου, μουρμουρίζοντας, τσιμπώντας κάθε κομμάτι του πτι σαλέ. Έδινε ελαφρά χτυπήματα στα κόκαλα για να υπολογίσει το πάχος τους, τα γύριζε από την άλλη, εξετάζε κάποια μπαλώματα ροδαλά πάνω στο κρέας, επαναλαμβάνοντας:

«Όχι, όχι, δε μου κάνει.»

«Λοιπόν, πάρτε μια γλώσσα, μια γουρουνοκεφαλή, μια φέτα μοσχάρι με λαρδί¹¹», είπε υπομονετικά η αλλαντοπόλισσα.

Αλλά η δεσποινίς Σαζέ κουνούσε το κεφάλι. Έμεινε εκεί ακόμα, μια στιγμή, κάνοντας γκριμάτσες δυσαρέσκειας πάνω στα πιάτα. Έπειτα, βλέποντας ότι, οπωσδήποτε, σώπαιναν και ότι δε θα μάθαινε τίποτα, έφυγε λέγοντας:

«Όχι, βλέπετε είχα διάθεση για μία μπριζόλα πανέ, αλλά αυτή που σας έχει περισσέψει παραείναι λιπαρή...Ας μείνει για καμιά άλλη φορά.»

Η Λίζα έσκυψε για να την ακολουθήσει με το βλέμμα ανάμεσα απ' τις μπόλιες της βιτρίνας. Την είδε να διασχίζει το δρόμο και να μπαίνει στο περίπτερο των φρούτων.

«Η γριά κατσικά!» γκρίνιαξε ο Γκαβάρ.

Zola, E., (1992), Το στομάχι του Παρισιού, Πέππα, Ντ., (Μτφρ.), Αντωνόπουλος, Δ., (γαστρ., επίμ.), Αθήνα: Δελφίνι, σελ. 111-114.

---

¹⁰ πτι σαλέ (petit salé): κομμάτι χοιρινού που το παστώνουν σε άλμη ή χοντρό αλάτι και μαγειρεύεται αφού ξαλμυριστεί το νερό.

¹¹ μοσχάρι με λαρδί (veau riqué): μοσχάρι που του έχουν «φυτέψει» κομμάτια λιπαρού λαρδιού.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 150-300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν τη θεωρία για το στήσιμο του χαρακτήρα της κουτσομπόλας. Θέμα του κειμένου είναι: «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής».

Σημείωση: Προτού ξεκινήσετε να γράφετε, αν θέλετε συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα. Μπορεί να σας βοηθήσει για να πλάσετε την «Κατίνα» σας.

ΣΑΡΚΑ

Όνομα

Στοιχεία εμφάνισης

Ηλικία

Ζωτικές λειτουργίες

Συναίσθημα

Λογικός-ή

Συναισθηματικός-ή

Κόμπλεξ

Αδυναμίες

Βιώματα

Εμπειρίες

Άμυνες

Συνήθειες

Χούγια, εμμονές

Παρορμήσεις

Πνεύμα

Επίπεδο νόησης

Μόρφωση

Αναζητήσεις

Ταυτότητα

Αυτό που είναι

Αυτό που νομίζει ότι είναι

Αυτό που οι άλλοι βλέπουν

Κοσμοθεωρία

Φιλοσοφία

Αντιλήψεις

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: ««Σε ακούμε»»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 11

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 2

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξτε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της Anel Blue, Ο περιπτεράς.

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

11. «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τη θεωρία της σάτιρας και τα χαρακτηριστικά της καθώς και την παραγωγή διηγήματος με θέμα: «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές».			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. σάτιρα		
	2 χαρακτηριστικά της σάτιρας		
Ικανότητες:	1.επικοινωνία		
	2. κοινωνικότητα		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. αλληλοϋποστήριξη		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Ωρα για απογευματινό»: άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Θερμιδομετρητής»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση

προβλήματος, εμπιστοσύνης.			
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Τσουπ, τσουπ, τσουπωτή! Τι σημαίνει τσουπωτή;»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι...»: θεωρία για τη σάτιρα.	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίαςγια τη σάτιρα.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Τσουπωτή θεά έτοιμη για βουτιά»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
««Σε ακούμε»»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά	συνεργασία

		κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: Θερμιδομετρητής, κόλλες Α4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Ωρα για απογευματινό»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής προτείνει να χωριστούν τα μέλη της ομάδας σε ζευγάρια. Ο καθένας με τη σειρά του θα μιλήσει για 1' λεπτό λέγοντας ποιο είναι το όνομά του και τι τρώει για απογευματινό. Ο άλλος θα ακούει χωρίς να διακόπτει. Στη συνέχεια, καθένας θα παρουσιάσει αυτό που του είπε το ζευγάρι του. Στην άσκηση αυτή συμμετέχει ο εκπαιδευτής,.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Θερμιδομετρητής»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τα μέλη της ομάδας να πάρουν τον Θερμιδομετρητή. Κάθε μέλος, σύμφωνα με το απογευματινό γεύμα που είπε ότι τρώει στην προηγούμενη άσκηση, πρέπει να υπολογίσει πόσες θερμίδες είναι. Αν οι θερμίδες είναι πάρα πολλές για ένα γεύμα, τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας χειροκροτούν και προτείνουν κάτι πιο υγιεινό. Στην άσκηση αυτή συμμετέχει ο εκπαιδευτής,.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρία πράγματα που περιμένει ή προσδοκά από το εργαστήριο καθώς και να προτείνει έναν κανόνα. Για παράδειγμα:
1. Να γνωρίσω κόσμο. 2. Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ. 3. Να περάσω καλά. 4.

Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω. Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποια *θέλω* μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται τα επικρατέστερα και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει από κάτω την υπογραφή και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Τσουπ, τσουπ, τσουπωτή! Τι σημαίνει τσουπωτή;»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν μερικές προτάσεις. Όλοι πρέπει να ξεκινούν με τη φράση: «Τσουπωτή είναι αυτή που...» Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πάρει μέρος και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει το δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστήριου έγραψαν: 1) Τσουπωτή είναι αυτή που της αρέσει να τρώει λιγάκι παραπάνω, 2) Τσουπωτή είναι αυτή που έχει καμπύλες, 3) Τσουπωτή είναι αυτή που έχει πολλούς χυμούς, 4) Τσουπωτή είναι αυτή που δεν ακολουθεί τα πρότυπα της βιομηχανίας της μόδας, 5) Τσουπωτή είναι αυτή που είναι χαριτωμένη και αφράτη.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίας για τη σάτιρα.

Λογοτεχνική θεωρία:

Ο όρος σάτιρα προέρχεται από τη λατινική λέξη *satira* και στα ελληνικά αποδίδεται ως συνονθύλευμα (Cuddon, 2005: 509). Πρόκειται για ένα λογοτεχνικό είδος, που διακωμωδεί με δηκτικό τρόπο τα δημόσια ή ιδιωτικά ήθη, χαρακτήρες ανθρώπων ή καταστάσεις. Σάτιρα είναι η τέχνη του να μειώνεις ή να υποβιβάζεις ένα θέμα γελοιοποιώντας το και κάνοντας το κοινό να το περιφρονήσει, να διασκεδάσει ή να θυμώσει ή να αγανακτήσει μαζί του (Abrams, 2005:428).

Η σάτιρα (*satire*) είναι μία από τις πιο αυθεντικές, προκλητικές και αξέχαστες φόρμες. Έχει χρησιμοποιηθεί από τα πιο σπουδαία μυαλά, τον Βολταίρο και τον Ραμπελαί και από τους πιο εξαιρετικούς στυλίστες, τον Αριστοφάνη και τον Οράτιο. Η σάτιρα αναπαριστά πραγματικούς ανθρώπους, άνδρες και γυναίκες, συχνά με τα πιο μελανά χρώματα, αλλά πάντα με τέτοια σαφήνεια που μένει αξέχαστη. Η σάτιρα χρησιμοποιεί έντονη και ζωηρή γλώσσα. Όταν στα υπόλοιπα λογοτεχνικά είδη κυριαρχεί η σοβαρότητα και η αποστασιοποίηση, στη σάτιρα κυριαρχεί η ελευθεριότητα, η αμεσότητα και η ειλικρίνεια. Οι μεγαλύτεροι σατιρικοί συγγραφείς κρατούν στο ελάχιστο τις συμβάσεις και στο μέγιστο την πραγματικότητα (Highet, 2015: 3).

Τα χαρακτηριστικά της σάτιρας είναι η ειρωνεία, η παρωδία, το παράδοξο, η αντίθεση, το ιδιόλεκτο (η ιδιαίτερη γλώσσα που χρησιμοποιεί ένα άτομο και με επέκταση η ιδιαίτερη γλώσσα που πλάστηκε και χρησιμοποιείται από ένα σύνολο ατόμων, παρέα φίλων, οικογένεια), η χυδαιότητα, η βία και η υπερβολή. Αυτά τα είναι τα διακριτικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με τη σάτιρα. Κάθε συγγραφέας τα χρησιμοποιεί στο βαθμό που θέλει (Κωστήου, 2005: 54).

Συνοπτικά, στη Σάτιρα μέσω της διακωμώδησης αναδεικνύονται χαρακτηριστικά ή ελαττώματα μεμονωμένων προσωπικοτήτων ή ομάδων ανθρώπων συχνά με στόχο αναμορφωτικό (Κωτόπουλος & Μπατσαρά, 2017:502).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: Καθαρά και δυνατά

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Δαμάζοντας τα δίπιτα

Για τους αμήτους, δίπιτο είναι το σουβλάκι με τις δύο πίτες. Απευθύνεται σε ανθρώπους που επιδιώκουν μια ισορροπημένη διατροφή, και θέλουν να ισοφαρίσουν τα λιπαρά και τις πρωτεΐνες του κρέατος που περιέχει το σουβλάκι με αντίστοιχο ποσό αγνών, ευεργετικών για τη σιλουέτα, τους καρδιολόγους και τα γραφεία τελετών υδατανθράκων. Ετυμολογικά, ο όρος συγγενεύει με τη λέξη δίπατο (όπως το διαμέρισμα στο οποίο καταλήγεις να μοιάζεις αν τρως πολλά από δαύτα), ενώ πρόσφατα το δίπιτο τοποθετήθηκε επισήμως στη βάση της πυραμίδας-όχι της διατροφικής, αυτής στην οποία θα σε παραχώσουν όταν σκάσεις απ' το φαΐ, διότι δε θα σε χωράει το νορμάλ κιβούρι, μαζί με τα φαγώσιμα κτερίσματα όπως παστουρμά από γκαμήλα, για να ευωδιάζει το σκηνώμα και να αποθαρρύνονται οι τυμβωρύχοι.

Όχι, βεβαίως, πως το πατροπαράδοτο κι εξόχως απολαυστικό σουβλάκι (ή σάντουιτς με γύρο, για τα πατριωτάκια του Βορρά) ευθύνεται αποκλειστικά για την απόκτηση προσωπικού ηλεκτρομαγνητικού πεδίου ικανού ν' αλλάξει τη ρότα των αποδημητικών πτηνών και να βρεθείς χειμωνιάτικα με ένα σμήνος χελιδόνια να σου καταχέζουν τη σάλα με τα καλά τα σεμεδάκια της γιαγιάς Τούλας (υποκοριστικό του Απεθαντούλα, καθώς έχει θάψει κόσμο και ντουνιά και φιλοδοξεί να θάψει ακόμα περισσότερα). Υπάρχει και η σοκολάτα, που αν και δώρο του Θεού στον άνθρωπο συγκρίσιμο με τον γράφοντα, έχει την τάση να συσσωρεύεται αφότου μεταβολιστεί στα πλέον ορατά σημεία του σώματος φτιαγμένου από χυλό (προγούλι, βύζος, κοιλιακές δίπλες και κωλάθρα), έτσι που πολλοί προτιμούν αντί να τη φάνε τη ρημάδα να την κολλήσουν κατευθείαν με ψαρόκολλα στα κωλομέρια, να μη χαλάνε και τα δόντια που είναι πολύτιμα και που κανονικά θα 'πρεπε να μας ξαναφυτρώνουν τρίτη δόση εκεί γύρω στα πενήντα, διότι εγώ στα τριαντατέσσερα τα 'χω κάνει γης μαδιάμ και τα μισά ήδη είναι είτε απονευρωμένα είτε αγιοβασιλιάτικα, κι έτσι θα βρεθώ μια μέρα πριν την ώρα μου

με μασέλα πάνω-κάτω, κι άντε να φας μετά νουτέλα που κολλάει ο στόμας σου απ' την ηδονή χωρίς να καταπιείς το πάνω μισό κι αποκτήσει κι οδοντοστοιχία η στομάχα η αδηφάγα, που θα πρέπει να την κολλάω με τσιμέντο στον ουρανίσκο, χώρια που θα θέλει και πλύσιμο στο πλυντήριο με μπόλικο λευκαντικό για να ξασπρίσει απ' τη μαγευτική απόχρωση παλιάς περγαμηνής που θα 'χει απ' το βρομοτσίγαρο.

Και φυσικά να μην παραλείψουμε τα ζυμαρικά, που τα 'φερε ο ευλογημένος κι αφορεσμένος Μάρκο Πόλο απ' τη μακρινή Κίνα, άλλο που πια δεν βρίσκεις σε κινέζικο να φας μήτε σπυρί από τους τους, καθόσον τα 'φαγε όλα ο Μάο για να κάνει κορμί για την Πολιτιστική Επανάσταση («Αφήστε χίλια κοψίδια να ροδίσουν»), και τα οποία με την τεράστια ποικιλία τρόπων παρασκευής τους συντελούν στη σταθερή ξιγκοποίηση του σώματος, ιδίως άμα είναι ενωμένα σε μιαν άμορφη μάζα με τυριά και μπέικα, τα οποία στο πεπτικό σύστημα διασπώνται σε τάπες σαν από καουτσούκ και παν ντουγρού και σου βουλώνουν τα στεφανιαία και την αορτή, και μια ωραία πρωία εκεί που τρως το γκρέιπφρούτ σου για ξεκάρφωμα απ' τη βάφλα με λειωμένη κουβερτούρα και μια μπάλα παγωτό από γάλα βουβάλας, σου λέει ξαφνικά η καρδιά: «Αφεντικό, να με συμπαθάς, αλλά με τέτοιες απάνθρωπες συνθήκες εργασίας κάλλιο να πάω να φκιάνω αί φόνια σε φάμπρικα στη Σεντζέν» και κλατάρει και πας άκλαυτος εξόν απ' το γειτονικό σουπερμάρκετ όπου σε κλαίνει γοερά, και οι ταμίες φοράνε μαύρο περιβραχιόνιο με ασορτί τσεμπέρι και στάχτη στα μαλλιά, και τις φαρμακοβιομηχανίες που δεν πρόκαμες να σκατογεράσεις και να καταναλώνεις το βάρος σου σε χάπια και να σε καταριούνται τ' ανίψια που δε λες να σανιδώσεις και να κονομήσουν τα πνευματικά δικαιώματα που θα τους επιτρέψουν ν' αγοράσουν ένα ημιυπόγειο στη γραφική Άνω Λυκοπορδή εξ αδιαιρέτου και να εξασφαλιστούν.

Όπως μπορείτε να καταλάβετε, είμαι ένας άνθρωπος με βαθύ προβληματισμό σε ζητήματα όπως η ορθή διατροφή (αν και προτιμώ την καθιστή ή, ακόμα καλύτερα, την ξαπλωτή) και η διαφύλαξη του υπέρτατου αγαθού της υγείας.

Κορτώ, Α., (2017)¹¹, *Έρωσ ανίκατε μάσαν*, Αθήνα: Πατάκη, σελ.40-43.

Του Τιτάνα το κάγκελο

Σύμφωνα με τη Θεογονία, που είναι πρακτικά η μόνη ολοκληρωμένη μας πηγή, το κακό ξεκίνησε όταν ο Κρόνος, αφού κανόνισε τον μπαμπά του τον Ουρανό όπως ο

γελαδάρης το βόιδι κι η μέση γατομάνα τον κεραμιδόγατό της για να μην της «ψεκάζει το σπίτι» το σπίτι και δεν μπορείς να δεις μπροστά σου απ' την μπόχα, σφετερίστηκε τον θρόνο του, κι άπαξ κι έγινε αρχηγός της πλάσης, εξόρισε ξανά-μανά τα αδέρφια του, τους Εκατόγχειρες και τους Κύκλωπες, στα Τάρταρα.

Κι όπως ένας τύραννος γεννά τον επόμενο, μετά τη δυναστεία του Ουρανού και το άδοξο τέλος της, αρχίνησε άλλη μία στυγνή τυραννία του ίδιου του Κρόνου, που είχε πάθει παράκρουση ότι θα τη βρει κι αυτός απ' τα παιδιά του.

Έτσι, με το που η αδελφή του η Ρέα γέννησε το πρώτο τους μωρό, την Εστία, της το άρπαξε μέσα από τα χέρια.

«Τι μάπα Εστία είναι αυτή που μου 'κανες; Εγώ σου ζήτησα κεραμική! Αυτή είναι για πέταμα, πάμε γι' άλλα». Και χλαπ, το καταπίνει το μωρό του ο αθεόφοβος λες κι ήταν χτένι, μόνο που δε ζήτησε απ' τη μαία και λεμονάκι να στύψει από πάνω.

Κλαίει και οδύρεται η Ρέα, την παρηγορεί ο Κρόνος «Έλα, μη στεναχωριέσαι, είναι που ήμουν νηστικός απ' το πρωί, το επόμενο δεν θα το φάω, σ' το υπόσχομαι, θα παραγγείλουμε από πριν σουβλάκια για σίγουρα»-, αλλά με το που γεννιέται το δεύτερο παιδί της, ο Άδης, ο μπαμπάς του πάλι της το ξεκολλάει απ' το βυζί όπως ο ψαράς την πεταλίδα απ' τον βράχο.

«Απαπά τι ψοφίμι είναι αυτό; Καλέ αυτό μυρίζει λιβάνι και νεκροστέφανο! Κάτσε να το φάω πριν μας γρουσουζέψει». Και πάει χοντρομπούκι κι ο Άδης στη στομάχα του πατέρα του.

Η Ρέα όμως ήταν ο κατά Αϊνστάιν ορισμός της παραφροσύνης: έκανε συνέχεια το ίδιο πράγμα περιμένοντας κάθε φορά άλλο αποτέλεσμα, και κάθε φορά έτρωγε τα μούτρα της: άλλα τρία παιδιά στα σπάργανα της έφαγε ο Κρόνος, κάθε φορά με κάποια δικαιολογία-η Δήμητρα του θύμιζε μούσλι, τον Ποσειδώνα τον μέρδεψε με κυδώνι θαλασσινό, και την Ήρα την έχασε γιατί τον έτσουξε το γκολ του Χατζηπαναγή στο Βαλκανικό του '85 που 'χε πάιζει κάτι χοντρα φράγκα υπέρ των Ρουμάνων.

Η δόλια η Ρέα πέντε παιδιά είχε κοιλοπονέσει, και παιδί δεν είχε προλάβει να χαρεί-αφού το γάλα της, για να μην πήξει μες στον βύζο και γίνει καμαμπέρ, το αντλούσε με μια τρόμπα κι έβαζε τα μπιμπερό στην κατάψυξη, κι είχαν μαζευτεί τρία στρέμματα αποθήκες με το βυζόγαλο της Ρέας κι ο Κρόνος το πούλαγε στη ζούλα για

γάλα γαϊδούρας, που κάνει θαύματα στην επιδερμίδα, ιδίως αν θέλεις να κάνεις καριέρα στην Οία ανεβοκατεβάζοντας τουρίστες στους γκρεμούς.

Έτσι, όταν με τα πολλά η Ρέα έφτασε στον ένατο μήνα με το στερνό της παιδί, αποφάσισε να το χαντακώσει πριν της το βουτήξει ο Κρόνος σαν καναπεδάκι σε δεξίωση, που πάνε όλοι δήθεν φαγωμένοι και χορτάτοι και σαβουρώνουν και τις χαρτοπετσέτες πανάθεμά τους.

Μόλις λοιπόν της σπάσαν τα νερά και βγήκε απ' τα σπλάχνα της ο Δίας, τον έχωσε στην ντουλάπα με πιπίλα βουτηγμένη σε ρακή, να ξεραθεί και να μην κλαψει και καρφωθούνε, κι έπειτα πήρε μια κοτρόνα και την τύλιξε με φασκιές να μοιάζει με μωρό

Την ίδια στιγμή ο Κρόνος μπουκάρισε στο δωμάτιο του μαιευτηρίου με τα άνθη και το μπαλόκι «It's a Boy! Καλοφάγωτο!»

«Για φέρε από δω τον γιο μου να του δώσω την ευχή μου».

Και μια και δυο, πάρ' το κάτω το αγκωνάρι το φασκιωμένο.

Κορτώ, Α., (2016). Νεοελληνική Μυθολογία. Αθήνα: Πατάκη, σελ 27-30

Σοκολατάκι γεμιστό με ζυγούρι

Μου άρεζε το λίπος. Όλο το λίπος. Το λίπος πάνω μου. Το λίπος πάνω στους άλλους. Λίπος. Αχ, λίπος.

Το έβρισκα παντού. Ανάμεσα στα νύχια μου, όταν ξυνόμωνα. Τα έγλειφα. Ανάμεσα στα νύχια των άλλων, όταν ξύνονταν. Τα έγλειφα. Στα ξεχασμένα πιάτα στον νεροχύτη. Στη χτένα της γιαγιάς. Στα κουμπιά απ' το ραδιόφωνο. Στη ζώνη του μπαμπά, όταν την κρέμαγε στην ντουλάπα. Πάνω στον καθρέφτη, στις δαχτυλιές. Στον αφαλό μου. Λίπια. Όλα τα έγλειφα. Μα το καλύτερο λίπος το είχε το ψυγείο μας. Τι να λέμε τώρα, μπορούν να σε χορτάσουν οι χτένες, τα κουμπιά κι οι αφαλοί; Όχι, δεν μπορούν. Μπορεί να σε χορτάσει ένα ψυγείο; Ναι, ναι, μπορεί. Άμα είναι το σωστό ψυγείο, μπορεί. Και το δικό μας ήταν ένα πολύ σωστό ψυγείο. Ένα ολόσωστο. Για περάστε μέσα να το δείτε.

Στο πάνω ράφι το βλέπουμε; Αηδίες βλέπουμε. Τουρσιά, μουστάρδες, ελιές, καρότα. Στο μεσαίο ράφι τι βλέπουμε; Πάλι αηδίες βλέπουμε. Τάπερ με μαγειρεμένες μπάμιες, με χθεσινά πιλάφια, με κουνουπίδια, με βραστές κότες. Στο κάτω ράφι δεν βλέπουμε αηδίες. Τον θεούλη βλέπουμε. Τον θεούλη μέσα σ' ένα βάζο. Βούτυρο τον λένε.

Μου άρεζε να το τρώω με το κουτάλι. Με της σούπας το κουτάλι. Έπαιρνα το βάζο στην αγκαλιά μου. Αυτό είναι το σωστό. Κατέβαινα στο υπόγειο του σπιτιού μας. Έτσι πρέπει. Καθόμουνα πλάι στο ντεπόζιτο του πετρελαίου. Φίνα. Άνοιγα το στόμα μου και κατάπινα μεγάλες μπουκιές από τη μυρωδιά του πετρελαίου. Μου έρχονταν γέλια τρελά. Και τότε, κουτάλιαζα το βούτυρο. Το γυρνούσα αργά με τη γλώσσα μου μέσα στο στόμα, να βουτυρώσει έναν ουρανό με γεύση πετρελαίου. Τον δικό μου. Βουτυρίλα με πετρέλαιο. Θεϊκή γεύση. Τι να λέμε τώρα.

Ένα πρωί, πριν φύγω για το σχολείο, μου είπε ο πατέρας μου:

«Ζοζέφ, έχεις βούτυρο στα μαλλιά σου».

Τον κοίταξα στα μάτια. Το βλέμμα του ήταν πηχτό σαν παγωμένη κασερόπιτα,

Ένα άλλο πρωί, πριν φύγω για το σχολείο, μου είπε η μητέρα μου:

«Ζοζέφ, έχεις βούτυρο στα φρύδια σου.»

Την κοίταξα στα μάτια. Το βλέμμα της ήταν γλαρό σαν κομμένο αυγολέμονο.

Και για να τριτώσει, ένα τρίτο πρωί, πριν φύγω για το σχολείο, μου είπαν ο πατέρας μου και η μητέρα μου:

«Ζοζέφ, έχεις βούτυρο στα αυτιά σου. Και αυτό εδώ είναι μια κλειδαριά».

Τα βλέμματά τους ήταν άσ' τα να πάνε.

Πραγματικά, αυτό εκεί ήταν μια κλειδαριά στα χέρια τους. Όταν γύρισα από το σχολείο, αυτό εκεί ήταν μια κλειδαριά στο ψυγείο.

Κλειδωμένο ψυγείο: τι σιχαμερή εφεύρεση.

Σερέφας, Σ. (2008). *Μαμ*¹². Αθήνα: Κέδρος, σελ. 9-11.

Περί πάχους, παχυσαρκίας και χονδρών

Το πάχος, η παχυσαρκία δηλ. το υπέρβαρο του σώματος είναι δυσάρεστο και αρκετές φορές επιβλαβές. Πρέπει να τρώμε χωρίς υπερβολές. «Μηδέν άγαν» και «Παν μέτρον άριστον», τίποτα το υπερβολικό και μετρημένα πράγματα έλεγαν οι σοφοί αρχαίοι μας (στην περίπτωση οι Χίλωνας και Κλεόβουλος αντίστοιχα). Ο Σαιξπήρος, εξάλλου, επέμενε ότι «το ίδιο υποφέρουν αυτοί που παρατρώνε με εκείνους που μένουν νηστικοί». Η παχυσαρκία σαν...αντιπροσόν και μειονέκτημα είχε επισημανθεί, τουλάχιστον στην Ελλάδα, από την αρχαιότητα. Οι βόρειοι, έπρεπε να έχουν λίγο παραπάνω λίπος για ν' αντέχουν στους τρομερούς χειμώνες. Όπως, ο Γάλλος ήρωας των κόμικς Οβελίξ. Αργότερα όταν εκπολιτίστηκαν και ανακάλυψαν τις κεντρικές θερμάνσεις άρχιζαν ν' αδυνατίζουν. Έτσι, η Γαλλία, των πάλοι ποτέ χοντρών Λουδοβίκων και των τετράπαχων κυριών της Αυλής, που έζευαν στη βρόμα και την ψείρα, θεωρείται σήμερα η χώρα του σικάτου, του αέρινου, του μυρωδάτου και του κομψού. Αυτά για το εμπόριο και τους βαρεμένους. Όσοι έχετε επισκεφθεί την ωραιότατη αυτή χώρα θα συναντήσετε χοντρούς και χοντρές πιο μπροστόβαρους και οπισθόβαρους από τους δικούς μας. Οι Γάλλοι τρώνε και πίνουνε τον άμπακο και τον αγκλέορα και ορθώς είπε ο Μπαλζάκ ότι σκάβουν τον τάφο με τα δόντια τους. Σήμερα, σας διαβεβαιώνω, οι Ελληνοπούλες, αλλά ακόμη και οι κάπως «μπασμένες» και μισότριβες Ελληνίδες, είναι, κατά μέσο όρο, πιο κομψές και όμορφες από τις Γαλλίδες.

Φράγκος, Κ. (2002). *Σπιρούνια και πιρούνια 24 συνταγές και 11 ιστορίες*. Αθήνα: Γκοβόστης, σελ. 23.

---

¹² Το θεατρικό έργο *Μαμ* του Σάκη Σερέφα κέρδισε το βραβείο «Κάρολος Κουν» το 2007 της Ένωσης Ελλήνων Θεατρικών Κριτικών και ανέβηκε στο θέατρο Αμόρε τον Οκτώβριο του 2006, σε σκηνοθεσία της Ελένης Μποζά.

Η τσουπωτή

Στίχοι-μουσική: Άννη Θεοχάρη

Ενορχήστρωση: Αντώνης Βαβαγιάννης

Έχω έναν πόνο φοβερό
πρέπει να πάω στο γιατρό
είναι εκεί κάτω χαμηλά
πιο κάτω από την καρδιά
και λίγο πριν τον αφαλό
Μου μοιάζει με γουργουρητό
που μου θολώνει το μυαλό
και ο πόνος πως με κυβερνά
λίγο πιο κάτω απ την καρδιά
και λίγο πριν τον αφαλό.

Τόσα απογεύματα
που πήγαν τόσα γεύματα
αυτοπεριορίζομαι
στο τζιν μου να χωρέσω.
Γ' αυτό αλλάζω κίνητρο
σαν το σπυργίτι δε θα τρώω
κι αν δεν μου κάνει αυτό το τζιν
άλλο θα βρω για να φορέσω

Μου είναι δύσκολο να πω
κομμένο πια το βραδινό

δεν θέλω να μαι εγκρατής
σωστή πολύ και συνεπής
θέλω ανήθικα να ζω
Και ας με λέτε τσουπωτή
δε με ενδιαφέρει και πολύ
Έχω καμπύλες φονικές
και τόσους άνδρες θαυμαστές
και μέλλον με προοπτική

Τόσα απογεύματα
που πήγαν τόσα γεύματα
αυτοπεριορίζομαι
στο τζιν μου να χωρέσω
Θα κάψω αυτό το κτήριο
το παλιογυμναστήριο
κι αν δεν μου κάνει αυτό το τζιν
άλλο θα βρω για να φορέσω

Στενός Κορσές, (2016). *Η τσουπωτή, Θεοχάρη, Α., (στ.)*. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.youtube.com/watch?v=oQWLyFQFLog>

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 150-300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν τη λογοτεχνική θεωρία για
Θέμα του κειμένου είναι: «Τσουπωτή θεά έτοιμη για βουτιά»

Δραστηριότητα 8η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 0

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 0

Δραστηριότητα 9η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Δεν ψηφίστηκε κανένα κείμενο, διότι δεν υπήρξε προσέλευση.

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί Ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

12. «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για την ταξιδιωτική λογοτεχνία και την παραγωγή διηγήματος με θέμα: «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα».			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. ταξιδιωτική λογοτεχνία		
	2. περιγραφή προορισμών		
Ικανότητες:	1. επικοινωνία		
	2. συμμετοχή		
Στάσεις:	1. ανταλλαγή ιδεών		
	2. ομαδικό πνεύμα		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Αν ήσουν τόπος, ποιος θα ήσουν;»	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση γνωριμίας
«Έχασες τη βαλίτσα σου, τι κάνεις»: Δραστηριότητα ενεργοποίησης, δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση

επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.			
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Ποιο ήταν το τελευταίο ταξίδι που έκανες;» Δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεσης, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
Ήξερες ότι: Θεωρία για την ταξιδιωτική λογοτεχνία	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για την ταξιδιωτική λογοτεχνία.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
Καθαρά και δυνατά: Ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα»: Βίντεο	5 λεπτά	Χαλάρωση, έμπνευση, γέλιο, λογοτεχνικός εγγραμματισμός, το χιούμορ βρίσκεται παντού.	Τ.Π.Ε
«Ταξίδια, τόποι, άνθρωποι»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση

«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	έκθεση
Δείξε μου το καλύτερο: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & δεν μου άρεσε»: Δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες Α4, στυλό, μολύβια, γλωσσοπίεστρα, μολυβοθήκη, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Αν ήσουν τόπος, ποιος θα ήσουν;»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής, καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους στο εργαστήριο και τους μοιράζει από ένα γλωσσοπίεστρο και ένα μαρκαδοράκι. Τους ζητά να γράψουν στη μία άκρη από το γλωσσοπίεστρο το όνομά τους και από την άλλη τον τόπο που θα ήθελαν να είναι. Στη συνέχεια τους ζητά να βάλουν τα γλωσσοπίεστρα στη μολυβοθήκη. Έπειτα, κάθε μέλος της ομάδας διαλέγει τυχαία ένα γλωσσοπίεστρο και διαβάζει το όνομα και τον τόπο που είναι γραμμένο πάνω του. Αφού, τα διαβάσει ζητά να μάθει σε ποιον εκπαιδευόμενο ανήκει. Η άσκηση συνεχίζεται μέχρι να συστηθούν όλα τα μέλη της ομάδας. Στην άσκηση αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής. .

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Έχασες τη βαλίτσα σου, τι κάνεις;»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν ένα θέμα μεταξύ τους για 15 λεπτά. Για παράδειγμα, τους ρωτάει πώς θα αντιδρούσαν αν έχαναν τη βαλίτσα τους.

Ακολουθούν οι απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου: 1) *Εγώ επειδή θα πήγαινα στον προορισμό μου με ΚΤΕΛ, θα έψαχνα στην αποθήκη και αν δεν ήταν εκεί, θα έπαιρνα τηλέφωνο στα ΚΤΕΛ από τα οποία έφυγα. Ίσως να ξέχασαν να τη βάλουν μέσα.* 2) *Εγώ αν είχα λεφτά, θα αγόραζα καινούρια πράγματα. Άμα έχεις λεφτά μπορείς να κάνεις τα πάντα. Μια ανανέωση πάντα χρειάζεται! Έτσι, δεν είναι;* 3) *Εγώ θα έβαζα τις φωνές, δεν μπορώ με κάτι τέτοια!* 4) *Μου έχει συμβεί σε αεροπορική πτήση και τελικά βρέθηκε σε άλλον προορισμό! Μακάρι να είχα πάει εκεί που πήγε η βαλίτσα μου!* 5) *Μια φορά μπερδεύτηκα και πήρα έναν σάκο που έμοιαζε πολύ με τον δικό μου. Όταν πήγα στο ξενοδοχείο και τον άνοιξα, τότε κατάλαβα ότι δεν ήταν δικός μου. Ευτυχώς, μέσα είχε ένα τετράδιο, όπου στην πρώτη σελίδα έγραφε διάφορα στοιχεία επικοινωνίας*

μαζί με κωδικούς. Επικοινωνήσα με τον ιδιοκτήτη και επέστρεψα τον σάκο. Ο δικός μου βρισκόταν στην αποθήκη. 6) Εγώ θα ήθελα κάποιος να μου έπαιρνε τη βαλίτσα, να τη γέμιζε με διάφορα άλλα όμορφα πράγματα με μέρη απ' όπου έχει πάει και να μου την επέστρεφε. Δεν είναι τέλειο; 7) Εγώ μια φορά έφυγα χωρίς τη βαλίτσα μου! Όταν κάθισα για καφέ τότε τη θυμήθηκα. Νευρίασα με τον εαυτό μου, αλλά πήγα να την πάρω.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρία πράγματα που περιμένει ή προσδοκά από το εργαστήριο καθώς και να προτείνει έναν κανόνα. Για παράδειγμα: 1. Να ταξιδέψω μέσα από τις ιστορίες των άλλων. 2. Να μάθω για τόπους και ανθρώπους που δεν έχω συναντήσει. 3. Να είναι μία ευχάριστη διαδικασία. 4. Να σεβόμαστε τις ιδέες και τα λόγια του άλλου. Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποια θέλω μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται τα επικρατέστερα και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει από κάτω την υπογραφή και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Ποιο ήταν το τελευταίο ταξίδι που έκανες και πού θα ήθελες να πας και δεν έχεις πάει μέχρι τώρα;»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν ποιο ήταν το τελευταίο ταξίδι που έκαναν και πού θα ήθελαν να πάνε και δεν έχουν πάει μέχρι τώρα. Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πάρει μέρος και ο εκπαιδευτής. Ο καθένας διαβάζει αυτό που έγραψε.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: 1.Εγώ πήγα στη Ναύπακτο και θα ήθελα να πάω ξανά στο Παρίσι. Εγώ πήγα στα Καλάβρυτα και θα ήθελα να πάω στην Ισπανία. 3. Και γω πήγα στα Καλάβρυτα και θα ήθελα πολύ να πάω στην Κεφαλονιά. 4. Εγώ ζούσα για πολλά χρόνια στη Γερμανία. Τώρα θέλω να ταξιδέψω στην Ελλάδα. 5. Εγώ πήγα στο Ναύπλιο και θα ήθελα να πάω στη Ρόδο. 6. Εγώ πήγα στο Βέλγιο και το επόμενο μου ταξίδι θα ήθελα να είναι στη Ρώμη. 7. Εγώ το καλοκαίρι έμεινα στην Αθήνα και μου αρέσει να ταξιδεύω με το μυαλό μου.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: Ήξερες ότι...

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια την ταξιδιωτική λογοτεχνία

Λογοτεχνική Θεωρία

Η ταξιδιωτική γραφή είναι αινιγματική και έντονα επιδραστική (The Cambridge Companion to Travel Writing, 2002:i). Επίσης, είναι ρευστή και ευπροσάρμοστη Hooper & Youngs, 2004: 11). Και ακριβώς επειδή είναι πολύπλοκη δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί και να αποκτήσει ακριβή όρια και περιγράμματα. Σύμφωνα με το Cambridge Companion to Travel Writing (2002:10) η ταξιδιωτική γραφή είναι ένα ευρύ και συνεχώς μεταβαλλόμενο είδος. Η ταξιδιωτική γραφή περιλαμβάνει την ημερολογιακή γραφή, το δοκίμιο, την πεζογραφία, ακόμα και τις απλές και προσωπικές σημειώσεις. Αποτελείται από διάφορα επίπεδα φωνής και έχει ποικίλο λεξιλόγιο. Οι περιγραφές στην ταξιδιωτική γραφή μπορεί να περιλαμβάνουν τοπία, ενδιατήματα, είδη ένδυσης ακόμα και έργα (Anjum, 2014: 192).

Η ταξιδιωτική γραφή διακρίνεται σε οδοιπορικά, ταξιδιωτικές ιστορίες και ταξιδιωτικούς οδηγούς. Τα οδοιπορικά περιέχουν τις ταξιδιωτικές εντυπώσεις ενός περιηγητή, οι ταξιδιωτικές ιστορίες τις αφηγήσεις ενός ταξιδιώτη και οι ταξιδιωτικοί οδηγοί προτείνουν την επίσκεψη σε διάφορους τόπους και τι μπορεί να δει ή να κάνει κανείς σ' αυτούς (Basumatary, 2018: 760).

Η ταξιδιωτική λογοτεχνία δεν μπορεί να αποδώσει πιστά την πραγματικότητα ενός τόπου. Μπορεί όμως, να δημιουργήσει έναν νέο κόσμο μέσα από μία αυθεντική αισθητική και προσωπική περιγραφή. Σύμφωνα με τον Berchet (1994:15) η ταξιδιωτική λογοτεχνία έπαψε να αξιώνει την αναγνώριση ως λογοτεχνικό είδος. Έγινε η ίδια λογοτεχνία.

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: Καθαρά και δυνατά

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «Ταξιδιωτικές εντυπώσεις». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Παλαμήδι

Ήτανε τόπος ηρωικός και πένθιμος μαζί το Παλαμήδι, βράχος αγιασμένος και μαρτυρικός. Η θρησκεία του Χριστού δεν την ξέρει τη βαθιά τούτη συζυγία του θείου και του τρομερού. Όμως οι αρχέγονες θρησκείες την ξέρανε, κι η ψυχή τους ήτανε βουτηγμένη στη σπαρταριστή έκσταση της φρίκης. Ο βράχος του Παλαμηδιού, ξεκινώντας από καιρούς αμνημόνευτους, έφερε μαζί του ίσαμ' εμάς τη μυθική του την ψυχή. Δίπλα στο ερημικό εκκλησάκι του Άγ' Αντρέα, αντιφέγγισμα ιλαρό της Γαλιλαίας, στηνόταν η καρμανιόλα, επιβίωση πανάρχαιων ανθρωποθυσιών. Το λεπίδι της κρεμότανε μετέωρο πάνωθ'ε μας. Μέσα στο φως της ημέρας, στο σελάγισμα του φεγγαριού, στην αστροφεγγιά της νύχτας ή στη μαρμαρυγή του όρθρου, η αντιφεγγιά του ανακάτενε μια λάμψη κρύα, σατανική. Σαν ήτανε να γίνει θανατική εκτέλεση, κάποια βαρκούλα, λάμνοντας γλυκά πάνω στην απαλή θάλασσα του λιμανιού, κουβαλούσε από το Μπούρτζι στη στεριά το δήμιο και τους βοηθούς του. Βαθιά-βαθιά τον όρθρο, την ώρα που ο αέρας μυρίζει δροσερό χορτάρι, γινότανε κει πάνω η μαύρη τελετή. Και το λεπίδι, σφυρίζοντας στα μεσούρανα για μιαν άπιαστη στιγμή, πάγωνε με το φιδίσιο του ανάβλεμμα το άχραντο χαμόγελο του όρθρου.

Κάθε ντόπιος έχει ανέβει μια τουλάχιστον φορά στο Παλαμήδι. Είναι ντροπή να 'χεις γεννηθεί στη σκιά του, να είσαι υποταχτικός του, και να μη φιλοδόξησες ποτέ σου να το σκαρφαλώσεις. Για τα παιδιά του τόπου, τ' ανέβασμα τούτο είναι η πρώτη στη ζωή

κατάκτηση. Τα σκαλιά που φέρνουνε στην κορφή έχουν αριθμό καβαλιστικό: 999. Στοές μακριές, σερπετές, που το μάτι ξεχωρίζει κολλημένες στα πλευρά του βράχου σαν κάμπιες σταματημένες μεσοδρομίες, κρύβουνε τα σκαλιά τούτα στις περισσότερες μεριές από τα βόλια του ενδεχόμενου εχθρού. Παιδί μικρό, άκουσα κι εγώ μέσα μου την προσταγή για την ανάβαση. Έπειτα, μου το είχαν υποσχεθεί, μου το ‘ταζαν, και μονάχα που το ανέβαλαν από μέρα σε μέρα, από μήνα σε μήνα, από χρονιά σε χρονιά.

Τερζάκης, Α., (1955). *Παλαμήδι*. Νέα Εστία, ΝΗ 683 (2). σελ. 332.

Το νερό

Στην Καισαριανή, στο μοναστήρι, υπάρχει μια βρύση. Το νερό τρέχει από το στόμα κριού, αρχαία ειδωλολατρική κατασκευή, κι όσες γυναίκες πίνανε νερό απ’ το κριάρι κάνανε παιδιά και μάλιστα αρσενικά. Έτσι λέει ο μύθος, ένα πρωτότυπο μαρκάλισμα που γίνεται με το νερό. Με το νερό; Ναι, άμα βγαίνει από στόμα ζώου που έχει την ικανότητα να επισκέπτεται ολόκληρο κοπάδι προβατίνες, όλα γίνονται. Ωραία σύλληψη αρκετά παγανιστική και άκρως ρεαλιστική.

Στα βυζαντινά χρόνια όπου πνευματικοποιούνται περισσότερο τα πράγματα κάποιος καλόγερος, ίσως κι ο χρόνος —ακριβώς δεν ξέρω— έκοψε λίγο τα κέρατα του κριαριού, έτσι που να μοιάζει λίγο και αμνός. Δεν τα πολυκατάφερε, γιατί εκείνο, παρά τα κουτσουρεμένα κέρατά του, επιμένει να έχει όψη κριαριού. Όμως το νερό του αναγκαστικά έχασε τις παλιές ιδιότητες του κι έγινε αγίασμα για πάσα νόσο και πάσα μαλακία.

Στα χρόνια μας ο κριός-αμνός έμεινε ένα στολίδι και τίποτε παραπάνω, ενώ το νερό του απλώς καλό χωνευτικό νεράκι. Έτσι είναι, τελειώνουν οι μύθοι κι έρχεται η επιστήμη να εξηγήσει μερικά ανεξήγητα φαινόμενα, έρχεται η διαλεκτική και εξετάζει την αλληλοεπίδραση νερού κι επαναστατικής ψυχολογίας, έτσι κι εγώ, εξοπλισμένος με τη διαλεκτική μέχρι τα μπούνια, λέω να ερμηνέψω τη συμπεριφορά των Καισαριανιωτών τα τριάντα τελευταία χρόνια, με μπούσουλα αποκλειστικό ετούτο το νερό.

Μια ώρα δρόμο με τα πόδια από τα τελευταία σπίτια της συνοικίας δεν είναι λίγος. Φτάνει κανένας ιδρωμένος και ξεθεωμένος από τον ανήφορο και πέφτει με τα μούτρα στο νερό που, είπαμε, έχει μια συγκεκριμένη ιδιότητα: Ξεπλένει τ’ άντερα. Τί φταίει το νεράκι αν πεινάς; Τί φταίει αν δεν έχεις τι να φας; Κι όπως έχεις θέα από δω πάνω την

πολιτεία πιάτο μπρος σου, επαναστατικοποιείσαι κι ορμάς. Αυτή είναι η κατοχική περίπτωση της Καισαριανής.

Οι ξυλάδες σκάβανε να βρουν της κουμαριάς τη ρίζα. Άλλοι ψάχναν για χελώνες. Οι γυναίκες μάζευαν τα τελευταία χόρτα. Δεν είχε μείνει τίποτα επάνω στο βουνό. Μόνο μια καπαμά τσουκνίδες και δίπλα ετούτο το νερό που μόλις το ‘πινες σου έκανε το άντερο φλογέρα. Σκούριαζαν οι σουγιάδες που ‘βγαζαν τα χόρτα, αργοί οι γκασμάδες και τα πρόσωπα όλα ρουφηγμένα. Έτσι γεννιούνται οι ήρωες, οι γαϊδουροκεφαλές κι οι σφερδουκλοκεφτέδες. Όλ’ απ’ ανάγκη. Έτσι μεγαλουργούν οι τόποι κι έρχονται έπειτα κοντυλοφόροι μυθοπλάστες να σου μιλήσουν για ιδέες άπιαστες, για κόρες και θεές που κατεβαίνουν απ’ τα όρη. Τίποτε. Το στομάχι τις φέρνει, το στομάχι τις παίρνει, ιδέες νεράιδες με πρόσωπο ολοστρόγγυλο ψωμί, με μάτια κατάμαυρα ελιές, με μάγουλα ροδάκινα, με στήθη γάλα ή ρύζι. Αφηνιάζεις καθώς σου λείπουν όλ’ αυτά (πες το ιδέα, πες το Λευτεριά, το ίδιο μου κάνει), αρπάζεις τη σημαία και χύνεσαι στους δρόμους αποζητώντας καλό βόλι. Έτσι κι αλλιώς το κρύο χνώτο της πείνας από πίσω πλησιάζει. Τί μ’ έχει πιάσει και γελοιοποιώ τα πάντα; Μπορεί πάλι τα πράγματα να ‘ναι σοβαρά και το γελοίο να φωλιάζει μέσα μου. Πάντως έχοντας τάξει για σκοπό την απομυθοποίηση ορισμένων καταστάσεων δεν πρόκειται να σιάξω άλλους μύθους. Καλύτερα η γελοιοποίηση. Αν έβλεπα τα πράγματα έτσι μιας αρχής ίσως είχα γλιτώσει τις φανφάρες, τ’ άσκοπα ζήτω, τα μεγάλα λόγια κι εκείνο το «Καισαριανή μας». Γιατί «μας» κι όχι «τους»; Τί στο διάβολο συμβόλαιο ιδιοκτησίας υπογράψαμε κι όσο κι αν φεύγει το έδαφος κάτω από τα πόδια μας, όσο κι αν βυθιζόμαστε στα σύννεφα πομπωδών φράσεων, αυτή εκεί να μας ανήκει μπάστακας;

Χάκκας, Μ. (2013). *Το νερό. Στο Μπουγιούκου Φ.* (επιμ.), Άπαντα, (235-240). Αθήνα: Κέδρος.

Τα Μοσκονήσια, η χαμένη μου πατρίδα

Γεννήθηκα στα Μοσκονήσια, στα μικρά, κρυμμένα κι άγνωστα αυτά νησάκια, τα χωμένα κάπου απόμερα μέσα στον κόρφο τον Αδραμυτινό και που μοιάζουν ένα μαδημένο τριαντάφυλλο σκορπισμένο από το ερωτεμένο χέρι του δασωμένου Πίνδασου στα πόδια της Ίδης.

Στην αρχαιότητα αυτά τα σκόρπια νησάκια λεγότανε Εκατόνησα. Αν και δεν είναι ακριβώς εκατό, όμως είναι τόσα πολλά που καταντούν αμέτρητα. Το πιο μεγάλο απ' όλα, κατάφυτο, κατοικημένο, κλείνει το λιμάνι του Αϊβαλιού ολούθες αφήνοντας μονάχα δυο στενά περάσματα και κάνοντάς το έτσι που να μοιάζει περισσότερο με λιμνοθάλασσα (όπως ήταν κι αληθινά πριν ανοίξουν το μπουγάζι) παρά με λιμάνι. Κι όμως κι αυτό το νησί που 'ναι τόσο μικρό στη μέση, που σ' ένα τέταρτο πηδάς στην άλλη θάλασσα, τα «βορινά», που όταν το πιάνει ο αγέρας θαρρείς και τα κύματα θα το πηδήσουν, στους άλλους καιρούς είναι απάνεμο. Το χειμώνα συμμαζεύεται θαρρείς σοβαρό, όπως είναι σκεπασμένο από λινόφυλλο και πεύκα που κατεβαίνουν ως τη θάλασσα. Μα την άνοιξη στέλνει δυο μίλια μακριά τις μυρουδιές του από άγρια τριαντάφυλλα, αιγοκλήματα και ρείκη στους ναύτες που ταξιδεύουν. Η πολιτεία του, όπως και του Αϊβαλιού είναι τώρα αντικριστά χωμένες μέσα στο κλειστό αυτό λιμάνι. Εδώ μέσα μπαίνει κανένας αργά, όπως και στο μπουγάζι της Πόλης. Οι αντικρινές στεριές εδώ είναι πολύ πιο κοντά, αφήνοντας σαν πέραςμα ένα μακρύ ποτάμι από θάλασσα με νερά άβαθα, εκτός από ένα βαθύ αυλάκι που ανοίχτηκε στα 1870 με φαγάνες. Από αυτό το αυλάκι που δεν έχει πλάτος περισσότερο από 25-30 μέτρα και που το καθορίζουν κάθε τόσο φαράκια άσπρα κι άσπρες τσαμαδούρες, σα γλάρος περνάει ανάμεσα το πλοίο.

Δούκας, Στρ. (1983). Τα Μοσκονήσια, η χαμένη μου πατρίδα. Η λέξη, 24, σελ. 459-460.

[Μόσχα]

Γυρίζω, και δε χορταίνω να βλέπω το πολύχρωμο, πολύσπερμο τούτο χάος-τη Μόσχα. Πριν να μοχτήσω να βρω τι κρύβεται πίσω από τη γοητευτική τούτη επιφάνεια, ας αφήσω τα μάτια μου με αφέλεια κι αναγαλλίαση παιδιού να χαρούν το αναπάντεχο όραμα.

Ας περπατήσουμε λίγο, ας κάμουμε ένα γύρο στη Μόσχα. Ο μπολσεβίκος θυρωρός του ξενοδοχείου σκύβει και μας βάζει τις γαλόσες, σα να εξακολουθούσαν ακόμα να υπάρχουν αφεντικά και δούλοι. Κάνει κρύο, ρίχνει χιονόνερο. Τα στρουθιά κι αλεπούδες έχουν καταφύγει στις ζεστές φωλιές τους, όμως χιλιάδες αλητόπουλα στη Μόσχα δεν έχουν καλύβι να μπουν να ζεσταθούν. Οι μικροί ετούτοι προλετάριοι, με κοιτάζουν να περνώ, τυλιγμένος με τη γούνα, χωρίς καμιά διαμαρτυρία· μα

παρηγοριέμαι με το στοχασμό πως γρήγορα θα μεγαλώσουν, πιο γρήγορα απ' όλα τα παιδιά του κόσμου, και θα ζητούσαν και θα πάρουν τη γούνα μου. Ένας καλοντυμένος ακόμα κύριος, με παλιά ξεφτισμένη γούνα, αψηλός, δυσκολολύγιστος γέρος, παλιός αφέντης, στέκεται στη γωνιά του ξενοδοχείου και πουλάει μιαν κεχριμπαρένια πίπα. Άξαφνα, από το αντικρινό πεζοδρόμι ένας άλλος γέρος τον είδε, τσαλαβουτάει στις λάσπες και πάει, τον χαιρετάει με συγκίνηση, του σφίγγει και τα δυο χέρια, τον ρωτάει, τον ξαναρωτάει· κι ο ξεπεσμένος άρχοντας χαμογελάει ήσυχα, αγαθά και λέει, ξαναλέει την περίφημη λέξη, τη γιομάτη παλιά ρούσικη ψυχή:

-Νιτσεβό! Νιτσεβό! (Δεν πειράζει!).

«Υπάρχει μια πληγή στην Ιστορία μεγαλύτερη από τη δόξα-μαντίλι φιλημένο από εκατομμύρια χείλια.-Στη Μόσχα, στο ανθρώπινο δάσο-όπου σωριάζονται οι ιδέες, - δέντρα καμένα από τον κεραυνό, και τα λόγια σαν ξεραμένα φύλλα...» δεν ξέρω πώς θυμήθηκα τα λόγια του μυστικόπαθου Ρούσου ποιητή Κλούγιεφ και τα μουρμούριζα φεύγοντας μακριά από τους δυο ξεπεσμένους αρχόντους.

Καζαντζάκης, Ν. (2013). *Ταξιδεύοντας-Ρουσία*, Μαθιουδάκης, Ν. (επιμ.). Αθήνα: Έθνος, σελ. 46-47.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα:

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 100-300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος. Θέμα του κειμένου είναι οι ταξιδιωτικές περιηγήσεις.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα Κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 7

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 3

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: Δείξε μου το καλύτερο

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της Έλενας Τζουανοπούλου με τίτλο *κι Αύριο μέρα είναι!*

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί Ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την

παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

14. «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Σκοπός του εργαστηρίου είναι να μιλήσουμε για την πλοκή και να γράψουμε για γεγονότα περιστατικά, επεισόδια και συγκρούσεις με πρωταγωνιστές τους ηλίθιους.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. πλοκή		
	2. πυραμίδα Freytag		
Ικανότητες:	1. εφαρμογή γνώσεων στα παραγόμενα κείμενα		
	2. δημιουργία κειμένων με πλοκή		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. συνεργασία, συζήτηση		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Πού ζεις;»: βιωματική άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Ο ηλίθιος»: δραστηριότητα ενεργοποίησης, δυναμικής ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Η μαγική δύναμη ενός ηλίθιου»: δραστηριότητα	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας,	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου

έκφρασης		συζήτηση.	
Ήξερες ότι: «Πλοκή και πυραμίδα του Freytag»	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για την πλοκή και για την πυραμίδα του Freytag.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων»: βίντεο	5 λεπτά	Χαλάρωση, έμπνευση, γέλιο, λογοτεχνικός εγγραμματισμός, το χιούμορ βρίσκεται παντού.	Τ.Π.Ε
«Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο	Βιωματική Άσκηση

		εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Πού ζεις;»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τα μέλη της ομάδας και τους ζητά να πουν τα ονόματά τους και να περιγράψουν τη χώρα και τον τόπο, όπου ζουν. Στην άσκηση αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Ο ηλίθιος»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτή ζητάει από τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν ένα θέμα μεταξύ τους για 15 λεπτά. Για παράδειγμα, τους ρωτάει πότε ήταν η τελευταία φορά που συνάντησαν στην καθημερινή τους ζωή έναν ηλίθιο και πώς τους επηρέασε ο άνθρωπος αυτός.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το

ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Η μαγική δύναμη ενός ηλίθιου»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν μερικές προτάσεις. Όλοι πρέπει να ξεκινούν με τη φράση: «Η μαγική δύναμη ενός ηλίθιου». Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να συμμετέχει και ο εκπαιδευτής. Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει το δικό του ορισμό για τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνει ένας ηλίθιος άνθρωπος.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: 1. Η μαγική δύναμη ενός ηλίθιου είναι να σου χαλάει τη μέρα. 2. Η μαγική δύναμη ενός ηλίθιου είναι να μην τον νοιάζει αυτό που θα πει. 3. Η μαγική δύναμη ενός ηλίθιου είναι ότι καταφέρνει να ζει ευτυχισμένος πατώντας πάνω στους άλλους. 4. Η μαγική δύναμη ενός ηλίθιου είναι να ανακατεύεται σε ξένες υποθέσεις. 5. Η μαγική δύναμη ενός ηλίθιου είναι να περιπλέκει τα πράγματα και να κάνει ακόμα και τα πιο απλά δύσκολα.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίας για την πλοκή και την πυραμίδα του Freytag.

Λογοτεχνική θεωρία: Η πλοκή είναι ένας αόριστος όρος και κάθε προσπάθεια ορισμού πιθανόν να είναι ημιτελής. Ωστόσο, η κατανόηση της πλοκής είναι πολύ σημαντική για τον προσδιορισμό της δομής, της ενότητας και της κατεύθυνσης μίας ιστορίας. Η πλοκή είναι ο βασικός σχεδιασμός των γεγονότων ή των περιστατικών, που συνθέτουν μία ιστορία. Τα γεγονότα/ τα περιστατικά περιλαμβάνουν ενέργειες, πράξεις, που επιφέρουν αλλαγές στις συμπεριφορές των χαρακτήρων ή αλλαγές στην κατάστασή τους. Οι πράξεις ενός χαρακτήρα είναι οι ενέργειες, τα λόγια, οι σκέψεις, τα συναισθήματα και οι αντιλήψεις του. Τι σκέφτεται, τι αισθάνεται ή τι κάνει ένας χαρακτήρας και πώς αυτό προκαλεί μια αλλαγή στα αφηγηματικά γεγονότα είναι ένα θέμα πλοκής. Σε γενικές γραμμές, ένας χαρακτήρας είναι το αντικείμενο πράξεων του. Και οι πράξεις του αυτές επιφέρουν αλλαγές στην πλοκή. Η πλοκή όμως, δεν αποτελείται μόνο από πράξεις. Αποτελείται επίσης από συμβάντα. Όπως υποδηλώνει ο όρος, τα συμβάντα είναι γεγονότα που συμβαίνουν σε έναν χαρακτήρα ή που εξελίσσονται σε έναν τόπο (Chatman, 1978: 44-45). Σε μία ιστορία η πλοκή και ο χαρακτήρας αλληλοσυνδέονται.

Σύμφωνα με έναν άλλον ορισμό πλοκή είναι η ακολουθία κάποιων συμβάντων ή γεγονότων, τα οποία συνθέτουν μία ιστορία. Μέσω αυτών συνήθως αποκαλύπτεται ο χαρακτήρας ενός ήρωα· λόγια, σκέψεις, πράξεις (Perrine, 1974:41). Επίσης, πλοκή είναι το σχέδιο, η φόρμα, που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας για να σχεδιάσει μία ιστορία. Το σχέδιο αυτό αποτελείται από διαδοχικά γεγονότα σε χρονολογική ή και όχι σειρά, τα οποία οδηγούν σε αλληλένδετες και αιτιώδεις σχέσεις μεταξύ τους. Ακόμη, ως πλοκή χαρακτηρίζεται και η ίδια ιστορία. Μία ιστορία εμπεριέχει ακολουθίες γεγονότων και κάθε ακολουθία αποτελείται από γεγονότα και συμβάντα, που συνδέονται μεταξύ τους με τη σχέση του αιτίου και του αποτελέσματος. Ένα συμβάν δηλαδή, μπορεί να προκάλεσε την εμφάνιση άλλων (Stanton, 1965:14).

Η πλοκή αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία: τα γεγονότα, τις συγκρούσεις και την κορύφωση. Τα γεγονότα συναντούνται στην αρχή μίας ιστορίας, οι συγκρούσεις στη μέση και η κορύφωση στο τέλος (Kenney, 1966: 13).

Το 1893 ένας γερμανός μελετητής, ο Gustav Freytag, αναγνώρισε την έκθεση, την αύξηση της δράσης, την κλιμάκωση, την πτώση της δράσης και τη λύση ως δομικά στοιχεία μίας αφήγησης (Griffith, 2006). Ο Freytag υποστήριξε επίσης, ότι αυτά τα στοιχεία μπορούν να απεικονιστούν στο διάγραμμα μίας πυραμίδας. Η πυραμίδα αυτή

ονομάστηκε πυραμίδα του Freytag. Γενικά, η Πυραμίδα του Freytag προσφέρει την οπτική ανάλυση μιας αφήγησης, ενώ παράλληλα εξηγεί και την πλοκή της.

Αναλυτικότερα, η έκθεση είναι το πρώτο δομικό στοιχείο. Σε αυτό ο συγγραφέας εισάγει τους χαρακτήρες και δίνει κάποιες βασικές πληροφορίες για το τι συνέβη μέχρι το σημείο που αρχίζει η ιστορία. Η αύξηση της δράσης είναι το δεύτερο δομικό στοιχείο και εκείνο το σημείο, όπου ξεκινάει η σύγκρουση λόγω ενός συμβάντος. Κλιμάκωση είναι το τρίτο δομικό στοιχείο. Σε αυτό παρατηρείται μία ακολουθία γεγονότων με μεγάλη ένταση, η οποία προκαλεί το μεγαλύτερο ενδιαφέρον του αναγνώστη. Η πτώση της δράσης είναι το τέταρτο δομικό στοιχείο. Αποτελείται από μία σειρά γεγονότων, τα οποία οδηγούν στο τέλος της ιστορίας. Η λύση είναι το πέμπτο και τελευταίο δομικό στοιχείο της Πυραμίδας του Freytag. Σε αυτό επέρχεται η λύση του προβλήματος.

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

[Ηλίθιοι και εξουσία]

Όπως όλα τα ανθρώπινα όντα, έτσι και οι ηλίθιοι άνθρωποι παρουσιάζουν τεράστιες διακυμάνσεις αναφορικά με τη δυνατότητά τους να επηρεάζουν τους συνανθρώπους τους. Ορισμένοι ηλίθιοι άνθρωποι υπό φυσιολογικές συνθήκες προκαλούν μόνο περιορισμένες ζημιές, ενώ άλλοι καταφανώς επιτυγχάνουν να προκαλούν ανείπωτες και εκτεταμένες καταστροφές όχι απλά σε ένα ή δύο άτομα αλλά σε ολόκληρες κοινότητες ή κοινωνίες. Το καταστρεπτικό δυναμικό του ηλίθιου ατόμου συναρτάται από δύο κύριους παράγοντες. Πρώτα απ' όλα, εξαρτάται από το γενετικό παράγοντα. Μερικά άτομα κληρονομούν δόσεις του γονιδίου της ηλιθιότητας στην αριστοκρατία της ομάδας τους. Ο δεύτερος παράγοντας που καθορίζει το δυναμικό ενός ηλίθιου ατόμου

σχετίζεται με την ισχύ και τις ευθύνες της θέσης που καταλαμβάνει στην κοινωνία. Μεταξύ των γραφειοκρατών, των στρατηγών, των πολιτικών και των αρχηγών κρατών είναι αρκετά εύκολο να εντοπιστούν εξαιρετικά παραδείγματα, ουσιαστικά, ηλίθιων ανθρώπων, των οποίων η καταστροφική δυνατότητα είχε (ή έχει) αυξηθεί τρομακτικά λόγω της θέσης εξουσίας που κατείχαν (ή κατέχουν). Δε θα πρέπει εδώ να παραβλέψουμε και τους θρησκευτικούς αξιωματούχους.

Το ερώτημα, που συχνά εγείρουν οι λογικοί άνθρωποι, είναι πώς και γιατί τα ηλίθια άτομα καταφέρνουν να καταλάβουν υπεύθυνες θέσεις εξουσίας.

Η τάξη και οι κάστες ήταν οι κοινωνικές ρυθμίσεις που σταθερά ευνοούσαν την προώθηση ηλίθιων ατόμων σε θέσεις εξουσίας, στις περισσότερες κοινωνίες πριν από τη βιομηχανική επανάσταση. Η βιομηχανία ήταν ένας ακόμη παράγοντας που συνέτεινε στην επιδείνωση του φαινομένου. Στο σύγχρονο εκβιομηχανισμένο κόσμο, οι τάξεις και οι κάστες έχουν ξεορκιστεί τόσο ως λέξεις, αλλά και ως έννοιες, και η θρησκεία φθίνει. Αλλά αντί για τάξεις και κάστες έχουμε πολιτικά κόμματα και γραφειοκρατεία, και αντί για θρησκεία έχουμε δημοκρατία. Σε ένα δημοκρατικό σύστημα, οι βουλευτικές εκλογές είναι ένα αποτελεσματικότερο εργαλείο για να διασφαλιστεί σταθερό το ποσοστό *η* μεταξύ των ισχυρών. Πρέπει να μην ξεχνάμε πως, σύμφωνα με το Δεύτερο Βασικό Νόμο, ένα ποσοστό *η* του εκλογικού σώματος είναι ηλίθιοι άνθρωποι και οι εκλογές παρέχουν σε όλους μία θαυμάσια ευκαιρία για να βλάψουν όλους τους υπόλοιπους χωρίς να κερδίσουν το παραμικρό από τις ενέργειές τους. Το επιτυγχάνουν συμβάλλοντας στη συντήρηση του ποσοστού *η* μεταξύ αυτών που κατέχουν την εξουσία.

Cirolla, C., M. (2011). *Οι βασικοί νόμοι της ανθρώπινης ηλιθιότητας*, Πολυκανδριώτης, Γ. (μτφρ.), Παναγιωτοπούλου, Κ. (επιμ.). Αθήνα: Κέδρος, σελ. 57-59.

[Η βλακεία]

Προς τι η έκπληξη; Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει τίποτα πιο ηλίθιο από το να ξαφνιαζόμαστε από τη βλακεία και, γενικά (και ετυμολογικά), ηλίθιος (*stupidus*) είναι αυτός που εκπλήσσεται (*stupirsi*). Επομένως, ηλίθιος είναι πάνω απ' όλα ο προαναφερθείς θρύλος της φιλοσοφίας που γεννιέται από το θάμβος, μια απορημένη στάση και μια καχύποπτη προδιάθεση που δεν υπόσχονται κατ' ανάγκη κάποια

λύτρωση (θα επανέλθω στο θέμα αυτό στο τέταρτο κεφάλαιο, όπου θα εξετάσω τη διαλεκτική του βλακισμού). Πράγματι, ηλίθιος είναι αυτός που κάνει τον ηλίθιο, σύμφωνα και με την ετυμολογία της μαμάς του Φόρεστ Γκαμπ, η οποία εννοεί, και έχει δίκιο, ότι η βλακεία είναι μια συμπεριφορά, όπως, για παράδειγμα, το να πέσεις στο πηγάδι χαζεύοντας τα αστέρια, ασχέτως αν πρόκειται για συμπεριφορά αυθεντική ή προσποιητή (όπως στο ρητό «κάνε το κορόιδο για να τη βγάλεις καθαρή»).

Τι έλεγε λοιπόν ο παραφρασμένος μας Σόπενχάουερ; «Ο κόσμος είναι γεμάτος μαλάκες». Ίδού η αποκάλυψη των Μπουβάρ και Πεκισέ στον Φλομπέρ, ιδού τι μας αποδεικνύει η ψυχολογία της σκέψης, η οποία μας μιλά για μια ανθρωπότητα διαμορφωμένη στις σαβάνες και εκσφενδονισμένη, σε καιρούς εξελικτικά εξωφρενικούς, σε κοινοβούλια, σε πανεπιστήμια και σε εταιρίες. από την αρχηγία των ενόπλων δυνάμεων μέχρι τα πιο ταπεινά κλιμάκια της δημόσιας διοίκησης, η παρουσία αυτή γίνεται αισθητή, και όχι σε αμιγώς θεωρητική μορφή, αλλά δραστήρια, ταραχώδη, πυρετική.

Το γεγονός ότι ο άνθρωπος αποδεικνύεται τόσο πρόθυμος να κινητοποιηθεί, ορμώμενος από τις πιο διαφορετικές αιτίες (μια κήρυξη πολέμου, μια καλλιτεχνική εγκατάσταση, έναν αγώνα ποδοσφαίρου ή ένα μέιλ), δείχνει ότι περισσότερο η κίνηση παρά ο στοχασμός, και η κατανόηση που μπορεί ενδεχομένως να προκύψει, αντιστοιχεί στη βαθιά φυσική κλίση ενός πιθήκου που άρχισε κάποτε να τρέχει στις σαβάνες και έκτοτε δεν έχει σταματήσει, μολονότι έχει δώσει και άλλες ονομασίες σε αυτή την κίνηση και την έχει ενισχύσει με τεχνικά μέσα. αυτήν ακριβώς την αταβιστική κατάσταση αναβιώνει ο Φόρεστ Γκαμπ όταν κερδίζει τον εθνικό θαυμασμό ξεκινώντας να διατρέξει ολόκληρες τις Ηνωμένες Πολιτείες. Έτσι δεν λέει η παροιμία; «Όποιος δεν έχει μυαλό έχει πόδια».

Ferraris, M. (2018). Η βλακεία είναι σοβαρή υπόθεση, Γούλα, Κ. (μτφρ.). Αθήνα: Κέδρος, σελ. 33-35.

Σκέψεις για τον «ΗΛΙΘΙΟ» του Ντοστογιέφσκι

Τι είναι αυτό που κάνει αυτόν «ηλίθιο» τόσο απαράδεκτο στον κόσμο των άλλων ανθρώπων; Γιατί κανείς δεν τον καταλαβαίνει, παρά το γεγονός ότι σχεδόν όλοι τον αγαπούν κατά κάποιο τρόπο, σχεδόν όλοι βρίσκουν την καλοσύνη του συμπαθητική, πραγματικά συχνά παραδειγματική; Τι είναι αυτό που κάνει, τον άνθρωπο αυτόν της μαγείας, και ξεχωρίζει από τους άλλους, τους καθημερινούς ανθρώπους; Γιατί έχουν δίκιο όταν τον απορρίπτουν; Γιατί πρέπει να το κάνουν αυτό, αναπόφευκτα; Γιατί δεν είναι δυνατόν παρά να συμβαίνουν όλα μαζί του όπως και με τον Ιησού, που στο τέλος εγκαταλείφθηκε όχι μόνο από τον κόσμο αλλά και από όλους όσους τον είχαν ακολουθήσει;

Ο λόγος είναι ότι ο τρόπος σκέψης του «ηλίθιου» είναι διαφορετικός από αυτόν των άλλων ανθρώπων. Όχι ότι σκέφτεται λιγότερο λογικά ή μ' ένα περισσότερο παιδικό και συσχετιστικό τρόπο απ' ότι εκείνοι-δεν είναι αυτό. Ο τρόπος σκέψης του είναι αυτός που αποκαλώ «μαγικός». Αυτός ο πράος «ηλίθιος» απόλυτα αρνείται τη ζωή, τον τρόπο σκέψης και συναισθήματος, τον κόσμο και την πραγματικότητα των άλλων ανθρώπων. Η πραγματικότητά του είναι κάτι εντελώς διαφορετικό από τη δική τους. Η πραγματικότητά τους στα μάτια του δεν είναι τίποτ' άλλο από μια σκιά, και είναι βλέποντας και απαιτώντας μία εντελώς καινούργια πραγματικότητα που μεταβάλλεται σε εχθρό τους.

Η διαφορά δεν έγκειται στο ότι οι άλλοι ιδιαίτερα εκτιμούν τη δύναμη, το χρήμα, την οικογένεια, το κράτος και άλλες αυτού του είδους αξίες, ενώ αυτός όχι. Δεν πρόκειται για το ότι αυτός αντιπροσωπεύει το πνευματικό στοιχείο και εκείνοι το υλιστικό, ή όπως αλλιώς θα ήθελε να το διατυπώσει κανείς αυτό. Αυτό δεν είναι το θέμα. Και για τον «ηλίθιο» υπάρχει ο κόσμος της ύλης, είναι έτοιμος ν' αναγνωρίσει τη σημασία αυτών των πραγμάτων όσο και αν τα παίρνει λιγότερο στα σοβαρά. Ούτε είναι το αίτημά του, το ιδανικό του, ένα ασκητικό Ινδουϊστικό ιδανικό, το να νεκρωθεί κανείς ως προς αυτόν τον κόσμο των φαινομενικών πραγματικοτήτων προς χάριν ενός πνεύματος που αρκείται στον εαυτό του και έχει πεισθεί ότι αυτό και μόνο αποτελεί την πραγματικότητα.

Εσσε, Ερ. (1982). Σκέψεις-Δοκίμια, Ησαΐα, Ν. (μτφρ.). Αθήνα: Νεφέλη, σελ. 158-160.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 100 έως 300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν τη λογοτεχνική θεωρία γύρω από την πλοκή. Θέμα του κειμένου είναι: «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων».

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 5

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 3

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της *Αριάδνης Γράψα με τίτλο «Ο ηλίθιος του χορού»*.

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

15. «Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Σκοπός του εργαστηρίου αυτού είναι να διδαχθούν τα τυπικά στοιχεία ενός παραμυθιού με απώτερο σκοπό τη συγγραφή.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. τυπικά στοιχεία ενός παραμυθιού		
	2. συγγραφή παραμυθιού		
Ικανότητες:	1. παρατήρηση		
	2. αφήγηση		
Στάσεις:	1. συνεργασία		
	2. επικοινωνία		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Μια φορά κι έναν καιρό...»	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Σε έναν τόπο μακρινό»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Αν ήμουν...»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου

Ήξερες ότι: Θεωρητικά στοιχεία για το παραμύθι και προτεινόμενες ασκήσεις.	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για το παραμύθι.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
Καθαρά και δυνατά: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Μια φορά κι έναν καιρό...»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & δεν μου άρεσε:» Δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Μια φορά κι έναν καιρό...»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους συμμετέχοντες σε αυτό το εργαστήριο. Στη συνέχεια, τους ζητά να συστηθούν μεταξύ τους. Πρώτος συστήνεται ο εκπαιδευτής. Λέει «Μια φορά κι έναν καιρό ήταν...» και συμπληρώνει την πρόταση με το όνομα του. Με τη φορά του ρολογιού οι συμμετέχοντες συστήνονται με τον ίδιο τρόπο χρησιμοποιώντας μια τυπική αρχή που συναντάει κανείς στα παραμύθια. Ο εκπαιδευτής έχει γράψει στον πίνακα τις τυπικές αρχές ενός παραμυθιού και ο κάθε συμμετέχοντας διαλέγει μία από αυτές: «Μια φορά ήταν..., Έναν καιρό ήταν..., Πριν από πολλά χρόνια ήταν..., Κάποτε ήταν..., Μια μέρα/μια νύχτα ήταν..., Τότε που ήταν..., Αμα άρχισαν τα κρύα/οι βροχές/οι ζέστες ο/η...»

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Σε έναν τόπο μακρινό...»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν ένα θέμα μεταξύ τους για 15 λεπτά. Για παράδειγμα, τους ρωτάει. Αν ήσασταν ήρωες ενός παραμυθιού, σε ποιον τόπο μακρινό θα εξελισσόταν; Περιγράψτε τον τόπο αυτόν με λίγες λέξεις χρησιμοποιώντας όσα πιο πολλά επίθετα και ουσιαστικά μπορείτε.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν: Σε έναν τόπο μακρινό ήταν πάνω σε ένα ψηλό βουνό ένα και μοναδικό σπίτι. Το σπίτι αυτό ήταν φτιαγμένο από πέτρα και ξύλο. Είχε μια καφετιά πόρτα πολύ βαριά και πέντε κλειδαριές. Κάθε κλειδαριά άνοιγε με ένα διαφορετικό κλαδί του δέντρου. Όταν άνοιγε αυτήν η πόρτα έβλεπες μπροστά σου έναν καταρράκτη. Για να περάσεις αυτόν τον καταρράκτη έπρεπε να πεις το μαγικό ξόρκι: «Λούσε με στεγνό». Κι όποιος κατάφερνε να τον περάσει βρισκόταν μπροστά σε μία αχνιστή κατσαρόλα με φασολάδα, ένα τηγάκι με μοσχομυριστά λουκάνικα και μια

τσαγιέρα γεμάτη ζεστό και φρέσκο τσάι. Στο σπίτι αυτό έμενε ένας αετός. Όσοι ορειβάτες είχαν προσπαθήσει να μπουν, δεν τα κατάφεραν.»

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Αν ήμουν...»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής σε ένα μικρό βάζο τοποθετεί χαρτάκια post-it όσα και οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου. Σε καθένα από τα χαρτάκια γράφει διάφορες ηρωίδες και διάφορους ήρωες που συναντάει κανείς σε ένα παραμύθι όπως: νεράιδα, δράκος, γίγαντας, βασιλιάς, πρίγκιπας, πριγκίπισσα, έμπορος, γριά, φίδι, τζίνι, κλειδί. Στη συνέχεια, ζητάει από τους συμμετέχοντες να τραβήξουν από ένα χαρτάκι. Τους μοιράζει κόλλες A4 και μολύβια και τους παρακινεί να συνεχίσουν τη φράση «Αν ήμουν...» σύμφωνα με αυτό που τους έτυχε στο χαρτάκι. Όταν γράψουν όλοι, ο καθένας διαβάζει το δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν:

Αν ήμουν νεράιδα, θα χάριζα στο κορίτσι που ονειρευόταν δίπλα από το παράθυρο ένα εισιτήριο να πετάξει μακριά και να λείψει όσες μέρες θέλει. Στο ταξίδι της αυτό θα δοκίμαζε νέες γεύσεις, θα επισκεπτόταν μουσεία, θα χόρευε, θα γνώριζε καινούριο κόσμο, θα κοιμόταν σε ένα καθαρό κι όμορφο δωμάτιο, θα πήγαινε για ψώνια, θα αγόραζε βιβλία και παπούτσια και κάθε βράδυ θα περπατούσε σε πλακόστρωτα δρομάκια με λαμπιόνια.

Αν ήμουν δράκος θα έψηνα μπρόκολα και κουνουπίδια με τη φωτιά μου. Θα είχα μεγάλα χωράφια με αυτά και δεν θα άφηνα τα σκουλήκια να τα πειράζουν. Όποιος ερχόταν να πάρει κανένα στα κρυφά, θα τον έβαζα να το βράζει και να παρασκευάζει άρωμα με το ζουμί τους. Αν κατάφερνε κανένας να κάνει το πιο ωραίο άρωμα, τότε εγώ ο ξακουσμένος δράκος θα του χάριζα τα χωράφια μου. Ποιος όμως μπορεί να κάνει άρωμα από μπρόκολο και κουνουπίδι που να μυρίζει ωραία;

Αν ήμουν γίγαντας θα καθόμουν πάνω σε έναν βράχο στην ακροθαλασσιά. Όποιος ζήλευε το κύμα της και τη χάρη της, θα τον έστελνα να μου βρει το πιο μεγάλο κοχύλι. Αν έβρισκε το κοχύλι, θα τον έστελνα να βρει ένα μαργαριτάρι. Αν έβρισκε το μαργαριτάρι, θα τον έστελνα να βρει ένα κοράλλι. Αν έβρισκε και το κοράλλι, τότε εγώ ο γίγαντας θα γινόμουν ψάρι και θα βουτούσα μέσα στη θάλασσα. Αλλά ποιος να τα βρει όλα αυτά, όταν η θάλασσα είναι γεμάτη πλαστικά!

Αν ήμουν βασιλιάς θα καθόμουν πάνω σε μια πιατέλα γεμάτη μπισκότα. Κάθε μπισκότο θα είχε μέσα του κρυμμένη μια συμβουλή για τη ζωή. Όποιος κατάφερνε να τηρήσει τη συμβουλή, τότε εγώ θα του εξασφάλιζα την ευτυχία.

Αν ήμουν πρίγκιπας, θα μάθαινα σε όλα τα κορίτσια να αγαπούν τον εαυτό τους για αυτό που είναι. Θα τα μάθαινα να μην ντρέπονται που φοράνε γυαλιά, θα τα μάθαινα να αγκαλιάζουν το σώμα τους, θα τα συμβούλευα να μην στεναχωριούνται, θα τα προέτρεπα να βρουν την κλίση τους, θα τα έλεγα να ανοίξουν τα φτερά τους να πετάζουν.

Αν ήμουν πριγκίπισσα, θα ζούσα σε μια λίμνη με πάπιες. Κάθε πάπια κάτω από τα φτερά θα είχε κρυμμένο και από ένα βιβλίο για κάθε τι που φοβάμαι. Κάθε βράδυ θα διάβαζα κι από ένα βιβλίο, μέχρι να ξεπεράσω όλους μου τους φόβους.

Αν ήμουν έμπορος θα πουλούσα άχρηστα πράγματα, που θα τα έκανα να φαίνονται χρήσιμα. Οι πελάτες θα έφευγαν ευτυχισμένοι με την αγορά τους, γιατί θα είχαν πιστέψει ότι όντως αγόρασαν κάτι χρήσιμο, μέχρι τη μέρα που ένας πελάτης θα έρθει να μου

πουλήσει αυτό που του είχα εγώ πουλήσει. Τι θα γίνει αν αυτό που είχα πουλήσει, μου φαινόταν χρήσιμο και η τιμή για να το πάρω απλησίαστη; Τι θα έπρεπε να δώσω

Αν ήμουν γριά θα έφτιαχνα ελληνικό καφέ και θα τον έπινα με την γειτόνισσα. Μια μέρα καθώς θα πίναμε τον καφέ μας, θα παρατηρούσα ότι πίσω από το αυτί της θα είχε ένα τατουάζ. Το ίδιο θα είχα και εγώ. Όταν θα τη ρωτούσα πώς το απέκτησε, θα μου έλεγε μία τρομερή ιστορία.

Αν ήμουν φίδι θα ζούσα μέσα σε ένα κουτί. Κάθε φορά που κάποιος θα έλεγε ένα ψέμα, εγώ θα έβγαινα από το κουτί και θα τον τσιμπούσα. Θα ρουφούσα τα ψέματά του τα ίδια και θα του μάθαινα να λέει μόνο αλήθειες. Μια μέρα θα είχα ρουφήξει τόσα ψέματα, που θα γινόμουν ο μεγαλύτερος ψεύτης του κόσμου, αν δεν...

Αν ήμουν κλειδί θα ήμουν η λύση για όλα τα προβλήματα. Εσωτερικά, εξωτερικά. Όλα. Ο άνθρωπος που με είχε στο συρτάρι του, δεν ήξερε ότι με έχει στην κατοχή του. Μια μέρα καθώς καθάριζε τα συρτάρια του με βρήκε και με κρέμασε στον τοίχο κι ο τοίχος αμέσως έπεσε. Ύστερα με έβαλε σε έναν άλλον τοίχο. Και εκείνος ο τοίχος έπεσε. Και σε έναν άλλον και σε έναν άλλον. Όσπου ο άνθρωπος αυτός βρέθηκε στη μέση ενός δρόμου.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίας για το παραμύθι

Λογοτεχνική θεωρία:

Το παραμύθι ως λογοτεχνική αφήγηση με κύρια χαρακτηριστικά τη χρηστικότητα του λόγου και τη συμπύκνωση νοήματος, οφείλει την αλληγορική του λειτουργία στην καταγωγή του από τον μύθο, μέσω της μεταφορικής και συμβολικής αναπαράστασης δράσεων και λόγων που μας επικοινωνεί και που κατά κανόνα συγκροτούν ένα σύντομο αφήγημα (Ακριτόπουλος, 2013: 103).

Το λαϊκό παραμύθι αποτελείται από κάποια συγκεκριμένα και επαναλαμβανόμενα μοτίβα. Τα μοτίβα αυτά κατέγραψε και ανάλυσε ο Ρώσος Ακαδημαϊκός Vladimir Propp. Ένα παραμύθι ξεκινά συνήθως με κάποια αρχική κατάσταση: τα μέλη μιας οικογένειας απαριθμούνται ή ένας ήρωας (π.χ. ένας στρατιώτης) εισάγεται απλώς με

την αναφορά του ονόματός του ή με την ένδειξη της ιδιότητάς του. Παρόλο που η ιδιότητα ενός ήρωα δεν είναι μια λειτουργία, είναι ωστόσο ένα σημαντικό μορφολογικό στοιχείο. Μετά τη δήλωση της ιδιότητας ενός ήρωα ακολουθούν οι παρακάτω λειτουργίες (Propp, 1928:13-44): 1) Ένα μέλος της οικογένειας φεύγει από το σπίτι: α) μεγαλύτερα σε ηλικία μέλη που απουσιάζουν, γονείς που φεύγουν για δουλειά, ένας πρίγκιπας που φεύγει για ένα μακρινό ταξίδι και αφήνει τη γυναίκα του στη φροντίδα άλλων, ένας έμπορος που πάει σε μακρινές χώρες β) απουσία λόγω θανάτου των γονέων, γ) μικρότερα σε ηλικία μέλη που απουσιάζουν, έχουν πάει για ψάρεμα, για βόλτα, για συλλογή τροφής. 2) Ο ήρωας απαγορεύεται να κάνει κάτι: «Δεν πρέπει να κοιτάξεις μέσα στην ντουλάπα», «Πρόσεξε μην βγει ο μικρός σου αδερφός στην αυλή». Η απαγόρευση μπορεί να εμφανίζεται με τη μορφή ενός αιτήματος ή μιας συμβουλής. Μια μητέρα προσπαθεί να πείσει τον γιο της να μην βγει για ψάρεμα λέγοντάς του πως είναι μικρός. Ορισμένες φορές στην αρχή ενός παραμυθιού αναφέρεται μία απουσία, ενώ στη συνέχεια έπεται και μία απαγόρευση. Οι απαγορεύσεις βέβαια, δεν είναι απαραίτητο να συνδέονται με μία απουσία (Μην πάρετε τα μήλα) και κάποιες φορές η απαγόρευση είναι συγκεκριμένη και εμφανίζεται με τη μορφή μίας παραίνεσης («Πάρτε μαζί σας τον αδερφό σας στο δάσος»). 3) Μία απαγόρευση παραβιάζεται: Η απαγόρευση και η παραβίαση μπορεί να λειτουργούν ζευγαρωτά. Καμιά φορά όμως, μπορεί να υπάρχει μόνο παραβίαση και όχι απαγόρευση. Για παράδειγμα οι κόρες του Τσάρου πηγαίνουν βόλτα στον κήπο και καθυστερούν να επιστρέψουν. Στην πρόταση αυτή παραλείπεται η εντολή της απαγόρευσης. Σε αυτό το σημείο μπορεί να εμφανιστεί ένας κακός με τη μορφή ενός δράκου, ενός διαβόλου, ενός ληστή ή μιας μάγισσας και να διαταράξει την ευτυχία μίας οικογένειας. 4) Ο κακός κάνει μία προσπάθεια αναγνώρισης («Ποιος θα μου πει τι έχει γίνει με τα παιδιά του τσάρου;»), το θύμα ρωτάει τον κακό ή χρησιμοποιούνται άλλα πρόσωπα για αναγνώριση. 5) Ο κακός συλλέγει πληροφορίες μέσω του διαλόγου. Πολλές φορές το πρώτο δεν προϋποθέτει το δεύτερο. Αυτό μπορεί να συμβεί μέσω μίας απρόσεκτης πράξης ενός άλλου ήρωα. Ή ο ήρωας να ομολογήσει από μόνος του ένα βαθύ και μεγάλο μυστικό. 6) Ο κακός προσπαθεί να προσεγγίσει τα θύματά του μέσω μίας μεταμφίεσης ή μεταμόρφωσης ή μέσω της πειθούς. Ακόμη, ο κακός μπορεί να χρησιμοποιήσει και άλλα μέσα εξαπάτησης ή εξαναγκασμού, όπως είναι τα μαγικά. 7) Το θύμα ενδίδει στις δόλιες ενέργειες του κακού, εμπίπτει στις μοχθηρές ενέργειες ή προχωρά σε μία συμφωνία που οδηγεί στην εξαπάτηση. 8) Ο κακός προκαλεί μία βλάβη ή έναν τραυματισμό σε ένα μέλος της οικογένειας. 9) Ένα μέλος της οικογένειας είτε στερείται είτε επιθυμεί να

αποκτήσει κάτι.10) Κυριαρχεί η ατυχία ή έλλειψη σε κάτι. Ο ήρωας καταφεύγει σε μία παράκληση ή του δίνεται μία εντολή. Μπορεί είτε να προχωρήσει είτε να εκτελέσει μία εντολή. 11) Ο ήρωας αναλαμβάνει μία αποστολή.12) Ο ήρωας αναχωρεί και εγκαταλείπει το σπίτι του.13) Ο ήρωας δοκιμάζεται, απαντά σε ερωτήσεις, μάχεται. Οι δοκιμασίες αυτές τον οδηγούν να αποκτήσει ένα μαγικό αντικείμενο ή κάποιον που θα τον βοηθάει.14) Ο ήρωας αντιδρά είτε θετικά είτε αρνητικά στη βοήθεια που θα λάβει.15) Ο ήρωας αποκτά μία μαγική βοήθεια, που την έχει λάβει ως δώρο.16) Ο ήρωας φτάνει στο αντικείμενο που αναζητεί.17) Ο ήρωας και ο κακός αναμετρούνται.18) Ο ήρωας τραυματίζεται. 19) Ο κακός εξολοθρεύεται. 20) Η κακοτυχία φεύγει ή το αντικείμενο του πόθου βρίσκεται.21) Ο ήρωας παίρνει τον δρόμο της επιστροφής. 22)Ο ήρωας καταδιώκεται. 23) Ο ήρωας γλιτώνει ή ξεφεύγει από αυτούς που τον καταδιώκουν.24) Ο ήρωας επιστρέφει στο σπίτι ή σε έναν ξένο τόπο χωρίς να είναι αναγνωρίσιμος. 25) Ένας ψεύτικος ήρωας που μπορεί να ταυτίζεται και με τον κακό καταφεύγει σε αβάσιμους χαρακτηρισμούς ή καρπώνεται τα κεκτημένα του ήρωα. 26) Μία δύσκολη δοκιμασία ανατίθεται στον ήρωα. 27) Ο ήρωας φέρνει εις πέρας τη δοκιμασία. 28) Ο ήρωας αναγνωρίζεται από κάποιο σημάδι που φέρει. 29)Ο ψεύτικος ήρωας ξεσκεπάζεται. 30)Στον ήρωα δίνεται μία νέα όψη ή αποκαθίσταται η παλιά του μορφή. 31) Ο κακός τιμωρείται.32) Ο ήρωας παντρεύεται και παίρνει τον θρόνο.

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση παραμυθιών. Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Αδερφός και η αδερφή

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν δύο φτωχά αδέρφια, ένας αδερφός με την αδερφή του. Ο αδερφός πουλούσε ξύλα κ' η αδερφή καθόταν στο σπίτι και το συγύριζε· μαγέρευε, αν είχαν τίποτε να μαγερέψουν, κι έκανε και καμμιά δουλίτσα.

Μια μέρα, την ώρα που πήγαινε το παιδί στη δουλειά του, τον βρίσκει ένας και του λέει:

-Μου πας αυτό το κρέας σπίτι;

-Το πάω, λέει το παιδί.

Πάει λοιπόν το κρέας και του δίνουν τρεις δεκάρες για τον κόπο του. Αγοράζει αυτός με δαύτες τρεις σαρδέλες, και τις πάει της αδερφής του.

-Αδερφή, της λέει, να φυλάξεις τις σαρδέλες για να τις φάμε το βράδυ με το ψωμί μας.

-Καλά, λέει το κορίτσι.

Σε κάμποσην ώρα της χτυπούν την πόρτα. Ανοίγει κι ήταν τρεις γυναίκες.

-Αχ, κοπέλα μου, της λένε, να κάτσουμε εδώ να ξαποστάσουμε λιγάκι, που είμαστε από δρόμο;

-Μετά χαράς κοπιάστε, τους λέει το κορίτσι.

Τις βάνει, μέσα τις καθίζει. Τι να τους βγάλει τώρα για να τους δώσει; Σαν δεν είχε τίποτε άλλο, παρά μονάχα τις τρεις σαρδέλες, τις βγάζει, τις καθαρίζει και τους τις δίνει με ξύδι και νερό, γιατί δεν είχε ούτε έναν κόμπο λάδι να τους βάλει από πάνω.

-Να με συμπαθάτε, λέει στις γυναίκες, μα δεν έχω τίποτε άλλο...

-Αχ, κόρη μου, της λένε εκείνες, εμείς δεν ξέρουμε πώς να σε ευχαριστήσουμε.

-Να την ξαναμοιράνωμε, λέει η μία. Εγώ τη μοιράνω να χτενίζεται και να πέφτει ψιλό μαργαριτάρι!

-Εγώ, λέει η δεύτερη, τη μοιράνω να νίβεται και να γεμίζει η λεκάνη ψάρια.

-Κι εγώ, λέει η τρίτη, τη μοιράνω να σφουγγίζεται και να γεμίζει το προσόπι ρόδα και τριαντάφυλλα.

Έφυγαν λοιπόν οι γυναίκες κι απόμεινε το κορίτσι μοναχό του.

-Για να ιδώ, λέει, αληθινά είναι αυτά που μου είπαν εκείνες; Μπα δεν βαριέσαι που θα 'ναι αλήθεια!

Πιάνει λοιπόν το χτένι να χτενίσει τα μαλλιά της, τι να δει! Να γεμίσει ο τόπος ψιλό μαργαριτάρι. Κάνει να νιφτεί, να γεμίσει η παδέλα κάτι μπαρμπούνια λαχταριστά, τόσο μεγάλα. Πιάνει να σκουπιστεί, να γεμίσει το προσόψι ρόδα και τριαντάφυλλα!

Μαζεύει το κορίτσι το μαργαριτάρι, μαζεύει τα τριαντάφυλλα, πιάνει παστρεύει τα ψάρια, τα ψήνει και τα φυλάει.

Το βράδυ που ήρθε ο αδερφός της, αντί για τις σαρδέλες που περίμενε, να ιδεί εκείνα τα ωραία ψάρια. Του ήρθε το αίμα στο κεφάλι του.

-Αδερφή, λέει του κοριτσιού, ως τα τώρα σ' αγαπούσα, από τώρα πια δεν θα σ' αγαπώ, πού τα βρήκες τα ψάρια;

-Αδερφέ μου, του λέει το κορίτσι, καλή ήμουν και καλή είμαι. Το και το.

Πιάνει δείχνει του αδερφού της τα ρόδα και τα τριαντάφυλλα και τα μαργαριτάρια. Χαρές πια εκείνος.

-Αντε από σήμερα, της λέει, γίναμε πλούσιοι!

Την άλλη μέρα λοιπόν μαζεύουν τα μαργαριτάρια σ' ένα μαντήλι και τα πάει στην πρωτεύουσα να τα πουλήσει. Εκεί που πήγε όμως να τα δώσει, δεν τον πίστευαν πως ήταν δικά του. Πού τα βρήκε αυτός ο παλιοκουρελής τα μαργαριτάρια, λένε, σίγουρα κλεμμένα θα τα έχει. Τον πάνε λοιπόν, στο βασιλόπουλο να τον δικάσουν.

-Βασιλιά μου, του λέει το παιδί, εγώ τα μαργαριτάρια δεν τα 'χω κλεμμένα, μόνο έχω μια αδερφή που, σα χτενίζεται, πέφτει ψιλό μαργαριτάρι, σαν νίβεται, γεμίζει η παδέλα ψάρια και σαν σκουπίζεται, γεμίζει το προσόψι τριαντάφυλλα και ρόδα.

-Αλήθεια; Κάνει η αδερφή σου αυτά που λες;

-Αλήθεια, βασιλιά μου.

-Ε, αν είναι έτσι, τότε να μου την φέρεις εδώ. Κι αν λες αλήθεια, θα την πάρω γυναίκα μου, είδε κι αλλιώς, θα σου πάρω το κεφάλι.

-Μετά χαράς, βασιλιά μου, να πάω να σου τη φέρω.

Πάει το παιδί στον τόπο του να πάρει την αδερφή του και μπαίνουν στο καϊκι, για να παν στο βασιλιά. Εκεί όμως που ταξίδευαν, το κορίτσι το έπιασε η θάλασσα και

βρέθηκε εκεί κοντά της μια γύφτισσα κι έγειρε στην ποδιά της, για να της περάσει λίγο. Την ερώτησε τότε η γύφτισσα που πηγαίνουν και το κορίτσι της είπε, πως πάνε στην πρωτεύουσα να την πάρει ο βασιλιάς γυναίκα του.

Να τ' ακούσει αυτό η γύφτισσα, βγάζει μια καρφίτσα και καθώς ήταν γεμμένο το κορίτσι στην ποδιά της, της την χώνει στο κεφάλι της κι έγινε το κορίτσι ένα πουλάκι και πέταξε.

Πιάνει η γύφτισσα, φορεί τα ρούχα της και μπαμπουλώνεται καλά καλά, για να την δει ο αδερφός της κοπέλας και την γνωρίσει.

Φτάνουν καμιά φορά, την παίρνει το παιδί, την πάει στο βασιλιά.

Σαν την είδε ο βασιλιάς, απόμεινε από τη μαυρίλα της κι από την ασχήμια της.

-Είμαι από τη θάλασσα, βασιλιά μου, γι' αυτό με βλέπεις έτσι, του λέει εκείνη.

Τι να πει πια κι ο βασιλιάς! Φωνάζει και της φέρνουν μια λεκάνη για να νιφτεί, ένα χτένι για να χτενιστεί κι ένα προσόπι για να σκουπιστεί. Πιάνει εκείνη νίβεται, γεμίζει το νερό όλο βρώμες και μουντζούρες, κάνει να σκουπιστεί και κάνει το προσόπι μαύρο από τη γάνα που έβγαλε, παίρνει το χτένι και χτενίζεται· ε, εκεί πια κι αν ήταν, να πέφτουν οι ψείρες κι οι κόνιδες θησαυρός!

Γίνηκε ο βασιλιάς βαπόρι.

-Να τον πιάσετε αυτόν τον ψεύτη, φωνάζει, και να τον ρίξετε στη φυλακή, και τούτη την αδερφή του την ψειρού να την βάλετε να φυλάει τους γάλους.

Να φωνάζει το παιδί, να λέει, πως δεν ήταν αυτή η αδερφή του και πως του την άλλαξαν, τίποτε εκείνοι. Τον πήραν και τον έριξαν στη φυλακή και πήραν και την παλιογύφτισσα και την έκαναν γαλοβοσκού.

Την άλλη μέρα κατεβαίνει ο βασιλιάς στο περιβόλι να πάρει τον αέρα του, που ήταν στεναχωρημένος.

Έρχεται λοιπόν ένα ωραίο πουλάκι και κάθεται πάνω σ' ένα κλαδί από πάνω του κι άρχισε να κελαηδάει και να λέει:

Εγώ 'μια εκείνο το πουλί, εκείνο το πουλάκι,

που χτενιζόμουν κι έπεφτε όλο μαργαριτάρι,

που ενιβόμουν κι έπεφταν τα ψάρια στη λεκάνη,

που σκουπιζόμουν κι έπεφταν τριαντάφυλλα και ρόδα.

Τ' άκουσε αυτά ο βασιλιάς και του εφάνηκαν πολύ παράξενα. Φωνάζει ο βασιλιάς τον περιβολάρη και του λέει:

-Να βάλετε κλουβιά, για να πιάσουμε εκείνο το πουλάκι, που έρχεται και κελαηδάει έτσι παράξενα.

Βάζουν λοιπόν κλουβιά την άλλη μέρα και πιάνουν το πουλάκι. Το πήρε ο βασιλιάς στα χέρια του και το χάιδευε. Καθώς του χάιδευε λοιπόν, το κεφάλι του, κάνει έτσι και πιάνει με το δάχτυλό του την καρφίτσα. Την τραβάει και παρουσιάζεται μπροστά του το κορίτσι, που σάστισε ο βασιλιάς από την ομορφιά του.

-Εγώ, του λέει, είμαι η γυναίκα σου κι η άλλη είναι μια παλιογύφτισσα, που πήγε να με καταστρέψει.

Πιάνει χτενίζεται, γεμίζει ο τόπος ψιλό μαργαριτάρι, νίβεται, γεμίζει η λεκάνη ψάρια, σκουπίζεται και πέφταν από το προσόπι τριαντάφυλλα και ρόδα!

Πρόσταξε τότε ο βασιλιάς και της έφεραν βασιλικά ρούχα και την έντυσαν και την έβαλαν σ' ένα χρυσό θρονί και της έδωσαν ένα χρυσό μήλο για να παίζει. Βγάνουν και τον αδερφό της από τα σίδερα της φυλακής και τη γύφτισσα την πήραν και την έκαναν κομμάτια.

-(2001). Αδερφός και αδερφή στο *Ελληνικά Παραμύθια* (2), Μέγας, Γ., Α., (εκλ.). Αθήνα: Εστία, σελ.40-44.

Ο γέρος που πουλούσε γνώση

Ήτανε μια φορά μια μεγάλη πολιτεία κι είχε ένα βασιλέα. Αυτός ο βασιλέας αποφάσισε μια μέρα να βγει τεπτίλι και να επισκεφθεί την πολιτεία κι όλους τους τεχνίτες κι όλους τους εμπόρους για δει τι κάνουνε. Γυρίζοντας λοιπόν από μαγαζί σε μαγαζί, μπήκε σ' ένα μαγαζί που δεν ήταν τίποτ' άλλο μέσα, παρά ένας γέρος και κάθονταν κοντά στην πόρτα και διαλογίζονταν. «Ωρα καλή», του λέει ο βασιλέας. «Καλώς τον», λέει ο

γέρος. «Και τιπραμάτειες πουλείς;» τον ρωτά ο βασιλέας. «Τίποτ' άλλο παρά γνώση», λέει ο γέρος. Σαν άκουσε ο βασιλέας αυτήν απόκριση του λέει: «Δε μου κάνεις τη χάρη να μου πουλήσεις κι εμένα απ' αυτήν τηνπραμάτεια;» «Με τις χαρές σου», του λέει ο γέρος, και πιάνοντας ένα χαρτί γράφει απάν' αυτές τις λέξεις: Ό,τι σκοπεύεις να κάμεις, συλλογίσου πρωτύτερα τ' αποτελέσματα, και του το δίνει. Σαν έλαβε ο βασιλέας το χαρτί, έβγαλε και τον επλήρωσε, έπειτα γύρισε στο παλάτι του και άρχισε να διαλογίζεται απάνω στις λέξεις εκείνες. Μάλιστα αποφάσισε να τις γράψει για να τις θυμάται πάντοτε. Δεν πέρασε πολύς καιρός κι έγινε συνωμοσία από κάμποσους μεγαλοσιάνους για να σκοτώσουν το βασιλέα κι επειδή δεν είχαν άλλη ευκολία, δώσανε πολλούς παράδες στον βασιλικό μπαρμπέρη και τον καταφέρανε να κόψει το λαιμό του βασιλέα, όντας ήθελε τον φωνάξει για να τότε μπαρμπερίσει. Σαν επροσκάλεσε το λοιπόν τον μπαρμπέρη ο βασιλέας κατά τη συνήθεια, εκείνος μπαίνοντας στην κάμαρη του βασιλέα με απόφαση να τότε σκοτώσει, βλέποντας σ' όλες τις μεριές και σ' όλα τα μόμεπια γραμμένο «ό,τι σκοπεύεις να κάμεις, συλλογίσου πρωτύτερα τ' αποτελέσματα», αρχίνησε να τρέμει, στοχαζόμενος πως ο βασιλέας κατάλαβε το σκοπό που 'χε και γι' αυτό έγγραψε παντού τις λέξεις εκείνες. Ο βασιλέας πάλι βλέποντας τον μπαρμπέρη φοβισμένο και τρομασμένο, δεν ήξερε τι να υποθέσει, μόνο αρωτώντας απ' εδώ, αρωτώντας από κει, τον έκαμε να βγάλει στο φανερό τη συνωμοσία και ποιοι ήτανε οι συνωμότες. Ευθύς λοιπόν ο βασιλέας διέταξε κι έπιασαν αυτούς και τους κατεδίκασε σε θάνατο, και μόνο τον μπαρμπέρη συγχώρησε. Και του γέρου που του πούλησε τη γνώση, έστειλε και τον πήρε στο παλάτι και του 'καμε μεγάλες τιμές και του 'δωσε πολλά χαρίσματα· γιατί με τηνπραμάτεια που του πούλησε, του γλίτωσε τη ζωή.

-(1988). Ο γέρος που πουλούσε γνώση, στο *Φιδόδεντρο- Ελληνικά λαϊκά παραμύθια*, Καφαντάρης, Κ.(εκλ.), Μερακλής, Μ. Γ.(εισ.). Αθήνα: Οδυσσέας, 361-362.

Πώς ήρθανε στη γη οι ψύλλοι και οι ψείρες

Κάποτε, πριν πολλά-πολλά χρόνια, κανένας στον κόσμο δεν ήξερε τι πράγμα ήταν οι ψύλλοι και οι ψείρες. Ο κόσμος ήταν φρικτά τεμπελχανάδες: το πρωί κανένας δε σηκωνότανε νωρίς για να πάει στη δουλειά. Οι αγροί ερημώνονταν, γιατί κανένας δεν όργωνε, δεν έσπερνε και φυσικά κανένας δεν είχε σοδειά. Τελικά, έπεσε φοβερός λιμός.

Τότε οι σοφοί γέροι κάνανε συμβούλιο κι αποφάσισαν να ζητήσουν τη βοήθεια των θεών.

Οι θεοί αφού τους άκουσαν προσεχτικά, είπαν:

-Εντάξει, μια κι έχουν έτσι τα πράγματα, θα σας βοηθήσουμε εμείς. Θα σας δώσουμε κάτι μικρά ζιζανιάκια, που θα σας κάνουν να σηκώνεστε πρωί-πρωί.

Κι έδωσαν στους γέρους-σοφούς μια χούφτα ψύλλους και ψείρες.

Οι γέροι, για να πούμε την αλήθεια, βρήκαν πολύ μικρά κείνα τα ζούφια για να καταφέρουν να ξυπνάνε τους τεμπέλους· ωστόσο, τα πήραν, ευχαρίστησαν τους θεούς και γύρισαν στον τόπο τους.

Αλλά οι θεοί ξέρανε τι κάνανε. Γρήγορα-γρήγορα οι ψύλλοι κι οι ψείρες γίνανε χιλιάδες και τόσο πληθύνανε, που δεν αφήνανε κανέναν σε ησυχία. Μόλις χάραζε, όλοι πεταγόντουσαν απ' τα κρεβάτια τους.

Να πως ήρθανε στη γη ψύλλοι και ψείρες, και να πώς μάθανε οι άνθρωποι να ξυπνάνε νωρίς το πρωί για να πάνε στις δουλειές τους.

-(1986). Πώς ήρθανε στη γη οι ψύλλοι και οι ψείρες στο *Παραμύθια απ' όλο τον κόσμο-Ιστορίες, μύθοι και άλλα λαϊκά αφηγήματα*⁵, Στανόβσκι, Βλ., & Βλαντισλάβ, Γ., (συγκ.), Rodari, G. (κ. εκδ.), Μπέλλα, Ζ., (μτφρ.). Αθήνα: Gutenberg, σελ. 117.

Το αγκάθι στο πόδι της καλιακούδας

Μια φορά κι έναν καιρό, στα πολύ παλιά χρόνια, ζούσε μια καλιακούδα. Άλλοτε έτρεχε στα χωράφια, άλλοτε καθότανε πάνω στα κλαριά κι άλλοτε πετούσε από δω κι από εκεί. Μια μέρα λοιπόν, εκεί που πετούσε, έτρεχε στα χωράφια και καθότανε στα κλαριά, της μπήκε ένα αγκάθι στο πόδι. Έβγαλε αμέσως το αγκάθι και το πήγε σε μια γριά:

-Γιαγιάκα, της λέει, να χαρείς τα μάτια σου, φύλαξέ μου σε παρακαλώ τούτο τ' αγκάθι. Θα 'ρθω αργότερα να το πάρω.

Η γριούλα έβαλε το αγκάθι πάνω στο τζάκι. Περίμενε μια μέρα, περίμενε δυο, η καλιακούδα δεν ήρθε να πάρει το αγκάθι, ούτε έδωσε είδηση.

Ένα βραδύ η γριά πήγε ν' ανάψει το λυχνάρι της και βλέπει πως το φυτίλι του ήτανε κοντό. «Ας τραβήξω το φυτίλι με τ' αγκάθι», σκέφτηκε τότε η γριούλα. Έτσι κι έκανε, μόνο που η φλόγα από το λυχνάρι, έκαψε τ' αγκάθι. Τη στιγμή που τ' αγκάθι γινότανε στάχτη, να σου κι η καλιακούδα.

-Γιαγιάκα μου, λέει, ήρθα να πάρω τ' αγκάθι.

-Αχ, παιδάκι μου, της απαντάει η γριά, το αγκάθι σου κάηκε κι έγινε στάχτη. Πήγα να τραβήξω με δαύτο το φυτίλι του λυχναριού και το 'καψε η φλόγα.

Κι η καλιακούδα:

-Θέλω το αγκάθι μου, γιαγιάκα της ξαναλέει. Στο 'χα πει πως θα 'ρθω να το πάρω.

Η γριά δεν έδειξε να δίνει σημασία στα λόγια του πουλιού. Η καλιακούδα όμως πήγε στην άκρη του παραθυριού κι άρχισε να κλαίει:

-Για το λυχνάρι, για το αγκάθι, έλεγε και ξανάλεγε συνέχεια κι έκλαιγε ώρες ολόκληρες. Είδε κι απόειδε κι η γριά πως δεν πρόκειται να γλιτώσει από την καλιακούδα και της έδωσε το λυχνάρι.

Το βράδυ, τούτη η γριούλα πήγε ν' αρμέξει την αγελάδα της. «Ας πάρω το λυχνάρι, λέει μέσα της, να πέφτει λίγο φως στον σταύλο να κάνω καλύτερα τη δουλειά μου».

Έτσι κι έκανε, και καθώς άρμεγε την αγελάδα έβαλε το λυχνάρι κει μπροστά της να βλέπει. Σε μια στιγμή όμως η αγελάδα τραβάει μια κλοτσιά και το κάνει κομμάτια. Κείνη τη στιγμή ακριβώς έρχεται η καλιακούδα να πάρει το λυχνάρι.

-Αχ, παιδάκι μου, της λέει η γριούλα, μόλις τώρα το 'κανε κομματάκια το ζώο μου με μια κλοτσιά.

Κι η καλιακούδα:

-Ε, τότε δώσ' μου την αγελάδα, της λέει.

Η γριά, όπως κι η άλλη γριά, δεν έδωσε σημασία στα λόγια της καλιακούδας. Τότε κι η καλιακούδα πάει στην άκρη του παραθυριού κι αρχίζει πάλι τα κλάματα. Είδε κι

απόειδε η γριά, τι να κάνει; Δίνει την αγελάδα στην καλιακούδα για να ησυχάσει το κεφαλάκι της. Παίρνει την αγελάδα η καλιακούδα και τρέχει σε μια άλλη γριούλα:

-Γιαγιάκα μου, της λέει, να χαρείς ό,τι αγαπάς, φύλαξέ μου τούτη την αγελάδα. Το βράδυ θα 'ρθω να την πάρω.

Η γριούλα ετούτη πήρε την αγελάδα και την έβαλε στον σταύλο. Περίμενε μια μέρα, περίμενε δυο, τίποτα η καλιακούδα. Κανένας δεν ερχότανε να πάρει την αγελάδα. Τρίτη μέρα κι ακόμα είδηση δεν είχε. Κείνες τις μέρες η γριούλα τύχαινε να παντρευτεί τον γιο της.

«Θα σφάξω την αγελάδα, σκέφτηκε, για τη βραδιά του γάμου».

Έτσι κι έκανε. Την έσφαξε, τη μαγείρεψε κι όλα τα φαγητά γίνανε ωραία και νόστιμα. Κι όταν οι καλεσμένοι τρώγανε το τελευταίο κομματάκι από κρέας της αγελάδας, να σου κι η καλιακούδα μας,

-Ηρθα να πάρω την αγελάδα, λέει της γριούλας.

-Την αγελάδα σου; της αντιλέει η γριά. Τη φάγαμε καλέ. Σε περίμενα τρεις ολόκληρες μέρες. Στο τέλος σκέφτηκα πως δεν την ήθελες πια και την έσφαξα για τους γάμους του γιου.

Κι η καλιακούδα:

-Σαν δεν μπορείς να μου δώσεις την αγελάδα μου πίσω, της λέει, τότε δώσ' μου τη νύφη.

Κι αυτή η γριά βέβαια δεν έδωσε καμιά σημασία στα λόγια της καλιακούδας και στην παράλογη απαίτησή της.

Η καλιακούδα πήγε τότε, όπως πάντα, στην άκρη του παραθυριού κι άρχισε να κλαίει.

-Γιά την αγελάδα, γιά τη νύφη, έλεγε κλαίγοντας συνέχεια.

Έμενε με τις ώρες στην άκρη του παραθυριού. Δεν έλεγε να κάνει βήμα αν δεν έπαιρνε τη νύφη αντί για την αγελάδα. Είδαν κι απόειδαν, στο τέλος αναγκαστήκανε, για να γλιτώσουνε από την κλάψα της, να της δώσουνε τη νύφη.

Η καλιακούδα πήρε τη νύφη και φύγανε. Στον δρόμο συναντήσανε έναν τσομπάνο που έπαιζε τη φλογέρα του.

Η φωνή της φλογέρας άρεσε πολύ στην καλιακούδα.

Λέει λοιπόν στον τσομπάνο:

-Αν μου δώσεις τη φλογέρα σου δίνω τη νύφη!

Το σκέφτηκε ο τσομπάνος, το ξανασκέφτηκε-έβλεπε και τη νύφη όμορφη με τα νυφικά της στολίδια-και στο τέλος απαντάει της καλιακούδας:

-Εντάξει, συμφωνώ, και δίνει τη φλογέρα παίρνοντας τη νύφη. Παίρνει κι η καλιακούδα τη φλογέρα κι αρχίζει να παίζει:

Έδωσα αγκάθι., πήρα λυχνάρι

Έδωσα λυχνάρι, πήρα αγελάδα

Έδωσα αγελάδα, πήρα νύφη

Έδωσα νύφη, πήρα φλογέρα

Τουτούρου τουτ, τουρούτου τουτ...

Κι έτσι, με τη φλογέρα στο χέρι, παίζοντας και χορεύοντας, η πονηρή η καλιακούδα έκανε τον γύρο του κόσμου...

Χικμέτ, Ν. (1988). Το αγκάθι στο πόδι της καλιακούδας, στο *Ερωτευμένο σύννεφο*, Σαβαΐδου, Ε. (μτφρ.). Αθήνα: ύψιλον βιβλία, 115-118.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα:

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι έχουν να επιλέξουν ανάμεσα στις παρακάτω προτεινόμενες δραστηριότητες: α) επιλέγουν να αναδημιουργήσουν ένα παραμύθι, β) δοκιμάζουν να γράψουν ένα παραμύθι από τη σκοπιά ενός δεύτερου χαρακτήρα. Για παράδειγμα, γράφουν την Κοκκινোসκουφίτσα από την οπτική γωνία της γιαγιάς ή μετατρέπουν τον αρσενικό λύκο σε θηλυκό. Δοκιμάσουν να γράψουν το παραμύθι από την οπτική γωνία ενός άψυχου αντικειμένου. Επιλέγουν να αφηγηθείται την ιστορία του Χάνσελ και της Γκρέτελ το ίδιο το σπίτι, γ) αλλάζουν ένα παραμύθι και το κάνουν πιο σύγχρονο, έτσι ώστε να μοιάζει σαν να συμβαίνει τώρα, δ) σε ένα παραμύθι αλλάζουν τους κεντρικούς ήρωες και τοποθετούν τον εαυτό τους ή κάποιον άλλον που γνωρίζουν. Επίσης, μετατρέπουν τα ζώα σε ανθρώπους και το αντίστροφο. Επιπλέον, αλλάζουν τον ρόλο του ήρωα και του κακού, ε) αλλάζουν την αρχή ή το τέλος ενός παραμυθιού, στ) γράφουν ένα δικό τους παραμύθι από 100-500 λέξεις.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: Έντεκα (11)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: Δύο (2)

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της *Μαρίας Αυγέρου* με τίτλο «*Ο αόρατος πατέρας*».

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να πουν τα θετικά στη

δεξιά πλευρά και τα αρνητικά στην αριστερή. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

16. «Παραμύθια, βότανα και ξόρκια»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Παραμύθια βότανα και ξόρκια»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Το εργαστήριο αυτό απευθύνεται σε όσους θέλουν να μάθουν πώς γράφονται τα παραμύθια. Σκοπός του είναι να προσφέρει ιδέες και ερεθίσματα και να προτείνει δραστηριότητες δημιουργικότητας και δημιουργικής γραφής.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. συγγραφή παραμυθιών		
	2. ιδέες και ερεθίσματα για τη συγγραφή παραμυθιών		
Ικανότητες:	1.έμπνευση		
	2. σύνδεση με την παράδοση		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. συνεργασία		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
“Wanted”: Γνωριμία μελών της ομάδας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Το κάστρο των παραμυθιών» δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας	Βιωματική άσκηση
«Οι τρεις επιθυμίες»:	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεσης,	Άσκηση προφορικού και

δραστηριότητα έκφρασης		ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	γραφτού λόγου
«Ήξερες ότι»: παραμύθι	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για το παραμύθι.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Παραμύθια»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: “Wanted”

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους και τους μοιράζει από μία φωτοτυπία. Στη φωτοτυπία αυτή έχει ετοιμάσει μία δραστηριότητα, που ονομάζεται “Wanted”. Στη συνέχεια τους εξηγεί ότι πρώτα θα συμπληρώσουν τη φωτοτυπία και έπειτα, θα προχωρήσουν στις συστάσεις. Ύστερα, τους δίνει οδηγίες. Έστω ότι είναι οι κακοί ήρωες ενός παραμυθιού και είναι επικηρυγμένοι. Έτσι, στο κεντρικό πλαίσιο θα ζωγραφίσουν τους εαυτούς τους. Πάνω αριστερά γράφουν τι αμοιβή δίνουν εάν τους συλλάβουν, κάτω αριστερά πότε τους είδε κανείς για τελευταία φορά, πάνω δεξιά τι βρέθηκε στον τόπο του εγκλήματος, κάτω δεξιά βάζουν το δακτυλικό τους αποτύπωμα βουτώντας το δάχτυλό τους σε μία νερομπογιά και τέλος στο πλαίσιο κάτω περιγράφουν τι έγκλημα έκαναν. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής. Όταν όλοι ολοκληρώσουν τη συμπλήρωση της φωτοτυπίας, συστήνονται με τη φορά του ρολογιού. Λένε το όνομά τους και διαβάζουν τι έγραψαν.

WANTED		
Όνομα: _____		
Αμοιβή		Τι βρέθηκε στον τόπο του εγκλήματος
Τελευταία φορά	ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	Αποτύπωμα
_____ _____		

Εικόνα 4: Wanted

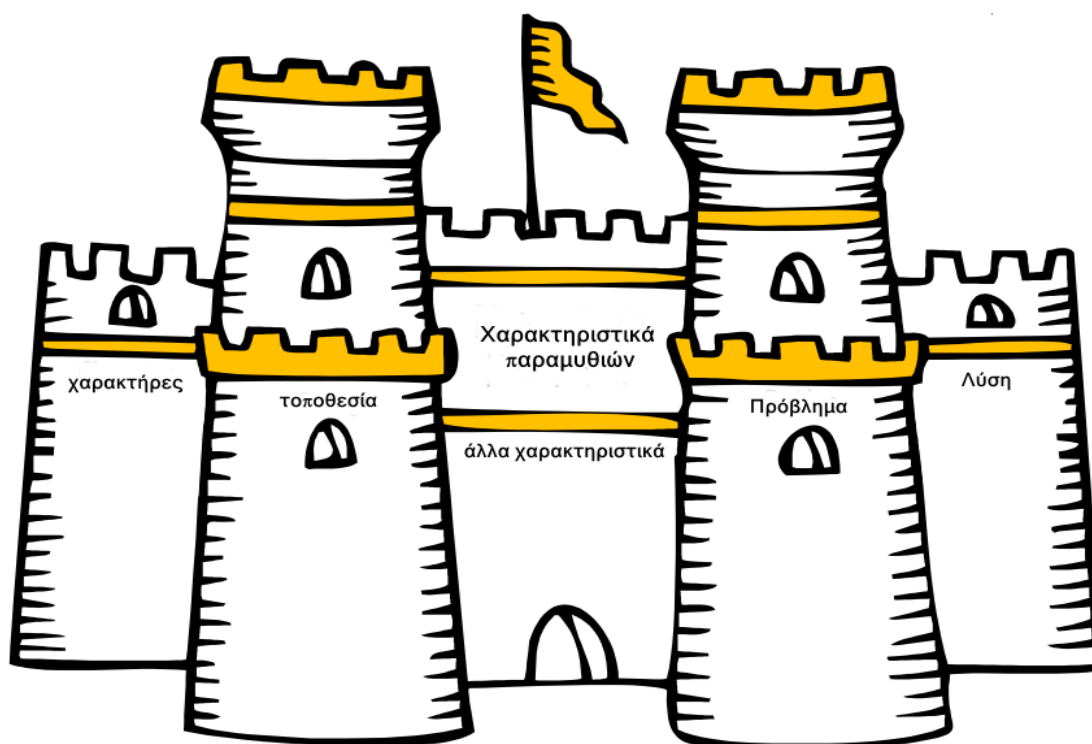
Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Το κάστρο των παραμυθιών»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής δίνει στους συμμετέχοντες μία φωτοτυπία. Τους ζητά να συνεργαστούν μεταξύ τους και να προσπαθήσουν να συμπληρώσουν το σχεδιάγραμμα ενός παραμυθιού. Δουλεύοντας ομαδικά πρέπει να συναποφασίσουν τον τίτλο του παραμυθιού, τους ήρωες, τον τόπο, το πρόβλημα του ήρωα, τη λύση του προβλήματος καθώς και κάποια ακόμη χαρακτηριστικά, που θα ήθελαν να προσθέσουν. Όταν συμπληρώσουν τη φωτοτυπία, τότε ένα μέλος της ομάδας αναλαμβάνει να παρουσιάσει το σχεδιάγραμμα.

Εικόνα 5: Το κάστρο των παραμυθιών

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Οι τρεις επιθυμίες»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει στους συμμετέχοντες από μία φωτοτυπία. Στη φωτοτυπία αυτή τους ζητά να σκεφτούν και να γράψουν: Αν ήταν ήρωες σε ένα παραμύθι και αποκτούσαν μία μαγική βοήθεια, όπως ένα λυχνάρι, ποιες τρεις επιθυμίες τους θα ήθελαν να πραγματοποιηθούν;

Εικόνα 6: Οι τρεις επιθυμίες

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερεις ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια το παραμύθι.

Λογοτεχνική θεωρία: Τι είναι τα παραμύθια; Για μερικούς ανθρώπους είναι τα κείμενα που συνδέονται με τη λαογραφία και τους μύθους, για άλλους οι αφηγήσεις που άκουγαν όταν ήταν παιδιά και σε ένα πιο σύγχρονο κοινό οι οπτικές παραστάσεις στο θέατρο ή στον κινηματογράφο, όπως είναι το εξαιρετικά δημοφιλές κινούμενο σχέδιο Frozen (Warner, 2014: 201).

Σήμερα οι περισσότεροι μελετητές θεωρούν ότι ο μύθος και το παραμύθι είναι είδη δυσδιάκριτα, παρ' ότι ο μύθος θεωρείται ιερός λόγος που αφορά συλλογικά πεπρωμένα, ενώ το παραμύθι ψυχαγωγικός λόγος με την ευρύτερη έννοια της αγωγής της ανθρώπινης ψυχής, που όμως βρίσκεται στον αντίποδα του ιερού λόγου, γιατί βασίζεται στη σύμβαση ότι θα πούμε ψέματα (Λαμπρέλλη, 2010:20).

Το παραμύθι ως λογοτεχνική αφήγηση με κύρια χαρακτηριστικά τη χρηστικότητα λόγου και τη συμπύκνωση νοήματος, οφείλει την αλληγορική του λειτουργία στην καταγωγή του από τον μύθο, μέσω της μεταφορικής και συμβολικής αναπαράστασης

δράσεων και λόγων που μας επικοινωνεί και που κατά κανόνα συγκροτούν ένα σύντομο αφήγημα.

Το παραμύθι μετεξελίσσεται, μάλιστα στον χώρο της γραπτής επώνυμης λογοτεχνίας λειτουργεί με διαφορετικούς από εκείνους του λαϊκού πολιτισμού όρους.

Έτσι, ανάλογα με τον βαθμό μίμησης ή ανατροπής ορισμένων συμβάσεων του παραδοσιακού παραμυθιού, όπως λόγου χάριν είναι οι «επίπεδοι χαρακτήρες» στην παραμυθική ιστορία, η ύπαρξη και η λειτουργία μαγικών ή ρεαλιστικών στοιχείων, ο σκόπιμα ακαθόριστος ή ο υπαινικτικά καθορισμένος χρονότοπος στο πλαίσιο της αφήγησης, τα στερεότυπα στο πλαίσιο της αφήγησης, τα στερεότυπα στο πλαίσιο της ιδεολογίας, κ.ά, γράφτηκαν και συνεχίζουν να γράφονται πεζά ή έμμετρα πρωτότυπα παραμύθια, σύγχρονα, νεωτερικά, μεταμοντέρνα, μελλοντολογικά παραμύθια ή επαναγράφονται λαϊκά ή λαϊκότροπα παραμύθια, ενώ, ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνονται, μπορούμε να διακρίνουμε, παραμύθια για μεγάλους, παραμύθια για μικρούς, και παραμύθια για μικρούς και μεγάλους αναγνώστες. Οι παραπάνω δύο διαφορετικοί και κυρίαρχοι τρόποι γραφής παραμυθιών καθόρισαν την εξέλιξη της λογοτεχνικής γραφής του παραμυθιού μέχρι τις μέρες μας (Ακριτόπουλος, 2013:103-104).

Λαϊκές δοξασίες και δεισιδαιμονίες

Λαμπηδόνα: Στις κορφές των ψηλών βουνών βρίσκεται ένα βοτάνι, η λαμπηδόνα, που την ημέρα δεν φαίνεται και κανείς δεν μπορεί να το γνωρίσει μέσα στ' άλλα χόρτα, τη νύχτα όμως αστράφτει και λάμπει και φαίνεται από μακριά. Αλλά σαν ζυγώσει κανένας να την ξεριζώσει, παύει η λάμψη και το βοτάνι δεν ξεχωρίζει από τα άλλα. Όποιος αποκτήσει μια λαμπηδόνα γίνεται πολύ πλούσιος, γιατί ό,τι αγγίξει μ' αυτή γίνεται καθαρό χρυσάφι. Γι' αυτό και τα πρόβατα που τυχαίνει καμιά φορά, κει που βόσκουν, και τρώνε και λαμπηδόνα κάνουν χρυσά δόντια.

Σιδερόχορτο: Το σιδερόχορτο είναι ένα βοτάνι που ανοίγει κάθε κλειδωνιά και να γκρεμίζει κάθε τοίχο. Κανείς δεν ξέρει πού είναι και πού βρίσκεται παρά μόνο ο σκαντζόχοιρος. Γι' αυτό όποιος θέλει να το αποκτήσει πρέπει να βρει μια φωλιά σκαντζόχοιρου να έχει τα μικρά του μέσα και όταν θα λείπει ο σκαντζόχοιρος να φράξει γύρω του τη φωλιά με έναν τοίχο από πέτρες και να παραφυλάει εκεί κοντά κρυμμένος. Όταν θα γυρίσει ο σκαντζόχοιρος και δεν θα μπορεί να μπει στα παιδιά του, θα τρέξει να βρει το σιδερόχορτο και άμα αγγίξει μ' αυτό τον τοίχο, ο τοίχος θα πέσει.

Τότε εκείνος που παραφυλάει, πρέπει να προφτάσει να αρπάξει από το στόμα του σκαντζόχοιρου το χόρτο. Είναι όμως, δύσκολο να το κατορθώσει, γιατί ο σκαντζόχοιρος μόλις γκρεμίσει τον τοίχο της φωλιάς του αμέσως το καταπίνει.

Φιστουλόριζα: Η φιστουλόριζα μοιάζει με μωρό και δεν πρέπει να τη ξεριζώσει κάποιος, γιατί αλλιώς θα πεθάνει. Πρέπει να τη σκάψει γύρω γύρω, να σκαλίσει το χώμα της κι ύστερα να τη δέσει με ένα σκοινί στο πόδι ενός γαϊδουριού. Όταν ξεριζωθεί η ρίζα κλαίει σαν μωρό παιδί και το ζώο που χρησιμοποιήθηκε για το ξερίζωμα πέφτει κάτω και ψοφά. Έπειτα, παίρνουν την φιστουλόριζα με προσοχή και την τυλίγουν σε ένα μαντίλι. Το πάνε στον γητευτή να τη διαβάσει. Ύστερα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για κάποια γιατρεία.

Στοιχειωμένα δέντρα: Τα μεγάλα και παλιά δέντρα είναι στοιχειωμένα. Οι άνθρωποι αποφεύγουν να κάθονται πολλή ώρα κάτω απ' αυτά ή να κοιμούνται. Κι όταν οι ξυλοκόποι κόβουν κάποιο από τα κλαδιά του και το δουν πως είναι έτοιμο πια να γύρει και να πέσει, ξαπλώνουν στο χώμα και δεν βγάζουν μιλιά. Αυτό το κάνουν για να μην τους καταλάβει η ψυχή του δέντρου. Γιατί άμα η ψυχή του δέντρου, αντιληφθεί ότι κάποιος είναι εκεί, θα γυρέψει αγανακτισμένη να τον λαβώσει. Κι όταν οι ξυλοκόποι κόβουν κάποια απ' αυτά τα μεγάλα και τα παλιά δέντρα βάζουν πολύ γρήγορα πάνω στον κορμό του μια βαριά πέτρα για να μην βγει με ορμή η ψυχή του δέντρου και τους ξεμεσιάσει. Πολλοί από τους ξυλοκόπους έχουν φριχτούς πόνους στη μέση, επειδή δεν πρόλαβαν να βάλουν την πέτρα.

Στοιχειωμένα πλατάνια: Σε ένα χωριό της Μήλου υπάρχουν πολλά πλατάνια, μεγάλα και φουντωτά. Κανείς δεν τολμά να βάλει πάνω τους πελέκι ή πριόνι. Μια φορά που ένας γεωργός προσπάθησε να κόψει ένα από αυτά τα πλατάνια, ένα στοιχείο του δέντρου τον σκότωσε.

Αντιβασκάνια: Θεωρούνται τα λουλούδια του Επιταφίου, οι δάφνες της Κυριακής των Βαΐων, το δεντρολίβανο ο σκορδοπλεξούδες και τα καύκαλα.

Ανθομαντεία: Αν δεις κανείς στον ύπνο του κόκκινα γαρύφαλλα σημαίνει πως γρήγορα θα αρραβωνιαστεί και θα παντρευτεί. Η αμυγδαλιά και τα άνθη της σημαίνουν ευτυχία. Τα τριαντάφυλλα είναι πρόταση γάμου. Τα μήλα, τα ρόδια, τα κυδώνια είναι σημάδι πως θα βρεθεί ο πολυπόθητος σύζυγος.

Αγαπόχορτο: Θεωρείται βοτάνι της αγάπης. Στο Λυγουριό Αργολίδας έχουν μια ιστορία για το αγαπόχορτο. Λένε, είναι ένα χορτάρι που το φυλάνε σαράντα δαίμονες και για να το πάρεις πρέπει να πας μεσάνυχτα. Κι άμα το βράσεις και πιεις το ζουμί του σ' αγαπάει αυτός που αγαπάς.

Μαντεύματα για την εξεύρεση συζύγου: Στα Καραμανέικα της Τριχωνίδας την παραμονή των Χριστουγέννων οι άντρες για να μάθουν ποια γυναίκα θα πάρουν την παραμονή των Χριστουγέννων έβαζαν να καούν στον τζάκι 9 διαφορετικά ξύλα (πεύκο, πλατάνι, έλατο, πουρνάρι, ελιά, αγριοκερασιά κτλ.) κι ένα κομμάτι γουρουνοτσάρουχο για να αποτρέψουν το κακό. Αν χοροπηδούσαν τα ξύλα σήμαινε ότι θα έπαιρναν καλή γυναίκα κι ο χρόνος, τα κτήματα και τα ζώα θα πήγαιναν καλά. Στην Πάργα Πρεβέζης το πρωί της Πρωτοχρονιάς τα κορίτσια πήγαιναν στην εξοχή και έκοβαν κλαδιά από αγριελιές. Τα φύλλα από τα κλαδιά τα έριχναν επάνω στη φωτιά κι αν το φύλλο χοροπηδούσε, αυτό ήταν προμήνυμα ότι στον χρόνο η κοπέλα που το έριξε θα παντρευόταν και ο χρόνος θα ήταν καλός και χαρούμενος. Αν δεν χοροπηδούσε επάνω στη φωτιά, θα συνέβαινε το αντίθετο.

Μερακλής, Μ. (2004). *Ελληνική λαογραφία, Κοινωνική συγκρότηση - Ήθη και έθιμα - Λαϊκή τέχνη*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Ξόρκια

Αιμορραγία

Τρεις άγγελοι σ' ένα βουνό ήτανε

Ο ένας ανοίγει, ο άλλος κλείνει

Ο άλλος το Θεό παρακαλεί.

Γείτονας εζύμωσε, γειτόνισσας δεν έδωσε.

Βρυσούλα πεντεκάνουλη,

Μεγάλο θάμμα, μεγάλο στάμα

(Εις το όνομα του Πατρός και του Υιού

Και του Αγίου Πνεύματος, Αμήν) (σελ.35)

Δάγκωμα σκροπαίου

Πάνω στη ραχούλα

Τρεις καρδάρες κρέμονται.

Μια με γάλα, μια με μέλι

Μια με του σκροπαίου το αίμα.

Πιε το γάλα, φάε το μέλι

Χύσε του σκροπαίου το αίμα. (σελ.50)

Χαιρετιστικό

Ω, καλώς το νιο φεγγάρι...

Φυγαδευτικό

Ο Χριστός σε κυνηγάει

Ευχетικό

Έλα Χριστέ και Παναγιά (σελ.15)

Ρηγάτος, Γ. (2003). *Άφτρα-Καύτρα πάει στην πόλη-Μελέτη για τα ξόρκια στη θεραπευτική*. Αθήνα: Μύρτος.

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Ο άνθρωπος που ήθελε να ζει αιώνια

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας άνθρωπος που ήθελε να ζει αιώνια. Το όνομά του ήταν Παντελής κι έμενε σ' ένα χωριουδάκι πλάι σ' έναν ποταμό, στην καρδιά μιας ήρεμης κοιλάδας, ενώ τριγύρω υψώνονταν μαλακοί καταπράσινοι λόφοι.

Ο Παντελής ήταν ευχαριστημένος με τη ζωή του· ήταν νέος, ήταν γερός, αγαπούσε την οικογένειά του και τους φίλους του κι ο κόσμος τού φαινόταν υπέροχος.

Μια μέρα, πήγε να βρει τη Σοφή του χωριού στη σπηλιά της, πλάι στο ποτάμι. «Θα 'θελα να ζω αιώνια» της είπε ο Παντελής. «Μπορείς να μου πεις πώς θα τα καταφέρω;»

«Δύσκολο, πολύ δύσκολο...» Η Σοφή κούνησε το κεφάλι της και κάρφωσε το βλέμμα της χαμηλά στα μακριά μαύρα νύχια των χεριών της. «Το μόνο πρόσωπο που θα μπορούσε ίσως ν' απαντήσει στην ερώτησή σου είναι ο Γέρος του Δάσους. Είναι ο πιο γέρος άνθρωπος που γνωρίζω, τόσο γέρος που θα πρέπει σίγουρα να κατέχει το μυστικό της αιώνιας ζωής».

Έτσι, ο Παντελής κίνησε το άλλο πρωί παίρνοντας το δρόμο για το δάσος. Γρήγορα το βαθυπράσινο των δέντρων άρχισε να τον τυλίγει από παντού και, μετά από λίγο, του φαινόταν σαν να προχωρούσε ατέλειωτα χιλιόμετρα μέσα σ' ένα σκοτεινό πράσινο λαγούμι.

Τελικά, ο Παντελής βρήκε τον Γέρο του Δάσους να κάθεται σ' ένα κούτσουρο από ένα τεράστιο πεύκο. Θρονιάστηκε πλάι του και τον ρώτησε. «Είν' αλήθεια, παππού, πως εσύ θα ζεις αιώνια;»

Ο Γέρος του Δάσους άφησε έναν αναστεναγμό. «Θα ζω όσπου να σωριαστεί χάμω και το τελευταίο απ' αυτά τα δέντρα που βλέπεις», αποκρίθηκε.

Ο Παντελής απογοητεύτηκε. «Όμως, θα 'ρθει μια μέρα που όλ' αυτά τα δέντρα θα 'χουν σωριαστεί χάμω, και τότε, θα πεθάνεις. Όχι, δεν είναι αυτό που ζητάω. Εγώ θέλω να ζω αιώνια. Ποιος μπορεί άραγε, να μου πει πώς θα τα καταφέρω;»

Ο Γέρος αναστέναξε και πάλι. «Πήγαινε να βρεις το Γέρο της Λίμνης. Εκείνος είναι πιο γέρος κι από μένα. Πού ξέρεις; Ίσως αυτός να μπορεί να σου απαντήσει.»

Ο Παντελής βρήκε το Γέρο της Λίμνης πεσμένο μπρούμυτα να ρουφάει βαθιά το νερό απ' την απέραντη λίμνη.

«Είν' αλήθεια, παππού, ότι εσύ θα ζεις αιώνια;» τον ρώτησε ο Παντελής.

Ο Γέρος της Λίμνης, του χαμογέλασε με τα υγρά του χείλη και του απάντησε κελαρυστά. «Θα ζω ώσπου ν' αδειάσει αυτή η λίμνη ως τον πάτο.»

«Όμως θα 'ρθει μια μέρα που αυτή η λίμνη θα 'χει αδειάσει, και τότε, θα πεθάνεις. Όχι, δεν είναι αυτό που ζητάω. Εγώ θέλω να ζω αιώνια. Ποιος μπορεί, άραγε, να μου πει πώς θα τα καταφέρω;

Ο Γέρος της Λίμνης ξεροκατάπιε. «Πήγαινε να βρεις το Γέρο του Βουνού. Εκείνος είναι πιο γέρος κι από μένα. Πού ξέρεις, ίσως αυτός μπορεί να σου απαντήσει.» [...]

Hastings S. (1990). *Ο άνθρωπος που ήθελε να ζει αιώνια*, Βαλάση, Ζ. (Μτφρ.), Αθήνα: Μίνωας, 1-9.

Ένα μικρό μικρό και άμυαλο τσοπανόσκυλο

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μια λύκαινα που είχε τρία μικρά λυκάκια. Η λύκαινα αυτή δεν ήταν πια νέα, την είχαν πάρει τα χρόνια και γι' αυτό η όσφρησή της δεν τη βοηθούσε καθόλου. Μύριζε αλεπού και νόμιζε πως μύριζε σκύλο, έπαιρνε το δρόμο για ένα μαντρί κι έβγαινε σε ένα άγριο λαγκάδι. Λόγω της ηλικίας της, δεν κυνηγούσε και δεν έπιανε πια μεγάλα ζώα, αλλά χόρταινε την πείνα της με ψοφίμια. Μόνο την άνοιξη έτρωγε φρέσκο κρέας, και αυτό πολύ σπάνια.

Και τώρα είχε έρθει η άνοιξη: ήταν Μάρτιος, αλλά τις νύχτες το κρύο ήταν τσουχερό σαν να ήταν Δεκέμβριος και υπήρχε ακόμα χιόνι. Η λύκαινα ήταν πολύ πεινασμένη και

είχε αρρωστήσει πριν από λίγο καιρό, γι' αυτό και ήταν αδύναμη. Αποφάσισε όμως, παρ' όλα αυτά, να βγει για κυνήγι όσο ήταν ακόμη νύχτα κι ας μην αισθανόταν και τόσο καλά, για να χορτάσει την πείνα της. Άφησε τα τρία μικρά λυκόπουλα στη φωλιά της στο δάσος να κοιμούνται βαθιά, το ένα πάνω στο άλλο, για να είναι ζεστά, και πήρε τον δρόμο για ένα καλύβι, που είχε εδώ και καιρό κοντά στη δημοσιά. Εκεί βρισκόταν ένα σπιτάκι κι ένας αχυρώνας, ένας στάβλος κι ένα πηγάδι που ανήκαν σ' ένα γέρο εβδομήντα χρόνων, τον Ιγκνάντι. Ο γέρος αυτός ζούσε μόνος του στο καλύβι μαζί με τα ζωντανά του: δυο προβατίνες, ένα αρνί και ένα μεγαλόσωμο σκύλο και τον φώναζε Αράπη,

Η λύκαινα υπολόγιζε πως, μιας και ήταν Μάρτης, οι προβατίνες θα είχαν γεννήσει αρνάκια και είχε σκοπό να προσπαθήσει να αρπάξει, αν μπορούσε, κανένα. Πείναγε τόσο, που μ' αυτή τη σκέψη άρχισαν να της τρέχουν τα σάλια.

Η ομίχλη που κύκλωνε τα δέντρα δεν τη βοηθούσε να βλέπει καλά, γι' αυτό και τινάζοταν από φόβο στον παραμικρό θόρυβο. Η φαντασία της τής έπαιξε παράξενα παιχνίδια, κρύβονταν άνθρωποι που παραφύλαγαν για να της επιτεθούν. Καθώς πλησίαζε το καλύβι, είδε ότι ήταν κυκλωμένο από μεγάλους σωρούς χιονιού που είχε λιώσει. Παντού ησυχία. Σίγουρα ο Αράπης θα κοιμόταν κοντά στο αφεντικό του, στη ζεστασιά του καλυβιού.

Η λύκαινα ανέβηκε σε μια στοίβα χιόνι κι από κει πήδηξε στη στέγη του στάβλου, όπου άρχισε αμέσως με τα μπροστινά της πόδια να χαλάει τη σκεπή που ήταν από καλάμια. Δεν της πήρε πολλή ώρα ν' ανοίξει μια τρύπα, γιατί η καλαμοσκεπή είχε σαπίσει. Μύρισε αμέσως προβατίσιο γάλα και, χωρίς να χάσει καιρό, πήδηξε με φόρα μέσα στον στάβλο και προσγειώθηκε πάνω σε κάτι απαλό και ζεστό.

Ένα αρνάκι άρχισε να βελάζει κι ένα άλλο ζωντανό άρχισε να κλαψουρίζει. Ήταν σκοτάδι, αλλά η λύκαινα είδε τα πρόβατα που έτρεξαν προς την άλλη μεριά του στάβλου. Χωρίς δεύτερη σκέψη λοιπόν, άρπαξε με τα δόντια της ό,τι βρέθηκε μπροστά της και, βγαίνοντας απ' το στάβλο, άρχισε να τρέχει προς το δάσος.

Ο Αράπης ξύπνησε κι άρχισε να γαβγίζει σαν τρελός. Πριν απομακρυνθεί η λύκαινα, είδε και άκουσε το γέρο-Ιγκνάτι στην πόρτα της καλύβας του να φωνάζει:

-Τρέξε, τρέξε γρήγορα, Αράπη!

Η λύκαινα όμως είχε πια απομακρυνθεί, κι έτσι δεν ανησυχούσε. Το ζωντανό που κρατούσε στα δόντια της κι έσερνε πάνω στο χιόνι ήταν πολύ βαρύ, δε μύριζε γάλα, αλλά είχε μια παράξενη μυρωδιά και, αντί να βελάζει όπως τα αρνιά, βογκούσε παράξενα. Η λύκαινα σταμάτησε λοιπόν να πάρει μια ανάσα και να ξεκουραστεί κι ακούμπησε το ζωντανό στο χιόνι, αλλά, βλέποντάς το, τινάχτηκε πίσω έκπληκτη και αηδιασμένη.

Τόση ώρα δεν κουβαλούσε ένα αρνάκι, όπως νόμιζε, αλλά ένα μικρό κουτάβι με μεγάλο κεφάλι και ψηλά πόδια που έμοιαζε πολύ με τον Αράπη, ένα μικρό δηλαδή τσοπανόσκυλο.

Το μικρό τσοπανόσκυλο κοίταξε τη λύκαινα με τα μεγάλα αθώα μάτια του κι άρχισε να κουνάει την ουρά του σαν να μην έτρεχε τίποτα. Ύστερα έπιασε να γλείφει την πληγωμένη του πλάτη.

Η λύκαινα του γύρισε την πλάτη και πήρε τον δρόμο για τη φωλιά της, το κουτάβι όμως έτρεξε ξοπίσω της. Η λύκαινα σταμάτησε και του έδειξε τα δόντια της, μα εκείνο, επειδή νόμιζε πως το άγριο ζώο έπαιζε μαζί του, άρχισε να γαβγίζει χαρούμενα και να κυλιέται στο χιόνι. Η λύκαινα δεν του έδωσε σημασία και, διασχίζοντας ένα λόγγο, προχώρησε προς τη φωλιά και τα μικρά της. Το κουτάβι την ακολούθησε χωρίς να διστάσει ούτε στιγμή. [...]

Chekov, Ant. (2006). Ένα μικρό μικρό και άμυαλο τσοπανόσκυλο, στο Διηγήματα από τον Τσέχοφ, Πιπίνη, Αργ. (μτφρ.). Αθήνα: Παπαδόπουλος, 63-67.

Η καρδιά της βασιλοπούλας

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας Βασιλιάς και μια Βασίλισσα, και το βασίλειό τους ήταν ένα μεγάλο νησί. Ούτε πολύ όμορφο, ούτε πολύ πλούσιο ήταν το νησί τους. Είχε βουνά ψηλά, άγρια, χωρίς δέντρα, χωρίς πρασινάδα στις πέτρες και στους βράχους δε φύτρωνε χορτάρι για να βοσκήσουν οι ποιμένες τ' αρνάκια τους. Κάτω στον κάμπο, ελιές και πάλι ελιές, με τα στάχια τους πένθημα φυλλαράκια, κατέβαιναν ως τη θάλασσα πού και πού μόνο, πρασίνιζαν τα χωράφια, κι εδώ κι εκεί μερικά σπάνια δάση άπλωναν

τη σκιά τους γύρω στις ρεματιές. Παντού όμως βράχοι, με τη γυμνή μαύρη τους ράχη, λες και πλάκωναν τη γη.

Σαν καλός άρχοντας ο Βασιλιάς είχε φροντίσει να χτίσει πλοία πολλά, έμαθε το λαό του να δουλεύει χωρίς να χάνει τον καιρό του, και να βγάζει πολλών ειδών εμπορεύματα, που τα πήγαιναν ύστερα με το βασιλικό στόλο και τα πουλούσαν στα ξένα μέρη.

Έτσι λοιπόν, χωρίς να είναι πλούσια η γη τους, την αγαπούσαν οι κάτοικοι και δεν υπέφεραν και πολύ από φτώχεια, ούτε γύρευε κανένας ν' αφήσει την πατρίδα του για να βρει πλούτη έξω από το νησί του. Το μυαλό και η δουλειά, αναπλήρωναν όσα δε χάριζε η γη.

Όλα τα καλά λοιπόν τα είχε ο Βασιλιάς, την αγάπη του λαού του, τα πλούτη που δίνει η εργασία και μια πολύ καλή Βασίλισσα. Μόνο ένα πράγμα του έλειπε· παιδί δεν είχε.

Τέλος πάντων το απέκτησε και αυτό· ένα πρωί έμαθε με χαρά ο λαός όλος, πως γεννήθηκε στο παλάτι μια Βασιλοπούλα.

Από τη χαρά του ο Βασιλιάς κάλεσε στη βάφτιση όλο το λαό του και όλες τις νεράιδες του νησιού. Τραπέζια έστρωσαν στους βασιλικούς κήπους, και όλα τα καλύτερα κρασιά του κελαριού του τα έδωσε ο Βασιλιάς, για να κεράσουν τον κόσμο που ήρχονταν να ευχηθεί υγεία και χαρά στο νεογέννητο κοριτσάκι.

Μέσα στο παλάτι, όλες οι νεράιδες είχαν μαζευτεί γύρω στην κούνια και έδιναν κατά σειρά του μωρού από μια ευχή.

Η μια είπε πως θα γίνει η πιο όμορφη του κόσμου. Άλλη πως θα τραγουδά σαν αηδόνι. Η Τρίτη πως καμιά δε θα παραβγαίνει στη χάρη μαζί της. Η τέταρτη, πως η εξυπνάδα της δε θα έχει ταίρι. Άλλη της είπε πως θα έχει γνώση σαν τους πιο σοφούς της γης, κι έτσι ώσπου δεν έμειναν παρά μόνο δυο νεράιδες που δεν είχαν μιλήσει ακόμα,

-Εγώ, είπε η προτελευταία, δε θα της δώσω μόνο μια ευχή· θα την προστατεύσω από τη Ζωή και από κάθε λύπη. Με λένε Μοίρα, και θέλω η κόρη αυτή να μην κλάψει ποτέ.

Και, με το μαγικό της ραβδί της, χτύπησε ελαφρά τη Βασιλοπούλα στο στήθος, της πήρε την καρδιά, την έκλεισε σ' ένα μικρό κουτάκι, πήρε το κλειδί και αμέσως χάθηκε από το δωμάτιο, πριν μπορέσει κανένας να τη σταματήσει.

Ο Βασιλιάς και η Βασίλισσα τρομαγμένοι όρμησαν στην κούνια, να δουν αν ζούσε το παιδί τους αλλά η Βασιλοπούλα κοιμούνταν ήσυχη.

-Χωρίς καρδιά! Μουρμούρισε η Βασίλισσα, πώς θα μας αγαπήσει;

Και όλοι γύρω αντιλάλησαν:

-Χωρίς καρδιά, πώς θα μας κυβερνήσει, όταν πεθάνει ο καλός μας Βασιλιάς;

Όπου η χαρά έγινε θρήνος, και όλοι ξέσπασαν στα κλάματα.

Μια νεράιδα ακόμα έμενε και σ' αυτήν έστρεψε ο Βασιλιάς.

-Και συ, κυρά-Νεράιδα, της είπε, δώσε μια ευχή στο παιδί μας, ξέκανε το κακό που μας έκανε η Μοίρα!

-Να ξεκάνω αυτό που έκανε η δυνατότερή μου, δεν μπορώ, είπε η νεράιδα. Εγώ είμαι η Ζωή, και η Μοίρα με ορίζει! Μπορώ όμως να βοηθήσω τη Βασιλοπούλα να ξαναβρεί την καρδιά της, αν καμιά μέρα τη θελήσει!

-Τώρα, τώρα! φώναξε η Βασίλισσα, δώσε της τώρα την καρδιά της, κυρά-Ζωή!

-Όχι, είπε η Ζωή, αυτό δε γίνεται. Πρέπει να μεγαλώσει η Βασιλοπούλα, και μόνη της να πάγει να τη φέρει. Ένα κλειδάκι μόνο θα της χαρίσω, εγώ, και μ' αυτό θα ξαναβρεί την καρδιά της, όποτε την επιθυμήσει.

Και όσο μιλούσε, με μια χρυσή αλυσιδίτσα κρέμασε ένα χρυσό κλειδάκι στο λαιμό του μωρού.

-Όταν θελήσει, εξακολουθούσε η νεράιδα, ας βγάλει το κλειδί από την αλυσίδα, και αυτό θα την οδηγήσει... Αλλά να ξέρετε, πως το δώρο που κάνει η Ζωή είναι βαρύ τη μέρα που θ' αποκτήσει την καρδιά της, η Βασιλοπούλα σας θα νιώσει αγάπη και χαρά, θα νιώσει όμως και όλο το βάρος και τους καημούς της ζωής.

-Τότε κράτησέ το! Παρακάλεσε η Βασίλισσα. Δε θέλω να κλάψει το παιδί μου!

-Όχι, είπε ο Βασιλιάς· να της το δώσεις, κυρά-Ζωή. Ας μάθει η Βασιλοπούλα καημούς και πόνους για να γίνει άνθρωπος σωστός.

Δέλτα, Π. (1992). Η καρδιά της βασιλοπούλας στο Παραμύθια και άλλα. Αθήνα: Δωρικός, 65-68.

Ο Λεβεντοραφτάκος¹³

Τον παλιό καιρό κάποιο καλοκαιριάτικο πρωινό ένας ραφτάκος καθόταν στον πάγκο του, που ήταν μπροστά στο παράθυρο και δούλευε με τη καρδιά του.

Ξαφνικά ακούστηκε η φωνή μιας χωριάτισσας που διαλαλούσε:

Μαρμελάδα, μαρμελάδα

γλύκα κι όλο νοστιμάδα

για μεγάλους και μικρούς

και λιγνούς μα και χοντρούς!

Μαρμελάδα, μαρμελάδα

δέκα βάζα στην αράδα.

Ο ράφτης άρχισε να τη λιγουρεύεται.

-Σπουδαία μαρμελάδα θα 'χει η χωριάτισσα για να την παινεύει έτσι! είπε με το νου του.

Έβγαλε το κεφάλι του έξω από το παράθυρο και φώναξε γλύφοντας τη γλώσσα του:

-Ε! Καλή γυναίκα! Θέλω μαρμελάδα!

-Να πάρεις αγόρι μου! είπε η γυναίκα. Έρχομαι στη στιγμή.

Και η χωριάτισσα ανέβηκε με το βαρύ της πανέρι τα τρία σκαλοπάτια της πόρτας, για να δει από το παράθυρό του ο ράφτης όλα της τα βάζα. Εκείνος έβγαλε το μισό του κορμί έξω από το παράθυρο, πήρε τα βάζα με τη μαρμελάδα ένα-ένα, τα σήκωσε ψηλά, τα κοίταξε, τα μύρισε και είπε:

---

¹³ μεταφορά στο μονοτονικό

-Ωραία μαρμελάδα έχεις, καλή μου γυναίκα. Βάλε μου, σε παρακαλώ, δωδεκάμιση δράμια, κι αν πέσει και λίγη παραπάνω, δεν πειράζει.

Η κυρούλα, που νόμιζε πως θα έκανε χρυσές δουλειές, έβαλε δωδεκάμιση δράμια μαρμελάδα βερίκοκο στον ραφτάκο κι έφυγε μουρμουρίζοντας φουρκισμένη.

-Μαρμελαδίτσα μου! Θα μου δώσεις δύναμη και κουράγιο να τελειώσω τη δουλειά μου, έλεγε χαρούμενος ο ραφτάκος και έτριβε τα χέρια του.

Έπειτα πήγε στο ντουλάπι, πήρε το καρβέλι, έκοψε μια φετάρια ψωμί και την άλειψε καλά-καλά με τη μαρμελάδα του.

-Να γλυκό ψωμάκι μια φορά! είπε. Μα πρέπει να τελειώσω πρώτα τη δουλειά μου κι ύστερα να το φάω. Ας βγάλω από τη μέση τούτο δω το γιλέκο.

Έβαλε τη φέτα με τη μαρμελάδα στο πλάι του και ξανάρχισε τη δουλειά του, κάνοντας γρήγορες βελονιές. Η μαρμελάδα του μοσκοβολούσε.

Μα τη μυρωδιά της δεν την ένιωθε μονάχα ο φιλαράκος ο ραφτάκος μας, αλλά και οι μύγες, που μαζεύτηκαν απ' όλες τις γωνιές για να καθίσουν πάνω στη μαρμελάδα.

-Μπα! Και ποιος σας κάλεσε κυρίες μου; είπε ο ράφτης και τις έδιωξε.

Μα οι μύγες δεν καταλάβαιναν καθόλου τα λόγια του ράφτη. Και ποιος ξέρει; Πες πώς τους άρεσε η μαρμελάδα. Πες πως θέλανε να κοροϊδέψουν το ράφτη, ξαναγύρισαν. Και τούτη τη φορά, ήταν πιο πολλές. Ο ράφτης θύμωσε. Άρπαξε ένα κομμάτι πανί και φώναξε:

-Τώρα θα σας μάθω, Σταθείτε να δείτε! Και χωρίς να λυπηθεί καθόλου χτύπησε τις μύγες με το πανί. Ύστερα μέτρησε τις σκοτωμένες και τις βρήκε εφτά.

-Μπράβο παλληκάρη! είπε στον εαυτό του με θαυμασμό. Μα εσύ, παιδί μου, δεν κάνεις για εδώ! Πρέπει να μάθει όλη η πολιτεία την παλληκαριά σου!

Χωρίς να χάσει καιρό ο ραφτάκος έκοψε μια ζώνη, τη γάζωσε γύρω-γύρω και κέντησε πάνω με μεγάλα γράμματα: «Εφτά μ' ένα χτύπημα»!

Κι όπως κεντούσε, σιγομουρμούριζε:

-Χμ! Η πολιτεία δεν μου φτάνει! Πρέπει να μάθει όλος ο κόσμος την παλληκαριά μου.

Φόρεσε, λοιπόν, τη ζώνη στη μέση του με τα κεντημένα λόγια μπροστά και ξεκίνησε. Το ραφτάδικο του φαινόταν πολύ μικρό για να κλείσει όλη του την παλληκαριά.

Αδελφοί Γκριμ (χ.χ). *Ο λεβεντοραφτάκος-Εφτά με ένα κτύπημα*. Αθήνα: Μ. Πεγλιβανίδη & Σία, σελ.1-6.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα:

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν Θέμα του κειμένου είναι ο

Δραστηριότητα 8η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: πέντε (5)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: δύο (2)

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο του *Αντώνη Λάππα* με τίτλο *«Η Κανέλλα και οι τρεις πολύχρωμες κλωστές»*.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Παραμύθια βότανα και ξόρκια». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να πουν τα θετικά στη δεξιά πλευρά και τα αρνητικά στην αριστερή. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

17. «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Το εργαστήριο αυτό απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, που επιθυμούν να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα των μαθητών/ -τριών τους. Αναφέρονται τα χαρακτηριστικά των δημιουργικών ατόμων και εξερευνώνται διάφοροι τρόποι ανάπτυξης της δημιουργικότητας.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. χαρακτηριστικά δημιουργικών ατόμων		
	2. τρόποι ανάπτυξης δημιουργικότητας		
Ικανότητες:	1 ευελιξία		
	2. πρωτοτυπία		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. συνεργασία		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Δώστε όνομα σε ένα καινούριο απορρυπαντικό»: άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Μια χειμωνιάτικη μέρα στην Εθνική Οδό»: δραστηριότητα ενεργοποίησης, δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας	Βιωματική άσκηση
«Αν ήμουν Υπουργός	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεσης,	Άσκηση προφορικού και

Παιδείας»: δραστηριότητα έκφρασης		ζέσταμα ομάδας, συζήτηση	γραφτού λόγου
«Ήξερες ότι»: Θεωρία για τη δημιουργικότητα, τη δημιουργική σκέψη και τη Δημιουργική Γραφή.	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
Καθαρά και δυνατά: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Δημιουργικότητα»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη δημιουργικότητας.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Μου άρεσε & δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Δώστε όνομα σε ένα καινούριο απορρυπαντικό»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους και τους ζητά να γνωριστούν μεταξύ τους με έναν διαφορετικό τρόπο· τι όνομα θα έδιναν σε ένα απορρυπαντικό και ποια η χρήση του; Αφού πουν όλοι οι εκπαιδευόμενοι ένα όνομα για ένα απορρυπαντικό καθώς και τη χρήση του, ένας ένας μετά λένε το πραγματικό τους όνομα. Ξεκινάει αυτός που μίλησε τελευταίος. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Μια χειμωνιάτικη μέρα στην Εθνική Οδό»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτή ζητάει από τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν ένα θέμα μεταξύ τους για 15 λεπτά. Για παράδειγμα, τους λέει: «Κινείστε στην Εθνική Οδό με λεωφορείο μια μέρα με έντονη χιονόπτωση. Το χιόνι σας αποκλείει. Κοντά σας δεν υπάρχει κάποιος να σας βοηθήσει. Με ποιο τρόπο θα αντιμετωπίζατε το πρόβλημα; Προτείνετε ιδέες και πρωτότυπες λύσεις.»

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Υπουργός Παιδείας»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να φανταστούν την εξής συνθήκη: *Αναλαμβάνετε για 24 ώρες το Υπουργείο Παιδείας και σας παρέχεται το δικαίωμα να πάρετε όποιο μέτρο εσείς κρίνετε ότι είναι καλό για τα παιδιά και τη μόρφωσή τους. Αναφέρετε πέντε άμεσα μέτρα που θα παίρνατε.*». Όταν γράψουν όλοι ο καθένας διαβάζει τα δικά του μέτρα και γίνεται συζήτηση.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ήξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίας για τη δημιουργικότητα, τη δημιουργική σκέψη και τη Δημιουργική Γραφή.

Λογοτεχνική θεωρία: Οι συνεχείς αλλαγές στο σύγχρονο σχολικό και κοινωνικό πλαίσιο απαιτούν από μαθητές και σχολικό προσωπικό να μάθουν να προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα και να αποτελούν διά βίου μαθητές (Πασατζάκη & Ιορδανίδης, 2018:7). Είναι γεγονός πως ο βασικότερος παράγοντας εφαρμογής της διαδικασίας αλλαγής πρέπει να είναι το άτομο (Ιορδανίδης, 2006:96).

Είναι ευρέως διαδεδομένη η άποψη ότι *δημιουργικότητα* είναι χαρακτηριστικό μόνο των πολύ ταλαντούχων ανθρώπων, αυτών που θεωρούνται ιδιοφυΐες, αυτών που δημιουργούν μεγάλα έργα τέχνης και αυτών που είναι υπεύθυνοι για μεγάλες επιστημονικές ή τεχνολογικές ανακαλύψεις. Η δημιουργικότητα είναι εύκολα αναγνωρίσιμη στο έργο του Λέων Τολστόι, του Τόμας Έντισον ή του Τσαρλς Δαρβίνου, αλλά διακρίνεται δυσκολότερα στη ζωή ενός συνηθισμένου ανθρώπου. Σε κάθε περίπτωση πάντως η δημιουργικότητα είναι παρούσα όχι μόνο όταν γεννιούνται μεγάλα ιστορικά έργα, αλλά και όταν ένας άνθρωπος χρησιμοποιεί τη φαντασία του, συνδυάζει διάφορες φαινομενικά άσχετες έννοιες μεταξύ τους, όταν αλλάζει ή όταν δημιουργεί κάτι καινούριο, όταν καινοτομεί. Σύμφωνα με τους Kaufman και Beghetto (2009:6) η δημιουργικότητα διακρίνεται σε τέσσερις (4) κατηγορίες. Κάθε μία κατηγορία αποκαλύπτει τις διαφορές ανάμεσα στα επίπεδα και τις μορφές δημιουργικότητας, που υπάρχουν. Η πρώτη κατηγορία δημιουργικότητας είναι η Big-C creativity ή αλλιώς η υψηλή δημιουργικότητα. Η υψηλή δημιουργικότητα χρησιμοποιείται για να περιγράψει εκείνους τους ανθρώπους που οι εφευρέσεις τους ήταν πολύ καινοτόμες και πρωτοποριακές και θεωρήθηκαν αμφιλεγόμενες όταν πρωτοεμφανίστηκαν. Μερικά παραδείγματα υψηλής δημιουργικότητας είναι η θεωρία της σχετικότητας του Αϊνστάιν, η θεωρία της εξέλιξης του Δαρβίνου και έργα τέχνης όπως η *Γκουέρνικα* του Πικάσο, το μυθιστόρημα της Τζέιν Όστεν *Έμμα*, η συμφωνία No 9 του Μπετόβεν. Η υψηλή δημιουργικότητα δεν είναι χαρακτηριστικό όλων των ανθρώπων. Η δεύτερη κατηγορία δημιουργικότητας είναι η Pro-c creativity. Αυτού του είδους η δημιουργικότητα συνήθως χρειάζεται 10 χρόνια συνεχούς προσπάθειας για να αναπτυχθεί και να αποκαλυφθεί. Για παράδειγμα ένα παιδί που είχε κλίση στη μουσική και τώρα ως ενήλικας έχει πτυχίο μουσικής, διδάσκει και παίζει κλασική μουσική μπορεί να χαρακτηριστεί ως άτομο με επίπεδο δημιουργικότητας Pro-c. Ένα ακόμη τέτοιο παράδειγμα Pro-c δημιουργικότητας μπορεί να αποτελέσει κι ένας Φυσικός που εργάζεται στο Πανεπιστήμιο και διεξάγει μία ακαδημαϊκή έρευνα. Η τρίτη κατηγορία δημιουργικότητας είναι η Little-c creativity ή αλλιώς η μικρή δημιουργικότητα. Η

Little-c δημιουργικότητα είναι όταν ένα άτομο ενεργεί με ευελιξία, επινοητικότητα και καινοτομία στην καθημερινή του ζωή (Craft, 2005:43). Αυτό το είδος δημιουργικότητας απαντάται σε ένα άτομο, το οποίο αναλαμβάνει να επιλύσει ένα δύσκολο πρόβλημα στη δουλειά του ή ακόμα και σε έναν κηπουρό, ο οποίος αναλαμβάνει την αρχιτεκτονική κήπων και τη διαμόρφωση εξωτερικών χώρων. Η μικρή δημιουργικότητα χρειάζεται πρακτική εξάσκηση και μεγάλο χρονικό διάστημα για να αναπτυχθεί και να αποκαλυφθεί. Το διαδίκτυο και συγκεκριμένα ιστότοποι όπως το YouTube και το Instagram βοηθούν πολύ τους ανθρώπους με μικρή δημιουργικότητα να μοιραστούν την εμπειρία τους και την εργασία τους. Η τέταρτη κατηγορία δημιουργικότητας είναι η Mini-c creativity. Η Mini-c δημιουργικότητα είναι η προσωπική ερμηνεία εμπειριών, γεγονότων και καταστάσεων (Beghetto & Kaufman, 2007: 73). Αυτό το είδος δημιουργικότητας καλλιεργείται από τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς και περιγράφει το επίτευγμα ενός μαθητή στην εύρεση διάφορων τρόπων επίλυσης ενός για παράδειγμα μαθηματικού προβλήματος.

Η *δημιουργική σκέψη* είναι η σκέψη που επιτρέπει στους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους για να δημιουργήσουν ιδέες, ερωτήσεις υποθέσεις και εναλλακτικές λύσεις και να αξιολογήσουν τις ιδέες, τα τελικά δημιουργήματά τους και τις διαδικασίες που χρησιμοποίησαν (Kampylis & Berki, 2014:6). Η δημιουργική σκέψη ενθαρρύνει τους μαθητές να χρησιμοποιούν ένα μεγάλο εύρος προσεγγίσεων για να επεξεργαστούν ένα πρόβλημα, να αναλύσουν απόψεις και να φτάσουν στην εξεύρεση νέων λύσεων, (Mursky, 2011:1) Η δημιουργική σκέψη αναφέρεται και ως αποκλίνουσα σκέψη. Δεν είναι αμελητέος ο κίνδυνος οι μαθητές να μπλοκάρουν τη δημιουργική σκέψη τους, επειδή φοβούνται μήπως κάνουν κάποιο λάθος ή φανούν ανόητοι, επειδή δεν θέλουν να δεχθούν κάποια κριτική γιατί αισθάνονται ότι έτσι θα μείνουν μόνοι τους ή και θα αποκλειστούν (Brown & Kusiak, 2005-2007: 6).

Η *Δημιουργική Γραφή* είναι ένα διακριτό πλέον γνωστικό αντικείμενο, αλλά ταυτόχρονα συνιστά και μία σύγχρονη εκπαιδευτική βιωματική μέθοδο, η οποία ασχολείται με την τέχνη της συγγραφής και τις πολύ στενά συνδεδεμένες προεκτάσεις της, γλωσσικές, αναγνωστικές, ψυχοθεραπευτικές, κ.τ.λ. (Κωτόπουλος, Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη, 2013:14). Δημιουργική Γραφή είναι οτιδήποτε γράφεται με σκοπό να χαρίσει στον κάθε αναγνώστη την ευχαρίστηση μίας πλούσιας αισθητικής εμπειρίας και να του προσφέρει μία ευφάνταστη αναδημιουργία ή μία ανάκληση ενός γεγονότος, μίας σκέψης ή ενός συναισθήματος (Stegner, 2002:12). Η Δημιουργική Γραφή είναι μία ενέργεια που επηρεάζεται από τη διάθεση του συγγραφέα, τις

προθέσεις, τα συναισθήματα και τα πρότυπα συμπεριφοράς του και από τους πολιτιστικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες της κοινωνίας όπου ζει και έχει ως επίκεντρό της τον άνθρωπο, (Harper, 2006:6). Για τον Myers μπορεί να διακριθεί το μάθημα σε μία τάξη όπου διδάσκονται συγγραφικές τεχνικές για το μυθιστόρημα και την ποίηση από ένα εθνικό σύστημα για την απασχόληση συγγραφέων και ποιητών που αναλαμβάνουν να διδάξουν ένα θέμα (Myer, 1996:xi). Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω, η εισαγωγή της δημιουργικής γραφής ως μέρους του μαθήματος της λογοτεχνίας στο σχολείο, δεν μπορεί να αποτελεί ένα από πολλά και ποικίλα διδακτικά μέσα ή μεθοδολογίες, αλλά μια πρόταση εναλλακτικής διδακτικής και θεωρητικής προσέγγισης (Κιοσσές, 2013: 15).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων από τη Μεταπτυχιακή μου Διπλωματική Εργασία (Γκόρα, 2015: 20-26)

Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

[Δημιουργικότητα]

Με τον όρο δημιουργικότητα ονομάζουμε την τάση του ανθρώπου να παράγει οτιδήποτε πρωτότυπο και εμπνευσμένο, να κατασκευάζει, να επινοεί, να αντιμετωπίζει, να επιτυχαίνει, να πραγματώνει, να προοδεύει και να φιλοτεχνεί. Η συμπεριφορά αυτή του ανθρώπου βασίζεται στη δυνατότητά του να οργανώνει και να συνθέτει διάφορα στοιχεία που προκύπτουν από τις πληροφορίες που δέχεται καθημερινά και από την αντίληψή του.

Η δημιουργικότητα είναι μία ιδιότητα που υπάρχει εκ φύσεως σ' όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα από την ηλικία τους. Σε άλλους είναι εμφανής και σε άλλους βρίσκεται σε λανθάνουσα κατάσταση. Η δημιουργικότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη φαντασία που έχει το κάθε άτομο και με τα ερεθίσματα που δέχεται από το περιβάλλον είτε είναι φυσικό είτε είναι κοινωνικό. Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη της

δημιουργικότητας διαδραματίζει η ποιότητα του περιβάλλοντος και ο βαθμός ψυχοσυναισθηματικής ικανοποίησης που παρέχεται στο άτομο. Ένας άλλος παράγοντας που ευνοεί την ανάπτυξη της δημιουργικότητας είναι η εκπαίδευση. Ωστόσο, καμιά φορά το εκπαιδευτικό σύστημα, έτσι όπως είναι δομημένο, περισσότερο εμποδίζει τη δημιουργική έκφραση παρά την ενθαρρύνει. Αυτό συμβαίνει, γιατί εξαναγκάζει τους ανθρώπους να ακολουθήσουν ένα συγκεκριμένο μοντέλο μάθησης καθώς και κάποιους κανόνες.

Υπάρχουν τρεις βασικές θεωρήσεις για την έκφραση της δημιουργικότητας. Η πρώτη δίνει βάση στα χαρακτηριστικά του δημιουργού, η δεύτερη στη διαδικασία και η τρίτη στο παραγόμενο προϊόν. Βέβαια, σήμερα έχουν προστεθεί άλλες τρεις θεωρήσεις. Αυτές είναι το περιβάλλον, η πειθώ του δασκάλου στη δραστηριότητα αυτή και η εγγενής δυναμική των συμμετεχόντων.

Η δημιουργικότητα προέρχεται από την εσωτερική τάση του ανθρώπου και μπορεί να αναπτυχθεί και να καλλιεργηθεί. Είναι μία σειρά από διανοητικά εργαλεία, τα οποία αν μάθει κανείς να τα χρησιμοποιεί σωστά, θα μπορεί να έχει πρόσβαση σ' αυτήν την ικανότητα. Η δημιουργικότητα -θα μπορούσε να ονομαστεί και δημιουργική σκέψη- δίνει αξία σ' οποιοδήποτε έργο, καταξιώνει τη ζωή και νικά τον θάνατο, δίνει χαρά, ελπίδα, αισιοδοξία και ποιοτική ώθηση στην ελευθερία και τη γνώση.

[Δημιουργική σκέψη]

Μία από τις κυριότερες λειτουργίες του εγκεφάλου είναι η σκέψη. Σκέψη είναι η διαδικασία της αλλαγής των πληροφοριών, η οποιαδήποτε (απλή ή σύνθετη) δραστηριότητα για αντίληψη, κρίση, φαντασία και η λειτουργία της σύγκρισης, της ανάλυσης, του συνδυασμού. Η σκέψη, ανάλογα με το κριτήριο που χρησιμοποιείται διακρίνεται σε διάφορες κατηγορίες. Οι πιο σημαντικές είναι η συγκλίνουσα και η αποκλίνουσα. Η συγκλίνουσα σκέψη είναι αυτή που βασίζεται στην κρίση και είναι δημιούργημα του αριστερού ημισφαιρίου. Η αποκλίνουσα σκέψη είναι εκείνη που βασίζεται στη φαντασία και είναι δημιούργημα του δεξιού ημισφαιρίου. Ονομάζεται αλλιώς δημιουργική σκέψη ή άγρια ιδέα. Η άγρια ιδέα είναι η αλλόκοτη, η παράξενη, η περιεργή ιδέα για ένα πρόβλημα, μία κατάσταση κτλ., η οποία είτε μπορεί να δώσει λύση είτε να αποτελέσει δυνατό ερέθισμα για την εξεύρεση λύσης.

Η δημιουργική σκέψη μοιάζει με φως. Το φως αυτό κάνει ορατό κάθε νέο και πρωτότυπο επίτευγμα του ανθρώπου. Αποτελεί έμφυτη ικανότητα του ατόμου που επιδέχεται εξέλιξη και ενίσχυση και γι' αυτό μπορεί και διδάσκεται. Η δημιουργική σκέψη έχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι χάρη σ' αυτήν έγιναν πολλές σημαντικές εφευρέσεις, ανακαλύψεις και έργα τέχνης. Μάλιστα, η δημιουργική σκέψη μελετήθηκε για πρώτη φορά το 1950. Πρώτος ο Guilford παρατήρησε ότι δεν είχε γίνει καμία αναφορά πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Τα επόμενα χρόνια έγιναν πολλές έρευνες κατά τις οποίες προέκυψαν μερικά δεδομένα. Πρώτον, η δημιουργική σκέψη αφορά όλα τα άτομα, δεύτερον, ότι το κάθε άτομο παρουσιάζει μικρότερη ή μεγαλύτερη ικανότητα δημιουργικής σκέψης και τρίτον, ότι η δημιουργική σκέψη μπορεί να μεταλαμπαδευτεί μέσω της παιδείας και της γνώσης.

Χαρακτηριστικά δημιουργικών ατόμων

Όπως προαναφέρθηκε η δημιουργική σκέψη προϋποθέτει πολύπλοκη νοητική διεργασία και δεν έχει καμία σχέση με την απλή διαδικασία της σκέψης. Τα δημιουργικά άτομα έκτος του ότι έχουν αυτήν την τάση, έχουν και κάποια άλλα χαρακτηριστικά που τους κάνουν να διαφέρουν από τους υπόλοιπους ανθρώπους. Έχουν την ικανότητα να δίνουν ένα πλήθος πιθανόν απαντήσεων σ' ένα πρόβλημα και ιδιαίτερα σε προβλήματα που δεν έχουν μία και μοναδική απάντηση. Μοιάζουν σαν να αναιρούν συνέχεια καταστάσεις και δεδομένα. Δεν μπορούν να αποφασίσουν, να ισορροπήσουν, να επιλέξουν. Η σκέψη τους ως ένα βαθμό είναι αντισυμβατική. Τα δημιουργικά άτομα δεν ακολουθούν την πεπατημένη οδό, αντίθετα αναζητούν το νέο, το ευέλικτο, το ωραίο. Αντιστέκονται έτσι με τον τρόπο τους σε μία κοινωνία ελεγχόμενη και κατευθυνόμενη. Ένα άλλο χαρακτηριστικό των δημιουργικών ατόμων είναι ότι κρύβουν μέσα τους πολλές ευαισθησίες και συναισθηματική ισορροπία. Ενδιαφέρονται για το συνάνθρωπο, τη φύση, την οικολογία την οικονομία, την πολιτική, τον πολιτισμό. Επίσης, τα άτομα αυτά προχωρούν χωρίς να διστάζουν, βασίζονται στις δικές τους δυνάμεις, λειτουργούν αποφασιστικά και δραστικά. Αναλαμβάνουν δηλαδή, ευθύνες και έχουν οργανωτικές ικανότητες σε όποια αρμοδιότητα τους ανατεθεί. Επιπλέον, έχουν εξαιρετική αίσθηση του χιούμορ, είναι σκεπτικά, δίνοντας έτσι λανθασμένα την εντύπωση ότι ονειροπολούν, ενώ στην πραγματικότητα σκέφτονται. Είναι δυνατόν να είναι εξωστρεφή άτομα και ταυτόχρονα

υπερβολικά εσωστρεφή. Τέλος, τα άτομα που η σκέψη τους είναι δημιουργική έχουν συνήθως ευφράδεια λόγου, ευελιξία στη σκέψη και αφοσίωση στο έργο τους, για το οποίο αφιερώνουν αρκετή προσπάθεια και χρόνο.

Με τη βοήθεια του πίνακα που ακολουθεί συνοψίζονται και οργανώνονται τα χαρακτηριστικά των δημιουργικών ατόμων. Ωστόσο, είναι σημαντικό να επισημανθεί το γεγονός ότι αυτά τα χαρακτηριστικά αποτελούν αναγκαία, αλλά όχι ικανή συνθήκη για το χαρακτηρισμό κάποιου ατόμου ως δημιουργικού.

Δημιουργικά άτομα

Χαρακτηριστικά	Δεξιότητες
πνευματική ευχέρεια	παραγωγή πολλών ιδεών
πνευματική ευλυγισία	διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης προβλημάτων
ευαισθησία στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον	οξεία παρατηρητικότητα και κρίση
πρωτοτυπία σκέψης	πρωτοτυπία στη σύλληψη ιδεών καθώς και στην επίλυση προβλημάτων
υψηλές φιλοδοξίες	έντονη ανάγκη για καινοτομία, επιθυμία για μεγιστοποίηση των δυνατοτήτων, ηγετικές ικανότητες

Εικόνα 7: Χαρακτηριστικά δημιουργικών ατόμων

Η δημιουργικότητα στην εκπαίδευση

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν δίνει ακόμα και σήμερα την απαιτούμενη προσοχή στη γραπτή αποτύπωση των προσωπικών ιδεών, των συγκινήσεων και των συναισθημάτων του μαθητή. Οι μαθητές υποχρεώνονται σε ανέμπνευστες επιστολές σε ανύπαρκτους τοπικούς αξιωματούχους ή σε έναν καταγισμό ερωτήσεων κατανόησης των κειμένων (Παπαντωνάκης & Κωτόπουλος, 2011: 37).

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Δημιουργικότητα»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να απαντήσουν στις παρακάτω δημιουργικές ασκήσεις.

- α) Σκεφτείτε μερικούς τρόπους ενίσχυσης της παιδικής δημιουργικότητας.
- β) Πώς θα αντιμετωπίζατε μια φανταστική ιστορία που του σας περιγράφει ένα παιδί και γιατί;
- γ) Τι σας θυμίζει ένα ηλιοβασίλεμα;

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τις απαντήσεις των ασκήσεων που αναφέρθηκαν. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: 8

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: 0

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Δεν υπήρξαν αποτελέσματα.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

18. «Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο»¹⁴

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν τον τρόπο με τον οποίο, θα μπορούν να καθοδηγήσουν τους μαθητές να εργαστούν σε ομάδες και να τους εμπνεύσουν να πάρουν συνεντεύξεις από αθλητικές ομάδες, αθλητές Ολυμπιονίκες ή μη, προπονητές και προέδρους, έτσι ώστε να τους φιλοξενήσουν στην εφημερίδα, στη διαδικτυακή σελίδα, στο ραδιόφωνο ή στο διαδικτυακό κανάλι του σχολείου τους.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. εργαστηριακή λογική		
	2. αποσαφήνιση χαρακτηριστικών δημοσιογραφικού λόγου		
Ικανότητες:	1 γνωριμία με τη δημιουργική έκφραση		
	2. γνωριμία με την καλλιτεχνική έκφραση		
Στάσεις:	1. ομαδικότητα		
	2. συνεργασία		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Φαντάζομαι ότι...»: άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας	Βιωματική άσκηση
«Εσύ σε ποια ομάδα είσαι;» :δραστηριότητα ενεργοποίησης, δυναμικής	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα	Βιωματική άσκηση

¹⁴ Βλ. περισσότερα στο Ζωγράφου, Μ. (2022). «Αθλητικά Κείμενα: η αξιοποίησή τους στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας». Διδακτορική διατριβή με Επταμελή Εξεταστική Επιτροπή τους: Καμαρούδης, Στ., Πολίτης, Π., Γρίβα, Ελ., Κωτόπουλος, Τρ., Παπαδοπούλου, Σμ., Στάμου, Α. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
<https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/49960>

ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.			
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας	Βιωματική άσκηση
«Αθλητικά νέα και ειδήσεις»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεσης, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
Ήξερες ότι: θεωρία για τον δημοσιογραφικό λόγο	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας που δομούν τις συνεντεύξεις.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Γίνε δημοσιογράφος»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Το κουτί των καλών και των κακών πραγμάτων»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή	Βιωματική Άσκηση

		τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Φαντάζομαι ότι...»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Στόχος: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής προτείνει στους συμμετέχοντες να καθίσουν όλοι σε κύκλο και ο καθένας να παρατηρήσει προσεκτικά τον διπλανό του και να φανταστεί ποιο άθλημα μπορεί ή θα μπορούσε να κάνει. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτής διαλέγει κάποιο μέλος από την ομάδα, το οποίο πρώτο θα ξεκινήσει να πει τι έχει φανταστεί για τον διπλανό του. Ο διπλανός ακούει και διορθώνει, αν χρειάζεται ή αν επιθυμεί να συμπληρώσει κάτι. Έπειτα, παρουσιάζει κατά τον ίδιο τρόπο τον δικό του διπλανό. Έτσι, συνεχίζεται όλη η ομάδα. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής/η εκπαιδευτρια. Στη συγκεκριμένη άσκηση όλοι οφείλουν να πουν τα ονόματά τους.

Παραλλαγή: Σε ομάδες που ήδη γνωρίζονται (π.χ. μαθητές στην ίδια τάξη), οι συμμετέχοντες παρουσιάζουν όσα δεδομένα γνωρίζουν για τον άλλον.

Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Εσύ σε ποια ομάδα ανήκεις;»

Διάρκεια: 2 λεπτά

Στόχος: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τους συμμετέχοντες να σχηματίσουν ομάδες ανάλογα με τα αθλήματα που ειπώθηκαν στην προηγούμενη δραστηριότητα. Τα αθλήματα που αναφέρθηκαν μία φορά συγκροτούν μία ξεχωριστή ομάδα. Οι συμμετέχοντες των οποίων οι αναφορές στα αθλήματα, ήταν μοναδικές θα ενσωματωθούν στην ίδια ομάδα.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Στο υπόσχομαι»

Διάρκεια: 8 λεπτά

Στόχος: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε ομάδα καλείται να γράψει σε ένα χαρτί δύο (2) πράγματα που περιμένει ή προσδοκά από το εργαστήριο και να προτείνει έναν (1) κανόνα. Στη συνέχεια η κάθε ομάδα διπλώνει το χαρτί και το δίνει στον εκπαιδευτή. Έπειτα, ο εκπαιδευτής αναλαμβάνει να τα διαβάσει και υπόσχεται να προσπαθήσει να πραγματοποιήσει όσες επιθυμίες είναι εφικτές. Όλοι οι συμμετέχοντες είναι σημαντικό να σεβαστούν τους κανόνες που ειπώθηκαν.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Αθλητικά νέα και ειδήσεις»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Στόχος: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια ή στιλούς και ζητά από την κάθε ομάδα να σκεφτεί και να δώσει ένα πρωτότυπο και ευφάνταστο όνομα για τα αθλητικά νέα και τις ειδήσεις α) μίας σχολικής εφημερίδας ή β) μίας σχολικής διαδικτυακής σελίδας ή γ) μίας σχολικής ραδιοφωνικής εκπομπής ή δ) ενός σχολικού καναλιού στο Youtube. Η κάθε ομάδα διαβάζει το όνομα που έδωσε και επακολουθεί συζήτηση.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: Ήξερες ότι...

Διάρκεια: 15 λεπτά

Στόχος: Στοιχεία θεωρίαςγια τα χαρακτηριστικά που δομούν τις δημοσιογραφικές συνεντεύξεις.

A) Η προετοιμασία: Όπως ισχυρίζεται ο Buttry αν ρωτήσετε κάποιον για ένα θέμα, είναι πολύ σημαντικό πρωτύτερα να το έχετε ερευνήσει σε βάθος και να έχετε συγκεντρώσει διάφορες πληροφορίες γύρω από αυτό. Αν πάλι σκοπεύετε να μάθετε λεπτομέρειες για την προσωπική ζωή ενός ανθρώπου, οφείλετε να ψάξετε και να διαβάστε ό,τι έχει γραφτεί πιο πριν γι' αυτόν. B) Ο εξοπλισμός: Όπως αναφέρεται στο What Kids Can do (2016:1) «διαθέτετε όλον τον εξοπλισμό σας έτοιμο-είτε πρόκειται για στίλο και χαρτί είτε για κινητά τηλέφωνα, ψηφιακή κάμερα, φωτογραφική μηχανή. Έχετε πάντα μαζί σας εφεδρικό στίλο και χαρτί, φορτιστές, μπαταρίες ή ό,τι άλλο χρειάζεται». Γ) Ο σχεδιασμός των ερωτήσεων: Οργανώστε και ομαδοποιήστε τις ερωτήσεις σας με τη σωστή σειρά. Για παράδειγμα, σε μία χρονολογική συνέντευξη θα ξεκινήσετε από ένα χρονικό σημείο και θα δομείτε στη δομή γεγονότων που παρατίθενται. Σε μία θεματική συνέντευξη θα επικεντρωθείτε γύρω από επιλεγμένα θέματα, στα οποία θα τηρείτε κάποια σειρά. Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να οργανώσετε τις ερωτήσεις σας. Ο πειραματισμός θα σας βοηθήσει να βρείτε σιγά σιγά τη δομή και τη ροή τους. Είναι προτιμότερο να αποφύγετε τις κλειστού τύπου ερωτήσεις, τις ερωτήσεις δηλαδή που μπορεί να απαντηθούν με ένα απλό «ναι» ή «όχι». Προσπαθήστε να συμπεριλάβετε ανοιχτού τύπου ερωτήσεις, επειδή παρέχουν πολλές απαντήσεις και επειδή μπορούν να αποτελέσουν τον βασικό κορμό της συνέντευξής σας (Eaton, 2011:1). Επιπλέον, οι ερωτήσεις που αναζητούν κάποιο νόημα ή θεωρούνται πιο προσωπικές είναι καλύτερα να τοποθετούνται αφού έχετε αναπτύξει ένα κλίμα οικειότητας και εμπιστοσύνης. Αφού ολοκληρώστε τη συνέντευξή σας, ενθαρρύνετε τον ομιλητή σας να πει ό,τι δυνητικά έχετε ξεχάσει να συμπεριλάβετε στις ερωτήσεις σας. Ευχαριστήστε τον που μοιράστηκε μαζί σας τα λόγια και τον χρόνο του.

Δ) Βασικά σημεία της συνέντευξης: Να είστε ευγενικοί και εμπνέετε εμπιστοσύνη και σιγουριά. Μια καλή συνέντευξη είναι σαν μια καλή συζήτηση. Το πιο σημαντικό είναι όχι απλώς να ακούτε, αλλά ταυτόχρονα να αξιολογείτε αυτά που σας λένε για να μπορείτε να κατευθύνετε τη ροή της συνέντευξης. Αν οι ερωτήσεις σας είναι «προβαρισμένες», έτσι θα ακουστούν και οι απαντήσεις. Οι άνθρωποι πρέπει να αισθάνονται ότι νοιάζεστε για αυτά που λένε και ότι θα σεβαστείτε τις ιστορίες τους. Μην φοβάστε τις παύσεις και τις σιωπές. Αντισταθείτε στον πειρασμό να σπάσετε τη σιωπή. Ενδεχομένως μία συνέντευξη μπορεί να φέρει κάποιο έντονο συναίσθημα. Εάν

ο συνομιλητής σας δακρύσει ή γίνει πιο συναισθηματικός, δεν σημαίνει ότι έχει πραγματοποιηθεί με λανθασμένο τρόπο. Τουναντίον σας προσφέρεται μια θαυμάσια ευκαιρία να κλείσετε τη συνέντευξη γεγονός που θα προσδώσει ακόμα μεγαλύτερη οικειότητα.

Ε) Μέθοδος S.T.A.R.: Σύμφωνα με το Career Resource Center Creating Connections από το Πανεπιστήμιο της Φλόριντα (2016) η μέθοδος S.T.A.R. είναι μία τεχνική που χρησιμοποιείται κυρίως σε επαγγελματικές συνεντεύξεις για να αναδειχθεί ένα συγκεκριμένο προσόν που ζητείται σε μία θέση εργασίας. Στο εργαστήριο όμως αυτό, χρησιμοποιείται η συγκεκριμένη μέθοδος για να δομηθούν οι ερωτήσεις και να αναδειχθούν όχι μόνο οι συνεντεύξεις, αλλά και οι αθλητές, Ολυμπιονίκες, προπονητές κτλ. που υποθετικά θα φιλοξενηθούν. Αρχικά, ρωτήστε το άτομο με το οποίο πραγματοποιείτε τη συνέντευξη για μία συγκεκριμένη πρόκληση ή κατάσταση, που έχει αντιμετωπίσει. Αφήστε να σας δώσει αρκετές λεπτομέρειες, έτσι ώστε να ξετυλίξει την προσωπική του ιστορία (Situation/ Κατάσταση). Στη συνέχεια, ρωτήστε τι προσπαθούσε να πετύχει, ποια ήταν η αποστολή ή ο στόχος του. Αφήστε να σας εξηγήσει πώς πέτυχε τους στόχους του (Task/Κατάσταση). Έπειτα, ρωτήστε τι έκανε όταν παρουσιάστηκε κάποιο πρόβλημα ή πρόκληση και πώς το αντιμετώπισε. Αφήστε να σας πει τι έκανε και γιατί (Action/ Δράση). Τέλος, ρωτήστε για το αποτέλεσμα και εάν το πιθανολογούσε. Αφήστε να σας πει τι έμαθε από τη διαδικασία συνολικά και πώς έχει αξιοποιήσει αυτή τη γνώση από τότε (Result/Αποτέλεσμα).

ΣΤ) Πείτε ναι στα νέα τεχνολογικά μέσα: Σύμφωνα με τους Aleksandrova & Slavkin (2017:8) η σύγχρονη γλώσσα των μέσων ενημέρωσης μοιάζει σαν ένα «πλανητικό ρεύμα συνείδησης», που περιέχει στοιχεία διαφορετικών λειτουργικών στυλ. Αυτό το ρεύμα συνείδησης δημιουργείται από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης (εφημερίδες, περιοδικά, τηλεόραση και ραδιόφωνο) και από ηλεκτρονικές εκδόσεις έντυπων δημοσιεύσεων ή ραδιοφωνικών και ηλεκτρονικών μέσων δικτύου. Σήμερα, ο σύγχρονος τομέας πληροφόρησης περιλαμβάνει επίσης «τη δημοσιογραφία του πολίτη», η οποία παίρνει τη μορφή του moblogging (η ενέργεια της ανάρτησης/κοινοποίησης κειμένων, εικόνων και βίντεο από κινητό τηλέφωνο σε πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης) ή του blogging (η ενέργεια της ανάρτησης από laptop ή σταθερό υπολογιστή). Αυτές οι σχετικά νέες μορφές μαζικής επικοινωνίας καταλαμβάνουν μία σημαντική θέση στην ενημέρωση, αφού εξισώνονται με τα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης. «Η δημοσιογραφία των πολιτών» αποτελεί

σημαντικό μέρος του σύγχρονου τοπίου επικοινωνίας, αφού πολλά τηλεοπτικά κανάλια αναπαράγουν και προβάλλουν αυτά που αναρτούν/κοινοποιούν οι πολίτες.

Η επιταγή της σύγχρονης εκπαιδευτικής πολιτικής για υψηλά σχολικά αποτελέσματα οδηγεί στην επιδίωξη μετασχηματισμού των σχολείων, μέσω της βελτίωσης της ποιότητας του παραγόμενου έργου (Καλλιοντζή & Ιορδανίδης, 2016: 112).

Οι εκπαιδευτικοί πάντως που συνεργάζονται μεταξύ τους, συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων, εφαρμόζουν καινοτομίες και έχουν καλές σχέσεις με τους μαθητές τους έχουν υψηλότερα επίπεδα ψυχικής ανθεκτικότητας, δηλαδή μπορούν να ξεπεράσουν δύσκολες καταστάσεις. Φαίνεται ότι το σχολικό κλίμα που καλλιεργεί καλές διαπροσωπικές σχέσεις, συμμετοχικότητα και καινοτομία θωρακίζει ψυχικά τους εκπαιδευτικούς (Βάσιου, Ιορδανίδης κ.ά. 2017:16).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Στόχος: Ανάγνωση αθλητικών πηγών.

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής/η εκπαιδύτρια μοιράζει σε κάθε ομάδα από μία αθλητική πηγή και ζητά να τις διαβάσουν φωναχτά. Στην εκπαίδευση, στη γλωσσική διδασκαλία, δίνεται πλέον έμφαση στις αυθεντικές συνθήκες επικοινωνίας και στη μελέτη κειμένων από την εμπειρική πραγματικότητα, ώστε να καταστεί ο μαθητής ικανός να αντεπεξέλθει στα σύνθετα επικοινωνιακά δεδομένα και να εφοδιαστεί με ικανότητες, όχι μόνο αναγνωριστικού γραμματισμού αλλά κυρίως κριτικού, και επιπλέον νέων ψηφιακών-λειτουργικών γραμματισμών (Ζωγράφος & Καμαρούδης, 2019: 407).

Με τρεις συμμετοχές έκανε την εμφάνισή της η **ΓΕΦ** στη **β' φάση** του **Πανελληνίου Σχολικού Πρωταθλήματος** στα Γιάννενα στις 16/4/2019.

Οι **Χάσος Γρηγόρης**, **Χρηστίδης Παναγιώτης** και **Σκλιάς Πέτρος** αγωνίστηκαν δίνοντας τον καλύτερό τους εαυτό.

Από τους τρεις αθλητές ο **Χάσος Γρηγόρης**, στο ύψος, βρέθηκε στην πρώτη θέση με νέο ατομικό ρεκόρ 1,89μ σπάζοντας το 1,78 που έκανε πέρυσι στο πανελλήνιο πρωτάθλημα στην Καβάλα. Η εξαιρετική του αυτή επίδοση, όχι μόνο του πρόσφερε την Α' θέση, αλλά του έδωσε και το εισιτήριό του για την τελική φάση των αγώνων που θα διεξαχθεί πάλι στα Γιάννενα στις 8-9 Μαΐου 2019. Η επίδοση αυτή είναι αποτέλεσμα των προσπαθειών τόσο του απίθανου Χάσου, όσο και του εξαιρετικού προπονητή του **κ. Κεσίδη Στέλιου**.

Εικόνα 8: Αθλητική πηγή (1)

Βρίσκει τα «πατήματά» του ο Στέργιος Τσώκας στο ξεκίνημα της νέας, πολύ απαιτητικής, χρονιάς με 14 αγώνες σε Ελλάδα και Ευρώπη. Ο 1^{ος} σταθμός ήταν το περασμένο σαββατοκύριακο το Παγκόσμιο Κύπελλο -20 στο Ηράκλειο με την συμμετοχή 203 αθλητών από 33 χώρες.

Ο Στέργιος με 4 νίκες - 2 ήττες στον 1^ο γύρο, κέρδισε τον Γαπωνέζο 5-3, τον Αυστραλό 5-3, τον Γερμανό 5-4 και τον Βραζιλιάνο 5-1 ενώ δεν μπόρεσε να επιβληθεί του Γάλλου Controis 3-5 και του Ιταλού Bolzano 2-5. Στη συνέχεια πέρασε Bye στο Ταμπλό των 128 και αντιμετώπισε τον Γάλλο RAULO τον οποίο και κέρδισε 15-12. Στην 64άδα δεν μπόρεσε να κερδίσει το Νο2 του Ταμπλό τον Πολωνό LUBIENECKI 8-15 (7-7 στο 1^ο 3λέπτο) και τελικά κατετάχθη 57^{ος}. Στο ομαδικό χάσαμε στο 1^ο νόκ άουτ από την Νορβηγία 40-45 με τον Στέργιο να «δίνει» τα 22 χτυπήματα. Ο Φλωρινιώτης Πρωταθλητής ζει και προπονείται πλέον στην Αθήνα υπό την επίβλεψη του κ. Γ. Παυλίδη.

Ο επόμενος σταθμός του, το Παγκόσμιο Κύπελλο Ανδρών στο Heidenheim Γερμανία στις 10 Ιανουαρίου στο οποίο θα αγωνισθεί και ο Νικόλας Τσώκας.

Εικόνα 9: Αθλητική πηγή (2)

ΤΡΙΑ ΣΤΑ ΤΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΟΥΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Την Κυριακή 14 Απρ 2019 στα Ιωάννινα, έγινε η 7η αγωνιστική του Πρωταθλήματος βετεράνων επιτραπέζιας αντισφαίρισης Δυτ. Μακεδονίας-Ηπείρου και Ιονίων νήσων, με τους ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΟΥΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ, να πετυχαίνουν 3 X 3 νίκες και να κάνουν το πιο αποφασιστικό βήμα για την κατάκτηση του πρωταθλήματος. Το πρωτάθλημα θα ολοκληρωθεί το Σ/Κ 04, 05 Μαι 2019, στην Κόνιτσα. Αναλυτικά η ομάδα μας πέτυχε τις παρακάτω νίκες, από τις οποίες, η σημαντικότερη, ήταν αυτή επί της Κέρκυρας, η οποία είναι και ο άμεσος ανταγωνιστής της για το πρωτάθλημα:

1. ΦΕΑ ΠΡΕΒΕΖΑΣ-ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΟΙ ΦΛΩΡΙΝΑΣ: 0-5.
2. ΠΕΚΙΝΕΖΟΙ ΛΕΥΚΑΔΑΣ-ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΟΙ ΦΛΩΡΙΝΑΣ: 3-5.
3. ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΟΙ ΦΛΩΡΙΝΑΣ-ΦΕΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ: 5-2.

Εικόνα 10: Αθλητική πηγή (3)

Ένα χάλκινο μετάλλιο είναι ο απολογισμός τεσσάρων αθλητών των ΣΑΡΙΣΩΝ που πήραν μέρος στο Ανοιχτό Πανελλήνιο Πρωτάθλημα, που έγινε στο Ξυλόκαστρο, στο Δερβέني Κορινθίας στις 13-14 Απριλίου. Στο τελευταίο όπεν της φετινής αγωνιστικής χρονιάς πήραν μέρος 142 αθλητές/τριες από 50 σωματεία από όλη τη χώρα. Από την ομάδα της Φλώρινας αγωνίστηκαν ο Ιωσήφ Ελσάμι στους παίδες, η Μαρία Γιώτη στις κορασίδες και ο Κων/νος Σωτηρίου και Ζαχαρίας Ελσάμι στους παμπαίδες. Στα μετάλλια βρέθηκε ο Σωτηρίου μετά από εξαιρετική εμφάνιση, καταλαμβάνοντας την 3η θέση. Η Γιώτη κατέλαβε στην 6η θέση, ο Ιωσήφ Ελσάμι την 12η και ο Ζαχαρίας Ελσάμι την 15η. Πολλά συγχαρητήρια στον Κων/νο και στα άλλα παιδιά για την πολύ καλή εμφάνιση.

Εικόνα 11: Αθλητική πηγή (4)

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Γίνε δημοσιογράφος»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Στόχος: Έκφραση

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής αρχικά ζητά από τους συμμετέχοντες να επιλέξουν μία πηγή από αυτές που παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη δραστηριότητα. Στη συνέχεια, τους ζητά να συγκεκριμενοποιήσουν τι ερωτήσεις θα έκαναν πάνω σ' αυτό το θέμα, εάν φιλοξενούσαν τη συγκεκριμένη ομάδα, αθλητή, προπονητή κτλ α) σε μία σχολική εφημερίδα ή β) σε μία σχολική διαδικτυακή σελίδα ή γ) σε μία σχολική ραδιοφωνική εκπομπή ή δ) σε ένα σχολικό κανάλι στο Youtube. Οι ομάδες δεν πρέπει να παραλείψουν να δώσουν και έναν τίτλο στη συνέντευξη, που θα ετοιμάσουν.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων ερωτήσεων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Στόχος: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι ομάδες διαβάζουν τις δημοσιογραφικές ερωτήσεις που συνέταξαν. Ο εκπαιδευτής, αν χρειάζεται, προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Στόχος: Αξιολόγηση ομάδων

Περιεχόμενο: Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου αποφασίζουν ομόφωνα την καλύτερη δημοσιογραφική συνέντευξη, που παρουσιάστηκε σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο. Παράλληλα, θα αναδειχθούν τα καλύτερα από όσα αναφέρθηκαν.

Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Στόχος: Αξιολόγηση εκπαιδευτή/εκπαιδευτριας και εργαστηρίου, αποχαιρετισμός, γλώσσα του σώματος

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει στους εκπαιδευόμενους μικρά κομμάτια χαρτιού. Έπειτα, τους ζητά να αξιολογήσουν το εργαστήριο που παρακολούθησαν. Στη συνέχεια τους λέει να ρίξουν το χαρτάκι στο κουτί των καλών και των κακών πραγμάτων. Τέλος, ζητά από τους συμμετέχοντες να καθίσουν σε κύκλο. Ένας ένας αποχαιρετούν την ομάδα κάνοντας μία κίνηση που να θυμίζει κάποιο άθλημα. Ο εκπαιδευτής τους ευχαριστεί για τη συμμετοχή τους.

19. «Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Στο εργαστήριο αυτό αναλύεται η έννοια της Δημιουργικής Γραφής, ενώ στη συνέχεια δίνονται ορισμένα παραδείγματα συγγραφικών και αφηγηματικών ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας, που αναπτύσσουν τη λεκτική και γλωσσική νοημοσύνη των μαθητών/ -τριών.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. Δημιουργικότητα		
	2. Δημιουργική Γραφή		
Ικανότητες:	1 πρωτοτυπία		
	2. ευελιξία		
Στάσεις:	1. σκέψη		
	2. έκφραση		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Έγινα εκπαιδευτικός γιατί...» άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Ο δάσκαλος και ο μαθητής»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας	Βιωματική άσκηση
«Το τηλεγράφημα»:	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση,	Άσκηση προφορικού και

δραστηριότητα έκφρασης		ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	γραπτού λόγου
Ήξερες ότι: «Η ένταξη της Δημιουργικής Γραφής στην εκπαίδευση»	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίαςγια τη Δ.ΓΡ., τη Δημιουργική Γρ. στην εκπαίδευση και την αξιολόγησή της.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: παρουσίαση power point με προτεινόμενες ασκήσεις Δ.ΓΡ.	15 λεπτά	Παρουσίαση προτεινόμενων ασκήσεων Δ.ΓΡ. για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Άσκηση
«Το δικό μου τετράδιο»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Μου άρεσε & δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το	Βιωματική Άσκηση

		εργαστήριο.	
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, αποκόμματα περιοδικών και εφημερίδων, χαρτόνια, κλωστές, κόλλες, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Έγινα εκπαιδευτικός γιατί...»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τα μέλη της ομάδας. Επειδή το εργαστήριο έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα και αφορά τους εκπαιδευτικούς, τους ζητά να πουν το όνομά τους και να μιλήσουν για την απόφαση να γίνουν εκπαιδευτικοί. Ήταν όνειρό τους από μικρά παιδιά; Έγιναν εκπαιδευτικοί λόγω βαθμολογίας; Σπούδασαν ξανά; Αν γυρνούσαν τον χρόνο πίσω, θα γινόντουσαν πάλι εκπαιδευτικοί; Τι είναι αυτό που τους συναρπάζει στη δουλειά τους και τι αυτό που τους ενοχλεί; Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Ο δάσκαλος και ο μαθητής»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτή ζητάει από τα μέλη της ομάδας να χωριστούν σε ζευγάρια. Ο καθένας διδάσκει στον άλλον μια δεξιότητα, π.χ. να δένει τα κορδόνια του με έναν ιδιαίτερο τρόπο ή του δείχνει τα βήματα ενός χορού. Σε λίγο γίνεται παρουσίαση και από τους δύο ταυτόχρονα. Οι υπόλοιποι προσπαθούν να καταλάβουν ποιος είναι ο δάσκαλος. Ακολουθεί συζήτηση για το τι βλέπουν, τι παρατηρούν, τι αναρωτιούνται, (Γκόβας,2003:104). Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Τηλεγράφημα»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν ένα τηλεγράφημα. Το τηλεγράφημα πρέπει να είναι σύντομο και με κεφαλαία γράμματα. Μετά από κάθε πρόταση να ακολουθεί η λέξη STOP. Στο τηλεγράφημα αυτό ανακοινώνουν ότι θα χρησιμοποιούν πιο ευφάνταστους τρόπους διδασκαλίας.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν:

- 1) ΘΕΛΩ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΝΑ ΠΕΡΝΑΝΕ ΚΑΛΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ. STOP. ΘΑ ΚΑΝΩ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΤΙΚΟ. STOP.
- 2) ΕΙΜΑΙ Η ΝΕΑ ΔΑΣΚΑΛΑ. STOP. ΕΡΧΟΜΑΙ. STOP. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ ΘΑ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΟΥΝ ΝΕΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΜΑΘΗΣΗΣ. STOP.
- 3) ΔΕΝ ΘΑ ΓΡΑΦΟΥΜΕ ΤΕΣΤ. STOP. ΔΕΝ ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ ΒΑΘΜΟΥΣ. STOP. ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ ΜΟΝΟ ΛΑΜΠΡΕΣ ΙΔΕΕΣ. STOP.

- 4) ΟΙ ΤΟΝΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΝ ΜΕΤΡΑΝΕ. STOP. Η ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΧΙΟΥΜΟΡ ΨΗΛΑ ΘΑ ΜΑΣ ΠΑΝΕ. STOP.
- 5) ΑΓΧΟΣ. STOP. ΥΠΝΗΛΙΑ. STOP. ΠΑΠΑΓΑΛΙΑ. STOP. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ. STOP. ΧΑΡΑ. STOP. ΟΜΑΔΙΚΟΤΗΤΑ. STOP.
- 6) ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΝΑ ΖΩ ΚΑΛΥΤΕΡΑ. STOP. ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΝΑ ΓΕΥΟΜΑΙ ΤΗ ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ. STOP. ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΝΑ ΒΡΩ ΠΟΥ ΕΙΜΑΙ ΚΑΛΟΣ. STOP.
- 7) ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΩ. STOP. ΠΑΡΑΤΗΡΩ. STOP. ΕΜΠΝΕΟΜΑΙ. STOP. ΟΝΕΙΡΕΥΟΜΑΙ. STOP. ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ. STOP. ΔΡΩ. STOP.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίας για τη Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση

Η Δημιουργική Γραφή αποτελούσε Ακαδημαϊκό μάθημα στα Αμερικάνικα Πανεπιστήμια και Κολλέγια, πολύ πιο πριν ενταχθεί στην Βρετανική Ανώτατη εκπαίδευση. Κοινό σύστημα και των δύο ήταν ότι θεωρούσαν το μάθημα της συγγραφής ξεχωριστό από αυτό της Κριτικής, Ιστορικής και Θεωρητικής Λογοτεχνίας. Αρχικά, οι συγγραφείς που ήταν επιφορτισμένοι με αυτό το μάθημα, δίδασκαν στους φοιτητές τη δομή ενός επιχειρήματος, μίας παραγράφου ακόμα και μιας πρότασης. Πιο μετά, χώριζαν μία ομάδα φοιτητών σε υποομάδες και δίδασκαν στους επίδοξους συγγραφείς πώς να βελτιώσουν τα μυθιστορήματα, τα διηγήματα, τα σενάρια και τα ποιήματά τους. Αργότερα, οι Ακαδημαϊκοί δίδασκαν, όπως χαρακτηριστικά έχει μείνει γνωστό το μάθημα «Από τον Beowulf στη Virginia Woolf». Βέβαια, το μάθημα αυτό περισσότερο έμοιαζε με μια θεωρητική προσέγγιση, η οποία περιλάμβανε συχνά και διεθνή λογοτεχνικά κείμενα. Έπειτα, δίδασκαν πιο εξειδικευμένα μαθήματα, τα οποία μπορούσαν να είναι οτιδήποτε από τον Shakespeare μέχρι το Βικτωριανό Μυθιστόρημα, από μία ενότητα της Λογοτεχνικής Θεωρίας μέχρι τη Μετα-αποικιοκρατική γυναικεία λογοτεχνία. Τέλος, με την προϋπόθεση οι επίδοξοι συγγραφείς να δούνε δημοσιευμένο το τελευταίο τους συγγραφικό τους πόνημα, έπρεπε να προσθέσουν και μία ακαδημαϊκή προσέγγιση στο θέμα συμμετέχοντας σε κάποιο Συνέδριο με εισήγηση και δημοσιεύοντάς την στα Πρακτικά του Συνεδρίου. Ωστόσο,

πάντα υπήρχε μία στάση αμφισβήτησης από τους Ακαδημαϊκούς προς τους συγγραφείς σχετικά με τη χρησιμότητα και την ποιότητα της μελέτης τους, (Bate, 2012: xv).

Η Δημιουργική Γραφή στην Ελλάδα: Κατά την περίοδο 1980-1990 παραδίδονταν μαθήματα ποίησης και πεζογραφίας από τον Νίκο Φωκά. Μετά το 1990 η Δημιουργική Γραφή διδασκόταν σε αγγλόφωνους φορείς. Το 2002 και έπειτα άρχισαν να παραδίδονται σεμινάρια Δημιουργικής Γραφής από το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ). Το 2008 λειτούργησε το πρώτο μεταπτυχιακό Δημιουργικής Γραφής στην Ελλάδα στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας υπό την επιστημονική διεύθυνση του πανεπιστημιακού και ποιητή Μίμη Σουλιώτη και την καλλιτεχνική διεύθυνση του συγγραφέα Θανάση Βαλτινού. Μετά το θάνατο του Μίμη Σουλιώτη (2012) το μεταπτυχιακό διευθύνεται από τον Αναπληρωτή Καθηγητή, Τριαντάφυλλο Κωτόπουλο. Σήμερα η Δημιουργική Γραφή διδάσκεται στο ΕΑΠ, μετά από συντονισμένες ενέργειες και σχετική πρόταση του Τριαντάφυλλου Κωτόπουλου, Επιστημονικά Υπεύθυνου του Προγράμματος και έχει ενταχθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Κωτόπουλος, 2014:804).

Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση: Η καθιέρωση της Δημιουργικής Γραφής ως μαθήματος στο σχολείο και το Πανεπιστήμιο συνδέεται κυρίως με το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης, όπου ενισχύεται η αυτοέκφραση και η ελεύθερη ανάπτυξη και παραγωγή ενός θέματος. Η Δημιουργική Γραφή στη σχολική εκπαίδευση σαφώς και δεν αποσκοπεί στην προετοιμασία των συγγραφέων του μέλλοντος, αν και δεν αποκλείεται να λειτουργήσει εναυσματικά προς μία τέτοια προοπτική. Η Δημιουργική Γραφή έχει κάνει την είσοδό της στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα ως πρακτική μόλις την τελευταία δεκαετία και πλέον και ως δραστηριότητα αξιολόγησης του αντικειμένου της Λογοτεχνίας (Βακάλη, 2017:96).

Παιδαγωγικές αντιλήψεις για τη διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής: α) παιδαγωγική της αντικειμενικότητας (το κείμενο ως αυτόνομο φορέα μηνύματος), β) παιδαγωγική της αυτοέκφρασης, γ) παιδαγωγική της μίμησης (αναπαραγωγή μμήσεων τεχνικών συγγραφής), δ) παιδαγωγική της γνωστικής ανταπόκρισης (πρόσληψη του αναγνώστη). Εργαστήριο: Η κοιτίδα της Δημιουργικής Γραφής παραμένει το εργαστήριο στο οποίο παράγονται τα λογοτεχνικά κείμενα, παρουσιάζονται και συζητούνται. Τα εργαστήρια εκτοπίζουν το δασκαλοκεντρικό μοντέλο και προάγουν το ομαδοσυνεργατικό.

Η άσκηση των μαθητών/ -τριών στη Δημιουργική Γραφή στοχεύει: α) στην ανάπτυξη της μαθητικής αναγνωστικής ικανότητας, διάθεσης και απόλαυσης β) στην απόλαυση της λογοτεχνίας ως τέχνης και δημιουργικού παιχνιδιού, το οποίο προσκαλεί τον

μαθητή να συμμετέχει γ) στην παροχή περισσότερων ευκαιριών στη μαθητική, επινόηση, κρίση και δημιουργικότητα, δ) στη βίωση της ανακάλυψης πλευρών του κόσμου και της ζωής, ε) στην ανάπτυξη κλίματος συνεργασίας και επικοινωνίας μέσα στην τάξη και στ) στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης μέσω της πράξης της γραφής (Αναγνώστου, 2017: 33-34).

Η αξιολόγηση των ασκήσεων Δημιουργικής Γραφής: Σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες η ενθάρρυνση του μαθητή είναι ωφελιμότερη από την επισήμανση των λαθών που έχει κάνει. Γι' αυτό είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό φράσεις όπως: είναι προτιμότερο, είναι καλύτερο, θα ήταν πιο ωραίο, πιο ενδιαφέρον (Σουλιώτης, 2012: 15).

Η δημιουργικότητα στο Νηπιαγωγείο

Η δημιουργική σκέψη είναι το είδος σκέψης που οδηγεί σε νέες προσεγγίσεις, πρωτότυπες ιδέες και προοπτικές, εναλλακτικούς τρόπους κατανόησης και σύλληψης των πραγμάτων. Καθώς συνδυάζει τόσο διαίσθηση όσο και λογική, οδηγεί στην εύρεση καινοτόμων και πρωτότυπων τρόπων διαχείρισης προβλημάτων, τα οποία αρχικά μπορεί να φαίνονται αζεπέραστα (Πρόγραμμα σπουδών Νηπιαγωγείου, 2011: 13).

Η Δημιουργικότητα στο Δημοτικό στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Παράλληλα κρίνεται σκόπιμη η σύνδεση της λογοτεχνίας με το παιχνίδι, με την ψυχαγωγία, την καλλιέργεια του συναισθήματος καθώς και με τον προβληματισμό- διάλογο πάνω σε ποικίλα θέματα. Τα λογοτεχνικά κείμενα του Ανθολογίου -ή αυτά που παρουσιάζονται την ώρα της ελεύθερης ανάγνωσης- είναι καλό να συνοδεύονται από παιγνιώδεις δραστηριότητες φιλαναγνωσίας. Τέτοιες δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη ή στο χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης. Αναφέρουμε ενδεικτικά τις εξής:

- Διαγωνισμοί ανάγνωσης λογοτεχνικών κειμένων.
- Βιβλιοαινίγματα
- Βιβλιοκουίζ.

- Παρουσιάσεις βιβλίων είτε από το δάσκαλο είτε από τους μαθητές με παιγνιώδεις τρόπους.
- Συνεχής σιωπηρή ανάγνωση.
- Ανάγνωση βιβλίων με αφορμή γεγονότα της επικαιρότητας ή πολιτιστικές δραστηριότητες της τάξης, π.χ. δημιουργία ανθολογιών, ανεύρεση βιβλίων με ένα συγκεκριμένο θέμα, πληροφορίες για συγγραφείς, σύγκριση των διασκευών γνωστών παραμυθιών κ.ά.
- Θέσπιση αναγνωστικών βραβείων.
- Σύνδεση λογοτεχνικών κειμένων με δραστηριότητες θεατρικής έκφρασης (αυτοσχεδιασμοί, παντομίμα, διασκευή λογοτεχνικών κειμένων σε θεατρικό σενάριο κ.ά.)
- Δραστηριότητες που αφορούν το εικονογραφημένο βιβλίο.
- Αφήγηση
- Δημιουργικό γράψιμο.
- Παρουσίαση λογοτεχνικών βιβλίων σε ψηφιακούς δίσκους δεδομένης μνήμης(CD-ROM).
- Σύνδεση της λογοτεχνίας με τη ζωγραφική, τη μουσική και άλλες μορφές τέχνης. Χρήση μελοποιημένης ποίησης.
- Προσκλήσεις συγγραφέων.
- Διοργάνωση εκθέσεων βιβλίου από δασκάλους, γονείς, μαθητές.
- Διαγωνισμοί εικονογράφησης και βιβλιοδεσίας.

Ενδείκνυται ακόμη η ανάγνωση βιβλίων, κειμένων, επίκαιρων ειδήσεων που στοχεύουν στην κοινωνική ενσωμάτωση όλων των παιδιών (παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και όχι) (ΦΕΚ ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ, 2003:44).

στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας

Στο Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 126/2016 (ΦΕΚ 211/Β/11-1-2016) «Περί σχολικού και διδακτικού έτους και της αξιολόγησης των μαθητών/ -τριών του Γυμνασίου», Άρθρο 3 παράγραφος 1.Αα, ανακοινώνεται ότι η διαδικασία αξιολόγησης της επίδοσης του μαθητή ορίζεται ως η συνολική συμμετοχή του μαθητή στη μαθησιακή διδασκαλία (τα ερωτήματα που θέτει, οι απαντήσεις που δίνει, η συμβολή του στη μελέτη ενός θέματος μέσα στην τάξη, η συνεργασία του με συμμαθητές, η επιμέλεια στην εκτέλεση των εργασιών που του ανατίθενται), από την οποία ο εκπαιδευτικός σχηματίζει εικόνα για τις γνώσεις, την κατανόηση εννοιών και φαινομένων, τις δεξιότητες επίλυσης προβλήματος, τις επικοινωνιακές δεξιότητες, την κριτική σκέψη, τη δημιουργικότητα κ.τ.λ. Στη συνέχεια, Άρθρο 5 παράγραφος 2, ανακοινώνεται ότι η Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία θα συνεξετάζονται σε τρίωρη εξέταση στις προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις.

Η δημιουργικότητα στο Λύκειο

στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Σύμφωνα με την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος δεύτερο με αριθμό φύλλου 1674 και ημερομηνία έκδοσης 14 Μαΐου 2019, το τρίτο θέμα στην εξέταση της Λογοτεχνίας αφορά στην ερμηνεία και στην παραγωγή λόγου σε ένα θέμα αναγνωστικής ανταπόκρισης ή δημιουργικού μετασχηματισμού. Ζητείται από τους μαθητές /-τριες να αξιολογήσουν ιδέες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με βάση είτε τα κειμενικά συμφραζόμενα είτε τα ιστορικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα της εποχής παραγωγής του έργου (εφόσον τους δίνονται σχετικές πληροφορίες), να τις συγκρίνουν με αυτές του σήμερα ή να τις συσχετίσουν με προσωπικές εμπειρίες, βιώματα, συναισθήματα. Η έκταση του μαθητικού κειμένου κυμαίνεται από 100 έως 200 λέξεις, ανάλογα με την τάξη και τις απαιτήσεις του θέματος. Το θέμα βαθμολογείται με 40 μονάδες, (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2019: 1674).

Στόχος της άσκησης των μαθητών/ -τριών στη δημιουργική γραφή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δεν είναι ανακάλυψη και η προβολή εκκολαπτόμενων συγγραφέων – μια ευτυχής συγκυρία, όταν και εάν συμβεί – αλλά η οικείωση των μαθητών/ -τριών με τεχνικές λογοτεχνικής γραφής και η βαθύτερη κατανόηση και, κατ' επέκταση, απόλαυση της λογοτεχνίας (Αναγνώστου & Κιοσσές, 2015: 87-88).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Προβολή σε power point προτεινόμενων ασκήσεων Δημιουργικής Γραφής για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ακολουθεί συζήτηση. Οι ασκήσεις βασίστηκαν στο βιβλίο του Μίμη Σουλιώτη (2012), Δημιουργική Γραφή-Οδηγίες Πλεύσεως.

Περιεχόμενο:

Προτεινόμενες ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής στο Νηπιαγωγείο

1. Πες μας τι βλέπεις
2. Μια φορά κι έναν καιρό . . .
3. ...και ζήσαν αυτοί καλά και μεις καλύτερα
4. Τα αντικείμενα γύρω μου
5. Ζωγραφίστε τις λέξεις που ακούτε και φτιάξτε μια ιστορία
6. Τι όνειρο είδες χθες το βράδυ;
7. Πες κάτι για το αγαπημένο παιχνίδι σου!
8. Ακούστε ένα ποίημα που έγινε τραγούδι
9. Τραγουδήστε ένα ποίημα
10. Τι θα γίνεις όταν μεγαλώσεις

Προτεινόμενες Ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής στο Δημοτικό

1. 10 πράγματα που θέλω να κάνω...
2. Αγόρασε έναν καινούριο στυλό που σου αρέσει και γράψι σε μία άδεια σελίδα ό,τι θέλεις!
3. Διάλεξε έναν τίτλο από ένα βιβλίο που δεν έχεις διαβάσει και γράψε μια δική σου περίληψη. Αν έχει εικονογραφημένο εξώφυλλο εμπνεύσου από αυτό!
4. Γράψε διαλόγους σε σκίτσα.
5. Φτιάξε το πρόγραμμα της εβδομάδας σου.
6. Γράψε όλα όσα φοβάσαι.
7. Πες με 5 διαφορετικούς τρόπους ότι δεν σου αρέσει κάποιο φαγητό.
8. Φτιάξε 3 ψευδώνυμα για σένα

9. Ζωγράφισε στο σκοτάδι
10. Γράψε τις απορίες που έχεις.

Προτεινόμενες Ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής στο Γυμνάσιο

1. Φτιάξε μια μουσική συλλογή με τίτλους από τραγούδια για κάποιον που δεν σε γνωρίζει.
2. Στοίβαξε βιβλία. Φτιάξε ένα ποίημα από τις ράχες των βιβλίων. Ζωγράφισε τη στοίβα.
3. Βρες μια απόδειξη και γράψε ό,τι μπορείς να θυμηθείς από τη συγκεκριμένη αγορά.
4. Φτιάξε ένα φλιτζάνι τσάι. Τοποθέτησε το χρησιμοποιημένο σακουλάκι σε ένα κομμάτι χαρτί. Σαν τι σου μοιάζει η κηλίδα;
5. Κόψε εικόνες και λεζάντες από εφημερίδες και κόλλησε τες σε ένα χαρτόνι.
6. Ρώτα τον διπλανό σου τι πρέπει να γράψεις σε μια άδεια σελίδα.
7. Γράψε τα παράπονά σου για κάτι.
8. Εξασκήσου στις υπογραφές.

Προτεινόμενες Ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής στο Λύκειο

1. Αντίγραψε ένα απόσπασμα από το αγαπημένο σου βιβλίο ή έναν στίχο από το αγαπημένο σου τραγούδι.
2. Γέμισε μια σελίδα με μουτζούρες μέχρι να σου έρθει μία ιδέα να γράψεις κάτι.
3. Χώρισε μία σελίδα σε δύο μέρη. Στη μία πλευρά σημείωσε τις πρόσφατες νίκες και στην άλλη τις πρόσφατες ήττες.
4. Στήσε αυτό σε μια συζήτηση και κατέγραψε τι άκουσες.

5. Χώρισε μία σελίδα σε δύο μέρη. Στη μία πλευρά γράψε τι σε ενθουσιάζει και στην άλλη τι σε ξεξουμίζει.
6. Άνοιξε την τηλεόραση και άλλαζε σταθμό κάθε 10''. Γράψε όλα όσα ακούς.
7. Ζήτη από κάποιον να πάτε για ένα καφέ. Γράψε όσα θυμάσαι από τη συζήτηση.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Το δικό μου τετράδιο»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να δημιουργήσουν τετράδια με ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής και ανάπτυξης δημιουργικότητας με σκοπό να δουλέψουν αυτήν την ιδέα με τους μαθητές τους και οι ίδιοι οι μαθητές να φτιάξουν τα δικά τους τετράδια.. Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4, χαρτόνια, ψαλίδια, κλωστές και αποκόμματα περιοδικών και εφημερίδων. Στη συνέχεια, τους λέει να διπλώσουν ένα χαρτόνι στη μέση. Στη μέση του χαρτονιού προσθέτουν σελίδες Α4 κι αυτές διπλωμένες στη μέση. Έπειτα τους λέει να τα τρυπήσουν και στις τρύπες να περάσουν κλωστές και να τις δέσουν. Με αυτόν τον τρόπο θα έχουν σελιδοποιήσει τα τετράδια τους και θα είναι έτοιμα προς χρήση. Κατόπιν, διαλέγουν αποκόμματα από εφημερίδες, περιοδικά ή και από συσκευασίες τροφίμων. Πάνω σε αυτά δημιουργούν τις ασκήσεις και τα προσθέτουν στο τετράδιο.

Δραστηριότητα 8^η: Παρουσίαση τετραδίων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι παρουσιάζουν τα τετράδια Δημιουργικής Γραφής, που δημιούργησαν στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: επτά (7)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: επτά (7)

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το τετράδιο με ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής της Έφης Κουργιαλή με τίτλο “Alohomora”.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να

τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

20. «Το καλοκαίρι είναι εδώ»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Το καλοκαίρι είναι εδώ»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Σκοπός αυτού του εργαστηρίου είναι να γίνει λόγος για την αυτόματη γραφή.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. συνειρμοί		
	2. αυτόματη γραφή		
Ικανότητες:	1 ασύνδετος λόγος		
	2. ελλειπτική έκφραση		
Στάσεις:	1. χαλάρωση		
	2. απελευθέρωση του νου		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Μπερδεμένα γράμματα»: άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Νότιο Πάρκο»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Δέκα λέξεις»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου

«Ήξερες ότι»: Αυτόματη γραφή	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για την αυτόματη γραφή.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Αυτόματη γραφή»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Μπερδεμένα γράμματα»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους και τους ζητά να γνωριστούν μεταξύ τους. Αρχίζει πρώτος ο εκπαιδευτής. Λέει με μπερδεμένη σειρά τα γράμματα, που αποτελούν το όνομα και το επώνυμό του. Έπειτα, συνεχίζει ο εκπαιδευόμενος που βρίσκεται στα αριστερά του. Η άσκηση ολοκληρώνεται όταν όλοι θα έχουν πει από ποια γράμματα αποτελείται το όνομα και το επώνυμό τους. Ύστερα, ένας ένας φανερώνει το όνομα και το επώνυμό του. Αρχίζει πάλι πρώτος ο εκπαιδευτής.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Νότιο Πάρκο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν όρθιοι και να εκτελέσουν τις οδηγίες του: «Ας σταθούμε όρθιοι. Κινηθείτε ελεύθερα στον χώρο. Παρατηρήστε τον χώρο. Γνωρίστε τον. Προσέξτε λεπτομέρειες που μέχρι τώρα δεν είχατε δει. Ελάτε σ' επαφή με όλες σας τις αισθήσεις. Αγγίξτε, μυρίστε, ακούστε τους ήχους που σας περιβάλλουν. Τώρα ας βρει ο καθένας μία θέση κι ας καθίσει για λίγο σιωπηλός με τα μάτια κλειστά. Μείνετε έτσι για τρία λεπτά. Μόλις περάσουν τα τρία λεπτά θα σας πω τι θα κάνετε. Τα τρία λεπτά πέρασαν. Ανοίξτε τα μάτια σας σιγά-σιγά και δείτε γύρω σας. Όποιος θέλει μπορεί να μιλήσει.»

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Δέκα λέξεις»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες A4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τις δέκα πρώτες λέξεις που τους έρχονται στο μυαλό όταν ακούν τη λέξη Νότιο Πάρκο.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν:

- 1) Νότιο Πάρκο, καλοκαίρι, τρέξιμο, θάλασσα, καράβι, πράσινο, δέντρο, ήλιος, φύλλα, σκόνη, καλαμπόκι.
- 2) Νότιο Πάρκο, βόλτες, ποδήλατα, παιδιά, γονείς, καρότσια, παγωτά, πιπίλες, πάμπερς, τοστ, νερά.
- 3) Νότιο Πάρκο, ψαράδες, αγκίστρια, δολώματα, ψάρια, κουβαδάκια, παγάκια, μπύρες, σπίτι, γυναίκα, παντόφλα.

- 4) Νότιο Πάρκο, φεστιβάλ, μαλλί της γριάς, σουβλάκια, ψωμί, ρετσίνα, συναυλίες, μουσική, παράσταση, περιοδικά, εφημερίδες.
- 5) Νότιο Πάρκο, σκουπίδια, σκουπιδότοπος, ανάπλαση, χώρος, Δήμαρχος, κόσμος, καθαρό, μεγάλο, πόλη, διέξοδος.
- 6) Νότιο Πάρκο, θέα, λιμάνι, πλοίο, Ιταλία, βαλίτσες, ξένοι, τουρίστες, ταξίδι, καλοκαίρι, σάκοι.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια την αυτόματη γραφή

Λογοτεχνική θεωρία:

Εξάσκηση στην αυτόματη γραφή: Η αυτόματη γραφή είναι μία μορφή επικοινωνίας, η οποία δουλεύει μέσα από εσάς και όχι από εσάς. Αν και χρησιμοποιείτε χαρτί και στυλό, το στυλό φαίνεται ότι καθοδηγείται από κάποια δύναμη πάρα από τη συνείδησή σας. [...] Ο καθένας μπορεί να μάθει την αυτόματη γραφή. Το μόνο που χρειάζεται είναι αρκετή εξάσκηση. Ξεκινήστε καθισμένοι σε μία άνετη θέση κρατώντας χαλαρά στο χέρι με το οποίο γράφετε ένα στυλό και έχοντας μπροστά σας μία λευκή σελίδα. Ο βραχίονάς σας πρέπει να σχηματίζει ορθή γωνία με τον αγκώνα σας. Κάποιοι άνθρωποι έχουν καλύτερα αποτελέσματα όταν χρησιμοποιούν το αντίθετο χέρι με το οποίο γράφουν.

Χαλαρώστε όσο περισσότερο μπορείτε και προσπαθήστε να δείτε τι θα συμβεί. Ίσως εύχεστε να είχατε κλειστά τα ματιά, αλλά αυτό δεν είναι απαραίτητο.

Μετά από λίγο με το χέρι με το οποίο κρατάτε το στυλό, θα αρχίσει να κινείται. Μη δώσετε προσοχή σε αυτό. Η ασυνείδητη γραφή μπορεί να διακοπεί πολύ γρήγορα, εάν στρέψετε την προσοχή σας στη συνείδησή σας.

Οι περισσότεροι άνθρωποι ξεκινούν με το να κάνουν διάφορα σχήματα στο χαρτί, τα οποία δεν μοιάζουν με κάτι. Πολλοί λίγοι γράφουν μερικές λέξεις ή προτάσεις, ενώ ακόμα λιγότεροι γράφουν προτάσεις χρησιμοποιώντας την κατοπτρική γραφή. Γράφουν δηλαδή, από τα δεξιά προς τα αριστερά. Μην ανησυχείτε για το τι γράφετε. Οποιαδήποτε κίνηση με το στυλό είναι σημαντική, και όσο περισσότερο εξασκείστε ,

τόσο καλύτεροι θα γίνεστε. Σύντομα θα ανακαλύψετε πως καμία συνειδητή σκέψη δεν θα επηρεάσει την ασυνείδητη γραφή σας. Το πιο δύσκολο κομμάτι της αυτόματης γραφής είναι να μην χρησιμοποιηθεί η φωνή της συνείδησης, έτσι ώστε να αναδειχθεί το υποσυνείδητο.

Θυμηθείτε ότι η αυτόματη γραφή δεν εξηγεί, δεν δίνει επιπλέον πληροφορίες. Ορισμένες φορές μπορεί να έχετε καλά δείγματα γραφής και άλλες τίποτα.

Η ταχύτητα της αυτόματης γραφής μπορεί να γίνει εκπληκτικά γρήγορη. Μπορεί επίσης να γράφετε και για ώρες, χωρίς να αισθάνεστε καμία κούραση.

Μόλις αποκτήσετε μία σχετική εμπειρία με την αυτόματη γραφή, θα είστε περήφανοι για τα αποτελέσματά σας. Ίσως μέσω αυτής της γραφής να γράψετε ποιήματα ή νουβέλες, να λάβετε απαντήσεις στις ερωτήσεις σας, να αποκτήσετε πνευματικές γνώσεις, να βρείτε τον προορισμό σας σε αυτήν τη ζωή.

Μην περιοριστείτε σε λέξεις. Σχέδια, πίνακες ζωγραφικής ακόμη και μουσικές έχουν δημιουργηθεί μέσω της αυτόματης γραφής. Bach, Beethoven, Brahms, Chopin, Mozart και Schubert, είναι μερικοί μόνο από τους καλλιτέχνες που δημιούργησαν μουσική μέσω της αυτόματης γραφής.

Ακόμη ο Alfred Lord Tennyson, ο William Butler Yeats και η Gertrude Stein είναι μερικοί μόνο από τους συγγραφείς που πειραματίστηκαν με την αυτόματη γραφή για να αυξήσουν τη δημιουργικότητά τους.

Χρειάζεται να αφιερώσετε αρκετό χρόνο για να γίνετε ειδήμονες στην αυτόματη γραφή. Αν όμως τα καταφέρετε, τότε θα βοηθηθείτε σε αρκετούς τομείς στη ζωή σας (Webster, 2004:45-47).

Χαρακτηριστικά αυτόματης γραφής: Στην αυτόματη γραφή εκμηδενίζεται η δράση και παραλείπεται η υποτακτική σύνδεση. Κυριαρχεί το ασύνδετο σχήμα, το οποίο δημιουργεί την παρωδία ενός ρεαλιστικού αφηγήματος. Η αυτόματη γραφή χαρακτηρίζεται από την υπερβολή. Σε ορισμένα κείμενα αυτόματης γραφής παρατηρείται εκπληκτική εναλλαγή αφηγηματικής αγωνίας και κατακερματισμού. Οι εναλλαγές είναι τόσο γρήγορες με αποτέλεσμα να μην ολοκληρώνεται η πλοκή ή χαρακτήρας (Arnold, 2007:26).

Οι πρώτες απόπειρες: Στο Harvard με την παρότρυνση του William James και την καθοδήγηση του Hugo Munstberg, της Gertrude Stein και τη συμβολή ενός μαθητευόμενου του Leon M. Solomons, έγινε ένα πείραμα, το οποίο αργότερα συμπεριλήφθηκε στο βιβλίο *The Psychological Review* (1896) (Cotsell, 2005:111).

Σουρεαλισμός: Οι αρχές, τα ιδανικά ή η πρακτική της παραγωγής φανταστικών ή ασυμβίβαστων εικόνων ή επιδράσεων στην τέχνη, τη λογοτεχνία, την ταινία ή το θέατρο μέσω αφύσικων ή παράλογων αντιπαραθέσεων και συνδυασμών (From online Dictionary Merriam Webster).

«Πρώτο Μανιφέστο του Σουρεαλισμού»: Το 1924, ο Breton διατύπωσε το «Πρώτο Μανιφέστο του Σουρεαλισμού», μια δήλωση προθέσεων που συχνά θεωρείται ότι σηματοδοτεί την αρχή ενός επίσημου σουρεαλιστικού κινήματος. Το μανιφέστο του Breton υπογράμμισε την τεχνική του αυτοματισμού ως κεντρικό στοιχείο της υπερρεαλιστικής πρακτικής (IMMA, 1996:12).

Η αυτόματη γραφή στην Ελλάδα: Η τεχνική της αυτόματης γραφής είχε ήδη ξεπεραστεί στην Ευρώπη, όταν στην Ελλάδα άρχισε να γίνεται λόγος για τον υπερρεαλισμό. Ο πρώτος που την εφήρμοσε ήταν ο Ανδρέας Εμπειρικός στην ποιητική συλλογή *Υγκάμινος* το 1935. Ένας ακόμη γνωστός ποιητής που έγραψε σε αυτόματη γραφή ήταν ο Οδυσσέας Ελύτης στα *Ανοιχτά χαρτιά* το 1974.

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου, που είναι η αυτόματη γραφή. Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

[Breton, Μανιφέστο σουρεαλισμού]

Συγκεντρωθείτε σ' αυτό που έχετε να γράψετε, αφού εγκατασταθείτε σ' ένα μέρος όσο το δυνατόν ευνοϊκότερο γι' αυτό τον σκοπό. Περάστε στην πιο παθητική ή την πιο δεκτική κατάσταση που σας είναι δυνατόν. Αφαιρέστε το μυαλό σας, τα ταλέντα σας, κι

όλων των άλλων. Πείτε στον εαυτό σας ότι η λογοτεχνία είναι ένας από τους πιο θλιβερούς δρόμους που οδηγούν παντού. Γράψτε γρήγορα χωρίς προσχεδιασμένο θέμα, αρκετά γρήγορα ώστε να μη συγκρατήσετε και να μη βρεθείτε στον πειρασμό να ξαναδιαβάσετε αυτά που έχετε γράψει. Η πρώτη φράση θα έρθει τελείως μόνη, αφού αληθεύει πως κάθε δευτερόλεπτο υπάρχει στη συνειδητή σκέψη μας μια παράξενη φράση που δεν επιδιώκει παρά να εξωτερικευθεί. Είναι αρκετά δύσκολο να εκφρασθείτε στην περίπτωση της επόμενης φράσης· αναμφίβολα μετέχει συγχρόνως στη συνειδητή μας δραστηριότητα και στην άλλη, αν παραδεχθούμε ότι το να έχουμε γράψει την πρώτη φράση δικαιολογεί ένα *minimum* σύλληψης. Λίγο πρέπει να σας ενδιαφέρει εξ άλλου· σ' αυτό εδρεύει, κατά το μεγαλύτερο μέρος, το ενδιαφέρον του σουρρεαλιστικού παιγνιδιού. Η στίξη πάντοτε αναχαιτίζει την απόλυτη συνέχεια της ροής που μας απασχολεί, παρ' ότι φαίνεται εξ ίσου απαραίτητη με τη διανομή των κόμβων σε μια παλλόμενη χορδή. Συνεχίστε όσο σας κάνει ευχαρίστηση. Εμπιστευθείτε στον ανεξάντλητο χαρακτήρα του ψίθυρου. Αν η σιωπή απειλεί να εγκατασταθεί μόλις έχετε διαπράξει ένα σφάλμα· ένα σφάλμα, θα μπορούσαμε να πούμε, από απροσεξία, διακόψτε χωρίς δισταγμό με μια άδεια γραμμή. Μετά την λέξη που η προέλευσή της σας φαίνεται ύποπτη, βάλτε ένα οποιοδήποτε γράμμα, λ π.χ., πάντα το γράμμα λ και διορθώστε την αυθαιρεσία βάζοντας αυτό το γράμμα για αρχικό στην λέξη που θ' ακολουθήσει.

Breton, A. (1972). Μανιφέστα του σουρρεαλισμού. Αθήνα: Δωδώνη. 33-34.

[Εμπειρικός και σουρρεαλισμός]

[...] Βάζοντας κατά μέρος τα εργαλεία και τις συνταγές των διαφόρων σχολών καθώς και τα παραδείγματα των μεγάλων ή μικρών ποιητών, [ο Σουρρεαλιστής ποιητής] αντί να περιγράψει ένα όνειρο όπως θα έκανε οποιοσδήποτε άλλος, το ζει από τη στιγμή που περιέλθει σ' αυτή την κατάσταση της αφαίρεσης που δικαιούμαστε σήμερα να ονομάσουμε σουρρεαλιστική. Δηλαδή παραδέχεται πως είναι φορέας και σκηνή συνάμα του ποιήματος όπως και του ονείρου, και γράφοντας ή λέγοντας χωρίς να γράφει το ποίημά του, δεν μας περιγράφει τίποτε, μα μας το παρουσιάζει όπως υπάρχει μέσα στο γίνεσθαί του, όπως συμβαίνει όταν ονειρευόμαστε, ενώ ο μη σουρρεαλιστής ποιητής γράφοντας ένα ποίημα κάνει το πολύ-πολύ ό,τι κάνουμε εμείς όταν ξυπνήσουμε και θέλουμε να εκφράσουμε σε άλλους αυτό που είδαμε στον ύπνο μας. [...]

Έτσι, [...] η ποίηση που συνηθίσαμε να θεωρούμε ως έργο ιδιοφυίας, ως προνόμιο της εξαιρετικής ευαισθησίας, ως μονοπάτι ενός θιάσου ολίγων θεανθρώπων, αλλάζει στρατόπεδο και από κλασσική, ρομαντική, συμβολική, καθαρή, έντεχνη ή μη αναπαράσταση αισθημάτων ή γεγονότων διά του μόνου γνωστού ως χτες μέσου της ενσυνειδήτου συναρμολογήσεως λέξεων και εικόνων, γίνεται σήμερα χάρη στον Σουρρεαλισμό όχι μόνο ποίηση-μέσον εκφράσεως, μα ποίηση-ενέργεια, ποίηση-λειτουργία του πνεύματος, ποίηση-ζωή. Και η νέα αυτή ποίηση είναι πια στη διάθεση όποιου επιθυμεί να την γράψει, και όποιου επιθυμεί να την κάμη με όλη την κυριολεξία της λέξεως αυτής, φτάνει ο ποιητής να μην περιφρονήσει τα απλούστατα μέσα που του προσφέρει ο Σουρρεαλισμός, φτάνει να μην ντραπή την ενδόμυχή του αλήθεια, φτάνει να μην κωφεύση στην σουρρεαλιστική φωνή που πάντοτε αντηχεί εντός μας, στην φωνή που είτε τόσο σωστά ο Μπρετόν πως εξακολουθεί να ψάλλη και στις παραμονές του θανάτου και απάνου από τις τρικυμίες.

Εμπειρικός, Α. (2009). Περί σουρρεαλισμού. Η διάλεξη του 1935, Γιατρομανωλάκης, Γ. (εισαγ.-επιμ.). Αθήνα: Άγρα. 71-72 & 75-76.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Αυτόματη γραφή»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να ακούσουν τις οδηγίες του εκπαιδευτή, έτσι ώστε να οδηγούν στην παραγωγή ενός κειμένου χρησιμοποιώντας την αυτόματη γραφή.

«Τοποθετήστε τα στυλό και τα χαρτιά σας στο κέντρο του τραπεζιού. Διαλέξτε κάποιο από αυτά. Τοποθετήστε τα χέρια σας πάνω στο τραπέζι μπροστά σας. Πάρτε τρεις βαθιές αναπνοές με τα μάτια ανοιχτά. Μία, δύο, τρεις. Τώρα κλείστε τα μάτια σας. Νιώστε τα χέρια σας στο τραπέζι μπροστά σας. Νιώστε τον αέρα. Νιώστε τα φώτα. Νιώστε τους ανθρώπους δίπλα σας και μπροστά σας. Αισθανθείτε πως όλα συνδέονται. Ακόμα και η φωνή μου συνδέεται, όχι μόνο το σώμα μου. Ακούστε τους ήχους. Νιώστε τους εαυτούς σας συνδεδεμένους με τους ήχους. Τώρα φανταστείτε ότι όλα τα αντικείμενα στο πάρκο έχουν τη δική τους ζωή. Διαφορετικές ζωές, άλλες είναι πιο

αργές, άλλες πιο γρήγορες, άλλες πιο βαριές, άλλες πιο ελαφριές, άλλες πιο ζωντανές με τον δικό τους τρόπο. Τώρα φανταστείτε τον εαυτό σας κοιτάζοντας το σώμα σας έξω από τον εαυτό σας. Φανταστείτε ότι είστε ένα πουλί και κοιτάζετε τον εαυτό σας. Κοιτάζετε εδώ που καθόμαστε. Δείτε τους εαυτούς σας, τους ανθρώπους δίπλα σας, το χαρτί, το στυλό στο τραπέζι. Δείτε πόσο χαλαροί είστε. Δείτε πόσο χαλαροί και έτοιμοι είναι οι άνθρωποι γύρω σας. Τώρα αισθανθείτε τα άκρα σας. Αισθανθείτε πως τα πόδια σας αγγίζουν το χώμα. Πως τα χέρια σας αγγίζουν το τραπέζι. Νιώστε πόσο χαλαροί και ζωντανοί είστε. Είστε συνδεδεμένοι με τους ανθρώπους γύρω σας. Φανταστείτε τη σελίδα μπροστά σας. Έχει το δικό της μυαλό και καρδιά. Αισθανθείτε συνδεδεμένοι με το στυλό και το χαρτί. Το χαρτί και το στυλό ξέρουν ήδη την απάντηση. Το καλοκαίρι είναι εδώ; Χωρίς κίνηση φανταστείτε ότι έχετε ήδη αρχίσει να γράφετε στο χαρτί. Πάρτε ένα δευτερόλεπτο για να το δείτε αυτό στο μυαλό σας. Έχετε ήδη αρχίσει. Αυτό που γράφετε δεν είναι σημαντικό. Ίσως είναι οι λέξεις που γράφετε. Ίσως είναι τα σχήματα. Ίσως σχεδιάζετε στο χαρτί, ίσως πάλι γράφετε. Αρχίζω να μετράω από το δέκα. Μόλις φτάσω στο ένα, θα ανοίξετε τα μάτια σας και θα αρχίσετε να γράφετε. Δεν έχει σημασία τι γράφετε ή πώς γράφετε. Αυτό το γράψιμο έχει ξεκινήσει πολύ καιρό πριν από εσάς. Μετράω λοιπόν, αντίστροφα και όταν φτάσω στο ένα, θα ανοίξετε τα μάτια και θα αρχίσετε να γράφετε. Δέκα, εννιά, οκτώ, εφτά, έξι, πέντε, τέσσερα, τρία, δύο, ένα. Τώρα ανοίξτε τα μάτια σας και όταν είστε έτοιμοι, αρχίστε να γράφετε!»

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: έξι (6)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: πέντε (5)

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της Ελισάβετ Σπυροπούλου με τίτλο «Νότια».

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Το καλοκαίρι είναι εδώ». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το

σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

21. «Με κρασί και με τζιτζίκι»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Με κρασί και με τζιτζίκι»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Σκοπός του εργαστηρίου είναι να διδάξει στους εκπαιδευόμενους πώς μπορούν να γράψουν το δικό τους θεατρικό έργο και να τους εξασκήσει στον θεατρικό διάλογο.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. θεατρικός διάλογος		
	2. συγγραφικές τεχνικές θεατρικού διαλόγου		
Ικανότητες:	1 θεατρική αναπαράσταση		
	2. θεατρικοί μετασχηματισμοί		
Στάσεις:	1. δραματικότητα		
	2. αναπαράσταση		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Κάπου καλά κρυμμένο»: άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Το γλυπτό το φτιάχνω εγώ»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Με άλλη φωνή»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου

«Ήξερες ότι»: χαρακτηριστικά θεατρικού διαλόγου	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για τη συγγραφή του θεατρικού διαλόγου.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Το δικό μου θεατρικό έργο»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε:» δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Κάπου καλά κρυμμένο»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους και τους μοιράζει από ένα χαρτάκι post-it. Μετά, τους ζητάει να διασκορπιστούν στον χώρο και να γράψουν στο χαρτάκι, που τους έδωσε το όνομά τους και να το κρύψουν κάπου μέσα στα ρούχα τους. Ύστερα, πρέπει να επιστρέψουν και να χωριστούν σε ζευγάρια. Κάθε ζευγάρι πρέπει να βρει πού έχει κρυμμένο το χαρτάκι του το ταίρι του. Για να το καταφέρουν αυτό, πρέπει να υποβάλλουν τις ερωτήσεις τους χωρίς να χρησιμοποιήσουν τον προφορικό λόγο. Αφού καταφέρει να συστηθεί το κάθε ζευγάρι και βρει πού είναι κρυμμένο το χαρτάκι, γίνονται όλοι μαζί ένας κύκλος και λένε ένας ένας τα ονόματά τους. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: « Το γλυπτό το φτιάχνω εγώ»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τα μέλη της ομάδας να γίνουν γλύπτες και γλυπτά. Κάθε φορά ένα μέλος της ομάδας θα κάνει τον γλύπτη. Αυτό σημαίνει ότι θα δίνει το σύνθημα στα υπόλοιπα μέλη να πάρουν πόζα ή να κάνουν έναν μορφασμό ή μια έκφραση. Στη συνέχεια, ο γλύπτης θα μπορεί να παρεμβαίνει στο κάθε γλυπτό και να το διορθώνει ή να προσθέτει κάποιο αντικείμενο ή να αφαιρεί κάποιο αντικείμενο από τον χώρο. Μόλις γίνουν όλοι γλύπτες ακολουθεί συζήτηση. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Με άλλη φωνή»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να διαβάσουν το παρακάτω θεατρικό απόσπασμα και να χρωματίσουν τη φωνή τους με τρεις διαφορετικούς τρόπους.

ΦΕΚΛΑ: Η προίκα της είνε: σπίτι πέτρινο με δύο πατώματα με αρκετά στρογγυλό εισόδημα: ένας αλευράς της δίνει επτακόσια ρούβλια για το μαγαζί· η μυραρία — το υπόγειο, δεν αδειάζει από το πρωί ως το βράδυ: δύο ξύλινα σπίτια μες την αυλή — το ένα όλο από ξύλο, και το άλλο με πέτρινα θεμέλια, και το καθένα της δίνει εισόδημα από τετρακόσια ρούβλια, έχει ακόμη και ένα λαχανόκηπο προς το μέρος του Βύμπορου· τρία τώρα χρόνια είνε που το νοικιάζει σ' ένα μανάβη που το φυτεύει λάχανο, ένας μανάβης και τι μανάβης, το κρασί ποτέ στο στόμα δεν το βάζει· έχει και

τρεις γιους — τους δύο τους επάντρεψε, ο τρίτος, — είνε νέος, λέει, ακόμη, ας καθίση στο μαγαζί, για να βοηθή τον πατέρα του σ' το εμπόριο· είμαι ποια γέρος, λέει, και ας καθίση ο γιος μου να με ξελαφρόνη λιγάκι.

Γκογκόλ, Ν. (2019). Παντρολογήματα, Κωνσταντινίδης, Α. (μτφρ.), Φαρσάρης, Γ. (επιμ.) Κρήτη: Ανοικτή Βιβλιοθήκη, σελ. 18.

Δραστηριότητα 5η: Καταγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Να μάθουμε για το πώς μπορεί κανείς να γράψει ένα θεατρικό έργο

Λογοτεχνική θεωρία:

Απλά βήματα για να γράψετε το δικό σας θεατρικό έργο:

- Αποφασίστε για το θέμα του θεατρικού σας έργου (ρατσισμός, οικογένεια, σεξουαλική παρενόχληση, έρωτας, ηλικιακή μετάβαση).
- Ανακάλυψε τον τόπο που διαδραματίζεται η ιστορία. Ξεκινήστε κάνοντας μία εικόνα πρώτα στο μυαλό σας και έπειτα δημιουργήστε αυτήν την εικόνα με το σώμα σας. Δοκιμάστε να δείξετε αυτήν την εικόνα που σκεφτήκατε παριστάνοντας ένα γλυπτό ή ποζάροντας για μια φωτογραφία. Ρωτήστε τους υπόλοιπους συμμετέχοντες του εργαστηρίου για το τι βλέπουν ή τι σκέφτονται. Μέσα από αυτήν τη διαδικασία εμπνευστείτε και πάρτε μερικές ιδέες για την ιστορία σας.
- Εναλλακτικά, αν έπρεπε να δημιουργήσετε μία αφίσα για το έργο σας, πώς θα έμοιαζε; Αφού δημιουργήσετε την αφίσα, δώστε ήχο, κίνηση και δράση.
- Έπειτα, αναλογιστείτε τα εξής. Τι θέλει ο ήρωάς σας να πετύχει; Γράψτε μία σειρά με τις σκέψεις του ή με τις επιθυμίες και τις ευχές του. Τι είναι αυτό που τον φοβίζει; Πώς αισθάνεται ο ήρωάς σας; Βγάλτε έναν ήχο που να εκφράζει τα συναισθήματα του ήρωά σας.
- Κάντε μία κίνηση που να δείχνει τι είναι αυτό που θέλει ο ήρωάς σας να κάνει στη συνέχεια. Δοκιμάστε να το εκτελέσετε σε αργή κίνηση. Αν χρειάζεστε τη βοήθεια των γύρω σας, μπορείτε να την ζητήσετε.

- Ποια είναι η σχέση του ήρωά σας με τους υπόλοιπους ήρωες; Ποιος είναι ο σύμμαχός του; Ποιος είναι ο εχθρός του; Τι του στέκεται εμπόδιο; Ποιος ασκεί δύναμη πάνω του; Αν κάποιος από την ομάδα μπορεί να σας βοηθήσει ή να λύσει κάποιες απορίες σας, ακουμπήστε το χέρι σας πάνω στον ώμο του.
- Πού διαδραματίζεται το έργο σας; Αν τα στοιχεία στο περιβάλλον είχαν φωνή τι θα έλεγαν;
- Ποια ώρα της ημέρας γίνεται αυτό; Τι καιρό κάνει;
- Συνεχίστε να αναπτύσσετε τους χαρακτήρες σας και τις σχέσεις μεταξύ τους. Χρησιμοποιήστε γλυπτά σώματος, αυτοσχεδιασμούς και τεχνικές πρόβας για να εξερευνήσετε τους χαρακτήρες σας. Κατασκευάστε αντιτιθέμενες επιθυμίες, συγκρούσεις ή και τα δύο.
- Βρείτε το κρίσιμο σημείο της ιστορίας σας. Το κρίσιμο σημείο της ιστορίας είναι εκεί όπου οι ήρωες πρέπει να πάρουν απόφαση για κάτι σημαντικό. Αυτές οι στιγμές μπορεί να καθορίσουν το αποτέλεσμα ή όλα τα μελλοντικά γεγονότα. Σε μερικές ιστορίες υπάρχει μία προφανής αιτία, η οποία αποτελεί το σημείο καμπής της ιστορίας, όπως ο θάνατος ενός προσώπου, η έναρξη ενός πολέμου, η αναγγελία ενός γάμου, η άφιξη ενός ανεπιθύμητου προσώπου, η απώλεια ενός αντικειμένου. Δείξτε με σαφήνεια τι διακυβεύεται μέσα από αυτήν τη σύγκρουση. Δείξτε πώς μεταμορφώνονται τα πράγματα μέσα από αυτό. Σιγουρευτείτε ότι όλοι οι χαρακτήρες έχουν έναν λόγο για να μείνουν μέσα στην ιστορία.
- Περιπατήστε την ιστορία σας μέσα στον χρόνο. Πάτε προς τα πίσω, κινηθείτε προς τα μπροστά, μείνετε εκεί που είστε και συνεχίστε.
- Μπορεί να ανακαλύψετε ότι κάποια στοιχεία χρειάζονται αλλαγή. Προσθέστε καινούριους χαρακτήρες ή ιδέες.
- Επιτρέψτε και στους υπόλοιπους ήρωες να αφηγηθούν πώς βλέπουν ένα γεγονός από τη δική τους σκοπιά.
- Νιώστε ελεύθεροι να προσθέσετε μουσική, ηχητικά ντοκουμέντα, αφηγήσεις, τραγούδια, χορό, ποίηση, κοστούμια, σκηνικά. Αν έχετε μία καλή ιστορία, τότε έχετε και ένα καλό θεατρικό έργο (Chung & Ferreira, 2011: 17-18).

Θεατρικοί διάλογοι: Οι θεατρικοί διάλογοι διαφέρουν από τις καθημερινές συνομιλίες. Η διαδικασία συγγραφής ενός διαλόγου δεν μπορεί να διαχωριστεί από τη διαδικασία εφαρμογής ορισμένων τεχνικών. Οι τεχνικές αφορούν την αλληλουχία ποιος θα μιλήσει πρώτος, πώς θα μπορούσε να δημιουργηθεί μία αλληλεπίδραση ή μία σχέση, πώς θα

προωθηθεί η πλοκή, ακόμη και πώς θα διατυπωθεί ένα διάλογος που θα επιφέρει τη σύγκρουση. Οι συγκρούσεις μπορεί να οφείλονται στον διαφορετικό τρόπο σκέψης και αντίληψης πραγμάτων, στα έθιμα, τις πεποιθήσεις.

Το νόημα του θεατρικού κειμένου εντοπίζεται στον τρόπο με τον οποίο εκφέρει το κείμενο ο ομιλητής. Ο τρόπος δεν βασίζεται μόνο στα γραμματικά και λεξιλογικά στοιχεία, αλλά και στη στάση, τη συμπεριφορά καθώς και τις κινήσεις του ομιλητή (Wahono et al, 2018: 127-128).

Νεανικό θέατρο: Ένα πετυχημένο νεανικό θέατρο περιλαμβάνει α) δροσερούς και φρέσκους χαρακτήρες που φορούν ρούχα και χρησιμοποιούν γλώσσα κατάλληλη για την ηλικία τους, β) χαρακτήρες που μοιάζουν με το κοινό στο οποίο απευθύνονται και ρέπουν προς επικίνδυνες συμπεριφορές και γ) καταστάσεις και κίνητρα για να αποφευχθούν οι συνέπειες λανθασμένων ενεργειών

Τα χαρακτηριστικά μίας ενδιαφέρουσας θεατρικής ιστορίας είναι: α) οι δομημένοι χαρακτήρες που προωθούν την πλοκή μίας ιστορίας, β) οι συγκρούσεις, οι οποίες ενδιαφέρουν το κοινό, γ) η αίσθηση ότι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και δ) η αίσθηση του χιούμορ-μια ιστορία που κάνει τους ανθρώπους να γελούν, προσφέρει διασκέδαση και ψυχαγωγία (Y-PEER:,2005:9-10).

Τα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει κανείς γράφοντας ένα θεατρικό είναι: α) η αφήγηση-συχνά ο θεατρικός συγγραφέας κάνει το λάθος να χρησιμοποιήσει έναν αφηγητή, ο οποίος θα εξιστορήσει τα γεγονότα. Αυτό πρέπει να αποφεύγεται. Μία ιστορία λέγεται καλύτερα μέσω της αποκάλυψης πληροφοριών και αυτό επιτυγχάνεται μέσω του διαλόγου και της δράσης Δηλαδή, τι λένε και τι κάνουν οι χαρακτήρες, β) πολύ λίγες ή πάρα πολλές πληροφορίες-Αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει να υπάρχουν λεπτομέρειες που δεν είναι σημαντικές για την εξέλιξη της δράσης και δεν πρέπει να αποκαλύπτεται ολόκληρη η ιστορία, γ) η ανακύκλωση και η επανάληψη διαλόγων και δ) ο σύντομος διάλογος-οι χαρακτήρες καλό είναι να αποκαλύπτονται μέσα από τα δικά τους λόγια μέσω άλλων (Teaching Playwriting in Schools : 9).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Tango Bar

ΛΑΚΗΣ: Και έχεις την εντύπωση πως θα καταργήσω τις παιδικές μου αναμνήσεις, επειδή εσύ έχεις άμυνες;

ΦΩΝΤΑΣ: Δεν ξέρω τι έχω, αλλά δεν μπορείς να μιλάς μόνο για τις δικές σου;

ΛΑΚΗΣ: Και πώς να τις ξεχωρίσω, είναι όλα τόσο μπερδεμένα... Μαζί μεγαλώσαμε, τα σπίτια μας δίπλα δίπλα... Τώρα που το σκέφτομαι, πιο πολλά θυμάμαι από σένα παρά από μένα.

ΦΩΝΤΑΣ: Και γω το ίδιο.

ΛΑΚΗΣ: Δεν είναι όμως ευχάριστο...

ΦΩΝΤΑΣ: Είναι δυσάρεστο...

ΛΑΚΗΣ: Πολύ, και όπως εσύ δεν καταλαβαίνεις...

ΦΩΝΤΑΣ: Καταλάβαινα πως με δούλευες. Θυμάσαι τότε που την κοπανήσαμε από το σχολείο και 'μου χεσ πει πως βρήκες ένα κρυφό πέρασμα για την Αμερική;

ΛΑΚΗΣ: Για την Αμερική ή την Αφρική;

ΦΩΝΤΑΣ: Ε ρε, τι ξύλο είχαμε φάει τότε! Και μπήκαμε στον κήπο του Λομπάρδου, από μια τρύπα που είχε κάνει στη μάντρα η βροχή. Και είπες, εδώ είμαστε μακριά, δε θα μας βρει κανένας. Και μας βρήκε η μάνα μου...

Κοροβέσης, Π. (1988). *Tango Bar*. Αθήνα: Γνώση, σελ. 33

Έντα Γκάμπλερ

Κα ΕΛΒΣΤΕΤ: Αχ, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να μείνει κρυφό.

ΕΝΤΑ: Κι ο κόσμος, δε φαντάζεσαι τι θα πει ο κόσμος, Τέα;

Κα ΕΛΒΣΤΕΤ: Ας πει στο όνομα του θεού ό,τι θέλει. (Κάθεται κουρασμένη και άθυμη στον καναπέ.) Γιατί εγώ έκανα ό,τι έπρεπε να κάνω.

ΕΝΤΑ: (ύστερα από μια παύση). Και τι σκέφτεσαι τώρα να κάνεις; Τι σκοπεύεις να αρχίσεις;

Κα ΕΛΒΣΤΕΤ: Αυτό δεν το ξέρω ακόμα. Ξέρω μόνο πως πρέπει να ζω εδώ πέρα που ζει κι ο Λέβμπορκ. Αν πρέπει δηλαδή να ζω και καθόλου.

ΕΝΤΑ: (τραβά μια καρέκλα πιο κοντά, κάθεται και της χαϊδεύει το χέρι). Πες μου, Τέα- πώς προήλθε αυτή-αυτή η φιλική σχέση-μεταξύ σου και-και του Έυλερτ Λεβμπορκ;

Κα ΕΛΒΣΤΕΤ: Να έτσι, σιγά-σιγά. Αποκτούσα τρόπο τινά ένα είδος επιρροής επάνω του.

ΕΝΤΑ: Έτσι;

Κα ΕΛΒΣΤΕΤ: Έδωξε τις παλιές του συνήθειες. Όχι πως τον παρεκάλεσα. Να τον παρακαλέσω για κάτι δεν ετόλμησα ποτέ. Παρατηρούσε μόνο πως κάτι παρόμοιο με δυσαρεστούσε. Κ' έτσι έδωξε σιγά-σιγά τις κακές του συνήθειες.

ΕΝΤΑ: (πνίγει ένα άθελο χλευαστικό γέλιο). Λοιπόν τον εξύψωσες και πάλι-καθώς λένε Εσύ, η μικρή Τέα.

Κα ΕΛΒΣΤΕΤ: Αυτό λέει τουλάχιστον και ο ίδιος. Κι αυτός πάλι- μ' έκανε έναν πραγματικό άνθρωπο. Μ' έμαθε να σκέπτομαι και να καταλαβαίνω.

Ίψεν, Ε. (1923). *Έντα Γκάμπλερ*, Κουκούλας, Λ. (μτφρ.). Αθήνα: Γεωργίου Βασιλείου, σελ.45

Ο έμπορος της Βενετίας

Αγγελική: Αχ! Τι χαρά μου! Πατέρα μου, μια φορά που ο Θεός δεν ήθελε να σε χάσω και μου ξαναδίνει την ευτυχία, επέτρεψέ μου να πέσω στα πόδια σου και να σου ζητήσω μία χάρη. Αν δεν εγκρίνεις τη συμπάθεια της καρδιάς μου, αν αρνείσαι να πάρω τον Κλεάνθη, σ' εξορκίζω πατέρα μου, να μ' αναγκάσεις τουλάχιστον να πάρω άλλον. Αυτή είναι η μόνη χάρη που σου ζητώ.

Κλεάνθης: (Γονατίζει εμπρός στον Αργγάν) Ναι, κύριε Αργγάν, λυπηθείτε την κι αυτήν κι εμένα, και μην εναντιώνεσθε σε μια τόσο ευγενική αγάπη.

Βεράλδος: Βαστάει η καρδιά σου, αδερφέ μου;

Τουανέττα: Δε σας συγκινεί, αφέντη, μία τέτοια αγάπη;

Αργγάν: Ας γίνει γιατρός και θα συναινέσω για το γάμο (στον Κλεάνθη). Ναι, γίνου γιατρός και σε δίνω στην κόρη μου.

Βεράλδος: Ξέρεις τι σκέφτηκα αδελφέ μου; Να γίνεις εσύ γιατρός. Θα σου είναι πολύ πιο κόμοδο, γιατί θα 'χεις μέσα σου ό,τι σου χρειάζεται.

Αργγάν: Μου φαίνεται πως με κοροϊδεύεις, αδελφέ μου. Στην ηλικία που είμαι, μπορώ να σπουδάσω εγώ;

Βεράλδος: Γιατί να σπουδάσεις; Είσαι αρκετά μορφωμένος. Να 'ξερες πόσοι απ' αυτούς δεν έχουν τη δική σου αξία;

Μολιέρος, (1967). *Ο κατά φαντασίαν ασθενής*, Πολέμης, Ι. (μτφρ.). Αθήνα: Σιδέρης. 126-127.

Ιδανικός σύζυγος

Λαίδη Τσίλτερν: Επούλησες ένα μυστικό του Υπουργείου για χρήματα. Άρχισες τη ζωή σου με δόλο! Στερέωσες το στάδιό σου με ατιμία! Ω, έλα πες μου πως δεν είναι αλήθεια! Εμπιστεύσου σε με! Πες μου πως δεν είναι αλήθεια!

Σιρ Ρόβερτ Τσίλτερν: Όσα είπε η γυναίκα αυτή είναι όλα αληθινά. Μ' άκουσέ μου, Γερτρούδη. Δεν μπορείς να καταλάβεις πως παραπλανήθηκα. Άκου να σου τα πω όλα. (Πηγαίνει κατά πάνω της).

Λαίδη Τσίλτερν: Μη με πλησιάζεις. Μη μ' αγγίζεις. Αισθάνομαι ως να μ' έχεις πια μολύνει για πάντα. Ω! Τι μάσκα φορούσες τώρα για χρόνια! Ένας κοινός κλέφτης θα ήταν καλύτερος. Έβγαλες τον εαυτό σου σε πώληση και σ' αγόρασε ο μεγαλύτερος πλειοδότης! Πουλήθηκες στην αγορά. Ψεύσθηκες μπροστά σ' όλο τον κόσμο.

Σιρ Ρόβερτ Τσίλτερν: (Ορμά κατά πάνω της). Γερτρούδη! Γερτρούδη!

Ουάιλντ, Οσκ. (1917). *Ιδανικός σύζυγος*, Χατζηγαβριήλ, Μ. (μτφρ.). Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Γεωργίου Φεξή. 50-51.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα:

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν Θέμα του κειμένου είναι ένα παραγόμενο θεατρικό έργο.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: έξι (6)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: πέντε (5)

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της *Ελμίνας Σπηλιωτοπούλου* με τίτλο «*Το μέντιουμ*».

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Με κρασί και με τζιτζίκι». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής

22. «Μονόλογοι γυναικών»

Ταυτότητα Ενότητας

Τίτλος Ενότητας:	«Μονόλογοι γυναικών»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Στο εργαστήριο αυτό θα διδαχθεί η συγγραφική τεχνική του μονολόγου κι η θεατρική απόδοσή του.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. μονόλογος		
	2. συγγραφή γυναικείων μονολόγων		
Ικανότητες:	1 συνειρμικές σκέψεις		
	2. θεατρική απόδοση		
Στάσεις:	1. αυτοσχεδιασμός		
	2. μίμηση		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Μου αρέσω γιατί...»: άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Αν»: δραστηριότητα ενεργοποίησης, δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση

«Όταν μιλώ στον εαυτό μου...»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι»: θεατρικός μονόλογος	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για τον θεατρικό μονόλογο.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση.
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Ο μονόλογος μιας γυναίκας» συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση

Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Μου αρέσω γιατί...»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τα μέλη της ομάδας και τους ζητάει σε ένα χαρτί να ζωγραφίσουν ένα μέρος του σώματός τους. Έπειτα, κάθε μέλος της ομάδας λέει το όνομά του, παρουσιάζει τη ζωγραφιά του και λέει τι του αρέσει στον εαυτό του. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Αν»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τα μέλη της ομάδας να διαβάσουν το παρακάτω απόσπασμα από έναν γυναικείο μονόλογο. Αν απαντούσαν στην ηρωίδα, τι θα έλεγαν; Οι εκπαιδευόμενοι γράφουν ένα κείμενο ομαδικά και το παρουσιάζουν στον εκπαιδευτή.

ΚΛΕΑ: Ε, λοιπόν, έτσι ήταν! Μέχρι και πριν από λίγο έτσι ήταν. Ναι, πάντα σκεφτόμουνα τους άλλους... Ήμουνα η σεμνή κόρη που δεν έπρεπε να εκθέτει την οικογένειά της... Η σύζυγος που δεν έπρεπε να δίνει δικαιώματα να τη σχολιάσουν... Η μητέρα που έπρεπε να φροντίζει τα παιδιά της, να μην τους λείπει τίποτε... Στον εαυτό μου τίποτε δεν έδινα. Δεν τον άκουγα καν! Ως εδώ! Τώρα τον ακούω! Ναι! Το καταλαβαίνεις; Δεν έχει να κάνει με σένα... Με κείνον... Με μένα έχει να κάνει! Με μένα, γαμώτο! (Πάει να βγει από το δωμάτιο).

Κοντολέων, Μ. (2005). Η τέταρτη εποχή. Αθήνα: Πατάκης, σελ.14

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Όταν μιλώ στον εαυτό μου...»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν ένα μικρό κείμενο στο οποίο θα περιγράψουν τι λένε και τι νιώθουν όταν μιλάνε μόνοι τους. Στη δραστηριότητα αυτοί οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να συμπεριλάβουν στον μονόλογό τους έναν συνδυασμό χαράς και πόνου, δύναμης και αδυναμίας.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερεις ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια το

Λογοτεχνική θεωρία:

Στο θεατρικό κείμενο, ο μονόλογος είναι η ομιλία ενός χαρακτήρα που δεν απευθύνεται απαραίτητα σε έναν συνομιλητή, δεν περιμένει μια απάντηση και που αποκαλύπτει τον εαυτό του. Ο μονόλογος διακρίνεται από τον διάλογο μέσω της απουσίας μιας λεκτικής ανταλλαγής ερωτήσεων και απαντήσεων από έναν δεύτερο χαρακτήρα. Παρόλο που ένας μονόλογος μπορεί να είναι μια μορφή διαλόγου μεταξύ του χαρακτήρα και της συνείδησής του, οι απαντήσεις προέρχονται από τις σιωπές ή τις λέξεις του (Cornici, 2018: 161).

Σε ένα θεατρικό έργο όταν ένας χαρακτήρας μιλάει στον εαυτό του και εκφράζει τις προσωπικές του σκέψεις (Abrams, 2005: 70) είτε είναι μόνος του στη σκηνή, είτε μαζί με κάποιους άλλους χαρακτήρες, τους οποίους τους εμποδίζει τους να μιλήσουν ή να εκφράσουν την άποψή τους, τότε αυτό ονομάζεται μονόλογος (Hornby, 2010: 991).

Ένας μονόλογος για να θεωρηθεί κατάλληλος πρέπει να τηρεί τρεις βασικές προϋποθέσεις. Πρώτον ο μονόλογος πρέπει να εκφέρεται από έναν χαρακτήρα διαφορετικό από τον συγγραφέα. Δεύτερον μέσω του μονολόγου πρέπει να αποκαλύπτεται κάποια πτυχή του χαρακτήρα. Και τρίτον ο μονόλογος πρέπει να έχει την ανάλογη δραματικότητα (Hobsbaum, 1975: 227-8)

Ένας τέλειος δραματικός μονόλογος είναι σημαντικό να περιέχει επτά χαρακτηριστικά. Αναλυτικότερα, σε έναν τέλειο δραματικό μονόλογο χρειάζεται ο ομιλητής, το ακροατήριο, ένα περιστατικό, μία αποκάλυψη του χαρακτήρα, μία αλληλεπίδραση του ομιλητή με το ακροατήριο, δραματική ένταση και προώθηση της δράσης που αφορά το παρόν.

Ένας ημιτελής δραματικός μονόλογος περιέχει τη μετατόπιση του κέντρου του ενδιαφέροντος από τον ομιλητή ή εξασθένιση ενός ή περισσότερων από των έξι χαρακτηριστικών που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Ένας τυπικός μονόλογος περιέχει τον ομιλητή, το κοινό και την περίσταση, ενώ ένας κατά προσέγγιση ή αδόουλετος μονόλογος έχει έναν ομιλητή, αλλά στερείται από ένα ή και παραπάνω χαρακτηριστικά, τα οποία αναφέρθηκαν στον τέλειο ή τον ημιτελή δραματικό μονόλογο (Ina Beth Sessions, 1947: 508).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «Μονόλογοι γυναικών». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Ρωμαίος και Ιουλιέτα

ΙΟΥΛΙΕΤΑ: Όταν την έστειλα, εννιά εσήμανεν η ώρα,
και είπε το πολύ πολύ, να λείψει μισή ώρα.
Μη να τον εύρει δεν μπορεί; -Όχι· δεν είναι τούτο·-
Είναι χωλή· κι ο Έρωτας, υπομονήν δεν έχει,
Και θέλει ταχυδρόμους του τους στοχασμούς, που τρέχουν
Δέκα φορές πλέον γοργοί από ακτίνα ήλιου,
Όταν τους ίσκιους στα βουνά τα βουρκωμένα διώχνει·
Και διά τούτο περωτόν τον Έρωτα τον έχουν,
Και περιστέρια τον τραβούν, και φεύγει σαν αέρας·-
Έκαμ' ο ήλιος τον μισόν ημεροκάματόν του
Και ευρίσκεται στου δρόμου του την κορυφή φθασμένος.
Επέρασαν από τις εννιά έως το μεσημέρι
Τρεις ώρες, και δεν έφθασεν ακόμα η παραμάνα!
Αν είχε της νεότητας το αίμα και τα πάθη,
Θα ήτο γοργοκίνητη· τα λόγια μου σαν σφαίρα
Θα την πετούσαν να δει τον αγαπητικόν μου,

Κι οπίσω πάλι και αυτός θα μου την επετούσε.

Αλλά του γέρου το κορμί τον θάνατο θυμίζει·

Είν' αργοκίνητον, χλωμόν, βαρύ σαν το μολύβι.

Σαίξπηρ, Ο. (1876). *Ρωμαίος και Ιουλιέτα*, Βικέλας, Δ. (μτφρ.). Αθήνα: Αδελφοί Δεπάστα. 72-73.

Ο Βασιλεύς

ΛΕΥΚΗ: Είναι φοβερόν!

-Τον νουν μου χάνω!- Πρόκειται τη νύχτα αυτή εδώ

να τη περάσει. Προαισθάνομαι

πως πλησιάζει μία κρίσιμη στιγμή.

Πατέρα μου, συγχώρησέ με· συ εδώ

δεν είσαι και αν επανέρχομαι εγώ

σε παρακούω. Με δεν ήτο δυνατόν

να ανθέξω.

(Πλησιάζει προς την οικίαν.)

Τι θα κάμουν άραγε εδώ

και πώς θα τελειώσει η υπόθεση;

Εγώ, που μόλις προ μικρού δεν ήξευρα

τον κόσμον και το μέλλον και τας συμφοράς,

εντός ανθέων ζώσα, κόρη άπειρος,

να ρίπτομαι αίφνης εντός τόσο σκοτεινών

πραγμάτων! –Οίμοι! Και η ευτυχία μου

και η αρετή μου, όλα κατεστράφησαν!
Όλα πενθούν!- Ο έρωσ εντός της ψυχής,
εις την οποίαν έλαμψεν, ερείπια
μόνο αφήνει φεύγων; Μόνο ελαφρά
εναπομένει τέφρα από όλην την πυρκαϊάν του-Δεν με αγαπά λοιπόν
εκείνος πλέον!

Ουγκώ, Β. (1884). Ο Βασιλεύς διασκεδάζει, Ζαλοκώστας, Ε. (μτφρ.). Αθήνα: Αγκυρα, σελ. 150-151.

[γ]

Φ: Πλενόμασταν μαζί... Πάντοτε πλενόμασταν μαζί... Μια μέρα, μου έδειξες... Ήσουν οκτώ χρονών... Πήρες το τηλέφωνο του ντους και πήγες να το βάλεις στο μουνί μου... Σου είπα πως αυτό δεν κάνει... Δεν μίλησες... Επέμενες... Σου ξαναεξήγησα... Επέμενες να σπρώχνεις το τηλέφωνο εκεί κάτω – πάντοτε σιωπηλός... Τότε κατάλαβα πως έπρεπε να γίνει... Έβαλα το τηλέφωνο στο μουνί μου... Κι έπειτα...

(Σηκώνεται, πλησιάζει και τον κοιτάζει προσεκτικά. Μιλάει αργά και εμφατικά.)

Έπειτα άνοιξες το καυτό νερό... Άνοιξες μονομιάς όλο το καυτό νερό...

(Γυρίζει στην καρέκλα της. Μιλάει και πάλι μηχανικά.)

Ο πατέρας σου άκουσε το ουρλιαχτό μου... Όταν μπήκε, με βρήκε λιπόθυμη στην μπανιέρα... Δεν είχε το μυαλό να προσέξει πως εσύ παρ' όλο που ήσουν δίπλα δεν έκλαιγες... Καθόσουν απολύτως ήρεμος και με κοίταζες... Ίσως και να το απέδωσε στο σοκ...

(Βγάζει και πάλι τσιγάρο, αλλά δεν το ανάβει.)

Έμεινα στο νοσοκομείο ένα μήνα... Κι έκανα θεραπείες για οκτώ μήνες... Μέχρι σήμερα πονάω από εκείνα τα εγκαύματα... Αλλά εσύ μου είχες δείξει...

(Τον κοιτάζει.)

Και ήμουνα ευτυχισμένη που μου είχες δείξει...

Τριαρίδης, Θ. (2012). *Liberté-Θάνατος για δύο πρόσωπα σε δύο πράξεις*, σελ. 117.

Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://www.openbook.gr/liberte/>

Λαχταρώ

Εγώ θέλω να κοιμάμαι πλάι σου.

Και να σου κάνω τα ψώνια σου, και να σου κουβαλάω τις σακούλες σου,

Και να σου λέω πόσο πολύ μου αρέσει να είμαι μαζί σου,

Και να θέλω να παίζουμε κρυφτό,

Και να σου δίνω τα ρούχα μου, και να σου λέω πόσο μ' αρέσουν τα παπούτσια σου,

Και να κάθομαι στις σκάλες ώσπου να κάνεις μπάνιο,

Και να σου τρίβω το σβέρκο σου,

Και να σου φιλάω τα πόδια σου,

Και να σου κρατάω το χέρι σου,

Και να βγαίνουμε για φαγητό, και να μη με νοιάζει που θα μου τρωσ το δικό μου,

Και να σου δακτυλογραφώ την αλληλογραφία σου, και να σου κουβαλάω τα ντοσιέ σου,

Και να γελάω με την παράνοια σου [...]

Κέην, Σ. (2003). *Λαχταρώ, Μαστοράκη*, Τζ. (μτφρ.). Αθήνα: Νέα Σκηνή, σελ. 68

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Αν ήμουν γυναίκα...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν έναν γυναικείο μονόλογο ακολουθώντας τα παρακάτω βήματα. Αρχικά, ο εκπαιδευτής μοιράζει στους εκπαιδευόμενους διάφορους γυναικείους χαρακτήρες: τον χαρακτήρα της οροθετικής

γυναίκας, της αλκοολικής, της πόρνης, της ιδιοκτήτρια μιας εταιρείας, της έφηβης, της μαγείρισσας, της κομμώτριας, της απατημένη συζύγου. Στη συνέχεια, ζητάει από τους εκπαιδευόμενους να σκεφτούν μία κατάσταση ή ένα περιστατικό, που έπρεπε να αντιμετωπίσουν οι γυναικείοι χαρακτήρες που τους έτυχαν. Τι θα σκεφτόντουσαν, τι θα αισθανόντουσαν, ποιον στόχο θα είχαν, πώς θα μιλούσαν;

Ακόμη, ο εκπαιδευτής δίνει και μερικές ακόμα συμβουλές. Λέει στους εκπαιδευόμενους να προσέξουν το όνομα του χαρακτήρα, στοιχεία από τη ζωή του, την ηλικία, τα μαλλιά, την ένδυση, τον τρόπο ομιλίας, την επαγγελματική ή μαθητική του πορεία, τα χόμπι, αυτά που αγαπάει και μισεί.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: μηδέν (0)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: μηδέν (0)

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Δεν υπήρξαν σε αυτό το εργαστήριο εκπαιδευόμενοι.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Μονόλογοι γυναικών». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

23. «Μια ντουζίνα γκαντεμιές»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Μια ντουζίνα γκαντεμιές»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Σκοπός του εργαστηρίου είναι να δημιουργηθούν τεχνητές καταστάσεις, έτσι ώστε ο παρακολουθώντας να τις βιώσουν σαν να είναι αληθινές. Στόχος του είναι να καταφέρουν ο συμμετέχοντες να συνδέσουν τις αρνητικές τους εμπειρίες με τη συγγραφή και να δουν πώς η διαδικασία της συγγραφής μετατρέπει μία αρνητικά φορτισμένη εμπειρία σε ένα απολαυστικό παραγόμενο κείμενο.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. σύνδεση αρνητικών εμπειριών με τη συγγραφή		
	2. μετατροπή μίας αρνητικά φορτισμένης εμπειρίας σε ένα απολαυστικό παραγόμενο κείμενο		
Ικανότητες:	1. ενεργοποίηση		
	2. κριτική αποτίμηση		
Στάσεις:	1. ενδοσκόπηση		
	2. ενσυναίσθηση		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Ένας δημοσιογράφος σας παίρνει συνέντευξη για τη γκαντεμιά σας!»: άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Μια καλή κουβέντα»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση

«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Τι είναι αυτό που το λένε γκαντεμιά»: δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι»: πώς αφηγούμαστε μία καλή ιστορία	30 λεπτά	Να μάθουμε Να μάθουμε τρόπους με τους οποίους μπορούμε να πούμε μία καλή ιστορία και τους λόγους που η συγγραφή βοηθάει στην αντιμετώπιση των τραυματικών εμπειριών.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Μία γκαντεμιά»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα	Βιωματική Άσκηση

κλεισίματος ομάδας		που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	
<p>Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.</p>			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Ένας δημοσιογράφος σας παίρνει συνέντευξη για τη γκαντεμιά σας!»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τα μέλη της ομάδας στο εργαστήριο. Ύστερα τους ζητάει να γίνουν ζευγάρι με όποιο άτομο θα ήθελαν να γνωρίσουν καλύτερα. Αφού γίνουν ζευγάρια εξηγεί ότι πρέπει να πάρουν μία σύντομη συνέντευξη, στην οποία θα ρωτούν το όνομα και μια γκαντεμιά που συνέβη. Σε περίπτωση που κάποιο άτομο μείνει μόνο του γίνεται ζευγάρι με τον εκπαιδευτή (based on σε τεχνική γνωριμίας σε ζευγάρια Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2003: 103).

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, Δυναμική Ομάδας, Συζήτηση για την Επίλυση του προβλήματος, Εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Μια καλή κουβέντα»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν για τις γκαντεμιές που άκουσαν πριν από λίγο και να δώσουν μία συμβουλή ή να πουν έναν καλό λόγο. Έπειτα, τους παρακινεί να προτείνουν μερικούς τρόπους με τους οποίους μπορεί κάποιος να βρει ξανά το κέφι του, όταν του συμβαίνουν κάποια ατυχή γεγονότα. Ο εκπαιδευτής παρακολουθεί τη συζήτηση και αν του απευθύνουν το λόγο συμμετέχει.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρία πράγματα που περιμένει ή προσδοκά από το εργαστήριο καθώς και να προτείνει έναν κανόνα λειτουργίας του

εργαστηρίου. Για παράδειγμα: 1. Να γράψω μία ιστορία. 2. Να μάθω τι είναι η Δημιουργική Γραφή. 3. Να περάσω καλά. 4. Να κάνουμε ησυχία και να μη μιλάμε όλοι μαζί. Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποια θέλω μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται τα επικρατέστερα και αναρτώνται στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει από κάτω την υπογραφή και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα αυτή παίρνει μέρος και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας και να βοηθήσει τους εκπαιδευόμενους να επιτύχουν τόσο τους προσωπικούς στόχους όσο και τους εκπαιδευτικούς. Αυτό θα προκύψει μέσα από αυτήν τη δραστηριότητα, η οποία δεν είναι τίποτε άλλο παρά μόνο μία συζήτηση, στην οποία θέτονται οι ρόλοι και οι ευθύνες των εκπαιδευομένων καθώς και ο ρόλος και οι ευθύνες του εκπαιδευτή (Barrows, 2008:33).

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Τι είναι αυτό που το λένε γκαντεμιά;»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4, μολύβια ή στυλό και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σκεφτούν τι είναι αυτό που το λένε γκαντεμιά. Όλοι πρέπει να δώσουν έναν ορισμό μέσα από παραδείγματα. Όταν γράψουν όλοι, ο καθένας διαβάζει τον δικό του ορισμό και γίνεται συζήτηση. Στη δραστηριότητα αυτή μπορεί να πάρει μέρος και ο εκπαιδευτής.

Οι εκπαιδευόμενοι του εργαστηρίου έγραψαν: 1. Γκαντεμιά είναι να βγαίνεις έξω από την αίθουσα διδασκαλίας και να διαπιστώνεις πως το φερμουάρ από το παντελόνι σου είναι ανοιχτό. 2. Γκαντεμιά είναι να βγαίνεις πρώτο ραντεβού, να παραγγέλνεις σαλάτα-να μην σε περάσει κιόλας για γουρούνα-να μιλάς κι έπειτα να διαπιστώνεις ότι έχεις ένα μαρούλι κολλημένο πάνω στα δόντια. 3. Γκαντεμιά είναι όταν φοράω καινούριο καλτσόν, να σκίζεται και να μην έχω άλλο. 4. Γκαντεμιά είναι να σου σπάξει το τακούνι, όταν είναι να πας σε γάμο και να μην μπορείς να βρεις άλλο ζευγάρι παπούτσια. 5. Γκαντεμιά είναι να πέφτεις μπροστά σε κόσμο. 6. Γκαντεμιά είναι να πρέπει να χτυπήσεις το κουδούνι ενός σπιτιού, να μην έχει φως και να μην έχεις ούτε τα γυαλιά πρεσβυωπίας σου μαζί. 7. Γκαντεμιά είναι να είσαι μόνη σου στο σπίτι και να

πετυχαίνεις κατσαρίδα. 8. Γκαντεμιά είναι να φτάνεις στην αποβάθρα και να βλέπεις τη μπουκαπόρτα να κλείνει. 9. Η γκαντεμιά βρίσκεται κάτω από την πέτρα, έξω από την πόρτα, πίσω από τον τοίχο και την βρίσκεις όταν είσαι χαρούμενη. 10. Γκαντεμιά είναι το αγόρι που περιμένει σε λάθος πλοίο για να χαιρετήσει το κορίτσι του που έφυγε για σεζόν. 11. Όταν το διαμέρισμα που νοικιάζεις νομίζεις ότι έχει θέρμανση και τελικά δεν υπάρχει πετρέλαιο ούτε για δείγμα. 12. Όταν δουλεύεις και αρνούνται να σε πληρώσουν. 13. Όταν βγαίνεις από το κομμωτήριο, πιάνει βροχή και δεν έχεις ομπρέλα. 14. Όταν δεν σου κάθεται κανένα ραντεβού. 15. Όταν παραγγέλνεις πρωί-πρωί ζεστό καφέ και πέφτει όλος πάνω σου. 16. Όταν τα πράγματα δείχνουν να πάνε καλά και μετά στραβώνουν.

Δραστηριότητα 5η: Καταγισμός Ιδεών, Εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Να μάθουμε τρόπους με τους οποίους μπορούμε να πούμε μία καλή ιστορία και τους λόγους που η συγγραφή βοηθάει στην αντιμετώπιση των τραυματικών εμπειριών.

Λογοτεχνική θεωρία: Το παρόν εργαστήριο βασίστηκε σε δύο ενδιαφέροντα θεωρητικά προβλήματα. Το ζήτημα της θεραπευτικής γραφής, έπειτα από κάποιο τραυματικό γεγονός και το ζήτημα της αφηγηματικής γραφής, το πώς δηλαδή μπορεί να αφηγηθεί κανείς μία καλή ιστορία.

Γνωρίζουμε ότι τραυματικά γεγονότα, όπως είναι οι καταστροφές, η βία εντός ή εκτός οικογένειας (Από τα αριστουργηματικά διηγήματα του Γεώργιου Βυζηνίου. Το αμάρτημα της μητρός μου, Ποίος ήταν ο φονεύς του αδελφού μου, κ.ά, που έχει αποδειχθεί ότι είναι αυτοβιογραφικά, δηλαδή βιωματικά), ακόμα κι η πολιτική βία, μπορεί να προκαλέσουν αρνητικά συναισθήματα, ειδικά όταν το άτομο που τα υπομένει δεν έχει τη δυνατότητα να ξεφύγει ή να αντισταθεί. Αυτού του είδους οι εμπειρίες και η ικανότητα του ατόμου να τις αντιμετωπίζει ή να τις ενσωματώνει σε ιδέες και συναισθήματα είναι περιορισμένα (Kubacka & Jasiocka, 2010:408-411). Σε αυτές τις περιπτώσεις ενδείκνυται η θεραπευτική γραφή.

Με τον όρο «θεραπευτική γραφή» εννοούμε το εκφραστικό και αντανεκλαστικό γράψιμο, το οποίο γίνεται χωρίς την ενεργό συμμετοχή της συνείδησης. Η θεραπευτική γραφή μπορεί να γίνει χωρίς κάποια ιδιαίτερη παρακίνηση, απλά το ίδιο το άτομο μπορεί να οδηγηθεί σε αυτή ή και να προταθεί σε αυτό από κάποιον ειδικό (Wright & Chung, 2001:279). Η θεραπευτική γραφή απαντάται με τις εξής μορφές: 1) εξομολόγηση, 2) παροχή συμβουλών μέσω αλληλογραφίας ή ανταλλαγής ηλεκτρονικών μηνυμάτων, 3) ασκήσεις συγγραφής μέσα σε μία ομάδα (Riordan, 1996: 265-267). Οι Ramírez-Esparza & Pennebaker (2006: 215) τόνισαν ότι είναι πιο σημαντική η διαδικασία της δημιουργίας μίας ιστορίας παρά το τελικό αποτέλεσμα, το να γράψει δηλαδή κανείς μία καλή ιστορία. Μέσω της θεραπευτικής γραφής το άτομο καταφέρνει να αλλάξει την άποψή του για το τραυματικό συμβάν που του συνέβη, να αναγνωρίσει την καθολικότητα του πράγματος -σε όλους τους ανθρώπους συμβαίνουν δυσάρεστα γεγονότα και εμπειρίες- και να αλλάξει τον τρόπο που βλέπει και κατανοεί τον κόσμο (Park & Blumberg, 2002:600).

Όσον αφορά το αφηγηματικό γράψιμο (narrative writing), είναι αυτό που ορίζεται καλύτερα ως «ιστορία». Ιστορίες λέμε κάθε μέρα και ίσως να μην το καταλαβαίνουμε! Οι ιστορίες αυτές μπορεί να είναι είτε προφορικές είτε γραπτές. Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι εξιστορούν τα γεγονότα σε χρονολογική σειρά, ενώ η βασική τους διαφορά είναι ότι οι γραπτές ιστορίες διαρκούν για πάντα. Οι δυνατές ιστορίες/αφηγήσεις επιτρέπουν τους αναγνώστες να αισθάνονται σαν τους ήρωες και τις καταστάσεις που οι τελευταίοι αντιμετωπίζουν. Αυτή ακριβώς την αίσθηση που χαρίζει μία καλή ιστορία/αφήγηση στους αναγνώστες της ονομάζεται ενσυναίσθηση (empathy). Οι προσωπικές αφηγήσεις/ιστορίες (personal narratives), που αναφέρονται σε προσωπικές εμπειρίες, πραγματικούς ανθρώπους και καταστάσεις, ακόμα και σε φανταστικά ή επινοημένα γεγονότα, δίνουν την ευκαιρία στους αναγνώστες να βιώσουν πράγματα που ποτέ δε θα τους συνέβαιναν. Όλες οι αφηγήσεις/ιστορίες μοιράζονται τα ίδια κοινά χαρακτηριστικά. Έχουν αρχή, μέση, κορύφωση (climax), και ένα τέλος ανάλογα με την περίπτωση: πιστευτό, απροσδόκητο, ζωηρό, πραγματικό, φανταστικό (Trischitta, 2011:3).

Ακολουθούν μερικές κατά τον Shepard συμβουλές για το ποια είναι τα στοιχεία εκείνα που δημιουργούν μια καλή ιστορία:

1. Το θέμα (theme): Ένα καλό θέμα σε μία ιστορία είναι αυτό που έχει κάτι να μας πει για τη ζωή ή για τον εαυτό μας. Είναι σημαντικό να αποφεύγονται τα κηρύγματα.

2. Η πλοκή (plot): Η πλοκή είναι συνήθως μία σύγκρουση ή ένας αγώνας που κάνει ο κεντρικός ήρωας. Η σύγκρουση μπορεί να προέρχεται από κάποιον άλλον χαρακτήρα, από μία εξωτερική κατάσταση ή να προέρχεται από τον ψυχισμό του ίδιου του ήρωα (ανάγκη, συναισθήματα). Ο κεντρικός ήρωας θα πρέπει να κερδίσει ή να χάσει κάτι. Τις περισσότερες φορές ο ήρωας μαθαίνει ή μεγαλώνει καθώς προσπαθεί να λύσει το πρόβλημά του. Είναι σημαντικό να εντείνεται η σύγκρουση και να γίνεται πιο συναρπαστική. Καθώς η ένταση φτάνει σε ένα υψηλό σημείο (κορύφωση) κοντά στο τέλος της ιστορίας, τότε πρέπει να αρχίζει και μια καθοδική πορεία της έντασης (είναι η χαλάρωση και δραματουργικά σχετίζεται με την κάθαρση (Montanari, 2008: 667). Τα βασικά βήματα μιας πλοκής είναι: η αρχή της σύγκρουσης, η αίσια εξέλιξη, η ανατροπή, η νίκη ή η ήττα και τέλος το κλείσιμο. Ένα μυθιστόρημα μπορεί να έχει πολλές συγκρούσεις, αλλά μία μικρή ιστορία θα πρέπει να έχει μόνο μία.

3. Η δομή της ιστορίας (Story Structure): Αποφασίστε να γράψετε την ιστορία σας σε α' πρόσωπο ή σε γ' πρόσωπο. Η αντωνυμία του α' προσώπου είναι το «εγώ». Τούτο σημαίνει ότι επιλέγετε να πείτε μία ιστορία σε να συνέβη σε εσάς προσωπικά. Οι αντωνυμίες του γ' προσώπου είναι «αυτός, αυτή, αυτό». Τούτο σημαίνει ότι επιλέγετε να πείτε μία ιστορία σε να λέτε τι συνέβη σε αυτόν, σε αυτήν, ή σε αυτό αν είναι ζώο, σκύλος ή άλογο. Αν γράψετε τελικά σε γ' πρόσωπο προσπαθήστε να πείτε την ιστορία μέσα από τα μάτια ενός μόνο χαρακτήρα. Μη λέτε τίποτα άλλο, πείτε μόνο όσα ξέρει ο χαρακτήρας. Αυτό ονομάζεται οπτική γωνία (point of view). Εάν πρέπει να πείτε κάτι άλλο, δημιουργείστε ένα ξεχωριστό τμήμα με την άποψη ενός άλλου χαρακτήρα. Αποφασίστε αν η αφήγησή σας θα είναι παροντική ή παρελθοντική. Ο παροντικός χρόνος σημαίνει ότι η ιστορία συμβαίνει αυτήν τη στιγμή. Ο παρελθοντικός χρόνος σημαίνει ότι η ιστορία έχει συμβεί.

4. Οι χαρακτήρες (characters): Πριν αρχίσετε να γράφετε γνωρίστε τους χαρακτήρες σας καλά. Ο κύριος χαρακτήρας σας πρέπει να είναι κάποιος που οι αναγνώστες σας μπορούν να αισθάνονται κάτι κοινό ή τουλάχιστον να ενδιαφέρονται γι' αυτόν. Ένας κύριος χαρακτήρας πρέπει να έχει τουλάχιστον ένα ελάττωμα ή μία αδυναμία. Οι τέλειοι χαρακτήρες δεν είναι πολύ ενδιαφέροντες. Ακόμα και σε έναν κακό χαρακτήρα πρέπει να δώσετε κάτι καλό.

5. Η σκηνικό (setting): Τοποθετείστε την ιστορία σας κάποιον τόπο και χρόνο ενδιαφέροντα ή οικείο.

6. Το ύφος/στυλ (styl): Όπου μπορείτε χρησιμοποιήστε τον ευθύ λόγο. Δεν χρειάζεται να γράφετε επιτηδευμένα. Είναι καλύτερο να χρησιμοποιείτε απλές προτάσεις και λέξεις. Με αυτόν τον τρόπο η γραφή σας θα είναι εύκολη στην ανάγνωση και στην κατανόηση.

7. Ο έλεγχος: Αφού ολοκληρώσετε την ιστορία σας, ελέγξτε προσεκτικά κάθε λέξη, φράση, πρόταση και παράγραφο.

8.

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπάσματος σχετικού με το θέμα του εργαστηρίου «Μια ντουζίνα γκαντεμιές». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Αντίρριο-Ιωάννινα

«Μεγάλε, αυτό που πρόκειται να φας είναι πολύ πιο επικίνδυνο από αυτό που πίνω εγώ», απάντησε, και χρειάστηκαν λίγα μόλις χιλιόμετρα μετά την τελευταία μου μπουκιά, σαν δυο γερές γουλιές από το φλασκί, για να αποδειχθεί ότι είχε απόλυτο δίκιο.

Περνώντας έξω από το Μεσολόγγι έγινε το αναμενόμενο θερμό διπλωματικό επεισόδιο, λίγο μετά το Αγρίνιο ακούστηκαν οι πρώτες προειδοποιητικές βολές, στην Αμφιλοχία οι πρεσβείες των ξένων χωρών είχαν ήδη ανακαλέσει το προσωπικό τους για λόγους ασφαλείας, και πλέον η ομοβροντία ήταν θέμα λίγων λεπτών. Πριν το πράγμα ξεφύγει από κάθε έλεγχο, άρπαξα το δεξί μπουτί του Οβάλ και «πριν το Μενίδι θα σταματήσουμε, θα σου δείξω πού!» διέταξα περισσότερο, παρά ενημέρωσα. Λίγα λεπτά μετά σταματούσαμε στο πάρκινγκ ενός καφεστιατορίου στη μέση του πουθενά, δίπλα σε ένα πούλμαν, το περιεχόμενο του οποίου προφανώς είχε ξεφορτωθεί μέσα στο

μαγαζί για να κατουρήσει, να φάει τυρόπιτα, να πει καφέ, να σχολιάσει τον καιρό, να γκρινιάξει ότι θέλει ζελεδάκια και να πάρει την απάντηση ότι είχαμε πάρει καραμέλες στην Κόρινθο και δεν τις έφαγες, ας πρόσεχες.

Βγήκα βιαστικά απ' τη νεκροφόρα και είδα τη μάνα μου να μου κάνει νόημα μέσα από το τζάμι, οπότε έτρεξα προς το μέρος της.

«Λέγε γρήγορα.»

«Κάνε μου τη χάρη, αγάπη μου, αν δεν θες να έρθεις με εμάς, πήγαινε τουλάχιστον λίγο με τον αδερφό σου, θα το χαρεί κι αυτός πολύ», είπε παρακαλεστά.

Πήγα να της πω ότι προτιμώ να συνεχίσω το ταξίδι μέσα στο φέρετρο, αγκαλιά με τον παππού, παρά στο αμάξι της οικογενειακής ευτυχίας, αλλά τότε μίλησε ο χλεχλές από δίπλα της και είπε «καλά σου λέει, ρε Κώστα, μια οικογένεια είστε.»

Τον κοίταξα με το βλέμμα του δασκάλου που πιάνει μαθητή με σκονάκι (αποδοκιμασία, παγωμένη οργή και θλίψη για το μέλλον του), και σκέφτηκα να του πω «μεγάλε, εσύ που νομίζεις ότι πηδάς τη μαμά μου, σου έχω νέα: εκείνη είναι που σε πηδάει, απλά δεν το έχεις καταλάβει ακόμα!», αλλά κρατήθηκα, από σεβασμό προς τη μαμά και επειδή ο εντερικός μου συναγερμός είχε τρελαθεί να χτυπάει. «Εντάξει, προχωρήστε εσείς, τουαλέτα θα πάω και θα σας προλάβουμε παραπάνω», είπα, έτρεξα στη νεκροφόρα και ενημέρωσα τον Οβάλ ότι θα συνεχίσει μόνος του και θα τα ξαναπούμε πιο μετά. Ύστερα πέρασα τρέχοντας δίπλα από το αμάξι του Ηλία φωνάζοντας «περίμενέ με, θα έρθω μαζί σου!», το πίσω παράθυρο άνοιξε και μια ξινή γυναικεία φωνή ρώτησε «γιατί σταματήσαμε πάλι;» και εγώ απάντησα διπλωματικά «για να χέσω, να γιατί!» και συνέχισα το κατοστάρι προς τη λύτρωση. Έφτασα στο μαγαζί την ώρα που οι ορδές των επιβατών του πούλμαν έβγαιναν κατά κύματα από τη μία και μοναδική πόρτα με κατεύθυνση του πούλμαν που τους περίμενε με αναμμένη τη μηχανή στο πάρκινγκ, έχοντας ήδη κορνάρει τρεις φορές.

Προσπάθησα μάταια να εισβάλω στο μαγαζί πηγαίνοντας κόντρα στο ρεύμα των εξερχομένων, με παρέσυραν όμως αρκετά μέτρα πίσω, οπότε αναγκαστικά περιμένα να φύγει και ο τελευταίος για να μπω. Ο οποίος τελευταίος ήταν ένας γεροδεμένος γκριζομάλλης κύριος γύρω στα πενήντα, που έβγαινε από την τουαλέτα την ίδια στιγμή που εγώ ετοιμαζόμουν να μπω. Όταν είδε ότι θα έμπαινα εκεί από όπου μόλις είχε βγει, κοντοστάθηκε. Σταμάτησα και εγώ. Έβαλε το χέρι του στον ώμο μου, με κοίταξε με

μάτια βουρκωμένα και πήγε κάτι να πει, αλλά ήταν πολύ συγκινημένος για να μιλήσει. Έσφιξε μόνο ελαφριά των ώμο μου και μετά γύρισε απότομα και έφυγε για να μη δω τα δάκρυα που κυλούσαν πια ζεστά στα μάγουλά του. Παράνοια, μεγαλείο, ψυχασθένεια, δέος, χέζομαι σου λέω, δεν προλαβαίνω. Και μετά μπήκα στην τουαλέτα και κατάλαβα το λόγο: το πεπτικό σύστημα των πέντε τελευταίων ανθρώπων που είχαν αφοδεύσει εκεί μέσα, εκτός από στάνταρ αξεσουάρ (στομάχι, λεπτό/παχύ έντερο, ουρήθρα, κωλοτρυπίδα), περιελάμβανε για κάποιο ανεξήγητο λόγο και καταπέλτη. Μόνο έτσι μπορούσε να εξηγηθεί η τεράστια ποσότητα ακανόνιστα splasharισμένου σκάτουρου σε όλο το μήκος/πλάτος/ύψος της τουαλέτας. Το θέαμα ήταν αρκετό για να κάνει κάθε λογικό άνθρωπο να τρέξει μακριά ουρλιάζοντας «βοήθεια». Όχι όμως και εμένα. «Όταν ο δρόμος δυσκολεύει, οι σκληροί προχωρούν» λέει μια αμερικάνικη παροιμία, και οι αμερικάνοι μπορεί να είναι μαλάκες, αλλά οι παροιμίες τους είναι ακόμα χειρότερες. Με την ανάσα κομμένη και τα δόντια σφιγμένα, προχώρησα παραμέσα. Και η τόλμη μου ανταμείφθηκε! Διότι εκεί, στη μέση του μικρού, στενόμακρου καμπινέ, στεκόταν το πραγματικό κομψοτέχνημα, αφηφώντας τους νόμους της λογικής και παραβιάζοντας κάθε διεθνή συνθήκη προστασίας της ανθρώπινης τιμής και αξιοπρέπειας. Η λεκάνη.

Τελεσίδικα βουλωμένη και αμετάκλητα ξέχειλη, μπορεί κάποτε να υπήρξε καθαρή, εμφανίζοντας έλλειμμα στον προϋπολογισμό της, εδώ και καιρό όμως παρουσίαζε πρωτογενές πλεόνασμα, δίκαια μοιρασμένο σε κάθε της τετραγωνικό εκατοστό.

Και τότε ο χρόνος σταμάτησε. Όχι «για μια στιγμή», όπως στα άλλα μυθιστορήματα. Στο δικό μου μυθιστόρημα, το θέαμα ήταν αρκετό για να διαγραφεί επιτόπου όλο το παρόν και να μεταφερθώ αυτόματα σε άλλη χωροχρονική διάσταση, όπου δεν ήμουν ένας μάλλον απολυμένος δάσκαλος σαράντα χρονών μέσα σε μια τρισάθλια τουαλέτα λίγα χιλιόμετρα πάνω από την Αμφιλοχία. Όχι, αφού είχα τολμήσει να μπω και να βαδίσω μέσα σε αυτόν τον βούρκο, ήμουν ήρωας, ήμουν υπότης, ήμουν ο Lans a lot of shit, και κάπου εδώ μέσα κρυβόταν εκείνη, που με πήρε μικρό, όταν οι εχθροί σκότωσαν τον πατέρα μου, και με μεγάλωσε στο μαγικό της βασίλειο. Εκείνη, που βγήκε από το βόθρο και έδωσε στο βασιλιά Αρθούρο το ιερό κωλόχαρτο, την κρίσιμη ώρα που τον είχε πιάσει κόψιμο και δεν είχε μαζί του χαρτομάντιλα. Μα να!..να τη, ξεπροβάλλει!

Μέσα από τη λίμνη του κουραδοπολτού που ξεχείλιζε από τη λεκάνη, άρχισε να αναδύεται ένα γυναικείο χέρι, που κρατούσε ένα ρολό χαρτί υγείας το οποίο, αν και

μόλις είχε βγει από το βαθύ έρεβος του απόπατου, με κάποιο μαγικό τρόπο είχε μείνει ολόλευκο, πεντακάθαρο και αφράτο. Έμεινα να κοιτώ αποσβολωμένος, μην μπορώντας να πιστέψω στα μάτια μου. Ήταν αλήθεια, την έβλεπα μπροστά μου, υπήρχε στην πραγματικότητα και όχι μόνο στη σφαίρα του μύθου. Μόνο ένα πλάσμα ήταν ικανό να κάνει κάτι τέτοιο, μόνο μια αιθέρια ύπαρξη είχε τη δύναμη να αναδυθεί μέσα από τη λίμνη της σκατίλας κραδαίνοντας το άσπιλο και αμόλυντο κωλόχαρτο: Η Κυρά του Βόθρου.

Ανάν, Κ.,(2014). *Φορμολή*, Φωτοπούλου, Β. (επιμ.), Αθήνα: babelart, σελ.137-143

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Μία γκαντεμιά»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα κείμενο από 150 έως 300 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος και να χρησιμοποιήσουν πρωτοπρόσωπη αφήγηση.

Θέμα του κειμένου είναι μία γκαντεμιά.

Δραστηριότητα 8η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε!»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Δραστηριότητα 9η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα

αναφέρθηκαν στο εργαστήριο. Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση έχει εξέχοντα ρόλο και ανάλογα με το διδακτικό αντικείμενο η εφαρμογή της παρουσιάζει ορισμένες τροποποιήσεις. Παρ' όλα αυτά, όπως και να εφαρμόζεται, δηλώνει τη διαδικασία ελέγχου της καταλληλότητας, λειτουργικότητας ή αποτελεσματικότητας όλων σχεδόν των παραγόντων της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Ντολιοπούλου & Γουργιώτου, 2008: 20).

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της Αλίνας Τριανταφύλλου με τίτλο «Παπούτσια από ειρωνεία».

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο Ομάδας

Τίτλος: «Μου άρεσε & δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Η αξιολόγηση στοχεύει στην παροχή πληροφοριών σχετικά με το έργο κάποιου και τη βελτίωσή του (Patton, 1990: 11). Γι' αυτόν τον λόγο στη δραστηριότητα αυτή ο εκπαιδευτής μοιράζει τη φόρμα αξιολόγησης που έχει ετοιμάσει και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.ΕΔ.ΓΡ. με θέμα: «Μια ντουζίνα γκαντεμιές». Αφού συμπληρωθεί η φόρμα αξιολόγησης, ο εκπαιδευτής βάζει μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας-ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

24. «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής			
Περιεχόμενο			
Σκοπός του εργαστηρίου είναι ο σχεδιασμός και η οργάνωση Βιωματικών Δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής από τους εμπυχωτές ή τους εκπαιδευτές.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. χαρακτηριστικά δημιουργικών και χαρισματικών παιδιών		
	2. προσδιορισμός της έννοιας «βιωματικός»		
Ικανότητες:	1 οργάνωση		
	2. μεθοδικότητα		
Στάσεις:	1. πρωτοτυπία		
	2. αλληλεπίδραση		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Ο ταλαιπωρημένος μαθητής και οι προβληματισμένοι εκπαιδευτικοί»: άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Ο δάσκαλος και η τάξη του»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας	Βιωματική άσκηση
«Τα μυστικά ακρωνύμια μιας	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεσης,	Άσκηση προφορικού και

τάξης»: δραστηριότητα έκφρασης		ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	γραφτού λόγου
«Ήξερες ότι»: Θεωρία	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίαςγια τα χαρακτηριστικά των δημιουργικών και χαρισματικών παιδιών.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Δημιουργικές δραστηριότητες στην τάξη»: συγγραφή	30 λεπτά	Συγγραφή δημιουργικών δραστηριοτήτων.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Παρουσίαση δημιουργικών δραστηριοτήτων μέσα στη ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε:» δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Ο ταλαιπωρημένος μαθητής και οι προβληματισμένοι εκπαιδευτικοί»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους στο εργαστήριο αυτό και τους συστήνεται. Έπειτα, ζητάει από τους εκπαιδευόμενους να κάνουν το ίδιο. Αφού πουν το όνομά τους και περιγράψουν την ειδικότητα τους ως εμψυχωτές ή ως εκπαιδευτικοί, τους λέει να δοκιμάσουν ένα Βιωματικό παιχνίδι. Κάθε ένας εκπαιδευόμενος υποδύεται έναν ταλαιπωρημένο μαθητή μπροστά στους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να μαντέψουν τα παράπονα του μαθητή, αφού θα τους τα περιγράψει μόνο με παντομίμα. Μόλις μαντέψουν σωστά ο εκπαιδευτικός, τότε κάποιος άλλος γίνεται μαθητής.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Ο δάσκαλος και η τάξη του»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τους εκπαιδευόμενους να οργανώσουν μία παρουσίαση. Στην παρουσίαση αυτή θα πρέπει ένας εκπαιδευόμενος να αναλάβει το ρόλο του δασκάλου και οι υπόλοιποι τον ρόλο των μαθητών/ -τριών. Ο εκπαιδευόμενος που θα υποδυθεί τον δάσκαλο, θα πρέπει να παρουσιάσει στην τάξη του τις νέες μεθόδους και τα εκπαιδευτικά εργαλεία, που θα χρησιμοποιήσει στο μάθημά του με σκοπό να προσελκύσει την προσοχή των μαθητών/ -τριών του. Στη συνέχεια, οι μαθητές άλλοι εκφέρουν την άποψή τους, άλλοι αντιδρούν στα λεγόμενά του κι άλλοι διατυπώνουν τις ιδέες τους. Μετά την άσκηση ακολουθεί σύζητηση.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Τα μυστικά ακρωνύμια μίας τάξης»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει κόλλες Α4 και μολύβια και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν για κάθε γνωστό ακρωνύμιο μια διαφορετική σημασία για αυτά, που θα περιγράφει τη δημιουργική διάσταση του μαθήματός τους.

Οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου έγραψαν:

Δημιουργικές
Ελεύθερες
Ηλιαχτίδες

Οργανισμός
Τριπλασιασμού
Ελπίδας

Ονειρικές
Ημερήσιες
Εκδρομές

Διδακτικές
Ευφάνταστες
Υπάρξεις
Αναζητούν
Κατοικία

Υπουργείο
Προστασίας
Ευέλικτων
Πρακτικών
Θρανίων

Ουράνια
Έμπνευση
Διαδραστικών
Βιβλιοφάγων

Ομαδικότητα
Συνεργασία
Ευτυχία

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερεις ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια τη δημιουργικότητα και για τα χαρακτηριστικά των δημιουργικών και χαρισματικών παιδιών και να μάθουμε πώς μετατρέπουμε το μάθημά μας σε βιωματικό.

Λογοτεχνική θεωρία: Δημιουργικότητα: Ο όρος δημιουργικότητα χρησιμοποιείται με τρεις τρόπους: αναφέρεται σε ένα σύνολο διαδικασιών (π.χ. δημιουργική σκέψη), ένα σύμπλεγμα χαρακτηριστικών ενός ανθρώπου (π.χ. δημιουργική προσωπικότητα) και σε ένα αποτελέσματα (π.χ. ένα δημιουργικό προϊόν). Έτσι, η δημιουργικότητα αντιμετωπίζεται τόσο ως αιτία (π.χ., οι δημιουργικές διεργασίες δημιουργούν νέα προϊόντα ή η δημιουργικότητα των ανθρώπων τους κάνει να συμπεριφέρονται με έναν συγκεκριμένο τρόπο) και επίσης ως αποτέλεσμα (ένα συγκεκριμένο προϊόν προκύπτει από τη διαδικασία που θα ακολουθήσει ένα άτομο). Αυτή είναι η κλασική προσέγγιση των 3 Ps Person(=άτομο), Process (=διαδικασία), Product (=προϊόν), η οποία σύντομα ενσωμάτωσε και ένα τέταρτο P το Press, την πίεση δηλαδή που ασκεί το περιβάλλον, διευκολύνοντας ή εμποδίζοντας τη δημιουργικότητα (Cromptley, 2011:512).

Η δημιουργικότητα αναφέρεται στις ικανότητες που χαρακτηρίζουν τους δημιουργικούς ανθρώπους, και είναι αυτή που καθορίζει εάν ένα άτομο έχει την ικανότητα να

παρουσιάζει δημιουργική συμπεριφορά σε αξιοσημείωτο βαθμό, ανάλογα από τα κίνητρα και την ιδιοσυγκρασία του (Guilford, 1950:444).

Η δημιουργικότητα θα μπορούσε να οριστεί με βάση πέντε γενικεύσεις: 1. Η δημιουργικότητα συνδέεται με την παραγωγή πρωτότυπων ιδεών ή καινοτόμων προϊόντων 2. Η δημιουργικότητα δεν απαιτεί μόνο γενικές γνώσεις από έναν τομέα, αλλά χρειάζεται και τη συμβολή κι άλλων γνώσεων και δεξιοτήτων από διάφορους άλλους τομείς. 3. Η δημιουργικότητα μπορεί να μετρηθεί, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό. 4. Η δημιουργικότητα μπορεί να αναπτυχθεί, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό. 5. Η δημιουργικότητα δεν ανταμείβεται τόσο πολύ στην πράξη όσο θα έπρεπε (Sternberg, 2006:87-98).

Χαρακτηριστικά δημιουργικών και χαρισματικών παιδιών: Ο τρόπος σκέψης και αίσθησης καθώς και η γνωστική ικανότητα των χαρισματικών και δημιουργικών παιδιών διαφέρει από τους τυπικά αναπτυσσόμενους συνομηλίκους τους. Τα παιδιά αυτά είναι εξαιρετικά περίεργα διατυπώνοντας συχνές ερωτήσεις για να καταλάβουν πώς λειτουργούν τα πράγματα γύρω τους (Cukierkorn et al, 2007: 271-276), έχουν καλή μνήμη (Harrison, 1999:189-194), παράγουν γρήγορα πολλές ιδέες και τις θέτουν σε εφαρμογή (Harrison, 2004:78-84), μπορούν να διατηρήσουν την προσοχή τους για μεγάλα χρονικά διαστήματα σε πράγματα που τους ενδιαφέρουν (Kitano, 1985:67-71), κατανοούν τη σχέση μεταξύ αιτίου και αποτελέσματος (Louis & Lewis, 1992: 27-31), βρίσκουν διάφορες λύσεις για τα προβλήματα που τους παρουσιάζονται (Robinson,1993), γνωρίζουν πολλές λέξεις σε σχέση με τα παιδιά της ηλικίας τους, επικοινωνούν με αποτελεσματικό τρόπο, κατανοούν αστεία και αινίγματα, εκτελούν διάφορες δραστηριότητες μέσα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο, διαθέτουν υψηλές ικανότητες επίλυσης προβλημάτων, καταβάλλουν συνεχόμενες προσπάθειες, για να βρουν την επίλυση ενός προβλήματος, έχουν ισχυρή αίσθηση του σωστού και του λάθους, έχουν έντονα συναισθήματα και είναι ευαίσθητα (Robinson, 2000: 7-26).

Τι ζητούν τα δημιουργικά και χαρισματικά παιδιά από τους εκπαιδευτικούς τους; 1) Να τους κατανοούν, 2) Να έχουν αίσθηση του χιούμορ, 3) Να μπορούν να κάνουν διασκεδαστική τη μάθηση, 4) Να τους στηρίζουν και να τους σέβονται, 5) Να είναι υπομονετικοί, 6) Να είναι σωστά αυστηροί μαζί τους, 7) Να είναι ευπροσάρμοστοι (ΑΠΣ, 2004:38).

Γιατί είναι σημαντικό ένας εκπαιδευτικός να προσελκύσει το ενδιαφέρον των δημιουργικών ατόμων και των χαρισματικών παιδιών; Η έλλειψη εμπιστοσύνης και επιβράβευσης στις δημιουργικές ικανότητες των ατόμων αυτών, τα οδηγούν σε άρνηση

συμμετοχής με την κατασκευή καλών δικαιολογιών. Η παραίτηση από τη δημιουργία οδηγεί στην αχρηστία τους. Πολλοί εν δυνάμει αξιόλογοι άνθρωποι απαξιώθηκαν. Μια διαρθρωτική παρέμβαση από τον εκπαιδευτικό μπορεί να αλλάξει την κατάσταση. Μια Κινέζικη παροιμία λέει: «Ένα ταξίδι χιλιάδων μιλίων αρχίζει με ένα βήμα!» (Παρασκευόπουλος, 2008:44). Και εδώ πρέπει να σημειωθεί το εξής· όσον αφορά στη σχέση της συναισθηματικής νοημοσύνης των εκπαιδευτικών με την αντίληψη της αυτοαποτελεσματικότητας στη διδασκαλία τους, διαπιστώνουμε ότι, όσο υψηλότερη είναι η συναισθηματική νοημοσύνη των εκπαιδευτικών, τόσο πιο αποτελεσματικοί δηλώνουν στις στρατηγικές που χρησιμοποιούν, στη διαχείριση της τάξης και στην εμπλοκή των μαθητών/ -τριών στη διαδικασία του μαθήματος (Βάσιου, Ιορδανίδης, Περγίκη, Νέστορα 2017: 1349).

Πώς μετατρέπεται ένα μάθημα σε Βιωματικό: Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί μία τεχνητή κατάσταση για να φέρει σε επαφή τους συμμετέχοντες με τον εαυτό του και τους άλλους. Το -βίωμα-αν συμβεί είναι αυθεντικό, γιατί ο καθένας μέσα σ' αυτήν τη δράση είναι ο εαυτός του. Για να μετατραπεί ένα μάθημα σε Βιωματικό είναι σημαντικό να κινητοποιηθεί το σώμα, το συναίσθημα και ο νους. Οι δραστηριότητες έχουν τη μορφή παιχνιδιού, επομένως τα άτομα ανοίγονται και λειτουργούν με έναν αυτόματο και αυθόρμητο τρόπο εκφράζοντας σκέψεις και συναισθήματα. Οι βιωματικές δραστηριότητες θέλουν προετοιμασία, οδηγίες, τήρηση του χρόνου, εμπλοκή του σώματος, δουλειά σε ζευγάρια, συμμετοχή του εκπαιδευτικού-εμπυχωτή και κάποιες φορές ατμόσφαιρα (Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2003:75-76).

Πώς μπορεί ένας εκπαιδευτικός έστω και ενδεικτικά να βαθμολογήσει/αξιολογήσει την αποκλίνουσα σκέψη: Αν ένας εκπαιδευτικός θελήσει να μετρήσει την αποκλίνουσα σκέψη ενός μαθητή/εκπαιδευόμενου, μπορεί να του ζητήσει να σκεφτεί : α) πιθανούς τρόπους επίλυσης ενός προβλήματος, β) πολλές και ευφάνταστες χρήσεις αντικειμένου, γ) σημασίες λέξεων ή δημιουργία νέων λέξεων, δ) συνέπειες στην αλλαγή μιας συνθήκης π.χ. τι θα γινόταν αν όλοι οι άνθρωποι δεν είχαν για μία ημέρα ρολόι; Για τη βαθμολόγηση της αποκλίνουσας σκέψης μετράει την ευχέρεια (ποσότητα απαντήσεων), την πρωτοτυπία (παραγωγή νέων ιδεών) και την ευστροφία (ποικιλία ιδεών). Η πιο συνηθισμένη μέθοδος βαθμολόγησης για την πρωτοτυπία είναι η σύγκριση των απαντήσεων του κάθε μαθητή σε σχέση με αυτές της υπόλοιπης τάξης. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να βαθμολογήσει με 10 κάθε μεμονωμένη απάντηση, με 9 για απαντήσεις που έδωσαν δύο μαθητές, με 8 για απαντήσεις που έδωσαν τρεις μαθητές κ.ο.κ. Η ευστροφία βαθμολογείται ταξινομώντας τις απαντήσεις σε κατηγορίες (π.χ.

περιβαλλοντικές, γλωσσικές, μαθηματικές, μουσικές, χωροταξικές, κινητικές κ.τ.λ.) και μετρώντας πόσες από αυτές έδωσε κάθε μαθητής.

Τι είναι η Δημιουργική Γραφή: Η Δημιουργική Γραφή είναι ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός και ψυχαγωγικός κλάδος, που ασχολείται με την ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών και αναγνωστικών πρακτικών.

Η Δημιουργική Γραφή ως διδακτικό αντικείμενο δεν φιλοδοξεί να δημιουργήσει συγγραφείς. Μπορεί να λειτουργήσει ως μία θεσμοποιημένη μαθητεία, κατά την οποία η Λογοτεχνία προσεγγίζεται ενεργητικά και εκ των έδων. Στην εκπαιδευτική διαδικασία η δ.γ. με τις ιδιαίτερες διδακτικές της παρεμβάσεις αποτελεί έναν βασικό πυλώνα της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας αλλά και του ιδιαίτερου τρόπου που απαιτεί η λογοτεχνική ανάγνωση και η διδασκαλία του γραπτού λόγου. Με τη Δημιουργική Γραφή θέλουμε οι μαθητές να θέλουν να γράψουν. Θέλουμε να μπει στα σχολεία η δημιουργία και η έμπνευση και το μάθημα τόσο της Λογοτεχνίας, όσο και της Γλώσσας να βρει τη θέση του στην καθημερινή σκέψη των παιδιών και να αντιληφθούν πως λογοτεχνία μπορούν να παράγουν και αυτά (Βακάλη, 2015: 135).

Η ιστορία της Δ.Γ. ξεκινά στην Αθήνα με τον Αριστοτέλη (384-322 π.Χ.), αλλά έχει τις ρίζες της πίσω από αυτόν, καθώς η Ποιητική του είναι ουσιαστικά ένας ερμηνευτικός απολογισμός εκείνων των δημιουργικών πρακτικών που συνέλεξε και μελέτησε και που στο μεταξύ έχουν γίνει αποδεκτές και αριθμούσαν ήδη αρκετά χρόνια εφαρμογής (Κωτόπουλος, 2012: 4).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου. με το θέμα του εργαστηρίου «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Φθινοπωρινά φύλλα

Ένα φύλλο πέφτει απ' τη βελανιδιά

μεγάλο, ολοστρόγγυλο σαν κόκκινη καρδιά.

Ένα φύλλο, πέφτει μέσα στη λιμνούλα,
να το, ταξιδεύει σαν μικρή βαρκούλα.

Ένα φύλλο πέφτει κι ο άνεμος το σπρώχνει,
στάθηκε για λίγο πλάι στην ανεμώνη.

Ένα φύλλο πέφτει κάτω απ' το φεγγάρι,
σπιτάκι τώρα έγινε για το σαλιγκάρι.

Ένα φύλλο πέφτει μέσα στη βροχή,
Φθινόπωρο ξεκίνησε, μαγική εποχή.

Ένα φύλλο πέφτει αθόρυβα, απαλά,
κρύφτηκε για λίγο στη δική μου αγκαλιά.

1. «Ένα φύλλο πέφτει μέσα στη λιμνούλα/ να το, ταξιδεύει σαν μικρή βαρκούλα.» Φαντάσου το ταξίδι του φύλλου μέσα στο νερό. Πού πήγε μετά; Ποιον συνάντησε; Τι είδε; Ως πού ταξίδεψε; Τι έγινε στο τέλος;
2. Εδώ μπορείς να ζωγραφίσεις μια στιγμή που ξεχώρισες από την ιστορία που έφτιαξες.

Αρμενιάκου, Κ. & Ανδριώτη, Ε. (2017). *Άμπρα κατάμπρα-Μαγικά Γλωσσικά παιχνίδια, Δημιουργική Γραφή και ανάγνωση στο Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Μεταίχμιο. 20-21.

Με ένα ρήμα-ουσιαστικό-επίθετο

Όλοι παίρνουν στην τύχη από ένα ουσιαστικό, ρήμα, επίθετο ή επίρρημα. Κατόπιν φτιάχνουν τετράδες και ενώνουν τις λέξεις τους προσπαθώντας να συνθέσουν μια ιστορία. Όταν φτιαχτεί το σενάριο, η ιστορία παρουσιάζεται ή παίζεται στους υπόλοιπους.

Γκόβας, Ν. (2002). *Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο. Ασκήσεις, παιχνίδια, τεχνικές- Ένα πρακτικό βοήθημα για εμπυχωτές θεατρικών ομάδων και εκπαιδευτικούς*. Αθήνα: Μεταίχμιο. 118.

[Μουτζούρα]

Γράψε κάτι εδώ που θα σε έκανε να απολυθείς, να αποβληθείς ή να απορριφθείς. Μουτζούρωσέ ώστε κανείς ποτέ να μην μπορεί να το διαβάσει.

Kleon, A. (2015). *Κλέψε σαν καλλιτέχνης-Η μέθοδος. Ένα σημειωματάριο για δημιουργικούς κλεπτομανείς*. Αθήνα: Key Books.

[Φως στην ιστορία]

Γράψε μια σύντομη σκηνή 200-300 λέξεων, που να αφορά ένα ιστορικό γεγονός που διάλεξες. Δεν είναι απαραίτητο να αποτυπώνει επακριβώς αυτά που μελέτησες. Μπορεί να σχετίζεται με μια κρυμμένη πτυχή, κάτι που δεν ήταν δυνατόν να μαθευτεί, μια πράξη που έμεινε στο παρασκήνιο του όλου πράγματος.

Νικολαΐδου, Σ. *Πώς έρχονται οι λέξεις-Τέχνη και τεχνική της δημιουργική γραφής*. Αθήνα: Μεταίχμιο. 111.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Δημιουργικές δραστηριότητες στην τάξη»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να προτείνουν μία δημιουργική δραστηριότητα. Η δραστηριότητά τους αυτή πρέπει να περιέχει έναν τίτλο, την ηλικία στην οποία απευθύνεται, μία σύντομη περιγραφή και μία αναλυτική.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: επτά (7)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: πέντε (5)

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της *Ελένης Σαμαρτζή* με τίτλο «*Ο αγαπημένος μου ήρωας παραμυθιού*».

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

25. «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Σκοπός αυτού του εργαστηρίου είναι να εμπνεύσει τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς, έτσι ώστε να κάνουν τα παιδιά να αγαπήσουν την ανάγνωση και τη γραφή!			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. προσέγγιση παιδιών		
	2. προσέλκυση του ενδιαφέροντος των παιδιών		
Ικανότητες:	1. ευαισθητοποίηση		
	2. δραστηριοποίηση		
Στάσεις:	1. ευελιξία		
	2. οργανωτικότητα		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Μιλώ για μένα»: άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Τα παιδιά, οι γονείς, οι κηδεμόνες & οι εκπαιδευτικοί σήμερα σήμερα»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	25 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	5 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας	Βιωματική άσκηση
«Δεν θέλω να γράψω γιατί...&	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεσης,	Άσκηση προφορικού και

Θέλω να γράψω γιατί»: δραστηριότητα έκφρασης		ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	γραπτού λόγου
«Ήξερες ότι»: Συνεργασία γονέων και παιδιών.	30 λεπτά	Να δώσουμε ιδέες για το πώς οι γονείς μπορούν να διδάξουν στα παιδιά τους.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Παρουσίαση προτεινόμενων δημιουργικών δραστηριοτήτων.	Άσκηση
«Οι δικές μας προτάσεις»: συγγραφή	30 λεπτά	Δημιουργία προτεινόμενων δραστηριοτήτων μέσα στο πλαίσιο της ομάδας.	Γραπτή έκφραση
«Σας ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	συνεργασία
«Μου άρεσε & δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες A4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Μιλώ για μένα»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους στο εργαστήριο και τους ζητά να μιλήσουν για τους εαυτούς. Πρώτα θα πούνε το όνομά τους και έπειτα μπορούν να προσθέσουν και μερικά άλλα στοιχεία και όσα επιθυμούν από τα παρακάτω: ηλικία, τόπος γέννησης, αγαπημένο χρώμα, ειδικότητα, οικογενειακή κατάσταση, ενδιαφέροντα. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους να κάνουν ό,τι ερώτηση θέλουν και αυτός να απαντήσει.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Τα παιδιά, οι γονείς, οι κηδεμόνες και οι εκπαιδευτικοί σήμερα»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τα μέλη της ομάδας να παίξουν ένα παιχνίδι ρόλων. Σε κάθε εκπαιδευόμενο μοιράζει και από ένα ρόλο· μια μαμά που το παιδί της δεν διαβάζει, μια μαμά που δεν θέλει να ασχοληθεί με το παιδί της, ένα παιδί που θέλει να διαβάζει λογοτεχνικά βιβλία και να γράφει, μια μαμά που θέλει να ασχοληθεί με το παιδί της, αλλά εκείνο δεν έχει καμία όρεξη, μία δασκάλα που ενημερώνει τους γονείς για την πρόοδο του παιδιού της, ένας παππούς που απαξιώνει τη γνώση και το σχολείο. Κάθε εκπαιδευόμενος σκέφτεται το ρόλο του για πέντε (5) λεπτά, διαμορφώνει ένα σενάριο και το παρουσιάζει στα υπόλοιπα μέλη. Αφού ολοκληρωθεί η παρουσίαση, ακολουθεί συζήτηση.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Δεν θέλω να γράψω...& Θέλω να γράψω...»

Διάρκεια: 20

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής χωρίζει τους εκπαιδευόμενους σε δύο ομάδες. Για να τους χωρίσει δίνει εναλλάξ σε κάθε εκπαιδευόμενο κι από ένα ουσιαστικό, ανάγνωση και γραφή. Όσοι εκπαιδευόμενοι έτυχαν το ουσιαστικό «ανάγνωση» γίνονται μία ομάδα, όσοι έτυχαν το ουσιαστικό «γραφή» γίνονται άλλη ομάδα. Η πρώτη ομάδα αναλαμβάνει να γράψει πέντε (5) προτάσεις που αρχίζουν με τη φράση «Δεν θέλω να γράψω γιατί...», ενώ η δεύτερη ομάδα γράφει πέντε προτάσεις που αρχίζουν με τη φράση «Θέλω να γράψω γιατί...». Μόλις οι δύο ομάδες γράψουν τις προτάσεις, τότε ο εκπαιδευτής ζητά από την πρώτη ομάδα να διαβάσουν όλα τα μέλη της τις προτάσεις δυνατά. Έπειτα, ζητά από τη δεύτερη ομάδα να κάνει το ίδιο. Μετά διαβάζουν και οι δύο ομάδες δυνατά τις προτάσεις τους. Τέλος, ένα μέλος από την κάθε ομάδα αναλαμβάνει να διαβάσει μία μία τις προτάσεις.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερεις ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Να δώσουμε ιδέες για το πώς οι γονείς μπορούν να διδάξουν στα παιδιά τους

Λογοτεχνική θεωρία: Ο πιο σπουδαίος ρόλος των γονιών είναι να βοηθήσουν το παιδί τους να μάθει. Και αυτό γιατί μόνο οι γονείς ξέρουν το παιδί τους καλύτερα από τον καθένα και μόνο οι ίδιοι μπορούν να το βοηθήσουν περισσότερο από τον οποιονδήποτε. Μαθαίνοντάς του να αγαπάει το διάβασμα του προσφέρουν το θεμέλιο όλης της γνώσης. Τα παιδιά τα οποία είναι καλοί αναγνώστες έχουν περισσότερες πιθανότητες να έχουν μία καλύτερη απόδοση στο σχολείο, διότι κρατούν μία θετική στάση απέναντι στη μάθηση. Ακόμη, τα παιδιά τα οποία διαβάζουν μαζί με την οικογένειά τους, διατηρούν αυτή τους τη συνήθεια σε όλη τους τη ζωή.

Οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους να γίνουν καλοί αναγνώστες θέτοντας συγκεκριμένες προσδοκίες. Για παράδειγμα, μπορούν να τονίσουν ότι αναμένουν από αυτά να φέρουν εις πέρας την ανάγνωση ενός βιβλίου. Με αυτόν τον τρόπο, τα προτρέπουν να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους στο διάβασμα. Επιπλέον, οι γονείς οφείλουν να δημιουργήσουν μία γωνιά φιλιαναγνωσίας στο σπίτι, όπου τα βιβλία θα είναι εύκολα προσβάσιμα και έναν χώρο όπου τα παιδιά θα μπορούν να γράφουν και να ζωγραφίζουν έχοντας μεγάλη ποικιλία υλικών και μέσων γραφής. Επίσης, οι γονείς πρέπει να διαβάζουν στα παιδιά τους σχεδόν καθημερινά ιστορίες και παραμύθια μέχρι να μάθουν και εκείνα ανάγνωση. Επιπρόσθετα, οι γονείς είναι σημαντικό να γράφουν και να διαβάζουν συχνά μπροστά στα παιδιά τους. Έτσι, τα παιδιά αναμένεται να αναπτύξουν πλούσιο λεξιλόγιο και κριτική σκέψη, (PEI Literacy Alliance, 5).

Ακολουθούν ορισμένες δραστηριότητες ανάγνωσης και γραφής που μπορούν οι γονείς να μοιραστούν με τα παιδιά τους μέσα στο πολυάσχολο καθημερινό τους πρόγραμμα:

- Διαβάστε τις πινακίδες κυκλοφορίας, καταστημάτων και εστιατορίων.
- Διαβάστε ετικέτες τροφίμων, χρονοδιαγράμματα, χάρτες, οδηγίες, διαφημίσεις και φυλλάδια.
- Ψάξτε στο διαδίκτυο για συνταγές, έννοιες λέξεων και τοποθεσίες σε έναν χάρτη.
- Φτιάξτε λίστες αγορών
- Γράψτε τηλεφωνικά και διαδικτυακά μηνύματα.

- Αναφέρετε την ημερομηνία και την ώρα των ραντεβού και των δραστηριοτήτων σε ένα οικογενειακό ημερολόγιο.
- Διαβάστε και γράψτε ευχετήριες κάρτες, ευχαριστίες σημειώσεις ή γράμματα καθώς και μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και κειμένου, (Ontario, 2002:14).

Η δημιουργική γραφή δίνει την ευκαιρία σε εκπαιδευτικούς και μαθητές να περάσουν από μια μηχανιστική εκπαιδευτική διαδικασία σε μια δημιουργική και πιο ελεύθερη μάθηση, με στόχο την απελευθέρωση των δημιουργικών ικανοτήτων των μαθητών/τριών. Επομένως, η δημιουργικότητα στην εκπαίδευση περνά σε πρώτη θέση. Και ο δάσκαλος; Ο δάσκαλος μεταμορφώνεται σε εμπνευστή. Σε αυτόν που ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα. Από τη μια πλευρά ο δάσκαλος οφείλει να έχει το απαραίτητο γνωστικό επίπεδο και μεθοδολογία, αλλά από την άλλη πλευρά, έρχεται στην τάξη ως μια προσωπικότητα που θα εμπνεύσει τους μαθητές χάρη στις διαπροσωπικές ικανότητες του και τη δημιουργικότητά του. Δεν είναι πια εκείνος που μεταδίδει μια γνώση έτοιμη, μια μπουκιά κάθε μέρα, (Βακάλη, Γεωργιάδης, Ξανθόπουλος, 2017: 104).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Προτάσεις ανάπτυξης της δημιουργικότητας των παιδιών

Περιεχόμενο:

[Τρόποι ανάπτυξης δημιουργικότητας]

- Προσπαθήστε να δημιουργείτε μικρές εκπλήξεις στην καθημερινότητά τους
- Όταν κάτι τους τραβάει το ενδιαφέρον, προτρέψτε τα να το ακολουθήσουν
- Υπενθυμίστε τους κάθε μέρα ότι έχουν κάτι συγκεκριμένο να κάνουν
- Δώστε τους χρόνο για να χαλαρώνουν
- Διαμορφώστε κατάλληλα τον χώρο τους

- Αφήστε να κάνουν περισσότερα από αυτά που αγαπούν και λιγότερα από αυτά που δεν αγαπούν
- Βελτιώστε τις αδυναμίες τους
- Παρακινήστε τα να παράγουν όσες περισσότερες ιδέες μπορούν.

[Ερωτήσεις ανάπτυξης δημιουργικότητας]

- Τι θα έκανες;
- Θα μπορούσε πραγματικά να συμβεί αυτό;
- Τι πιστεύεις ότι το προκάλεσε;
- Μπορούμε να εμπιστευτούμε τα λόγια του;
- Με ποιους άλλους τρόπους θα μπορούσε να γίνει αυτό;
- Γιατί ή γιατί όχι;
- Πώς μπορείς να το αλλάξεις αυτό;
- Τι εννοεί με αυτήν την έκφραση;

[Η Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο]

- Πες μας τι βλέπεις
- Μια φορά κι έναν καιρό . . .
- ...και ζήσαν αυτοί καλά και μεις καλύτερα
- Τα αντικείμενα γύρω μου
- Ζωγραφίστε τις λέξεις που ακούτε και φτιάξτε μια ιστορία
- Τι όνειρο είδες χθες το βράδυ;
- Πες κάτι για το αγαπημένο παιχνίδι σου!

- Ακούστε ένα ποίημα που έγινε τραγούδι
- Τραγουδήστε ένα ποίημα
- Τι θα γίνεις όταν μεγαλώσεις;

[Η Δημιουργική Γραφή στο Δημοτικό]

- Αγόρασε έναν καινούριο στυλό που σου αρέσει και γράψει σε μία άδεια σελίδα ό,τι θέλεις!
- Διάλεξε έναν τίτλο από ένα βιβλίο που δεν έχεις διαβάσει και γράψε μια δική σου περίληψη. Αν έχει εικονογραφημένο εξώφυλλο εμπνεύσου από αυτό!
- Γράψε διαλόγους σε σκίτσα.
- Φτιάξε το πρόγραμμα της εβδομάδας σου.
- Γράψε όλα όσα φοβάσαι.
- Πες με 5 διαφορετικούς τρόπους ότι δεν σου αρέσει κάποιο φαγητό.
- Φτιάξε 3 ψευδώνυμα για σένα
- Ζωγράφισε στο σκοτάδι
- Γράψε τις απορίες που έχεις.

[Η Δημιουργική Γραφή στο Γυμνάσιο]

- Φτιάξε μια μουσική συλλογή με τίτλους από τραγούδια για κάποιον που δεν σε γνωρίζει.
- Στοίβαξε βιβλία. Φτιάξε ένα ποίημα από τις ράχες των βιβλίων. Ζωγράφισε τη στοίβα.

- Βρες μια απόδειξη και γράψε ό,τι μπορείς να θυμηθείς από τη συγκεκριμένη αγορά.
- Φτιάξε ένα φλιτζάνι τσάι. Τοποθέτησε το χρησιμοποιημένο σακουλάκι σε ένα κομμάτι χαρτί. Σαν τι σου μοιάζει η κηλίδα;
- Κόψε εικόνες και λεζάντες από εφημερίδες και κόλλησε τες σε ένα χαρτόνι.
- Ρώτα τον διπλανό σου τι πρέπει να γράψεις σε μια άδεια σελίδα.
- Γράψε τα παράπονά σου για κάτι.
- Εξασκήσου στις υπογραφές.

[Η Δημιουργική Γραφή στο Λύκειο]

- Αντίγραψε ένα απόσπασμα από το αγαπημένο σου βιβλίο ή έναν στίχο από το αγαπημένο σου τραγούδι.
- Γέμισε μια σελίδα με μουτζούρες μέχρι να σου έρθει μία ιδέα να γράψεις κάτι.
- Χώρισε μία σελίδα σε δύο μέρη. Στη μία πλευρά σημείωσε τις πρόσφατες νίκες και στην άλλη τις πρόσφατες ήττες.
- Στήσε αυτί σε μια συζήτηση και κατέγραψε τι άκουσες.
- Χώρισε μία σελίδα σε δύο μέρη. Στη μία πλευρά γράψε τι σε ενθουσιάζει και στην άλλη τι σε ξεζουμίζει.
- Άνοιξε την τηλεόραση και άλλαξε σταθμό κάθε 10''. Γράψε όλα όσα ακούς.
- Ζήτα από κάποιον να πάτε για ένα καφέ. Γράψε όσα θυμάσαι από τη συζήτηση

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Προτεινόμενες δημιουργικές δραστηριότητες»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής χωρίζει τους εκπαιδευόμενους σε δύο ομάδες και τους ζητά να σχεδιάσουν από μία προτεινόμενη δημιουργική δραστηριότητα. Κάθε δραστηριότητα πρέπει να περιέχει τίτλο, απευθυνόμενη ηλικία, χρονική διάρκεια, σύντομη και αναλυτική περιγραφή καθώς και αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα.

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση προτεινόμενων δημιουργικών δραστηριοτήτων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι ομάδες παρουσιάζουν τις προτεινόμενες δημιουργικές δραστηριότητες. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: Εννέα (9)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: Εννέα χωρισμένα σε δύο ομάδες των πέντε και των τεσσάρων ατόμων.

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα η πρώτη προτεινόμενη δημιουργική δραστηριότητα με τίτλο «*Το κοριτσάκι με τα σπέρτα αλλιώς*» από τις εκπαιδευόμενες: *Ελένη Κιτσοπούλου, Αητώ Μουντζουρίδου, Νεφέλη Μουντζουρίδου, Γεωργία Μπαντώλα.*

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.ΕΔ.ΓΡ. με θέμα: «*Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή*». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

26. «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Συνεργασία εκπαιδευτικών, παιδιών και γονέων και κηδεμόνων με σκοπό τη συγγραφή παραμυθιών.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. το παραμύθι ως λογοτεχνικό είδος		
	2. δραστηριότητες ανάπτυξης παιδικής φαντασίας σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, τα παιδιά, τους γονείς και τους κηδεμόνες.		
Ικανότητες:	1. δημιουργική έκφραση		
	2. συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών, των παιδιών, των γονέων και των κηδεμόνων.		
Στάσεις:	1. ανάπτυξη δεξιοτήτων για συζήτηση και ανάπτυξη		
	2. ενίσχυση αυτοεκτίμησης		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Ένα χειμωνιάτικο δέντρο»: γνωριμία	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Βήματα στην πόλη μέσα σε μια λεκάνη ρύζι»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συνεργασία γονέων, κηδεμόνων, εκπαιδευτικών και παιδιών.	30 λεπτά	Επικοινωνία, διάδραση, συνεργασία.	Βιωματική άσκηση και παιχνίδι
«Ήξερες ότι»: συγγραφή παραμυθιού	10 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για τη συγγραφή του παραμυθιού	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	5 λεπτά	Ανάγνωση παραμυθιού.	Άσκηση
«Τα παραμύθια μας»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σας ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξτε μας το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	10 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
<p>Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: κόλλες Α4, στυλό, μολύβια, μαρκαδόροι, εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης, ένα χειμωνιάτικο δέντρο ζωγραφισμένο σε ένα χαρτόνι, σαράντα πατούσες ζωγραφισμένες σε χαρτόνι, μία πλαστικοποιημένη φωτοτυπία με μία γκρίζα πόλη, ένα ψεκαστήρι γεμισμένο με νερό, μία λεκάνη με ρύζι, ένα βάζο που περιέχει μικρά χαρτάκια με τις πιο συνηθισμένες λέξεις που συναντά κανείς σε ένα παραμύθι, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.</p>			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Ένα χειμωνιάτικο δέντρο»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής έχει ζωγραφίσει σε ένα χαρτόνι ένα χειμωνιάτικο δέντρο με γυμνά κλαδιά και το έχει αναρτημένο σε έναν πίνακα. Αφού καλωσορίσει τους γονείς, τους κηδεμόνες, τους εκπαιδευτικούς και τα παιδιά στο εργαστήριο, ζητά έναν έναν να γράψει σε κάθε κλαδί το όνομά του. Όταν γράψουν όλοι τα ονόματά τους ο εκπαιδευτής τα διαβάζει ένα ένα και τους υπόσχεται ότι θα κάνει όσο πιο ενδιαφέρον και διασκεδαστικό γίνεται το εργαστήριο που πρόκειται να παρακολουθήσουν.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Βήματα στην πόλη μέσα σε μια λεκάνη ρύζι»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Επικοινωνία, διάδραση, συνεργασία.

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής κολλάει στο δάπεδο σαράντα πατούσες ζωγραφισμένες σε χαρτόνι. Μόλις τελειώσουν οι πατούσες στον απέναντι τοίχο κολλάει μία εικόνα μιας πόλης που έχει πλαστικοποιήσει και σε ένα τραπέζι αφήνει ένα ψεκαστήρι με νερό. Αμέσως μετά τοποθετεί μια λεκάνη γεμάτη ρύζι και ένα βάζο γεμάτο με χαρτάκια που περιέχουν τις πιο συνηθισμένες λέξεις σε ένα παραμύθι. Σε κάθε δραστηριότητα τοποθετεί και από δύο εκπαιδευτικούς για να καθοδηγούν τους γονείς, τους κηδεμόνες και τα παιδιά. Λόγω του υπεράριθμου της συμμετοχής κρίνεται απαραίτητη και πολύ σημαντική η βοήθεια από τις εκπαιδευτικούς-στην προκειμένη περίπτωση Νηπιαγωγού. Έπειτα, ο εκπαιδευτής ζητάει από τους γονείς, τους κηδεμόνες και τα παιδιά να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες. Στην πρώτη δραστηριότητα πρέπει τα παιδιά να χοροπηδήσουν πάνω στις πατούσες. Μόλις ολοκληρώσουν τη διαδρομή με τις πατούσες φτάνουν στην πλαστικοποιημένη εικόνα με την γκρίζα πόλη, την οποία πρέπει να της ρίξουν νερό με το ψεκαστήρι. Έτσι, σε αυτήν την πόλη θα είναι σαν να έπιασε βροχή. Μετά τη βροχή πλησιάζουν στη λεκάνη με το ρύζι. Τραβάνε από ένα χαρτάκι από το

βάζο. Οι υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί διαβάζουν τη λέξη και τα παιδιά προσπαθούν με τη βοήθεια των γονιών τους να τη ζωγραφίσουν μέσα στη λεκάνη με το ρύζι. Όλες οι δραστηριότητες σχετίζονται με το παραμύθι που θα διαβάσει ο εκπαιδευτής.

Δραστηριότητα 3η: Καταγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερεις ότι...»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Το παραμύθι στη νηπιακή ηλικία

Λογοτεχνική θεωρία:

Οι προσδιορισμοί που δίνουν τα ερμηνευτικά λεξικά παλιότερα και νεότερα, υπογραμμίζουν την ψυχαγωγική και κυρίως την πλασματική ή φανταστική πλευρά του παραμυθιού: «λαϊκή (ή και έντεχνη) φανταστική διήγηση υπερφυσικών πράξεων, θαυμαστών ιστοριών, που δεν προβάλλονται ως αληθινές και αποσκοπούν στην τέρψη των ακροατών (Ακριτόπουλος, 2013: 11).

Οι ιστορίες έχουν χρησιμοποιηθεί για αιώνες ως μέσο για τη διάδοση της σοφίας και της γνώσης από μια γενιά στην επόμενη, τονίζοντας τις αξίες και τους τρόπους του χρόνου και του τόπου στους οποίους καταγράφηκαν αρχικά. Βασισμένα στην προφορική παράδοση και των μύθων του χωριού, τα μοντέρνα παραμύθια χρονολογούνται από τον 18ο και τον 19ο αιώνα με κυριότερους εκπροσώπους τον Χανς Κρίστιαν Άντερσεν και τους αδερφούς Γκριμ. Σε γενικές γραμμές, τα παραμύθια είναι καθολικά και τις περισσότερες φορές μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά και πανομοιότυπα θέματα, ενώ μερικές φορές έχουν κάποιες σημαντικές διαφορές (Dieckmann 1971, 253:268).

Η αφήγηση των παραμυθιών δεν προσφέρεται μόνο για ψυχαγωγικούς σκοπούς, αλλά αποτελεί και έναν δημιουργικό τρόπο με τον οποίο τα παιδιά διαμορφώνουν μια σαφή εικόνα του εαυτού τους, έτσι ώστε να είναι σε θέση να μην περιθωριοποιούν τους άλλους και να αναπτύσσουν ουσιαστικές σχέσεις μαζί τους (Noctor 2006, 579-589).

Οι περισσότεροι γονείς χρησιμοποιούν τα παραμύθια ως εκπαιδευτικό εργαλείο για να διδάξουν στα παιδιά τους διάφορους κανόνες. Αυτό όμως, έρχεται σε αντίθεση με την αντίληψη ότι ο κύριος σκοπός ενός παραμυθιού δεν είναι να διδάξει και να παρέχει μοντέλα συμπεριφοράς και κανόνες για την ανατροφή των παιδιών (Zipes 1988). Σίγουρα βέβαια, τα παραμύθια περιλαμβάνουν έναν χαρακτήρα με τον οποίο οι αναγνώστες μπορούν να ταυτιστούν ή να θαυμάσουν. Τότε το μήνυμα που μεταφέρεται

από τον συγγραφέα και τον γονέα μπορεί εύκολα να γίνει κατανοητό από το παιδί (Fosson & Husband 1984, 342-346). Τέλος, πολλοί γονείς χρησιμοποιούν τα παραμύθια για να χαλαρώσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά τους στο να αντιμετωπίσουν το άγχος, το οποίο βρίσκεται στο αποκορύφωμά του πριν από τον ύπνο. Πάντως η αφήγηση παραμυθιών είναι μια εμπειρία που πρέπει να μοιράζεται μεταξύ γονέων και παιδιών. Ωστόσο, είναι πολύ σημαντικό τα ίδια τα παιδιά να επιλέγουν ποιο παραμύθι θέλουν να ακούσουν καθώς και τις συνθήκες (Lubetsky, 1989, 245-255).

Πώς να ενθαρρύνετε τα παιδιά να γράψετε μαζί ένα παραμύθι:

- Δημιουργήστε τον κατάλληλο χώρο και ορίστε μία ώρα
- Υιοθετήστε και αποδεχτείτε όλες τις ιδέες του παιδιού
- Να είστε ο γραμματέας και όχι ο συντάκτης
- Εάν το παιδί σας έχει κατακτήσει την ικανότητα του γραπτού λόγου, μην δίνετε σημασία στα γραμματικά και συντακτικά λάθη
- Εάν το παιδί κολλήσει σε κάποιο σημείο κάντε του ερωτήσεις
- Εάν το παιδί δυσκολεύεται να οργανώσει τη σκέψη και τις ιδέες του, δουλέψτε με μία πρόταση κάθε φορά
- Ενθαρρύνετε κάθε είδους γραφή και αφήγηση (ιστορίες, ποιήματα, αστεία, τραγούδια, κόμικς, παραμύθια, σελίδες ημερολογίου, σενάρια, θεατρικά)
- Παρακινήστε το να στέλνει ως δώρα ιστορίες, ζωγραφιές, κάρτες
- Διοργανώστε λογοτεχνικές αναγνώσεις με συγγενικά και φιλικά πρόσωπα
- Δοκιμάστε να κρατήσετε ένα οικογενειακό ημερολόγιο
- Γράψτε και εσείς κάτι από την καρδιά σας και διαβάστε
- Μια φορά το μήνα συγκεντρωθείτε γύρω από ένα τραπέζι ή καθίστε στο χαλί και ασχοληθείτε με τα βιβλία

Οδηγία: Ενώσω οι γονείς θα επιμορφώνονται σχετικά με την παιδαγωγική αξία του παραμυθιού, οι εκπαιδευτικοί θα απασχολούν δημιουργικά τα παιδιά. Σε ένα χαρτί του μέτρου που θα απλώσουν στο πάτωμα, θα μοιράσουν στα παιδιά μαρκαδόρους και θα τα ζητήσουν να ζωγραφίσουν ό,τι θέλουν.

Δραστηριότητα 4η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση παραμυθιού που γράφτηκε ειδικά για το συγκεκριμένο εργαστήριο.

Περιεχόμενο:

Ο μάγος ο παραμυθάς στη Λιλιπούπολη

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μία πόλη μικρή, τόσα δα μικρούλα. Και οι κάτοικοί της κι αυτοί μικρούληδες ήταν. Μια σταλιά ανθρωπάκια.

Την πόλη αυτή, τη μικρούλα πόλη, την έλεγαν Λιλιπούπολη. Βρισκόταν πολύ μακριά από εδώ. Ήταν γκρίζα και συννεφιασμένη. Άλλον καιρό δεν έκανε εκεί, παρά μόνο συννεφιά. Άλλο χρώμα δεν υπήρχε εκεί, παρά μόνο το γκρίζο.

Και οι κάτοικοί της ήταν τόσο στεναχωρημένοι! Ήθελαν μια μέρα ο ήλιος να λάμψει πάνω από την πόλη τους και οι τοίχοι των σπιτιών να βαφούν με χρώματα· κόκκινο, μπλε, κίτρινο, πράσινο, πορτοκαλί... Πώς θα το κατάφερναν αυτό δεν ήξεραν! Κάθε μέρα έβγαιναν στα μπαλκόνια και τις αυλές τους, κοιτούσαν τον γκρίζο ουρανό και παρακαλούσαν: Βρέξε ουρανέ, βρέξε να πέσει η βροχή να ξεπλύνει την πόλη μας, κι ύστερα να βγει το ουράνιο τόξο και με τα χρώματά του να βάψει τους τοίχους μας! Βρέξε ουρανέ, βρέξε! Κι ύστερα να βγει ο ήλιος να χαρούμε...

Έτσι, έλεγαν οι κάτοικοι της Λιλιπούπολης και ποτέ τίποτε δεν γινόταν. Πήγαιναν στις δουλειές τους και στα σχολειά τους με σκυμμένο το κεφάλι.

Αχ, αυτό που ήθελαν τόσο πολύ, πότε επιτέλους θα γινόταν;

Ωσπου, μια μέρα στη Λιλιπούπολη τσαφ, εμφανίστηκε ένας μάγος! Κάτι είχε πάει λάθος με τα μαγικά του και ενώ ήθελε με ένα ξόρκι να βρεθεί στη Μεγαλούπολη, βρέθηκε στη Λιλιπούπολη.

Μόλις τον είδαν οι κάτοικοι της τρώμαξαν τόσο πολύ! Ποτέ άλλοτε δεν είχαν δει έναν τόσο ψηλό άνθρωπο. Σχεδόν άγγιζε τον γκρίζο τους ουρανό.

Ο Μάγος επειδή κατάλαβε ότι τον φοβήθηκαν, έσκυψε και τους χαιρέτησε με τη σιγανή μελωδική φωνή του.

-Γεια σας! Γεια σας μικρά μου!

-Ποιος είσαι; του είπαν αυτά με ένα στόμα μια φωνή.

-Είμαι ο Μάγος ο Παραμυθάς!

-Και γιατί σε λένε έτσι;

-Επειδή λέω παραμύθια!

-Και τι είναι τα παραμύθια;

-Τα παραμύθια είναι ό,τι θέλει να πει η καρδιά μας. Τα παραμύθια είναι ό,τι θέλουμε να φωλιάσει στις καρδιές των άλλων.

-Και τι γυρεύεις εδώ; ρώτησαν οι κάτοικοι της Λιλιπούπολης.

-Εγώ ήθελα να πάω στη Μεγαλούπολη να πω το πιο μεγάλο μου παραμύθι. Όμως, κάτι λάθος έκανα με το ξόρκι μου και τσαφ, βρήκα εδώ! Πού είμαι ακριβώς;

-Είσαι στη Λιλιπούπολη!

-Και γιατί είναι γκρίζα και άχρωμη η πόλη σας; Και γιατί έχει τόσα σύννεφα;

-Δεν ξέρουμε και μας δεν μας αρέσει, έτσι όπως είναι...

-Να σας πω. είπε ο Παραμυθάς, έχει ακούσει ποτέ η πόλη σας, η Λιλιπούπολη, ένα παραμύθι;

-Όχι, όχι ποτέ!

-Θέλετε να πούμε ένα παραμύθι;

-Ναι, ναι, απάντησαν έκπληκτοι οι κάτοικοι της Λιλιπούπολης!

-Ξέρετε πώς φωνάζουμε τα παραμύθια για να 'ρθουν;

-Πώς, πώς; ρώτησαν με περιέργεια.

-Θα σας πω εγώ και επαναλάβετε μαζί μου! Κόκκινη κλωστή δεμένη/ στην ανέμη τυλιγμένη/ δώστης κλώτσο να γυρίσει/ παραμύθι να αρχινήσει.

Και δεν πρόλαβε να πει τη φράση αυτή ο Μάγος ο Παραμυθάς κι άρχισε να βρέχει. Και μόλις είπε τη φράση “Μια φορά κι έναν καιρό...” η βροχή ξέπλυne το γκρίζο της πόλης. Και έλεγε κι άλλα ο Μάγος ο Παραμυθάς: για παλάτια, πρίγκιπες, βασιλοπούλες, δράκους, δρόμους και ποτάμια, περιπέτειες και μάχες... Και μέχρι να φτάσει στο τέλος και να πει “Και ζήσαν αυτοί καλά και μεις ακόμα καλύτερα!”, ο ήλιος είχε βγει πάνω από τις στέγες των σπιτιών και ολόκληρη η πόλη απέκτησε χρώματα πολλά, πολλά χρώματα.

Βλέποντας έτσι την πόλη τους οι κάτοικοι της Λιλιπούπολης, χάρηκαν τόσο πολύ, που άρχισαν να τραγουδάνε και να χορεύουν.

-Σ’ ευχαριστούμε Μάγε Παραμυθά που ομόρφυνες τη μικρούλα πόλη μας, τη Λιλιπούπολη!

-Είδατε πόσο μαγικά είναι τα παραμύθια; Ομορφαίνουν και γλυκαίνουν τους τόπους, τους ανθρώπους, τις ψυχές. Και για να μείνει έτσι η πόλη σας, δεν πρέπει να ξεχνάτε να της λέτε παραμύθια.

Και με ένα τσαφ, ο Μάγος ο Παραμυθάς, εξαφανίστηκε όπως ήρθε!

Από τότε οι κάτοικοι της Λιλιπούπολης έλεγαν πάντα παραμύθια.

Γι’ αυτό και γω αγαπώ τόσο πολύ τη Λιλιπούπολη, επειδή πάντα έχει τόσα χρώματα και τόσα πολλά παραμύθια κρυμμένα σε κάθε της γωνιά.

Εσείς μικρές μου φίλες και μικροί μου φίλοι, πόσο πολύ αγαπάτε τη Λιλιπούπολη;

Πόσο;

Για να σας ακούσω...

Γκόρα, Ε. (2020). *Ο μάγος ο παραμυθάς στη Λιλιπούπολη*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://elenigkora.gr/%ce%bf-%ce%bc%ce%ac%ce%b3%ce%bf%cf%82-%ce%bf%cf%80%ce%b1%cf%81%ce%b1%ce%bc%cf%85%ce%b8%ce%ac%cf%82-%cf%83%cf%84%ce%b7-%ce%bb%ce%b9%ce%bb%ce%b9%cf%80%ce%bf%cf%8d%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%b7/>

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Τα παραμύθια μας»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής χωρίζει τους γονείς, τους κηδεμόνες, τους εκπαιδευτικούς και τα παιδιά σε πέντε (5) ισάριθμες ομάδες. Σε κάθε ομάδα δίνει κι από ένα όνομα από τη φράση που ξεκινάνε όλα τα παραμύθια «Κόκκινη κλωστή δεμένη/στην ανέμη τυλιγμένη...». Έτσι, η πρώτη ομάδα λέγεται *κόκκινη*, η δεύτερη *κλωστή*, η τρίτη *δεμένη*, η τέταρτη *στην ανέμη* και η πέμπτη *τυλιγμένη*. Αφού δημιουργηθούν οι ομάδες, ο εκπαιδευτής ζητάει από την κάθε ομάδα να ορίσει και από έναν εκπρόσωπο. Ο εκπρόσωπος διαλέγει από τις κλειστές κάρτες που έχει τοποθετήσει ο εκπαιδευτής σε ένα τραπέζι. Κάθε κάρτα περιέχει έναν ήρωα, έναν τόπο και ένα μαγεμένο αντικείμενο. Με αυτά τα στοιχεία κάθε ομάδα γράφει ένα παραμύθι. Ο εκπαιδευτής καθοδηγεί και επισημαίνει τα βασικά χαρακτηριστικά ενός παραμυθιού (τυπική αρχή και τέλος, τόπος, καλοί και κακοί χαρακτήρες, στόχος του ήρωα, εμπόδια, μαγικός αριθμός 7, μαγεία, λύση του προβλήματος). Τα παιδιά λόγω νηπιακής ηλικίας προσπαθούν να ζωγραφίσουν κάτι σχετικό με το παραμύθι.

Δραστηριότητα 8η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σας ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Κάθε ομάδα διαβάζει το παραμύθι της στις υπόλοιπες. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια. Έπειτα, όλα τα παραμύθια αναρτώνται σε ένα σκοινί μπουγάδας μαζί με τις ζωγραφιές των παιδιών.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: Ογδόντα (80)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: Πέντε (5) ομαδικά κείμενα σε συνεργασία γονέων, κηδεμόνων, εκπαιδευτικών και παιδιών.

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο με τίτλο «Τα κόκκινα γάντια».

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

27. «μέρες καραντίνας»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«μέρες καραντίνας»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Εργαστήριο για την ημερολογιακή και θεραπευτική γραφή με αφορμή την καραντίνα.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. ορισμός θεραπευτικής γραφής		
	2. οφέλη θεραπευτικής γραφής		
Ικανότητες:	1. διάθεση για τηλεκπαίδευση		
	2. εξ αποστάσεως συμμετοχή στην εκπαιδευτική διεργασία		
Στάσεις:	1. ενεργή παρέμβαση στην εκπαιδευτική διαδικασία		
	2. επικοινωνία με τη βοήθεια του διαδικτύου		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Αν το ήξερα»: Δραστηριότητα γνωριμίας.	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Μυστικές συνομιλίες»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
:δραστηριότητα έκφρασης	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας, συζήτηση.	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου

«Ήξερες ότι»: ημερολογιακή γραφή	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για την ημερολογιακή και θεραπευτική αξία της γραφής	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
Καθαρά και δυνατά: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Μία σελίδα ημερολογίου»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Τα θετικά και τα αρνητικά»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής και αξιολόγησης στο google form, βεβαιώσεις συμμετοχής, φωτογραφική μηχανή.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Αν το ήξερα...»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους στο zoom και τους ζητά να συστηθούν και να μιλήσουν για το τι θα έκαναν αν ήξεραν ότι θα ερχόταν καραντίνα. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Μυστικές συνομιλίες»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τα μέλη της ομάδας να χωριστούν σε ζεύγη και να συνομιλήσουν μεταξύ τους στο messenger για πέντε λεπτά. Θέμα της συζήτησής τους είναι για το πώς βίωσαν την καραντίνα. Ύστερα, κάθε εκπαιδευόμενος υποδύεται τον συνομιλητή του. Μιλάει σε α' πρόσωπο και αφηγείται τις εμπειρίες που συγκέντρωσε.

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) *Να γνωρίσω κόσμο.* 2) *Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ.* 3) *Να περάσω καλά.* 4) *Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το

ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Περιγράφοντας με δέκα λέξεις την καραντίνα»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητά από τους εκπαιδευόμενους να περιγράψουν την καραντίνα με δέκα λέξεις: τρία ρήματα, δύο ουσιαστικά και πέντε επίθετα. Ύστερα, τους ζητά με τις λέξεις αυτές να σχηματίσουν προτάσεις χρησιμοποιώντας σχήματα λόγου όπως κυριολεξία, μεταφορά, παρομοίωση, εικόνα, ειρωνεία. Αφού ολοκληρώσουν την άσκηση, οι εκπαιδευόμενοι παρουσιάζουν τις λέξεις και τις προτάσεις τους στην υπόλοιπη ομάδα. Στην άσκηση αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίας για την ημερολογιακή και θεραπευτική γραφή

Λογοτεχνική θεωρία: **Ημερολογιακή γραφή:** Το ημερολόγιο είναι ένα σύνολο σημειώσεων και ένα πολύ προσωπικό είδος γραφής. Στις σημειώσεις αυτές γράφω για τις σκέψεις, τα όνειρα, τις πράξεις και τα συναισθήματα που έχω για μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Μέσα από την ημερολογιακή γραφή μου δίνεται η δυνατότητα να ιεραρχήσω τις σκέψεις μου και ίσως να βρω λύσεις στα προβλήματά μου.

Η φόρμα του ημερολογίου: α) ημερομηνία, β) χαιρετισμός-προσφώνηση, γ) τίτλος (προαιρετικός), δ) περιεχόμενο, ε) υπογραφή-αποφώνηση.

Είδη ημερολογίων: ημερολόγιο διατροφής, ονείρων, υγείας, σχολικό ημερολόγιο, επαγγελματικό, ταξιδιωτικό, προσωπικό, ερωτικό, οικογενειακό, φιλικό, αθλητικό.

Στην ημερολογιακή γραφή δοκιμάζω τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και την έκφρασή μου. Γράφω τα πιο σημαντικά γεγονότα από αυτά που βιώνω και προσπαθώ να είμαι ειλικρινής με τον εαυτό μου και τους άλλους.

Βήματα

- ✓ Αποφασίζω να γράψω
- ✓ Αποφασίζω τι θα γράψω
- ✓ Το εντάσσω στην καθημερινή ή εβδομαδιαία μου ρουτίνα
- ✓ Αφιερώνω συγκεκριμένη ώρα (30 λεπτά με 1 ώρα την ημέρα)
- ✓ Δεν ξεχνώ να γράψω την ημερομηνία
- ✓ Στην πρώτη μου καταχώρηση προσπαθώ να γράψω μία εισαγωγή για το τι θα περιλαμβάνουν οι ημερολογιακές μου σημειώσεις
- ✓ Αντιμετωπίζω το ημερολόγιο σαν τον καλύτερό μου φίλο
- ✓ Καθώς γράφω το απολαμβάνω και το διασκεδάζω

Χρήσιμες συμβουλές

- Κάνω στον εαυτό μου ερωτήσεις
- Προσπαθώ να δώσω απαντήσεις και λύσεις στα προβλήματά μου
- Δοκιμάζω διαφορετικά είδη γραφής
- Αποφεύγω να είμαι σκληρός με τον εαυτό μου και προσπαθώ να μου υπενθυμίζω ότι κανείς δεν είναι τέλειος!
- Τακτοποιώ τις σκέψεις μου
- Προσθέτω φωτογραφίες και εικόνες

Ενδεικτικές ερωτήσεις κατά τη συγγραφή ενός ημερολογίου:

1. Πώς αποφάσισα να δώσω λύση στο πρόβλημά μου;
2. Μπορώ να δώσω ένα παράδειγμα;
3. Γιατί διάλεξα αυτή τη λύση στο πρόβλημά μου;
4. Πόσο καλά λειτούργησε αυτή η λύση που έδωσα;
5. Ποια άλλη εναλλακτική λύση μπορώ να σκεφτώ;
6. Μια άλλη πιθανή λύση που θα μπορούσα να σκεφτώ θα ήταν ...

7. Ποιος ήταν ο στόχος μου εκείνη τη στιγμή;

8. Πώς αισθάνομαι για το πρόβλημα;

9. Τι έκανα για τα συναισθήματά σου;

10. Με ποιους τρόπους με ενθάρρυνα;

*Με το ημερολόγιο καταγράφω την ανάπτυξή μου και παρατηρώ την εξέλιξή μου. Με την πάροδο του χρόνου μου δίνεται η ευκαιρία να κοιτάξω πίσω και να δω τι άλλαξε.

Η θεραπευτική γραφή μπορεί να έχει τη δυνατότητα να θεραπεύσει ψυχικά και σωματικά. Ο τρόπος με τον οποίο η συγγραφή ενδεχομένως προσφέρει οφέλη για την υγεία είναι άγνωστος και ο υποκείμενος μηχανισμός της είναι πιθανό να είναι πολύπλοκος και πολυπαραγοντικός. Μια θεωρία είναι αυτή της συναισθηματικής κάθαρσης κατά την οποία η απλή πράξη της αποκάλυψης, ουσιαστικά «βγάλτε το από μέσα σας» είναι από μόνη της ένας ισχυρός θεραπευτικός παράγοντας.

Ακόμη, η θεραπευτική γραφή μπορεί να διευκολύνει την επεξεργασία των τραυματικών εμπειριών, εφόσον υπάρξει μία συχνή καταγραφή σκέψεων, ιδεών και συναισθημάτων (Mugerwa & Holden, 2012: 661–663).

Για πρακτικούς σκοπούς, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι βέλτιστες συνθήκες συγγραφής. Φαίνεται ότι η συγγραφή στο σπίτι ή σε ένα ιδιωτικό περιβάλλον με ελάχιστη απόσπαση της προσοχής το γράψιμο βοηθά (Frattoroli, 2006: 823–865).

Αρκετές μελέτες πάντως έχουν δείξει ότι η συγγραφή με θέμα τις συναισθηματικές εμπειρίες έχει σημαντικές βελτιώσεις στην ψυχική υγεία (Pennebaker, 1997: 162-166). Αυτές οι μελέτες ακολούθησαν το βασικό παράδειγμα συγγραφής, το οποίο χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τους Pennebaker και Beal (1986: 274-281) και αποτελείται από μια εργαστηριακή δοκιμή που αφορά δύο ή περισσότερες πειραματικές ομάδες. Οι ομάδες αυτές γράφουν για θέματα που τις έχουν ανατεθεί για τρεις έως πέντε συνεχόμενες ημέρες από δεκαπέντε έως τριάντα λεπτά κάθε φορά.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η συγγραφή για τραυματικές εμπειρίες, αν και είναι μια επώδυνη διαδικασία προσφέρει θετικές αλλαγές στη διάθεση. Για παράδειγμα, η θεραπευτική γραφή έχει χρησιμοποιηθεί στους καρκινοπαθείς (Craft, Davis & Paulson, 2013: 305-315), σε άτομα με κατάθλιψη (Baum & Rude, 2013:35-42) και σε άτομα με διαταραχές της διάθεσης (Baikie, Geerligs, & Wilhelm, 2012:310-319).

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση κοινοποιήσεων στο Facebook σχετικών με το θέμα τις μέρες καραντίνας. Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

18 Μαρτίου 2020

Χωρίς παρεξηγήσεις: Άλλο «Μένουμε σπίτι», για αυτόν στα 350 τ.μ. με κήπο, πισίνα και τις Φιλιπινέζες (όπως ο συμπαθής τραγουδοποιός) κι άλλο "Μένουμε σπίτι" για τον συνταξιούχο στο ημιπόγειο της Νίκαιας ή την χήρα στο απέναντι ερείπιο. Άλλο "Μένουμε σπίτι" με οικογένεια κι άλλο μόνος και άρρωστος, με κινητικά προβλήματα. Άλλο να πέφτει ο μισθός του δημοσίου βρέξει-χιονίσει κι άλλο να μην μπορείς να βγεις από το σπίτι για το μεροκάματο. Άλλο να χαζεύεις τρία συνδρομητικά κανάλια κι άλλο να βλέπεις για χιλιοστή φορά το "Παρά πέντε" στο νεκραναστημένο κανάλι. Άλλο το "Μένουμε σπίτι" με τους δικούς μου ανθρώπους κι άλλο μένω μακριά και δεν ξέρω πως και πότε θα τους ξαναδώ. Γι αυτό και δεν έχουν νόημα οι χαζοχαρούμενες αναρτήσεις του τύπου "να εδώ όλοι μαζί το γλεντάμε". Το γλεντάνε μόνο όσοι πωλούν οινόπνευμα!

Νίκος Δαββέτας

25 Απριλίου 2020

Πόσα Σάββατα δεν λούφαρα εξόδους, παρέες, κλάμπινγκ, χορό, ξεφάντωμα. "Μου βγαίνει η κούραση της βδομάδας". "Μέχρι τις δώδεκα-μία, θα μ' έχει πάρει ο ύπνος". "Δεν μπορώ το στριμωξίδι, μεγάλωσα πια".

Και σκέφτομαι σήμερα - αν μπορούσα να βγω, αν είχα έστω και μία πρόταση να το ξημερώσω με τους φίλους μου, πάλι ΔΕΝ ΕΙΣΤΕ ΜΕ ΤΑ ΚΑΛΑ ΣΑΣ θα έλεγα.

Αύγουστος Κορτώ

22 Μαρτίου 2020

Νομίζω ότι αυτές τις μέρες που λέω στους γονείς μου

-"Δεν θα πάτε πουθενά και τέλος η συζήτηση"

ναι μεν το κάνω από ενδιαφέρον αλλά μεταξύ μας βγάζω και μια μικρή εκδίκηση για εκείνο το party που δεν με είχαν αφήσει να πάω στα 16.

Έρα Κατσούδα

25 Απριλίου 2020

.

ΑΠΟΛΙΓΝΙΤΟΠΟΙΗΣΗ (ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΕΥΗ)

Τα κορίτσια από τη Βεύη,

απ' τη Νίκη, τη Μελίτη.

Μεγαλώνουν όχι πια με στρατοδίκη

και πατέρα που ξεχάσανε πως δείχνει.

Τα χωράφια που πατούσαν
με λιγνίτη εφτά γενιών.
Ερωτεύονται όχι πια στη διαπασών·
μιουτάρουν δάκρυα και περιμένουν.

Τα χωράφια που πατούσαν
έχουν κόκκαλα ανταρτών.
Διαλύουν στα ούισκυ τα στεντόν·
ανοίγουν κάμερα και περιμένουν.

Τα κορίτσια από τη Βεύη,
απ' τα Μπίτολα, τη Νίκη.
Γνωρίζουν τούτη η ζωή σε ποιους ανήκει:
των ίδιων μέσα κι έξω το τσιφλίκι.

Τα κορίτσια από τη Βεύη,
απ' τα Μπίτολα, τη Νίκη.
Δουλεύουν νύχτα στου Ιβάν τη Σαλονίκη
κι ονειρεύονται χωράφια μες στη φρίκη.

Πέτρος Σκυθιώτης

29 Απριλίου 2020

Σταύρος Κιουτσούκης

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα:

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν μία σελίδα ημερολογιακού ύφους για το πώς πέρασαν κατά τη διάρκεια της καραντίνας.

Δραστηριότητα 8η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: οκτώ (8)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: επτά (7)

Δραστηριότητα 9η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Ψηφίστηκε ομόφωνα το κείμενο της *Νίκης Χιώτη, Τελευταία έξοδος: Super market.*

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.ΕΔ.ΓΡ. με θέμα: «μέρες καραντίνας». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

27. «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες»

Ταυτότητα Ενότητας			
Τίτλος Ενότητας:	«Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες»		
Διάρκεια:	Τρίωρη διάρκεια		
Σκοπός της Ενότητας:			
Να συζητηθούν και να διδαχθούν μερικά μυστικά από την τέχνη και την τεχνική της γραφής.			
Περιεχόμενο			
Θεωρητική αναφορά στη νεοελληνική ποίηση με ελεύθερο στίχο και συγγραφή ποιημάτων.			
Εκπαιδευτικοί Στόχοι-Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα			
Γνώσεις:	1. θεωρητική αναφορά στη νεοελληνική ποίηση με ελεύθερο στίχο		
	2. εκπρόσωποι νεοελληνικής ποίησης		
Ικανότητες:	1 γνώσεις χειρισμού ηλεκτρονικής πλατφόρμας του Zoom		
	2. διαδικτυακή επικοινωνία και ανταλλαγή απόψεων		
Στάσεις:	1. θετική διάθεση για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση		
	2. ενδιαφέρον για τη νεοελληνική ποίηση		
Υποενότητες – Χρονική Κατανομή			
Θεματική Υποενότητα	Διάρκεια	Στόχους που καλύπτει	Εκπαιδευτικές Τεχνικές
«Ακροστιχίδες»: Άσκηση γνωριμίας	10 λεπτά	Γνωριμία των μελών της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Αναλύοντας ένα τραγούδι»: δραστηριότητα ενεργοποίησης δυναμικής ομάδας, συζήτησης για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνης.	15 λεπτά	Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα.	Βιωματική άσκηση
«Συμβόλαιο»: Συμβόλαιο Ομάδας	15 λεπτά	Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας.	Βιωματική άσκηση
«Φτιάξτε ένα ποίημα για όλους εσάς»: δραστηριότητα	15 λεπτά	Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας,	Άσκηση προφορικού και γραπτού λόγου

έκφρασης		συζήτηση.	
«Ήξερες ότι»: αναφορά στη νεοελληνική ποίηση με ελεύθερο στίχο και στους σημαντικότερους εκπροσώπους της	30 λεπτά	Στοιχεία θεωρίας για τη νεοελληνική ποίηση.	Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση
Διάλειμμα	10 λεπτά		
«Καθαρά και δυνατά»: ανάγνωση	15 λεπτά	Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου.	Άσκηση
«Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες»: συγγραφή	30 λεπτά	Ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, έκφραση.	Γραπτή έκφραση
«Σε ακούμε»: ανάγνωση	20 λεπτά	Ανάγνωση του παραγόμενου κειμένου μέσα στην ομάδα.	Έκθεση
«Δείξε μου το καλύτερο»: αξιολόγηση	5 λεπτά	Η ομάδα αποφασίζει ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά της αισθητηριακά κριτήρια και με όσα αναφέρθηκαν στο μάθημα.	Συνεργασία
«Τα θετικά και τα αρνητικά»: δραστηριότητα κλεισίματος ομάδας	15 λεπτά	Να κρατήσουν οι εκπαιδευόμενοι το βίωμα που πέτυχαν (χαρά, γέλιο, συνεργασία, χιούμορ) και να το επεκτείνουν στη ζωή τους. Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο.	Βιωματική Άσκηση
Εκπαιδευτικά μέσα και υλικά: εποπτικό υλικό, φόρμες συμμετοχής, αξιολόγησης και βεβαιώσεις.			

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Ακροστιχίδες»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους εκπαιδευόμενους στην πλατφόρμα του Zoom και τους προτείνει να συστηθούν μεταξύ τους γράφοντας σε μία κόλλα Α4 κάθετα το ονοματεπώνυμό τους. Στη συνέχεια, τους λέει ότι δίπλα από το κάθε γράμμα που αποτελείται το ονοματεπώνυμό τους πρέπει να βρεθεί μία λέξη που να τους χαρακτηρίζει και να τους περιγράφει. Στην άσκηση αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής. Μόλις ολοκληρώσουν όλοι οι εκπαιδευόμενοι την άσκηση παρουσιάζουν στην κάμερα το αποτέλεσμα.

Βιωματική Δραστηριότητα 2η: Ενεργοποίηση, δυναμική ομάδας, συζήτηση για την επίλυση του προβλήματος, εμπιστοσύνη.

Τίτλος: «Αναλύοντας ένα τραγούδι»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο προβληματισμός και η επικοινωνία μέσα στην ομάδα

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής χωρίζει τα μέλη της ομάδας σε ζεύγη και τους στέλνει στη συνομιλία τρία τραγούδια που έχουν σχέση με το φθινόπωρο. Στη συνέχεια, ζητάει από τα ζεύγη να αποφασίσουν με ποιο τραγούδι θα ασχοληθούν. Αφού, συναποφασίσουν ποιο τους αρέσει περισσότερο ή λιγότερο, τους λέει να αναζητήσουν σε κάποια μηχανή αναζήτησης τους στίχους. Έπειτα, κάθε ζευγάρι προσπαθεί να τους αναλύσει και να παρουσιάσει τις απόψεις του στα υπόλοιπα μέλη.

Προτεινόμενα τραγούδια με θέμα το Φθινόπωρο:

«Του Φθινοπώρου τα φιλιά», Μίλτος Πασχαλίδης

«Πρώτο Φθινόπωρο», Βαγγέλης Κορακάκης

«November rain», Guns N' Roses

Δραστηριότητα 3η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Συμβόλαιο»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: *1) Να γνωρίσω κόσμο. 2) Να μάθω, να ονειρευτώ, να φανταστώ. 3) Να περάσω καλά. 4) Να κάνουμε διάλειμμα για να πάρω καφέ, να καπνίσω.* Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 4η: Έκφραση

Τίτλος: «Φτιάξτε ένα ποίημα για όλους εσάς»

Διάρκεια: 15

Σκοπός: Πρώτη έκφραση έκθεση, ζέσταμα ομάδας

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής ζητάει από τα μέλη της ομάδας να γράψουν από έναν έως τρεις στίχους. Θέμα των στίχων θα είναι ο εαυτός τους, οι υπόλοιποι συμμετέχοντες και το ίδιο το εργαστήριο. Αφού γράψουν όλοι, διαβάζουν τους στίχους και προσπαθήσουν να τους ενώσουν, έτσι ώστε να προκύψει ένα ολοκληρωμένο ποίημα. Στην άσκηση αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ηξερες ότι...»

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Στοιχεία θεωρίαςγια τη νεοελληνική ποίηση σε ελεύθερο στίχο και για τους σημαντικότερους εκπροσώπους της.

Λογοτεχνική θεωρία:

Ποίηση

Ορισμός: Ένα από τα τρία λογοτεχνικά γένη μαζί με την αφήγηση και το δράμα.

Είδη ποίησης

Δραματική: μιλούν μόνο τα πρόσωπα του δράματος.

Αφηγηματική: η φωνή του αφηγητή εναλλάσσεται με αυτή των ηρώων (ηρωικό ή ερωτικό περιεχόμενο).

Λυρική: Ο ομιλητής μιλάει σε α' πρόσωπο και εκφράζει τα συναισθήματά του.

Η ποίηση διαφέρει με την πεζογραφία στη μορφή και το ύφος!

Χαρακτηριστικά ποίησης

Βασικό εξωτερικό χαρακτηριστικό της ποίησης είναι το μικρό μέγεθος!

Βασικά συστατικά της ποίησης είναι: ο ήχος, ο ρυθμός, το μέτρο

Τον 19ο -20ο αι. η ποίηση αποδεσμεύτηκε από το μέτρο και επικράτησε ο ελεύθερος στίχος και ρυθμός! Είναι ανισοσύλλαβος έχει αποσπασματική σύνταξη, δεν έχει μέτρο.

Ο ελεύθερος στίχος προέκυψε από :

- Οι θεωρίες του Freud
- Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος
- Η διάθεση για ανανέωση της ποίησης

Τι είναι ο πεζός στίχος; Ο πεζός στίχος και η πεζόμορφη ποίηση αναπτύσσονται σε συνεχή λόγο, που χαρακτηρίζεται από τις γραμματικές και συντακτικές σχέσεις του πεζού λόγου.

Σε ελεύθερο στίχο έγραψαν οι ποιητές: Άρης Αλεξάνδρου, Μανόλης Αναγνωστάκης, Νάνος Βαλαωρίτης, Νικηφόρος Βρεττάκος, Νίκος Γκάτσος, Νίκος Εγγονόπουλος, Οδυσσέας Ελύτης, Ανδρέας Εμπειρίκος, Γιάννης Ρίτσος, Γιώργος Σεφέρης κ.ά.

-(2016). *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα-Έργα-Ρεύματα-Όροι*. Αθήνα: Πατάκης, σελ. 1816-1817

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

1. Διαλέξτε ένα οποιοδήποτε κείμενο . Υπογραμμίστε όσες λέξεις σας αρέσουν και σβήστε τις λέξεις που δεν σας αρέσουν. Ύστερα δοκιμάστε να γράψετε άλλο ένα χρησιμοποιώντας τις λέξεις που σας άρεσαν.
2. Φτιάξτε μία λίστα με σχήματα λόγου που συναντάτε στα ποιήματα που διαβάζετε ή συναντάτε.
3. Δοκιμάστε να γράψετε ένα ποίημα σαν να είστε ένας άλλος!
4. Διορθώστε παλιά σας ποιήματα.
5. Δώστε στον εαυτό σας δέκα λεπτά. Σε αυτά τα λεπτά αφήστε το μυαλό και το χέρι σας ελεύθερο. Γράψτε χωρίς να σταματάτε. Μόλις τελειώσει ο χρόνος διαβάστε αυτό που γράψατε.
6. Γράψτε ένα ποίημα με αστείες λέξεις.
7. Ξεκινήστε ένα ποίημα που άλλα να υπόσχεται ο τίτλος και άλλα να λέει το ποίημα!

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση ποιημάτων. Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Η απουσία

Όσο επιμένεις να την σκέφτεσαι με κάθε λεπτομέρεια σημαίνει πως δεν πρόκειται να ξανάρθει.

Πατρίκιος, Τ. (2020). Ο δρόμος και πάλι. Αθήνα: Κίχλη, σελ. 15

Ιστορίες αγάπης

Μικρός διάλογος

Που φτάνει, σύρριζα ακολουθώντας τον κύκλο

-Την αγαπούσες;

-Ω όχι

Τότε ήταν της μόδας

Τα μεγάλα φτερά στα καπέλα

-Τα χελιδόνια;

-Θεέ μου

Οι σαλαμάντρες

Ελένη Βακαλό

-*Η Νεοελληνική ερωτική ποίηση τ.2*, Αρανίτσης, Ε. (επιλ.), Μπουκάλα, Α. (επιμ.).

Αθήνα: Χ.Κ. Τεγόπουλος Εκδόσεις Α.Ε, σελ. 367

Νόμιμος χωρισμός

Προσπαθούσαμε να κρατήσουμε το καλοκαίρι με τα κοντομάνικα

Πίσω όμως από κάθε πέτρα που πλήγωνε το σώμα

Οι δικοί σου άνθρωποι παραμόνευαν τη στιγμή

Ψύχρανε ο Σεπτέμβρης απότομα κι ερημώσανε οι ακτές

Στην πόλη τα πρώτα σημάδια να ξεδιαλέγουν τη μοναξιά

σαν να κατάλαβε ότι λαχτάρησες πια

Ο «αυτοκράτορας» παίζει συνεχώς με το πρόσωπο του πατέρα

κι έμαθε επιτέλους ν' αποθέτει τα χνάρια της εγκράτειας

Το ξημέρωμα μιας εποχής χωρίς ομοιοκαταληξία και ρυθμό

ανώφελης να εκλογικεύσει το βαθύ κοίταγμα

στα μάτια που ανοιγοκλείνουν βιαστικά να κρύψουν τις διαμαντένιες

υποσχέσεις μιας νέας προσπάθειας

Αναστατωμένα σεντόνια, οπωσδήποτε η αρχή του τέλους

Κωτόπουλος, Τρ. (2012). *Εδουάρδοι και Αλφρέδοι*. Αθήνα: Μανδραγόρας, σελ. 17

Ένας διαφορετικός Σεπτέμβρης

Επιστρέφουμε

,νοερά, μιας και φέτος δεν εκδράμαμε,

με την αύρα ή και τη μελαγχολία του καλοκαιριού

που τελειώνει·

με τις προσδοκίες μιας καλύτερης χρονιάς·

με τις υποσχέσεις να προσπαθήσουμε

περισσότερο

Επανερχόμαστε

σε μια πολιτική κατάσταση

που αιωρούνται κρεμάλες, μαχαίρια, απολυτότητες·

σε μια κοινωνία που φτωχαίνει με τα ρηγά της

αποκαλύπτουν πυρωμένους ύφαλους·

την ηθική μας

Νυν απολύεις τους δούλους σου

Οι ειδήμονες επιχειρούν

-είδατε λεξιλόγιο γι' αυτούς-

την αποσιώπηση της όποιας άρνησης·

έστω άλλης σκέψης

Τοποθετούν προσεκτικά τις χάντρες του κομπολογιού

των νέων Ελλήνων, κουκουλοφόρων και μελανοχιτώνων

Άλλες μαυροντυμένες

,όχι οι γνωστές παλαιές μάνες,

καπνίζουν φτηνό χόρτο και με κουτάκια μπύρας

οριοθετούν τη δική τους λύση

Στα θύματα τροχαίων

ανάπηρους και έγκλειστους γενικά των ιδρυμάτων

έχει απαγορευτεί ο λόγος

Κωτόπουλος Τρ. (2013). *Ανω τελείες και τέτοια*. Αθήνα: Μανδραγόρας, σελ.15

On the road

Κρύβομαι πίσω από χιλιόμετρα

τα καταπίνω

2 εκατομμύρια

«Εμπορικός αντιπρόσωπος;» με ρώτησε

«Πανεπιστημιακός» της απάντησα

«Ιπτάμενος...» το έθεσε ύπουλα, μορφωμένα ή και το φαντάστηκα

«On the road» δήλωσα σωστά, αντρίκια

Οι δρόμοι, οι διάδρομοι, παπάδες και διάβολοι

Ελλειμματικές φυλλωσιές, στο ξανθό χνούδι

Και το τρέμουλο ίσκιος ματιάς ιεραρχικής

«Καμιά μετάθεση», με ρώτησε ευγενικά-είχαμε γνωριστεί πια

«Είναι αλλιώς», βαρέθηκα να της εξηγώ

Γινόμουν εξουσία σιγά σιγά

Τυραννικός βηματισμός ημερησίως

Κι η δική της στράτα, απατηλή επίσης, σκεφτόμουν

χώρος μαθηματικός αναρμοδίως ορισμένος

με τα γνωστά θεωρητικά αδιέξοδα

«Τι λεν τα Πανεπιστήμια», επέμενε κάποια φορά

«Τα ίδια», φούλαρα δις εβδομαδιαίως κι είχε το θάρρος

«Το άσυλο», ρώτησε με στρίψιμο του χεριού, «Της δεξιάς...», το ζύγισε

«Πού να ξεμπλέξεις από τις αστικές δημοκρατίες», απόσωσα με χαμόγελο

Πιάνω απαλά το τιμόνι και συνεχίζω

Λεπτομέρειες, χρώματα, σκέψεις, στροφές κυρίως

Τετάρτη αύριο ποιητή μου, θα έρθω να σε παραλάβω από το αεροδρόμιο

Κωτόπουλος, Τρ. (2020). *Οι 40, παλιές, Εκκλησιές*. Αθήνα: Μανδραγόρα, σελ. 24.

Λεξιθήρ-χρυσοθήρ

εν είδει προσωπογραφίας

to whom linguist may concern

Αυτήκοος εθελοντής,

φιλοπερίεργος αυτόπτης,

συλλέκτης ήχων,

κυνηγός κεφαλών·

παρών-απών

επιστήμων

αναλύων

εντός εντός

και επί ταυτά.

Λέξεις-σημαίνοντα

σημαντικά ασήμαντα

διαμάντια σε λάσπη ορυχείου

Συνομιλίες,

αρρώματα καφενείων·

langue de bistrot-quelle mine!¹⁵

Κρυμμένος σε
προπέτασμα καπνού·
ίσα-ίσα να φαίνεται
η λευκή επιφάνεια
σημειωματαρίου

Αυδή ¹⁶ελληνική
πεφιλημένη.

Σταύρος Ευαγγ. Καμαρούδης

Φλώρινα-Θεσσαλονίκη

4/5-10-2000

Καμαρούδης, Στ. (2015). *Γλωσσών περιήγησις-Οι γλώσσες του κόσμου και η ελληνική*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Κ. & Μ. Σταμούλη/ Ιωάννης Αρχ. Χαρπαντίδης, σελ. 5.

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα:

Διάρκεια: 30 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα ποίημα σε ελεύθερο στίχο με θέμα το Φθινόπωρο και με την εξής οδηγία: «Για κάθε είδος γραφής, λογοτεχνικής ή μη λογοτεχνικής, η προσπάθεια του συγγραφικού υποκειμένου, του συγγραφέα, είναι αναγκαίο να εκδηλώνεται συνειδητά και να είναι επικεντρωμένη στο συγκεκριμένο θέμα της.» (Ακριτόπουλος, 2013:2)

---

¹⁵ γλώσσα του μπιστρό-τι θηασυρός!

¹⁶ φωνή

Δραστηριότητα 8^η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 20 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Παραγόμενα κείμενα

Άτομα που παρακολούθησαν το εργαστήριο: μηδέν (0)

Άτομα που παρέδωσαν τα κείμενά τους: μηδέν (0)

Δραστηριότητα 9^η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Απάντηση: Δεν υπήρξαν παραγόμενα κείμενα.

Βιωματική Δραστηριότητα 10^η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει το εποπτικό υλικό που έχει ετοιμάσει (βλ. Παράρτημα) και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα: «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες». Αφού συμπληρωθεί το εποπτικό υλικό, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας-ένας και να τοποθετήσουν το σώμα τους στη δεξιά πλευρά για να διατυπώσουν τις θετικές τους εντυπώσεις που σχημάτισαν κατά την παρακολούθηση και τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο και έπειτα να τοποθετήσουν το σώμα τους στην αριστερή πλευρά για να διατυπώσουν τις αρνητικές. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Οι συμμετέχοντες στα Β.Ε.Δ.ΓΡ.

Τα είκοσι επτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. διοργανώθηκαν σε ποικίλους χώρους και τόπους, είχαν διαφορετικό θέμα κάθε φορά, ανεξάρτητα τα ένα από το άλλο μεταξύ τους, και χαμηλό κόστος συμμετοχής, έτσι ώστε οι εκπαιδευόμενοι να μην οφείλουν να πληρώσουν κάποιο εξαμηνιαίο ή ετήσιο πρόγραμμα παρακολούθησης. Αυτό έγινε με γνώση των οικονομικών συνθηκών και της κατάστασης που επικρατεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Έτσι, οι συμμετέχοντες δεν ήταν τα ίδια άτομα και δεν παρουσίαζαν τα ίδια χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο) και κίνητρα (λόγοι παρακολούθησης εκπαιδευτικοί, ψυχαγωγικοί, ενημερωτικοί). Κάθε εργαστήριο, ανάλογα με τη θεματολογία του, προσέλκυε και διαφορετικό αριθμό εκπαιδευομένων. Οι εκπαιδευόμενοι ενημερώνονταν είτε από τη σχετική πρόσκληση στο Facebook, είτε από διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης, είτε από την προσωπική σελίδα της υποφαινόμενης, είτε μέσω προφορικής διαφήμισης «από στόμα σε στόμα». Τα κίνητρα που δίνονταν ήταν ο εκπαιδευτικός και ψυχαγωγικός ρόλος των Β.Ε.Δ.ΓΡ., η δημοσίευση των παραγόμενων κειμένων στην προσωπική σελίδα της υποφαινόμενης και η «Βεβαίωση Παρακολούθησης Β.Ε.Δ.ΓΡ.». Ο συνολικός αριθμός εκπαιδευομένων που παρακολούθησαν τα είκοσι επτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. ήταν διακόσιοι είκοσι έξι (226).

Από αυτούς οι εκατόν ενενήντα οκτώ (198) ήταν γυναίκες και οι είκοσι οκτώ (28) ήταν άντρες.

3. Τα αποτελέσματα της έρευνας

3.1.Σύντομη εισαγωγή

Από το Καλοκαίρι του 2017 μέχρι το Φθινόπωρο του 2020 είχαν υλοποιηθεί Β.Ε.Δ.ΓΡ. σε Κοζάνη, Πάτρα, Φλώρινα και Ρίο και σε ποικίλους χώρους, όπως Κέντρα Ψυχολογικής Στήριξης και Οικογενειακής Ψυχοθεραπείας, Art-Café, θέατρα, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις καλλιτεχνικά εργαστήρια, Συνέδρια, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης, Νηπιαγωγεία, Πλατφόρμα του Zoom.

Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. είχαν διαφορετικό τίτλο και θέμα κάθε φορά, τριώρη διάρκεια, και σχετικά σταθερό κόστος συμμετοχής. Απευθύνονταν σε όποιον ήθελε να τα παρακολουθήσει και δεν προαπαιτούσαν την παρακολούθηση όσων εργαστηρίων προηγήθηκαν.

Για να ερευνηθεί και να κατανοηθεί το σύνολο των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας των εκπαιδευομένων στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. που διοργανώθηκαν σε διάφορους επαγγελματικούς, ψυχαγωγικούς, καλλιτεχνικούς χώρους και εκπαιδευτικούς χώρους χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις μέθοδοι: *η συνέντευξη*, μέσω της συμπλήρωσης Φόρμας Συμμετοχής (βλ. Παράρτημα), *η παρατήρηση*, κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων, *τα παραγόμενα κείμενα* και *οι αξιολογήσεις των συμμετεχόντων*.

Αρχικά, στα αποτελέσματα εξετάζεται ο συνολικός αριθμός συμμετεχόντων στα εργαστήρια, που έγιναν ανά έτος και εποχή, οι συμμετοχές ανά εργαστήριο, ανά τιμή, ανά ώρα και μέρα, ανά τόπο και θέμα και οι συμμετοχές ανά γυναίκες και άνδρες. Έπειτα, σύμφωνα με τις Φόρμες Συμμετοχής περιγράφεται το προφίλ των συμμετεχόντων ως προς το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και τη σχέση τους με τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. Στη συνέχεια, αναδεικνύεται ποιο ήταν το κυρίαρχο ηλεκτρονικό μέσο ενημέρωσης από το οποίο πληροφορήθηκαν οι εκπαιδευόμενοι για τη λειτουργία των εργαστηρίων. Ακόμη, γίνεται μία προσπάθεια να ανιχνευθεί το αίτιο/κίνητρο παρακολούθησης, για ποιον λόγο δηλαδή επιθυμούσαν οι ενδιαφερόμενοι σύμφωνα με τις ομολογίες τους να δηλώσουν συμμετοχή σε ένα Β.Ε.Δ.ΓΡ. Επίσης, σχολιάζονται τα ποσοστά από τα παραγόμενα κείμενα που συγκεντρώθηκαν ως προς το φύλο και το θέμα. Τέλος, καταγράφονται οι εντυπώσεις που σχημάτισαν οι συμμετέχοντες από την

εμπειρία τους αυτή, αξιολογώντας την ποιότητα της εκπαίδευσης που τους προσφέρθηκε.

3.2 Αναλυτική παρουσίαση και ερμηνεία των δεδομένων της έρευνας

3.2.1. Τα αποτελέσματα από τα Βιωματικά Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής

Από το Καλοκαίρι του 2017 μέχρι το Φθινόπωρο του 2020 είχαν διοργανωθεί είκοσι επτά (27) εργαστήρια σε Κοζάνη, Πάτρα, Φλώρινα και Ρίο με συγκεκριμένη διδακτική μεθοδολογία και έχοντας τους ακόλουθους τίτλους:

- 1) «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο», Κοζάνη, Κέντρο Ψυχολογικής Στήριξης και Οικογενειακής Ψυχοθεραπείας 25 Ιουνίου 2017 -Εργαστήριο για την αστυνομική λογοτεχνία
- 2) «Δεν κοιμόμαστε», Πάτρα, Art-Café Ηχώτοπος, 11 Φεβρουαρίου 2017 -Εργαστήριο για τη βελτίωση του στυλ γραφής
- 3) «Μια ντουζίνα γκαντεμιές», Πάτρα, Θέατρο Act, 15 Μαρτίου 2017 -Εργαστήριο για το πώς μπορεί να αφηγηθεί κανείς μια καλή ιστορία
- 4) «Σελίδες ημερολογίου», Πάτρα, Θέατρο Act, 03 Μαΐου 2017 -Εργαστήριο για την ημερολογιακή γραφή
- 5) «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία», Πάτρα, Θέατρο Act, 25 Μαΐου 2017-Εργαστήριο για τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού τίτλου
- 6) «Πέρα να τα πούμε», Πάτρα X-Saltibagos, 03 Νοεμβρίου 2017 -Εργαστήριο για τη σύνταξη βιογραφικού σημειώματος για την ένταξη σε μια δημιουργική ομάδα
- 7) «Αλήθειες και ψέματα μόνο», Πάτρα, Parts Patras Arts, 11 Νοεμβρίου 2017 - Εργαστήριο για τον αυτοβιογραφικό λόγο
- 8) «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι», Πάτρα, Parts Patras Arts, 02 Δεκεμβρίου 2017 - Εργαστήριο για τη γαστρονομική λογοτεχνία
- 9) «Το μαύρο ντόμινο», Πάτρα, Parts Patras Arts, 04 Νοεμβρίου 2018 -Εργαστήριο για τις διαφορές ανάμεσα στη λογοτεχνία και στην παραλογοτεχνία

- 10) «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής», Πάτρα, Parts Patras Arts, 03 Μαρτίου 2018-Εργαστήριο για τη λογοτεχνική θεωρία γύρω από την κατασκευή ενός χαρακτήρα
- 11) «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές», Πάτρα, Parts Patras Arts, 21 Απριλίου 2018 -Εργαστήριο για τη λογοτεχνική θεωρία γύρω από τη σάτιρα
- 12) «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα», Πάτρα, Parts Patras Arts, 13 Οκτωβρίου 2018 -Εργαστήριο για την ταξιδιωτική λογοτεχνία
- 13) «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων», Πάτρα, Parts Patras Arts, 24 Νοεμβρίου 2018 -Εργαστήριο για την πλοκή
- 14) «Να σου πω ένα παραμύθι, το κουκί και το ρεβίθι», Πάτρα, Parts Patras Arts, 12 Ιανουαρίου 2019 -Εργαστήριο για τα τυπικά στοιχεία των παραμυθιών
- 15) «Παραμύθια, βότανα και ξόρκια», Πάτρα, Parts Patras Arts, 09 Φεβρουαρίου 2019 -Εργαστήριο για τη συγγραφή παραμυθιών
- 16) «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας», Πάτρα, Parts Patras Arts, 16 Μαρτίου 2019 -Εργαστήριο για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας
- 17) «Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο», Φλώρινα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας Τμήμα Νηπιαγωγών-Εργαστήριο για την αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο (σε επιστημονική επίβλεψη Τριαντάφυλλου Κωτόπουλου)
- 18) «Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση», Πάτρα, Parts Patras Arts, 18 Μαΐου 2019-Εργαστήριο για την ένταξη της Δημιουργικής Γραφής στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (προτάσεις διδασκαλίας)
- 19) «Το καλοκαίρι είναι εδώ», Πάτρα, Νότιο Πάρκο, 27 Ιουνίου 2019 -Εργαστήριο για την αυτόματη γραφή
- 20) «Με κρασί και με τζιτζίκι», Ρίο, Abelos Events & more, 29 Ιουνίου 2019 - Εργαστήριο για τον θεατρικό διάλογο
- 21) «Μονόλογοι γυναικών», Ρίο, Abelos Events & more, 09 Σεπτεμβρίου 2019 - Εργαστήριο για τον θεατρικό μονόλογο

- 22) «Μια ντουζίνα γκαντεμιές», Φλώρινα, 4^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής, 13 Σεπτεμβρίου 2019 -Εργαστήριο για τη μετατροπή των αρνητικών εμπειριών σε ένα απολαυστικό παραγόμενο κείμενο
- 23) «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη», Πάτρα, Parts Patras Arts, 05 Οκτωβρίου 2019 -Εργαστήριο για στον σχεδιασμό βιωματικών ασκήσεων
- 24) «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή», Κοζάνη, Φροντιστήριο «εν-τάξη», 18 Ιανουαρίου 2020 -Εργαστήριο για το πώς μπορούν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί να εμπνεύσουν τα παιδιά τους να αγαπήσουν την ανάγνωση και τη γραφή
- 25) «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη», Κρόκος, Λιλιπούπολη, 15 Φεβρουαρίου 2020 -Εργαστήριο για τη συγγραφή παραμυθιών
- 26) «Μέρες καραντίνας», Online στο Zoom σε συνεργασία με το Parts Patras Arts, 13 Ιουνίου 2020 -Εργαστήριο για την ημερολογιακή και θεραπευτική γραφή
- 27) «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες», Online στο Zoom σε συνεργασία με το Parts Patras Arts, 26 Σεπτεμβρίου 2020 -Εργαστήριο για την ποίηση σε ελεύθερο στίχο και σημαντικότεροι εκπρόσωποί της.

Έτος και συνολικός αριθμός συμμετεχόντων

Γράφημα 1: Έτος και συνολικός αριθμός συμμετεχόντων

Στο πρώτο γράφημα παρουσιάζεται ο συνολικός αριθμός συμμετεχόντων ανά έτος. Το 2017 παρακολούθησαν τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. πενήντα οκτώ άτομα (58), το 2018 είκοσι τέσσερα (24), το 2019 ογδόντα εννιά (89) και το 2020 πενήντα πέντε (55).

Αριθμός συμμετεχόντων ανά εποχή και έτος

Γράφημα 2: Αριθμός συμμετεχόντων ανά εποχή και έτος

Στο δεύτερο γράφημα παρουσιάζεται ο αριθμός συμμετεχόντων ανά εποχή και έτος. Συγκεκριμένα, το Καλοκαίρι του 2017 συμμετείχαν πέντε (5) εκπαιδευόμενοι, τον Χειμώνα του 2017 δεκαπέντε (15), την Άνοιξη του 2017 είκοσι επτά (27), το Φθινόπωρο του 2017 έντεκα (11). Τον Χειμώνα του 2018 τρεις (3), την Άνοιξη του 2018 έντεκα (11) και το Φθινόπωρο του 2018 δέκα (10). Τον Χειμώνα του 2019 δεκαπέντε (15), την Άνοιξη του 2019 τριάντα εννιά (39), το Καλοκαίρι του 2019 δώδεκα (12) και το Φθινόπωρο του 2019 είκοσι τρεις (23). Τον Χειμώνα του 2020 σαράντα επτά (47), το Καλοκαίρι του 2020 οκτώ (8) και το Φθινόπωρο του 2020 μηδέν (0).

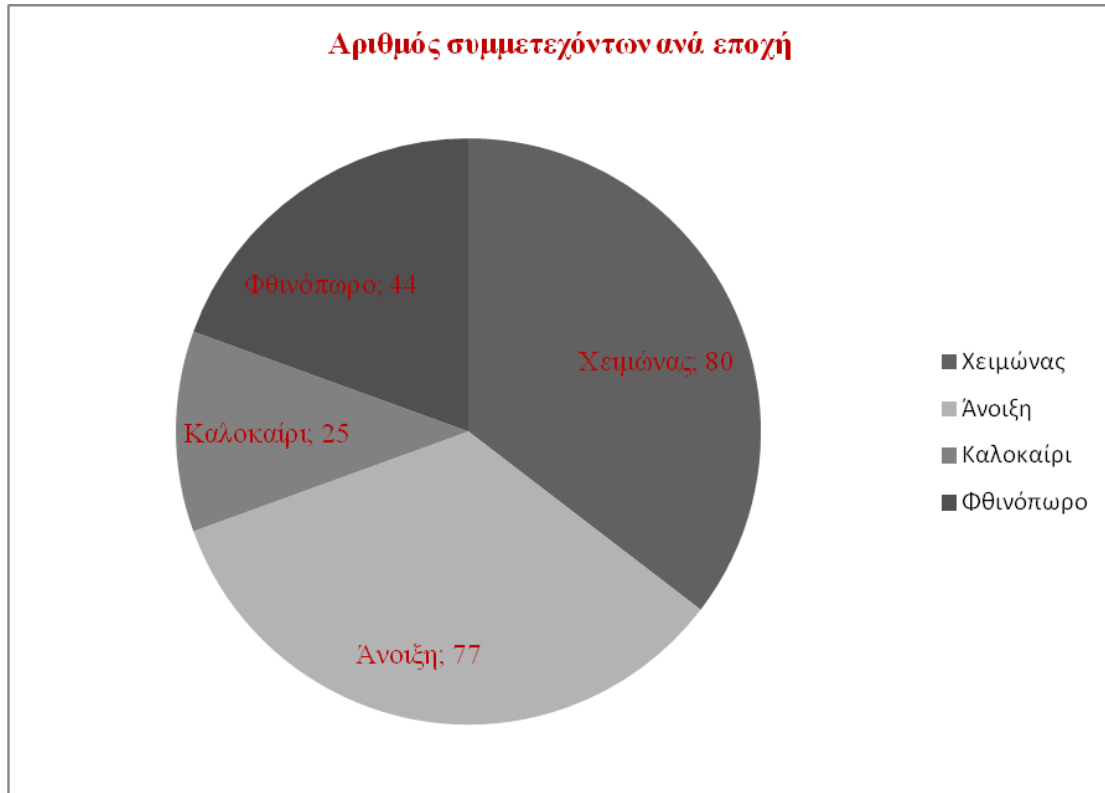
Συνολικός αριθμός εργαστηρίων ανά εποχή

Γράφημα 3: Συνολικός αριθμός εργαστηρίων ανά εποχή.

Στο τρίτο γράφημα απεικονίζεται ο συνολικός αριθμός εργαστηρίων ανά εποχή. Το Φθινόπωρο δηλαδή, διοργανώθηκαν οκτώ (8) Β.Ε.Δ.ΓΡ., τον Χειμώνα επτά (7), την Άνοιξη οκτώ (8) και το Καλοκαίρι τέσσερα (4).

Αριθμός συμμετεχόντων ανά εποχή

Γράφημα 4: Αριθμός συμμετεχόντων ανά εποχή

Στο τέταρτο γράφημα αναλύεται ο αριθμός συμμετεχόντων ανά εποχή. Το Φθινόπωρο συμμετείχαν σαράντα τέσσερα (44) άτομα, τον Χειμώνα, ογδόντα (80), την Άνοιξη εβδομήντα εφτα (77) και το Καλοκαίρι είκοσι πέντε (24).

Μέσος όρος συμμετεχόντων ανά εποχή

Γράφημα 5: Μέσος όρος συμμετεχόντων ανά εποχή

Στο πέμπτο γράφημα, όπως προκύπτει από συνάρτηση των προηγούμενων άλλων δύο γραφημάτων, παρατηρείται ο μέσος όρος συμμετεχόντων ανά εποχή. Έτσι, στα επτά (7) εργαστήρια που έγιναν τον Χειμώνα ο μέσος όρος συμμετεχόντων ήταν έντεκα (11) εκπαιδευόμενοι. Στα οκτώ (8) εργαστήρια που έγιναν την Άνοιξη ο μέσος όρος συμμετεχόντων ήταν δέκα (10) εκπαιδευόμενοι. Στα τέσσερα (4) εργαστήρια που έγιναν το Καλοκαίρι ο μέσος όρος συμμετεχόντων ήταν έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στα οκτώ (8) εργαστήρια που έγιναν το Φθινόπωρο ο μέσος όρος συμμετεχόντων ήταν έξι (6) εκπαιδευόμενοι.

Συμμετοχές ανά εργαστήριο, έτος και εποχή

Γράφημα 6: Συμμετοχές ανά εργαστήριο, έτος και εποχή

Στο έκτο γράφημα παρουσιάζονται αναλυτικά οι συμμετοχές των είκοσι εφτά εργαστηρίων ανά έτος και εποχή. Το Καλοκαίρι του 2017 συμμετείχαν πέντε (5) άτομα, τον Χειμώνα του 2017 έντεκα (11), την Άνοιξη του 2017 δεκατρία (13), την Άνοιξη του 2017 δέκα (10), την Άνοιξη του 2017 τέσσερα (4), το Φθινόπωρο του 2017 πέντε (5), το Φθινόπωρο του 2017 έξι (6), τον Χειμώνα του 2017 τέσσερα (4), τον Χειμώνα του 2018 τρία (3), την Άνοιξη του 2018 έντεκα (11), την Άνοιξη του 2018 μηδέν (0) το Φθινόπωρο του 2018 έξι (6), το Φθινόπωρο του 2018 τέσσερα (4), τον Χειμώνα του 2019 δέκα (10), τον Χειμώνα 2019 (5), την Άνοιξη του 2019 οκτώ (8), την Άνοιξη του 2019 είκοσι τέσσερα (24), την Άνοιξη του 2019 εφτά (7), το Καλοκαίρι του 2019 έξι (6), το Καλοκαίρι του 2019 έξι (6), το Φθινόπωρο του 2019 μηδέν (0), το Φθινόπωρο του 2019 δεκαέξι (16), το Φθινόπωρο του 2019 εφτά (7), τον Χειμώνα του 2020 εννιά (9), τον Χειμώνα του 2020 τριάντα οκτώ (38), το Καλοκαίρι του 2020 οκτώ (8) και το Φθινόπωρο του 2020 μηδέν (0).

Τόποι και αριθμοί Εργαστηρίων

Γράφημα 7: Τόποι και αριθμοί Εργαστηρίων

Στο έβδομο γράφημα παρουσιάζονται οι τόποι που διοργανώθηκαν τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. και ο αριθμός τους. Αναλυτικότερα, στην Κοζάνη διοργανώθηκαν δύο (2) εργαστήρια, στον Κρόκο Κοζάνης ένα (1), στην Πάτρα δεκαοκτώ (18), στο Ρίο δύο (2), στη Φλώρινα (2) και στην Πλατφόρμα του Zoom δύο (2).

Τόποι και αριθμός συμμετεχόντων

Γράφημα 8: Τόποι και αριθμός συμμετεχόντων

Στο όγδοο γράφημα παρουσιάζονται οι τόποι που διοργανώθηκαν τα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ. και ο αριθμός συμμετεχόντων. Έτσι, στην Κοζάνη συμμετείχαν δεκατέσσερις (14) εκπαιδευόμενοι, στον Κρόκο Κοζάνης τριάντα οκτώ (38), στην Πάτρα εκατόν είκοσι (120), στο Ρίο (6), στη Φλώρινα (40) και στην Πλατφόρμα του Zoom οκτώ (8).

Χώροι και αριθμός εργαστηρίων

Γράφημα 9: Χώροι και αριθμός εργαστηρίων

Στο ένατο γράφημα απεικονίζονται οι έντεκα (11) χώροι που πραγματοποιήθηκαν τα είκοσι επτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. και ο αριθμός των εργαστηρίων. Σε Art-Café πραγματοποιήθηκε ένα (1) εργαστήριο, στην πλατφόρμα του Zoom δύο (2), σε Βρεφονηπιακό Σταθμό-Νηπιαγωγείο ένα (1), σε Θέατρο τρία (3), σε Καλλιτεχνικό Εργαστήρι Ελεύθερων Σπουδών δώδεκα (12), σε Κέντρο Ψυχολογικής Στήριξης και Οικογενειακής Ψυχοθεραπείας ένα (1), σε Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση 1, στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας δύο (2), στο Πάρκο ένα (1), σε Φροντιστήριο Μέσης Εκπαίδευσης ένα (1) και σε Χώρο διεξαγωγής εκδηλώσεων (2).

Χώροι και αριθμός συμμετεχόντων

Γράφημα 10: Χώροι και αριθμός συμμετεχόντων

Στο δέκατο γράφημα δίνεται ο αριθμός συμμετεχόντων ανά χώρο. Στο Art-Café προσήλθαν έντεκα (11) εκπαιδευόμενοι, στην πλατφόρμα του Zoom οκτώ (8), στον Βρεφονηπιακό Σταθμό-Νηπιαγωγείο τριάντα οκτώ (38), στο Θέατρο είκοσι επτά (27), στο Καλλιτεχνικό Εργαστήριο Ελεύθερο Σπουδών εβδομήντα ένα (71), στο Κέντρο Ψυχολογικής Στήριξης πέντε (5), στη μη Κερδοσκοπική Οργάνωση πέντε (5), στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας σαράντα (40), στο Πάρκο έξι (6), στο Φροντιστήριο Μέσης Εκπαίδευσης εννιά (9) και στον χώρο διεξαγωγής εκδηλώσεων έξι (6).

Ημέρες και συνολικός αριθμός εργαστηρίων

Γράφημα 11: Ημέρες και συνολικός αριθμός εργαστηρίων

Στο ενδέκατο γράφημα καταγράφονται οι ημέρες και ο συνολικός αριθμός εργαστηρίων. Την Κυριακή διοργανώθηκε ένα (1) εργαστήριο, το Σάββατο διοργανώθηκαν δεκαεφτά (17), την Παρασκευή δύο (2), την Πέμπτη (2), την Τετάρτη τρία (3) και τη Δευτέρα δύο (2).

Ημέρες και συνολικός αριθμός συμμετεχόντων

Γράφημα 12: Ημέρες και συνολικός αριθμός συμμετεχόντων

Στο δωδέκατο γράφημα παρουσιάζονται οι ημέρες και ο συνολικός αριθμός συμμετεχόντων. Ειδικότερα, τη Δευτέρα προσήλθαν έξι (6) εκπαιδευόμενοι, την Τετάρτη σαράντα επτά (47), την Πέμπτη δέκα (10), την Παρασκευή είκοσι ένας, το Σάββατο εκατόν τριάντα εννιά (139) και την Κυριακή τρεις (3).

Μέρες, ώρες και αριθμός εργαστηρίων

Γράφημα 13: Μέρες, ώρες και αριθμός εργαστηρίων

Στο δέκατο τρίτο γράφημα παρουσιάζονται οι μέρες, οι ώρες και ο αριθμός των Β.Ε.Δ.ΓΡ. που πραγματοποιήθηκαν. Την Παρασκευή 16:00-17:30 πραγματοποιήθηκε ένα (1) εργαστήριο, την Παρασκευή 16:00-19:00 ένα (1), την Πέμπτη 20:00-23:00 ένα (1), την Πέμπτη 17:00-20:00 ένα (1), την Τετάρτη 17:00-20:00 πραγματοποιήθηκαν δύο (2), τη Δευτέρα 19:30-22:30 ένα (1), τη Δευτέρα 19:00-22:00 ένα (1), το Σάββατο 11:00-14:00 τρία (3), το Σάββατο 18:00-20:00 ένα (1), το Σάββατο 17:30-22:30 έντεκα (11) και το Σάββατο 17:00-20:00 δύο (2).

Μέρες, ώρες και αριθμός συμμετεχόντων

Γράφημα 14: Μέρες, ώρες και αριθμός συμμετεχόντων

Στο δέκατο τέταρτο γράφημα καταγράφονται οι μέρες, οι ώρες και ο αριθμός συμμετεχόντων ανά εργαστήριο. Την Παρασκευή 16:00-17:00 προσήλθαν δεκαέξι (16) εκπαιδευόμενοι, την Παρασκευή 16:00-19:00 πέντε (5), την Πέμπτη 20:00-23:00 έξι (6), την Πέμπτη 17:00-20:00 τέσσερις (4), την Τετάρτη 17:00-20:00 είκοσι τρεις (23), τη Δευτέρα 19:30-22:30 έξι (6), τη Δευτέρα 19:00-22:00 μηδέν (0), την Κυριακή 17:30-20:30 τρεις (3), το Σάββατο 11:00-14:00 δεκαπέντε (15), το Σάββατο 18:00-20:00 τριάντα οκτώ (38), το Σάββατο 17:30-20:30 εβδομήντα τρεις (73) και το Σάββατο 17:00-20:00.

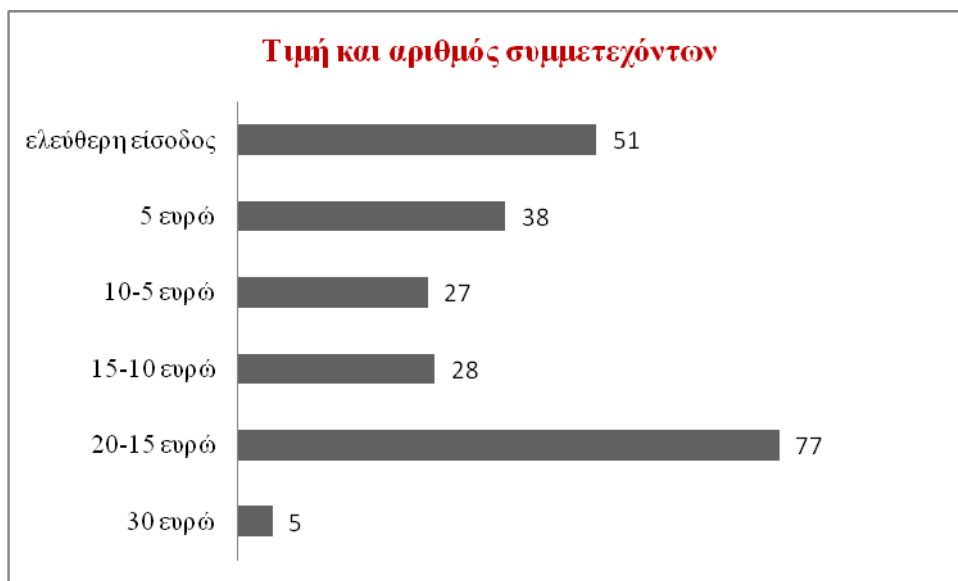
Τιμή και αριθμός εργαστηρίων

Γράφημα 15: Τιμή και αριθμός εργαστηρίων

Στο δέκατο πέμπτο γράφημα αναλύεται η τιμή και ο αριθμός Β.Ε.Δ.ΓΡ. Με ελεύθερη είσοδο πραγματοποιήθηκαν τέσσερα (4) εργαστήρια, με πέντε (5) € ένα (1), με δέκα και πέντε (10-5) € ειδική τιμή για φοιτητές και ανέργους επίσης ένα (1), με δεκαπέντε και δέκα (15-10) € ειδική τιμή για φοιτητές και ανέργους τέσσερα (4), με είκοσι και δεκαπέντε (20-15) € ειδική τιμή για φοιτητές και ανέργους δεκατέσσερα (14) και με τριάντα (30) € ένα (1).

Τιμή και αριθμός συμμετεχόντων

Γράφημα 16: Τιμή και αριθμός συμμετεχόντων

Στο δέκατο έκτο γράφημα δίνεται η τιμή και ο συνολικός αριθμός συμμετεχόντων. Με ελεύθερη είσοδο συμμετείχαν πενήντα ένας (51) εκπαιδευόμενοι, με γενική τιμή πέντε (5) € τριάντα οκτώ (38) εκπαιδευόμενοι, με δέκα και πέντε (10-5) € ειδική τιμή για φοιτητές και ανέργους είκοσι επτά (27) εκπαιδευόμενοι, με δεκαπέντε και δέκα (15-10) € ειδική τιμή για φοιτητές και ανέργους είκοσι οκτώ (28) εκπαιδευόμενοι, με είκοσι και δεκαπέντε (20-15) € ειδική τιμή για φοιτητές και ανέργους εβδομήντα επτά (77) εκπαιδευόμενοι και με τριάντα (30) € πέντε εκπαιδευόμενοι.

Γενική θεματολογία και αριθμός εργαστηρίων

Γράφημα 17: Γενική θεματολογία και αριθμός εργαστηρίων

Στο δέκατο έβδομο γράφημα παρουσιάζονται τα πέντε (5) γενικά θέματα που διδάχθηκαν στα είκοσι επτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. Πιο συγκεκριμένα, έντεκα (11) εργαστήρια είχαν ως θέμα τον πεζό λόγο, επτά (7) εργαστήρια διαπραγματευόντουσαν κάποιο θέμα εκπαιδευτικού χαρακτήρα, έξι (6) εργαστήρια αφορούσαν συμβουλές γραφής, δύο (2) εργαστήρια αναφερόντουσαν στη θεατρική γραφή και ένα (1) μόνο εργαστήριο είχε ως θέμα του την ποίηση.

Γενική θεματολογία και αριθμός συμμετεχόντων

Γράφημα 18: Γενική θεματολογία και αριθμός συμμετεχόντων

Στο δέκατο όγδοο γράφημα παρουσιάζεται ο αριθμός συμμετεχόντων ανά γενικό θέμα που διδάχθηκε στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. Έτσι, στα είκοσι (27) εργαστήρια εξήντα τρεις (63) εκπαιδευόμενοι παρακολούθησαν τα εργαστήρια που είχαν ως θέμα τον πεζό λόγο. Ενενήντα οκτώ (98) εκπαιδευόμενοι παρακολούθησαν τα εργαστήρια που αφορούσαν κάποιο θέμα εκπαιδευτικού χαρακτήρα σε σχέση με τη Δημιουργική Γραφή. Πενήντα εννιά (59) εκπαιδευόμενοι παρακολούθησαν τα εργαστήρια που περιείχαν συμβουλές γραφής, έξι (6) εκπαιδευόμενοι συμμετείχαν στα εργαστήρια που το θέμα τους ήταν η θεατρική γραφή, ενώ στο εργαστήριο που αφορούσε την ποίηση δεν υπήρξε κανένας συμμετέχοντας.

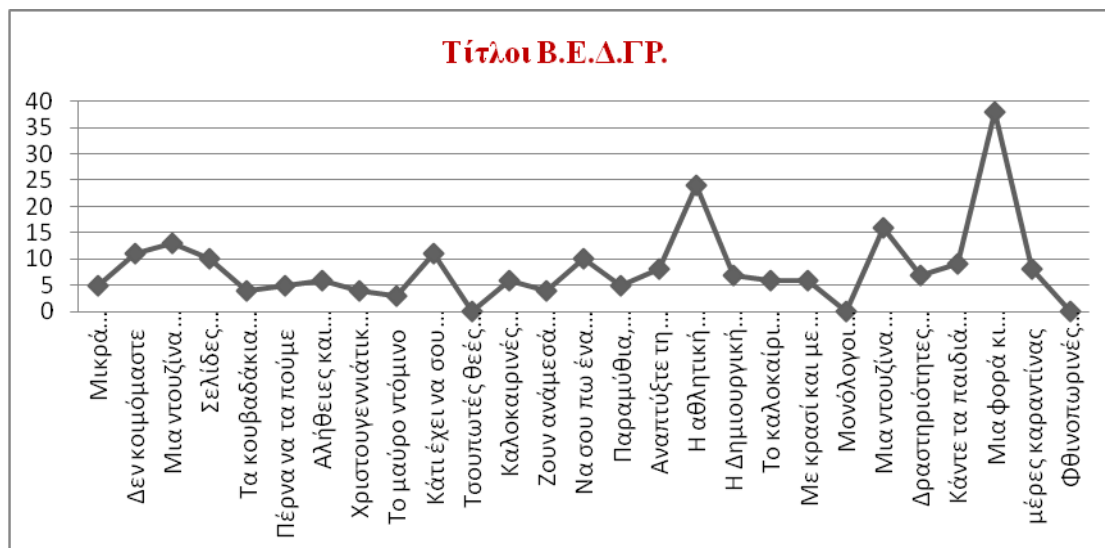
Μέσος όρος συμμετεχόντων ανά γενική θεματολογία

Γράφημα 19: Μέσος όρος συμμετεχόντων ανά γενική θεματολογία

Στο δέκατο ένατο γράφημα βάση των προηγούμενων δύο γραφημάτων εντοπίζεται ο μέσος όρος συμμετεχόντων ανά γενική θεματολογία. Ειδικότερα, στα έντεκα (11) εργαστήρια που είχαν ως θέμα τον πεζό λόγο ο μέσος όρος συμμετεχόντων ήταν έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στα επτά (7) εργαστήρια που είχαν ως θέμα την εκπαίδευση σε δραστηριότητες και ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής ο μέσος όρος συμμετεχόντων ήταν δεκατέσσερις (14) εκπαιδευόμενοι. Στα έξι (6) εργαστήρια που είχαν ως θέμα τις συμβουλές γραφής ο μέσος όρος συμμετεχόντων ήταν δέκα (10) εκπαιδευόμενοι. Στο (1) εργαστήριο που είχε ως θέμα τη θεατρική γραφή ο μέσος όρος συμμετεχόντων ήταν μηδέν (0) εκπαιδευόμενοι. Στο (1) εργαστήριο που είχε ως θέμα την ποίηση ο μέσος όρος συμμετεχόντων ήταν μηδέν (0) εκπαιδευόμενοι.

Τίτλοι Βιωματικών Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής και συμμετοχές

Γράφημα 20: Τίτλοι Β.Ε.Δ.ΓΡ. και συμμετοχές

Στο εικοστό γράφημα παριστάνονται οι τίτλοι των Β.Ε.Δ.ΓΡ. και οι συμμετοχές ανά εργαστήριο. Τα εργαστήρια με τη μεγαλύτερη απήχηση ανάλογα με τον τίτλο τους ήταν το «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη», το «Η αθλητική δημοσιογραφία στην εκπαίδευση» και το «Μια ντουζίνα γκαντεμιές». Τα εργαστήρια με τη μικρότερη απήχηση ήταν το «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία», το «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι» και «Το μαύρο ντόμινο». Τα εργαστήρια με μηδενική απήχηση ήταν το «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές», το «Μονόλογοι γυναικών» και το «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες».

Τίτλοι εργαστηρίων και συνολικός αριθμός συμμετεχόντων

Γράφημα 21: Τίτλοι εργαστηρίων και συνολικός αριθμός συμμετεχόντων

Στο εικοστό πρώτο γράφημα παρουσιάζονται οι τίτλοι των είκοσι επτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. και ο συνολικός αριθμός συμμετεχόντων ανά εργαστήριο. Ειδικότερα, το Β.Ε.ΔΓ με τίτλο «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο» συγκέντρωσε πέντε (5) συμμετέχοντες, το «Δεν κοιμόμαστε» έντεκα (11) συμμετέχοντες, το «Μια ντουζίνα γκαντεμιές» δεκατρείς (13) συμμετέχοντες, το «Σελίδες ημερολογίου» δέκα (10) συμμετέχοντες, «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία» τέσσερις (4) συμμετέχοντες, το «Πέρα να τα πούμε» πέντε (5) συμμετέχοντες, το «Αλήθειες και ψέματα» έξι (6) συμμετέχοντες, το «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι» τέσσερις (4) συμμετέχοντες, «Το μαύρο ντόμινο» τρεις (3) συμμετέχοντες, το «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής» έντεκα (11) συμμετέχοντες, το «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές» μηδέν (0) συμμετέχοντες, το «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα» έξι (6) συμμετέχοντες, το «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων» τέσσερις (4) συμμετέχοντες, το «Να σου πω ένα παραμύθι» δέκα (10) συμμετέχοντες, το «Παραμύθια, βότανα και ξόρκια» πέντε (5)

συμμετέχοντες, το «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των παιδιών σας» οκτώ (8) συμμετέχοντες, «Η αθλητική δημοσιογραφία στην εκπαίδευση» είκοσι τέσσερις 24 συμμετέχοντες, «Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση» επτά (7) συμμετέχοντες, «Το καλοκαίρι είναι εδώ», έξι (6) συμμετέχοντες, το «Με κρασί και με τζιτζίκι» έξι (6) συμμετέχοντες, το «Μονόλογοι γυναικών» 0 συμμετέχοντες, το «Μια ντουζίνα γκαντεμιές» 16 (δεκαέξι) συμμετέχοντες, το «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη» επτά (7) συμμετέχοντες, το «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή» 9 συμμετέχοντες, το «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη» τριάντα οκτώ (38) συμμετέχοντες, το «μέρες καραντίνας» οκτώ (8) συμμετέχοντες και το «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες» μηδέν (0) συμμετέχοντες.

Θεματολογία Βιωματικών Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής και συμμετέχοντες

Γράφημα 22: Θεματολογία Β.Ε.Δ.ΓΡ. και συμμετέχοντες

Στο εικοστό δεύτερο γράφημα παριστάνεται αναλυτικά η θεματολογία των είκοσι εφτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. και οι συμμετοχές ανά εργαστήριο. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα το αστυνομικό μυθιστόρημα συμμετείχαν πέντε (5) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τη βελτίωση του στυλ γραφής συμμετείχαν έντεκα (11) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα πώς μπορεί να αφηγηθεί κανείς μία καλή ιστορία συμμετείχαν δεκατρείς (13) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα την ημερολογιακή γραφή συμμετείχαν δέκα (10) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τη δημιουργία αποτελεσματικού τίτλου συμμετείχαν τέσσερις (4) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τη δημιουργία ενός καλλιτεχνικού βιογραφικού συμμετείχαν πέντε (5) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τον αυτοβιογραφικό λόγο συμμετείχαν έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τη γαστρονομική λογοτεχνία συμμετείχαν τέσσερις (4) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τις διαφορές μεταξύ λογοτεχνίας και παραλογοτεχνίας συμμετείχαν τρεις (3) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τη δημιουργία ενός λογοτεχνικού χαρακτήρα συμμετείχαν έντεκα (11) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τη σάτιρα συμμετείχαν μηδέν (0) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα την ταξιδιωτική λογοτεχνία συμμετείχαν έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα την πλοκή συμμετείχαν τέσσερις (4) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ.

με θέμα τα τυπικά στοιχεία ενός παραμυθιού συμμετείχαν δέκα (10) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τη συγγραφή ενός παραμυθιού συμμετείχαν πέντε (5) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τους τρόπους ανάπτυξης της δημιουργικότητας συμμετείχαν οκτώ (8) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τη δημοσιογραφική συνέντευξη συμμετείχαν είκοσι τέσσερις (24) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τις προτάσεις διδασκαλίας της Δημιουργικής Γραφής συμμετείχαν επτά (7) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα την αυτόματη γραφή συμμετείχαν έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τον θεατρικό διάλογο συμμετείχαν έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τον θεατρικό μονόλογο συμμετείχαν μηδέν (0) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τη μετατροπή μίας αρνητικής εμπειρίας σε ένα απολαυστικό παραγόμενο κείμενο συμμετείχαν δεκαέξι (16) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα τον σχεδιασμό βιωματικών ασκήσεων συμμετείχαν επτά (7) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.Γ. με θέμα το πώς μπορούν οι γονείς, οι κηδεμόνες, οι εκπαιδευτικοί και τα παιδιά να συνεργαστούν σε ομάδες και να γράψουν ένα παραμύθι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα την ημερολογιακή και θεραπευτική γραφή συμμετείχαν οκτώ εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα την ποίηση σε ελεύθερο στίχο συμμετείχαν μηδέν (0) εκπαιδευόμενοι.

Συμμετοχές γυναικών και ανδρών ανά εργαστήριο

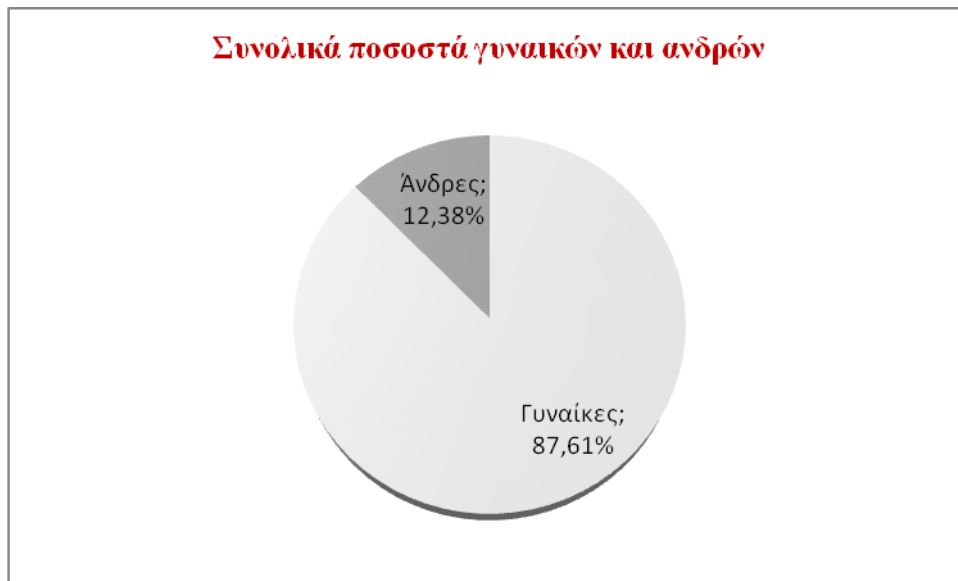

Γράφημα 23: Συμμετοχές γυναικών και ανδρών ανά εργαστήριο

Στο εικοστό τρίτο γράφημα διαχωρίζεται ο συνολικός αριθμός συμμετεχόντων σε γυναίκες και άνδρες ανά εργαστήριο. Στο Β.Ε.Δ.Γ.Ρ. «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο» συμμετείχαν πέντε (5) γυναίκες και μηδέν (0) άνδρες, στο «Δεν κοιμόμαστε» έντεκα (11) γυναίκες και μηδέν (0) άνδρες. Στο «Μια ντουζίνα γκαντεμιές» έντεκα (11) γυναίκες και δύο (2) άντρες. Στο «Σελίδες ημερολογίου» οκτώ (8) γυναίκες και δύο άντρες (2). Στο «Κουβαδάκια και σ' άλλη παραλία» τρεις (3) γυναίκες και ένας (1) άντρας. Στο «Πέρα να τα πούμε» τέσσερις (4) γυναίκες και ένας (1) άντρας. Στο «Αλήθειες και ψέματα μόνο» έξι (6) γυναίκες και μηδέν (0) άντρες. Στο «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι» τέσσερις (4) γυναίκες και μηδέν (0) άντρες. Στο «Μαύρο ντόμινο» δύο (2) γυναίκες και ένας (1) άντρας. Στο «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής» έντεκα (11) γυναίκες και μηδέν (0) άντρες. Στο «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές» μηδέν (0) γυναίκες και μηδέν (0) άντρες. Στο «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα» τέσσερις (4) γυναίκες και δύο (2) άντρες. Στο «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων» τρεις (3) γυναίκες και ένας (1) άντρας. Στο «Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι» δέκα (10) γυναίκες και μηδέν (0) άντρες. Στο «Παραμύθια, βότανα

και ξόρκια» τέσσερις (4) γυναίκες και ένας (1) άντρας. Στο «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας» επτά γυναίκες (7) και ένας (1) άντρας. Στο «Η αθλητική δημοσιογραφία στην εκπαίδευση» επτά γυναίκες (7) και τέσσερις (4) άντρες. Στο «Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση» πέντε (5) γυναίκες και δύο (2) άντρες. Στο «Καλοκαίρι είναι εδώ» πέντε (5) γυναίκες και ένας (1) άντρας. Στο «Με κρασί και τζιτζίκι» έξι (6) γυναίκες και μηδέν (0) άντρες. Στο «Μονόλογοι γυναικών» μηδέν (0) γυναίκες και μηδέν (0) άντρες. Στο «Μια ντουζίνα γκαντεμιές» δεκατέσσερις (14) γυναίκες και δύο (2) άντρες. Στο «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη» έξι (6) γυναίκες και ένας (1) άντρας. Στο «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή» εννιά (9) γυναίκες και μηδέν (0) άντρες. Στο «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη» τριάντα δύο (32) γυναίκες και έξι (6) άντρες. Στο «μέρες καραντίνας» οκτώ (8) γυναίκες και μηδέν (0) άντρες. Στο «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες» μηδέν γυναίκες (0) και μηδέν (0) άντρες.

Συνολικά ποσοστά γυναικών και ανδρών

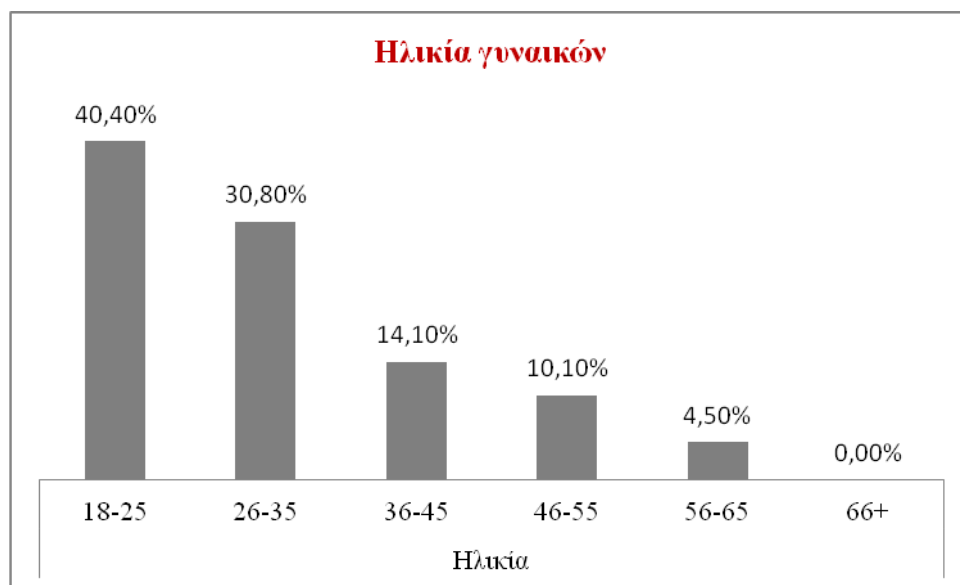
Γράφημα 24: Συνολικά ποσοστά γυναικών και ανδρών

Στο εικοστό τέταρτο γράφημα παρουσιάζεται το συνολικό ποσοστό γυναικών και ανδρών. Τα είκοσι επτά (27) αυτά Β.Ε.Δ.ΓΡ συγκέντρωσαν διακόσιους είκοσι έξι (226) εκπαιδευόμενους. Από τους διακόσιους είκοσι έξι (226) εκπαιδευόμενους οι εκατόν ενενήντα οκτώ (198), δηλαδή το 87,61%, ήταν γυναίκες και οι είκοσι οκτώ (28) δηλαδή το 12,38% ήταν άντρες.

3.2.2. Τα αποτελέσματα γυναικών και ανδρών από τις Φόρμες Συμμετοχής

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που αντλήθηκαν από τις Φόρμες Συμμετοχής (βλ. Παράρτημα) προέκυψαν τα ακόλουθα δεδομένα.

Ηλικία γυναικών

Γράφημα 25: Ηλικία γυναικών

Στο εικοστό πέμπτο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γυναικών στην πρώτη ερώτηση που αφορούσε την ηλικία. Το 40,4% δήλωσε 18-25 ετών, το 30,8% 26-35 ετών, το 14,10% 36-45 ετών, το 10,10% 46-55 ετών και το 4,5% 56-65 ετών.

Μορφωτικό επίπεδο γυναικών

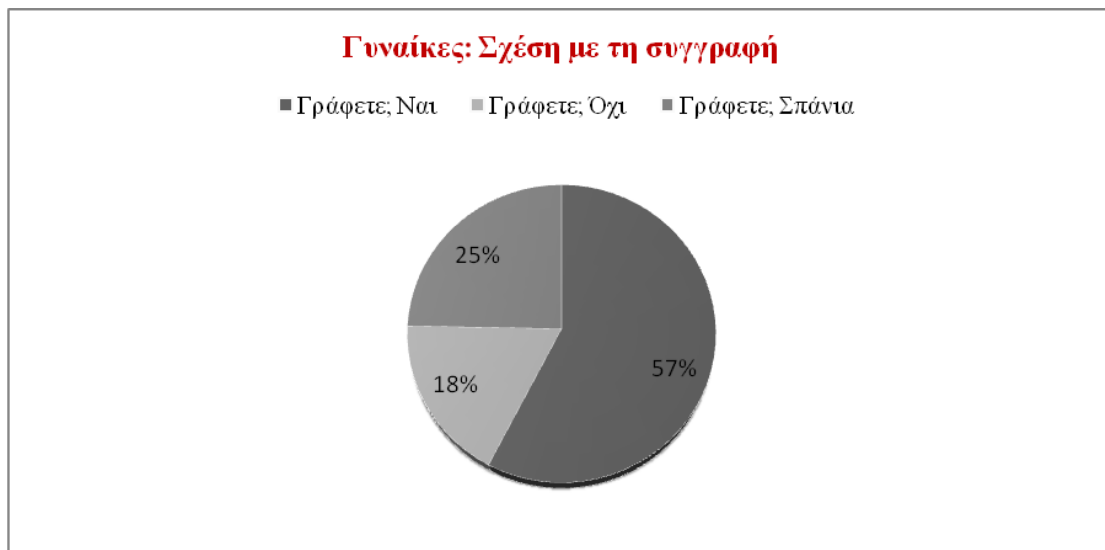

Γράφημα 26: Μορφωτικό επίπεδο γυναικών

Στο εικοστό έκτο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γυναικών στη δεύτερη ερώτηση που αφορούσε το μορφωτικό επίπεδο. Το 8,6% των γυναικών δήλωσε ότι έχει τελειώσει τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 30,3% % ότι βρίσκεται σε προπτυχιακό επίπεδο, το 36,40% έχει αποφοιτήσει από κάποιο ΑΕΙ-ΤΕΙ, το 14,10 % ότι κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα, το 1,5% διδακτορικό και το 9,10% δήλωσε την επιλογή «άλλο».

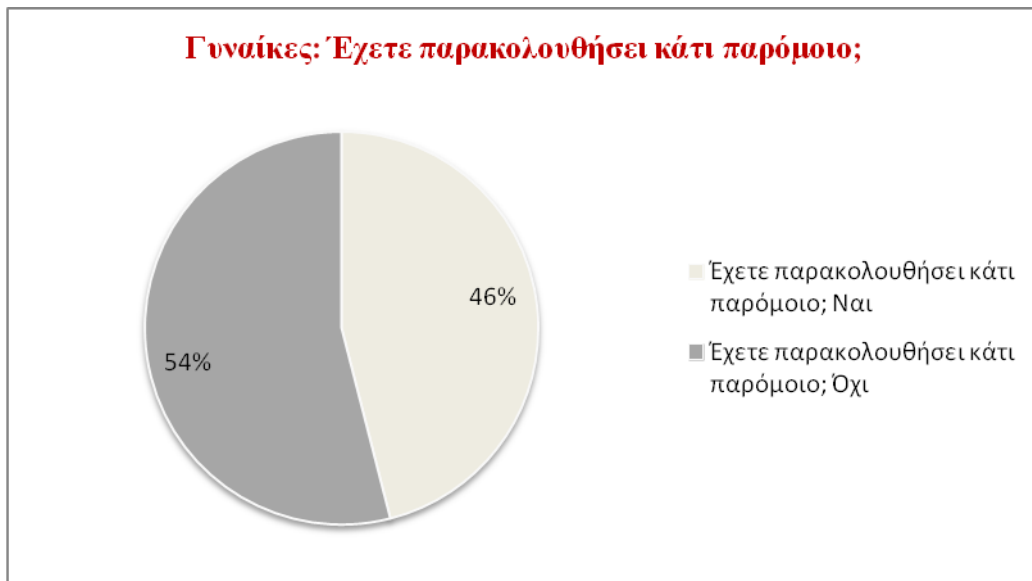
Γυναίκες: Σχέση με τη συγγραφή

Γράφημα 27: Γυναίκες: Σχέση με τη συγγραφή

Στο εικοστό έβδομο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γυναικών στην τρίτη ερώτηση που αφορούσε τη σχέση τους με τη συγγραφή. Το 57% των γυναικών απάντησε «Ναι», το 18% «Όχι» και το 25% «Σπάνια».

Γυναίκες: Έχετε παρακολουθήσει κάτι παρόμοιο;

Γράφημα 28: Γυναίκες: Έχετε παρακολουθήσει κάτι παρόμοιο;

Στο εικοστό όγδοο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γυναικών στην τέταρτη ερώτηση «Έχετε παρακολουθήσει ξανά κάποιο εργαστήριο Δ.ΓΡ.»». Το 54% των γυναικών απάντησε «Ναι» και το 45% «Όχι».

Γυναίκες: Μέσα ενημέρωσης

Γράφημα 29: Γυναίκες: Μέσα ενημέρωσης

Στο εικοστό ένατο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γυναικών στην πέμπτη ερώτηση «Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο Δ.ΓΡ.». Το 60% των γυναικών απάντησε από το Facebook, το 7% από τις ενημερωτικές σελίδες, το 4% από τη σελίδα elenigkora.gr, το 15,7% mouth to mouth και το 13,6% δήλωσε την επιλογή «Άλλο».

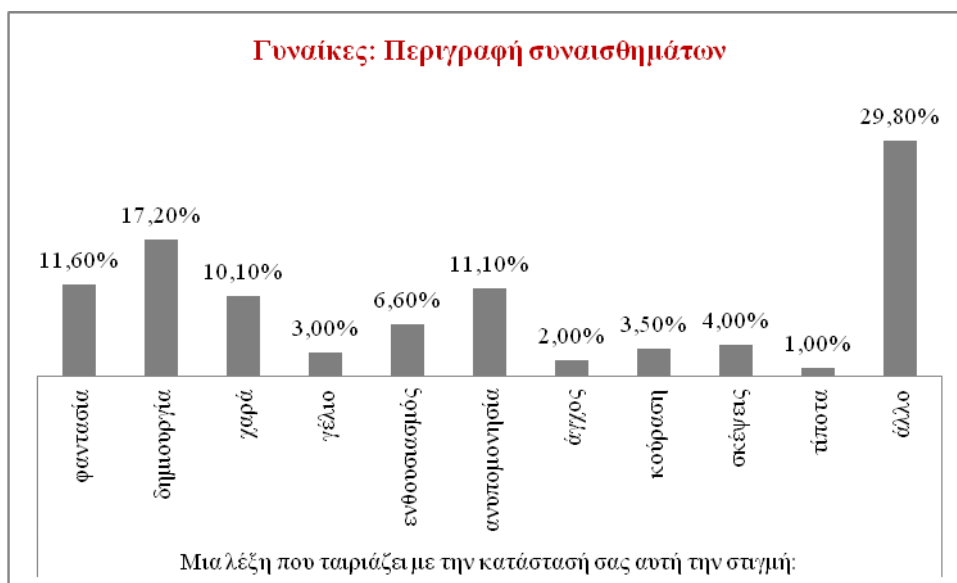
Γυναίκες: Προσδοκίες από το εργαστήριο

Γράφημα 30: Γυναίκες: Προσδοκίες από το εργαστήριο

Στο τριακοστό γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γυναικών στην έκτη ερώτηση «Τι περιμένετε από το εργαστήριο ΔΓ;». Το 21,7% των γυναικών απάντησε ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, το 24,200% για ψυχαγωγικούς λόγους, το 37,4% για εκπαιδευτικούς σκοπούς, το 4% για ανάγνωση και κριτική κειμένων, το 8,10 δεν είχε κάποια συγκεκριμένη προσδοκία και το 4,50% για άλλους λόγους.

Γυναίκες: Περιγραφή συναισθημάτων

Γράφημα 31: Γυναίκες: Περιγραφή συναισθημάτων

Στο τριακοστό πρώτο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γυναικών στην έβδομη ερώτηση «Ποια λέξη σε εκφράζει αυτήν τη στιγμή». Το 11,6% των γυναικών απάντησε με φαντασία, το 17,20% δημιουργία, το 10,10% χαρά, το 3% γέλιο, το 6,6% ενθουσιασμός, το 11,1% ανυπομονησία, το 2% άγχος, το 3,5% κούραση, το 4% σκέψεις, το 1% τίποτα και το 29,8% άλλο.

Ηλικία ανδρών

Γράφημα 32: Ηλικία ανδρών

Στο τριακοστό δεύτερο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ανδρών στην πρώτη ερώτηση για την ηλικία. Το 39,3% δήλωσε 18-25 ετών, το 14,3% 26-35 ετών, το 28,6% 36-45 ετών το 0% 46-55 ετών, το 10,7% 56-65 ετών και το 7,10% 66+ ετών.

Μορφωτικό επίπεδο ανδρών

Γράφημα 33: Μορφωτικό επίπεδο ανδρών

Στο τριακοστό τρίτο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ανδρών στη δεύτερη ερώτηση για το μορφωτικό επίπεδο. Το 14% δήλωσε ότι έχει τελειώσει τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 25% ότι βρίσκεται σε προπτυχιακό επίπεδο, το 21% ότι έχει αποφοιτήσει από κάποιο ΑΕΙ, το 25% ότι κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα, το 0% δεν κατέχει Διδακτορικό δίπλωμα και το 14% δήλωσε την επιλογή «άλλο».

Άνδρες: Σχέση με τη συγγραφή

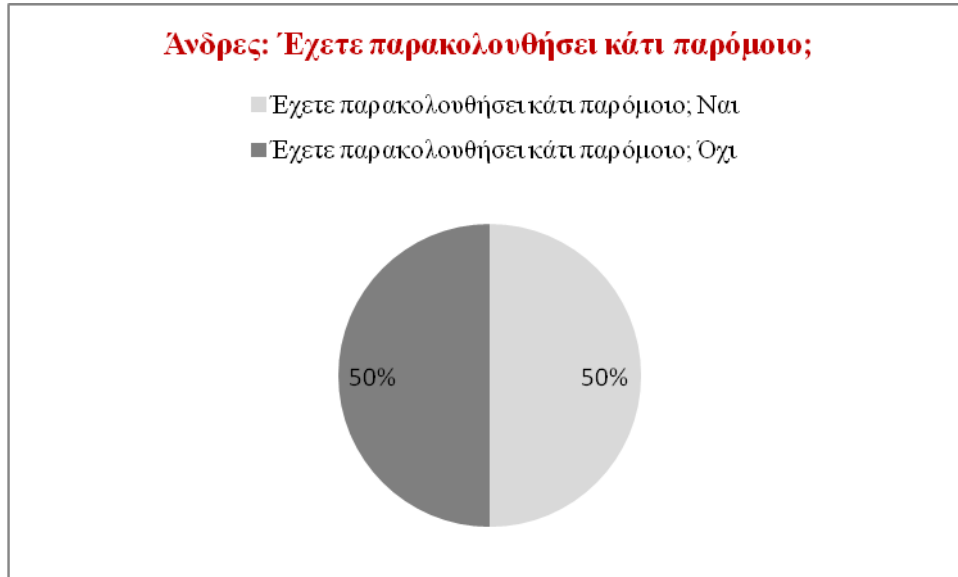

Γράφημα 34: Άνδρες: Σχέση με τη συγγραφή

Στο τριακοστό τέταρτο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ανδρών στην τρίτη ερώτηση «Γράφετε;». Το 47% απάντησε «Ναι», το 21% απάντησε «Όχι» και το 32% απάντησε «Σπάνια».

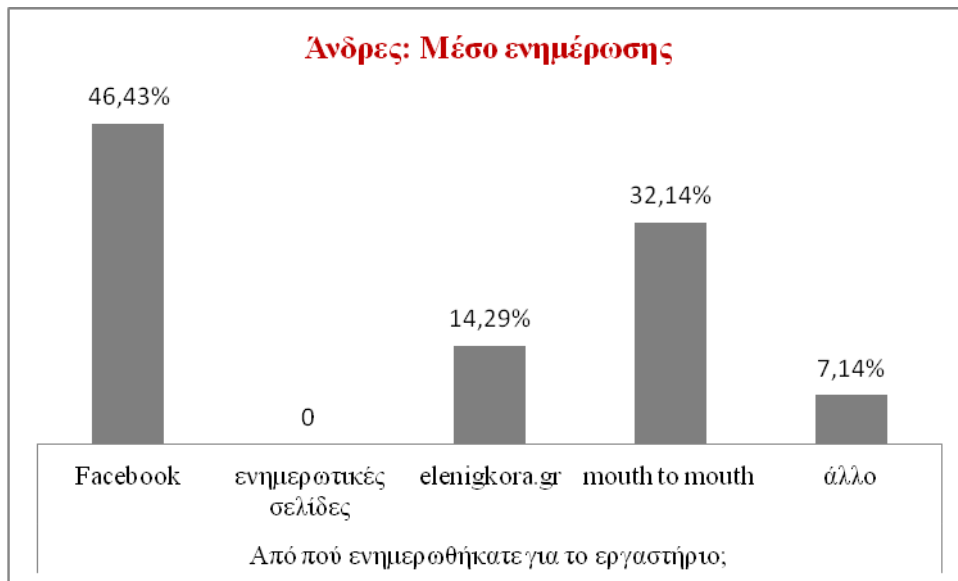
Άνδρες: Έχετε παρακολουθήσει κάτι παρόμοιο;

Γράφημα 35: Άνδρες: Έχετε παρακολουθήσει κάτι παρόμοιο;

Στο τριακοστό πέμπτο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ανδρών στην τέταρτη ερώτηση «Έχετε παρακολουθήσει κάποιο Β.Ε.ΔΓ.;». Το 50% απάντησε «Ναι» και το άλλο 50% «Όχι».

Άνδρες: Μέσο ενημέρωσης

Γράφημα 36: Άνδρες: Μέσο ενημέρωσης

Στο τριακοστό έκτο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ανδρών στην πέμπτη ερώτηση «Από πού ενημερωθήκατε για το συγκεκριμένο Β.Ε.Δ.ΓΡ.». Το 46,63% απάντησε από το Facebook, το 0% από τις ενημερωτικές σελίδες, το 14,29% από τη σελίδα elenigkora.gr, το 32,14% mouth to mouth και το 7,14% άλλο.

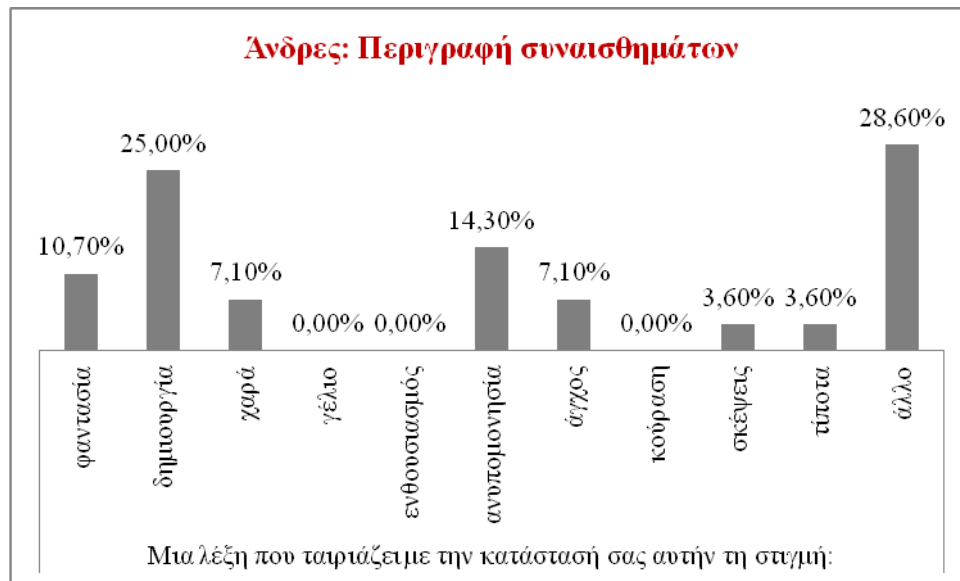
Άνδρες: Προσδοκίες από το εργαστήριο

Γράφημα 37: Άνδρες: Προσδοκίες από το εργαστήριο

Στο τριακοστό έβδομο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ανδρών στην έκτη ερώτηση «Τι περιμένετε από το Β.Ε.Δ.ΓΡ.»: Το 26,43% των ανδρών απάντησε ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών, το 14,29% για ψυχολογικούς λόγους, το 42,86% για εκπαιδευτικούς σκοπούς, το 7,14% για ανάγνωση και κριτική κειμένων, το 7,14% δεν είχε κάποια συγκεκριμένη προσδοκία και το 7,14% άλλο.

Άνδρες: Περιγραφή συναισθημάτων

Γράφημα 38: Άνδρες: Περιγραφή συναισθημάτων

Στο τριακοστό όγδοο γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ανδρών στην έβδομη ερώτηση «Ποια λέξη σας εκφράζει αυτήν τη στιγμή;». Το 10,70 % απάντησε τη λέξη φαντασία, το 25% δημιουργία, το 7,10% χαρά, το 0% γέλιο, το 0% ενθουσιασμός, το 14,3% ανυπομονησία, το 7,10% άγχος, το 0% κούραση, το 3,6% σκέψεις, το 3,6% τίποτα και το 28,6% άλλο.

3.2.3. Τα αποτελέσματα από τα παραγόμενα κείμενα

Από τα είκοσι επτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. που διοργανώθηκαν, πραγματοποιήθηκαν είκοσι τέσσερα (24) εργαστήρια. Από τα είκοσι τέσσερα (24) εργαστήρια, τα είκοσι ένα (21) είχαν ως σκοπό την παραγωγή κειμένων σε ατομικό επίπεδο και τα τρία (3) εργαστήρια είχαν σκοπό την παραγωγή ομαδικών κειμένων λόγω του μεγάλου αριθμού συμμετεχόντων.

3.2.4. Τα αποτελέσματα από την παραγωγή κειμένων σε ατομικό επίπεδο

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται αναλυτικά οι τίτλοι των είκοσι τεσσάρων (24) εργαστηρίων, που είχαν ως σκοπό την παραγωγή κειμένων σε ατομικό επίπεδο και στη συνέχεια κατατάσσονται ανά θεματολογία. Ακόμη, στον ίδιο πίνακα καταγράφονται οι συμμετοχές των γυναικών και των ανδρών ανά εργαστήριο, καθώς και τα παραγόμενα κείμενά τους.

	Τίτλοι Β.Ε.Δ.ΓΡ.	Θεματολογία Β.Ε.Δ.ΓΡ.	Συμμετοχές γυναικών	Συμμετοχές ανδρών	Παραγόμενα κείμενα γυναικών	Παραγόμενα κείμενα ανδρών
1	«Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»	Πεζός λόγος	5	0	1	0
2	«Δεν κοιμόμαστε»	Συμβουλές γραφής	11	0	5	0
3	«Μια ντουζίνα γκαντεμιές»	Συμβουλές γραφής	11	2	6	2
4	«Σελίδες ημερολογίου»	Πεζός λόγος	8	2	4	2
5	«Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»	Συμβουλές γραφής	3	1	3	1
6	«Πέρνα να τα πούμε»	Εκπαιδευτικό	4	1	4	1

7	«Αλήθειες και ψέματα μόνο»	Πεζός λόγος	6	0	2	0
8	«Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»	Πεζός λόγος	4	0	1	0
9	«Το μαύρο ντόμινο»	Πεζός λόγος	2	1	1	0
10	«Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»	Συμβουλές γραφής	11	0	2	0
11	«Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές»	Πεζός λόγος	0	0	0	0
12	«Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα»	Πεζός λόγος	4	2	3	0
13	«Ζουν ανάμεσά μας- Η δικτατορία των ηλιθίων»	Συμβουλές γραφής	3	1	2	1
14	«Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι»	Πεζός λόγος	10	0	2	0
15	«Παραμύθια, βότανα και ξόρκια»	Πεζός λόγος	4	1	1	1
16	«Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας»	Εκπαιδευτικό	7	1	0	0
17	«Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση»	Εκπαιδευτικό	5	2	5	2
18	«Το καλοκαίρι είναι εδώ»	Πεζός λόγος	5	1	4	1
19	«Με κρασί και με τζιτζίκι»	Θεατρική γραφή	6	0	5	0
20	«Μονόλογοι γυναικών»	Θεατρική γραφή	0	0	0	0
21	«Μια ντουζίνα γκαντεμιές στο 4ο Διεθνές Συνέδριο	Συμβουλές γραφής	14	2	6	1

	Δημιουργικής Γραφής»					
22	«Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφή στην τάξη»	Εκπαιδευτικό	6	1	5	0
23	«μέρες καραντίνας»	Πεζός λόγος	8	0	7	0
24	«Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες»	Ποίηση	0	0	0	0
	Σύνολο:	Πεζός λόγος: 11 Συμβουλές γραφής: 6 Εκπαιδευτικά: 4 Θεατρική γραφή: 2 Ποίηση: 1	137	18	69	12

Πίνακας 3: Τίτλοι Β.Ε.Δ.Γ.Ρ., Θεματολογία, Συμμετοχές, Παραγόμενα κείμενα

Συνολικά ποσοστά κειμένων

Γράφημα 39: Συνολικά ποσοστά

Στο τριακοστό ένατο (39) γράφημα παρουσιάζεται ο συνολικός πληθυσμός γυναικών και ανδρών που συμμετείχε στα εργαστήρια που είχαν ως σκοπό την παραγωγή κειμένων σε ατομικό επίπεδο. Από τα εκατόν πενήντα πέντε (155) άτομα που παρακολούθησαν τα εργαστήρια δηλαδή, το 66% του συνολικού πληθυσμού μόνο οι 81 δηλαδή, το 34% παρέδωσε κείμενο προς κριτική, διόρθωση και ανάρτηση στη σελίδα elenigkora.gr.

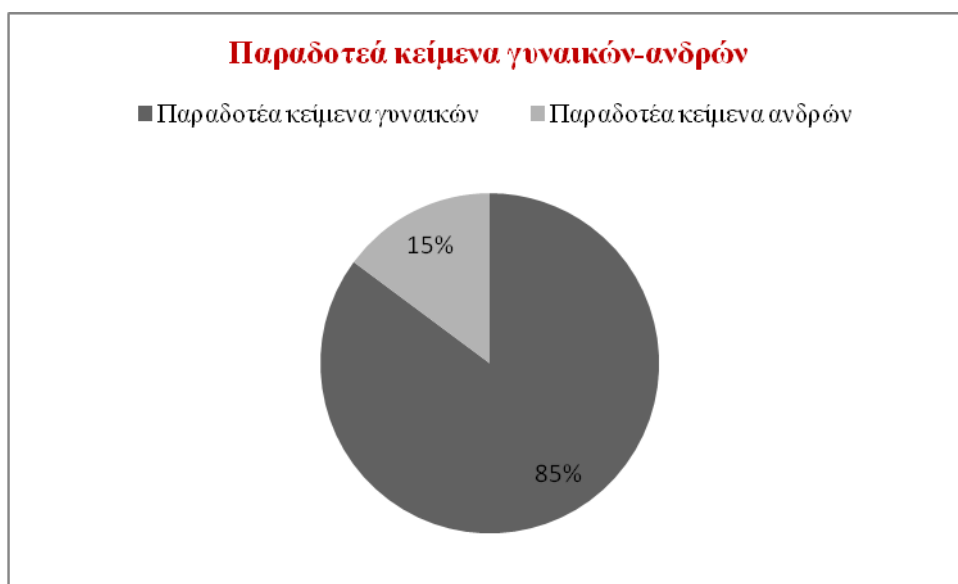
Ποσοστά: Παραδοτέα-Μη παραδοτέα κείμενα

Γράφημα 40: Παραδοτέα-Μη παραδοτέα κείμενα

Στο τεσσαρακοστό (40) γράφημα παρουσιάζεται το ποσοστό των παραδοτέων κειμένων. Συγκεντρώθηκαν ογδόντα ένα παραδοτέα (81) κείμενα δηλαδή, το 52%, ενώ εκλείπουν εβδομήντα τέσσερα δηλαδή, το 48%.

Παραδοτέα κείμενα γυναικών-ανδρών

Γράφημα 41: Παραδοτέα κείμενα γυναικών-ανδρών

Στο τεσσαρακοστό πρώτο (41) γράφημα παρουσιάζονται τα παραδοτέα κείμενα των γυναικών και των ανδρών στα εργαστήρια που είχαν ως σκοπό την παραγωγή κειμένων σε ατομικό επίπεδο. Εξήντα (69) γυναίκες παρέδωσαν κείμενα προς κριτική, διόρθωση και ανάρτηση στη σελίδα elenigkora.gr και δεκαοκτώ (12) άνδρες. Συνεπώς, το 85% των παραδοτέων κειμένων είναι γυναικείο και το 21% ανδρικό.

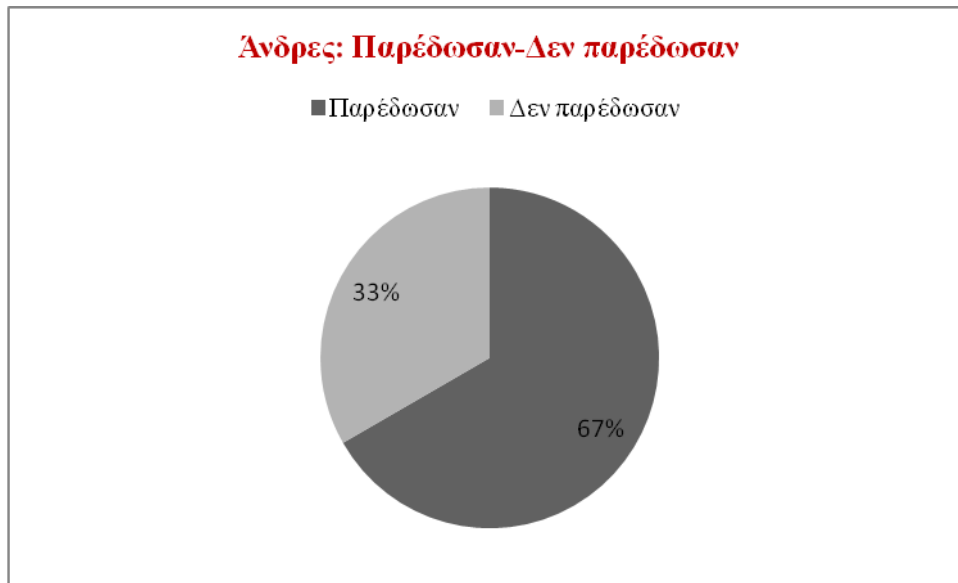
Γυναίκες παρέδωσαν-δεν παρέδωσαν κείμενο στα ατομικά εργαστήρια

Γράφημα 42: Γυναίκες παρέδωσαν-δεν παρέδωσαν κείμενο στα ατομικά εργαστήρια

Στο τεσσαρακοστό δεύτερο (42) γράφημα παρουσιάζονται τα ποσοστά των γυναικών που παρέδωσαν και δεν παρέδωσαν κείμενο προς κριτική, διόρθωση και ανάρτηση στη σελίδα elenigkora.gr. Συνολικά, στα ατομικά εργαστήρια συμμετείχαν εκατόν τριάντα εφτά (137) γυναίκες. Από αυτές οι εξήντα εννιά (69) δηλαδή, το 50% παρέδωσε κείμενο, ενώ οι εξήντα οκτώ (68), το άλλο 50% δεν παρέδωσε κείμενο.

Άνδρες: Παρέδωσαν-Δεν παρέδωσαν κείμενο

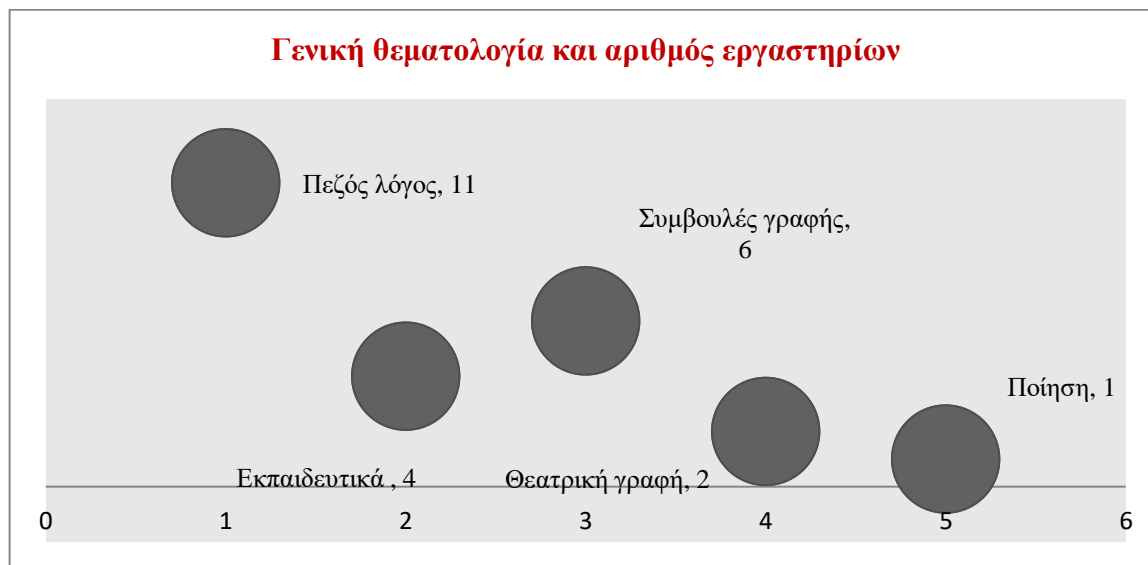

Γράφημα 43: Άνδρες: Παρέδωσαν-Δεν παρέδωσαν κείμενο

Στο τεσσαρακοστό τρίτο (43) γράφημα παρουσιάζονται τα ποσοστά των ανδρών που παρέδωσαν και δεν παρέδωσαν κείμενο προς κριτική, διόρθωση και ανάρτηση στη σελίδα elenigkora.gr. Συνολικά, στα ατομικά εργαστήρια συμμετείχαν δεκαοκτώ (18) άνδρες. Από τους δεκαοκτώ (18) οι δώδεκα (12), δηλαδή το 67% των ανδρών παρέδωσε κείμενο και μόνο έξι (6) δηλαδή, το 33% δεν παρέδωσε κείμενο.

Σε ατομικό επίπεδο λοιπόν, προέκυψαν συνολικά εξήντα εννιά (69) γυναικεία παραγόμενα κείμενα, δηλαδή το 50% των γυναικών που συμμετείχαν και δώδεκα (12) ανδρικά, δηλαδή το 67%.

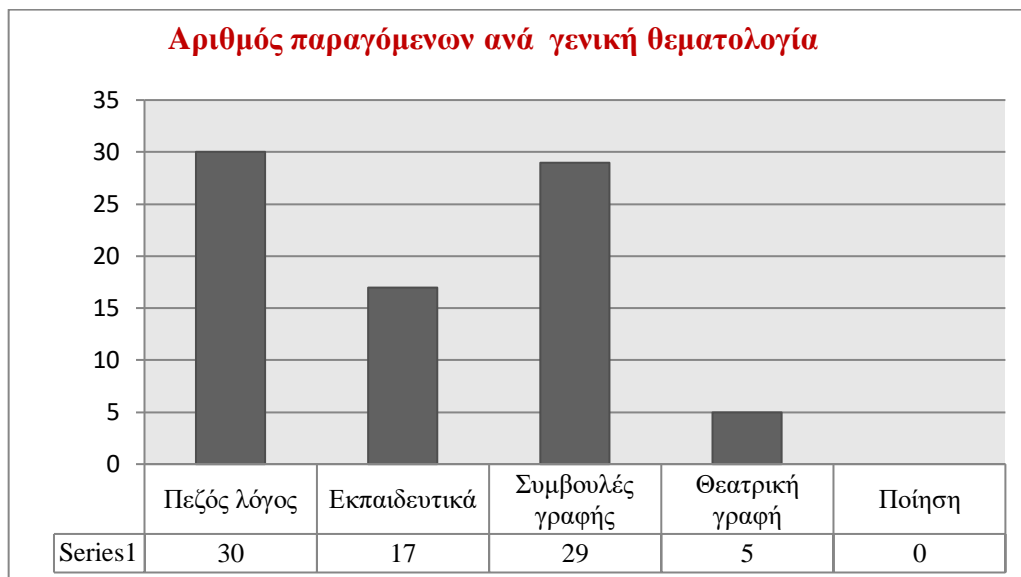
Γενική θεματολογία και αριθμός εργαστηρίων

Γράφημα 44: Γενική θεματολογία και αριθμός εργαστηρίων

Στο τεσσαρακοστό τέταρτο (44) γράφημα παρουσιάζεται συγκεντρωτικά η γενική θεματολογία και ο αριθμός εργαστηρίων που διοργανώθηκαν με σκοπό την παραγωγή ατομικών κειμένων. Συμπερασματικά, διοργανώθηκαν έντεκα (11) εργαστήρια που εξέταζαν τον πεζό λόγο, τέσσερα (4) που αφορούσαν την εκπαίδευση στις δραστηριότητες και τις ασκήσεις της Δημιουργικής Γραφής, έξι (6) που διαπραγματευόντουσαν τις συμβουλές γραφής, δύο (2) που εξέταζαν ζητήματα θεατρικής γραφής και ένα (1) που είχε ως θέμα την ποίηση.

Αριθμός παραγόμενων κειμένων ανά γενική θεματολογία

Γράφημα 45: Αριθμός παραγόμενων κειμένων ανά γενική θεματολογία

Στο τεσσαρακοστό πέμπτο (45) γράφημα παρουσιάζεται ο αριθμός παραγόμενων κειμένων ανά γενική θεματολογία που προέκυψε από τα εργαστήρια που είχαν ως σκοπό τη δημιουργία κειμένων σε ατομικό επίπεδο. Έτσι, στα εργαστήρια που εξέταζαν τον πεζό λόγο συγκεντρώθηκαν τριάντα (30) παραγόμενα κείμενα. Στα εργαστήρια που αφορούσαν την εκπαίδευση γύρω από τη Δημιουργική Γραφή συγκεντρώθηκαν δεκαεφτά (17) παραγόμενα κείμενα. Στα εργαστήρια που παρείχαν συμβουλές γραφής συγκεντρώθηκαν είκοσι εννιά (29) παραγόμενα κείμενα. Στα εργαστήρια που είχαν ως θέμα τη θεατρική γραφή συγκεντρώθηκαν πέντε (5) παραγόμενα κείμενα, ενώ στο εργαστήριο που είχε ως θέμα την ποίηση δεν συγκεντρώθηκε κανένα κείμενο, διότι δεν υπήρχαν συμμετέχοντες.

Μέσος όρος παραγόμενων κείμενων ανά γενική θεματολογία

Γράφημα 46: Μέσος όρος παραγόμενων κείμενων ανά γενική θεματολογία

Στο τεσσαρακοστό έκτο (46) γράφημα, το οποίο προκύπτει σε συνάρτηση των δύο προηγούμενων γραφημάτων τεσσαρακοστό τέταρτο (44) και τεσσαρακοστό πέμπτο (45), παρουσιάζεται ο μέσος όρος παραγόμενων κειμένων ανά γενική θεματολογία στα εργαστήρια που αφορούσαν την παραγωγή κειμένων σε ατομικό επίπεδο. Επομένως, στα εργαστήρια που αφορούσαν τον πεζό λόγο ο μέσος όρος παραγόμενων κειμένων είναι τρία (3), στα εργαστήρια που αφορούσαν την εκπαίδευση γύρω από τη Δ.ΓΡ. ο μέσος όρος παραγόμενων κειμένων είναι τέσσερα (4), στα εργαστήρια που αφορούσαν τις συμβουλές γραφής ο μέσος όρος παραγόμενων κειμένων είναι πέντε (5), στα εργαστήρια που αφορούσαν τη θεατρική γραφή ο μέσος όρος είναι τρία (3) και στο εργαστήριο που αφορούσε την ποίηση ο μέσος όρος είναι μηδέν (0), διότι δεν υπήρξαν συμμετέχοντες.

3.2.5. Τα αποτελέσματα από τα ομαδικά εργαστήρια μέσω της παρατήρησης

Β.Ε.Δ.ΓΡ.: «Η αθλητική δημοσιογραφία στην εκπαίδευση»

Σκοπός του εργαστηρίου ήταν να μνηθούν οι συμμετέχοντες στον τρόπο με τον οποίο θα μπορούν να καθοδηγήσουν τους μαθητές να εργαστούν σε ομάδες και να τους εμπνεύσουν να πάρουν συνεντεύξεις από αθλητικές ομάδες, αθλητές, Ολυμπιονίκες ή μη, προπονητές και προέδρους.

Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι κλήθηκαν να χωριστούν σε ομάδες και να δώσουν ένα πρωτότυπο και ευφάνταστο όνομα για τα αθλητικά νέα και τις ειδήσεις α) μίας σχολικής εφημερίδας ή β) μίας σχολικής διαδικτυακής σελίδας ή γ) μίας σχολικής ραδιοφωνικής εκπομπής.

Από την προηγούμενη δραστηριότητα προέκυψε «η ομάδα του βόλεϊ», «η ομάδα του γυμναστηρίου», «η ομάδα του μπάσκετ» και «η ομάδα του στίβου». «Η ομάδα του βόλεϊ» επέλεξε να μεταδίδει μία ραδιοφωνική εκπομπή, η οποία θα ονομαζόταν «Η ώρα του παιδιού», «Η ομάδα του γυμναστηρίου» επέλεξε να μεταδίδει μία ραδιοφωνική εκπομπή, η οποία θα ονομαζόταν «Οι φωνούλες μας». «Η ομάδα του μπάσκετ» επέλεξε να εκδίδει μία μηνιαία εφημερίδα, η οποία θα ονομαζόταν «Εδώ Νηπιαγωγείο». «Η ομάδα του στίβου» επέλεξε να εκδίδει μία αθλητική εφημερίδα του σχολείου, η οποία θα ονομαζόταν «Αθλητικός Ημερόδρομος».

Έπειτα, οι ομάδες διάβασαν ορισμένες αθλητικές πηγές από τις επιτυχίες που σημείωσαν Φλωρινιώτες όχι μόνο μαθητές, αλλά και βετεράνοι. Μετά επέλεξαν μία αθλητική πηγή, από αυτές που διαβάστηκαν και συνέταξαν τις ερωτήσεις της υποθετικής συνέντευξης.

Έτσι, παράχθηκαν τέσσερα (4) πρότυπα αθλητικών συνεντεύξεων. Όμως, η διάρκεια του εργαστηρίου ήταν αρκετά περιορισμένη, με αποτέλεσμα οι ομάδες να μην έχουν την ευχέρεια να εμβαθύνουν περισσότερο στο θεωρητικό πλαίσιο και να μην έχουν τον απαραίτητο χρόνο να προετοιμάσουν και να παρουσιάσουν πιο δημιουργικά και παραστατικά τις ερωτήσεις που συνέταξαν.

Β.Ε.Δ.ΓΡ.: «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή»

Το Σάββατο, 18 Ιανουαρίου 2020 και ώρα 17:30-20:30 πραγματοποιήθηκε στο Φροντιστήριο εν-τάξη το Βιωματικό και Εκπαιδευτικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή!».

Στο εργαστήριο αυτό μετά τις βιωματικές δραστηριότητες γνωριμίας έγινε αναφορά στο τι είναι η δημιουργικότητα και πώς αναπτύσσεται. Στη συνέχεια, προτάθηκαν τρόποι για το πώς μπορούν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί να ενθαρρύνουν τα παιδιά τους να αγαπήσουν το γράψιμο.

Αφού ολοκληρώθηκε η συζήτηση δόθηκαν παραδείγματα δημιουργικών ασκήσεων για το Νηπιαγωγείο, το Δημοτικό, το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι χωρίστηκαν σε ομάδες. Οι ομάδες αποτελούνταν από γονείς και εκπαιδευτικούς, οι οποίοι έπρεπε να συνεργαστούν και να προτείνουν τις δικές τους δημιουργικές δραστηριότητες.

Έτσι, προέκυψαν δύο ομάδες. «Η ομάδα της χαράς» και «η ομάδα του παιδιού». «Η ομάδα της χαράς» ετοίμασε μία δημιουργική δραστηριότητα, η οποία απευθυνόταν σε παιδιά 7 έως 12 ετών. Θέμα της δραστηριότητας αυτής ήταν να μάθουν τα παιδιά να αναγνωρίζουν και να περιγράφουν τα συναισθήματά τους. Σκοπός της δραστηριότητας αυτής ήταν να μάθουν τα παιδιά να γράφουν, να εκφράζονται, να ξεχωρίζουν σκέψεις, εικόνες, λόγια και πράξεις, να αποκτούν αυτογνωσία και να ασκούν κριτική.

«Η ομάδα του παιδιού» ετοίμασε μία δημιουργική δραστηριότητα, η οποία απευθυνόταν σε παιδιά 7 έως 8 ετών. Θέμα της δραστηριότητας αυτής ήταν να αναπτύξουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους αλλάζοντας το τέλος ενός παραμυθιού. Σκοπός της δραστηριότητας αυτής ήταν να μάθουν τα παιδιά να συνεργάζονται ομαδικά, να συμμετέχουν, να παράγουν καινούριες ιδέες και να πειραματίζονται.

Σε αυτό το εργαστήριο παράχθηκαν δύο (2) ομαδικά κείμενα, όπου παρατηρήθηκε άψογη συνεργασία μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών. Ωστόσο, η διάρκεια του εργαστηρίου ήταν αρκετά περιορισμένη. Αν και καλύφθηκε ένα μεγάλο εύρος θεωρίας και προτεινόμενων δημιουργικών δραστηριοτήτων, δεν υπήρχε χρόνος για εμβάθυνση και περισσότερη μελέτη. Επομένως, και σύμφωνα με τις παρατηρήσεις των

εκπαιδευομένων, τέτοιου είδους εκπαιδευτικά εργαστήρια είναι σημαντικό να έχουν μία ακολουθία.

Β.Ε.Δ.ΓΡ.: «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη»

Το Σάββατο, 15 Φεβρουαρίου 2020 και ώρα 18:00-21:00 πραγματοποιήθηκε στον Βρεφονηπιακό και Παιδικό Σταθμό «Λιλιπούπολη» το Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής και Αφήγησης «Μια φορά κι έναν καιρό». Το εργαστήριο απευθυνόταν σε γονείς, κηδεμόνες και παιδιά.

Στο εργαστήριο αυτό μετά τις βιωματικές δραστηριότητες γνωριμίας, αφήγησης παραμυθιού και συμμετοχής των παιδιών σε παιχνίδια βασισμένα στο παραμύθι, έγινε λόγος για το τι είναι τα παραμύθια, ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά ενός παραμυθιού, πώς μπορεί η οικογένεια να εντάξει στις συνήθειες της την ανάγνωση παραμυθιών και με ποιους τρόπους μπορούν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί να ενθαρρύνουν τα παιδιά να αφηγηθούν τις δικές τους ιστορίες. Ύστερα, ακολούθησαν προτάσεις με δημιουργικές δραστηριότητες ανάπτυξης φαντασίας και προφορικού λόγου.

Κατά τη διάρκεια της εισήγησης τα παιδιά ζωγράφιζαν σε χαρτόνια του μέτρου σκηνές και εικόνες από το παραμύθι που άκουσαν.

Μετά το τέλος της παρουσίασης και της συζήτησης, οι γονείς, οι κηδεμόνες, οι εκπαιδευτικοί και τα παιδιά τους κλήθηκαν να χωριστούν σε ομάδες. Έτσι, δημιουργήθηκαν πέντε (5) ομάδες. «Η ομάδα κόκκινη», «η ομάδα κλωστή», «η ομάδα στην ανέμη» και η «η ομάδα τυλιγμένη».

Στη συνέχεια, ο αρχηγός κάθε ομάδας διάλεγε από μια στοίβα με κλειστές κάρτες έναν τόπο, έναν ήρωα και ένα μαγεμένο αντικείμενο, ενώ έπειτα έπαιζε το παιχνίδι «Παραμύθια με το ζάρι» και συγκέντρωνε μερικές λέξεις, τις οποίες θα χρησιμοποιούσε για τη συγγραφή του παραμυθιού.

Από το εργαστήριο αυτό προέκυψαν τέσσερα (4) παραγόμενα κείμενα και αρκετές ζωγραφιές των παιδιών. Τα παραγόμενα κείμενα αφορούσαν παραμύθια, τα οποία όλα περιείχαν μια τυπική αρχή, ένα τυπικό τέλος, ένα μαγεμένο αντικείμενο, έναν τόπο και έναν ήρωα.

Για τη διοργάνωση και υλοποίηση του εργαστηρίου ήταν πολύ σημαντική η ανταπόκριση των γονέων και κηδεμόνων των παιδιών που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο. Ακόμη, λόγω του υπεράριθμου της συμμετοχής ήταν πολύ χρήσιμη η στήριξη, η

ομαδικότητα και η συνεργασία που επέδειξαν οι εκπαιδευτικοί του Νηπιαγωγείου. Χωρίς την καίρια βοήθειά τους το εργαστήριο αυτό δεν θα είχε πραγματοποιηθεί. Όπως, τόνισαν οι γονείς, οι κηδεμόνες και οι εκπαιδευτικοί τέτοιου είδους εκπαιδευτικά εργαστήρια είναι απαραίτητα για την επιμόρφωσή τους και με χαρά θα συμμετείχαν στο μέλλον σε κάτι παρόμοιο.

3.2.6. Τα αποτελέσματα από τις φόρμες αξιολογήσεων των Β.Ε.Δ.ΓΡ.

Από τις ανώνυμες φόρμες αξιολογήσεων που κλήθηκαν να συμπληρώσουν οι εκπαιδευόμενοι μετά το τέλος των Β.Ε.Δ.ΓΡ. προέκυψαν έπειτα από επεξεργασία τα ακόλουθα δεδομένα.

Αξιολογήσεις ανά εργαστήριο

Γράφημα 47: Αξιολογήσεις ανά εργαστήριο

Στο τεσσαρακοστό έβδομο (47) γράφημα παρουσιάζονται οι αξιολογήσεις ανά εργαστήριο. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο» αξιολόγησαν την εκπαιδευτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε πέντε (5) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Δεν κοιμόμαστε» αξιολόγησαν την εκπαιδευτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε οκτώ (8) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μια ντουζίνα

γκαντεμιές» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε δεκατρείς (13) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Σελίδες ημερολογίου» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε δέκα (10) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε τέσσερις (4) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Πέρα να τα πούμε» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε πέντε (5) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Αλήθειες και ψέματα μόνο» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε τέσσερις εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο « Το μαύρο ντόμινο» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε τρεις (3) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε έντεκα (11) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε μηδέν (0) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε τέσσερις (4) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε δέκα (10) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Παραμύθια βότανα και ξόρκια» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε πέντε (5) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε οκτώ (8) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο « Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε είκοσι δύο (22) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε επτά (7) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Το καλοκαίρι είναι εδώ» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Με κρασί και με τζιτζίκι» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μονόλογοι γυναικών» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε μηδέν (0) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μια ντουζίνα γκαντεμιές στο 4^ο Συνέδριο

Δημιουργικής Γραφής» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε μηδέν (0) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε τέσσερις (4) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε οκτώ (8) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε οκτώ (8) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «μέρες καραντίνας» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε έξι (6) εκπαιδευόμενοι. Στο Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο « Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες» αξιολόγησαν την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε μηδέν (0) εκπαιδευόμενοι.

Συνολικό ποσοστό εκπαιδευομένων που αξιολόγησαν τα εργαστήρια

Γράφημα 48: Συνολικό ποσοστό εκπαιδευομένων που αξιολόγησαν τα εργαστήρια

Στο τεσσαρακοστό όγδοο (48) γράφημα παρουσιάζεται το συνολικό ποσοστό εκπαιδευομένων που αξιολόγησαν τα εργαστήρια. Από τους διακόσιους είκοσι έξι (226) εκπαιδευόμενους οι εκατόν εξήντα εννιά (169) δηλαδή, το 75% δέχτηκε να αξιολογήσει ανώνυμα την εκπαιδύτρια και την ποιότητα των Β.Ε.Δ.ΓΡ. Ενώ πενήντα εφτά (57) εκπαιδευόμενοι δηλαδή, το 25% δεν δέχτηκε να αξιολογήσει την εκπαιδύτρια και την ποιότητα των Β.Ε.Δ.ΓΡ.

Αρνητικές και θετικές αξιολογήσεις

Γράφημα 49: Αρνητικές και θετικές αξιολογήσεις

Στο τεσσαρακοστό ένατο γράφημα (49) παρουσιάζονται οι αρνητικές και οι θετικές αξιολογήσεις που συγκέντρωσε το κάθε εργαστήριο. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο» συγκέντρωσε πέντε (5) αρνητικές αξιολογήσεις και πέντε (5) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Δεν κοιμόμαστε» συγκέντρωσε επτά (7) αρνητικές αξιολογήσεις και οκτώ (8) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μια ντουζίνα γκαντεμιές» συγκέντρωσε έντεκα (11) αρνητικές αξιολογήσεις και δεκατρείς (13) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Σελίδες ημερολογίου» συγκέντρωσε οκτώ (8) αρνητικές αξιολογήσεις και δέκα (10) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία» συγκέντρωσε τέσσερις (4) αρνητικές αξιολογήσεις και τέσσερις (4) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Πέρα να τα πούμε» συγκέντρωσε τέσσερις (4) αρνητικές αξιολογήσεις και πέντε (5) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Αλήθειες και ψέματα μόνο» συγκέντρωσε πέντε (5) αρνητικές αξιολογήσεις και έξι (6) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι» συγκέντρωσε τέσσερις (4) αρνητικές αξιολογήσεις και τέσσερις (4) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής» συγκέντρωσε πέντε (5) αρνητικές αξιολογήσεις και έντεκα (11) αρνητικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές» συγκέντρωσε μηδέν (0) αρνητικές αξιολογήσεις και μηδέν (0) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα» συγκέντρωσε έξι (6) αρνητικές αξιολογήσεις και έξι (6) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων» συγκέντρωσε τρεις (3) αρνητικές αξιολογήσεις και τέσσερις (4) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ.

με τίτλο «Να ου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι» συγκέντρωσε τρεις (3) αρνητικές αξιολογήσεις και δέκα (10) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Παραμύθια βότανα και ξόρκια» συγκέντρωσε τρεις (3) αρνητικές αξιολογήσεις και πέντε (5) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας» συγκέντρωσε έξι (6) αρνητικές αξιολογήσεις και οκτώ (8) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο» συγκέντρωσε επτά (7) αρνητικές αξιολογήσεις και είκοσι δύο (22) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Η Δημιουργική γραφή στην εκπαίδευση» συγκέντρωσε μηδέν (0) αρνητικές αξιολογήσεις και επτά (7) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Το καλοκαίρι είναι εδώ» συγκέντρωσε δύο (2) αρνητικές αξιολογήσεις και έξι (6) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Με κρασί και με τζιτζίκι» συγκέντρωσε μηδέν (0) αρνητικές αξιολογήσεις και έξι (6) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μονόλογοι γυναικών» συγκέντρωσε μηδέν (0) αρνητικές αξιολογήσεις και μηδέν (0) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μια ντουζίνα γκαντεμιές στο 4^ο Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής» συγκέντρωσε μηδέν (0) αρνητικές αξιολογήσεις και μηδέν (0) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη» συγκέντρωσε μία (1) αρνητική αξιολόγηση και τέσσερις (4) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή» συγκέντρωσε μηδέν (0) αρνητικές αξιολογήσεις και οκτώ (8) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη» συγκέντρωσε μηδέν (0) αρνητικές αξιολογήσεις και οκτώ (8) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «μέρες καραντίνας» συγκέντρωσε τρεις (3) αρνητικές αξιολογήσεις και έξι (6) θετικές. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με τίτλο «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες» συγκέντρωσε μηδέν (0) αρνητικές αξιολογήσεις και μηδέν (0) θετικές.

Ποσοστά: Αξιολογήσεις θετικές και αρνητικές

Γράφημα 50: Αξιολογήσεις

Στο πενήντο (50) γράφημα παρουσιάζεται το συνολικό ποσοστό των αρνητικών και των θετικών αξιολογήσεων. Οι εκπαιδευόμενοι μετά το τέλος κάθε Β.Ε.Δ.Γ.Ρ. καλούνταν να συμπληρώσουν μία φόρμα αξιολόγησης. Στις ανώνυμες αυτές φόρμες αξιολόγησης καλούνταν να γράψουν αρνητικές και θετικές παρατηρήσεις. Έτσι, συγκεντρώθηκαν ενενήντα (90) αρνητικές αξιολογήσεις και εκατόν εξήντα εννιά (169) θετικές. Οι ενενήντα (90) αρνητικές αξιολογήσεις μεταφράζονται σε ένα ποσοστό 35% και οι εκατόν εξήντα εννιά (169) σε ένα 65%.

Περιεχόμενο αρνητικών και θετικών αξιολογήσεων

	Τίτλοι Β.Ε.Λ.Γ.Ρ.	Περιεχόμενο Αρνητικών Αξιολογήσεων										Περιεχόμενο θετικών αξιολογήσεων					
		Χρονική διάρκεια	Λογοχημικά κείμενα	Λογοχημική θεωρία	Αρνητικά συναισθήματα	Συμπεράσματα	Συμπεράσματα	Εκπαιδευτική αξία	Συνολική αξία	Αξιολογία	Αξιολογία	Ψυχοαγωγία	Εκπαιδευτική αξία	Εκπαιδευτική αξία	Βιωματούχος τρόπος διδασκαλίας	Συνολική αξία	Αξιολογία
1	«Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»	1	0	1	1	2	0	0	0	0	5	3	2	0	0	0	0
2	«Δεν κοιμόμαστε»	2	1	0	1	2	1	0	0	0	7	3	0	3	1	1	0
3	«Μια ντουζίνα γκαντεμιές»	6	0	1	1	2	0	0	0	1	1	5	0	3	2	2	1
4	«Σελίδες ημερολογίου»	1	0	1	2	2	0	0	0	2	8	0	0	5	0	4	0
5	«Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»	0	0	0	0	4	0	0	0	0	4	0	0	1	0	2	0
6	«Πέρα να τα πούμε»	0	1	1	0	0	0	2	0	0	4	0	1	2	1	1	0
7	«Αλήθειες και ψέματα μόνο»	0	0	1	1	3	0	0	0	0	5	2	0	0	1	3	0
8	«Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»	1	0	0	0	2	0	0	0	0	3	2	0	1	0	1	0
9	«Το μαύρο ντόμινο»	1	0	0	0	0	2	0	0	0	3	0	0	0	1	1	1
1	«Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»	1	0	0	0	1	0	1	2	0	5	4	0	1	4	2	0
1	«Τσουμποτές θεές έτοιμες για βουτιές»	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	«Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα»	2	1	1	0	2	0	0	0	0	6	0	0	2	3	0	1
1	«Ζουν ανάμεσα μας-Η δικτατορία των ηλιθίων»	0	1	1	0	0	0	1	0	0	3	1	0	3	0	0	0
1	«Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι»	3	0	0	0	1	0	0	0	0	4	1	0	3	5	1	0
1	«Παραμύθια, βότανα και ξόρκια»	2	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0	0	3	1	0	0
1	«Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας»	1	0	1	0	3	0	1	0	0	6	1	1	2	3	0	0
1	«Η αθλητική δημοσιογραφία στην εκπαίδευση»	2	2	0	0	0	1	2	0	0	7	0	0	3	9	0	0
1	«Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση»	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	4	0	0	
1	«Το καλοκαίρι είναι εδώ»	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	0	2	0	4	0	0
2	«Με κρασί και με τζιτζίκι»	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	3	0	0	
2	«Μονόλογοι γυναικών»	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

2	«Μια ντουζίνα γκαντεμιές στο 4ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής»	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	«Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη»	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	3	0	0	0
2	«Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή»	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	2	0	0	0	
2	«Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη»	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3	1	0	1	
2	«Μέρες καραντίνας»	1	0	0	0	1	0	1	0	0	3	0	0	3	1	2	0	0
2	«Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες»	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Σύνολο:	24	6	8	6	28	4	8	2	4	9	25	11	43	51	21	3	15

Πίνακας 2: Περιεχόμενο αρνητικών και θετικών αξιολογήσεων

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζεται ύστερα από επεξεργασία το περιεχόμενο από τις Φόρμες Αξιολόγησης κατηγοριοποιημένο σε αρνητικές και θετικές αξιολογήσεις. Από τους διακόσιους είκοσι έξι (226) εκπαιδευόμενους οι εκατόν εξήντα εννιά (169) δέχτηκαν να συμπληρώσουν ανώνυμα τη Φόρμα Αξιολόγησης για το εργαστήριο που συμμετείχαν και παρακολούθησαν. Ακολουθούν οι συνολικές αρνητικές και θετικές αξιολογήσεις.

Είκοσι τέσσερις (24) εκπαιδευόμενοι σημείωσαν ως αρνητικό τη μικρή χρονική διάρκεια. Έξι (6) εκπαιδευόμενοι δήλωσαν ότι δεν τους άρεσαν τα αποσπάσματα από τα λογοτεχνικά κείμενα που διαβάστηκαν. Οκτώ (8) εκπαιδευόμενοι σημείωσαν ότι τους φάνηκε ανιαρή συζήτηση γύρω από την εκάστοτε λογοτεχνική θεωρία. Έξι (6) εκπαιδευόμενοι βίωσαν αρνητικά συναισθήματα όπως άγχος και υπερένταση κατά την αναμονή να ξεκινήσει το εργαστήριο στο οποίο συμμετείχαν. Είκοσι οκτώ (28) εκπαιδευόμενοι επισήμαναν ως αρνητικό τις συνθήκες κατά τις οποίες πραγματοποιήθηκαν τα εργαστήρια (μικρός χώρος, δύσκολη πρόσβαση, ασυνεννοησία με τους ιδιοκτήτες των χώρων). Τέσσερις (4) εκπαιδευόμενοι περίμεναν να έχει περισσότερη συμμετοχή το εργαστήριο που παρακολούθησαν. Οκτώ (8) εκπαιδευόμενοι έγραψαν ότι δεν έμειναν ικανοποιημένοι με την εκπαιδευτική διαδικασία. Δύο (2) εκπαιδευόμενοι ανέφεραν ότι δυσκολεύτηκαν να συνεργαστούν και να συζητήσουν με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας. Τέσσερις (4) εκπαιδευόμενοι ανέφεραν προσωπικά τους θέματα ως αρνητικό κατά τη συμμετοχή τους.

Είκοσι πέντε (25) εκπαιδευόμενοι ανέφεραν ως θετικό ότι το εργαστήριο που παρακολούθησαν ήταν αρκετά ψυχαγωγικό. Έντεκα (11) εκπαιδευόμενοι δήλωσαν ότι κατάφεραν να εκφραστούν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου. Σαράντα τρεις (43) εκπαιδευόμενοι σημείωσαν ότι ήταν ευχαριστημένοι με την ποιότητα της εκπαίδευσης που τους είχε παρασχεθεί. Πενήντα ένας (51) εκπαιδευόμενοι σχολίασαν με θετικά τον βιωματικό τρόπο διδασκαλίας. Είκοσι ένας (21) εκπαιδευόμενοι παρατήρησαν ότι η συγγραφική διαδικασία ήταν η πιο όμορφη εμπειρία για αυτούς. Τρεις (3) εκπαιδευόμενοι είπαν ότι τους άρεσε η δραστηριότητα της ανάγνωσης. Δεκαπέντε (15) εκπαιδευόμενοι δήλωσαν ότι έμειναν ευχαριστημένοι με τη συνεργασία τους με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας.

Κατά συνέπεια, σύμφωνα με τον πίνακα συγκεντρώθηκαν ενενήντα (90) αρνητικές αξιολογήσεις και εκατόν εξήντα εννιά (169) θετικές. Αυτό σημαίνει ότι κατά κύριο

λόγο οι εκπαιδευόμενοι έμειναν ευχαριστημένοι από την εκπαιδύτρια και την ποιότητα του εργαστηρίου που τους προσφέρθηκε.

3.2.7. Αποτελέσματα εκπαιδευτικής έρευνας για τη μη υλοποίηση ενός Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική έρευνα αφορούσε την ανίχνευση των παραγόντων που αποτέλεσαν τα αίτια της μη προσέλευσης υποψήφιων εκπαιδευόμενων σε ένα Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές» και διδακτικό αντικείμενο το λογοτεχνικό είδος της σάτιρας καθώς και τη θεωρητική θεμελίωση των δεδομένων που προέκυψαν. Η συγκεκριμένη έρευνα κατέγραψε και επεξεργάστηκε τα δεδομένα των απαντήσεων του ερωτηματολογίου και εξήγαγε συμπεράσματα προς συζήτηση.

Το Σάββατο 21 Απριλίου 2018 και ώρα 17:30-20:30 το απόγευμα στο καλλιτεχνικό εργαστήριο Parts Patras Arts στην Πάτρα είχε οριστεί να πραγματοποιηθεί το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές». Σκοπός του εργαστηρίου ήταν να διδαχθεί το λογοτεχνικό είδος της σάτιρας. Στόχος του ήταν να παραχθούν διηγήματα για τις κακές συνήθειες γύρω από τη διατροφή, και να εκθειαστεί η τελειότητα οποιουδήποτε σώματος. Το κόστος συμμετοχής ήταν 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια στο Parts Patras Arts. Για την προώθηση του εργαστηρίου δημιουργήθηκε μία πρόσκληση στο Facebook, ένα βίντεο στο Youtube και ένα δελτίο τύπου για τις αχαϊκές ενημερωτικές σελίδες. Το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές» δεν κατάφερε να συγκεντρώσει τον απαραίτητο αριθμό συμμετεχόντων (άνω των δύο ατόμων) για να πραγματοποιηθεί. Έτσι, δημιουργήθηκε μία έρευνα με ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα για να περιγραφούν οι τάσεις, οι στάσεις και οι συμπεριφορές ενός πληθυσμού απέναντι στο συγκεκριμένο θέμα Δημιουργικής Γραφής.

Για την παρούσα εκπαιδευτική έρευνα χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο της Google, Google Form.

Σκοπός της έρευνας ήταν να προσδιορίσει/προσδιοριστούν το αίτιο/τα αίτια της μη υλοποίησης του Β.Ε.Δ.ΓΡ., μιας και στο καλλιτεχνικό εργαστήριο Parts Patras Arts στην Πάτρα είχαν οργανωθεί και πραγματοποιηθεί άλλα 4 Β.Ε.Δ.ΓΡ. από την ίδια εκπαιδύτρια-ερευνήτρια.

Η φόρμα της έρευνας αποτελούνταν από τον τίτλο, την αφίσα και την περιγραφή του εργαστηρίου. Έπειτα, ακολουθούσαν τα ερωτήματα της έρευνας που ήταν δύο. Το πρώτο περιλάμβανε ένα ερώτημα επιλογής (ποιοτικό δεδομένο), ενώ δεύτερο μία καταγραφή της άποψης (ποσοτικό δεδομένο).

Συγκεκριμένα, η εκφώνηση του πρώτου ερωτήματος ήταν η εξής:

Για ποιον ή ποιους λόγους από τους παρακάτω πιστεύετε ότι δεν πραγματοποιήθηκε το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές»;

1. *Λόγω του θέματος*
2. *Λόγω του κόστους συμμετοχής*
3. *Λόγω της ημερομηνίας*
4. *Για όλους τους παραπάνω λόγους*
5. *Άλλο*

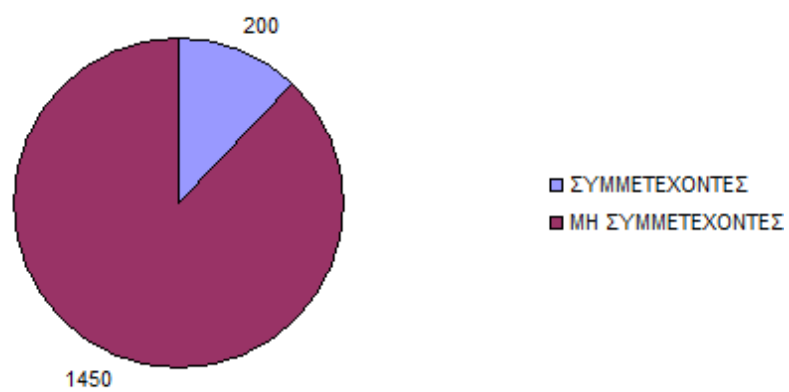
Το δεύτερο ερώτημα περιείχε ένα πλαίσιο προαιρετικής καταγραφής σύντομης απάντησης.

Η έρευνα αυτή κοινοποιήθηκε στο Facebook και συγκεκριμένα στον λογαριασμό της εκπαιδεύτριας από τις 22/04/2018 έως τις 15/05/2018.

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι διαδικτυακές φίλες και οι διαδικτυακοί της φίλοι, οι οποίοι ήταν περίπου 1650.

Επιλέχθηκε αυτό το δείγμα, διότι όλες οι προσκλήσεις από τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. που διοργανώνει κοινοποιούνται στον λογαριασμό της.

Από τους 1650 επισκέπτες της σελίδας θέλησαν να συμμετάσχουν στην έρευνα 200, δηλαδή το 12,12%.

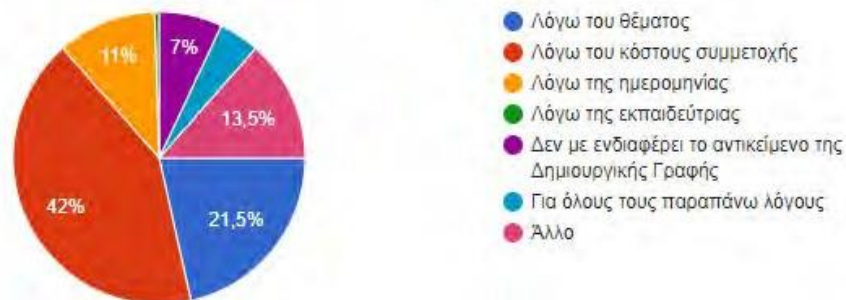

Γράφημα 51: Συμμετέχοντες στην έρευνα για τη μη υλοποίηση
ενός Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Από αυτούς τους 200 που συμμετείχαν στην έρευνα μόνο το 30% (60 άτομα) απάντησε και στις δύο ερωτήσεις, ερώτημα επιλογής και καταγραφή της άποψης. Αυτό σημαίνει συνολικά ότι μόνο ένα ποσοστό 3,64% των επισκεπτών συμμετείχαν και στις δύο ερωτήσεις. Πιο συγκεκριμένα, το 42% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι το Β.Ε.Δ.ΓΡ. με θέμα «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές» δεν πραγματοποιήθηκε λόγω του κόστους συμμετοχής, το 21,5% λόγω του θέματος, το 13,5 άλλο, το 11% λόγω της ημερομηνίας, το 7% δεν το ενδιέφερε το αντικείμενο της Δ.ΓΡ., το 4,5% για όλους τους παραπάνω λόγους και το 0,5% λόγω της εκπαιδευτριας.

200 απαντήσεις

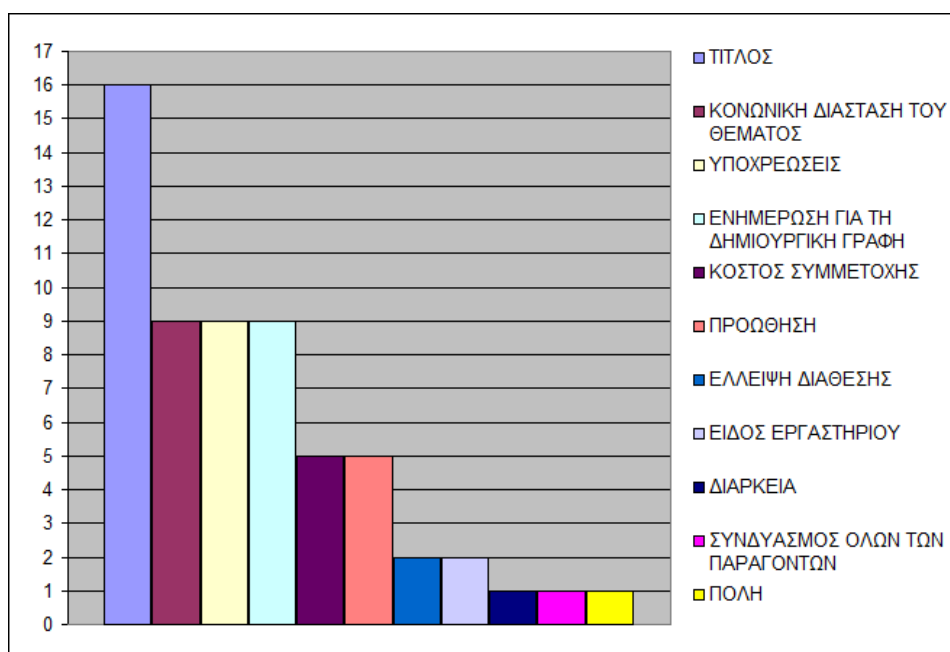
Γράφημα 52: Τα αίτια μη υλοποίησης του Β.Ε.Δ.ΓΡ σύμφωνα με τους ερωτηθέντες

Οι 60 σύντομες απαντήσεις καταγράφηκαν και ομαδοποιήθηκαν σε 11 κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει 16 απαντήσεις, στις οποίες υποστηρίζεται η άποψη ότι το συγκεκριμένο Β.Ε.Δ.ΓΡ. δεν υλοποιήθηκε λόγω του τίτλου του. Ένας άλλος τίτλος, λιγότερο περιπαικτικός θα είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο στο ενδιαφερόμενο κοινό. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει 9 απαντήσεις, στις οποίες καταγράφεται η κοινωνική διάσταση του θέματος του εργαστηρίου. Συγκεκριμένα, στις απαντήσεις αυτές καταγράφονται τα συναισθήματα των γυναικών γύρω από την εικόνα του σώματός τους και το πόσο άβολα αισθάνονται με αυτό. Επίσης, τονίζουν ότι δεν θα ένιωθαν άνετα να παρακολουθήσουν ένα εργαστήριο σχετικό με τις διατροφικές συνήθειες, επειδή δεν θα

μπορούσαν να σατιρίσουν αυτή τους την κατάσταση και να την αποδώσουν σε ένα λογοτεχνικό κείμενο.

Η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει 9 απαντήσεις, στις οποίες γίνεται φανερό ότι διάφορες υποχρεώσεις εμποδίζουν τους ενήλικες να παρακολουθήσουν κάποιο εκπαιδευτικό εργαστήριο ή σεμινάριο. Η τέταρτη κατηγορία περιλαμβάνει 9 απαντήσεις, στις οποίες ζητείται μία ενημέρωση επιμορφωτικού χαρακτήρα σχετικά με το αντικείμενο της Δ.ΓΡ., διότι σε ένα ορισμένο δείγμα του πληθυσμού δεν είναι γνωστό. Η πέμπτη κατηγορία περιλαμβάνει 5 απαντήσεις, στις οποίες αναδεικνύεται ως αποτρεπτικός παράγοντας συμμετοχής σε ένα εργαστήριο Δ.ΓΡ. το κόστος του. Η έκτη κατηγορία περιλαμβάνει 5 απαντήσεις, στις οποίες θεωρείται ότι δεν έγινε σωστή προώθηση και ότι δεν ήταν αρκετή η διαφήμιση που έγινε. Η έβδομη κατηγορία περιλαμβάνει 2 απαντήσεις, στις οποίες εντοπίζεται έλλειψη διάθεσης για δημιουργία.

Η όγδοη κατηγορία περιλαμβάνει 2 απαντήσεις, στις οποίες αμφισβητείται το γεγονός ότι ένα εργαστήριο Δ.ΓΡ. δεν μπορεί να είναι βιωματικό. Η ένατη κατηγορία περιλαμβάνει 1 απάντηση, στην οποία αναφέρεται ότι η τριώρη διάρκεια του εργαστηρίου είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας. Η δέκατη κατηγορία περιλαμβάνει 1 απάντηση, στην οποία εξηγείται ότι ο συνδυασμός όλων των παραγόντων δεν επέφερε το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Η ενδέκατη κατηγορία περιλαμβάνει 1 απάντηση, στην οποία υποστηρίζεται ότι η πόλη δεν είναι έτοιμη να αγκαλιάσει εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής.

Γράφημα 53: Ομαδοποίηση σύντομων απαντήσεων

4.Συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα της οργάνωσης και λειτουργίας των ΒΕΔΓ 1-27.

4.1. Συμπεράσματα που προέκυψαν για τη Δ.ΓΡ. και τη λογοτεχνία γενικότερα στην άτυπη εκπαίδευση ενηλίκων

Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της άτυπης εκπαίδευσης των ενηλίκων ανέδειξαν το ενδιαφέρον των εκπαιδευομένων για τη Δ.ΓΡ. και τη λογοτεχνία γενικότερα. Μέσω αυτών των Β.Ε.Δ.ΓΡ. οι εκπαιδευόμενοι είχαν την ευκαιρία να ενημερωθούν για το επιστημονικό πεδίο της Δ.ΓΡ., να αποκτήσουν θεωρητικές γνώσεις ανάλογα με το διδασκόμενο θέμα που τους ενδιέφερε, να γνωρίσουν έργα συγγραφέων μέσω των προτεινόμενων λογοτεχνικών αποσπασμάτων που αναγιγνώσκονταν, να διαπιστώσουν κατά πόσο τα προτεινόμενα λογοτεχνικά αποσπάσματα συνδέονταν με την εκάστοτε διδασκόμενη λογοτεχνική θεωρία, να εφαρμόσουν τη διδασκόμενη λογοτεχνική θεωρία στα παραγόμενα κείμενά τους, να εξασκηθούν τουλάχιστον σε μία δραστηριότητα Δ.ΓΡ. με στόχο τη συγγραφή κειμένου και να λάβουν ανατροφοδότηση για το παραγόμενο κείμενό τους-εάν και κατά πόσο ήταν λογοτεχνικό.

4.2 Συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα της οργάνωσης και λειτουργίας των Β.Ε.Δ.ΓΡ. 1-27

Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. των Γκόρα & Ακριτόπουλου: α) οργανώθηκαν στο πλαίσιο της Άτυπης Εκπαίδευσης Ενηλίκων, β) προσπάθησαν να ανιχνεύσουν τις ανάγκες των εκπαιδευομένων, γ) έδωσαν βάση στο προϊόν (product), στην τιμή (price), στην προώθηση (promotion) και στον τόπο (place), δ) εκμεταλλεύτηκαν τα σύγχρονα διαδικτυακά μέσα και πλατφόρμες για να τα προωθήσουν (Facebook, Wordpress, διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης, Vlog), ε) χρησιμοποίησαν ως εκπαιδευτικά μέσα και εργαλεία: τη συγγραφή διηγήματος ή ποιήματος ανάλογα με το διδασκόμενο θέμα, τις βιωματικές δραστηριότητες, τη θεωρητική θεμελίωση μέσω της εισήγησης, του καταγισμού ιδέων και της ομαδοσυνεργατικής μάθησης, την ανάγνωση αντιπροσωπευτικών λογοτεχνικών κειμένων, την παραγωγή κειμένων από τους διδασκόμενους και την εκπαιδευτική αξιολόγηση τόσο των εκπαιδευομένων όσο και των εκπαιδευτικών, στ) υλοποίησαν εκπαιδευτικές έρευνες μέσω της Google Form για να ανιχνεύσουν τα αίτια της μη παρακολούθησης σε Β.Ε.Δ.ΓΡ. που δεν συγκέντρωσαν τον απαραίτητο αριθμό συμμετεχόντων και ζ) έδειξαν ότι η φύση τους αφενός δεν

προσφέρει σταθερό πληθυσμό για έρευνα και μελέτη, αφετέρου ανέδειξε μία άλλη πτυχή της, αυτή της αγοράς και της ζήτησης.

4.3 Οι δυνατότητες και τα όρια της οργάνωσης και της λειτουργίας των Β.Ε.Δ.ΓΡ. 1-27.

Οι ΤΠΕ που χρησιμοποιήθηκαν για την οργάνωση και προώθηση των Β.Ε.Δ.ΓΡ. ήταν το Facebook με τη δυνατότητα της δημιουργίας εκδήλωσης που προσφέρει, τα διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης με την αποστολή δελτίων τύπου σε ηλεκτρονικές εφημερίδες και portals και ορισμένες φορές το vlog στο youtube και η ανάρτηση κειμένου και βίντεο στο WordPress. Όταν οι εκπαιδευόμενοι ρωτήθηκαν στη Φόρμα Συμμετοχής από ποια ΤΠΕ ενημερώθηκαν, απάντησε το 59,6% των γυναικών και το 46,4% των ανδρών ότι ενημερώθηκαν από την εκδήλωση που δημιουργήθηκε στο Facebook. Το 7% των γυναικών και το 0% των ανδρών από τα διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης, και μόλις το 4% των γυναικών και το 14% των ανδρών από το Wordpress. Έτσι, το Facebook αναδείχθηκε το κυριότερο μέσο ενημέρωσης, μιας και οι περισσότεροι εκπαιδευόμενοι ενημερώθηκαν απ' αυτό. Όμως, και οι υπόλοιπες ΤΠΕ με μικρότερα ή καθόλου αποτελέσματα, συνέβαλαν στην προώθηση των Β.Ε.Δ.ΓΡ. και λειτούργησαν ως υπενθύμιση (Γκόρα & Ακριτόπουλος, 2019: 212).

Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. που συγκέντρωσαν τους περισσότερους εκπαιδευόμενους ήταν «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη», που πραγματοποιήθηκε στον Βρεφονηπιακό σταθμό-Νηπιαγωγείο Λιλιπούπολη στον Κρόκο Κοζάνης με 38 παρακολουθούντες. Το εργαστήριο αυτό συγκέντρωσε τους περισσότερους συμμετέχοντες, διότι πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία γονέων, κηδεμόνων, εκπαιδευτικών και παιδιών. Το αμέσως επόμενο εργαστήριο ήταν «Η αθλητική δημοσιογραφία στην εκπαίδευση» που πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας στο Τμήμα Νηπιαγωγών με συνολικά 24 παρακολουθούντες. Το εργαστήριο αυτό συγκέντρωσε τους περισσότερους συμμετέχοντες, διότι πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος για το εαρινό εξάμηνο «Δημιουργική Γραφή και εκπαίδευση» με διδάσκοντα τον Τριαντάφυλλο Η. Κωτόπουλο. Ύστερα ακολουθεί το «Μια ντουζίνα γκαντεμίες» που πραγματοποιήθηκε στο 4^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής με συνολικά 16 συμμετέχοντες, έπειτα ακολουθεί το «Μια ντουζίνα γκαντεμίες» που πραγματοποιήθηκε στο Θέατρο Act στην Πάτρα με 13 συμμετέχοντες και κατόπιν

ακολουθούν με ισοψηφία το «Δεν κοιμόμαστε» που πραγματοποιήθηκε στον Ηχώτοπο Art Café στην Πάτρα σε συνδιοργάνωση με τους καλλιτεχνικούς πράκτορες G&G Events με 11 συμμετέχουσες και το «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής» πάλι με 11 συμμετέχουσες.

Τα δεδομένα αυτά δείχνουν ότι έρευνες και εργαστήρια είναι πιο εύκολο να πραγματοποιηθούν σε οργανωμένες βαθμίδες εκπαίδευσης όπως η Πρωτοβάθμια και τα Δημόσια Πανεπιστημιακά Ιδρύματα στο πλαίσιο διάφορων μαθημάτων και συνεδρίων, διότι η αφενός η εκπαίδευση που παρέχεται είναι δωρεάν και αφετέρου οι εκπαιδευόμενοι είναι ήδη μαθητές ή φοιτητές του Τμήματος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το παρακολούθησε μόνο αυτός ο πληθυσμός-στόχος. Η είσοδος ήταν ελεύθερη κι έτσι προτίμησαν να το παρακολουθήσουν και άλλοι ενδιαφερόμενοι. Στη συνέχεια, από τα δεδομένα των εργαστηρίων «Μια ντουζίνα γκαντεμιές, «Δεν κοιμόμαστε» και «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής» προκύπτει ότι οι εκπαιδευόμενοι -οι οποίοι είναι διαφορετικοί κάθε φορά εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις- προτιμούν να παρακολουθούν Β.Ε.Δ.ΓΡ. που έχουν ψυχαγωγικό και διασκεδαστικό περιεχόμενο. Πιο απλά προτιμούν κάτι το οποίο να τους προξενεί γέλιο και να είναι κοντά στις συνήθειές τους. Επίσης, η χρήση συνδιοργανωτή- διαμεσολαβητή δεν επιφέρει κάποια ουσιαστική διαφορά στην προσέλκυση εκπαιδευομένων και για τον εκπαιδευτή αυτό είναι ένα άλλο πρόσθετο έξοδο, εκτός από το ενοίκιο ή το ποσοστό που καταβάλλει στον χώρο με τον οποίο συνεργάζεται. Τα αποτελέσματα των υπόλοιπων εργαστηρίων καταδεικνύουν ότι το θέμα ανάπτυξης και συζήτησης είναι αυτό που καθορίζει το πόσοι εκπαιδευόμενοι θα παρακολουθήσουν ένα Β.Ε.Δ.ΓΡ.

Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. που δεν συγκέντρωσαν τον απαραίτητο αριθμό συμμετεχόντων και άρα δεν πραγματοποιήθηκαν ήταν: «Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές» στο Parts Patras Arts στην Πάτρα, «Μονόλογοι γυναικών» στο Abelos Events & more στο Ρίο και «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες» στην πλατφόρμα του Zoom. Η θεματολογία των εργαστηρίων αυτών δεν προσέλκυσε το ενδιαφέρον των εκπαιδευομένων.

Η παρούσα διδακτορική διατριβή έδειξε ότι ένα δείγμα του πληθυσμού (226 εκπαιδευόμενοι) ενδιαφέρεται για το αντικείμενο της Δ.ΓΡ. και ασχολείται με τη συγγραφή. Επιπλέον, από το δείγμα αυτό προέκυψε ότι οι ενήλικες, αν και επιθυμούν να παρακολουθήσουν κάποιο εργαστήριο Β.Ε.Δ.ΓΡ., συναντούν διάφορα εμπόδια. Τα εμπόδια σχετίζονται με δεσμεύσεις προς την εργασία και την οικογένεια ή με την

οικονομική δυνατότητα. Ακόμη, μπορεί να σχετίζονται με διαδικασίες ή πρακτικές που τους αποθαρρύνουν από τη μάθηση, όπως το περιεχόμενο και η οργάνωση του εργαστηρίου. Έτσι, σύμφωνα με τους όρους της θεωρητικής θεμελίωσης της μάθησης ενηλίκων, το φράγμα κατάστασης ή αλλιώς τα εξωτερικά εμπόδια (υποχρεώσεις, οικονομική κατάσταση) καθώς και τα εσωτερικά (η μη αποδοχή της εικόνας του σώματος) ήταν οι σημαντικότεροι παράγοντες της μη υλοποίησης των Β.Ε.Δ.ΓΡ. Ακόμη, η παρούσα διδακτορική διατριβή ανέδειξε ότι αν μία μεταβλητή από το Marketing Mix αλλάξει -στη συγκεκριμένη περίπτωση η μεταβλητή του προϊόντος που ήταν και το θέμα των εργαστηρίων- τότε επηρεάζονται και οι υπόλοιπες μεταβλητές.

Επομένως, για να υλοποιηθεί ένα Β.Ε.Δ.ΓΡ. χρειάζεται πολύ μεγάλη προσοχή κατά τον σχεδιασμό του. Ο τίτλος, το θέμα, η περιγραφή, το κόστος συμμετοχής, το κοινό στο οποίο απευθύνεται, ο χώρος και ο τόπος διοργάνωσης, η εποχή και η προώθησή του είναι μεταβλητές που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη. Σίγουρα, αν το αντικείμενο της Δ.ΓΡ. γίνει περισσότερο γνωστό στο ευρύ κοινό, αναμένεται να παρατηρηθεί μία αυξητική τάση υποψήφιων εκπαιδευομένων καθώς και εάν ο εκπαιδευτής είναι ήδη καταξιωμένος συγγραφέας. Φυσικά, η οικονομική κρίση και η υγειονομική κατάσταση λόγω Covid-19 επηρεάζει πολύ την αγορά (Γκόρα & Ακριτόπουλος: 2019: 451).

Ακολούθως, τα δεδομένα δείχνουν ότι ο γυναικείος πληθυσμός (198 εκπαιδευόμενες, δηλαδή το 87,61%) ενδιαφέρεται πιο πολύ στον ελεύθερο χρόνο του να παρακολουθήσει κάποιο Β.Ε.Δ.ΓΡ. Το 40,4% που επέλεξε να παρακολουθήσει κάποιο εργαστήριο ήταν 18-25 ετών και το 30,8% 26-35ετών.

Μεγαλύτερες ηλικίες έχουν άλλες υποχρεώσεις, οικογενειακές και επαγγελματικές. Ακόμη, η πλειονότητα των γυναικών που συμμετείχαν, δηλαδή το 36,4% είχε αποφοιτήσει από κάποιο ΑΕΙ, ενώ το 30,3% βρισκόταν σε ΠΠΣ. Επιπλέον, οι περισσότερες γυναίκες δηλώνουν ότι ασχολούνται με τη συγγραφή (57%) και ότι έχουν παρακολουθήσει κάποιο Β. Ε. Δ.ΓΡ. (54%). Πάντως οι περισσότερες από αυτές δήλωσαν ότι ενημερώνονται μέσω Facebook (60%) και ότι παρακολουθούν τα εργαστήρια κυρίως για εκπαιδευτικούς σκοπούς (37,4%), όπως απόκτηση βεβαίωσης παρακολούθησης ή για επιμόρφωση. Τέλος, το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών σύμφωνα με την τελευταία ερώτηση της Φόρμας Συμμετοχής χρησιμοποίησε «θετικές» λέξεις για να περιγράψει τι αισθάνεται λίγο πριν ξεκινήσει το εργαστήριο. Για την ανάλυση των λέξεων (στην επιλογή «άλλο» στην τελευταία ερώτηση της Φόρμας

Συμμετοχής) χρησιμοποιήθηκε το Tone Analyzer, ένα λογισμικό πρόγραμμα, το οποίο χρησιμοποιεί γλωσσική ανάλυση για να ανιχνεύσει διάφορα συναισθήματα. Έτσι, σύμφωνα με το Tone Analyzer ο γυναικείος πληθυσμός φαίνεται να αισθάνεται *χαρά*. Οι λέξεις σε αυτό το πρόγραμμα έχουν υπογραμμιστεί με κίτρινο. Αυτό σύμφωνα με τον Τροχό των συναισθημάτων (Emotion Wheel) του Plutchik αντιστοιχεί στο κίτρινο πέταλο, το οποίο αντιπροσωπεύει *την ηρεμία, τη χαρά και την έκσταση*.

Εν συνεχεία, τα δεδομένα που προέκυψαν για τον ανδρικό πληθυσμό (28 εκπαιδευόμενοι, δηλαδή το 12,38%) δείχνουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 39,3 % είναι μεταξύ 18-25 ετών και 28,6 % 26-35 ετών και βρίσκεται σε προπτυχιακό επίπεδο (25%) ή μεταπτυχιακό επίπεδο (25%), το 47% γράφει, το 50% έχει παρακολουθήσει ξανά κάποιο Β.Ε.ΔΓ και το 46,4% έχει ενημερωθεί μέσω FB. Ακόμη, το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών συμμετέχει στο εργαστήριο για εκπαιδευτικούς σκοπούς (42,8%), όπως απόκτηση βεβαίωση παρακολούθησης ή για επιμόρφωση. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών σύμφωνα με την τελευταία ερώτηση στη Φόρμα Συμμετοχής χρησιμοποίησε «θετικές» λέξεις για να περιγράψει τι αισθάνεται λίγο πριν ξεκινήσει το εργαστήριο. Μετά την ανάλυση των λέξεων (στην επιλογή «άλλο» στην τελευταία ερώτηση της Φόρμας Συμμετοχής) μέσω του Tone Analyzer προέκυψε το συμπέρασμα ότι ο ανδρικός πληθυσμός προτού ξεκινήσει το εργαστήριο αισθάνεται «αναλυτικός». Οι λέξεις υπογραμμίστηκαν με και αντιστοιχούν στο γαλάζιο πέταλο του Τροχού των Συναισθημάτων, το οποίο αντιπροσωπεύει *την έκπληξη, τον ενθουσιασμό και τη διάσπαση*.

Επιπρόσθετα, στην παρούσα διατριβή έγινε προσπάθεια κατανόησης των δημιουργικών ατόμων και μία προσπάθεια σκιαγράφησης του προφίλ των εκπαιδευομένων στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. Οι εκπαιδευόμενοι των Β.Ε.Δ.ΓΡ. είχαν χαρακτηριστικά γνωρίσματα δημιουργικών προσωπικοτήτων και ενδιαφέρονταν να μάθουν τι είναι η Δ.ΓΡ., είτε γιατί επιθυμούσαν να αναπτύξουν τις συγγραφικές τους τεχνικές είτε γιατί ήθελαν να αποκτήσουν μία σχετική επιμόρφωση σε αυτό το πεδίο γνώσεων. Κοινό χαρακτηριστικό των ατόμων που παρακολούθησαν αυτά εργαστήρια ήταν η αγάπη τους για τη γραφή και την ανάγνωση. Όπως, λέει και ο Gabriel (Gabriel, 2002:9) τα άτομα αυτά αρέσκονται να αναθεωρούν ή να κάνουν κριτική σε κείμενα κάτω από την καθοδήγηση ενός συντονιστή.

Επίσης, η υποφαινόμενη ερευνήτρια κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων παρακολουθούσε τους συμμετέχοντες (τι λένε, πώς σκέφτονται, πώς κινούνται στον χώρο, πώς αλληλεπιδρούν με τους άλλους) και παρατήρησε ότι υπάρχουν εκπαιδευόμενοι 1) που συμμετέχουν στα εργαστήρια για την θεραπευτική αξία της γραφής, 2) που θεωρούν ότι μέσω των εργαστηρίων μπορούν να αναπτύξουν κοινωνικές σχέσεις, φιλικές ή ερωτικές, 3) που χρειάζονται επιβεβαίωση για τον τρόπο που γράφουν, 4) που έχουν ως πρότυπο τον εκπαιδευτή τους και ονειρεύονται να διοργανώνουν κι αυτοί έπειτα παρόμοια εργαστήρια, 5) που επιθυμούν να εκδώσουν κάποιο έργο και αναζητούν συμβουλές και τεχνικές, 6) που σκοπεύουν να φοιτήσουν σε Μ.Π.Σ./Δ.ΓΡ. και ζητούν πληροφορίες γύρω από αυτό, 7) που απλώς εκφράζονται μέσα από τη γραφή και τους αρέσει η διαδικασία 8) που έχουν ως στόχο να επιμορφωθούν και να αποκτήσουν μία επιπλέον δεξιότητα στους δύσκολους καιρούς της κρίσης, έτσι ώστε να γίνουν ανταγωνιστικοί στην εργασία τους, στο παρόν ή στο μέλλον.

Κατά την πρακτική εφαρμογή των Β.Ε.Δ.ΓΡ. οι εκπαιδευόμενοι έδειξαν ενδιαφέρον στο να συμμετάσχουν. Μάλιστα, σύμφωνα με τις ομολογίες τους δήλωσαν ότι ήταν ένας μη αναμενόμενος τρόπος διδασκαλίας. Το γεγονός αυτό τους χαροποίησε ιδιαίτερα, γιατί τους δόθηκε η ευκαιρία να αισθανθούν πιο οικεία και να αποβάλλουν το άγχος και την αμηχανία τους. Ακόμα, δήλωσαν πως αδημονούν να ασχοληθούν με ασκήσεις Δ.ΓΡ., με την προϋπόθεση κατά τη διάρκεια των συναντήσεων να πραγματοποιούνται κι άλλες παρόμοιες δραστηριότητες. Η θετική αυτή στάση των εκπαιδευομένων και στη συνέχεια η κρίση τους, ήταν μία καλή πηγή ανατροφοδότησης για την υποφαινόμενη και τις τεχνικές της.

Επιπλέον, όπως αποδείχθηκε σύμφωνα με τις απαντήσεις στις φόρμες αξιολόγησης οι βιωματικές δραστηριότητες στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. έχουν καθοριστική σημασία για την ένταξη των μελών στην ομάδα, τη μεταξύ τους γνωριμία, την καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης και τη γνωριμία με το αντικείμενο της Δημιουργικής Γραφής. Στα συγκεκριμένα Β.Ε.Δ.ΓΡ. καθορίστηκαν οι στόχοι και οι προσδοκίες όχι μόνον του εκπαιδευτή, αλλά και των εκπαιδευομένων. Η σύναψη, λοιπόν, του εκπαιδευτικού συμβολαίου εξασφάλισε την ομαλή λειτουργία της ομάδας και τις σχέσεις όλων των εμπλεκομένων ως μιας συλλογικότητας, που εφάρμοσε κανόνες και πέτυχε μέσα από την εφαρμογή τους την επιτυχέστερη και αποτελεσματικότερη μάθηση (Γκόρα & Ακριτόπουλος, 2018: 192).

Μερικά ακόμη στοιχεία που ανέδειξε η παρούσα Δ.Δ. είναι ότι από τα είκοσι εφτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. που διοργανώθηκαν πραγματοποιήθηκαν τα είκοσι τέσσερα (24). Είκοσι ένα (21) εργαστήρια είχαν ως στόχο την παραγωγή κειμένων σε ατομικό επίπεδο και τρία (3) σε ομαδικό. Στα εργαστήρια που είχαν ως στόχο την παραγωγή κειμένων σε ατομικό επίπεδο συμμετείχαν εκατόν πενήντα πέντε (155) εκπαιδευόμενοι. Από τους εκατόν πενήντα πέντε (155) εκπαιδευόμενους προέκυψαν ογδόντα ένα (81) παραγόμενα κείμενα, δηλαδή το 66% και το 48,39% των εκπαιδευομένων τα υπέγραψε με ψευδώνυμο. Τα ποσοστά αυτά αποδεικνύουν ότι υπάρχει ένα άγχος για τη συγγραφή και την αξιολόγηση των κειμένων. Στα εργαστήρια που προέκυψαν τα περισσότερα παραγόμενα κείμενα είχαν ως συγγραφικό θέμα κάποιο λογοτεχνικό είδος, γεγονός που καταδεικνύει ότι ο χώρος της λογοτεχνίας ως γνώση εν πολλοίς καθορίζεται ή σχετίζεται ακόμη και τώρα από τη γνώση αυτού που λέμε λογοτεχνικό είδος. Εκτός αυτού, οι εκπαιδευόμενοι αφομοίωναν συμβουλές γραφής ή είχαν ως αντικείμενο τη διδακτική της Δ.ΓΡ.

Ένα ακόμη σημαντικό συμπέρασμα είναι ότι στη Δ.Δ. εξετάστηκε το εξής ζήτημα: πώς γίνεται η αξιολόγηση στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. που πραγματοποιούνται σε χώρους δημιουργικής απασχόλησης, σε θέατρα και σε καφετέριες; Αυτού του είδους τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. αν και δεν πραγματοποιούνταν σε κάποια βαθμίδα ΤΕ και αν και δεν παρείχαν κάποιο αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, εκτός από ψυχαγωγικό χαρακτήρα είχαν και εκπαιδευτικό. Άρα, η αξιολόγηση ήταν ένα πολύ σημαντικό μέρος της εκπαιδευτικής αυτής διαδικασίας. Αφορούσε όχι μόνο τους εκπαιδευόμενους, αλλά και τους εκπαιδευτές. Η Δ.Δ. αξιοποιώντας τη θεωρία γύρω από την εκπαιδευτική αξιολόγηση πρότεινε και εφάρμοσε να γίνεται η αξιολόγηση των εκπαιδευομένων και των εκπαιδευτών με δύο τρόπους.

Σε ένα Β.Ε.Δ.ΓΡ. οι εκπαιδευόμενοι μετά τις βιωματικές δραστηριότητες και την αναφορά στη λογοτεχνική θεωρία καλούνταν να συγγράψουν ένα λογοτεχνικό κείμενο γύρω από ένα συγκεκριμένο θέμα ακολουθώντας μερικές οδηγίες. Αφού, έγραφαν το κείμενο, το διάβαζαν και ακολουθούσε χειροκρότημα. Μόλις διαβάζονταν όλα τα κείμενα, ο εκπαιδευτής σύμφωνα με τη νέα σκέψη στην αξιολόγηση ζητούσε να συνεργαστούν όλοι οι εκπαιδευόμενοι και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτής σύμφωνα με τις νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση έδινε τον προσωπικό του λογαριασμό στο Facebook-Messenger ή το email

του και ζητούσε από τους εκπαιδευόμενους να του στείλουν τα κείμενά τους για να διορθωθούν και να αναρτηθούν στην προσωπική του σελίδα στο WordPress. Σ' αυτήν την αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενων, ο εκπαιδευτής διόρθωνε τα κείμενα με σχόλια χρησιμοποιώντας εκφράσεις του τύπου: προτιμότερο, καλύτερο, πιο ωραίο, λιγότερο βαρετό. Η αξιολόγηση των εκπαιδευομένων στα συγκεκριμένα Β.Ε.Δ.ΓΡ. έγινε σύμφωνα με την κατεύθυνση που δίνει ο Μίμης Σουλιώτης: «Η αξιολόγηση είναι ωφέλιμη μόνο όταν γίνεται με τη διατύπωση συγκεκριμένων εκφράσεων από τον εκπαιδευτή, όπως διατυπώθηκαν παραπάνω, και μόνο όταν το καλύτερο κείμενο αναδεικνύεται μέσα από ομαδική ψηφοφορία», Σουλιώτης (2012:15).

Στα εν λόγω Β.Ε.Δ.ΓΡ. η αξιολόγηση του εκπαιδευτή και της διδασκαλίας του βασιζόταν στην ανατροφοδότηση που λάμβανε από τους εκπαιδευόμενούς του και πραγματοποιούνταν κατά το κλείσιμο της εκπαιδευτικής συνάντησης. Ειδικότερα, η υποφαινόμενη μοίραζε τη φόρμα της αξιολόγησης που είχε ετοιμάσει (π.χ. μία φωτοτυπία με το σκίτσο του Αρκά που έχει τα Χανακ sr ή το τρένο και τα δύο κουτάκια με το «Ναι» και το «Όχι») και ζητούσε από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν δίπλα από το «Ναι» τι τους άρεσε και δίπλα από το «Όχι» τι δεν τους άρεσε από το Β.Ε.Δ.ΓΡ. που παρακολούθησαν. Αφού συμπληρωνόταν η φόρμα αξιολόγησης, η υποφαινόμενη τοποθετούσε μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητούσε από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας-ένας και να ξαναδούν με τη φαντασία τους την εκπαιδευτική συνάντηση και όλα όσα συνέβησαν. Ειδικότερα, τους ζητούσε να πουν τα θετικά στη δεξιά πλευρά και τα αρνητικά στην αριστερή (βιωματική άσκηση κλεισίματος ομάδας βασισμένη στο Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2003:261). Τέλος, τους ευχαριστούσε όλους για τις παρατηρήσεις και τα σχόλια τους. Παράλληλα, όμως τους εξηγούσε πως είναι πολύ σημαντικό όχι μόνο γι' αυτήν, αλλά κυρίως για όσους έχουν περιέργεια να μάθουν πώς είναι να συμμετέχει κανείς σε ένα Β.Ε.Δ.ΓΡ. να γράψουν τις παρατηρήσεις και τα σχόλιά τους στην καρτέλα αξιολογήσεις κριτικές στην προσωπική της σελίδα στο Facebook και να τη βαθμολογήσουν δίνοντάς της ή όχι αστέρια (το Άριστα στο Facebook είναι τα 5 αστέρια).

Συνολικά διακόσιοι είκοσι έξι (226) εκπαιδευόμενοι παρακολούθησαν αυτά τα είκοσι επτά (27) Β.Ε.Δ.ΓΡ. είκοσι δύο (22) παραγόμενα κείμενα αναδείχθηκαν ως τα καλύτερα με ομόφωνη απόφαση κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων, ογδόντα ένας (81) εκπαιδευόμενοι αξιολογήθηκαν από την εκπαιδευτρια μέσω αλληλεπίδρασης στο email και στο Facebook-Messenger, εκατόν εξήντα εννιά (169) εκπαιδευόμενοι αξιολόγησαν

την εκπαιδευτριά και την ποιότητα του εργαστηρίου της με εκατόν εξήντα εννιά (169) θετικά σχόλια και ενενήντα (90) αρνητικά και μόνο τρεις (3) εκπαιδευόμενοι κατέγραψαν την αξιολόγηση και τη βαθμολόγησή τους στην προσωπική σελίδα της εκπαιδευτριάς στο Facebook.

Εύλογα προκύπτει το συμπέρασμα ότι στα Β.Ε.Δ.ΓΡ. έχει περισσότερη σημασία η ενθάρρυνση των εκπαιδευομένων παρά η αξιολόγησή τους αυτή καθαυτή. Η ανατροφοδότηση πάλι από τους εκπαιδευόμενους είναι ένα σημαντικό και πολύτιμο εργαλείο για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού. Μέσω της ανατροφοδότησης αναγνωρίζονται τα δυνατά σημεία του και επισημαίνονται τα αδύναμα. Ενώ η αξιολόγηση μέσω των νέων τεχνολογιών φαίνεται ότι χρειάζεται λίγο χρόνο ακόμη μέχρι να αφομοιωθεί ως μέθοδος και πρακτική (Γκόρα & Ακριτόπουλος, 2019: 268). Άρα, η αξιολόγηση είναι σημαντικό μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας, διότι κατευθύνει προς μία πρακτική που συμβάλλει σε ευεργετικά αποτελέσματα. Η αξιολόγηση πρέπει να γίνεται αποδεκτή απ' όλους τους εμπλεκόμενους στη διαδικασία της μάθησης και να στηρίζεται σ' ένα ευρύ φάσμα πληροφόρησης.

Εν κατακλείδι, η παρούσα Δ.Δ. περιέγραψε συστηματικά και αναλυτικά το θεωρητικό υπόβαθρο που απαιτείται να έχει κανείς για να πραγματοποιήσει τα συγκεκριμένα Β.Ε.Δ.ΓΡ. ενήλικων στην Α. Ε. Ε. Επιπλέον, συμπεριέλαβε τις δραστηριότητες που έγιναν κατά την υλοποίησή τους, ενώ παράλληλα εξήγησε τον πρακτικό και βιωματικό τρόπο λειτουργίας τους, αξιοποιώντας τα βιώματα και το παιχνίδι ως πρόσχημα για την έκφραση των εκπαιδευομένων. Οι εκπαιδευόμενοι συμμετείχαν ενεργά στην εκπαιδευτική διεργασία και ευχαριστήθηκαν όλες τις δραστηριότητες, διότι η προσέγγιση ούτε δασκαλοκεντρική ήταν ούτε θεωρητική αλλά βιωματική, (Γκόρα & Ακριτόπουλος, 2018: 2647).

Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. δημιουργήθηκαν για να προσφέρουν στις πόλεις της Κοζάνης, της Πάτρας και της Φλώρινας μια δημιουργική μορφή μάθησης και επικοινωνίας. Η προώθηση των εργαστηρίων έγινε με τη βοήθεια του διαδικτύου. Οι εκπαιδευόμενοι δήλωσαν συμμετοχή με σκοπό να εκφραστούν μέσω της γραφής και να μιλήσουν για πράγματα μέσα από και πέρα από την καθημερινότητά τους. Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. έδωσαν στους εκπαιδευόμενους την ευκαιρία να ξεφύγουν από το τετριμμένο και να ασχοληθούν με μία δημιουργική και ψυχαγωγική και ψυχοφελή δραστηριότητα, (Γκόρα & Ακριτόπουλος, 2017: 203).

Τα Β.Ε.Δ.ΓΡ. έδωσαν στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα της συνεργασίας και της ψήφισης των κανόνων και των όρων λειτουργίας τους, τη διερεύνηση ορισμένων θεωρητικών ζητημάτων, την ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους και της συγγραφής λογοτεχνικών κειμένων. Όπως πρόκυψε από τις αξιολογήσεις τους -οι οποίες κατά κύριο λόγο ήταν θετικές- τα εργαστήρια τους πρόσφεραν ιδέες για καινοτομία και δημιουργικότητα μέσα στην τάξη και τους άνοιξε νέους ορίζοντες για το πώς μπορούν να μετατρέψουν ένα δασκαλοκεντρικό μάθημα σε ομαδοσυνεργατικό (Γκόρα & Κωτόπουλος, 2019).

Παρατηρήθηκε, επίσης, ότι η διάρκεια των εργαστηρίων ήταν αρκετά περιορισμένη, με αποτέλεσμα οι εκπαιδευόμενοι να μην έχουν την ευχέρεια να εμβαθύνουν περισσότερο στο θεωρητικό πλαίσιο και οι ομάδες να μην έχουν τον απαραίτητο χρόνο να προετοιμάσουν και να παρουσιάσουν πιο δημιουργικά και παραστατικά τα λογοτεχνικά κείμενα που συνέγραψαν. Επομένως, χρειάζεται να υλοποιείται μετά από κάποιο εύλογο χρονικό διάστημα και κάποιο άλλο ενδεχομένως Βιωματικό Εργαστήριο με παρόμοια θεματική για να λύσει τυχόν απορίες και ερωτήσεις και να προάγει σε υψηλότερο βαθμό τη δημιουργικότητά τους.

Επιπλέον, κρίνεται πολύ σημαντικό να ενταχθεί το μάθημα της Δ.ΓΡ. στις Σχολές Ανθρωπιστικών Σπουδών, έτσι ώστε να προκύψουν χρήσιμα δεδομένα προς σύγκριση και μελέτη για την επιστημονική κοινότητα, γιατί «χωρίς καμία αμφιβολία η Δ.ΓΡ. δέχεται επιδράσεις από τη φύση του πανεπιστημιακού περιβάλλοντος, αλλά και η ίδια Δ.ΓΡ. ως επιστημονικός κλάδος με τη σειρά της επιδρά πάνω στο συγκεκριμένο περιβάλλον», (Κωτόπουλος & Βακάλη, 2013: 49).

Ευελπιστούμε η διδακτορική αυτή διατριβή να εμπνεύσει και να ωθήσει και άλλους εκπαιδευτικούς-εμπυχωτές στο να υλοποιήσουν παρόμοια εργαστήρια.

5. Βιβλιογραφία

-, (2004). Introduction. In *Perspectives on Travel Writing*, Hooper, Gl., & Youngs, T. (ed.). Aldershot: Ashgate.

-, (2002). *The Cambridge Companion to Travel Writing*. Ed. Hulme P. & Tim Youngs, T. (ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Abrams, M. H. ([1957] 2005⁸). *A Glossary of Literary Terms*. Contributors: Geoffrey Galt Harpham, G., G. (contr). Boston: Thomson Corporation.

Abrams, M.H. (1971). *The mirror and the Lamp: Romantic Theory and the Critical Tradition*. Oxford: Oxford University Press.

Abbott, H. P. (2002). *The Cambridge Introduction to Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.

ACT Government Education, (2016). *Teachers' guide to Assessment*. Australia: BSSS

Aleksandrova, I.B., Slavkin, V.V., (2017). "Modern media language: Categorical linguistics features." In *Russian Linguistic Bulletin* (1) 9, 8-11. [http://rulb.org/wpcontent/uploads/wpem/pdf_compilations/1\(9\)/1\(9\).pdf#page=9](http://rulb.org/wpcontent/uploads/wpem/pdf_compilations/1(9)/1(9).pdf#page=9)

Anjum, F. (2014). "Travel Writing, history and colonialism: An analytical study". In *Journal of the Research Society of Pakistan*, 51 (2), pp. 191-205. Lahore: Research Society of Pakistan.

Arnold, D. (2007). *Poetry and Language Writing-Objective and Surreal*, UK: Liverpool University Press.

Baharudin, S. N. A., Murad, M. & Mat, N. H. H. (2013). "Challenges of Adult Learners: A Case Study of Full Time Postgraduates Students". In *6th International Conference on University Learning and Teaching*, 772-281.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813020399>

Baikie, K. A., Geerligs, L., & Wilhelm, K. (2012). “Expressive writing and positive writing for participants with mood disorders: An online randomized controlled trial”. In *Journal of Affective Disorders*, 136(3), 310-319.

Baldick, Chr. (2009)³. *The Oxford Dictionary of Literary Terms*. Oxford: Oxford University Press.

Barthes, R. (1972). *Critical Essays*, Howard, R. (trans.). Evaston:Northwestern University Press.

Basumatary, B., B. (2018). “Importance of travel writing in literature”. In *International Journal of Advance Research, Ideas and Innovations in Technology*, 4 (5), pp.760-763.

Bate, J. (2012). “Foreword: on criticism and creativity”. In *The Cambridge Companion to Creative Writing*, Morley, D& Neilsen, Ph (ed.). UK: Cambridge University Press.

Baum, E. S., & Rude, S. S. (2013). *Acceptance-enhanced expressive writing prevents symptoms in participants with low initial depression*. *Cognitive Therapy and Research*, 37(1), 35-42.

Beghetto, R. A. & Kaufman, J. C., (2007). Toward a broader conception of creativity: A case for mini-c creativity. *Psychology of Aesthetics, Creativity and the Arts*, (1), pp. 73-79.

Berchet, J.-Cl. (1994). “La préface des récits de voyage au XIXème siècle”. In *Écrire le voyage*, Tverdota G. (ed.). Paris: Presses de la Sorbonne Nouvelle.

Berry, D., Dartel, M., Kasprzak, M., Muller, N., O’Reilly, R., Vicente, J. (2012). *New Aesthetic, New Anxieties*.

https://www.researchgate.net/publication/275329826_New_Aesthetic_New_Anxieties

Boczkowski, P. J. (2004). *Digitizing the News: innovation in online newspapers*. MIT Press: New Baskerville.

Brennan, J., Williams, R., (2004), *Collecting and using student feedback, A guide to a good practice*. UK: Learning and Teaching Support Network.

https://www.heacademy.ac.uk/system/files/id352_collecting_and_using_student_feedback_a_guide_to_good_practice.pdf

Brooks, J. (1995). *Interview with Chinua Achebe: The art of fiction*, CXXXVIV. Paris Review, 133, pp. 142-166.

Brown, D. & Kusiak, J., (2005-2007). Creative Thinking Techniques. *In IRM Training-White Paper*. <https://www.miun.se/siteassets/fakulteter/nmt/summer-university/creativethinkingpdf>.

Booms, B. & Bitner, M. J. (1981). “Marketing Strategies and Organizational Structures for Service Firms”. In *Marketing of Services*, Donnelly, J. H. & George W. R. (Eds.). Chicago: American Marketing Association.

Borden, N. H. (1964). *The concept of the Marketing Mix*. Journal of Advertising Research, 4, 2-7.

Brewton, V (2002). Literary Theory in *Internet Encyclopedia of Philosophy*. <https://iep.utm.edu/literary/>

Brown, D. & Kusiak, J., (2005-2007). “Creative Thinking Techniques”. In IRM Training-White Paper. <https://www.miun.se/siteassets/fakulteter/nmt/summer-university/creativethinkingpdf>.

Buttry, St. (-). *Getting the most from your Interviews*. https://www.mga.edu/student-life/docs/Student_Media_Interviewing.pdf

Byron, C., (1995). *Writers on teaching*. Nottingham, United Kingdom: Department of Adult Education University of Nottingham.

Cambridge Dictionary, *YouTube*
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/youtube>

Career Resource Center Creating Connections University of Florida (2016). *Interviewing Strategies for Journalism & Communications Students*. <https://career.ufl.edu/wp-content/uploads/2016/11/CJC-Interviewing-Strategies-2016.pdf>

Choeda, Ch. (2019). "The Origin and Development of English Novel: A Descriptive Literature Review". In *International Journal of English, Literature and Social Science (IJELS)* Vol-4, Issue-4, Jul – Aug 2019, p. 1099-1104.

https://www.researchgate.net/publication/335134689_The_Origin_and_Development_of_English_Novel_A_Descriptive_Literature_Review)

Chung, J & Ferreira, M. L., (2011). "Give Wings to your imagination and change the world write and perform your own play". In T. Emert and E. Friedman (eds.), *Come Closer: Critical Conversations about Theater of the Oppressed and Pedagogy of the Oppressed*. NY: Peter Lang Publishing.

Goldberg, L. R., (1993). "The Structure of Phenotypic Personality Traits". In *American Psychologist*, Vol 48 (1), (pp. 26-34).
http://psych.colorado.edu/~carey/courses/psyc5112/readings/psnstructure_goldberg.pdf

Cornici, Ant. (2018). "The Monologue in the Dramatic Text and in the Performance". In *International Conference of Doctoral School for Theater and Performing Arts and the Research Center of The Faculty of Theater at the George Enescu National University of Arts, 1918-2018: 100 Years of Theater Research in Iași*, 161-172.
https://www.researchgate.net/publication/330658760_The_Monologue_in_the_Dramatic_Text_and_in_the_Performance_International_Conference_of_Doctoral_School_for_Theater_and_Performing_Arts_and_the_Research_Center_of_The_Faculty_of_Theater_at_the_George_Enescu_National_University_of_Arts_1918-2018_100_Years_of_Theater_Research_in_Iași

Cotsell. M. (2005). *The Theater of Trauma-American Modernist Drama and the Psychological Struggle for the American Mind 1900-1930*, NY: Peter Lang.

Claire, S. (2017). "Learn Ideas, tips, techniques & exercises including journaling's therapeutic powers through daily personal self-dialogue, prompts/questions etc.". In *The ultimate Journal Writing Book for Kids & Adults*. Create Space Independent Publishing Platform.

<https://books.google.gr/books?id=4ufvDQAAQBAJ&pg=PT2&lpg=PT2&dq=the+ultimate+journal+writing+book+claire&source=bl&ots=ViuOMWJlcQ&sig=aSwYz3NpiHPu8htxpeW2Af-9nVc&hl=el&sa=X&ved=2ahUKEwj126zv8aTdAhUNKYwKHxeWDasQ6AEwD3oE>

[CAAQAQ#v=onepage&q=the%20ultimate%20journal%20writing%20book%20claire&f=false](#)

coolaustralia.org, *Diary Writing Tips*. <https://www.coolaustralia.org/wp-content/uploads/2016/01/Diary-writing-tips.pdf>

Craft, A. (2005). *Creativity in Schools: Tensions and Dilemmas*. UK: Routledge.

Craft, M. A., Davis, G. J., & Paulson, R. M. (2013). "Expressive writing in early breast cancer survivors". *Journal of Advanced Nursing*, 69(2), 305-315.

Cropley, A. J. (2011). Definitions of creativity, in *Encyclopedia of creativity*, Runco, M.A., Pritzker, S. R., (eds.), CA: Academic Press. https://www.researchgate.net/publication/266031380_Definitions_of_Creativity

Cross, K. P. (1974). "Lowering the Barriers for Adult Learners". In *Conference Liberal Arts College and the Experienced Learner*, 1-14. <https://diva.sfsu.edu/bundles/215406/80110/download>

Cuddon, J. (1976). *Dictionary of Literary Terms & Literary Theory*. London: Penguin Books.

Cuesta, M. (2011). *How to interpret autobiographies*. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:423970/FULLTEXT01.pdf>

Cukierkorn, J. R., Karnes, F. A., Manning, S. J., Houston, H., & Besnoy, K. (2007). *Serving the preschool gifted child: Programming and resources*. *Roeper Review*, 29, 271-276.

Culler, J. (2000). *Literary Theory: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Dale, J. (2014)². *Crime Fiction*. Scandinavia: Edinburgh University Press.

Dib, Cl., Z. (1988). *Formal, Non-Formal and Informal Education: Concepts/ Applicability*.

http://dantescuola.gov.it/dantescuola.eu/COMENIUS/Comenius2013_15/01Mobilita%20in%20Bulgaria%20-%20Sofia/Readings/definitions%20of%20Formal%20and%20Non%20Formal.pdf

Diekmann, H. (1997). Fairy-tales in psychotherapy. *The Journal of Analytical Psychology*, 42, 253-268.

Donnelly, D. & Harper, Gr., (2012). *Establishing Creative Writing Studies as an Academic Discipline*. Bristol, United Kingdom: Multilingual Matters.

Cohn, D. (1978). *Transparent Minds: Narrative Modes for Presenting Consciousness in Fiction*. Princeton: Princeton University. Press.

Di Pasquale, Th. (2001). *Guidelines for Writing Literary Analysis Papers*.
[https://www.researchgate.net/publication/341549713 Guidelines for Writing Literary Analysis Papers -- Spring 2020](https://www.researchgate.net/publication/341549713_Guidelines_for_Writing_Literary_Analysis_Papers_--_Spring_2020)

Dylan, W., (2013). Assessment: The Bridge between Teaching and Learning in *Voices from the Middle*, 21, 15-20.
<https://www.ncte.org/library/NCTEFiles/Resources/Journals/VM/0212-dec2013/VM0212Assessment.pdf>

Eagleton, T., (2003). *Literary Theory-An Introduction*. UK: University of Minnesota Press.

Eagleton, T. (2008). *Literary Theory-An Introduction*, Anniversary Edition. UK: Blackwell Publishing.
[https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=f7Ey04hdF3sC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Eagleton,+T.,+\(2008\),+Literary+Theory-An+Introduction&ots=IT5oox9L0p&sig=2NJIVWd4I4fjEu2k6vMvcGHG6oc&redir_esc=y#v=onepage&q=Eagleton%20T.%20\(2008\)%20Literary%20Theory-An%20Introduction&f=false](https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=f7Ey04hdF3sC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Eagleton,+T.,+(2008),+Literary+Theory-An+Introduction&ots=IT5oox9L0p&sig=2NJIVWd4I4fjEu2k6vMvcGHG6oc&redir_esc=y#v=onepage&q=Eagleton%20T.%20(2008)%20Literary%20Theory-An%20Introduction&f=false)

Eaton, Tr. (2011). *12 Interviewing tips for journalists*.
<https://thediajungle.files.wordpress.com/2011/01/12-interviewing-tips-for-journalists.pdf>

Eco, Um., (1994). *The Limits of Interpretation*. Bloomington: Indiana University Press.

Emma, L. (2018). *How to write a creative autobiography*.
<https://penandthepad.com/write-creative-autobiography-4913748.html>

Evory, M., B., (2021). *Reading Poetry*.

https://human.libretexts.org/Courses/Oxnard_College/Introduction_to_Literature_and_Critical_Thinking/04%3A_About_Poetry/4.02%3A_Reading_Poetry

Eyisi, D. (2016). “The Usefulness of Qualitative and Quantitative Approaches and Methods”. In *Researching Problem-Solving Ability in Science Education Curriculum. Journal of Education and Practice*, 7, 91-100.

Facebook, Πώς μπορώ να προσκαλέσω άτομα στην εκδήλωση Facebook που διοργανώνω; <https://www.facebook.com/help/213851145302199?helpref=related>

Faggen, R. (1995). Czeslaw Milosz: The art of poetry LXX. *The Paris Review*, 133, pp. 242-273.

Fordham, I., Goddard, T., (2013). *Facebook Guide of Educators-A tool for teaching and learning*. UK: The Education Foundation. <http://www.ednfoundation.org/wp-content/uploads/Facebookguideforeducators.pdf>

Fosson, A., & Husband, E. (1984). *Bibliotherapy for hospitalized children. Southern Medical Journal* , 77, 342-346.

Frattoroli J. (2006). *Experiemental disclosure and its moderators: a meta-analysis*. *Psychol Bull.*132(6):823–865.

Frye, N. (2020). *Anatomy of criticism-Four Essays*, Bloom, H. (foreword).Princeton: Princeton University Press. <https://archive.org/details/frye-northrop-anatomy-of-criticism-four-essays-2000/page/n3/mode/2up>

Frye, N. (2020). *Anatomy of criticism-Four Essays*, Damrosch, D (foreword).Princeton: Princeton University Press.
https://books.google.gr/books?id=0Na_DwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Northrop+Frye,+Anatomy+of+criticism&hl=el&sa=X&ved=2ahUKEwiXpKfb0_XuAhUStqQKHdEWD-KQ6AEwAXoECAQQAg#v=onepage&q=Northrop%20Frye%2C%20Anatomy%20of%20criticism&f=false

G. Suite Learning Center. *Get started with forms.* <https://gsuite.google.com/learning-center/products/forms/get-started/#/>

Gao, W., Tian, Y., Huang, T. (2010). “Vlogging: A Survey of Videoblogging Technology on the Web.” In *ACM Computing Surveys*, 42, Article 15. <http://www.cs.ust.hk/~qyang/Docs/2011/a15-gao.pdf>

Genette, G. (1991). *Fiction et diction*. Paris: Éditions du Seuil

Genette, G. (1972). *Narrative discourse: an essay in method*, Lewin, J. E. (transl.)(1980). New York: Cornell University Press.

Genette, G. (1980). *Narrative discourse Revised*, Lewin, J.E. (transl.). New York: Cornell University Press.

Genette, G. (1988). *Narrative discourse Revised*, Lewin, J.E. (transl.). New York: Cornell University Press.

Girardi, T., (2015). New Creative Writing “Classroom”: The Proliferation of Online Workshops and Low Residency Programs.

https://books.google.gr/books?id=riKXBQAAQBAJ&pg=PA312&dq=in+Scheg,+Ab.,+Critical+Examinations+of+Distance+Education+Transformation+across+Discipline&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjaiqWRtM_YAhWQKCwKHQgQCjsQ6AEIJzAA#v=onepage&q=in%20Scheg%2C%20Ab.%2C%20Critical%20Examinations%20of%20Distance%20Education%20Transformation%20across%20Discipline&f=false

Green, S. (2008). *Genre: Life Writing*.

https://www.englishteacher.com.au/resources/command/download_file/id/138/filename/82LifeWriting.pdf

Griffith, K. (2006). *Writing essays about literature: A guide and style sheet* (8th edit.). Boston MA: Wadsworth.

Guilford, J. P. (1950). *Creativity*. In *American Psychologist*, 5 (9), pp. 444-454. <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fh0063487>.

Hardog, Fr. (2005). Time and Heritage. In *Cultural Diversity and Heritage*, 57(3), pp. 7-18. USA: Blackwell Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000140957>

Harmon, W. & Holman, H. (2006). *A Handbook to Literature*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Harper, Gr. (2012). "A Short History of Creative Writing in British Universities". In *Teaching Creative Writing*, Beck, H., (ed.), pp. 9-16. UK: Palgrave Macmillan.

Harper, Gr. (2015). "Creative Writing and Education: An Introduction". In Albers, R., Cashdan, L., Sulac, M., et al, *Creative Writing and Education*, Harper, Gr., (Edit.). Multilingual Matters.

Harper, Gr. (2006). *Teaching Creative Writing*. NY: Continuum.

Harrison, C. (2004). "Giftedness in early childhood: The research for complexity and connection". In *Roper Review*, 26(2), 78-84.

Harrison, C. (1999). "Visual representation of the young gifted child". In *Roeper Review*, 21(3), 189-194.

Highet, G. (2015), *Introduction in Anatomy of Satire*. USA: Princeton University Press.

Hirsch, E. D. Jr. (1978). "What isn't literature?". In : P. Hernadi, ed. *What is literature?* Bloomington: Indiana University Press.

Hitchcock, G. & Hughes, D. (1989). *Research and the Teacher*. London: Routledge.

Hobsbaum, Ph. (1975). "The Rise of The Dramatic Monologue". In *The Hudson Review*, (28), 2, NY: Hudson Review.

Hornby, A.S. (2010). *Oxford Advanced Learners' Dictionary of Current English*, Oxford: Oxford University Press.

Howard, L. (2004). "What are the character' s internal traits". In *Creating Characters: A Writer's Reference to the Personality Traits That Bring Fictional People to Life*. North Carolina: MacFarland.

Hunter, W. J., & Begoray, J. (1990). *A framework for the activities involved in the writing process*. *Writing Notebook*, 7(3), 40–42.

Husain M., Khan, S., (2016). Student's feedback: An effective tool in teachers evaluation system. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4979299/>

IMMA, Education and Community Programmes, Irish Museum of Modern Art, (1996). *What is surrealism?*. <https://imma.ie/magazine/what-is-surrealism/>

Ina Beth Sessions, (1947). “The Dramatique Monologue”. In *PMLA* 62 (2), pp 503-516, NY: Modern Language Association. <https://www.jstor.org/stable/459275?seq=1>

Jabbarifar, T., (2009). “The importance of classroom assessment and evaluation in educational system”. In *Proceedings of the 2nd International Conference of Teaching and Learning*. Malaysia: INTI University College. [https://my.laureate.net/Faculty/docs/Faculty%20Documents/INTI%20Conferences/Parallel%20Sessions%204/4C/4C-03-P142%20\(Iran\).pdf](https://my.laureate.net/Faculty/docs/Faculty%20Documents/INTI%20Conferences/Parallel%20Sessions%204/4C/4C-03-P142%20(Iran).pdf)

Jago, C., Shea, R., Scanlon, L., Aufses, R. (2011). *Literature & Composition*. New York: Bedford/St. Martin's.

Jahanian, R., (2012). “Educational Evaluation: Functions and Applications in Educational Contexts”. In *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 1 (2), 253-259. <http://hrmars.com/admin/pics/829.pdf>

Jakobson, R. (1987). *Language in Literature*. (Ed.) Pomorska, Kr. & Rudy St. England: Harvard University Press.

Jakobson, R. (1963). Linguistique et poétique in *Essais de Linguistique générale*. Paris: Editions de Minuit.

Jakobson, R. (1973). Qu'est-ce que la poésie in *Questions de poétique*. Paris: Seuil.

Kampylis, P. & Berki, E. (2014). *Nurturing creative thinking*. International Academy of Education: UNESCO.

Kato, T., Kambayashi, Y., Kodama, Y. (2016). “Practice for Self-Regulatory Learning using Google Forms: Report and Perspectives”. In *Information Engineering Express, International Institute of Applied Informatics*, 2, 11-20.

<http://www.iaiai.org/journals/index.php/IEE/article/viewFile/135/71>

Kharkhurin, A. (2016). “Cognitive Poetry: Theoretical Framework for the Application of Cognitive Psychology Techniques to Poetic Text”. In *Creativity Theories – Research – Applications* , June 2016, 3 (1), pp. 59-83, UAE: American University of Sharjah.

https://www.researchgate.net/publication/303961349_Cognitive_Poetry_Theoretical_Framework_for_the_Application_of_Cognitive_Psychology_Techniques_to_Poetic_Text

Kaufman, J. C. & Beghetto, R. A. (2009). “Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity”. In *Review of General Psychology*, 13(1), 1–12.

Kaufman, J., & Kaufman, S. (Eds.) (2011). *The psychology of creative writing*. Cambridge University Press.

Kenney, W. (1966). *How to analyze fiction*. New York: Monarch Press.

Kenrick, J. (2008). *Musical Theatre-A History*. London: continuum.

Kevles, B. (1989). “Interview with Anne Sexton”. In *Women writers at work* , Plimpton, G. (ed.). pp. 263-289 NY: Viking Penguin.

Kitano, M. (1985). “Ethnography of a preschool for the gifted:What gifted young children actually do”. In *Gifted Children Quarterly*, 29, 67-71.

Kizlik, B., (2014). *Measurement, Assessment and Evaluation in Education*.
<https://www.cloud.edu/Assets/PDFs/assessment/Assessment%20%20Evaluation%20Measurement.pdf>

Klarer, M. (1999). *An introduction to Literary Studies*. New York & London: Routledge.

Klimova, Bl. (2015). “Diary Writing as a Tool for Students Self-reflection and Teacher's Feedback”. In *the Course of Academic Writing in 7th World Conference on*

Educational Sciences, (pp. 549-553) GR: Athens.

[https://www.researchgate.net/publication/282599532_Diary_Writing_as_a_Tool_for_Students'_Self-](https://www.researchgate.net/publication/282599532_Diary_Writing_as_a_Tool_for_Students'_Self-reflection_and_Teacher's_Feedback_in_the_Course_of_Academic_Writing)

[reflection and Teacher's Feedback in the Course of Academic Writing](https://www.researchgate.net/publication/282599532_Diary_Writing_as_a_Tool_for_Students'_Self-reflection_and_Teacher's_Feedback_in_the_Course_of_Academic_Writing)

Knowles, M. (1986). *Using learning Contracts*. San Francisco: Jossey-Bass.

Kristeva, J. (1974). *La Révolution du langage poétique*. Paris: Seuil.

Kristeva, J. (1969). *Sémiotikè: Recherches pour une sémanalyse*. Paris: Seuil.

Kroll, J. (2008). *Creative Practice and/as/is/or Research: An Overview*.

<http://www.aawp.dreamhosters.com/wp-content/uploads/2015/03/Kroll.pdf>

Kubacka-Jasiecka, D. (2010). *Interwencja kryzysowa. Pomoc w kryzysach psychologicznych*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

Kirchner, Bh. (2015). *Writing about food can propel your plot-Adding references to food can spice up a novel's characters, setting and plot*.

<https://www.writermag.com/2015/11/23/food-writing-thought/>

Leahy, A., (2010). Teaching as a creative act: Why the Workshop Works in Creative Writing. In Donnelly D. (Ed.), *Does the Writing Workshop still work?* UK: Multilingual Matters.

Leahy, R. (1992). "Twenty Titles for the Writer". In *College Composition and Communication* 43 (4), 517.

https://www.jstor.org/stable/358644?newaccount=true&read-now=1&seq=1#metadata_info_tab_contents

Lee, K., (2016). The Complete guide to Facebook Advertising [E-Reader version].

<https://blog.bufferapp.com/wp-content/uploads/2016/08/Buffer-Complete-Facebook-Ads-Guide.compressed-1.pdf>

Lévesque, S. (2008), *Thinking Historically. Educating Students for the Twenty- First Century*. USA: University of Toronto Press.

Linville, J. C. (1993). *Interview with Mark Helprin: The art of fiction*, CXXXII. *The Paris Review*, 126, pp. 160-199.

Lipton, W. J. (1998). *The Science Editor's Soapbox: An Aid for Writers of Scientific & Technical Reports*. USA: Science Soapbox.
https://books.google.gr/booksid=nh_SSJSNh7sC&printsec=frontcover&dq=:+An+Aid+for+Writers+of+Scientific+%26+Technical+Reports&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwiQ-6emvKbdAhUBDOWKHYYX_BicQ6AEIJzAA#v=onepage&q=%3A%20An%20Aid%20for%20Writers%20of%20Scientific%20%26%20Technical%20Reports&f=false

Literary Devices- Definition and Examples of Literary Terms, *Charakter*.
<https://literarydevices.net/character/>

Lorenz, Chr. (2019). Out of Time?: Some Critical Reflections on François Hartog's Presentism. In *Rethinking Historical Time: New Approaches to Presentism*, Tamm, M. & L. Olivier (ed.), pp. 23-42.
https://www.researchgate.net/publication/334715663_Out_of_Time_Some_Critical_Reflections_on_Francois_Hartog's_Presentism_Now_also_available_in_Russian_translation_in_Logos_vol31_no4_2021_32-65

Louis, B., & Lewis, M. (1992). *Parental beliefs about giftedness in young children and their relation to actual ability level*. *Gifted Child Quarterly*, 36(1), 27-31.

Lubetsky, M., J., (1989). "The magic of fairy tales: psychodynamic and developmental perspectives". In *Child Psychiatry and Human Development*, 19, 245-255.

Maedche A, Stab S, Stajanovic N, Studer R, Sure Y, (2003). *Semantic Portal -The Seal Approach in Spinning the Semantic Web*. London: MIT Press.

Maslow, A. (1998). *Maslow on management*. New York, NY: John Wiley.

Mayer, J. D. (2005). *A Tale of Two Visions: Can a New View of Personality Help Integrate Psychology?*
https://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1370&context=psych_facpub

McCarthy, E. J. (1964). *Basic Marketing*. IL: Richard D. Irwin.

McCarthy, T. (2001). *Journals and Diaries-Teacher's Guide*. USA: Scholastic Ink.
<https://books.google.gr/books?id=BnScWwxRvBoC&pg=PA6&dq=diary+writing+tips&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwji0trI7KTdAhUNLFAKHbpSAXoQ6AEINjAC#v=onepage&q=diary%20writing%20tips&f=false>

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1999). "A five-factor theory of personality". In L.A. Pervin & O.P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed.). NY: Guilford.

McCullough, J., & Simpson, M. (1994). *Alice Munro, The Art of Fiction No. 137*. The Paris Review. <http://www.theparisreview.org/interviews/1791/the-art-of-fiction-no137-alice-munro>

McDaniel, C. (1982). *Marketing*. New York: Harper & Row Publishers.

Mapp, K., & Henderson, A. (2002). *Reading and Writing with your child*. Canada: Ontario.

Mendoza, Ch. (2018), *How to write a Short Professional Bio* (With Templates and Examples). <https://business.tutsplus.com/tutorials/how-to-write-a-short-bio--cms-30643>

Merriam, S.B. & Caffarella, R.S. (1999). *Learning in adulthood: A comprehensive guide*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Merriam-Webster, vlog: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/vlog>

MgGee, Sh., J., (2001). *Analyzing Literature*. USA : Longman Publishing Book.

Morley D., & Neilsen, P., (2012). *The Cambridge Companion to Creative Writing*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

Murphy, M.J. (1972). *Understanding Unseen: An Introduction to English Poetry and the English Novel for Overseas Students*. London: George Allan and Unwin.

Mugerwa, S. & Holden, J. (2012). *Writing therapy: a new tool for general practice?* British Journal of General Practice 62(605): 661–663.

Mursky, Chr. (2011). Creative thinking. Διαθέσιμο online: <https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/cal/pdf/creative-thinking.pdf>

Myer, D.G. (1996). *The elephants Teach: Creative Writing since 1880*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Niebel, D., Kopp, G., Beerfeltz, H., (2013). *Information and communications technology (ICT)-Key technologies for sustainable development*, BMZ, Division for economic policy; financial sector. Germany: Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ) https://www.bmz.de/en/publications/archiv/type_of_publication/strategies/Strategiepapier331_02_2013.pdf

OECD, (2009). *Teacher Evaluation-A conceptual framework and examples of country practices*. Mexico: OECD.

Opie, C. (2004). What is educational research. In Opie, C. (Ed), *Doing Educational Research-A guide to first-time researchers*. London: Sage.

Osman, R., M., (2010). *Educational Evaluation and Testing*. Africa: African Virtual University.

Panda, K., C., Swain, D., K., (2011). "E-newspapers and e-news services in the electronic age: an appraisal". In *Annals of Library and Informations Studies*, 58, 55-62. <https://pdfs.semanticscholar.org/09f7/423cdedd57e8d88ecf53fb9a3037f9e7bb90.pdf>

Park, C.L., Blumberg, C.J. (2002). *Disclosing Trauma Through Writing: Testing the Meaning-Making Hypothesis in Cognitive Therapy and Research*, 26, 597-616.

Patton, M., Q., (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. London; SAGE Publications.

Pavis, P. (1998). *Dictionary of the Theatre: Terms, Concepts and Analysis*, Shantz, Chr, (trans.), Carlson, M. (pr.). Canada: University of Toronto Press.

PEI Literacy Alliance. *How to help your child learn to read and love reading-Parent Guide*. Canada: Prince Edward Island.

Pennebaker, J. W., & Beal, S. K. (1986). "Confronting a traumatic event: Toward an understanding of inhibition and disease". In *Journal of Abnormal Psychology*, 95, 274-281.

- Pennebaker, J. W.** (1997). *Writing about emotional experiences as a therapeutic process*. *Psychological Science*, 8(3), 162-166.
- Perdriault, M.** (2006). *Écriture et vulnérabilité. Mener un projet d'écriture longue avec des élèves malades ou porteurs de déficiences motrices*.
http://www.ecolepourtous.education.fr/fileadmin/pdf/INSHEA_Perdriault.pdf
- Perrine, L.** (1974). *Literature: structure, sound and sense*. New York: Harcourt College Publishers.
- Phillips, D.** (1999). Ecocriticism, Literary Theory, and the Truth of Ecology. In *New Literary History*, 30, (3), Ecocriticism, pp. 577-602. USA: The Johns Hopkins University Press.
- Piirto, J.** (1999). A different approach to Creativity Enhancement. In *Tempo-Texas Association for the gifted and talented*, 19 (3).
- Piirto, J.** (2018). The creative process in writers. In *The Creative Process: Perspectives from multiple domains*, T. Lubart, (Ed.). USA: Palgrave Macmillan.
https://www.researchgate.net/publication/327302744_The_Creative_Process_in_Writers_Perspectives_from_Multiple_Domains
- Piirto, J.** (2009). Personalities of creative writers. In *Psychology of Creative Writing*, S. Kaufman & J. Kaufman (Eds.), pp. 3-23. New York: Cambridge University Press.
- Piirto, J.** (2011). *Pyramid of Talent Development*. USA: Sisu Press.
- Plimpton, G., & Crowther, E.** (1988). Interview with E. B. White. In G. Plimpton (Ed.). *Writers at work, Eighth Series.*, pp. 2-23. New York: Penguin Books.
- Polonsky, K.** (2010-2011). Diary Writing and Creativity: A qualitative case study of self-consciousness. Leading Undergraduate Work. In *English Studies*, 3.
<https://www.nottingham.ac.uk/english/documents/innervate/10-11/1011polonskylanguagecreativity.pdf>
- Prince, G.** (1987). *A Dictionary of Narratology*. Lincoln: University of Nebraska Press.

Propp, V. (1968). *Morphology of the folk tale*². USA: The American Folklore Society and Indiana University.

Ramírez-Esparza, N., Pennebaker, J.W. (2006). Do good stories produce good health? Exploring words, language, and culture. *Narrative Inquiry*, 16, 1, 211-219.

Rees, R. J. (1973). *English Literature : An Introduction for Foreign Readers*. London : The Mcmillan Press.

Rexroth, K. *Literature in Encyclopedia Britannica*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://www.britannica.com/art/literature>

Richards, R. (1999). “Four Ps of Creativity”. In M. Runco and S. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity*, Vol I, (pp. 733-742). CA: Academic Press.

Richards, R. (2002). *Writer’s Workshops & The Work of making things*. NY: Adisson Wesley Longman.

Ringo, H., Kashyap, Ath. (2021). *How to analyze fiction-Elements of Literature*. [https://human.libretexts.org/Bookshelves/Literature_and_Literacy/Writing_and_Critical_Thinking_Through_Literature_\(Ringo_and_Kashyap\)/04%3A_About_Fiction-Short_Stories_and_the_Novel/4.05%3A_How_to_Analyze_Fiction-Elements_of_Literature](https://human.libretexts.org/Bookshelves/Literature_and_Literacy/Writing_and_Critical_Thinking_Through_Literature_(Ringo_and_Kashyap)/04%3A_About_Fiction-Short_Stories_and_the_Novel/4.05%3A_How_to_Analyze_Fiction-Elements_of_Literature)

Riordan, R. J. (1996). “Scriptotherapy: Therapeutic Writing as a Counselling Adjunct”. In *Journal of Counselling and Development*, 74, 263-269.

Robert, Edg. V., & Jacobs, H., E. (1987). *Fiction: An Introduction to Reading and Writing*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Robinson, N. M. (2000). “Giftedness in very young children: How seriously should it be taken?”. In *Talents unfolding: Cognition and development*, R. C. Friedman & B. M. Shore (Eds.), (pp. 7-26). Washington: American Psychological Association.

Robinson, N. M. (1993). *Parenting the very young gifted child*. Storrs, CT: National Research Center on the Gifted and Talented. ED 371536.

Sage, I. (2016). *Redesigning Google Form Responses*.

https://web.stanford.edu/class/archive/cs/cs448b/cs448b.1166/cgi-bin/wiki/images/d/d3/Scg_paper.pdf

Salovey, P. & Mayer, J. D. (1990). *Emotional intelligence. Imagination, Cognition, and Personality.*

Shaw, R. T., Semenik, R. J. & Williams R. H. (1981). *Marketing-An integrated analytical approach.* Cincinnati: South Western Publishing Co.

Sebranek, P., Kemper, D.; Meyer, V. (2006). *Writers Inc.: A Student Handbook for Writing and Learning.* Wilmington: Houghton Mifflin Company.

Shepard, A. (1998). *What makes a good story?-Tips for young authors.*
<http://www.aaronshep.com/youngauthor/elements.html>

Shepard, A. (1991-2000). *Writing your story-Tips on how to write children's stories.*
Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://www.aaronshep.com/kidwriter/Tips.html>

Shklovsky, V. (1990). *Theory of Prose [O teorii prozy]*, Sher, B. (trans.). USA: Dalkey Archive.

Shulman, L., (2005, February 6-8). The Signature Pedagogies of the Professions of Law, Medicine, Engineering, and the Clergy: Potential Lessons for the Education of Teachers. California. Ανακτήθηκε από τη διεύθυνση URL:

<http://iw73535.tripod.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/shulmanarticle.pdf>

Silberman, M. (2010). *Unforgettable Experiential Activities-An active training resource.* USA:Pfeiffer.

Sötemann, A., L., (1985). *Over poëtica en poëzie. Een bundel beschouwingen.* Groningen: Wol-ters-Noordhoff.

South Carolina Department of Education Office of Standards and Learning, (2016). *Grade 5 Narrative Writing – Autobiographical Sketches.*
<https://ed.sc.gov/scdoe/assets/File/instruction/standards/ELA/Units/Elementary/Grade-5-Narrative-Writing-Autobiographical-Sketch.pdf>

Stanton, R. (1965). *An Introduction to fiction.* New York: Holt, Rinehart, and Winston.

- Stegner, W.** (2002). *On Teaching and Writing Fiction*. New York: Penguin.
- Sternberg, R. J.** (2006). *The nature of creativity*. *Creativity Research Journal*, 18 (1), 87-98.
- Stojković, A.,** (2013). Advertising and Promotion on the Internet. <http://facta.junis.ni.ac.rs/eao/eao201301/eao201301-07.pdf>
- Strunk, W., White, E. B.** (2000)⁴. *The Elements of Style*, R. Angell (Foreword), Osgood, Ch. (Afterward), Yanni, R., (Glossary prepared). New York: Material <http://www.jlakes.org/ch/web/The-elements-of-style.pdf>
- Swain, Dw.** (2008). "Searching out your characters, How do you find the right character? You scan the applicants until you locate one who turns you on and fits the part". In *Creating Characters: How to Build Story People*. USA: University of Oklahoma Press.
- Taylor, R. L.** (1993). "The territory of memory". In *My poor elephant: 27 male writers at work*, Shelnut E. (Ed.), pp. 255-268. Marietta, GA: Longstreet Press.
- Temizkan, M.** (2010). Türkçe öğretiminde yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesi. *TÜBAR*, 27, 621-643.
- Todorov, Tzv.** (1973). Artistic Language and Ordinary Language in *Times Literary Supplement* 5 October 1973, p. 1169-1170.
- Tran, L., Ho, N., Hurlle, R.** (2016). "Teaching for Creativity Development: Lessons Learned from a Preliminary Study of Vietnamese and International Upper (High) Secondary School Teachers. Perceptions and Lesson Plans". In *Creative Education*, 7 (7), 1024-1043. <https://www.scirp.org/journal/PaperInformation.aspx?paperID=66740>
- Trischitta, A.** (2011). *Narrative Writing*, Wallter, K., (edit.). USA: Teacher Created Resources.

Twersky, F., Lindblom, K. (2012). *Evaluation Principles and Practices-An internal working paper*. USA: The William and Flora Hewlett Foundation.
<https://hewlett.org/wp-content/uploads/2016/08/EvaluationPrinciples-FINAL.pdf>

Udell, J. G. & Laczniak, G. R. (1981). *Marketing in an age of change: An introduction*. New York: John Wiley & Sons.

Unesco, (2007). *Evaluation Handbook*.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001557/155748E.pdf>

Unesco (2015). *Recommendation on Adult Learning and Education*.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002451/245179e.pdf>

University of Minnessota, Center for Writing. *Writing an effective tittle*.
<http://writing.umn.edu/sws/assets/pdf/quicktips/titles.pdf>

Vygotsky, L.S. (1987). "Imagination and its Development in Childhood". In: Rieber, R. W. , Carton, A. (Ed.), RIEBER, R. W.; CARTON, A. (Ed.) *The collected works of L. S. Vygotsky*. New York: Plenum Press.

Vygotsky, L.S. (2004). *Imagination and creativity in childhood*. *Journal of Russian and East European Psychology*, Moscow, v. 42, n. 1, p. 7-97, 2004.

Wahono, Rustono, Nuryatin A., & Mulyani M., (2018). "Dialogue Model, Conflict, and Context". In *Drama Text Works by Arifin C. Noer in Asian Social Science* (14) 5; 2018: 126-135.
https://www.researchgate.net/publication/324612371_Dialogue_Model_Conflict_and_Context_in_Drama_Text_Works_by_Arifin_C_Noer.

Walliman, N. (2011). *Research Methods-The basics*. London & New York: Routledge.

Warner, M. (2014). "Once Upon a Time: A Short History of Fairy Tale". In *The Kelvingrove Review* (14), Oxford: Oxford University Press.

Webster, R. (2004). *Write your own Magic-The Hidden Power in Your Words*, USA: Llewellyn Publications.

Welch, K. “Types of Characters in Fiction”. In *Colin Welch’s Education Resources*.
<http://learn.lexiconic.net/characters.htm>

Wellek, R. & Warren, A. (1956). *Theory of literature*. New York: Harcourt, Brace & World.

Werquin, P., (2008). Recognition of non-formal and informal learning in OECD countries: A very good idea in jeopardy?
<http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/41851819.pdf>

Wharton, R., Shaffer, Kr. (2020). *Analyzing poetry*.
https://human.libretexts.org/Bookshelves/Music/Book%3A_Open_Music_Theory/09%3A_A_Text_and_Music/9.01%3A_Analyzing_Poetry

What kinds can do (2007). How to conduct a strong interview.
http://www.whatkidscando.org/featurestories/2007/maine_students/tip_sheets/INTERVIEWING%20TIP%20SHEET.pdf

Won, J. & Lee, J. (2016). “Shadow theatre: discovering human motion from a sequence of silhouettes”. In *ACM Transactions on Graphics*, Vol. 35, No. 4. p. 1-12.
<https://dl.acm.org/doi/10.1145/2897824.2925869>

WordPress-Greek Community, *WordPress*.
<https://wpgreece.org/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-wordpress/>

Wright, J., Chung, M.C. (2001). “Mastery or mystery? Therapeutic writing: a review of the literature”. In *British Journal of Guidance & Counselling*, 29, 3, 277-291.

Yilmaz, K. (2013). “Comparison of Quantitative and Qualitative Research Traditions: epistemological, theoretical, and methodological differences”. In *European Journal of Education*, 48, 311-325.
<https://pdfs.semanticscholar.org/f45f/993702833849749b3ddd83e1673728d569eb.pdf>

Y-PEER, (2005). *Theatre-Based Techniques for Youth Peer Education: A Training Manual*, USA: United Nations Population Fund and Youth Peer Education Network.

Zaufishan, S., (2013). A study on latest trends in e-newspapers and e-news services in the electronic era. *International Journal of Marketing, Financial Services & Management Research*, 2, 133-144.

<http://indianresearchjournals.com/pdf/IJMFSMR/2013/February/10.pdf>

Zipes, J.D. (1988). *Fairy tales and the Art of Subversion: The Classical Genre for Children and the Process of Civilization*, NY: Methuen.

Abrams, M. H. (2005), *Λεξικό Λογοτεχνικών όρων*, Δεληβοριά, Γ., & Χατζηιωαννίδου, Σ., (μτφρ.). Αθήνα: Πατάκη.

Barrows, H. S. (2008). *Η τέχνη του να είσαι δάσκαλος-Η καθοδηγητική λειτουργία*, Δημολιότητας, Γ. (μτφρ.), Θεσσαλονίκη: Παρισιάνου Α.Ε.

Breton, A. (1972). *Μανιφέστα του σουρρεαλισμού*, Μοσχονά, Ε. (μτφρ.). Αθήνα: Δωδώνη.

Chekov, Ant. (2006). Ένα μικρό μικρό και άμυαλο τσοπανόσκυλο, *στο Διηγήματα από τον Τσέχωφ*, Πιπίνη, Αργ. (διασκ.), Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Cipolla, C., M. (2011). *Οι βασικοί νόμοι της ανθρώπινης ηλιθιότητας*, Πολυκανδριώτης, Γ. (μτφρ.), Παναγιωτοπούλου, Κ. (επιμ.). Αθήνα: Κέδρος.

Cuddon, J. A. (2005), *Λεξικό λογοτεχνικών όρων και θεωρίας λογοτεχνίας*, Παρίσης, Γ & Λιάπη, Μ. (μτφρ.-επιμ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Culler, J., (2003). *Λογοτεχνική Θεωρία-Μια συνοπτική Εισαγωγή*, Διαμαντάκου Κ. (μτφρ.), Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Egginton, W. (2018). *Μιγέλ Ντε Θερβάντες-Ο πρώτος συγγραφέας του σύγχρονου κόσμου*, Γεωργίου, Π. (μτφρ.). Αθήνα: Πατάκης.

e-νομοθεσία.gr, Προεδρικό Διάταγμα 126/2016-ΦΕΚ 211/Β/11-11-2016-Περί σχολικού και διδακτικού έτους και της αξιολόγησης των του Γυμνασίου.

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/deuterothmia-ekpaideuse/proedriko-diatagma-126-2016-fek-211-b-11-11-2016.html>

- Ferraris, M.** (2018). *Η βλακεία είναι σοβαρή υπόθεση*, Γούλα, Κ. (μτφρ.). Αθήνα: Κέδρος.
- Genette, G.** (2000). *Σχήματα III: Ο λόγος της αφήγησης: Δοκίμιο Μεθοδολογίας*, Λυκούδης, Μπ. (μτφρ.). Αθήνα: Πατάκη.
- Genette, G.**(2007). *Σχήματα III: Ο λόγος της Αφήγησης: Δοκίμιο Μεθοδολογίας και άλλα κείμενα*. Λυκούδης, Μπ. (μτφρ.). Αθήνα: Πατάκη.
- Hastings, S.** (1990). *Ο άνθρωπος που ήθελε να ζει αιώνια*, Βαλάση, Ζ. (Μτφρ.), Αθήνα: Μίνωας.
- Kafka, Fr.** (2010)⁵, *Η Μεταμόρφωση*, Δήμου, Δημ. Στ., (Μτφρ. & Επίμ.) Έσσε, Ε., (Αντί προλ.,). Αθήνα: Ροές.
- Lesky, Alb.** (2006). *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*. Τσοπανάκης, Αγ. (μτφρ.), Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Montanari, Fr.** (2008). *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας- Από τον 8ο αι. π.Χ. έως τον 6ο αι. μ.Χ.* Ιακώβ, Δ & Ρεγκάκος Αντ. (επιμ.) Κουτράκης, Σπ, Κουκουζίκα Δ., Σιββά Κ. (μτφρ.) Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Nesselrath, H.-G.,** (2005). *Εισαγωγή στην Αρχαιογνωσία, τ.Α', -Αρχαία Ελλάδα*, Ιακώβ, Δ., Ρεγκάκος, Αντ. (επιμ.), Αναστασίου, Ι., Βάσση, Ι., Κοτζάμπαση, Σ., Κουρεμένο, Θ., Κυριάκου, Π. (μτφρ.). Αθήνα: Δημ., Ν., Παπαδήμα.
- Rogers A.,** (2002)². *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Παπαδοπούλου, Μ., Τόμπρου Μ., (μτφρ.), Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Sartre, J.-P.** (2017). *Τι είναι η λογοτεχνία;* Αθανασίου, Μ. (μτφρ.). χ.τ.: 70 Πλανήτης.
- Schaeffer, J. - M.** (1989). *Τι είναι λογοτεχνικό είδος;*. Ακριτόπουλος, Αλέξανδρος (μτφρ.) (2000, ²2014). *Τί είναι ένα λογοτεχνικό είδος;* Αθήνα: Ηρόδοτος.
- Sommerstein, A., H.** (2006). *Αρχαίο ελληνικό δράμα και δραματοουργοί*, Παπαδοπούλου, Ι. (επιμ.) Χρήστου, Α (μτφρ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Zimmermann, B.** (2007). *Η Αρχαία Ελληνική Κωμωδία*, Τσιριγκάκης, Η. (μτφρ.), Ιακώβ, Δ. (επιμ.). Αθήνα: Παπαδήμα.

-(2001). Αδερφός και αδερφή στο *Ελληνικά Παραμύθια* (2), Μέγας, Γ., Α., (εκλ.), Αθήνα: Εστία.

- (2004). Από τον φορμαλισμό στον μεταδομισμό, Selden, R., (επιμ.), Πεχλιβάνος, Μ., Χρυσανθόπουλος, Μ. (θεώρ. Μτφρ.). Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

-*Η Νεοελληνική ερωτική ποίηση τ.2*, Αρανίτσης, Ε. (επιλ.), Μπουκάλα, Α. (επιμ.). Αθήνα: Χ.Κ. Τεγόπουλος ΕκδόσειςΑ.Ε.

-(1988). Ο γέρος που πουλούσε γνώση, στο *Φιδόδεντρο- Ελληνικά λαϊκά παραμύθια*, Καφαντάρης, Κ.(εκλ.), Μερακλής, Μ. Γ.(εισ.), Αθήνα: Οδυσσέας.

-(2022). Οδηγός Εκπαιδευτικού στη Νεοελληνική Λογοτεχνία Λυκείου (Κωτόπουλος, Τρ. Επόπτης)-Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτροβάθμιας Εκπαίδευσης.

https://filologika.gr/neoelliniki-glossa-amp-logotechnia-odigoi-ekpaideytikoy-gymnasio-lykeio/?fbclid=IwAR0LT161ltJQpClf1Vy51MpYFGUjH4PA6OR6_MnQZfZhdJedgxA2ESieUrE

-(2011). Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου-Παιδαγωγικό Πλαίσιο & Αρχές Προγράμματος Σπουδών Νηπιαγωγείου.

-(2021). Προγράμματα Σπουδών από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
<http://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli?fbclid=IwAR23e0TeGq2IHLbIFP-UB57F6bZQZXPgocPgJEoCCOYUWEW7nOabzaIBDSY>

-(1986). Πώς ήρθανε στη γη οι ψύλλοι και οι ψείρες στο *Παραμύθια απ' όλο τον κόσμο- Ιστορίες, μύθοι και άλλα λαϊκά αφηγήματα*,⁵ Στανόβσκι, Βλ., & Βλαντισλάβ, Γ., (συγκ.), Rodari, G. (κ. εκδ.), Μπέλλα, Ζ., (μτφρ.), Αθήνα: Gutenberg.

Αδελφοί Γκριμ. *Ο λεβεντοραφτάκος -Εφτά με ένα κτύπημα-Τα χρυσά βιβλία*, Αθήνα: Μ. Πεχλιβανίδη & Σία.

Αθανασόπουλος, Β. (2014). *Οι ιστορίες του κόσμου-Τρόποι της γραφής και της ανάγνωσης του οράματος*. Αθήνα: Πατάκης.

Ακριτόπουλος, Αλ. (1993). *Η ποίηση για παιδιά και νέους: έρευνα, μελέτη και διδασκαλία*. Αθήνα: Ηρόδοτος.

Ακριτόπουλος, Αλ. (2013). «Το ποιητικό Πορτρέτο στη Νεοελληνική Ποίηση». Στο *Φιλολόγος*, τχ. 154, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2013, σελ. 588-600.

Ακριτόπουλος, Αλ. (2013). *Τέρψεις και ιστορίες: κριτικές, φιλολογικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις της λογοτεχνίας του παραμυθιού*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.

Ακριτόπουλος, Αλ. (2013). «Πραγμάτωση μιας λογοτεχνικής δημιουργίας: πώς να συνθέσουμε ένα ποιητικό «πορτρέτο» και πώς να το διδάξουμε στους μαθητές/φοιτητές». Στα Πρακτικά του 1ου Διεθνούς Συνεδρίου Δημιουργικής Γραφής, Αθήνα 4-6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 1-9.
http://cwconference.web.uowm.gr/archives/1st_conference/akritopoulos_article.pdf

Ακριτόπουλος, Α., Ανδρικού, Α., (2014). «Οι αναγνωστικές προτιμήσεις των παιδιών σχολικής ηλικίας σχετικά με τα θέματα και τους χαρακτήρες έργων παιδικής λογοτεχνία» στο 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα», Βιβλίο Περιλήψεων.
http://utopia.duth.gr/sypapado/index_htm_files/program_and_abstracts_9o_sinedrio_v2.pdf

Ακριτόπουλος, Αλ. (2017). *Η αληθινή ζωή ενός γυναικωνίτη*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.

Ακριτόπουλος, Αλ. (2018). «Η διδασκαλία της λογοτεχνίας με τη μέθοδο της λογοτεχνικής δικτύωσης: δικτύωση γύρω από τη θεματική ενότητα «οι πρόσφυγες», στο *Λογοτεχνία και Παιδεία*, 10ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 4-6 Νοεμβρίου 2016, τόμοι Α΄-Β΄, επιμέλεια Κ. Δ. Μαλαφάντης, εκδ. Διάδραση, Αθήνα 2018, σελ. 927-941.
http://www.pee.gr/?page_id=299

Ακριτόπουλος, Α. (2017). *Η συγγραφέας Άλκη Ζέη-Αναπαραστάσεις βιοματικής λογοτεχνίας κοινωνικού ρεαλισμού*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα.

Ακριτόπουλος, Αλ. (2017). «Η ποιητική αληθοφάνεια: από τον Αριστοτέλη στην εποχή μας», στο Πανελλήνιο Συνέδριο – «Αριστοτέλης: Ο homo universalis της αρχαιότητας

και ο αέναος διάλογος με τις επιστήμες», Φλώρινα, Παιδαγωγική Σχολή, 25, 26, 27 Νοεμβρίου 2016, σελ. 258-266. <http://aristotle.web.uowm.gr/wp-content/uploads/2017/12/Proceedings-Aristotle-isbn-2017-December.pdf>.

Ακριτόπουλος, Αλ., Γκόρα, Ε., (2017), « «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»: Ένα εργαστήριο Δ.ΓΡ.» Στα Πρακτικά του 3ου Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργικής Γραφή», Κέρκυρα 6-8 Οκτωβρίου 2017, σελ.198-206. http://cwconference.web.uowm.gr/archives/3rd_cw_conference_2017.pdf

Ακριτόπουλος, Αλ., Γκόρα, Ε., (2018). «Η πρώτη μας συνάντηση»: Η εναρκτήρια συνάντηση σε ένα βιωματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής. Στο επιστημονικό διαδικτυακό περιοδικό *i-Teacher*, 13, σελ. 187-193. <http://i-teacher.gr/archive.html>

Ακριτόπουλος, Αλ., Γκόρα, Ε. (2019). «Εκπαιδευτική έρευνα για τη μη υλοποίηση ενός Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής». Στο επιστημονικό διαδικτυακό περιοδικό *Νέος Παιδαγωγός*, 11, σελ. 444-452.

http://neospaidagogos.online/files/11_Teyxos_Neou_Paidagogou_Martios_2019.pdf?fbclid=IwAR3Jf8vZ136nLRILYpb7LTbRqb3KrdPdMZeJ4pSboH9m3_aZ7KZRzFsb-jU

Ακριτόπουλος, Αλ., Γκόρα, Ε. (2019). «Η αξιολόγηση στα Β.Ε.Δ.ΓΡ.» Στο 6^ο Συνέδριο «*Νέος Παιδαγωγός*», Αθήνα, 11-12 Μαΐου 2019, σελ. 262-270. http://users.sch.gr/synedrio/Praktika_Synedriou_06_Synedrio_Neos_Paidagogos_2019.pdf

Ακριτόπουλος, Αλ., Γκόρα, Ε. (2019). «Μια ντουζίνα γκαντεμιές»: Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής». Στα Πρακτικά του 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «*Δημιουργική Γραφή*», Φλώρινα 12-15 Σεπτεμβρίου, σελ. 409-430. <https://cwconference.web.uowm.gr/index.php/el/pc-general-gr/pc-quarter-conference-2019-gr>

Ακριτόπουλος, Αλ., Γκόρα, Ε. (2019). «Πώς οι Τ.Π.Ε. υποστηρίζουν την προώθηση ενός Β.Ε.Δ.ΓΡ. Στο επιστημονικό διαδικτυακό περιοδικό *i-Teacher*, 14, σελ. 205-212. http://i-teacher.gr/files/14o_teyxos_i_teacher_2_2019.pdf?fbclid=IwAR2iPx10KtS6M9v7qUskAfzqUCDhNXEz2aX7qJ8Q3uo-0OYz8CeSGkZhgJU

Ακριτόπουλος, Αλ., Γκόρα, Ε. (2018). «Σελίδες ημερολογίου»: Ένα διδακτικό σενάριο Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής ενηλίκων στην άτυπη εκπαίδευση. Στα *Πρακτικά του 5^{ου} Συνεδρίου «Νέος Παιδαγωγός»*, Αθήνα 28 & 29 Απριλίου 2018, Γούσιας, Φ. (επιμ.), Αθήνα, σελ. 2641-2648.

http://users.sch.gr/synedrio/Praktika_Synedriou_05_Synedrio_Neos_Paidagogos_2018.pdf

Ακριτόπουλος, Αλ., Γκόρα, Ε. (2019). «Το προφίλ των συμμετεχόντων στα Β.Ε.Δ.ΓΡ.». Στα *Πρακτικά του 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, Φλώρινα, 12-15 Σεπτεμβρίου, σελ.392-408.

<https://cwconference.web.uowm.gr/index.php/el/pc-general-gr/pc-quarter-conference-2019-gr>

Ακριτόπουλος, Αλ. (2021). «Η «δημιουργική γραφή» και Τα εσώψυχα του Ντίνου Χριστιανόπουλου της Σωτηρίας Σταυρακοπούλου», Στο *Κυπριακή Εστία -Εξαμηνιαία Επιθεώρηση Γραμμάτων και Τεχνών* (5), 2021, σελ.113-117. Λευκωσία: Κυπριακή Εστία.

Ακριτόπουλος, Αλ. (2022), «Πτυχές της “ποιητικής του τοπίου” στην ποίηση της Μπίλης Βέμη», στο *Τιμητικός Τόμος για τον Ανδρέα Καρακίτσιο*, U.S.P. Θεσσαλονίκη.

Αναγνώστου, Ν. (2017). Η Δημιουργική Γραφή (πεζογραφία) στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Διδακτορική Διατριβή με Τριμελή Επιτροπή τους Κωτόπουλο, Τρ., Καρακίτσιο, Ανδρ., Παπαντωνάκη, Γ. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

<https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/39908?lang=el#page/1/mode/2up>

Αναγνώστου, Ν., Κιοσσές, Σπ. (2015). Δημιουργική Γραφή και αξιολόγηση, ή: επιχειρώντας μια δημιουργική αξιολόγηση. Στα *Πρακτικά του 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»* του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Κέρκυρα, 1-4 Οκτωβρίου 2015, σελ. 78-91.

http://cwconference.web.uowm.gr/archives/2nd_cw_conference_volume_1.pdf

Ανάγ, Κ. (2014). *Φορμόλη*, Φωτοπούλου, Β. (Επιμ.). Αθήνα: babelart.

ΑΠΣ (2004). *Οδηγός για μαθητές με Ιδιαίτερες Νοητικές Ικανότητες και Ταλέντα*, Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Αράγης, Γ. (2003). *Ζητήματα λογοτεχνικής κριτικής, τ' Γ'*. Αθήνα: Σοκόλη.

Αρσενίου, Ε. (2012). Λογοτεχνικά γένη και είδη. Στο *Πρακτική εισαγωγή στη μελέτη της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Αρχοντάκη, Ζ., Φιλίππου, Δ., (2010)⁶. *205 Βιοματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων-Ψυχοθεραπείας, Κοινωνικής εργασίας, Εκπαίδευσης*, Αστρινάκης, Γ., (επιστ., σύμβ.), Αθήνα: Καστανιώτη.

Βακάλη, Α. (2015). Έκθεση, Παραγωγή λόγου και Δημιουργική Γραφή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: βίοι παράλληλοι ή συμπληρωματικοί; Στα *Πρακτικά του 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»* του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Κέρκυρα, 1-4 Οκτωβρίου 2015, σελ.122-137.

http://cwconference.web.uowm.gr/archives/2nd_cw_conference_volume_1.pdf

Βακάλη, Α. (2017). Η «Αντιγόνη» του Σοφοκλή σήμερα: Γράφουμε για όσα αντιστεκόμαστε. Στα *Πρακτικά του 3^{ου} Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, Κέρκυρα, 6-8 Οκτωβρίου 2017, σελ. 91-99. <https://cwconference.web.uowm.gr/index.php/el/pc-general-gr/pc-third-conference-2017-gr>

Βακάλη, Α. (2014). Η παραγωγή γραπτού λόγου στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση μετά το 1975. Από την Έκθεση στη Δημιουργική Γραφή. Διδακτορική διατριβή με Επταμελή Εξεταστική Επιτροπή τους: Ντίνας, Κ., Κυρίδης, Αρ., Κωτόπουλος, Τρ, Χατζησαββίδης, Σ., Καμαρούδης, Στ., Στάμου, Α., Δημητριάδου, Α.. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/34653#page/1/mode/2up>

Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τρ (2014). Η Δημιουργική Γραφή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Στα *Πρακτικά Ε' Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου «Η Δημιουργικότητα στην Εκπαίδευση»*, Εταιρεία Επιστημών Αγωγής Δράμας, Δράμα, 28-29 Νοεμβρίου 2014, σελ. 957-967. <http://users.uowm.gr/tkotopou/index.php/publications-gr/conferences-gr/conferences-no/8-greek-language/89-publication-078>

Βακάλη, Α., Γεωργιάδης, Γ., Ξανθόπουλος, Α. (2017). Τα τραγούδια λένε ιστορίες: ακούγοντας και γράφοντας για τον Σταυρό του Νότου. Στα *Πρακτικά του 3^{ου} Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, Κέρκυρα, 6-8 Οκτωβρίου 2017, σελ. 100-110.

[..https://cwconference.web.uowm.gr/index.php/el/pc-general-gr/pc-third-conference-2017-gr](https://cwconference.web.uowm.gr/index.php/el/pc-general-gr/pc-third-conference-2017-gr)

Βάσιου, Α., Ιορδανίδης, Γ., Νέστορα, Ι. (2017). Σχολικό κλίμα, συναισθηματική νοημοσύνη και ψυχική ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών. Στα Πρακτικά του 7^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου «*Επιστημών της Εκπαίδευσης*» (1), σελ. 72-80. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: https://app.amanote.com/v3.10.3/note-taking/document/_qDD3nMBKQvf0BhiTPM3

Βάσιου, Α., Ιορδανίδης, Γ., Περδίκη, Ε., Νέστορα, Ι. (2017). Συναισθηματική νοημοσύνη των εκπαιδευτικών και κίνητρα στην εργασία τους. Στα Πρακτικά του 4^{ου} Συνεδρίου «*Νέος Παιδαγωγός*», Αθήνα, 1-2 Απριλίου 2017, σελ. 1344-1353. <https://www.openbook.gr/praktika-4ou-synedriou-neou-paidagwou-2017/>

Βελουδής, Γ. (2008). *Γραμματολογία-Θεωρία Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Πατάκη.

Γαλανάκη, Ρ. (2004)⁹, *Ελένη ή ο Κανένας*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Γαραντούδης, Ε. (1993). Για το σύγχρονο ελληνικό ελεύθερο στίχο-Η επαναφορά παραδοσιακών μετρικών σχημάτων. Στο περιοδικό *Ποίηση*, 1, Άνοιξη 1993, σελ. 105-140. <https://uoa.academia.edu/EvripidisGarantoudis>

Γαραντούδης, Ε. (2015). Η αναβίωση της αρχαίας ελληνικής μετρικής τον 19^ο αιώνα: μετρική θεωρία και ποιητική πράξη. Στα *Πρακτικά του 5^{ου} Συνεδρίου της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών-Συνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014): οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία*, Αθήνα, Φεβρουάριος 2015. <https://uoa.academia.edu/EvripidisGarantoudis>

Γκόβας, Ν. (2003), *Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο-Ασκήσεις, παιχνίδια, τεχνικές-Ένα πρακτικό βοήθημα για εμπυχωτές θεατρικών ομάδων και εκπαιδευτικούς*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Γκόγκολ, Ν. (2019). *Παντρολογήματα*, Κωνσταντινίδης, Α. (μτφρ.), Φαρσάρης, Γ. (επιμ.) Κρήτη: Ανοικτή Βιβλιοθήκη. <https://www.openbook.gr/pantrollogimata/>

Γκόρα, Ε. (2015). *Από την Εικόνα στον λόγο-Μελέτη περίπτωσης: Η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής σε Ενήλικες στον Σύλλογο Εικαστικών Καλλιτεχνών Κοζάνης*. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγική Σχολή-Τμήμα

Νηπιαγωγών, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημιουργική Γραφή».(Μεταπτυχιακή Εργασία. Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Βαμβακίδου, Ιφ. Μέλη της Επιτροπής: Κωτόπουλος, Γρ., & Φωτόπουλος Ν.)

Γκόρα, Ε. (2016). *Άσκηση Δημιουργικής Γραφής: «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο».* Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://www.youtube.com/watch?v=dE43HBzEITg>

Γκόρα, Ε. (2016). *Γκομενοανασφάλειες.* Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://elenigkora.gr/patras-events-%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%82-%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%86/>

Γκόρα, Ε. (2016). *Δεν κοιμόμαστε,* Περιοδικό της Δυτικής Μακεδονίας #together., τχ. 12ο. Κοζάνη: Έντυπος Εκδοτική ΙΚΕ.

Γκόρα, Ε. (2015). *Η Δημιουργική Γραφή και Αφήγηση στην Τρίτη Ηλικία. Μελέτη Περίπτωσης: Μονάδα Φροντίδας Ηλικιωμένων. Στα Πρακτικά του 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Κέρκυρα, 1-4 Οκτωβρίου 2015, σελ.199-214. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: http://cwconference.web.uowm.gr/archives/2nd_cw_conference_volume_1.pdf*

Γκόρα, Ε. (2016). *Η Ελένη και... τα Χριστούγεννα με στρας,* Περιοδικό Δυτικής Μακεδονίας #together,τχ.18. Κοζάνη: Έντυπος Εκδοτική ΙΚΕ.

Γκόρα, Ε. (2018). *Η Ελένη και...Το μαύρο ντόμινο,* Περιοδικό Δυτικής Μακεδονίας #together, τχ. 27. Κοζάνη: Έντυπος Εκδοτική ΙΚΕ.

Γκόρα, Ε. (2018). *Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής.* Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://elenigkora.gr/%CE%BA%CE%AC%CF%84%CE%B9-%CE%AD%CF%87%CE%B5%CE%B9-%CE%BD%CE%B1-%CF%83%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B5%CE%B9-%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%85%CE%BB%CE%AE%CF%82/>

Γκόρα, Ε. (2015). *μαμά μου*, e-book από τις ψηφιακές εκδόσεις 24grammata. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://issuu.com/elenigkora/docs/mamamou>

Γκόρα, Ε. (2020). *Ο μάγος ο παραμυθιάς στη Λιλιπούπολη*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://elenigkora.gr/%ce%bf-%ce%bc%ce%ac%ce%b3%ce%bf%cf%82-%ce%bf%cf%80%ce%b1%cf%81%ce%b1%ce%bc%cf%85%ce%b8%ce%ac%cf%82-%cf%83%cf%84%ce%b7-%ce%bb%ce%b9%ce%bb%ce%b9%cf%80%ce%bf%cf%8d%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%b7/>

Γκόρα, Ε. (2020). *μέρες καραντίνας*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://elenigkora.gr/meres-karantinas.pdf>

Γκόρα, Ε. (2016). *Μικρό έγκλημα στον ήλιο*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://elenigkora.gr/536-2/>

Γκόρα Ε. (2017). *Πρίχτερ, ε πρίχτερ!* Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:

<http://elenigkora.gr/%CF%80%CF%81%CE%AF%CF%87%CF%84%CE%B5%CF%81-%CE%B5-%CF%80%CF%81%CE%AF%CF%87%CF%84%CE%B5%CF%81/>

Γκόρα Ε. (2016), *Τέλεια και σήμερα*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://elenigkora.gr/?s=%CE%A4%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%B1+%CE%BA%CE%B1%CE%B9+%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1>

Γκόρα, Ε. (2013), *Το κόκκινο κορδόνι*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://elenigkora.gr/%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CF%8C%CE%BA%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%BF-%CE%BA%CE%BF%CF%81%CE%B4%CF%8C%CE%BD%CE%B9/>

Γκόρα, Ε. (2018), *Τσουπωτή θεά έτοιμη για βουτιά*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://elenigkora.gr/%CF%84%CF%83%CE%BF%CF%85%CF%80%CF%89%CF%84%CE%AE-%CE%B8%CE%B5%CE%AC-%CE%AD%CF%84%CE%BF%CE%B9%CE%BC%CE%B7->

[%CE%B3%CE%B9%CE%B1-](#)

[%CE%B2%CE%BF%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%AC/](#)

Γκρέυ, Μ. (2006), *Μπαλ μασκέ στο Πιο πολλές ιστορίες που σε κάνουν να κοκκινίζεις-Επτά «άτακτες» νουβέλες*, Ρώσση-Ζαΐρη, Ρ. (Μτφρ.). Αθήνα: Μίνωας.

Δέλτα, Π. (1992). *Η καρδιά της βασιλοπούλας στο Παραμύθια και άλλα*, Αθήνα: Δωρικός.

Δημαράς, Κ.Θ. (1981). Τι, ίσως, είναι η κριτική στο *Η Κριτική στη Νεότερη Ελλάδα*. Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Ίδρυμα Σχολής Μωραΐτη).

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Δημοτικού-Γυμνασίου, ΦΕΚ 303B/13-03-2003 & ΦΕΚ 304B/13-03-2003 . *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο*.

Δούκας, Στρ. (1983). Τα Μοσκονήσια, η χαμένη μου πατρίδα. *Η λέξη*, 24, 459-460.

Έλιοτ, Τ.Σ. (1983). *Δοκίμια για την κριτική και την ποίηση*. Μπεκατώρος, Στ. (μτφρ.-επιμ.). Αθήνα: Ηριδανός.

Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, *Οδηγίες για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας και της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο για το σχολικό έτος 2018-2019*.
https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/140101_1%CE%91_%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%99%CE%95%CE%A3_%CE%9D%CE%95%CE%91_%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%97%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%91_%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%91%CE%99%CE%91_%CE%93%CE%A5%CE%9C_%CE%9D%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%9F%CE%A5_2018_19_135979_signed.pdf

Εμπειρικός, Α. (2009). *Περί σουρρεαλισμού. Η διάλεξη του 1935*, Γιατρομανωλάκης, Γ. (εισαγ.-επιμ.) Αθήνα: Άγρα.

Έσσε, Ερ. (1982). *Σκέψεις-Δοκίμια*, Ησαΐα, Ν. (μτφρ.). Αθήνα: Νεφέλη.

Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, (2010). τεύχ.1, Αρ. Φύλλου163. http://www.edulll.gr/wp-content/uploads/2010/06/nomos_-3879_2010.pdf

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, β' τχ., 1674/14.05.2019, 19437.

Ζολά, Ε. (1992), *Το στομάχι του Παρισιού*, Πέππα, Ντ., (Μτφρ.), Αντωνόπουλος, Δ., (γαστρ., επίμ.). Αθήνα: Δελφίνι.

Ζωγράφου, Μ. (2022). «Αθλητικά Κείμενα: η αξιοποίησή τους στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας». Διδακτορική διατριβή με Επταμελή Εξεταστική Επιτροπή τους: Καμαρούδης, Στ., Πολίτης, Π., Γρίβα, Ελ., Κωτόπουλος, Τρ., Παπαδοπούλου, Σμ., Στάμου, Α. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/49960>

Ζωγράφος, Μ., Καμαρούδης, Στ. (2019). Αντετοκούμπο, Ρονάλντο και Τσιτσιπάς στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Στα Πρακτικά του 1^{ου} Διεπιστημονικού Συνεδρίου «*Αθλητισμός και Τέχνη*», Ιωάννινα,, 5-7 Απριλίου 2019, σελ.406-416. https://www.researchgate.net/publication/336441898_Praktika_tou_Iou_Diepistemonikou_Synedriou_Athletismos_kai_Techne_Epistemonikos_kai_Kallitechnikos_Dialogos

Ιορδανίδου, Μ. (1998)⁴² *Λωζάνδρα*. Αθήνα: Εστία.

Ιορδανίδης, Γ., (2006). Διεύθυνση σχολείου και διαχείριση αλλαγής. Στο *Εκπαιδευτικές αλλαγές, η παρέμβαση του εκπαιδευτικού και του σχολείου*, Μπαγάκης Γ. (επιμ.), Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 90-97.

Ιορδανίδης, Γ., Ζάρκος, Β. (2006), Διαδικασίες ένταξης και ενσωμάτωσης των Ευρωπαϊκών Εκπαιδευτικών Πολιτικών για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε μια μονάδα Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή «*Δια Βίου Μάθηση για την Ανάπτυξη, την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή*», Βόλος , 31 Μαρτίου – 2 Απριλίου 2006, σελ. 159-164. <https://www.openbook.gr/dia-viou-mathisi-gia-tin-anaptyxi-tin-apasxolisi-kai-tin-koinwniki-synoxi-praktika-synedriou/>

Ιορδανίδης, Γ., Τσακνίδου, Ε., Παραφέστα, Σ. (2010). Γραφειοκρατικές δομές στο δημοτικό σχολείο ως συντελεστές προώθησης ή αναστολής του έργου των

εκπαιδευτικών και της λειτουργίας του. Στο «*Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*», 58, σελ. 235-258. <http://ojs.lib.uth.gr/index.php/tovima/article/view/200>

Ύψεν, Ε. (1923). *Έντα Γκάμπλερ*, Κουκούλας, Λ. (μτφρ.). Αθήνα: Γεωργίου Βασιλείου.

Ιωαννίδου, Ε. (2015). *Μάνατζμεντ Μάρκετινγκ & Αναψυχή Κατασκηνώσεων- Πρακτικός οδηγός για Εκπαιδευτικούς και Στελέχη Κατασκηνώσεων*, Κουθούρης Χ. (κριτ. αναγν.), Τζιάφα, Ε. (επιμ.). Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/4162/1/00_master_document.pdf

Καζαντζάκης, Ν. (2013). *Ταξιδεύοντας-Ρουσία*, Μαθιουδάκης, Ν. (επιμ.). Αθήνα: Έθνος.

Καλλιοντζή, Β., Ιορδανίδης, Γ. (2019). Η μετασχηματιστική ηγεσία στη δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα: διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών. Στο «*Έρευνα στην Εκπαίδευση*» 2019, Τόμος 8, Τεύχος 1, σελ. 112-128.

https://www.researchgate.net/publication/339572429_E_metaschematistike_egesia_ste_demosia_deuterobathmia_ekpaideuse_sten_Ellada_diereunese_ton_apopseon_ton_ekpai_deutikon

Καμαρούδης, Στ. (2015). *Γλωσσών Περιήγησις-Οι γλώσσες του κόσμου και η ελληνική*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Κ. & μ. Σταμούλη/ Ιωάννης Αρχ. Χαρπαντίδης.

Καμαρούδης, Στ. (2013). *Ειδική Επιστημονική Τεχνογραφία-Ελληνογαλλικό Μεταπτυχιακό Master 2| ΑΠΘ-LE MANS*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αντ. Σταμούλη.

Κιοσσές, Σπ. (2022). Δημιουργική γραφή και διδακτική της λογοτεχνίας: Πρόταση κατηγοριοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων και αξιοποίησής τους στο μάθημα της λογοτεχνίας. Στη Διαδικτυακή Εκπαιδευτική Ημερίδα με τίτλο «*Τα νέα Προγράμματα Σπουδών Γλώσσας & Λογοτεχνίας: Νέες αναζητήσεις & νέες προκλήσεις*», που διοργάνωσαν τα Εκπαιδευτήρια «Νέα Παιδεία» (19-2-2022).

Κιοσσές, Σπ. (2017). Διαβαίνοντας το κατώφλι του κειμένου: δημιουργική ανάγνωση και γραφή με αφορμή τα παρακειμενικά στοιχεία. Στα Πρακτικά του 3^{ου} Διεθνούς

Συνεδρίου «Δημιουργικής Γραφή», Κέρκυρα, 6-8 Οκτωβρίου 2017, σελ. 462-468.
http://cwconference.web.uowm.gr/archives/3rd_cw_conference_2017.pdf

Κιοσσές, Σπ. (2018). *Εισαγωγή στη Δημιουργική Ανάγνωση και γραφή του Πεζού Λόγου-Η συμβολή της αφηγηματολογίας*, Γαβριηλίδου, Ζ. (πρ.). Αθήνα: Κριτική.

Κιοσσές, Σπ. (2013). Προς μία «παιδαγωγική» της δημιουργικής γραφής. Στα Πρακτικά του 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή», Αθήνα, 4-6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 1-18. <https://cwconference.web.uowm.gr/index.php/el/pc-general-gr/pc-1st-conference-2013-gr>

Κοντολέων, Μ. (2005). *Η τέταρτη εποχή*. Αθήνα: Πατάκης.

Κοροβέσης, Π. (1988). *Tango Bar*. Αθήνα: Γνώση.

Κορτώ, Α. (2017)¹¹, *Έρωσ ανίκατε μάσαν*. Αθήνα: Πατάκη.

Κορτώ, Α. (2016), *Νεοελληνική Μυθολογία*. Αθήνα: Πατάκη.

Κουτσούκος, Η. (1985). *Βόλτα με πιτζάμες*, Κουλουρίδου, Γ., (Επιμ.). Αθήνα: Α.Α. Λιβάνη & Σία Ε.Ε. «Νέα σύνορα».

Κρίστι, Α. (2003). *Στην κόψη του φεγγαριού-Άθλος του Ηρακλή Πουαρό, Παπαδημητρίου, Α.*, (Μτφρ.). Αθήνα, Ελλάδα: Λυχνάρι.

Κωστίου, Κ. (2005). *Η ποιητική της ανατροπής-Σάτιρα, ειρωνεία, παρωδία, χιούμορ*. Αθήνα: Νεφέλη.

Κωτόπουλος, Τρ. (2015). Αντί εισαγωγικών: Η λογοτεχνική «γενιά» (;) των εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής. Στα *Πρακτικά του 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»* του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Κέρκυρα, 1-4 Οκτωβρίου 2015, σελ. 9-26.
http://cwconference.web.uowm.gr/archives/2nd_cw_conference_volume_1.pdf

Κωτόπουλος Τρ. (2013). *Άνω τελείες και τέτοια*. Αθήνα: Μανδραγόρας.

Κωτόπουλος, Τρ. *Δημιουργική Γραφή και Δημιουργικότητα- Αντί Εισαγωγής*.
<http://impschool.gr/deltio-site/?p=62>.

Κωτόπουλος, Τρ. (2016). *Δημιουργική Γραφή-Πανεπιστημιακές σημειώσεις*. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

Κωτόπουλος, Τρ. (2012). *Εδουάρδοι και Αλφρέδοι*. Αθήνα: Μανδραγόρας.

Κωτόπουλος Τρ., Γκόρα, Ε. (2019). Ένα βιοματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για την αθλητική δημοσιογραφία στην εκπαίδευση». Στα Πρακτικά του 1^{ου} Διεπιστημονικού Συνεδρίου «*Αθλητισμός και Τέχνη*», Ιωάννινα,, 5-7 Απριλίου 2019. [https://www.researchgate.net/publication/336441898 Praktika tou Iou Diepistemonik ou Synedriou Athletismos kai Techne Epistemonikos kai Kallitechnikos Dialogos](https://www.researchgate.net/publication/336441898_Praktika_tou_Iou_Diepistemonik_ou_Synedriou_Athletismos_kai_Techne_Epistemonikos_kai_Kallitechnikos_Dialogos)

Κωτόπουλος, Τρ. (2016). Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: η ποιητική της ανατροπής στη σύγχρονη εκπαιδευτική πράξη ή ένας δομικός εναγκαλισμός με την κουλτούρα της οικονομικής αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης στον σύγχρονο ευρωπαϊκό καπιταλισμό; Στο «*Από τη Ρόζα Λούξεμπουργκ στο Τερατώδες Είδωλο της Ευρώπης*». Τρίκαλα: Επέκεινα. σελ. 351-367.

Κωτόπουλος, Τρ., Γκόρα, Ε. (2019). Έρευνα για τη Δημιουργική Σκέψη και τη δημιουργικότητα: Οι ΠΕ02 απαντούν. Στα Πρακτικά του 1^{ου} Διεπιστημονικού Συνεδρίου «*Αθλητισμός και Τέχνη*», Ιωάννινα,, 5-7 Απριλίου 2019. [https://www.researchgate.net/publication/336441898 Praktika tou Iou Diepistemonik ou Synedriou Athletismos kai Techne Epistemonikos kai Kallitechnikos Dialogos](https://www.researchgate.net/publication/336441898_Praktika_tou_Iou_Diepistemonik_ou_Synedriou_Athletismos_kai_Techne_Epistemonikos_kai_Kallitechnikos_Dialogos)

Κωτόπουλος, Τρ. (2013). Η Δημιουργική Γραφή ως γνωστικό αντικείμενο: οι ιδιαιτερότητες του εργαστηρίου. Στο *Καλλιεργώντας τη Φιλαναγνωσία, Πραγματικότητες και προοπτικές*, Κατσίκη Γκίβαλου-Αντ. & Πολίτης, Δ.. Αθήνα: Διάδραση.

Κωτόπουλος, Τρ. (2012). *Η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής-Η περίπτωση της συγγραφής λογοτεχνικών έργων για εφήβους*. https://www.academia.edu/42616582/%CE%9A%CF%89%CF%84%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%82_%CE%A4_%CE%97_2012_%CE%97_%CE%B4%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%93%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE%CF%82

Κωτόπουλος, Τρ. (2012). Η «νομιμοποίηση» της Δημιουργικής Γραφής, Keimena, τχ. 15. <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/03-kotopoulos.pdf>

Κωτόπουλος, Τρ. (2016). Λογοτεχνικοί χαρακτήρες στο έργο του Κώστα Μουρσελά Βαμμένα κόκκινα μαλλιά. Οι κοινωνιολογικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις στη δόμησή τους. Στα Πρακτικά του 10ου Πανελληνίου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος «*Λογοτεχνία και Παιδεία*», 4-6 Νοεμβρίου 2016, Ιωάννινα, σελ. 395-410. http://www.pee.gr/?page_id=299

Κωτόπουλος, Τρ. (2013). Ο Μίμης Σουλιώτης και η μοναδική περίπτωση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών (Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας) Δημιουργική Γραφή. Στα Πρακτικά του 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «*Δημιουργική Γραφή*», Αθήνα, 4-6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 1-14. <https://cwconference.web.uowm.gr/index.php/el/pc-general-gr/pc-1st-conference-2013-gr>

Κωτόπουλος, Τρ., Βακάλη, Α. (2019). Οι θεραπευτικές ιδιότητες της Δημιουργικής Γραφής. Στα Πρακτικά του 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «*Δημιουργική Γραφή*», Φλώρινα, 12-15 Σεπτεμβρίου, σελ. 1082-1111. <https://cwconference.web.uowm.gr/index.php/el/pc-general-gr/pc-quarter-conference-2019-gr>

Κωτόπουλος, Τρ. (2020). *Οι 40, παλιές, Εκκλησίες*. Αθήνα: Μανδραγόρας.

Κωτόπουλος, Τρ. (2014). Πράξη και διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Στα *Πρακτικά Ε' Επιστημονικού Συνεδρίου «Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014), οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία»*, Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014, Α, σελ. 801-822. Αθήνα: Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών (European Society of Modern Greek Studies). <http://georgakas.lit.auth.gr/simikta/index.php/component/chronofoms/?chronofom=simiktaBook&book=3344>

Κωτόπουλος, Τρ. (2013). Φιλαναγνωσία και Δημιουργική Γραφή. Στο *Καλλιεργώντας τη Φιλαναγνωσία. Πραγματικότητες και προοπτικές*, Κατσίκη Γκίβαλου, Α., Πολίτης Δ.(επιμ.), Αθήνα: Διάδραση, σελ. 113-125.

Κωτόπουλος Τ., Βακάλη, Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., (2013). *Η δημιουργική γραφή στο Νηπιαγωγείο*, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Κωτόπουλος, Τρ., Μπατσαρά, Ε. (2018). Η τυπολογία των χιουμοριστικών κειμένων στα σύγχρονα σχολικά λογοτεχνικά εγχειρίδια του Γυμνασίου-Αναλύοντας το περιεχόμενο. Στα Πρακτικά του 3^{ου} Συνεδρίου «*Δημιουργική Γραφή*», Κέρκυρα, 6-8 Οκτωβρίου 2017, σελ. 503-520. <https://cwconference.web.uowm.gr/index.php/el/pc-general-gr/pc-third-conference-2017-gr>

Κωτόπουλος, Τρ., Φωτόπουλος, Ν. (2017). *Μιλώντας για την τέχνη, τον πολιτισμό, τη Δημιουργική Γραφή με τον Θάνο Μικρούτσικο*. Αθήνα: Πατάκης.

Κωτόπουλος, Τρ., Παπαντωνάκης, Γ. (2011). *Σκηνικό, χαρακτήρες, πλοκή: διαβάζοντας ένα λογοτεχνικό κείμενο για παιδιά και νέους*. Αθήνα: Ίων.

Κωτόπουλος, Τρ., Παπαντωνάκης, Γ. (2011). *Τα ετεροθαλή*. Αθήνα: Ίων

Λαμπρέλλη, Α. (2010). *Λόγος εύθραυστος κι αθάνατος-Προσέγγιση στην τέχνη της αφήγησης και στην αθέατη πλευρά των μαγικών παραμυθιών*, Αθήνα: Πατάκης.

Λαπαθιώτης, Ν. (1927). *Τα δεκατρία μαύρα ντόμινα*, Εφημερίδα Η Κυριακή του Ελεύθερου Βήματος, 6-3-1927, 3.

Μητσαρά, Σ., Ιορδανίδης, Γ. (2015). Διερεύνηση των τεχνικών αντιμετώπισης των συγκρούσεων στα Δημοτικά Σχολεία της Ελλάδας. Στο «*Έρευνα στην εκπαίδευση*», 3, σελ. 57-96. https://www.researchgate.net/publication/295862134_Diereunese_ton_technikon_antimetopiseston_synkrouseon_sta_Demotika_Scholeia_tes_Elladas

Μαρής Γ. (x.x). *Γράμμα χωρίς αποστολέα*, Πεχλιβανίδη.

Μερακλής, Μ. (2004). *Ελληνική λαογραφία*, Αθήνα: Οδυσσέας.

Μολιέρος. (1967). *Ο κατά φαντασίαν ασθενής*, Πολέμης, Ι. (μτφρ.). Αθήνα: Σιδέρης.

Μουλλάς, Π. (2007). *Ο χώρος του εφήμερου- Στοιχεία για την παραλογοτεχνία του 19ου αιώνα*. Αθήνα: Σοκόλη.

Μουτζάν-Μαρτινέγκου, Ελ. (1997), *Αυτοβιογραφία*, Αθανασόπουλος, Β. (εισαγωγή, φιλ. επιμ.). Αθήνα: Ωκεανίδα.

Μπενάτσης, Απ. (2010). *Θεωρία Λογοτεχνίας-Δομισμός και Σημειωτική*. Αθήνα: Καλέντης.

Νικολακοπούλου Ν. (Στιχ.), (1992). *Το τραγούδι της κουτσομπόλας*, Κραουνάκης, Στ.(Μους.). http://www.stixoi.info/stixoi.php?info=Lyrics&act=details&song_id=23929

Ντόιλ, Α. *Η περιπέτεια των τριών σπουδαστών, στο Η επιστροφή του Σέρλοκ Χολμς*, Μτφρ, Μητσομπόνου, Α.. Χαλάνδρι: Το ποντίκι.

Ντολιοπούλου, Ε. & Γουργιώτου, Ε. (2008). *Η αξιολόγηση στην Εκπαίδευση με έμφαση την Προσχολική*. Αθήνα: Gutenberg.

Οικονόμου, Α., (2011). Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, Εκπαιδευτικό Υλικό, τεύχος Β', Ε. Κ. Δ. Δ. Α.

Ουάιλντ, Οσκ. (1917). *Ιδανικός σύζυγος*, Χατζηγαβριήλ, Μ. (μτφρ.). Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Γεωργίου Φεξή. 50-51.

Παπαδιαμάντης, Αλ. (1982), *Απαντα-Χριστόψωμο*, Τριανταφυλλόπουλος Ν.Δ. (κριτ. έκδ.). Αθήνα: Δόμος.

Παπίγκης Α. Ι. (2017). *Η λογοτεχνία ως γνωστικό αντικείμενο*. Ηρόδοτος: Αθήνα.

Παππά, Ε., Ιορδανίδης, Γ. (2017). Ο ρόλος του μέντορα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: διερεύνηση απόψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης νομού Θεσσαλονίκης για την αναγκαιότητα εφαρμογής του θεσμού. Στο «*Έρευνα στην Εκπαίδευση*», 6(1), σελ. 112-130. <https://doi.org/10.12681/hjre.13782>

Παρασκευόπουλος, Ι. (2008). *Δημιουργική σκέψη-Παραγωγή καινοτόμων και Πρωτότυπων Ιδεών*, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Παρίσης, Ι., Παρίσης, Ν., (2003)⁴. *Λεξικό Λογοτεχνικών όρων*, Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Πατσατζάκη, Ε., Ιορδανίδης, Α. (2018). Η λειτουργία του Δημοτικού Σχολείου ως επαγγελματική κοινότητα μάθησης. Στο «*Επιστήμες της Αγωγής*» τ. 3/2018, σελ. 7-27. <https://ejournals.lib.uoc.gr/index.php/edusci/article/view/297>

Πατρίκιος, Τ. (2004). *Λογοτεχνία και κριτική, οι δίδυμες αδελφές στο Η λογοτεχνία σήμερα. Όψεις, αναθεωρήσεις, προοπτικές.* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Πολίτης, Ν. (1987), *Το καρναβάλι της Πάτρας.* Πάτρα: Αχαϊκές εκδόσεις.

Ρηγάτος, Γ. (2003). *Αφτρα-Καύτρα πάει στην πόλη-Μελέτη για τα ξόρκια στη θεραπευτική,* Αθήνα: Μύρτος.

Σαρή, Ζ.(2001)¹⁵, *Όταν ο ήλιος...* Αθήνα: Πατάκη.

Σαρή, Ζ. (2000)²⁷, *Το ψέμα.* Αθήνα: Πατάκη.

Σαρτρ, Ζ. Π. (2017). *Τι είναι λογοτεχνία,* Αθανασίου, Μ. (μτφρ.) Αθήνα: Πλανήτης 70.

Σερέφας, Σ. (2008), *Μαμ.* Αθήνα: Κέδρος.

Σεφέρης, Γ. (1974). *Μονόλογος πάνω στην ποίηση. Δοκιμές, πρώτος τόμος.* Αθήνα: Ίκαρος.

Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική Γραφή-Οδηγίες Πλεύσεως.* Κύπρος: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.

Στάγια, Δ., Ιορδανίδης, Γ. (2014). Το επαγγελματικό άγχος και η επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών στην εποχή της οικονομικής κρίσης. Στην *Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 7, σελ. 56-82.

https://www.researchgate.net/publication/290463768_Occupational_stress_and_professional_burnout_among_Greek_teachers_in_secondary_schools_under_conditions_of_economic_crisis

Σταύρου, Θρ. (2004). *Νεοελληνική μετρική.* Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Στενός Κορσές (καλλιτεχνικό ψευδώνυμο) , (2016), *Η τσουπωτή*, Θεοχάρη, Α., (στ.). Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://www.youtube.com/watch?v=oQWLfYQFLog>

Τατσόπουλος, Π. (2005), *Πικάντικες ιστορίες.* Αθήνα: Καστανιώτης.

- Τερζάκης, Α.** (1955). Παλαμήδι. *Νέα Εστία* ΝΗ 683 (2), 331-333.
- Τζενίτσι, Γκ.** (2012), *Δαγκωμένο Πορτοκάλι*, Καλλιφατίδη, Ε., (μτφρ.). Αθήνα: Ωκεανίδα.
- Τζούμα, Α.** (1997) *Εισαγωγή στην Αφηγηματολογία -Θεωρία και Εφαρμογή της αφηγηματικής τυπολογίας του Gerard Genette*. Αθήνα: Συμμετρία.
- Τοντόροφ, Τσβ.** (2000). *Κριτική της κριτικής*. Κιουρτσάκης, Γ. (μτφρ.), Μουλλάς, Π. (προλεγ.). Αθήνα: Πόλις.
- Τσιμπουκλή, Α. Φίλιπς, Ν.** (2008). *Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Ενηλίκων*, Κόκκος, Α., Κουτρούμπα, Κ., (Επιμ.), Αθήνα: Ινστιτούτο διαρκούς εκπαίδευσης ενηλίκων. <http://blogs.sch.gr/kkiourtsis/files/2011/05/ekpaideysi-ekpaideytn-en%CE%B9likwn-2008.pdf>
- Τσολάκης, Χρ., Αδαλόγλου, Κ., Αυδή, Α., κ.α.** (2007), *Έκθεση-Έκφραση-βιβλίο του καθηγητή*, τχ. β'. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Φαρίνου-Μαλαματάρη, Γ.** (2001). *Αφήγηση/Αφηγηματολογία-Μία επισκόπηση*. Στο περιοδικό *Νέα Εστία*, τχ. 1735 Ιούνιος 2001, σελ. 972-1017.
- Φράγκος, Κ.** (2002), *Σπιρούνια και πιρούνια 24 συνταγές και 11 ιστορίες*. Αθήνα: Γκοβότσης.
- Φρανκ, Α.** (2001), *Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ*, Θωμόπουλος, Γ. (Μτφρ.). Αθήνα: Μίνωας.
- Χάκκας, Μ.** (2013). Το νερό. Στο Μπουγιούκου Φ. (επιμ.), *Άπαντα*, (235-240). Αθήνα: Κέδρος.
- Χάντρα, Γ.** (2010). *Αυτό που η μέρα οφείλει στη νύχτα*, Στρίγκος, Γ., (μτφρ.). Αθήνα: Καστανιώτη.
- Χικμέτ, Ν.** (1988). Το αγκάθι στο πόδι της καλιακούδας, στο *Ερωτευμένο σύννεφο*, Σαββαΐδου, Ε. (μτφρ.). Αθήνα: ύψιλον βιβλία.

Χουρμουζιάδης, Κρ. (1996). *Για έναν ορισμό της παραλογοτεχνίας στο Συμπόσιο-Κείμενα για τη νεοελληνική πεζογραφία*, Κουμανταρέας, Μ. (επιμ-πρόλ.). Αθήνα: Κέδρος.

Ψυχάρης, Γ. (1983)³, *Το ταξίδι μου*, Αγγέλου, Α. (επιμ.). Αθήνα: Ερμής.

6. Παράρτημα

Φόρμες Πρόσκλησης Β.Ε.Δ.ΓΡ.

«Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»

Τοποθεσία:

Κέντρο Ψυχολογικής Στήριξης και Οικογενειακής Ψυχοθεραπείας

Συχνότητα:

Σάββατο, 25 Ιουνίου 2016 και ώρα 17:00-20:00

Έναρξη:

25-06-2016

17:00 μ.μ.

Λήξη:

25-06-2016

20:00 μ.μ.

Περιγραφή:

Το Κέντρο Ψυχολογικής Στήριξης και Οικογενειακής Ψυχοθεραπείας διοργανώνει ένα βιωματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για ενήλικες το Σάββατο 25 Ιουνίου 2016 και ώρα 17:00-20:00 με θέμα τα: «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο». Πρόκειται για ένα εργαστήριο για το αστυνομικό αφήγημα/ιστορία μέσα σε κλίμα μυστηρίου και ευθυμίας

Μικρό έγκλημα στον ήλιο

Η μέρα ξεκίνησε κάπως άσχημα.

Όχι, πως είμαι καμιά προληπτική, αλλά πιστεύω πως κάτι τέτοιες μέρες είναι καλύτερο να μην αναλαμβάνεις δουλειές, ακόμα κι αν η αμοιβή σου ξεπερνά τα πέντε ζευγάρια μάτια και μάλιστα πράσινα, καφέ και μαύρα.

Επαναλαμβάνω. Η μέρα ξεκίνησε κάπως άσχημα και αργά.

Και όταν λέω άσχημα και αργά, εννοώ αυτό. Να ξυπνάς λίγο πριν τις δώδεκα, να έχει γίνει ο ήλιος νά, και μην έχεις χρόνο να αράξεις στον καναπέ. Με το μαλλί φωλιά, τη νυχτική σαλιέρα, το μάτι τυφλοπόντικα. Ακόμα και μία επαγγελματίας δολοφόνος σαν κι μένα χρειάζεται μια μέρα off. Κακός οιωνός. Ντύθηκα. Φόρεσα ένα μαύρο φόρεμα με κίτρινα σχέδια και πούλιες στο χρώμα της σκατόμυγας. Πήγα να συναντήσω ένα τελειόφοιτο σχολιαρούδι. Έπρεπε να τον συμβουλευσω για το πώς να σκοτωθεί καλύτερα. Απευθύνθηκε στο σωστό άτομο. Να δηλώσει αυτήν ή την άλλη σχολή; Έπειτα πήγα μια βόλτα απ' τη μάνα μου. Χρειαζόμουν μερικά βιβλία με εγκλήματα. Διαβάζοντας αυτά και άλλα παρόμοια ή ανόμοια, έγινα δολοφόνος. Έπειτα γύρισα στο σπίτι για να φάω με τον killer μου, ευαίσθητο μεν, killer δε. Έκανα ντουζ, ψεκάστηκα με άρωμα νούφαρο και την έκανα. Μυρίζουν τα νούφαρα;

Ξέρετε . . . Οι δολοφόνοι μυρίζουν πάντα αίμα. Και κάνουν τα πάντα για να μη μυρίζουν.

Υστερα τράβηξα για 'κεί που με τραβάει. Πρώτη φορά θα σκότωνα μόνο γυναίκες. Έπρεπε να το φανταστώ. Το μυστήριο είναι γένους θηλυκού. Μόλις άρχισαν να έρχονται, σκεφτόμουν κάτι τέτοια. . .

*Ποιες είναι; Πού πάνε; Τι λένε; Τι κάνουν; Τι νομίζουν οι άλλοι γι' αυτές;
Γράφουν; Σβήνουν;*

Ήταν κάτι προκλητικό.

Με λίγα λόγια, πήγαινα να σκοτώσω γυναίκες που αναρωτιόντουσαν πώς θα σκοτωθούν. Έπρεπε να τις δείξω. Να αφομοιώσουν τον χαρακτήρα του δολοφόνου. Ήταν καθήκον μου! Αυτές όμως, δεν πιστεύανε τίποτα απ' ό,τι τις έλεγα. Κατά βάθος πιστεύανε πως ο φόνος ήταν μόνο δικός μου. Ήταν μόνο για μένα αναγκαίος. Μερικές φορές μου 'ρχόταν η επιθυμία να τις κατασκοτώσω. Ήταν έτοιμες. Εμείς, λέγανε, θα κάνουμε ό,τι πεις, ό,τι μας ζητήσεις, αλλά δεν ξέρουμε γιατί.

Βρέθηκα έτσι, μέσα σε γυναίκες έτοιμες για όλα. Ούτε οικονομία στις σφαίρες δεν έκανα. Έριχνα και ξαναέριχνα. Στην πραγματικότητα, τα πράγματα ήταν έτσι ή κάπως έτσι, αλλά εκείνες τις στιγμές ήταν έτσι ή κάπως έτσι. Ήταν ένα σεμινάριο Δημιουργικής Γραφής για Ενήλικες. Ένα σεμινάριο γράψε σβήσε, σβήσε γράψε με θέμα τα Μικρά Εγκλήματα στον ήλιο. Τα μικρά εγκλήματα που κάνουμε κάθε μέρα, άλλες φορές συνειδητά κι άλλες όχι. Τα μικρά εγκλήματα που κάνουμε ή που θα θέλαμε να κάνουμε. Έδειξα λοιπόν, το χαμηλό και το ψηλό σημάδι. Μερικές σφαίρες πήγαν στο κεφάλι, στα μάτια, στα αυτιά, στη γλώσσα, στην καρδιά, στην κοιλιά, στα πόδια. Ένα εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για το πώς μπορεί να γίνει ένα μικρό έγκλημα.

Μερικά χαχά ήταν αρκετά.

Και όπως καταλάβατε καλές μου φίλες και φίλοι, οι κυρίες δεν σκοτώθηκαν. Με σκότωσαν. Η πουτάνα η ζωή πώς τα φέρνει έτσι;

Ήμουν μια δολοφόνος. Και οι επαγγελματίες δεν μπερδεύουν τη δουλειά με τα συναισθήματα.

Τώρα όμως, είναι πλέον αργά.

Γκόρα, Ε. (2016), Μικρό έγκλημα στον ήλιο. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://elenigkora.gr/536-2/>

Γιατί τα πιο σοβαρά πράγματα λέγονται με χιούμορ!

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός κλάδος, μια ψυχαγωγική δραστηριότητα και ένα είδος ψυχοθεραπείας. Ασχολείται με την ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών και αναγνωστικών πρακτικών μέσα από βιωματικές δραστηριότητες και παιχνίδια ομάδας. Έχει σχέση με τη δημιουργία, ιδίως την εμπνευσμένη ή την πρωτότυπη.

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Κέντρο Ψυχολογικής Στήριξης και Οικογενειακής Ψυχοθεραπείας.

Διεύθυνση: Κοζάνη, Γκοβεδάρων 1 Τ.Κ. 50100

Πληροφορίες: 694 222 69 70 (Ελένη Γκόρα)

Ημερομηνία: 25-06-2016

Ωρα: 17:00-20:00

Κόστος Συμμετοχής: 15 ευρώ και 10 ευρώ για φοιτητές και ανέργους

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή.

«Δεν κοιμόμαστε»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Δεν κοιμόμαστε»

Τοποθεσία:

Ηχώτοπος-Art Cafe

Συχνότητα:

Σάββατο, 11 Φεβρουαρίου 2017 και ώρα 17:00-20:00

Έναρξη:

11-02-2017

17:00 μ. μ.

Λήξη:

11-02-2017

20:00 μ. μ.

Περιγραφή:

Η εταιρεία G & G Events διοργανώνει Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής στον Ηχώτοπο με θέμα «Δεν κοιμόμαστε» με την Ελένη Γκόρα. Στο εργαστήριο αυτό θα συζητηθούν και θα διδαχθούν μυστικά της τέχνης και της τεχνικής της γραφής. Πιο συγκεκριμένα, θα γίνει συζήτηση γύρω από το πώς μπορούμε να κάνουμε το στυλ της γραφής μας καλύτερο

Δεν κοιμόμαστε

"Έρε και να μου 'λεγες μια μέρα ότι θα 'χανα τον ύπνο μου, δεν θα σε πίστευα. Κι όταν άκουγα κιάλας ότι ο τάδε ή ο δείνα δεν μπορεί να κοιμηθεί ή κοιμάται έστω λίγες ώρες, έλεγα αποκλείεται. Πώς ζει; Πώς την παλεύει; Μα ποιοι είναι αυτοί τελοσπάντων που δεν κοιμούνται; Τι άνθρωποι είναι; Πάντα είχα αυτήν την απορία.

Και πώς τα έφερε έτσι ο καιρός, που κάτι κατάλαβα. Και τελικά ναι, υπάρχουν πάμπολλοι που δεν κοιμούνται. Ακόμα και γω, η κάποτε γνωστή υπναρού, έχασα τον ύπνο μου.

Κάτι είδαν τα μάτια μου.

Ανθρώπους στα γνωστά κρατητήρια γερόντων. Ανθρώπους που θέλουν να μείνουν ζωντανοί και φοβούνται να κοιμηθούν μήπως και δε δουν το φως της επόμενης μέρας. Ανθρώπους που κοιμούνται παρά μόνο με χαπάκι.

Άσε και το άλλο!

Οι ερωτευμένοι κοιμούνται; Δεν κοιμούνται. Στριφογυρνούν στο κρεβάτι τους, λέγοντας κάτι τέτοια: Πού είναι αυτός που θέλω κι αγαπώ; Τι κάνει; Με σκέφτεται ή τσουκ; Θα τον δω; Θα είναι τόσο μούτσι μούτσι και την επόμενη φορά; Κι άντε να τους πιάσει ο ύπνος.

Μα είναι κι αυτό!

Οι χωρισμένοι κοιμούνται; Δεν κοιμούνται εκτός κι αν ήταν κι είναι βόδια. Γιατί; Πώς; Αν. . Θα θελα . . .Αχ και βαχ, βγαίνουν απ' τα χείλη τους και το ξημέρωμα με μαύρους κύκλους κάνουν τις δουλειές τους και τα μυαλό τους είναι αλλού. Τάχα μου επικοινωνούν, τάχα μου γελούν, τάχα μου τρώνε, τάχα μου πίνουν. Όλα τάχα μου.

Είναι και τόσα άλλα!

Οι άνεργοι κοιμούνται; Οι εξαρτημένοι κοιμούνται; Οι φυλακισμένοι; Οι χρεοκοπημένοι; Οι βολεμένοι; Τα παιδιά; Οι άρρωστοι; Ποιος κοιμάται σήμερα;

Εδώ μιλάμε για την παγκοσμιοποίηση της αϋπνίας.

Μια φορά κι έναν καιρό εγώ κοιμόμουν. . .

Γκόρα , Ε. (2016), Δεν κοιμόμαστε, Περιοδικό της Δυτικής Μακεδονίας #together., τχ. 12, Κοζάνη: Έντυπος Εκδοτική ΙΚΕ, σελ. 60.

Γιατί άμα ονειρεύεσαι πάει να πει πως κοιμάσαι!

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός κλάδος, μια ψυχαγωγική δραστηριότητα και ένα είδος ψυχοθεραπείας. Ασχολείται με την ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών και αναγνωστικών πρακτικών μέσα από βιωματικές δραστηριότητες και παιχνίδια ομάδας. Έχει σχέση με τη δημιουργία, ιδίως την εμπνευσμένη ή την πρωτότυπη.

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Ηχώτοπος ART-CAFE

Διεύθυνση: Πάτρα, Αράτου 14

Διοργάνωση: G & G Events

Πληροφορίες: 698 057 9777 (Γιώργος Σταματόπουλος) , 694 222 69 70 (Ελένη Γκόρα)

Ημερομηνία: 11-2-2017

Ωρα: 17:00-20:00

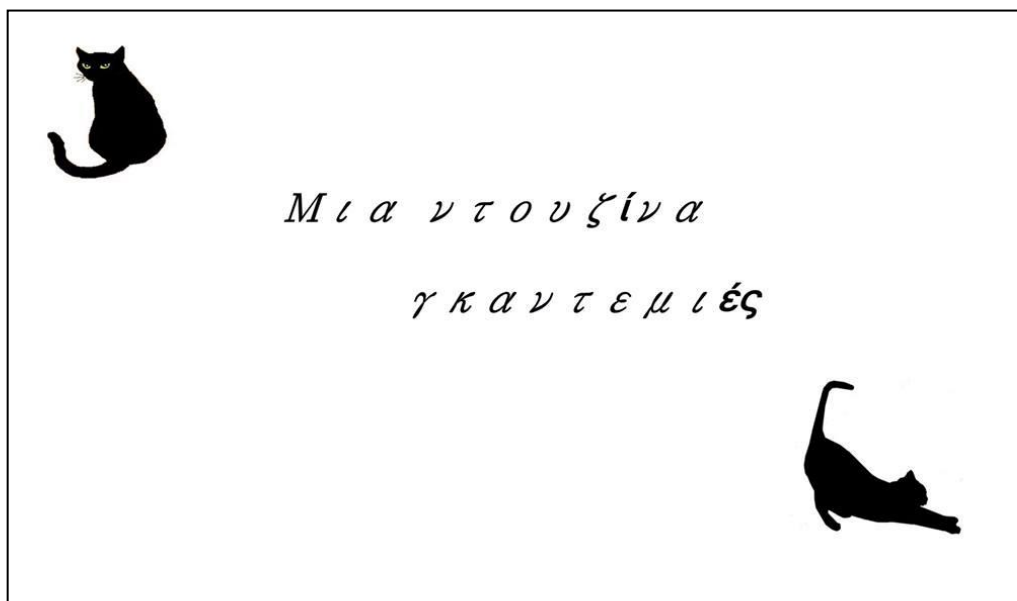
Κόστος Συμμετοχής: 15 ευρώ και 10 ευρώ για φοιτητές και ανέργους

Στην τιμή περιλαμβάνεται ο καφές ή το τσάι της επιλογής σα;

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή.

«Μια ντουζίνα γκαντεμιές»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Μια ντουζίνα γκαντεμιές»

Τοποθεσία:

Θέατρο Act

Συχνότητα:

Τετάρτη, 15 Μαρτίου 2017

Έναρξη:

15-03-2017

17:00 μ. μ.

Λήξη:

15-03-2017

20:00 μ. μ.

Περιγραφή:

Μια ντουζίνα γκαντεμιές

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής στο Act Theater Patras

Το θέατρο Act φιλοξενεί το Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής της Ελένης Γκόρα με θέμα: «Μια ντουζίνα γκαντεμιές». Στο εργαστήριο αυτό θα συζητηθούν και θα διδαχθούν μυστικά της τέχνης και της τεχνικής της γραφής. Πιο συγκεκριμένα, θα δοθούν απαντήσεις σε ερωτήματα όπως: γιατί πρέπει να αξιοποιείς τις προσωπικές σου εμπειρίες, τις καταστάσεις και τα γεγονότα, ποια είναι η διαδικασία για να γράψεις μία ιστορία, πότε μια ιστορία είναι καλή και πώς μπορείς να πεις μία καλή ιστορία.

Πρίχτερ, ε πρίχτερ!

Συστημένο και express. Στάλθηκε την Τρίτη. Ήταν να έρθει Τετάρτη άντε βαριά Πέμπτη. Περνάει η Τετάρτη τίποτε. Την Πέμπτη κάθε λίγο κατέβαινα στην είσοδο της πολυκατοικίας περιμένοντας τον ταχυδρόμο. Ήρθε το μεσημέρι. Λίγο μετά τις δύο. Βρήκα την ειδοποίηση στο κουτί. Χάρηκα! Έστω και Παρασκευή θα έπαιρνα το γράμμα μου. Έπρεπε να το αναζητήσω στο Κατάστημα 3. Ξημερώνει η Παρασκευή, παίρνω ταξί, φτάνω. Περιμένω στην ουρά, που έφτανε μέχρι έξω. Χωρίς χαρτάκι. Το Κατάστημα 3 δεν είχε μηχάνημα για χαρτάκι. Μετά από μια ώρα αναμονής φτάνει η σειρά μου.

-Καλημέρα! Μου ήρθε αυτή η ειδοποίηση χθες για να παραλάβω το γράμμα μου.

-Ναι, μισό λεπτό.

-Ευχαριστώ!

-Δεν μπορώ να βρω το γράμμα σας.

-Ψάξτε λίγο καλύτερα, κάπου εδώ θα είναι!

-Ψάχνω, αλλά δεν υπάρχει.

-Μα πώς; Η ειδοποίηση γράφει παραλαβή από το Κατάστημα 3.

-Δεν ξέρω, δεν είναι εδώ.

-Ψάχνω ένα γράμμα. Πού είναι τελοσπάντων;

-Περιμένετε μισό λεπτό σας παρακαλώ; Έχω κόσμο.

Άντε να περιμένω και δω. Δουλειά δεν είχα και δουλειά βρήκα. Έχω οργώσει όλη την Πάτρα για να βρω ένα γράμμα που ήταν να έρθει Τετάρτη άντε βαριά Πέμπτη. Επέιγον γράμμα και δεν ξέρω πού βρίσκεται.

-Παρακαλώ, σας ακούω. Είμαι η προϊσταμένη!

-Κοιτάζτε να δείτε έχω αυτήν την ειδοποίηση, η οποία γράφει λάθος διεύθυνση. Πήγα στο Κατάστημα 3 και δε το βρήκα. Έπειτα, πήγα στα Κεντρικά κι ούτε εκεί ήταν. Πού είναι πια; Είναι ένα γράμμα συστημένο και express και πολύ σημαντικό για μένα.

-Κάπου εδώ θα είναι . . . Α να το! Έχει έρθει από την Τετάρτη.

-Και μετά τι έγινε;

-Τι να σας πω κάποιο λάθος. Έχετε πάντως πολύ καλό ταχυδρόμο.

-Ταχυδρόμο καλό έχω, εσείς δεν ξέρω αν έχετε καλούς υπαλλήλους.

Υπέγραψα και έφυγα. ΕΛΤΑ τέρμα. Πρίχτερ, ε πρίχτερ!

Ελένη Γκόρα (2017), Πρίχτερ, ε πρίχτερ! Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://elenigkora.gr/%CF%80%CF%81%CE%AF%CF%87%CF%84%CE%B5%CF%81-%CE%B5-%CF%80%CF%81%CE%AF%CF%87%CF%84%CE%B5%CF%81/>

Γιατί όπως λέει και ο Murphy αν οτιδήποτε μπορεί να πάει στραβά, θα πάει!

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός κλάδος, μια ψυχαγωγική δραστηριότητα και ένα είδος ψυχοθεραπείας. Ασχολείται με την ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών και αναγνωστικών πρακτικών μέσα από βιωματικές δραστηριότητες και παιχνίδια ομάδας. Έχει σχέση με τη δημιουργία, ιδίως την εμπνευσμένη ή την πρωτότυπη.

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Θέατρο Act

Διεύθυνση: Πάτρα, Σκάλες Γεροκωστοπούλου 65

Πληροφορίες:, 694 222 69 70 (Ελένη Γκόρα)

Ημερομηνία: 15-03-2017

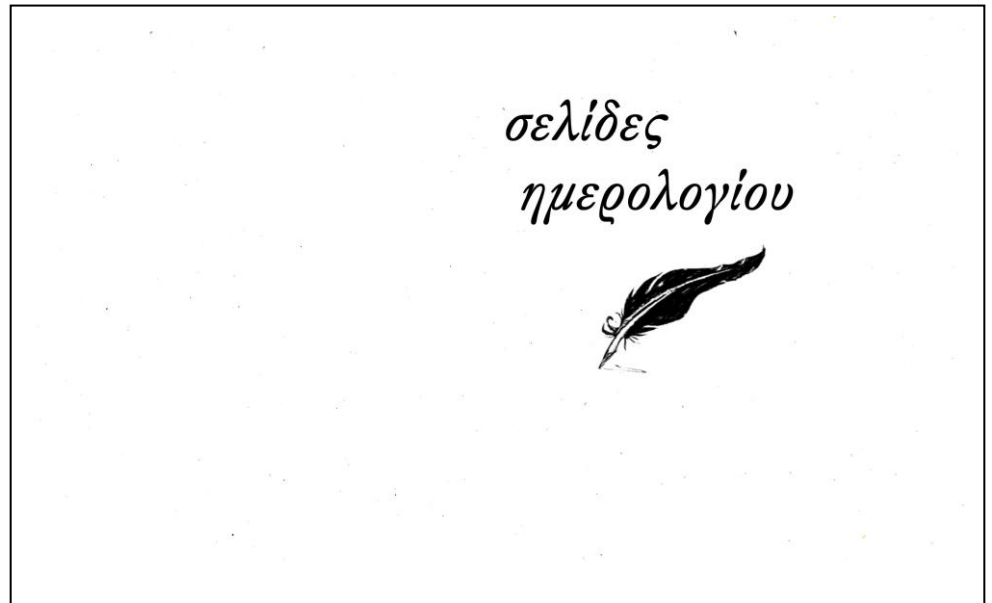
Κόστος Συμμετοχής: γενική είσοδος 10 ευρώ και 5 ευρώ για φοιτητές και ανέργους

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας M.A. (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή.

+Θα δοθεί και βεβαίωση παρακολούθησης.

«Σελίδες ημερολογίου»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Σελίδες ημερολογίου»

Τοποθεσία:

Θέατρο Act

Συχνότητα:

Τετάρτη, 3 Μαΐου 2017

Έναρξη:

03-05-2017

17:00 μ. μ.

Λήξη:

03-05-2017

20:00 μ. μ.

:

Περιγραφή

Σελίδες Ημερολογίου

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής στο Act Theater Patras

Η Ελένη Γκόρα διοργανώνει Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα τις *Σελίδες Ημερολογίου* στο Act Theater Patras την Τετάρτη 3 Μαΐου και ώρα 17:00- 20:00. Στο εργαστήριο αυτό θα συζητηθούν και θα διδαχθούν μυστικά της τέχνης και της τεχνικής της γραφής πάνω στα κείμενα των εκπαιδευομένων. Το να κρατά κανείς ημερολόγιο είναι ή μπορεί να γίνει μία πολύ καλή συνήθεια. Εξάλλου, γι' αυτό είναι τα ημερολόγια για να φυλακίζουν στιγμές, εικόνες και ανθρώπους αγαπημένους.

Τέλεια και σήμερα

Σάββατο, 22 Οκτωβρίου 2016

Τα παράτησα όλα και ήρθα στην Πάτρα.

Είμαι μια ερωτική μετανάστρια. Ο σύντροφός μου από εντομολόγος βρέθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Έτσι μένουμε πια εδώ. Χθες εκεί που περπατούσαμε έξω από το Βυζαντινό, κάποιες κοπέλες από το «Άλμα Ζωής» μου μοίρασαν μία πρόσκληση ενός βιβλίου. Το βιβλίο είναι της δασκάλας μου της κυρίας Σ. Νικολαΐδου και έχει τίτλο «Καλά και σήμερα». Είναι για το χρονικό του καρκίνου στο δικό της στήθος. Στις 25 Οκτωβρίου θα είναι παρουσίαση. Θα πάω, αν και προβλέπεται πολύ κλάμα, μιας και ο καρκίνος είναι οικογενειακή μας υπόθεση. Γιαγιά, παππούς, θείες, σκυλιά (όχι άλλο, φτάνει θέρισε κυρ Χάροντα) πάλεψαν με το θεριό, αλλά τους κατασπάραξε. Μέχρι το μεσημέρι σερνόμουν κι έλεγα: «Βρίσκομαι στην έκτη μέρα, σνιφ σνιφ, μόνη και έρημη σνιφ σνιφ, ούτε μια πρόσκληση για καφεδάκι σνιφ σνιφ. . .» Ε όχι λοιπόν, δεν το επιτρέπω άλλο στον εαυτό μου. Εμπρός! Προχωράω χαμογελώντας και φωνάζω:

ΤΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ!

Ο εντομολόγος μου ζαφνιάζεται ευχάριστα από την αλλαγή.

Του σκάω ένα φιλί και πετάμε.

Γκόρα Ε., (2016), *Τέλεια και σήμερα*. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://elenigkora.gr/?s=%CE%A4%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CE%B9>

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός κλάδος, μια ψυχαγωγική δραστηριότητα και ένα είδος ψυχοθεραπείας. Ασχολείται με την ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών και αναγνωστικών πρακτικών μέσα από βιωματικές δραστηριότητες και παιχνίδια ομάδας. Έχει σχέση με τη δημιουργία, ιδίως την εμπνευσμένη ή την πρωτότυπη.

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Act Theater Patras

Διεύθυνση: Πάτρα, Γεροκωστοπούλου 65

Τηλέφωνα Επικοινωνίας: 694 222 69 70 (Ελένη Γκόρα)

Κόστος Συμμετοχής: Γενική Είσοδος 10 ευρώ και 5 ευρώ για φοιτητές και ανέργους

Ημερομηνία: 3 Μαΐου 2017

Ώρα: 17:00-20:00

Εκπαιδύτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή.

«Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»

Τοποθεσία:

Θέατρο Act

Συχνότητα:

Πέμπτη, 25 Μαΐου 2017

Έναρξη:

25-05-2017

17:00 μ. μ.

Λήξη:

25-05-2017

20:00 μ. μ.

Περιγραφή:

Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής στο θέατρο Act

Η Ελένη Γκόρα διοργανώνει Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα "Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία" στο θέατρο Act την Πέμπτη 25 Μαΐου και ώρα 17:00- 20:00. Στο εργαστήριο αυτό θα συζητηθούν τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένας τίτλος για να είναι αποτελεσματικός. Επίσης, θα προταθούν είκοσι διαφορετικοί τρόποι επινόησης ενός τίτλου.

Το κόκκινο κορδόνι

Τους είπα· θα φύγω σήμερα.

Το καλοκαίρι δεν τελείωσε, μ' αρέσει αυτή η εποχή.

Η ψυχή ανοίγει όπως τα μύδια στον ατμό. Φύγε. Η κατανόηση απαιτεί τη σιωπή. Κι όμως ήταν πάλι δίπλα μου. Στην τσάντα μου βρισκόταν το φαγητό της μάνας κι ένας χάρτης του πατέρα. Ήταν σχεδιασμένη με στυλό η πορεία. Ένας ομφάλιος λώρος που πηγαίνει όπου πάω και 'γω. Μεγαλώνει και μικραίνει. Ένας δεσμός αόρατος και ορατός μαζί. Άλλους τους χαρίζει τη ζωή και άλλους τους πνίγει. Κι αυτό το έχω δει. Το πρώτο κουτάβι της Ζήνας γεννήθηκε νεκρό. Είχε τυλιχτεί στο λαιμό του ο ομφάλιος λώρος. Το δεύτερο έζησε. Το ξεμπλέξαμε. Τα υπόλοιπα γεννήθηκαν χωρίς προβλήματα.

Υπάρχουν όμως άνθρωποι που ψάχνουν να δεθούν απ' όπου μπορούν κι όσο μπορούν.

Δεν λέω ότι είναι κακό. Μα από κάποιους είναι τόσο έντονη αυτή η ανάγκη που φαίνεται από τις κινήσεις τους. Παρατηρητική δεν είμαι. Κι όμως αυτό

το κόκκινο κορδόνι γύρω στα 50 εκατοστά –μπορεί και παραπάνω- μου τράβηξε την προσοχή. Πιθανόν να είχε βγει από ένα παλιό μπουφάν και συγκεκριμένα από μία κουκούλα. Στη μια του άκρη είχε εκείνο το πλαστικό που ρυθμίζει πόσο σφιχτή ή χαλαρή τη θες.

Άνηκε στο διπλανό λουόμενο. Μ' αυτό το κόκκινο κορδόνι μια έδενε την ομπρέλα με το σακίδιο του και μια την ξαπλώστρα με το σακίδιο. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι το έκανε από φόβο μήπως του κλέψουν τη θέση ή τα πράγματα. Όχι, δεν ήταν μόνο φόβος, αλλά και κάτι άλλο. Δίπλα του καθόταν η κοπέλα του. Δήλωνε ότι ήταν δική του. Το χέρι του δεν έφευγε από πάνω της. Ακόμα κι όταν έμπαιναν στη θάλασσα, αυτός συνέχιζε να ακουμπάει την παλάμη του στην πλάτη της.

Δεν ξέρω γιατί, αλλά δεν τόλμησα να ξανακοιτάξω. Ίσως να τρόμαξα. Κλείστηκα στο δικό μου μικρόκοσμο και αναρωτήθηκα πόσα άλλα κορδόνια μπορεί να υπάρχουν κι αν τα επιθυμούμε ή όχι.

Και όταν δεν άντεχα άλλο τις σκέψεις μου, βούτηξα.

Γκόρα, Ε., (2013), Το κόκκινο κορδόνι. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://elenigkora.gr/%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CF%8C%CE%BA%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%BF-%CE%BA%CE%BF%CF%81%CE%B4%CF%8C%CE%BD%CE%B9/>

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός κλάδος, μια ψυχαγωγική δραστηριότητα και ένα είδος ψυχοθεραπείας. Ασχολείται με την ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών και αναγνωστικών πρακτικών μέσα από βιωματικές δραστηριότητες και παιχνίδια ομάδας. Έχει σχέση με τη δημιουργία, ιδίως την εμπνευσμένη ή την πρωτότυπη.

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Act Theater Patras

Διεύθυνση: Πάτρα, Γεροκωστοπούλου 65

Τηλέφωνα Επικοινωνίας: 694 222 69 70 (Ελένη Γκόρα)

Κόστος Συμμετοχής: Γενική Είσοδος 10 ευρώ και 5 ευρώ για φοιτητές και ανέργους

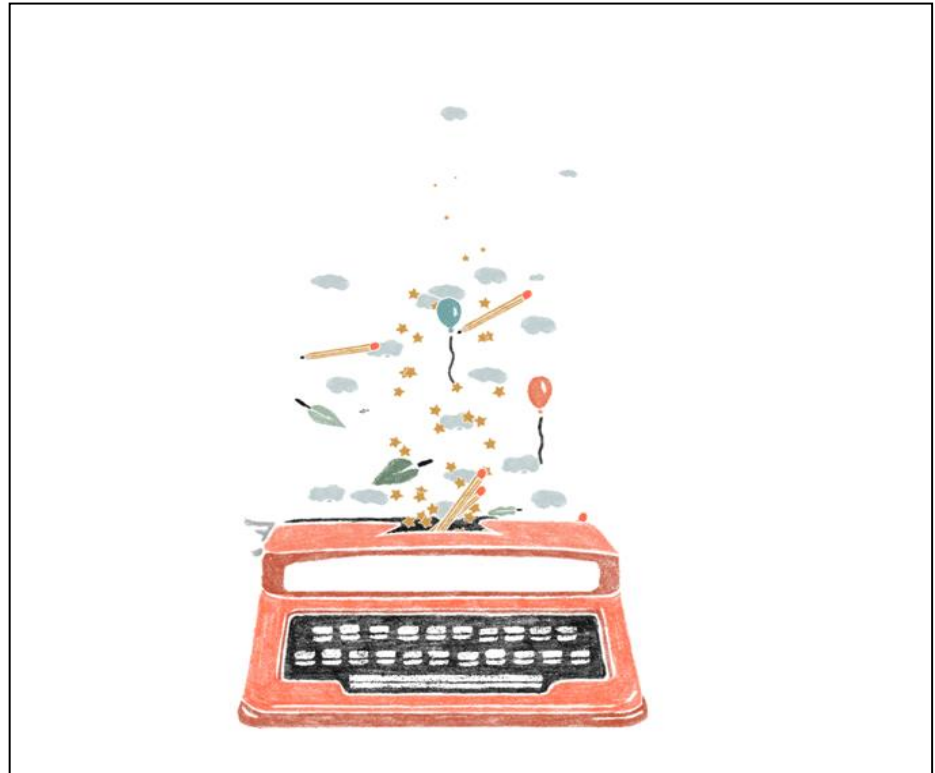
Ημερομηνία: 25 Μαΐου 2017

Ωρα: 17:00-20:00

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολογος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή.

«Πέρα να τα πούμε»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Πέρα να τα πούμε»

Τοποθεσία:

X-Saltibagos

Συχνότητα:

Παρασκευή, 3 Νοεμβρίου 2017

Έναρξη:

03-11-2017

16:00 μ.μ.

Λήξη:

03-11-2017

19:00 μ.μ.

:

Περιγραφή

Πέρανα να τα πούμε

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής

Η Ελένη Γκόρα την Παρασκευή 3 Νοεμβρίου και ώρα 16:00- 19:00 προσκαλεί εσένα που γράφεις ή που δεν γράφεις στο Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής που διοργανώνει στους Χ-Saltibagos. Είναι Βιωματικό γιατί θα έχει παιχνίδι, είναι εργαστήριο γιατί θα έχει μολύβι και χαρτί, είναι δημιουργικό γιατί θα έχει παιχνίδι, μολύβι και χαρτί. Ελάτε να γνωριστούμε και να τα πούμε!

Αυτοβιογραφικό σημείωμα

«Είμαι 29 και κάτι. Φοράω κρέμα προσώπου κάθε που πλένομαι. Για το βράδυ έχω άλλη. Σκέφτομαι να αγοράσω και μία για τα μάτια. Λένε ότι ό,τι δέρμα έχεις στα +-30, τέτοιο θα έχεις και στα γεράματα. Έβγαλα και μία τεράστια κοκκινίλα στο στέρνο. Όλο με τρώει. Μετράω και μερικά χοντρά σπυριά στο δεξί μάγουλο. Όλος ο κόσμος στην παρακμή του κι εγώ στην ακμή μου. Μ' αγαπώ, μ' αγαπώ!»

Γκόρα, Ε. (2016). Γκομενοανασφάλειες. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://elenigkora.gr/patras-events-%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%82-%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%86/>

Και αφού με γνώρισες λιγάκι «Πέρανα να τα πούμε» . . . και να τα γράψουμε!

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Χ-Saltibagos

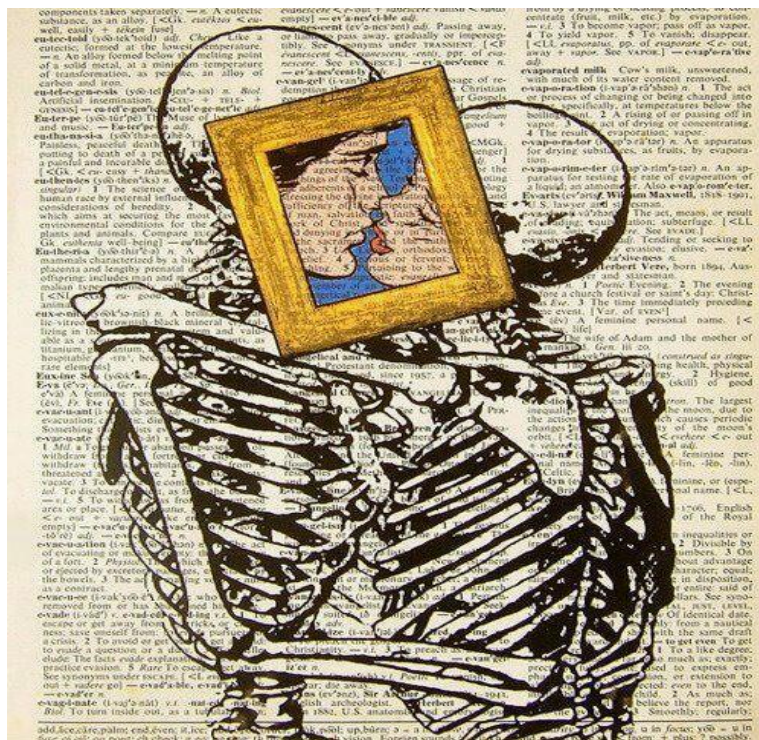
Διεύθυνση: Διομείας 30 Ζαρουχλέικα

Τηλέφωνα Επικοινωνίας: 694 222 69 70 (Ελένη Γκόρα)

Κόστος Συμμετοχής: Είσοδος ελεύθερη έξοδος καπέλο

«Αλήθειες και ψέματα μόνο»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Αλήθειες και ψέματα μόνο»

Τοποθεσία:

Parts Patras Arts

Συχνότητα:

Σάββατο, 11 Νοεμβρίου 2017

Έναρξη:

11-11-2017

17:30 μ.μ.

Λήξη:

11-11-2017

20:30 μ.μ.

Περιγραφή:

«Αλήθειες και ψέματα μόνο»

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής

Το **Parts Patras Arts** διοργανώνει Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα *«Αλήθειες και ψέματα μόνο»*. Σκοπός του εργαστηρίου αυτού είναι να μιλήσουμε για τον αυτοβιογραφικό λόγο και να εξιστορήσουμε ένα μέρος ή μια στιγμή από τη ζωή μας, έτσι όπως εμείς θέλουμε. *Γιατί με τη συγγραφή έχουμε τη δύναμη να κρατάμε ή να παραποιούμε πρόσωπα, γεγονότα και καταστάσεις και να βλέπουμε τον εαυτό μας μέσα στον κόσμο που εμείς έχουμε φτιάξει.*

Το εργαστήριο απευθύνεται σε ενήλικες.

Αν έχεις λοιπόν, κάτι που θέλεις να βγάλεις από μέσα σου και να το δεις γραμμένο στο χαρτί, σε περιμένουμε με μεγάλη χαρά!

Μαμά, θέλω να γίνω συγγραφέας

«Η μαμά μου στεκόταν στη μέση της κουζίνας, που λουζόταν στο φως του Νοέμβρη. Τρελάθηκες Έλεν, είπε. Φαινόταν σαν να είχε πανικοβληθεί, όταν το άκουσε. Αυτή τη συζήτηση την είχαμε κάνει τόσες φορές που ήξερα απ' έξω τα λόγια της και τα λόγια μου, παπαγαλία. Στεκόταν απέναντι μου, εκεί στην κουζίνα, με τα μανίκια της μπλούζας ανεβασμένα ως τον αγκώνα και τα χέρια στημένα σε μπουνιές στους γοφούς. Τι να σου πω, κάνε ό,τι θες, συνέχισε. Αγωνιζόταν να συγκρατήσει τα αλληλοσυγκρουόμενα συναισθήματά της: εκνευρισμός, φόβος, αγάπη, στοργή. Άσε που κι αυτά τα λίγα που γράφεις είναι μέσα στο ψέμα, μέσα στη βλακεία. Έλα βρε μαμά, εγώ ποτέ δεν λέω ψέματα, ούτε βλακείες, της απάντησα. Τόση ώρα έπινα τον καφέ μου και το διασκέδαζα. Έτσι κι αλλιώς μου αρέσει να την πειράζω. Ξέρει κατά βάθος πόσο τεμπέλα κόρη έχει. Άντε μάστο από εδώ, πολύ έκατσε. Βγες έξω, σχεδόν με πρόσταξε. Και το έμασα.»

Γκόρα, Ε., (2015), *μαμά μου*, e-book από τις ψηφιακές εκδόσεις 24grammata. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <https://issuu.com/elenigkora/docs/mamamou>

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός κλάδος, μια ψυχαγωγική δραστηριότητα και ένα είδος ψυχοθεραπείας. Ασχολείται με την ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών και αναγνωστικών πρακτικών μέσα από βιωματικές δραστηριότητες και παιχνίδια ομάδας. Έχει σχέση με τη δημιουργία, ιδίως την εμπνευσμένη ή την πρωτότυπη.

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο 11 Νοεμβρίου 2017

Ωρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: 20 ευρώ/15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές, όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια-σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

«Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»

Τοποθεσία:

Parts Patras Arts

Συχνότητα:

Σάββατο, 02 Δεκεμβρίου 2017

Έναρξη:

02-12-2017

17:30 μ.μ.

Λήξη:

02-12-2017

20:30 μ.μ.

Περιγραφή:

«Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής

Το **Parts Patras Arts** διοργανώνει Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «*Χριστουγεννιάτικο τραπέζι*». Σκοπός του εργαστηρίου αυτού είναι να μιλήσουμε για τη **γαστρονομική λογοτεχνία** και να χρησιμοποιήσουμε το φαγητό, και συγκεκριμένα τις χριστουγεννιάτικες συνταγές, ως προσχηματικό υλικό για την παραγωγή κειμένων.

Γιατί όπως ένα νόστιμο πιάτο θέλει προετοιμασία και μαγείρεμα, έτσι και ένα καλό κείμενο θέλει μερικές οδηγίες και μεράκι!

Αν λοιπόν, θέλεις να κάνεις την έκπληξη στο Χριστουγεννιάτικο τραπέζι, έλα να προετοιμάσουμε και να μαγειρέψουμε ένα εορταστικό κείμενο με ατμόσφαιρα φαγητού.

Το εργαστήριο απευθύνεται σε ενήλικες!

Η Ελένη και . . .τα Χριστούγεννα με στρας

Άντε πάλι.

Το μήνυμα ήρθε. Θέλω κάτι για τα Χριστούγεννα. Αυτό. Ήταν η Κέλλυ. Βρε, να φοβάσαι να ανοίξεις το inbox μην είναι η υπεύθυνη έκδοσης και σου παραγγείλει ή σου διορθώσει κάτι. Ο τρόμος και ο φόβος! Γράψε στο #together, μου είπε, θα περάσεις καλά! Ναι, φίλη θα στο 'χω έτοιμο, απόψε κιόλας. Και σιγά• ακόμα τίποτα δεν έχω γράψει. Ανοίγω τα ντουλάπια και ψάχνω πού έχω βάλει την κούτα με τα Χριστουγεννιάτικα. Πρέπει να στολίσω για αρχή, να βάλω να ακούγεται και κανένα τραγούδι. Στρώνω τα σεμέν από τούλι, τα κεντημένα με πράσινα μικρά δεντράκια. Ήταν μια δημιουργία της γιαγιάς. Τα 'χε η μάνα μου. Φέτος τα πήρα εγώ. Κόλλησα στους τοίχους χριστουγεννιάτικες κουκουβάγιες με σκουφιά και κέρατα. Άλλες κάθονται πάνω στα κλαδιά, άλλες κάνουν έλκηθρο, άλλες χτυπάν κουδούνια κι άλλες ανοίγουν δώρα, ενώ από πάνω τους πέφτουν χοντρές και ψιλές νιφάδες. Στόλισα και τη βιβλιοθήκη. Έβαλα να στέκονται δίπλα από τα βιβλία καλικάντζαροι. Κρέμασα και στα πόμολα από τα ντουλάπια της κουζίνας

Άγιους Βασίληδες, χιονάνθρωπους, αστέρια, έλατα και τάρανδους. Τέλος, άναψα τα φωτάκια και περίμενα.

Περίμενα να μου 'ρθει μια ιστορία. Μα στο μυαλό μου μόνο τα φαγιά έκαναν βόλτα. Ρολό γεμισμένο με σαλάμια, κασέρια και πιπεριές, λεμονάτες πατάτες φούρνου με ρίγανη και μπόλικο λάδι για βούτες, ρύζι με αρακά, καλαμπόκι και καρότο για τη γαρνιτούρα, πικάντικα γιαπράκια με αρμιά 2 μηνών, τόσα δα για μια χαψιά, κεφτεδάκια αφράτα, ψητό κατσαρόλας με το ζουμάκι του, τηγανιά κοτόπουλο μεμανιτάρια και κρέμα γάλακτος, μπρόκολο, κουνουπίδι, παντζάρια και τυροκαυτερή για να γλιστράνε όλα αυτά, φρέσκο ψωμί και τυρόπιτα με φύλλο ανοιγμένο στο χέρι, κόκκινο κρασί, πουτίγκα, μελομακάρονο, κουραμπιέ, σοκολατόπιτα, όλα σε μια καθισιά χωρίς ανάσα.

Πάνε τα όνειρα για το πότε θα χιονίσει φέτος για να κλείσουν τα σχολεία, πόσα λεφτά θα βγάλω στα κάλαντα, τι δώρα θα μου φέρει ο Άγιος Βασίλης, τι καινούρια ρούχα και παπούτσια θα αγοράσω, πώς θα χτενίσω τα μαλλιά, πού θα βγω για να με δουν, ποια ώρα να γυρίσω, πώς θα ξεράσω χωρίς να με πάρουν χαμπάρι. Τελικά, καταλαβαίνεις ότι έχεις μεγαλώσει μόνο όταν περιμένεις τα Χριστούγεννα για να φας με τα πρόσωπα που αγαπάς κάτω από λίγα στρας.

Υγεία και ευτυχία σε όλους!

Χρόνια Πολλά!

Γκόρα, Ε., (2016). Η Ελένη και . . . τα Χριστούγεννα με στρας, Περιοδικό Δυτικής Μακεδονίας #together, τχ. 18, Κοζάνη: Έντυπος Εκδοτική ΙΚΕ

σελ. 41.

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο 2 Δεκεμβρίου 2017

Ώρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια-σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00,Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολογος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή.

*Θα δοθούν βεβαιώσεις παρακολούθησης, χριστουγεννιάτικες συνταγές και σημειώσεις. Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

«Το μαύρο ντόμινο»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Το μαύρο ντόμινο»

Τοποθεσία:

Parts Patras Arts

Συχνότητα:

Κυριακή 04 Φεβρουαρίου 2018

Έναρξη:

04-02-2018

17:30 μ.μ.

Λήξη:

04-02-2018

20:30 μ.μ.

Περιγραφή:

Το **Parts Patras Arts** διοργανώνει Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «**Το μαύρο ντόμινο**». Σκοπός του εργαστηρίου αυτού είναι να μιλήσουμε για την παραλογοτεχνία, και στη συνέχεια να βρούμε τις διαφορές ανάμεσα στη λογοτεχνία και την παραλογοτεχνία. Το κλίμα των **Αποκριών** είναι μια καλή ευκαιρία να γράψουμε ιστορίες που σε κάνουν να κοκκινίζεις, μα πιο πολύ να χαχανίζεις!

Ιστορίες φαντασίωσης, ιστορίες άλλων, ιστορίες δικές μας, ιστορίες ροζ πολύ ροζ . . .

Το ροζ το χρώμα στη ζωή, στη σκέψη, στο χαρτί

Ιστορίες χωρίς ντροπή

Το εργαστήριο απευθύνεται αυστηρά σε ενήλικες!

Το μαύρο ντόμινο

Η φίλη μας δεν πίστευε ποτέ πως μια απλή πρόσκληση στο facebook θα της άλλαζε την άποψή της για το Καρναβάλι.

Η πρόσκληση έγραφε: «Βάλε το ντόμινο και πάμε στο χορό. Για άλλη μια χρονιά τα μαύρα ντόμινο με την αναλλοίωτη στο χρόνο φρεσκάδα τους, καλούν τους ανυποψίαστους καβαλιέρους σε απρόσμενες εκπλήξεις, συναρπαστικές, απρόοπτες συναντήσεις γεμάτες μυστήριο, κέφι, περιπέτεια και καρναβαλική διάθεση. Τιμή εισόδου για τους άνδρες είναι 8 ευρώ μαζί με το ποτό. Για τις γυναίκες η είσοδος είναι δωρεάν και θα πρέπει να φορούν μαύρο ντόμινο, όπως επιτάσσει το έθιμο. Οι κυρίες, αν δεν έχουν, μπορούν να προμηθεύονται μαύρα ντόμινο στην είσοδο της αίθουσας!».

Η φίλη μας ήταν το τέλειο παράδειγμα μιας ήρεμης ζωής. Μοναζιά, βόλτες, ησυχία. Ήταν ευτυχημένη με τη δουλειά της, -κι ας ήταν από δω κι από 'κει κάθε χρόνο- τα βιβλία της, τις βελουτέ φόρμες, τις σειρές, τις σοκολάτες και τη γάτα της. Είχε συμβιβαστεί τόσο πολύ με αυτήν την κατάσταση που πίστευε πως οι έρωτες, οι πειρασμοί και οι περιπέτειες είναι για άλλους. Όχι, για 'κείνη πάντως.

Εκλείσει το laptop και ξάπλωσε για να πάρει έναν υπνάκο. Ξύπνησε ιδρωμένη. Τα μάγουλά της ήταν κόκκινα, το σώμα της έκαιγε. Μπήκε να κάνει μπάνιο. Έβλεπε τους αφρούς να κυλάνε στο σιφόνι της μπανιέρας και άφηνε το νερό να τρέχει. Μήπως να πάω; σκεφτόταν. Οι λέξεις έκπληξη, μυστήριο, συνάντηση γυρνούσαν στο μυαλό της. Σκουπίστηκε, ντύθηκε και στέγνωσε τα μαλλιά της. Άνοιξε το laptop και είδε φωτογραφίες με ντόμινο. Αν αγόραζε, σκέφτηκε, μία μάσκα με ένα φτερό στο πλάι και αν φορούσε και γάντια, τότε θα ήταν μια άλλη. Για ένα βράδυ θα ήταν μια άλλη. Στη σκέψη αυτή χαμογέλασε. Πήρε την τσάντα της και βγήκε έξω. Γύρισε σπίτι μετά από δυο ώρες φορτωμένη με σακούλες. Μάσκα, γάντια, στολή ντόμινο, μακριές κάλτσες, ένα ζευγάρι γόβες σε τιμή ξεφτίλα και μία κάπα από τα μεταχειρισμένα. Τα φόρεσε και κοιτάχτηκε στον καθρέφτη. Τίποτα δεν φαινόταν από αυτήν. Ούτε μια τούφα των μαλλιών της. Δεν ξέρει πώς της ήρθε, αλλά σήμερα θα ‘κανε κάτι διαφορετικό. Έβγαλε τη γάτα που είχε μπει μέσα στην ντουλάπα, της χάιδεψε λίγο το κεφάλι και την άφησε να φύγει λέγοντας: «Σήμερα λέγε με απλά Κίττυ». Με σταθερά βήματα πλησίασε την πόρτα, την άνοιξε και την έκλεισε αποφασιστικά.

Μπήκε στην αίθουσα. Η μουσική ήταν καλή. Τα ντόμινο χόρευαν και οι κύριοι έπιναν το ποτό τους. Έψαξε για λίγο χώρο στο βάθος. Βρήκε κάπου πίσω πίσω και στάθηκε. Τώρα θα παρατηρούσε τον κόσμο. Ευτυχώς βρήκε κάπου να σταθεί χωρίς να την τσαλαπατάνε. Σιχαινόταν τον πολύ κόσμο και τη βαβούρα. Γουλιά γουλιά κατέβαζε το ποτό που παρήγγειλε και ήταν έτοιμη να πάρει κι άλλο, όταν ένα χέρι χάιδεψε την πλάτη της. Δε γύρισε, έκανε πως δεν κατάλαβε. Το χέρι συνέχισε να τη χαιδεύει και ‘κείνη να το απολαμβάνει.

Σε λίγο της ψιθύρισε στο αυτί: «Δε με νοιάζει να γυρίσεις, μόνο άφησέ με να σε αγγίζω από πάνω ως κάτω». «Αν αυτό σε ευχαριστεί, τότε απόλαυσέ το», απάντησε εκείνη. Ένιωθε το χέρι να ξεκινάει από το σβέρκο της και να φτάνει ως τη γάμπα της. Στ’ αλήθεια δεν την ενοχλούσε και δεν την ενδιέφερε να δει σε ποιον ανήκε αυτό το χέρι.

Σε λίγο γλίστρησε στο χέρι της ένα χαρτάκι με ένα κινητό γραμμένο πάνω. Και το χέρι έφυγε.

Θα έβλεπε τι θα έκανε με αυτό το νούμερο. Ίσως και τίποτα. Σήμερα θα συνέχιζε τη βραδιά της, ξεκινώντας με ακόμη ένα ποτό.

Γκόρα, Ε. (2018). Η Ελένη και . . . Το μαύρο ντόμινο, Περιοδικό Δυτικής Μακεδονίας #together, τχ. 27, Κοζάνη: Έντυπος Εκδοτική ΙΚΕ

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Κυριακή 4 Φεβρουαρίου 2018

Ώρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια-σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή.

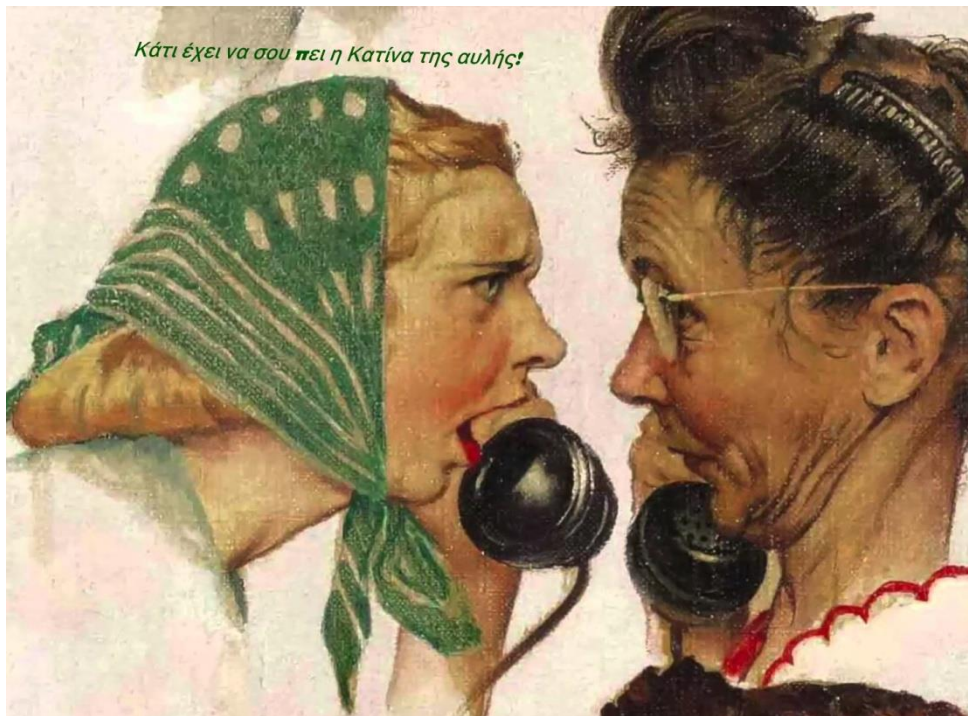
*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα κείμενα που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν με την άδεια φυσικά του συγγραφέα στη σελίδα elenigkora.gr.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.
Δυτικής Μακεδονίας Together.

«Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»

Τοποθεσία:

Parts Patras Arts

Συχνότητα:

Σάββατο, 03 Μαρτίου 2018

Έναρξη:

03-03-2018

17:30

Λήξη:

03-03-2018

20:30

Περιγραφή

«Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής

Το *Parts Patras Arts* διοργανώνει ένα βιοματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «**Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής**». Σκοπός του εργαστηρίου είναι να πλάσουμε και να γράψουμε για τον πιο αντιπαθητικό αλλά και για τον πιο γελοίο χαρακτήρα μιας πολυκατοικίας, μιας αυλής, μιας γειτονιάς. Πόσο ενοχλούμε και πόσο τελικά πόσο μας ενοχλεί μια *Κατίνα*; Ιστορίες καθημερινής τρέλας το Σάββατο 03 Μαρτίου και ώρα 17:30-20:30 στο Parts Patras Arts!

Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής

Κουζίνα έχει, υπνοδωμάτιο έχει, γραφείο έχει, wc έχει, βεραντάκι έχει, παράθυρο έχει. Όλα τα έχει. Όλα τα χωράει. Στριμωγμένα τα χωράει. Ένα σπίτι polly rocket . Αφού δε βρίσκουμε άλλο, είπαμε, θα χωρέσουμε εδώ. Δύσκολο να βρεις σπίτι απλωμένο. Όλοι έχτιζαν κάποτε γκαρσονιέρες και studios για τους φοιτητές που θα 'ρχοταν, για τα χρήματα που θα 'πεφταν.

Αυτό; Αυτό. Όμορφο, καινούριο, νοικοκυρεμένο.

Πρώτη μέρα καθάρισμα. Παίρνω μια καρέκλα, ανεβαίνω. Καθαρίζω το ντουλάπι. Τη σηκώνω, τη μετακινώ για τ' άλλο. Γκντουκ-γκντουκ, ακούω. Η ιδέα μου θα 'ναι. Τελειώνω και με αυτό το ντουλάπι, παίρνω την καρέκλα, πάω στην ντουλάπα. Γκντουκ-γκντουκ πάλι. Α, λέω δουλειές θα κάνει κι η από πάνω.

Φέρνουμε σιγά σιγά τα έπιπλα γκντουκ-γκντουκ. Μπαίνουμε μέσα. Μένουμε κανονικά γκντουκ γκντουκ. Κάνουμε μπάνιο γκντουκ γκντουκ, πλένουμε πιάτα γκντουκ γκντουκ. Πατάμε το καζανάκι γκντουκ γκντουκ. Μη δίνεις σημασία. Αγαπιόμαστε γκντουκ γκντουκ. Με το κρεβάτι κάτι δεν πάει καλά γκντουκ γκντουκ.

Μη δίνεις σημασία. Ανοίγουμε τα παντζούρια γκντουκ γκντουκ. Κλείνουμε τα παντζούρια γκντουκ γκντουκ. Ρίχνουμε νερό στο βεραντάκι γκντουκ γκντουκ. Μιλάμε στο τηλέφωνο γκντουκ γκντουκ. Γυρνάμε βράδυ στο σπίτι γκντουκ γκντουκ. Μη δίνεις σημασία. Πού να 'χαμε τηλεόραση και ράδιο! Ευτυχώς! Ένα γκντουκ γκντουκ λιγότερο!

Και . . . Σήμερα μου το είπε η από πάνω. Τη συνάντησα στη σκάλα. Την ενοχλούμε, λέει, πάρα πολύ. Ιδίως το μηχανήμά μας σε ακατάλληλες ώρες, αλλά και σε κανονικές. Το μηχανήμά μας; έφαξα στο μυαλό μου και στα συρτάρια μας. Έχουμε εμείς μηχανήμα για ακατάλληλες ώρες και κανονικές; Δε νομίζω. Και συνέχεια λέει το ακούει. Κάθε μέρα, πρωί-βράδυ. Κάνει έναν ήχο περίεργο κάτι σαν βζζζζν. Μηχάνημα και να κάνει βζζζζζν; Και αν συνεχίσουμε να παίζουμε με αυτό το μηχανήμα, θα στείλει το γιο της, αφού με το σκουπόξυλο γκντουκ γκντουκ δε βάζουμε μυαλό. Είναι αστυνομικός και να ξέρουμε. Και μετά κατάλαβα. Εννοούσε τη βρύση. Κύριε αστυνομικέ , τι θα λέγατε για ένα χεράκι; Χεράκι πλύσιμο . . .

Και επιτέλους τα φέρε έτσι το χαλασμένο ανσανσέρ που . . .

Γνώρισα την Κατίνα της αυλής. Όχι, αυλή τον χώρο μπροστά από ένα σπίτι, αλλά τη σύμβουλο που είναι στη υπηρεσία ενός βασιλιά. Γιατί ο κανακάρης της είναι βασιλιάς. Θέλει την ησυχία του, δεν μπορεί. Σπίτια και άλλα διαμερίσματα δεν πρέπει να υπάρχουν. Κάθε ήχος ενοχλητικός. Κάθε κίνηση μεμπτή. Ειδικότις η ανίχνευση ήχων. Κι ας λέει ο υδραυλικός η πίεση φταίει, δεν μπορώ να κάνω τίποτε.

Αλλά να σου πω κάτι; Φύγαμε.

Αλίμονο επόμενε νοικάρη! Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής!

Γκντουκ γκντουκ!

Γκόρα, Ε. (2018). Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://elenigkora.gr/%CE%BA%CE%AC%CF%84%CE%B9-%CE%AD%CF%87%CE%B5%CE%B9-%CE%BD%CE%B1-%CF%83%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B5%CE%B9-%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%85%CE%BB%CE%AE%CF%82/>

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο, 03 Μαρτίου 2018

Ώρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα-Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα κείμενα που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν με την άδεια φυσικά του συγγραφέα στη σελίδα elenigkora.gr.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

«Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

«Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές»

Τοποθεσία:

Parts Patras Arts

Συχνότητα:

Σάββατο, 21 Απριλίου 2018

Έναρξη:

21-04-2018

17:30

Λήξη:

21-04-2018

20:30

Περιγραφή:

«Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές»

Βιωματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής

Το *Parts Patras Arts* διοργανώνει ένα βιωματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «**Τσουπωτές θεές έτοιμες για βουτιές**». Σκοπός του εργαστηρίου είναι να μιλήσουμε για τις συνήθειες που έχουμε εμείς οι τσουπωτές θεές και να γράψουμε για την τελειότητα του χαρακτήρα και του σώματός μας. Γιατί εμείς που ξέρουμε να τρώμε βλέπουμε τη ζωή με άλλο μάτι. Ξέρουμε τι θα πει απόλαυση! Κι ας αφήσουμε τους άλλους να τρέχουν, να ιδρώνουν, να πεινάνε. Ιστορίες για της μάσας τα καμώματα το **Σάββατο 21 Απριλίου** και ώρα **17:30-20:30** στο **Parts Patras Arts!**

Τσουπωτή θεά έτοιμη για βουτιά

Δυο κιλά σε πέντε μέρες. Δεν είναι λίγο, δεν είναι δύσκολο. Με τόσο κατσίκι και αρνί-σε όλες τις μορφές και τις παραλλαγές- εκτός του ό,τι φάρδυνα σε λίγο θα αρχίσω και να βελάζω!

Μπεεεε!

Ήμουν που ήμουν, τώρα παράγινε το κακό. Νιώθω το σώμα μου να έχει φουσκώσει. Ρούχα που μου ήταν άνετα, τώρα κολλάνε πάνω μου. Θέλω να τα σκίσω και να πάρω άλλα. Μου αρέσουν όλα-εκτός απ' τον πατσά. Σε τίποτα δε λέω όχι.

Αχ, αυτή η δύναμη της συνήθειας, η Αριστοτελική έξις!

Σηκώνομαι το πρωί πίνω γάλα και μασουλάω μπισκότα ή κέικ. Το μεσημέρι γευματίζω νωρίς. Γύρω στη μιάμιση τσιμπάω κάτι. Μισή μερίδα πάνω κάτω. Κάνω μπάνιο, ντύνομαι, στολίζομαι και φεύγω για τη δουλειά. Αν φάω παραπάνω, κλείνουν τα μάτια μου. Κουτουλάω! Δεν μπορώ να πάω για μάθημα. Κι έτσι φεύγω πεινασμένη. Τους πεινασμένους να φοβάσαι, λέει κάποιος σοφός και έχει δίκιο. Στο διάλειμμα ροκανίζω ένα μήλο. Κι όταν σχολάω γίνεται το σώσε. Τα νευρά, την κούραση και το άγχος τα βγάζω στο φαΐ και τα γλυκά.

Το πάχος, όνομα ουσιαστικόν πολύ ουσιαστικόν!

Για να ηρεμήσω χρειάζομαι θερμίδες. Πολλές θερμίδες. Βλέπω master chef και βάζω το μηχανισμό των σαγονιών μου να δουλεύει στο κόκκινο. Εκείνοι μαγειρεύουν κουτσουλίες και γω κατασπαράζω σμήνη, κοπάδια, στρέμματα ολόκληρα. Ευτυχία! Και τότε έρχομαι στα ίσα μου.

Όχι, δεν αισθάνομαι άσχημα που έβαλα μερικά κιλά παραπάνω. Με βρίσκω όμορφη πάλι. Πάντα ήμουν τσουπωτή. Κι οι τσουπωτές έχουν τη χάρη τους! «Πρήστηκε η προστούρα σου» μου έλεγαν οι θειές και με ζουπούσαν, όταν ήμουν μικρή. Και γω το 'παιρνα για κομπλιμέντο. Για στόχο ζωής.

Ακούς; Όλα τα παίρνω πάνω μου.

Σκέφτηκα να αλλάξω δουλειά. Μα, πού να βρω μία που να μου ταιριάζει; Σκέφτηκα να πάω για περπάτημα. Μα, πού να κόψω ώρα από τον υπολογιστή. Δε βγαίνω μάτια μου, δε βγαίνω! Κι όλο λέω από Δευτέρα δίαιτα. Κι όλο η βδομάδα ξεκινάει από Τρίτη.

Αμέ!

Και μαγιό θα βάλω και στην παραλία θα βγω και βουτιά θα κάνω!

Εγώ, η τσουπωτή θεά.

Γκόρα, Ε., (2018), Τσουπωτή θεά έτοιμη για βουτιά. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://elenigkora.gr/%CF%84%CF%83%CE%BF%CF%85%CF%80%CF%89%CF%84%CE%AE-%CE%B8%CE%B5%CE%AC-%CE%AD%CF%84%CE%BF%CE%B9%CE%BC%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%B2%CE%BF%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%AC/>

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο 21 Απριλίου 2018

Ώρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα μικροδιηγήματα που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν στη σελίδα <http://elenigkora.gr/>.

* Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

«Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα»

Αφίσα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.:

«Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα»

Τοποθεσία:

Parts-Patras Arts

Συχνότητα:

Σάββατο, 13 Οκτωβρίου 2018

Έναρξη:

13-10-2018

17:30

Λήξη:

13-10-2018

20:30

Περιγραφή:

Το *Parts Patras Arts* διοργανώνει ένα Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «**Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα!**». Σκοπός του εργαστηρίου είναι να μιλήσουμε για τα ταξίδια μας, να γράψουμε για τους τόπους που έχουμε επισκεφθεί ή θα επισκεφθούμε. Ακόμα κι αν δεν πήγαμε μακριά, όλο και κάποια ιστορία θα έχουμε να πούμε! Τι κι αν τελείωσε το καλοκαίρι; Διακοπές μπορούμε να κάνουμε όλον τον χρόνο! Με ήλιο, με βροχή, με χιόνι και χαλάζι... Τοπία, άνθρωποι, φαγητά, περιπέτειες, εντυπώσεις, αναποδιές, μουσεία και μνημεία, όλα χωράνε στην ταξιδιωτική λογοτεχνία. Ιστορίες περιηγητικές το **Σάββατο 13 Οκτωβρίου** και ώρα **17:30-20:30 στο Parts Patras Arts!**

«Μικρό καλοκαίρι»

Ξεκινήσαμε Σάββατο πρωί.

Πρώτη στάση στη Μονεμβασιά. Περπατήσαμε στην καστροπολιτεία και χαϊδέψαμε τους τοίχους των σπιτιών. Σταθήκαμε για λίγο. Μια κάμαρη παρέα με μια φραγκοσυκιά και μια βουκαμβίλια . . . Ύστερα κατεβήκαμε στη θάλασσα. Κάτι μας τραβούσε. Την καστροπολιτεία την είχαμε δει κι άλλη φορά. Είχαμε ιδρώσει από το περπάτημα. Πετάξαμε τα ρούχα και βουτήξαμε. Και σαν από θαύμα θες, δίπλα μας μια χελώνα καρέτα καρέτα. Κολυπούσε στα ρηγά και πότε πότε έβγαζε το κεφάλι της να πάρει μια ανάσα. Και μετά πάλι κολυπούσε. Πέρυσι στη Ζάκυνθο είχαμε κάνει ολόκληρη κρουαζιέρα για να πετύχουμε μια χελώνα. Και αυτήν εδώ εμφανίστηκε μπροστά μας. Και καθόλου δε φοβότανε. Πόσο όμορφη! Δεν χορταίναμε να την κοιτάμε. Μήπως είναι άρρωστη; Μήπως είναι πληγωμένη; Πώς βρέθηκε εδώ; Πήραμε τηλέφωνο τον «Αρχέλων». Κολυμπάμε με μια χελώνα! Είναι φυσιολογικό, τον ρωτήσαμε; Και μας είπε να την παρατηρήσουμε. Αν βγάζει το κεφάλι της συνέχεια για να πάρει αέρα, είναι μια χαρά και να μην ανησυχούμε καθόλου. Μόνο να μην την ταΐζουμε για να μην καλομάθει και μείνει εκεί. Πρέπει να πάει κάπου πιο βαθιά, κάπου πιο ήσυχα. Της ευχηθήκαμε να βρει το δρόμο της και πήραμε και εμείς τον δικό μας.

Δεύτερη στάση στη Νεάπολη. Βγάλαμε και μια φωτογραφία για να τη συγκρίνουμε με τη δικιά μας Νεάπολη Κοζάνης. Από ξεραίλα και βουνά ίδιες, φτυστές. Αν είχαμε και μεις θάλασσα, τι ωραία που θα 'ταν. . .Επιβιβαστήκαμε στο πλοίο. Σε μια ώρα και κάτι φτάσαμε στο Διακόφτι στα Κύθηρα.

Τρίτη στάση στον Αμβλέμονα. Ήταν 7 η ώρα το απόγευμα και φυσούσε λίγο. Πατάω με το ένα πόδι στο πρώτο σκαλί του βατήρα και δοκιμάζω τη θάλασσα. Μου φάνηκε λίγο κρύα. Και μετά πρόσεξα τα πράσινα νερά, τους αχινούς, τα ροζ βράχια με τις πεταλίδες. Μου μιλούσαν. Με καλούσαν να μπω και γω στο λουτρό της Αφροδίτης. Μου υπόσχονταν πως δεν θα 'χανα. Πάτησα και με το άλλο πόδι, άπλωσα τα χέρια, έσκυσα, βούτηξα. Δεν ήταν καθόλου κρύα. Και ένιωσα σα να πήρα και γω λίγη απ' τη θεϊκή χάρη. Και άκουγα τα φύκια να μου λένε: «Είδες που στα λέγαμε, καλά έκανες! Ποιος τρελός αντιστέκεται στο μπάνιο της θεάς;» Δίκιο είχατε, απάντησα βγάζοντας αντί για φωνήματα, μπουρμπουλήθρες. Μετά από λίγο βγήκα. Έβγαλα το μουσκεμένο μαγιό και φόρεσα ένα άλλο. Ήταν πολύ αργά για να στεγνώσω. Τώρα αν με είδε και κανείς από τις άσπρες αυλές ή πίσω από τα μπλε πατζούρια, δεν μπορώ να το ξέρω. Όμως, δεν είχα και κάπου να κρυφτώ. Ίσως και η θεά Αφροδίτη να ζητά ως αντίτιμο λίγη γύμνια.

Τη συνέχεια από το τις ταξιδιωτικές μου εντυπώσεις για τα Κύθηρα μπορείτε να τη διαβάσετε στα «Κυθηραϊκά» Εφημερίδα των Κυθίων και των Αντικυθίων: <https://www.kythiraika.gr/mikro-kalokairi/>

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

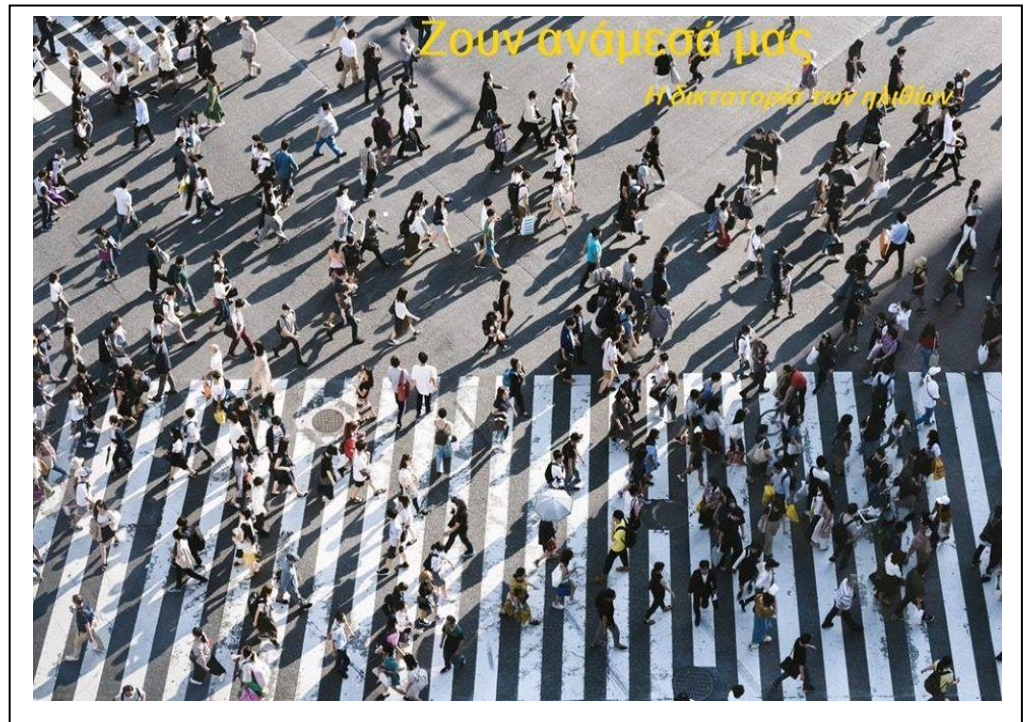
Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο, 13 Οκτωβρίου 2018

Ωρα: 17:30-20:30

«Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Τίτλος Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων

Τοποθεσία:

Parts Patras Arts

Συχνότητα:

Σάββατο, 24 Νοεμβρίου 2018

Έναρξη:

24/11/2018

17:30

Λήξη:

24/11/2018

20:30

Περιγραφή:

Το **Parts Patras Arts** διοργανώνει ένα βιωματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «*Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλίθιων*». Σκοπός του εργαστηρίου είναι να μιλήσουμε για την **πλοκή** και να γράψουμε για γεγονότα, περιστατικά, επεισόδια και συγκρούσεις με πρωταγωνιστές τους ηλίθιους, που ξεπετάγονται από παντού. Όλοι στη ζωή μας έχουμε συναντήσει έναν ηλίθιο. Όλοι έχουμε έρθει αντιμέτωποι με την ηλιθιότητα. Ιστορίες πολύπλοκες το **Σάββατο 24 Νοεμβρίου** και ώρα **17:30-20:30 στο Parts Patras Arts!**

Ζουν ανάμεσά μας

Βρίσκομαι στην Κοζάνη. Ήρθα για λίγες μέρες. Κάνει κρύο πολύ. Έχω την αίσθηση ότι θα ρίξει καμιά νιφάδα, κι αυτήν ολοένα το μετανιώνει και γίνεται σταγόνα. Ήρθα με κοντομάνικο, θα φύγω με πουλόβερ. Κάθομαι σε μία πολυθρόνα δίπλα απ' το καλοριφέρ. Έχω ριγμένη στα πόδια μου μία καρό κουβέρτα, κρατάω μία κούπα κακάο και βλέπω τη θέα, έτσι όπως απλώνεται μπροστά μου. Τον γκρίζο ουρανό, τις δυο караκάζες στο μπαλκόνι, τις κεραμιδί στέγες των σπιτιών, τα πορτοκαλί φύλλα των δέντρων, τα βουνά. Σκέφτομαι πόσο πολύτιμο πράγμα στη ζωή είναι η ηρεμία. Κλείνω τα μάτια και απολαμβάνω για λίγο την ησυχία. Λέω αυτά είναι! Κι ύστερα αναρωτιέμαι· Τι είναι αυτό που μου χαλάει την ηρεμία. Δεν είναι η πρώτη φορά που το σκέφτομαι. Όσες φορές κι αν το σκέφτηκα, στο ίδιο πάντα συμπέρασμα κατέληξα. Είναι πάρα πολύ απλό. Όποτε ένιωσα ένα μπέρδεμα, ένα μπλέξιμο, μια σύγχυση, μια αηδία, ένα έως και χίλια νεύρα, ήταν γιατί από κάπου ξεπετάχτηκε ένας ηλίθιος. Οι ηλίθιοι έχουν ένα τρομερό, αλλά δυστυχώς όχι σπάνιο ταλέντο. Κάνουν τη μέρα, τη ζωή ή το μυαλό κάποιου σκατά. Με μια κουβέντα, με μια κίνηση ή με μια πράξη τους μπορούν να καταστρέψουν και να χαλάσουν τα πάντα. Τους ηλίθιους τους συναντάς παντού. Στο δρόμο, στη δουλειά, στο γραφείο, στο σχολείο, στη γειτονιά, στην πλατεία, στα μαγαζιά, στις εκδηλώσεις, στις διακοπές, στο λεωφορείο, στην πολιτική... Ζουν ανάμεσά μας. Κι αυτό είναι τρομακτικό. Έχουν γνώμη κι άποψη για όλα. Τα τέρατα! Και να κάτσεις να τους βρίσεις, δεν αξίζει τον κόπο. Δεν καταλαβαίνουν. Τζάμπα τυράννια πραγματικά. Δεν παίρνουν από λόγια. Αυτό που είναι να το πουν, θα το πουν.

Κι αυτό που είναι να το κάνουν, θα το κάνουν... Δεν ξέρεις ούτε από πού θα σου 'ρθει, ούτε πώς θα σου 'ρθει. Καμιά φορά λες: Βρε κουκούτσι μυαλό αυτός ο άνθρωπος; Ντιπ δεν κόβει; Μια χαρά τον κόβει. Βέβαια, μόνο για τη δική του τη βλακεία. Από κει και πέρα, δεν υπάρχει τίποτε άλλο. Ούτε όρια ούτε σύνορα γνωρίζει. Αένας τόπος η ηλιθιότητα. Απρόβλεπτη, αστάθμητη, απύθμενη. Η κακία δεν είναι έτσι. Την κακία θα την καταλάβεις από την πρώτη ματιά. Δεν κρύβεται κι ούτε θέλει να κρυφτεί. Μπορεί να είναι δυσάρεστη ή ανήθικη, αλλά μέχρι εκεί. Την αναγνωρίζεις και την καταλαβαίνεις. Κι έπειτα είναι δική σου η επιλογή. Είτε φεύγεις μακριά είτε την ανταποδίδεις. Έτσι είναι η κακία, έτσι είναι ο κακός. Από τον κακό έμαθα να προφυλάγομαι, από τον ηλίθιο τι με κάνεις;

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο, 24 Νοεμβρίου 2018

Ωρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια-σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα διηγήματα που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν στη σελίδα elenigkora.gr.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια-σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδευτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα διηγήματα που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν στη σελίδα elenigkora.gr.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

«Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Όνομα εκδήλωσης: «Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι»

Τοποθεσία: Parts Patras Arts

Συχνότητα: Σάββατο, 12 Ιανουαρίου 2019

Έναρξη: 12/1/2019

17:30

Λήξη: 12/1/2019

20:30

Περιγραφή:

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τη συγγραφή παραμυθιών
Το *Parts Patras Arts* διοργανώνει για τις κρύες νύχτες του χειμώνα ένα Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «**Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι...**». Σκοπός του εργαστηρίου είναι να μιλήσουμε για τα παραμύθια που μας έλεγαν όταν ήμασταν παιδιά, για τα παραμύθια που κάτι σημαίνουν για μας, για τα παραμύθια που θέλουμε να αφηγηθούμε και δεν ξέρουμε το πώς. Μικροί και μεγάλοι θα συναντηθούμε το **Σάββατο 12 Ιανουαρίου** και ώρα **17:30-20:30** στο **Parts Patras Arts** για να ζεστάνουμε τις καρδιές μας με παραμύθια γεμάτα όνειρα, ελπίδα και μαθήματα ζωής!

«Ο κουρτσουλιάνος»

Μια φορά κι έναν καιρό ζούσε μια αλεπού πονηρή σαν όλες τις πονηρές αλεπούδες. Ήταν χειμώνας, όλα τα είχε σκεπασμένα το χιόνι, οι άνθρωποι δεν έβγαιναν από τα σπίτια τους και οι κότες από τα κοτέτσια τους . Για τους ανθρώπους δεν την ένοιαζε, μα για τις κότες την ένοιαζε και την παραένοιαζε, γιατί δεν είχε τι να φάει. Πονηρή όπως ήταν, σκέφτηκε να πάρει τους δρόμους και ό,τι βρει να το μαζέψει . Στο δρόμο λοιπόν πού πηγαίνανε, βρίσκει μια κουτσή κότα, που χε βγει μονάχη απ' το κοτέτσι της και σκάλιζε το χιόνι.

-Κυρά Κοτού, κυρά Κοτού, πάμε στου κήρυκα το πανηγύρι; την ρωτά.

-Ποιος άλλος πάει για να πάω και γω; της απαντάει η κότα.

-Πάει η αυτή της, η απαυτή της, η ουρά της και τ' αυτί της, πάει η κυρά Μαρούλω...

-Ε, αφού πάνε τόσοι, έρχομαι κι εγώ!

Πιο πέρα όπως πηγαίνανε παρέα με την κότα, βρίσκουν μια πάπια.

– Κυρά Παπιού, κυρά Παπιού, πάμε στου κήρυκα το πανηγύρι;

– Πα, πα, πα!

-Γιατί κυρά Παπιού;

-Αμ, ποιος πάει για να πάω και γω;

-Πάει η αυτή της, η απαυτή της, η ουρά της και τ' αυτή της, πάει η κυρά

Μαρούλω, πάει η κυρά Κοτού...

-Ε, αφού πάνε τόσοι έρχομαι κι εγώ!

Πιο πέρα βρίσκουν ένα μικρό πουλί που το λένε κουρτσουλιάνο κι αρχίζει η αλεπού τα ίδια.

-Κυρ Κουρτσουλιάνε, κυρ Κουρτσουλιάνε, πάμε στου κήρυκα το πανηγύρι;

-Ποιος άλλος πάει για να πάω κι εγώ;

– Πάει η αυτή της, η απαυτή της, η ουρά της και τ' αυτή της, πάει η κυρά

Μαρούλω, πάει η κυρά Κοτού, η κυρά Παπιού...

-Ε, αφού πάνε τόσοι έρχομαι κι εγώ!

Δρόμο παίρνουν, δρόμο αφήνουν φτάνουν σε ένα δάσος!

-Εδώ θα γίνει του κήρυκα το πανηγύρι, λέει η αλεπού. Επειδή όμως, δεν ήρθαν οιπραματευτάδες, ας μαζέψουμε πετρούλες να φτιάξουμε μια καλύβα μέχρι να 'ρθουν.

Μαζεύουνε πετρούλες, φτιάχνουνε καλύβα.

Ο κουρτσουλιάνος όμως, που άρχισε να πονηρεύεται τα καμώματα της αλεπούς, χτίζοντας άφησε στο πάνω μέρος της καλύβας ένα παραθυράκι και κάθισε εκεί ψηλά.

Όταν ετοιμάστηκε η καλύβα και μπήκαν όλοι μέσα, κλείνει η αλεπού την πόρτα και λέει:

-Ελάτε τώρα να σας ξομολογήσω!

.....

[«Ο κουρτσουλιάνος» ήταν το αγαπημένο μου παραμύθι. Μου το έλεγε η γιαγιά μου όταν ήμουν μικρή πριν πολλά πολλά χρόνια. Εγώ προσπάθησα να το γράψω και να το αφηγηθώ. Τη συνέχειά του μπορείτε να την ακούσετε στο Youtube, Ελένη Γκόρα-Ο

κουρτσουλιάνος: <https://www.youtube.com/watch?v=nEToema0rFk>)

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο, 12 Ιανουαρίου 2019

Ωρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια-σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδύτρια-Εμψυχώτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα παραμύθια που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν στη σελίδα elenigkora.gr

*Αν το επιθυμούν οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου, μπορεί να οριστεί και μία βραδιά αφήγησης παραμυθιών σε κάποιο καφέ της πόλης.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

«Παραμύθια, βότανα και ξόρκια»

Αφίσα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.:

Όνομα εκδήλωσης: «Παραμύθια, βότανα και ξόρκια»

Τοποθεσία:

Parts Patras Arts

Συχνότητα:

Σάββατο, 09 Φεβρουαρίου 2019

Έναρξη:

09/02/2019

17:30

Λήξη:

09/02/2019

20:30

Περιγραφή:

Βιοματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τη συγγραφή παραμυθιών
Το *Parts Patras Arts* διοργανώνει ένα ακόμη Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για τα παραμύθια με θέμα: **«Παραμύθια, βότανα και ξόρκια!»**. Το εργαστήριο αυτό απευθύνεται σε όσους θέλουν να μάθουν πώς γράφονται τα παραμύθια. Σκοπός του είναι να προσφέρει ιδέες και ερεθίσματα και να προτείνει δραστηριότητες δημιουργικότητας και δημιουργικής γραφής. Το **Σάββατο 09 Φεβρουαρίου** και ώρα **17:30-20:30** στο **Parts Patras Arts** λέμε παραμύθια, μαθαίνουμε για μερικά βότανα της ελληνικής φύσης και σιγοψιθυρίζουμε μερικά ξόρκια.

Η τυχερή παρακώρη

Μια φορά κι έναν καιρό ζούσε ένας πλούσιος άνθρωπος με τη γυναίκα του. Δεν είχαν παιδιά και μισούσαν όλον τον κόσμο. Ακόμα κι όταν κάποιος τους χτυπούσε την πόρτα και τους ζητούσε λίγο φαγητό, εκείνοι τον έβριζαν και τον έδιωχναν.

Για να μην κουράζεται τόσο η γυναίκα του από τις δουλειές, έφεραν από την επαρχία ένα κορίτσι από μια μεγάλη και φτωχή οικογένεια. Κι απ' αυτήν περίμεναν να τα κάνει όλα.

Αδικα προσπαθούσε το καημένο το κοριτσάκι να τελειώσει όλες τις δουλειές για να μπορέσει να βγει κι αυτό μια βόλτα. Η κυρά της όλο και κάτι έβρισκε για να κάνει.

Μπορείτε να φανταστείτε πώς έκλαιγε και καταριόταν τη μοίρα της η υπηρέτρια. Από τις κακουχίες τα μαλλιά της έγιναν αραιά, το πρόσωπό της σκυθρωπό και οι ώμοι της κυρτοί. Δεν υπήρχε λοιπόν, πιθανότητα να την πάρει κανείς απ' αυτό το σπίτι.

Ήξερε ότι είχε μπροστά της μία πολύ πολύ άσχημη ζωή και ακόμα πιο άσχημη μεταχείριση. Ναι, την κακομεταχειρίζονταν πολύ άσχημα τα αφεντικά της, πιστέψτε με το ξέρω. Ήταν στριμμένα άντερα. Έτσι κάθε βράδυ, πριν να πέσει για ύπνο έλεγε:

-Μα γιατί να 'μια τόσο κακορίζικη; και έβαζε τα κλάματα.

Μια μέρα την άκουσε η μάνα Γη και θέλησε να τη βοηθήσει. Μεταμορφώθηκε σε ζητιάνα. Φτωχοντυμένη και ξυπόλητη στάθηκε έξω από την αυλή του σπιτιού κι άρχισε να φωνάζει:

-Ευγενικέ νοικοκύρη αυτού του σπιτιού, καλή μου νοικοκυρά δώστε μου κάτι για να φάω! Κοιτάζτε με, κοντεύω να πεθάνω απ' την πείνα...

Ήταν μεγάλο ευτύχημα που έλειπε ο κύριος και η κυρά απ' το σπίτι. Ήταν μόνο η παρακόρη στο σπίτι και αυτή που ήξερε από πείνα λυπήθηκε τη ζητιάνα. Μα δεν τόλμησε να της δώσει καθόλου απ' το φαγητό του σπιτιού. Τα αφεντικά της, θα το ανακάλυπταν αμέσως μόλις θα γύριζαν. Γιατί η πρώτη τους δουλειά, μόλις γυρνούσαν σπίτι, ήταν να ψάχνουν μήπως έλειπε κάτι. Τι να σας πω; Αν ανακάλυπταν ότι η παρακόρη είχε δώσει το φαγητό τους σε μια ζητιάνα, ήταν ικανοί να την σκοτώσουν στο ζύλο.

Τελοσπάντων, όταν άρχιζε να φωνάζει η ζητιάνα, εκείνη την ώρα η παρακόρη θα έτρωγε ένα κομμάτι ξερό ψωμί που είχε φυλάξει από χθες το βράδυ. Συγκινημένη λοιπόν, από τα παρακάλια της ζητιάννας έτρεξε γρήγορα στην αυλή του σπιτιού και της έδωσε το λίγο ξερό ψωμί που είχε.

-Πάρε αυτό καλή μου γυναίκα, της είπε με ένα χαμόγελο που είχε πολύ καιρό να στολίζει το πρόσωπό της. Αλλά φύγε γρήγορα. Τα αφεντικά είναι πολύ κακοί άνθρωποι. Αν σε βρουν εδώ θα σε διώξουν με τις κλωτσιές και μένα θα με βάλουν να κάνω χίλιες δυο δουλειές.

Η ζητιάνα δέχτηκε το ψωμί με ευγνωμοσύνη. Και μετά έδωσε στην υπηρέτρια ένα ματσάκι τσάι του βουνού και έσχισε ένα κομμάτι πανί από τη βρόμικη φούστα της ψιθυρίζοντας ένα ζόρκι για αλλαγή της μοίρας και της τύχης.

-Να βράζεις αυτά τα βότανα και να πίνεις κάθε μέρα από μια κούπα τσάι. Και όταν πλένεις το πρόσωπο και το σώμα σου να το σκουπίζεις μ' αυτό το πανί. Πρόσεχε, μην αφήσεις κανέναν άλλον να τα χρησιμοποιήσει ποτέ!

Ήταν ένα ματσάκι τσάι του βουνού και ένα πολύ παλιό πανί, αλλά επειδή η παρακόρη κατάλαβε πως η ζητιάνα ήθελε να της κάνει κάποιο δώρο, την ευχαρίστησε θερμά, σαν να της είχε δώσει κάτι πολύτιμο.

Καθώς γινόταν αυτό, γύρισαν τα αφεντικά της. Πλησίασαν γρήγορα-γρήγορα την ζητιάνα και την παρακόρη τους με τα πρόσωπα γεμάτα καχυποψία.

-Μήπως έδωσες το φαΐ μας σ' αυτήν τη ζητιάνα; ρώτησε το αφεντικό της.

-Αν της έδωσες θα το πάρουμε πίσω, είπε η κυρά της.

-Δεν της έδωσα το φαΐ σας, απάντησε η παρακόρη.

Και καθώς μάλωναν τα αφεντικά την παρακόρη, η ζητιάνα εξαφανίστηκε.

Το άλλο πρωί η παρακόρη έβρασε λίγα απ' τα βότανα, ήπιε μία κούπα τσάι του βουνού και έπειτα πήγε να πλύνει το πρόσωπό της στη λεκάνη. Αφού πλύθηκε, θυμήθηκε το πανί που της είχε δώσει η ζητιάνα. Ήταν κάτι δικό της, ολόδικό της, και ήταν το πρώτο της δώρο από τότε που την είχαν δώσει στα αφεντικά της.

Άρχισε να πίνει κάθε μέρα τσάι του βουνού και να σκουπίζεται μ' αυτό το πανί. Ύστερα από λίγο καιρό τα μαλλιά της πύκνωσαν, το πρόσωπό της φωτίστηκε και έλαμψε και οι ώμοι της ίσωσαν. Ομόρφαινε, ομόρφαινε, ομόρφαινε. Πολύ σύντομα έγινε τόσο όμορφη και χαρούμενη που τα αφεντικά της τα 'χασαν.

Ζηλιάρηδες όπως ήταν και οι δυο το 'δεσαν κόμπο να βρουν τη λύση, να βρουν το μυστικό της παρακόρης.

Ρωτούσαν λοιπόν μέρα νύχτα την παρακόρη να τους το φανερώσει. Μαζί με τις ερωτήσεις την έδερναν κιόλας. Από το πολύ ζύλο η καημένη η παρακόρη μαρτύρησε το μυστικό της: εκείνο που την έκανε τόσο χαρούμενη και τόσο όμορφη ήταν το τσάι του βουνού και ένα κομμάτι πανί.

Οι κακοί άνθρωποι αποφάσισαν να κάνουν δικά τους τα βότανα και το πανί, αλλιώς δεν θα μπορούσαν να ησυχάσουν. Ανάγκασαν λοιπόν, την παρακόρη να τους τα δώσει.

Γεμάτοι ανυπομονησία και οι δυο το άλλο πρωί έβρασαν το τσάι, το έβαλαν σε δυο κούπες και βγήκαν έξω στην αυλή για να το πιούν. Η μάνα Γη έστειλε μια μαύρη γάτα να περάσει από κεί και να τους ρίξει τις κούπες κάτω. Μια κουκουβάγια έκραξε, σημάδι κακής τύχης. Γεμάτοι νεύρα τα αφεντικά πήγαν να πλυθούν και να σκουπιστούν με το πανί. Κόντεψαν να γδάρουν το πρόσωπο και το κορμί τους. Έπειτα, έτρεξαν και οι δυο γεμάτοι ελπίδα στον καθρέφτη. Και καθώς κοίταζαν τους εαυτούς τους στον καθρέφτη είδαν να βγάζουν γούνα. Ουρλιάζοντας, το έβαλαν στα πόδια και χάθηκαν μέσα στο δάσος. Από τότε δεν τους είδε ξανά κανείς.

Η τυχερή παρακόρη, τώρα που εξαφανίστηκαν τα κακά αφεντικά της, είχε ελπίδες να ευτυχήσει. Και πράγματι σε λίγο καιρό ένας νέος γοητεύτηκε τόσο πολύ από την ευγένεια και την ομορφιά της ψυχής της που την ζήτησε σε γάμο.

Εκείνη δέχτηκε. Έβαλαν φωτιά το σπίτι κι έφυγαν.

Από τότε σε κείνο το μέρος φυτρώνει τσάι του βουνού.

Και έζησαν αυτοί καλά και εμείς ακόμα καλύτερα.

Ένα από τα παραμύθια που μου έλεγε η γιαγιά μου και γω δοκίμασα να το γράψω. Τσάι του βουνού πίνω όταν είμαι άρρωστη ή όταν θέλω να ζεσταθώ ή να δροσιστώ.

Μου αρέσει η μυρωδιά του και η γεύση του χειμώνα καλοκαίρι. Ρίχνω και μερικές σταγόνες λεμόνι και βάζω κι ένα κουταλάκι μέλι. Μερικές φορές το τσάι του βουνού το βράζω και με μερικά άλλα βότανα, τα οποία θα σας τα παρουσιάσω στο εργαστήριο. Τα βότανα μού τα μαθαίνει ο μπαμπάς μου. Κάθε χρόνο τα μαζεύει από τις κορφές του τόπου μας.

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο, 09 Φεβρουαρίου 2019

Ωρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια-σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδύτρια-Εμψυχώτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

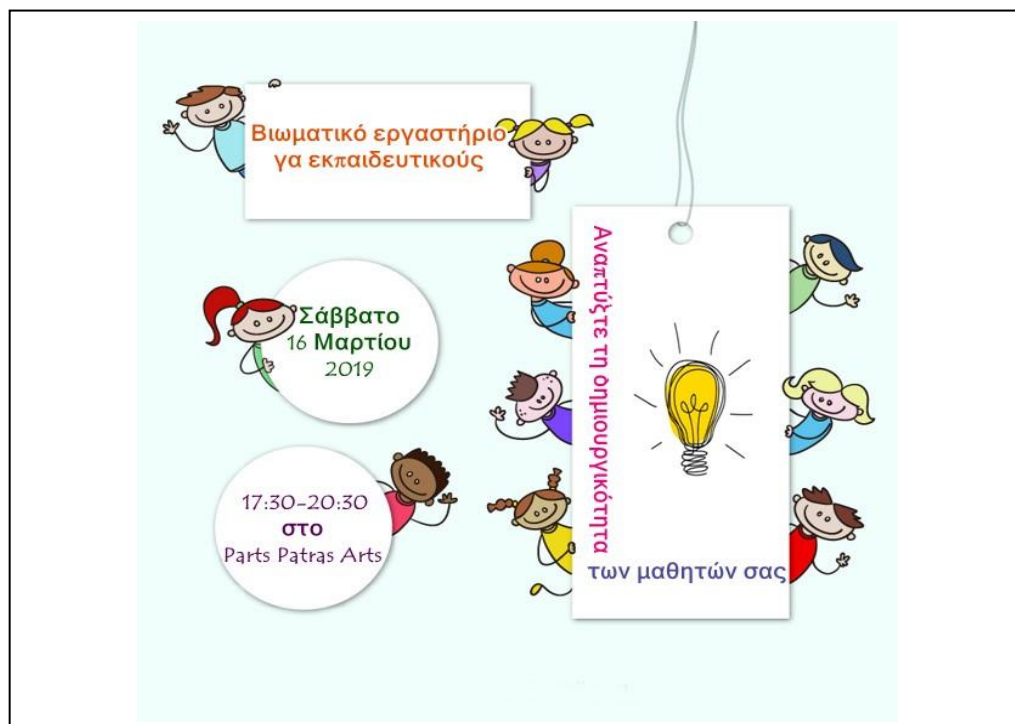
*Τα παραμύθια που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν στη σελίδα elenigkora.gr

*Αν το επιθυμούν οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου, θα οριστεί μία μέρα αφήγησης/ανάγνωσης παραμυθιών στο Νότιο Πάρκο.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης

Εκδήλωση

Αφίσα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.:

Όνομα εκδήλωσης: «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας»

Τοποθεσία: Parts-Patras Arts

Συχνότητα: Σάββατο, 16 Μαρτίου 2019

Έναρξη: 16/03/2019

17:30

Λήξη: 16/03/2019

20:30

Περιγραφή:

Το **Parts Patras Arts** διοργανώνει ένα βιοματικό εργαστήριο για εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων που επιθυμούν να αναπτύξουν τη δημιουργική σκέψη και τη δημιουργικότητα των μαθητών τους. Στο εργαστήριο αυτό θα αναφερθούν τα χαρακτηριστικά των δημιουργικών ατόμων και θα εξερευνηθούν διάφοροι τρόποι ανάπτυξης της δημιουργικότητας. Στο τέλος αναμένεται οι συμμετέχοντες του εργαστηρίου να είναι σε θέση να δημιουργούν ελκυστικές δραστηριότητες για τους μαθητές τους. Το βιοματικό εργαστήριο «*Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας*» θα πραγματοποιηθεί το **Σάββατο, 16 Μαρτίου 2019** στο **Parts Patras Arts** και ώρα **17:30-20:30**.

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο, 16 Μαρτίου 2019

Ωρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια-σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδύτρια-Εμπνεύστρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας MA (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Οι δραστηριότητες που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν στη σελίδα elenigkora.gr

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο»

Αφίσα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.:

Όνομα εκδήλωσης:

«Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο»

Τοποθεσία:

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Συχνότητα:

Τετάρτη, 08 Μαΐου 2019

Έναρξη:

08/05/2019

18:00

Λήξη:

08/05/2019

20:00

Περιγραφή:

Την Τετάρτη 8 Μαΐου 2019 και ώρα 18:00-20:00 στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Φλώρινας διοργανώνεται Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής για την αθλητική δημοσιογραφία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Το εργαστήριο μπορούν να το παρακολουθήσουν εκπαιδευτικοί, φοιτητές και απλοί πολίτες που επιθυμούν να ασχοληθούν με τη Δημιουργική Γραφή. Το Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής θα οργανωθεί με βάση το θεωρητικό πλαίσιο της Δημιουργικής Γραφής στην Εκπαίδευση, την εργασία σε ομάδες και τα χαρακτηριστικά του δημοσιογραφικού λόγου.

Πιο συγκεκριμένα, θα διερευνηθεί ο καταλληλότερος τρόπος οργάνωσης και διεξαγωγής Β.Ε.Δ.Γρ. στην εκπαίδευση που να αφορά στην αθλητική δημοσιογραφία. Σκοπός του εργαστηρίου είναι η μετάδοση γνώσεων και εφαρμοσμένων πρακτικών για τη σύνδεση του δημοσιογραφικού λόγου με τον αθλητισμό. Στόχος του είναι να μυηθούν οι συμμετέχοντες στον τρόπο με τον οποίο θα μπορούν να καθοδηγήσουν τους μαθητές να εργαστούν σε ομάδες και να τους εμπνεύσουν να πάρουν συνεντεύξεις από αθλητικές ομάδες, αθλητές, Ολυμπιονίκες ή μη, προπονητές και προέδρους. Οι συγκεκριμένες συνεντεύξεις θα είναι δημοσιεύσιμες στην εφημερίδα, στη διαδικτυακή σελίδα ή στο ραδιόφωνο του σχολείου τους.

Το εργαστήριο αυτό φιλοδοξεί να προωθήσει τη δημιουργική και καλλιτεχνική έκφραση σε ένα τόσο σπουδαίο ζήτημα, όπως είναι ο αθλητισμός, ενισχύοντας τους αυριανούς αθλητικογράφους και κατ' επέκταση επιθυμεί να ανιχνεύσει τους λόγους παρακολούθησής του και να καταγράψει τις εντυπώσεις των συμμετεχόντων.

Πώς να γίνετε καλοί δημοσιογράφοι

Η προετοιμασία

Αν ρωτήσετε κάποιον για ένα θέμα, είναι πολύ σημαντικό πρωτίτερα να το έχετε ερευνήσει σε βάθος και να έχετε συγκεντρώσει διάφορες πληροφορίες γύρω από αυτό. Αν πάλι σκοπεύετε να μάθετε λεπτομέρειες για την προσωπική ζωή ενός ανθρώπου, οφείλετε να ψάξετε και να διαβάσετε ό,τι έχει γραφτεί πιο πριν γι' αυτόν.

Ο εξοπλισμός

Διαθέτετε όλον τον εξοπλισμό σας έτοιμο-είτε πρόκειται για στίλο και χαρτί είτε για κινητά τηλέφωνα, ψηφιακή κάμερα, φωτογραφική μηχανή. Έχετε πάντα μαζί σας εφεδρικό στίλο και χαρτί, φορτιστές, μπαταρίες ή ό,τι άλλο χρειάζεται.

Η λίστα με τις ερωτήσεις

Δημιουργήστε μία λίστα με ερωτήσεις στο χαρτί, στον υπολογιστή σας ή στο κινητό σας τηλέφωνο. Επίσης, έχετε και μία λίστα με ερωτήσεις στο μυαλό σας για να φαίνεται η συνομιλία πιο φυσική.

Αυτά και άλλα πολλά θα διδαχθούν στο Βιωματικό Εργαστήριο...

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

Διεύθυνση: 3ο χλμ. Εθνικής Οδού Φλώρινας – Νίκης

Ημερομηνία: Τετάρτη, 08 Μαΐου 2019

Ωρα: 18:00-20:00

Επιστημονική Επίβλεψη Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής: Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Δημιουργικής Γραφής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Διευθυντής και Επιστημονικός Υπεύθυνος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Δημιουργική Γραφή» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και του Κοινού Διαπανεπιστημιακού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Δημιουργική Γραφή» (Ε.Α.Π. – Π.Δ.Μ.)

Δηλώσεις Συμμετοχής-Διοργάνωση: Άννα Βακάλη, Μέλος Ε.ΔΙ.Π. Δημιουργικής Γραφής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (τηλ. 6945965782 & e-mail: anakali@otenet.gr)

Εκπαιδύτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολογος-Συγγραφέας Μ.Α. (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα πρότυπα των αθλητικών συνεντεύξεων που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν στη σελίδα <http://elenigkora.gr/>

«Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Όνομα εκδήλωσης:

«Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση»

Τοποθεσία:

Parts Patras Arts

Συχνότητα:

Σάββατο, 18 Μαΐου 2019

Έναρξη:

18/05/2019

11:00

Λήξη:

18/05/2019

14:00

Περιγραφή:

Το **Parts Patras Arts** διοργανώνει ένα Βιωματικό Εργαστήριο για εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων που επιθυμούν να κατανοήσουν και να εντάξουν το γνωστικό και επιστημονικό πεδίο της Δημιουργικής Γραφής στο μάθημά τους. Στο εργαστήριο αυτό θα αναλυθεί η έννοια της Δημιουργικής Γραφής, ενώ στη συνέχεια θα δοθούν ορισμένα παραδείγματα συγγραφικών και αφηγηματικών ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας, που αναπτύσσουν τη λεκτική και γλωσσική νοημοσύνη των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί που θα το παρακολουθήσουν αναμένεται στο τέλος του εργαστηρίου να μπορούν να καθοδηγούν τους μαθητές τους στο να εκτελούν δημιουργικές δραστηριότητες. Το βιωματικό εργαστήριο «**Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση**» θα πραγματοποιηθεί το **Σάββατο, 18 Μαΐου 2019 στο Parts Patras Arts και ώρα 11:00-14:00.**

Παραδείγματα Βιωματικών Ασκήσεων Δημιουργικής Γραφής

Παράδειγμα 1^ο: Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο και σημειώνουν ανώνυμα, σε κόλλες χαρτιού κάτι το οποίο τους προκαλεί δυσφορία ή αρνητικά συναισθήματα. Έπειτα τσαλακώνουν τις κόλλες και τις πετάνε προς τους υπόλοιπους. Με το σύνθημα της εκκίνησης (ο εκπαιδευτικός σφυρίζει με τη σφυρίχτρα) οι μαθητές παίζουν χαρτοπόλεμο σ' ένα πλαίσιο εκτόνωσης αρνητικών συναισθημάτων. Στη συνέχεια ο κάθε μαθητής μαζεύει όσα τσαλακωμένα χαρτιά προλάβει. Διαβάζονται ανοιχτά και οι μαθητές σχολιάζουν. Ακολουθεί συζήτηση.

Θέματα για συζήτηση:

-Ποιες απόψεις που γράφτηκαν και στη συνέχεια διαβάστηκαν προκάλεσαν αντιδράσεις;

-Σε τι βαθμό διευκολύνει η ανωνυμία στη διατύπωση προσωπικών συναισθημάτων;

-Ποιες καταστάσεις δεν αφήνουν ομαλή την εξέλιξη της ομάδας;

Παράδειγμα 2^ο: Ο εκπαιδευτικός μοιράζει κόλλες Α4, μολύβια και μία εικόνα και ζητά από τους μαθητές του να δημιουργήσουν μία κοινή ιστορία. Ένας μαθητής ξεκινάει πρώτος και είναι ελεύθερος να γράψει ό,τι επιθυμεί. Μετά την πάροδο συγκεκριμένου χρόνου (π.χ. 5 λεπτά), τη θέση του παίρνει κάποιος άλλος. Αυτός με τη σειρά του μπορεί να συνεχίσει την ιστορία όπως κρίνει, ακολουθώντας το ίδιο θέμα ή αλλάζοντάς το. Όταν όλοι οι μαθητές έχουν περάσει από τη θέση του συγγραφέα η διαδικασία ολοκληρώνεται και η ιστορία είναι έτοιμη. Ακολουθεί ανάγνωση της ιστορίας και συζήτηση.

-Πόσο εύκολο ήταν οι μαθητές να συνεχίσουν την ιστορία του άλλου;

-Ενοχλήθηκε κάποιος από τις απόψεις των άλλων για την έκβαση της ιστορίας;

-Σε τι βαθμό εκφράζει το τελικό αποτέλεσμα της ιστορίας τους μαθητές και πόσο τους ικανοποιεί;

*Η Δημιουργική Γραφή είναι ένα χρήσιμο
και απαραίτητο εργαλείο
για τον μάχιμο εκπαιδευτικό του σήμερα.*

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο, 18 Μαΐου 2019

Ώρα: 11:00-14:00

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει προηγούμενα εργαστήρια-σεμινάρια στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδεύτρια-Εμψυχώτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας ΜΑ (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Οι προτεινόμενες ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής που θα προκύψουν από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς, θα δημοσιευτούν στη σελίδα <http://elenigkora.gr/>.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

«Το καλοκαίρι είναι εδώ»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Όνομα εκδήλωσης: «Το καλοκαίρι είναι εδώ»

Τοποθεσία: Νότιο Πάρκο Πάτρας

Συχνότητα: Πέμπτη, 27 Ιουνίου 2019

Έναρξη: 27/06/2019

20:00

Λήξη: 27/06/2019

22:00

Περιγραφή:

Την Πέμπτη, 27 Ιουνίου και ώρα 20:00 σας προσκαλώ στο Νότιο Πάρκο για να γράψουμε για το καλοκαίρι, για το καλοκαίρι που τόσο αγαπάμε να ονειρευόμαστε.

Σκοπός του Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής που διοργανώνω είναι να μιλήσουμε για την αυτόματη γραφή.

Φορέστε άνετα ρούχα και παπούτσια, φέρτε μαζί σας μολύβι και χαρτί κι ελάτε να αφεθούμε στις λέξεις και τις εικόνες!

Εμένα θα με βρείτε να σας περιμένω σε κάποιο από τα μεγάλα τραπέζια του πικ-νικ κρατώντας ένα χαρτόνι!

Τα καλοκαίρια

Τα τελευταία χρόνια τα καλοκαίρια

μοιάζουν ξερά και μαραμένα

εγκαταλελειμμένοι κήποι

δίχως ιδιοκτήτη

κενές μέρες

χαμένες στην ανατολή και τη δύση

μικρές ηλιαχτίδες στριμώχνονται

στις τρύπες απ' τα παντζούρια

χορεύουν στο παρκέ με παρτενέρ τη σκόνη

διασκεδάζουν στον χώρο

μέχρι κάποιο σύννεφο να μπει εμπόδιο

να φύγει

να ξανάρθει

ποιο;

ο αέρας ζεστός
οι ανάσες κοφτές
όρεξη κόκκινη
σαν γλυκό καρπούζι

τα καλοκαίρια έχουν γέλιο
δροσερό
γάργαρο
τρεχούμενο νερό

το καλοκαίρι
το κρατώ στα χέρια μου
και το κάνω ό,τι θέλω
κάποιες φορές μου γλιστρά
φεύγει
πάει
χάνεται
δεν το προλαβαίνω
κι εγώ στέκομαι
απλά το κοιτώ

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Νότιο Πάρκο Πάτρας

Πληροφορίες-Δηλώσεις Συμμετοχής: 694 222 69 70 ή στο el-
gora@hotmail.com

Ημερομηνία: Πέμπτη, 27 Ιουνίου 2019

Ωρα: 20:00-22:00

Κόστος Συμμετοχής: ελεύθερη συνεισφορά

Εκπαιδύτρια-Εμψυχώτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολογος-Συγγραφέας MA
(Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας
Δημιουργικής Γραφής.

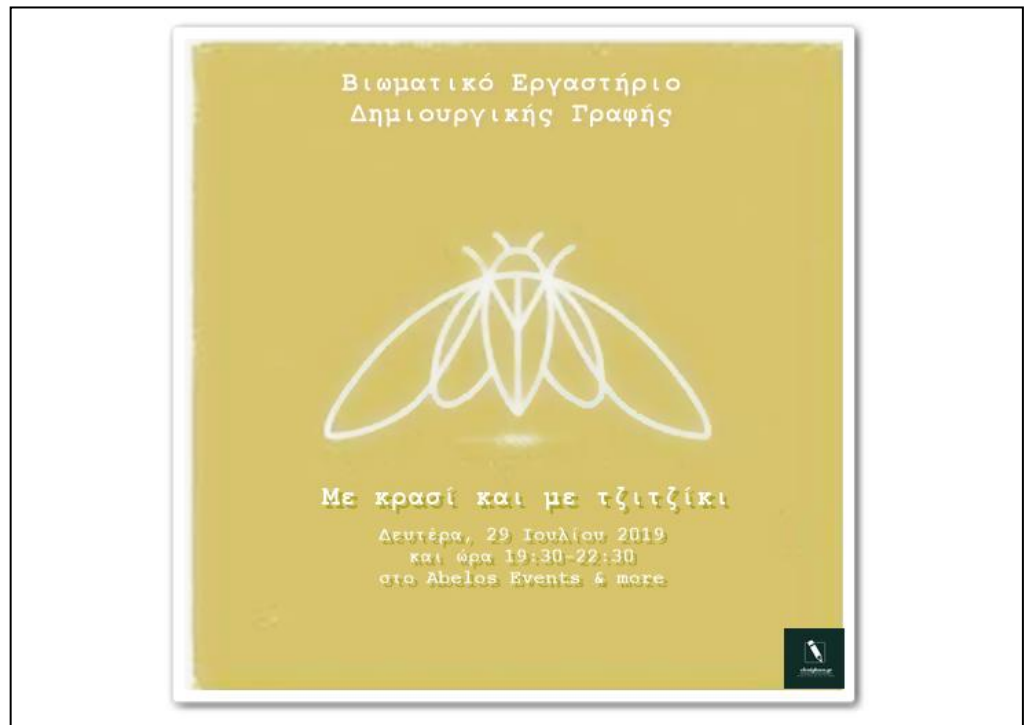
*Θα δοθούν βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα κείμενα που θα προκύψουν, θα δημοσιευτούν στη

σελίδα <http://elenigkora.gr/>.

«Με κρασί και με τζιτζίκι»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Όνομα εκδήλωσης: «Με κρασί και με τζιτζίκι»

Τοποθεσία: Abelos Events & more

Συχνότητα: Δευτέρα, 29 Ιουλίου 2019

Έναρξη: 29/07/2019

19:30

Λήξη: 29/07/2019

22:30

Περιγραφή:

Το *Abelos Events & more* συνδιοργανώνει με την *Ελένη Γκόρα* τη *Δευτέρα, 29 Ιουλίου 2019* και ώρα *19:30-22:30* ένα Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «Με κρασί και με τζιτζίκι». Σκοπός του εργαστηρίου είναι να μέσα από τη θεατρική γραφή να εκφράσουμε τις σκέψεις μας για το καλοκαίρι ή ακόμα και να μεταφέρουμε καλοκαιρινούς διαλόγους που έχουμε κάνει ή έχουμε ακούσει. Η δύναμη του θεάτρου θα μας συνεπάρει σε μονοπάτια, που ενδεχομένως δεν είχαμε βαδίσει- είτε μόνοι μας είτε μαζί με άλλους. Το καλοκαίρι είναι ιδανική εποχή για να αφήσουμε τον εαυτό μας ελεύθερους. Και ποιος ξέρει, ίσως καταφέρουμε να λυθούμε και να εκφράσουμε αυτά που θέλουμε...

Καινούρια ταυτότητα

Ενώ περιμένω στο αστυνομικό τμήμα για να βγάλω καινούρια ταυτότητα, μία κυρία τρίτης ηλικίας κοντή, λεπτή, με αγορά μαλλιά, μακριά σκουλαρίκια, στενό μαύρο φόρεμα, φλοράλ τσάντα και πλατφόρμες, γυρνάει το κεφάλι της και μου πιάνει τη συζήτηση.

ΑΥΣΤΡΑΛΗ ΥΠΗΚΟΟΣ: Εσύ κουρίτσι μου τι περιμένεις;

ΕΛΕΝΗ: Ταυτότητα, θέλω να βγάλω!

ΑΥΣΤΡΑΛΗ ΥΠΗΚΟΟΣ: Α, και γκω! Απ' το πρού περιμένω να βγκάλω μια καινούρκια ταυτότητα. Με είδαν στον airport και δεν με γκνώρισαν. Έλεγκαν• no, no!

ΕΛΕΝΗ: Γιατί;

ΑΥΣΤΡΑΛΗ ΥΠΗΚΟΟΣ: Γκιάτι, η ταυτότητα που έκω είναι από το 1975! Την είκα βγκάλει τότε που τα πήγαινα πρώτη φορά στην Australia. Εσύ, γκιατί τέλεις να βγκάλεις ταυτότητα; Την έκασες;

ΕΛΕΝΗ: Όχι! Μου είπαν ότι έληξε εδώ και δύο χρόνια και δεν μπορώ να ταξιδέψω. Και η αλήθεια είναι πως καθόλου δεν μοιάζω με τη φωτογραφία.

ΑΥΣΤΡΑΛΗ ΥΠΗΚΟΟΣ: Για να δω να σου πω εγκώ, αν μοιάζεις ή όχι.

ΕΛΕΝΗ: Ναι, αυτή είναι! (Και έβγαλα από το πορτοφόλι την ταυτότητα.)

ΑΥΣΤΡΑΛΗ ΥΠΗΚΟΟΣ: Oh, my god! Είσι σαν αφρικανάκι!

ΕΛΕΝΗ: Ναι, όντως κάπως έτσι μοιάζω.

ΑΥΣΤΡΑΛΗ ΥΠΗΚΟΟΣ: So, αν κατεβάσεις την εφαρμογή Face app, i'm absolutely sure that στα γκεράματά σου τα είσι σαν κι μένα. Μι σούφρεζ και μι ζάρεζ. Και θα κοντύνειζ, αλλά ένα να τυμάσαι• πάντα, μα πάντα να ταξιντεύειζ!

ΕΛΕΝΗ: Θα το προσπαθήσω!

ΑΥΣΤΡΑΛΗ ΥΠΗΚΟΟΣ: Promise;

ΕΛΕΝΗ: (Και της έκλεισα το μάτι.)

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Abelos events & more

Διεύθυνση: Πλατάνι, Πάτρα

Δηλώσεις Συμμετοχής: 693 439 0032

Ημερομηνία: Δευτέρα, 29 Ιουλίου 2019

Ωρα: 19:30-22:30

Εκπαιδύτρια-Εμψυχώτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας ΜΑ

(Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας

Δημιουργικής Γραφής.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

**«Μονόλογοι γυναικών»
Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:**

Όνομα εκδήλωσης: «Μονόλογοι γυναικών»

Τοποθεσία: Abelos Evnets & more

Συχνότητα: Δευτέρα, 09 Σεπτεμβρίου 2019

Έναρξη: 09/09/2019

19:00

Λήξη: 09/09/2019

22:00

Περιγραφή:

Το *Abelos Events & more* συνδιοργανώνει με την *Ελένη Γκόρα* τη *Δευτέρα, 09 Σεπτεμβρίου 2019* και ώρα *19:00-22:00* ένα Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «Μονόλογοι γυναικών». Σκοπός του εργαστηρίου είναι να αναδειχθεί η γυναικεία σκέψη κι ο προβληματισμός. Στο εργαστήριο αυτό θα διδαχθεί η συγγραφική τεχνική του μονολόγου κι η θεατρική απόδοσή του. Άλλοτε με χιούμορ, άλλοτε με πικρία, άλλοτε με ωμότητα κι άλλοτε με αφέλεια, χαρακτήρες και τύποι γυναικών θα βουτήξουν ως τα μύχια της ψυχής τους.

«Αστρολογικές προβλέψεις»

Η ώρα είναι δέκα και μισή το πρωί. Μία νέα μαμά κοντά στα 40 με καστανά σπαστά μαλλιά, κολιέ με κοχύλια στο λαιμό και τροπικό μπικίνι είναι στην παραλία και κάθετα στην ξαπλώστρα. Δίπλα της ακριβώς κάθετα ο δωδεκάχρονος γιος της μαζί με δυο φίλες του. Η μαμά μιλάει μόνη της και τα παιδιά κάνουν ότι την ακούνε.

Πω, πω μεγάλη χαλάρωση! Έρχεσαι στη θάλασσα και αλλάζεις παραστάσεις. Κουράστηκα χθες. Πολύ κουράστηκα. Αρχισα να ανοίγω κούτες. Καταλαβαίνετε τι θα πει αυτό; Ήρθε κι η άλλη, αφού είχα βγάλει πόση δουλειά ήδη! Καλά που το θυμήθηκε. Δεν θυμάμαι οχτώ και μισή ήταν ή εννιά; Δεν το 'κανα θέμα. Όμως, την επομένη φορά που θα συμβεί αυτό, ούέ κι αλίμονο! Θα πάω στον μεγάλο.

Ο μικρός δεν καταλαβαίνει από τέτοια. Εδώ και καιρό ζητάω βοήθεια. Είπαν θα μου στείλουν κι άλλο άτομο. Πού είναι; Εγώ θα βγάζω συνέχεια το φίδι απ' την τρύπα; Δεν μου λέτε, είναι ωραία τα φουντούνια; Για δώστε μου και μένα ένα! Έχω πολύ καιρό να φάω φουντούνια... Ξέρετε πώς τα τρώγαμε εμείς; Με σοκολάτα! Μόνο όποιος αντέχει αυτόν τον συνδυασμό μπορεί να τον κάνει.

Οι υπόλοιποι είναι ξενέρωτοι. Δεν μου λέτε εσείς; Μόνο σουβλάκια τρώτε; Σοβαρά τώρα, αν σας παραγγείλω κλαμπ σάντουιτς, δεν θα φάτε; Τι να σας κάνω;

Διακοπές έχετε ακόμα! Θα σας πάω έπειτα στα Βραχνέικα. Θυμίστε μου μόλις πάει μία, να πάρω τη μάνα μου και να της πω να μην μας περιμένει να φάμε όλοι μαζί! Το ξέρω δεν έχετε όρεξη να γυρίσουμε σπίτι. Ούτε και γω. Κυριακή σήμερα. Ας την περάσουμε, όπως θέλουμε! Και πάλι καλά που είναι κι αυτή και δεν έχω τόσες υποχρεώσεις. Της σιδερώνω κανένα σεντόνι και πασιίζουμε. Ωραίο δεν είναι το περιοδικό που σας πήρα; Έχει πολύ κόσμο σήμερα. Έπρεπε να 'ρθουμε πιο νωρίς για να πιάσουμε πρώτη σειρά. Ρώσους δεν έχει και πολλούς. Αρχίζει και σπάει η κίνηση. Α, δεν είπαμε! Καλό μήνα! Μην στεναχωριέστε. Τίποτα δεν τελείωσε ακόμη. Χθες πρώτο βράδυ που κοιμήθηκα σερί. Στα Συχαινά το τζινάκι το χρειάστηκα.

Κι ο ήλιος πια δεν καίει τόσο. Ούτε θα το καταλάβουμε πότε θα 'ρθουν τα Χριστούγεννα! Διαβάστε μου το ζώδιο... Αιγόκερως είμαι. Στην τελευταία σελίδα πηγαίντε! Για να δούμε τι λένε οι προβλέψεις. Να περιμένω τίποτε καλό; Καλέ μ' ακούτε; Στην τελευταία σελίδα πηγαίντε!

Το αγόρι φανερά ανυπόμονο, γυρνάει και της λέει:

-Μαμά, να πάμε να βουτήξουμε;

Γκόρα, Ελ. (2019). *Αστρολογικές προβλέψεις.* Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://elenigkora.gr/%ce%b1%cf%83%cf%84%cf%81%ce%bf%ce%b%ce%bf%ce%b3%ce%b9%ce%ba%ce%ad%cf%82-%cf%80%cf%81%ce%bf%ce%b2%ce%bb%ce%ad%cf%88%ce%b5%ce%b9%cf%82/>

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Abelos Events & more

Διεύθυνση: Πλατάνι, Πάτρα

Δηλώσεις Συμμετοχής: 693 439 0032

«Μια ντουζίνα γκαντεμιές»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Όνομα εκδήλωσης: «Μια ντουζίνα γκαντεμιές»

Τοποθεσία:

4^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής-Πανεπιστήμιο Δυτικής
Μακεδονίας

Συχνότητα:

Σάββατο, 13 Σεπτεμβρίου 2019

Έναρξη:

13/09/2019

16:00

Λήξη:

13/09/2019

17:30

Περιγραφή:

Την Παρασκευή, 13 Σεπτεμβρίου και ώρα 16:00-17:30 στα πλαίσια του 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Δημιουργικής Γραφής, θα πραγματοποιηθεί ένα Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής (Β.Ε.Δ.Γρ.).

Στο Β.Ε.Δ.Γρ. με τίτλο «Μια ντουζίνα γκαντεμιές» αναμένεται να διδαχθούν σε όσους επιθυμούν να το παρακολουθήσουν τα μυστικά της τέχνης και της τεχνικής της Δημιουργικής Γραφής.

Πιο συγκεκριμένα, θέμα του εργαστηρίου είναι να δοθούν απαντήσεις σε ερωτήματα όπως: γιατί πρέπει κανείς να αξιοποιεί τις προσωπικές του εμπειρίες, καταστάσεις και γεγονότα, ποια είναι η διαδικασία για να γράψει μία ιστορία και πώς μπορεί να πει μία καλή ιστορία.

Σκοπός του εργαστηρίου είναι να δημιουργηθούν τεχνητές καταστάσεις, έτσι ώστε οι παρακολουθούντες να τις βιώσουν σαν να είναι αληθινές. Στόχος του είναι να καταφέρουν οι συμμετέχοντες να συνδέσουν τις αρνητικές τους εμπειρίες με τη συγγραφή και να δουν πώς η διαδικασία της συγγραφής μετατρέπει μία αρνητικά φορτισμένη εμπειρία σε ένα απολαυστικό παραγόμενο κείμενο.

Το εργαστήριο αυτό φιλοδοξεί να προωθήσει τη δημιουργική και καλλιτεχνική έκφραση σε ένα τόσο σπουδαίο συγγραφικό ζήτημα, όπως είναι η δημιουργία μιας καλής ιστορίας. Τέλος, επιθυμεί να ανιχνεύσει τους λόγους παρακολούθησης και να καταγράψει τις εντυπώσεις των συμμετεχόντων.

Επιστημονική επίβλεψη εργαστηρίου: Αλέξανδρος Ακριτόπουλος,
Καθηγητής Νεοελληνικής Λογοτεχνίας με έμφαση στην Παιδική
Λογοτεχνία.

Εκπαιδεύτρια: Ελένη Γκόρα

Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη»

Αφίσα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.:

Όνομα εκδήλωσης: «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη»

Τοποθεσία: Parts Patras Arts

Συχνότητα: Σάββατο, 05 Οκτωβρίου 2019

Έναρξη: 05-10-2019

17:30

Λήξη: 05-10-2019

20:30

Περιγραφή:

Το Parts Patras Arts συνδιοργανώνει με την Ελένη Γκόρα **το Σάββατο, 05 Οκτωβρίου 2019** και ώρα 17:30-20:30 ένα Εκπαιδευτικό Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής. Θέμα του εργαστηρίου είναι πώς ένας εμπυχωτής/εκπαιδευτικός μπορεί να σχεδιάσει και να διοργανώσει Βιωματικές Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής.

Πιο συγκεκριμένα, στο εργαστήριο αυτό θα συζητηθούν θέματα όπως:

- Πότε μιλώ για δημιουργικότητα;
- Ποια νομίζω ότι είναι τα χαρακτηριστικά των δημιουργικών ατόμων και των χαρισματικών παιδιών;
- Γιατί πρέπει να προσελκύσω την προσοχή αυτών των μαθητών/ -τριών;
- Πώς μετατρέπω το μάθημά μου σε Βιωματικό;
- Τι ορισμό να δώσω για τη Δημιουργική Γραφή;
- Αν ήθελα να ετοιμάσω δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, τι θα μπορούσα να σκεφτώ;

Σκοπός αυτού του εργαστηρίου είναι να εμπνεύσει εμπυχωτές και εκπαιδευτικούς- όλων των βαθμίδων και διάφορων ειδικοτήτων- να σχεδιάσουν το δικό τους επιτυχημένο Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής!

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Parts Patras Arts

Διεύθυνση: Πάτρα, Σατωβριάνδου 31

Δηλώσεις Συμμετοχής: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Ημερομηνία: Σάββατο, 05 Οκτωβρίου 2019

Ωρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 20 ευρώ και 15 ευρώ για ανέργους, φοιτητές και για όσους έχουν παρακολουθήσει ξανά κάποιο εργαστήριο ή σεμινάριο στο Parts-Patras Arts.

Πληροφορίες-Εγγραφές: Δευτέρα- Παρασκευή 13:00-21:00, Σάββατο 11:00-14:00

Εκπαιδεύτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος-Συγγραφέας M.A. (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Οι δραστηριότητες που θα ετοιμάσουν οι εκπαιδευτικοί, θα φιλοξενηθούν στη σελίδα : <http://elenigkora.gr/>.

Εκδήλωση

Αφίσα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.:

Όνομα εκδήλωσης: «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή»

Τοποθεσία: Φροντιστήριο Εν-τάξη

Συχνότητα: 18 Ιανουαρίου 2020

Έναρξη: 18-01-2020

17:30

Λήξη: 18-01-2020

20:30

Περιγραφή:

Το Φροντιστήριο Εν-τάξη συνδιοργανώνει με την Ελένη Γκόρα το Σάββατο, 18 Ιανουαρίου 2020 και ώρα 17:30-20:30 ένα Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «*Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή!*». Το εργαστήριο αυτό απευθύνεται σε γονείς και εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων που ενδιαφέρονται να αναπτύξουν και να βελτιώσουν τις δεξιότητες παραγωγής γραπτού λόγου στα παιδιά.

Πιο συγκεκριμένα στο εργαστήριο αυτό θα συζητηθούν θέματα όπως:

- Πότε μιλά για δημιουργικότητα;
- Πώς μπορώ να αναπτύξω τη δημιουργικότητα των παιδιών;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των δημιουργικών και χαρισματικών παιδιών;
- Γιατί είναι σημαντικό να εντάξω το παιχνίδι στη διαδικασία της μάθησης;
- Τι είδους δραστηριότητες παραγωγής λόγου μπορώ να προετοιμάσω για να προσελκύσω την προσοχή και το ενδιαφέρον των παιδιών;
- Ποιοι τρόποι αξιολόγησης και επιβράβευσης υπάρχουν;

Σκοπός αυτού του εργαστηρίου είναι να εμπνεύσει τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς, έτσι ώστε να κάνουν τα παιδιά να αγαπήσουν το γράψιμο!

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Φροντιστήριο εν-τάξη

Διεύθυνση: Κοζάνη, Σαρανταπόρου 12

Πληροφορίες-Δηλώσεις Συμμετοχής: 24610 26333 (Φροντιστήριο εν-τάξη)

Ημερομηνία: Σάββατο, 18 Ιανουαρίου 2020

Ωρα: 17:30-20:30

Κόστος Συμμετοχής: Γενική είσοδος 15 ευρώ και 10 ευρώ για ανέργους

Εκπαιδύτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος M.A. (Master of Arts) στη

Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής στο

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Οι δραστηριότητες που θα ετοιμάσουν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί, θα φιλοξενηθούν στη σελίδα : <https://elenigkora.gr/>.

Εκδήλωση

Αφίσα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.:

Όνομα εκδήλωσης: «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη»

Τοποθεσία: Λιλιπούπολη

Συχνότητα: Σάββατο, 15 Φεβρουαρίου 2020

Έναρξη: 15-02-2020

18:00

Λήξη:

15-02-2020

20:00

Περιγραφή:

Ο βρεφονηπιακός και παιδικός σταθμός **Λιλιπούπολη** συνδιοργανώνει με την **Ελένη Γκόρα** ένα Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής και Αφήγησης με θέμα: «**Μια φορά κι έναν καιρό...**».

Το εργαστήριο αυτό απευθύνεται σε γονείς και κηδεμόνες που ενδιαφέρονται να εξερευνήσουν μαζί με τα παιδιά τους τον μαγικό κόσμο των παραμυθιών.

Σκοπός του εργαστηρίου είναι να προτείνει πρακτικούς τρόπους με τους οποίους οι γονείς και οι κηδεμόνες μπορούν να ενισχύσουν και να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της δημιουργικότητας των παιδιών τους.

Ένα εργαστήριο γεμάτο παιχνίδια, ιδέες, ερεθίσματα και ευχάριστες δραστηριότητες για όλη την οικογένεια!

Ένα εργαστήριο για το πώς γράφονται και λέγονται τα παραμύθια!

Πληροφορίες

Τόπος διεξαγωγής εργαστηρίου: Βρεφονηπιακός και παιδικός σταθμός
Λιλιπούπολη

Διεύθυνση: Αγησιλάου, Κρόκος Κοζάνη

Πληροφορίες-Δηλώσεις Συμμετοχής: 24610 63624 (Λιλιπούπολη)

Ημερομηνία: **Σάββατο, 15 Φεβρουαρίου 2020**

Ωρα: 18:00-20:00

Εκπαιδεύτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος Μ.Α. (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης για τους γονείς και τιμητικοί έπαινοι παρακολούθησης στα παιδιά.

*Οι δραστηριότητες που θα ετοιμάσουν οι γονείς και οι κηδεμόνες μαζί με τα παιδιά τους, θα φιλοξενηθούν στη σελίδα : <https://elenigkora.gr/>.

«μέρες καραντίνας»

Αφίσα Β.Ε.Δ.ΓΡ.:

Όνομα εκδήλωσης: «μέρες καραντίνας»

Τοποθεσία: Online εργαστήριο στο Zoom

Συχνότητα: 3 ώρες

Έναρξη: 13-06-2020

11:00

Λήξη: 13-06-2020

14:00

Περιγραφή:

Το Parts Patras Arts συνδιοργανώνει με την Ελένη Γκόρα ένα Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής (ΒΕΔΓ.) με θέμα τις «μέρες καραντίνας» το Σάββατο 13 Ιουνίου 2020 και ώρα 11:00-13:00.

Στο εργαστήριο αυτό θα συζητηθεί η ημερολογιακή γραφή ως λογοτεχνικό είδος και ως εργαλείο έκφρασης, δημιουργικότητας και θεραπείας.

Το εργαστήριο θα πραγματοποιηθεί μέσω της πλατφόρμας του Zoom.

Παρακαλούνται οι συμμετέχοντες κατά την εγγραφή τους να δηλώσουν το e-mail τους και να κατεβάσουν την εφαρμογή.

Την ημέρα του εργαστηρίου θα λάβουν έναν κωδικό σύνδεσης με μήνυμα στο ηλεκτρονικό τους ταχυδρομείο.

22/04/2020

Τεσσαρακοστή τρίτη μέρα στο σπίτι.

Αν το ήξερα,

θα είχα φορέσει αυτά που κρατούσα στην ντουλάπα με το καρτελάκι

θα είχα πει αυτά που ήθελα να πω

θα είχα βγει για φαγητό

θα είχα πιει ένα μπουκάλι κόκκινο ξηρό κρασί

θα είχα πηδηχτεί στην τουαλέτα

Αν το ήξερα,

θα είχα ζήσει μια μέρα, όπως την ήθελα.

(από το οπισθόφυλλο του e-book)

Γκόρα, Ελ. (2020). «μέρες καραντίνας», Κοζάνη: elenigkora.gr.

Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://elenigkora.gr/meres-karantinas.pdf>

Πληροφορίες

Πληροφορίες-Εγγραφές: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31, Πάτρα

Ημερομηνία: Σάββατο, 13 Ιουνίου 2020

Ωρα: 11:00-13:00

Κόστος Συμμετοχής: 15 ευρώ, 10 ευρώ για φοιτητές -άνεργους.

Εκπαιδύτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος Μ.Α. (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα κείμενα που θα προκύψουν, θα φιλοξενηθούν στη σελίδα :

<http://elenigkora.gr/>.

**«Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες»
Αφίσα Β.Ε.Δ.Γ.Ρ.:**

Όνομα εκδήλωσης:

«Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες»

Τοποθεσία:

Online στο Zoom

Συχνότητα:

Τρίωρη διάρκεια

Έναρξη:

26-09-2020

11:00

Λήξη:

26-09-2020

14:00

Περιγραφή:

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής

Online στο Zoom

Το Parts Patras Arts συνδιοργανώνει με την Ελένη Γκόρα ένα Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής (ΒΕΔΓ.) με θέμα τις «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες» το Σάββατο 26 Σεπτεμβρίου 2020 και ώρα 11:00-14:00.

Στο εργαστήριο αυτό θα συζητηθεί η νεοελληνική ποίηση σε ελεύθερο στίχο.

Το εργαστήριο θα πραγματοποιηθεί μέσω της πλατφόρμας του Zoom.

Παρακαλούνται οι συμμετέχοντες κατά την εγγραφή τους να δηλώσουν το e-mail τους και να κατεβάσουν την εφαρμογή. Την ημέρα του εργαστηρίου θα λάβουν τον κωδικό σύνδεσης στο ηλεκτρονικό τους ταχυδρομείο.

Πληροφορίες-Εγγραφές: 2610005252 (Parts Patras Arts)

Διεύθυνση: Σατωβριάνδου 31, Πάτρα

Ημερομηνία: Σάββατο, 26 Σεπτεμβρίου 2020

Ώρα: 11:00-14:00

Κόστος Συμμετοχής: 15 ευρώ, 10 ευρώ για φοιτητές -άνεργους

Εκπαιδύτρια: Ελένη Γκόρα, Φιλολόγος Μ.Α. (Master of Arts) στη Δημιουργική Γραφή, Υποψήφια Διδάκτορας Δημιουργικής Γραφής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

*Απαραίτητη η κράτηση θέσης.

*Θα δοθούν σημειώσεις και βεβαιώσεις παρακολούθησης.

*Τα ποιήματα που θα προκύψουν, θα φιλοξενηθούν στη σελίδα: <https://elenigkora.gr/>.

Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες

Φθινόπωρο εσύ
μέσα στα φύλλα τα ξερά
αγέρας περνά
εκεί στο μπάλωμα
με σπάγγο
που 'χεις στην καρδιά

κι αν τραβήξεις
την άκρη του
-που τόσο βιαστικά
εκόπη-
θα ακούσεις
μια φωνή
βαθιά, πικρή
λες και βγαίνει
μες από τη γη
να λέει:

εσύ το άφησες να γίνει
στον πόλεμο
που μονάχη σου στάλθηκες

σαν λάφυρο με δείχνεις
κι ύστερα οι άλλες γλώσσες
περνάνε από πάνω μου
-το φχαριστιέσαι-
τάχα να με κλείσουν
τέτοια είσαι
να το θυμάσαι•
τίποτα δεν κλείνει
τα άλλα έκλεισαν;

μπαγκάζια όλα
πόσο σ' αρέσουν τα μπαγκάζια
τα περιφέρεις εδώ κι εκεί
ιστορίες να αφηγείσαι
μήπως τάχα μου αυτό
δεν κυνηγάς
φθινοπωρινές κι άλλες ιστορίες;

Αλλά ο σπάγγος
ποτέ δεν ετραβήχθη
-γιατί άλλωστε;
Ο χρόνος έχει καλύτερα τραβήγματα.

Φόρμες Συμμετοχής

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 26 Ιουνίου 2017

Τόπος: Κοζάνη, Κέντρο Ψυχολογικής Στήριξης και Οικογενειακής Ψυχοθεραπείας

Εκπαιδευόμενοι: 5

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 5	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 3 ☐ 46-55: 2 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο ☐ Δευτεροβάθμια: 1 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ-ΤΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 3 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ ΙΕΚ: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 5 ☐ Όχι: 0 Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 5 ☐ Όχι: 0	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 5 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 1 ☐ εκπαίδευση: 1 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 2 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 1 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Δεν κοιμόμαστε»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 11 Φεβρουαρίου 2017

Τόπος: Πάτρα, Art-Cafe

Εκπαιδευόμενοι: 11

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 11	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 5 ☐ 26-35: 4 ☐ 36-45: 2 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 5 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 4 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 2	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 5 ☐ Όχι: 2 ☐ Σπάνια: 4	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 2 ☐ Όχι: 9	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 6 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 3 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 1 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 5 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 2 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 3 ☐ άλλο: 1 (πληροφορίες)	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 1 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 1 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 6 (λήθη, ουσία, ανακάλυψη, ταξίδια, χρυσόσκονη, αλκυονίδες)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Μια ντουζίνα γκαντεμιές»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 15 Μαρτίου 2017

Τόπος: Πάτρα, Θέατρο Act

Εκπαιδευόμενοι: 13

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 11	Ανδρες: 2
Ηλικία: ☐ 18-25: 4 ☐ 26-35: 4 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 1 ☐ 56-65: 2 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 1 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 4 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 4 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 3	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 1 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 1
Γράφετε; ☐ Ναι: 5 ☐ Όχι: 3 ☐ Σπάνια: 3	Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 1
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 4 ☐ Όχι: 7	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 1
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 10 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 1 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 1 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 4 ☐ ψυχαγωγία: 2 ☐ εκπαίδευση: 2 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 1 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 1 ☐ άλλο: 1	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 1 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 3 ☐ δημιουργία: 2 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 1 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 5 (εμπειρία, παιδί, έκφραση, ελευθερία τη ψυχής, νέα πράγματα,	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Σελίδες ημερολογίου»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 03 Μαΐου 2017

Τόπος: Πάτρα, Θέατρο Act

Εκπαιδευόμενοι: 20

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 8	Ανδρες: 2
Ηλικία: ☐ 18-25: 2 ☐ 26-35: 4 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 1 ☐ 56-65: 1 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 1 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 2 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 4 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 2	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 1 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 1
Γράφετε; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 5	Γράφετε; ☐ Ναι: 2 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 5	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 2 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 3 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 2 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 2 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 1 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 3 ☐ ψυχαγωγία: 1 ☐ εκπαίδευση: 2 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 1 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 1 (να ξεφύγω)	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 1 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 3 ☐ δημιουργία: 2 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 2 (έμπνευση, διέξοδος)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 1 (υπέροχος μόχθος)

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία» Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής	
Ημερομηνία: 25 Μαΐου 2017 Τόπος: Πάτρα, Θέατρο Act Εκπαιδευόμενοι: 04	
Συμμετέχουσες <p style="text-align: center;">Γυναίκες: 3</p>	Συμμετέχοντες <p style="text-align: center;">Ανδρες: 1</p>
Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 2 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 1 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 1 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 2 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 1
Γράφετε; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 0	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 3 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 2 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 1 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 1 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 2 (αλλαγές, ταξίδι)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Πέρα να τα πούμε**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 03 Νοεμβρίου 2017

Τόπος: Πάτρα, X-Saltibagos, Μ.Κ.Ο. (Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός)

Εκπαιδευόμενοι: 5

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 4	Ανδρες: 1
Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 2 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 1 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 1 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 2 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 1	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 1
Γράφετε; ☐ Ναι: 2 ☐ Όχι: 2 ☐ Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 3	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 2 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 2 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 1 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 3 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 1 (hope)
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 2 (μπέρδεμα, όρεξη)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 1 (express myself)

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Αλήθειες και ψέματα μόνο»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 11 Νοεμβρίου 2017

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 06

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 6	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 3 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 1 ☐ 56-65: 1 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 1 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 3 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 2	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 1 ☐ Σπάνια: 2	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 3	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 5 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 1 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 2 ☐ εκπαίδευση: 2 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 1 (να ξεφύγω)	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία:0 ☐ δημιουργία:0 ☐ χαρά:0 ☐ γέλιο: 2 ☐ ενθουσιασμός: 1 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος:0 ☐ κούραση:0 ☐ σκέψεις:0 ☐ τίποτα:0 ☐ άλλο: 2 (ονειροπαγίδα, ένταση)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 02 Δεκεμβρίου 2017

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 04

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 4	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 2 ☐ 46-55: 2 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 2 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 2	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 4 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 4 ☐ Όχι: 0	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 2 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 2 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 4 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 4 (καινούρια εμπειρία, ίντριγκα, όμορφη σύνδεση)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Το μαύρο ντόμινο**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 04 Φεβρουαρίου 2018

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 03

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 2	Άνδρες: 1
Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 1 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 1 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 1 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 1 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 1	Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 1	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 1 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 1 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 1 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 1 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 2 (αγωνία, περιέργεια)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 1 (φωτιά)

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής» Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής	
Ημερομηνία: 03 Μαρτίου 2018 Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών) Εκπαιδευόμενοι: 11	
Συμμετέχουσες Γυναίκες: 11	Συμμετέχοντες Ανδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 7 ☐ 26-35: 2 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 2 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 7 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 3	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 6 ☐ Όχι: 2 ☐ Σπάνια: 3	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 8 ☐ Όχι: 3	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 11 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 4 ☐ ψυχαγωγία: 3 ☐ εκπαίδευση: 3 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 1 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 2 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 1 ☐ ενθουσιασμός: 2 ☐ ανυπομονησία: 3 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 1 (ελευθερία)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Τσουπωτές Θεές έτοιμες για βουτιές**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 21 Απριλίου 2018

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 0

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 0	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή; (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή; (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 13 Οκτωβρίου 2019

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 06

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 4	Ανδρες: 2
Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 2 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 1 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 1
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 1 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 3 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 1 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 1	Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 1
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 1	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 1
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 3 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 1 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 2 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 2 ☐ εκπαίδευση: 1 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 1 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 2 (κενό, ταξίδι)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 1 (περιέργεια)

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 24 Νοεμβρίου 2019

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 04

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 3	Ανδρες: 1
Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 1 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 2 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 1
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 1 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 2 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 1 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 0	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 2 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 1 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 1 ☐ εκπαίδευση: 2 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή; (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 1 (παγοαμηχανία)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή; (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 12 Ιανουαρίου 2019

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 10

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 10	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 4 ☐ 26-35: 2 ☐ 36-45: 1 ☐ 46-55: 2 ☐ 56-65: 1 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 4 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 6 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 6 ☐ Όχι: 2 ☐ Σπάνια: 2	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 8 ☐ Όχι: 2	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 6 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 1 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 2 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 6 ☐ ψυχαγωγία: 1 ☐ εκπαίδευση: 1 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 2 (ιδέες, συγκρότηση, συνεργασία, πολλά)	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 3 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 2 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 3 (γράφω, χαλαρότητα, ενδιαφέρον)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Παραμύθια, βότανα και ξόρκια**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 09 Φεβρουαρίου 2019

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 05

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 4	Ανδρες: 1
Ηλικία: ☐ 18-25: 2 ☐ 26-35: 1 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 1 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 2 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 1	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 1 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 4 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 3	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 1
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 4 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 1 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 2 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 2 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 1 ☐ κούραση: 1 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 1 (πείραμα)

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών σας»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 16 Μαρτίου 2019

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 08

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 7	Ανδρες: 1
Ηλικία: ☐ 18-25: 4 ☐ 26-35: 3 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 1 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 4 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 3 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 6 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 1	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 1
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 5 ☐ Όχι: 2	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 7 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 1 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 7 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 1 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 3 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 1 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 1 (αρχή)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Η αθλητική δημοσιογραφία στην εκπαίδευση**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 08 Μαΐου 2019

Τόπος: Φλώρινα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Νηπιαγωγών

Εκπαιδευόμενοι: 24

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 20	Ανδρες: 4
Ηλικία: ☐ 18-25: 17 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 3 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 4 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 17 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 3 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 4 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 7 ☐ Όχι: 2 ☐ Σπάνια: 11	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 2 ☐ Σπάνια: 2
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 17	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 4
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 9 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 9 ☐ άλλο: 2	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 2 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 2 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 4 ☐ εκπαίδευση: 16 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 2 ☐ εκπαίδευση: 1 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 1 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 4 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 1 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 1 ☐ άλλο: 14 (ζέστη 2, περιέργεια 3, άγνοια 2, απορία 2, μπέρδεμα 1, ενδιαφέρον 1, ετοιμότητα 1, ηρεμία 1, ουσία 1)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 1 ☐ άλλο: 3 (μπέρδεμα, πείνα, ζέστη)

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 18 Μαΐου 2019

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 07

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 5	Άνδρες: 2
Ηλικία: ☐ 18-25: 4 ☐ 26-35: 1 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 1 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 3 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 1 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 1 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 4 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 1	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 2
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 2	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 1
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 4 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 1 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 2 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 5 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 2 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 1 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 1 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Το καλοκαίρι είναι εδώ**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 27 Ιουνίου 2019

Τόπος: Πάτρα, Νότιο Πάρκο

Εκπαιδευόμενοι: 06

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 5	Άνδρες: 1
Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 2 ☐ 36-45: 2 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 1 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 1 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 3 ☐ Μεταπτυχιακό: 1 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 1	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 4 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 1	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 1
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 4 ☐ Όχι: 1	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 4 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 1 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 1 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 4 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 2 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 2 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 1 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Με κρασί και με τζιτζίκι**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 29 Ιουνίου 2019

Τόπος: Ρίο, Abelos Events & more (Χώρος Διεξαγωγής Εκδηλώσεων)

Εκπαιδευόμενοι: 06

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 6	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 2 ☐ 36-45: 2 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 2 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 4 ☐ Μεταπτυχιακό: 2 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 3	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 4 ☐ Όχι: 2	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 4 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 2 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 4 ☐ ψυχαγωγία: 2 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή: (1) ☐ φαντασία:0 ☐ δημιουργία:0 ☐ χαρά:0 ☐ γέλιο:0 ☐ ενθουσιασμός:0 ☐ ανυπομονησία:0 ☐ άγχος:0 ☐ κούραση:0 ☐ σκέψεις:0 ☐ τίποτα:0 ☐ άλλο: 6 (τρέλα, ψυχαναγκασμός, ανίχνευση δελφίνια, χαλάρωση, δελφίνια)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Μονόλογοι γυναικών»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 09 Σεπτεμβρίου 2019

Τόπος: Ρίο, Abelos Events & more (Χώρος διεξαγωγής εκδηλώσεων)

Εκπαιδευόμενοι: 0

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 0	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Μια ντουζίνα γκαντεμιές
στο 4^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 13 Σεπτεμβρίου 2019

Τόπος: Φλώρινα, 4^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής

Εκπαιδευόμενοι: 16

Συμμετέχουσες Γυναίκες: 14	Συμμετέχοντες Ανδρες: 2
Ηλικία: ☐ 18-25: 4 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 5 ☐ 46-55: 4 ☐ 56-65: 1 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 1 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 2 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 8 ☐ Διδακτορικό: 3 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 2 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 10 ☐ Όχι: 2 ☐ Σπάνια: 2	Γράφετε; ☐ Ναι: 2 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 12 ☐ Όχι: 2	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 2 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 4 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 2 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 1 ☐ άλλο: 7 (Πρόγραμμα Συνεδρίου)	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 2 (Πρόγραμμα Συνεδρίου)
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 5 ☐ ψυχαγωγία: 3 ☐ εκπαίδευση: 1 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 3 ☐ άλλο: 2 (προσωπική βελτίωση, βίωση συναισθημάτων χαράς)	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 1 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 1 (επικοινωνία)
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 2 ☐ δημιουργία: 3 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 1 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 1 ☐ σκέψεις: 2 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 3 (ηρεμία, απογοήτευση)	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 1 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 05 Οκτωβρίου 2019

Τόπος: Πάτρα, Parts Patras Arts (Εργαστήριο ελεύθερων καλλιτεχνικών σπουδών)

Εκπαιδευόμενοι: 07

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 6	Ανδρες: 1
Ηλικία: ☐ 18-25: 5 ☐ 26-35: 1 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 1 ☐ Προπτυχιακό: 1 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 4 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 4 ☐ Σπάνια: 1	Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 5	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 5 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 1 ☐ εκπαίδευση: 4 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 1 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 4 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 2 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 18 Ιανουαρίου 2020

Τόπος: Κοζάνη, Φροντιστήριο Μέσης Εκπαίδευσης εν-τάξη

Εκπαιδευόμενοι: 09

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 9	Ανδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 1 ☐ 26-35: 5 ☐ 36-45: 2 ☐ 46-55: 1 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 1 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 8 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια:0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 3 ☐ Όχι: 3 ☐ Σπάνια: 3	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 8	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 3 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 1 ☐ elenigkora.gr: 1 ☐ mouth to mouth: 4 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 2 ☐ ψυχαγωγία: 1 ☐ εκπαίδευση: 6 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 3 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 2 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 1 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 15 Φεβρουαρίου 2020

Τόπος: Κρόκος Κοζάνης, Βρεφονηπιακός Σταθμός Νηπιαγωγείο

Εκπαιδευόμενοι: 38

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 32	Άνδρες: 6
Ηλικία: ☐ 18-25: 15 ☐ 26-35: 15 ☐ 36-45: 2 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 6 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 12 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 14 ☐ Μεταπτυχιακό: 6 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 4 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 1 ☐ Μεταπτυχιακό: 1 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 15 ☐ Όχι: 12 ☐ Σπάνια: 5	Γράφετε; ☐ Ναι: 1 ☐ Όχι: 4 ☐ Σπάνια: 1
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 4 ☐ Όχι: 28	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 6
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 9 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 2 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 3 ☐ άλλο: 18	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 1 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 5 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 10 ☐ εκπαίδευση: 14 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 2 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 6 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 6 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή; (1) ☐ φαντασία: 4 ☐ δημιουργία: 7 ☐ χαρά: 5 ☐ γέλιο: 2 ☐ ενθουσιασμός: 4 ☐ ανυπομονησία: 3 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 4 ☐ σκέψεις: 3 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τ στιγμή; (1) ☐ φαντασία: 1 ☐ δημιουργία: 1 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 1 ☐ άγχος: 2 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «**μέρες καραντίνας**»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 13 Ιουνίου 2020

Τόπος: Online στο Zoom

Εκπαιδευόμενοι: 08

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 8	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 2 ☐ 26-35: 5 ☐ 36-45: 1 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 1 ☐ Προπτυχιακό: 4 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 2 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 1	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 8 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 5 ☐ Όχι: 3	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: ☐ Όχι:
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 6 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 2 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: ☐ ενημερωτικές σελίδες: ☐ elenigkora.gr: ☐ mouth to mouth: ☐ άλλο:
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 1 ☐ ψυχαγωγία: 3 ☐ εκπαίδευση: 1 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 2 ☐ άλλο: 1	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: ☐ ψυχαγωγία: ☐ εκπαίδευση: ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: ☐ άλλο:
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 2 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 1 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 1 ☐ ανυπομονησία: 2 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 2 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: «Φθινοπωρινές και άλλες ιστορίες»
Αποτελέσματα από τις φόρμες συμμετοχής

Ημερομηνία: 26 Σεπτεμβρίου 2020

Τόπος: Online στο Zoom

Εκπαιδευόμενοι: 0

Συμμετέχουσες	Συμμετέχοντες
Γυναίκες: 0	Άνδρες: 0
Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0	Ηλικία: ☐ 18-25: 0 ☐ 26-35: 0 ☐ 36-45: 0 ☐ 46-55: 0 ☐ 56-65: 0 ☐ 66+: 0
Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0	Μορφωτικό Επίπεδο: ☐ Δευτεροβάθμια: 0 ☐ Προπτυχιακό: 0 ☐ Απόφοιτος ΑΕΙ: 0 ☐ Μεταπτυχιακό: 0 ☐ Διδακτορικό: 0 ☐ Άλλο: 0
Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0	Γράφετε; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0 ☐ Σπάνια: 0
Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0	Έχετε παρακολουθήσει ποτέ κάτι παρόμοιο; ☐ Ναι: 0 ☐ Όχι: 0
Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0	Από πού ενημερωθήκατε για το εργαστήριο; ☐ Facebook: 0 ☐ ενημερωτικές σελίδες: 0 ☐ elenigkora.gr: 0 ☐ mouth to mouth: 0 ☐ άλλο: 0
Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0	Τι περιμένετε από το εργαστήριο; (1) ☐ ανάπτυξη συγγραφικών τεχνικών: 0 ☐ ψυχαγωγία: 0 ☐ εκπαίδευση: 0 ☐ ανάγνωση-κριτική κειμένων: 0 ☐ χωρίς συγκεκριμένες προσδοκίες: 0 ☐ άλλο: 0
Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0	Μία λέξη που ταιριάζει με την κατάστασή σας αυτήν τη στιγμή: (1) ☐ φαντασία: 0 ☐ δημιουργία: 0 ☐ χαρά: 0 ☐ γέλιο: 0 ☐ ενθουσιασμός: 0 ☐ ανυπομονησία: 0 ☐ άγχος: 0 ☐ κούραση: 0 ☐ σκέψεις: 0 ☐ τίποτα: 0 ☐ άλλο: 0

Παραγόμενα κείμενα

«Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»

«Σου μυρίζει τίποτα;»

Μεσημέρι, γύρω στις δύο

-Το στομάχι μου, είπε και σηκώθηκε απότομα.

Τόσο που η ζύλινη καρέκλα έπεσε, το μαξιλάρι με τα κόκκινα λουλούδια πετάχτηκε στην αυλή, η Ηρώ όρμησε πάνω του, μόλις που πρόλαβα να τον σώσω από τα δόντια της. Όταν σήκωσα τα μάτια μου, η πόρτα έχασκε ορθάνοικτη κι ο καλός μου ακουγόταν από μέσα να καταβάλλει κάθε προσπάθεια εκκένωσης.

Έτρεξα, αφού σήκωσα την ζύλινη καρέκλα και ακούμπησα πάνω της το μαξιλαράκι, εκείνο με τα κόκκινα λουλούδια.

-Είσαι καλά; τον ρώτησα καθώς τον είδα πάνω από τη λεκάνη της τουαλέτας με χαρτιά υγείας να σκουπίζει το στόμα του.

-Καλύτερα, ψιθύρισε, λέω να ζαπλώσω λίγο. Τι έπαθα, ρε γαμώτο;

-Έλα, θα ζήσεις, τον παρηγόρησα και τον κατηύθυνα στη βρύση.

Με τη βία κρατιόμουν, μην αρχίσω τα γέλια και άντε ύστερα να ψάχνω δικαιολογίες. Έβαλα στις χούφτες μου νερό, του έπλυνα το πρόσωπο, του έβρεξα τα μαλλάκια και στράτα στρατούλα τον οδήγησα στον καναπέ. Άνοιξα την τηλεόραση, κάτι ειδήσεις ακούστηκαν, «έλα, ζάπλωσε», του είπα.

-Τι είναι αυτό; Με ρώτησε δείχνοντας το βιβλίο πάνω στο τραπεζάκι.

-Α, το καινούργιο του Τεύκρου Μιχαηλίδη: Σφαιρικά κάτοπτρα, επίπεδοι φόνοι.

-Α, είπε κι αυτός.

Του έριξα μια λοζή ματιά κι έσφιξα τα χείλη μου μην τυχόν και μου ξεφύγουν οι λέξεις. Πού να ξέρει ότι από κει ξεσήκωσα τα πάντα. Μια ελάχιστη ποσότητα παρασκευάσματος για μια μικρή στομαχική αναστάτωση. Ήθελα πάρα πολύ να γελάσω, να μιλήσω, να φωνάζω, να του εξηγήσω πως πράγματι η εκδίκηση είναι ένα πιάτο που τρώγεται κρύο αλλά ευτυχώς – λέω τώρα- κρατήθηκα.

Λίγο νωρίτερα το πρωί :

-Σου μυρίζει κάτι;

-Όχι.

-Ούτε εμένα, άντε τράβα να μαγειρέψεις. (Σεβαστή Κωνσταντινίδου, Θεολόγος, Απόφοιτη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Δημιουργικής Γραφής. Συμμετείχε στο Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής «Μικρά Εγκλήματα στον Ήλιο».)

«Δεν κοιμόμαστε»

Νυχτερινή ομορφιά

Ξάπλωσα στο κρεβάτι και κοίταξα τα βαζάκια που ήταν αραδιασμένα στο κομοδίνο. «Έχουμε και λέμε» σκέφτηκα. Πήρα το πρώτο βαζάκι, το άνοιξα και με απαλές κινήσεις άπλωσα την κρέμα στο πρόσωπο. Στη συνέχεια, από το δεύτερο βαζάκι πήρα μια πιο γενναιόδωρη ποσότητα και την άπλωσα στα χέρια μου. δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις γρατσουνιές. Τελειώνοντας τη ρουτίνα της ομορφιάς πήρα από το κομοδίνο δίπλα στα βαζάκια το χοντρό βιβλίο με το χρωματιστό εξώφυλλο και το άνοιξα. Ξεκίνησα να διαβάζω, μα σύντομα άρχισα να νυστάζω και να μη συγκεντρώνομαι. «Μπορεί ο Μόμπι Ντικ να μην τελειώσει φέτος, τουλάχιστον, όμως, θα έχω το πιο απαλό δέρμα του κόσμου» μονολόγησα πριν με πάρει ο ύπνος.

Μαριανή Παπανικόλαου.

Πρώτο Ραντεβού

Είπε πως ήθελε να έρθει από το σπίτι το βράδυ, να γνωρίσει και τον σκύλο. Το πρόσωπό της φωτίστηκε. «Γρήγορα! Πρέπει να προλάβω να ετοιμαστώ!». Ντύθηκε βιαστικά και πήγε μέχρι το κοντινό σουπερμάρκετ. Διάλεξε δύο κρασιά που πίστεψε ότι θα τον εντυπωσιάσουν, μερικά κράκερ και κάποια τυριά για να τα συνοδέψει. Γύρισε σχεδόν τρέχοντας στο σπίτι, άνοιξε τον θερμοσίφωνα και προσπάθησε να τακτοποιήσει τον χώρο. Αναψε κεριά, χαμήλωσε τον φωτισμό κι έφτιαξε τα μαξιλάρια του καναπέ. Μπήκε για μπάνιο κι έβαλε πάνω της όσα περισσότερα προϊόντα περιποίησης είχε. Διάλεξε τα πιο σέξι εσώρουχα που είχε και τα φόρεσε βάζοντας από πάνω ένα απλό αλλά αποκαλυπτικό στα σωστά σημεία φόρεμα. Και περίμενε. Περίμενε... Περίμενε...

«Μήπως να βάλω μουσική; Λες τα κεριά να είναι υπερβολικά; Να του πω να παραγγείλουμε μήπως πεινάει; Ή να πάμε καμιά βόλτα τον σκύλο; Αυτό θα μας φέρει πιο κοντά!»

Η ώρα περνούσε, μα κανένα σημάδι. Τσέκαρε το κινητό, κανένα μήνυμα. Τσέκαρε το facebook, ανενεργός εδώ και ώρα.

Την άλλη μέρα στη δουλειά την πλησίασε με αέρα γόη ενώ εκείνη έβγαζε φωτοτυπίες.

Έσκυψε πάνω από το φωτοτυπικό και της ψιθύρισε:

-Σε είδα στον ύπνο μου!

-Και πολύ σου είναι, του απάντησε καρφώνοντάς τον άγρια μέσα στα μάτια και απομακρύνθηκε χτυπώντας τα τακούνια της στο πάτωμα με δύναμη.

Μαριανή Παπανικολάου.

Μοντέρνα σκεπάσματα

Μόλις ξάπλωσα στο κρεβάτι. Η ζεστασιά που ένιωσα, μου προκάλεσε τέτοια δυσφορία, που αμέσως τίναξα τα πόδια μου έξω από τα σκεπάσματα! Πώς κοιμούνται οι άνθρωποι με τόση ζέστη; Είναι αυτό φυσιολογικό; Δεν ξυπνούν ιδρωμένοι; Κι όταν ξυπνούν, μπορούν μετά να ξανακοιμηθούν; Σε παρακαλώ μωρό μου, όταν έρθεις στο κρεβάτι, κλείσε την ηλεκτρική κουβέρτα!

-Πώς λένε τον καλύτερό σου φίλο;

-Ύπνο!

- Ύπνο;

-Ναι, γιατί με κρατάει ζύπνιο!

-Πώς είναι δυνατόν αυτό;

-Είναι κάτι μαγικό! Βλέπεις, όταν κοιμηθώ, τα όνειρα που βλέπω, μου καθαρίζουν το μυαλό!!! Άρα, πιο ζύπνιος στον ύπνο είμαι, παρά σ' αυτόν τον κόσμο τον μουντό! Γι' αυτό, προτιμώ αμέσως να ξανακοιμηθώ!

Όλγα Γρηγοροπούλου.

Νυχτερινή συνάθροιση

Ξάπλωσα στο κρεβάτι μου. Γρήγορα. Βιαστικά. Βιαζόμουν να χωθώ κάτω από το πάπλωμα. Τόση η βιασύνη μου -κρύο πολύ κρύο εκεί έξω. Την ίδια στιγμή που τυλίχθηκα στην κουβέρτα, χαμογέλασα. Όπως δεν είχα χαμογελάσει όλη μέρα. Αθροιστικά.

Σκέφτηκα πόσο όμορφη ήταν εκείνη η στιγμή. Έκρυβε τη μαγεία όλης της μέρας που πέρασε. Ηρεμη και χαμογελαστή ακόμα, ώρα μετά, ακόμη ονειροπολούσα.

Μαύρο Πάντα

Δυο, τρία τσιγάρα και μια παρεξήγηση

Τέταρτη νύχτα στη σειρά. Ο Σταύρος με κινήσεις αιλουροειδούς σηκώνεται από το κρεβάτι, πάει στο σαλόνι και ζετρυπώνει το πακέτο με τα τσιγάρα απ' το σύνθετο.

Πρώτη τζούρα στο μπαλκόνι κι όλη του η ευχαρίστηση ασπρίζει σε ένα πυκνό σύννεφο καπνού κάτω από το φως της λάμπας του δρόμου. Δεύτερη ρουφηξιά, τρίτη, ζαλάδα, τύψεις και φόβος. Πάλι δε θα κλείσει μάτι σήμερα.

Η Σιμόν του το έχει ξεκαθαρίσει. Αν δεν κόψει το τσιγάρο τελειώσανε. Ο πρώην άντρας της πέθανε από καρκίνο των πνευμόνων, μανιακός καπνιστής. Δε θέλει λέει να περάσει τα ίδια. «Λες κι είμαστε σε αμερικάνικη ταινία» σκέφτεται . « Όποιος καπνίζει πεθαίνει. Μαλακίες». Αφού προσπάθησε, να πεις ότι δεν προσπάθησε. Πήγε στο νοσοκομείο, του έδωσαν χάπια. Ρώτησε για τις παρενέργειες αλλά κανείς δεν είχε σαφή απάντηση. «Εξαρτάται τον ασθενή κε Συμεωνίδη». Τα πήρε τα χάπια. Αϋπνίες ή εφιάλτες μόλις κατάφερνε να κλείσει τα μάτια του, κρύος ιδρώτας, νεύρα, κατάθλιψη. Τους έδωσε μία και τα πέταξε πέρα κει. Κι έκατσε μόνος να μασουλάει τα νύχια του, με τη Σιμόν να του χαϊδεύει τα λιγοστά μαλλιά για συμπαράσταση. Την αγαπάει τη Σιμόν. Από τότε που τον χώρισε η γυναίκα του, μόνο αυτή στάθηκε δίπλα του. Με τον καιρό αποφάσισαν να αφήσουν τις απώλειες στο παρελθόν και να μείνουν μαζί σαν δυο καλοί συγγάτοικοι, φίλοι, σύντροφοι κι εραστές. Αλλά με μια συμφωνία, εκείνος να κόψει το τσιγάρο κι εκείνη να τον παντρευτεί, αφού είχε ορκιστεί στον εαυτό της πως δε θα ξαναπαντρευόταν ποτέ. Κι έτσι κι έγινε. Η συμφωνία είναι συμφωνία.

Το τσιγάρο τελείωσε κι ο Σταύρος απέμεινε με τη γόπα να σκέφτεται πως για ακόμη ένα βράδυ ριψοκινδυνεύει. Πετάει τη γόπα στον πολυσύχναστο δρόμο να συναντήσει εκείνες των περαστικών. Γυρίζοντας να μπει στο σαλόνι, βλέπει τη Σιμόν που στέκεται και τον κοιτάζει αμίλητη. Εκείνη πηγαίνει ξανά στο κρεβάτι. Ο Σταύρος την ακολουθεί, ζαπλώνει

δίπλα της. «Σιμόν...» ψιθυρίζει ενοχικά. Η Σιμόν γυρίζει απ' την άλλη. «Αύριο» του λέει κουρασμένα και σβήνει το φως.

Ο ύπνος πρέπει να τον πήρε ελάχιστα το πρωί. Εξαντλημένος σηκώνεται και πάει στην κουζίνα. Ο καφές του στο γνωστό μέρος. Η Σιμόν όμως όχι. Γυρίζει στα δωμάτια, τίποτα. Υποψιασμένος πλέον ανοίγει την ντουλάπα. Η μεγάλη δερμάτινη τσάντα που της είχε πάρει δώρο στα γενέθλιά της λείπει. Μαζί και μερικά ρούχα. Αυτό ήταν, έφυγε. Το 'πε και το κανε. Έτσι είναι η Σιμόν. Δε λέει φαμφάρες. Δεν είναι σαν τις άλλες. Ό,τι είναι θα στο πει και θα το εννοεί.

Ο Σταύρος κατάκοπος από την αϋπνία και τη στενοχώρια μπαίνει πάλι στην κουζίνα και κάθεται στο τραπέζι κυκλώνοντας την κούπα του καφέ με τα χέρια του. Του έφτιαξε τον καφέ πριν φύγει. Γιατί; Για να του δείξει ότι αυτή ήταν εντάξει απέναντί του ακόμη και την τελευταία στιγμή; Ναι, τα κάνει κάτι τέτοια η Σιμόν. Ο Σταύρος κατέβασε το βλέμμα στην κούπα σαν να έγινε εκείνος ο καφές ότι πιο πολύτιμο απέμεινε από εκείνη. Όλος του ο κόσμος τώρα καθρεπίζεται στο μαύρο ρόφημα. Και ο κόσμος πλέον είναι το κουρασμένο του πρόσωπο, το ρυτιδωμένο από την αϋπνία και τη μιζέρια. «Να βλάκα, έτσι θα είσαι από δω και πέρα», σκέφτεται.

Ο καπνός κατεβαίνει αργά στο φάρυγγα και έπειτα στα πνευμόνια. Νιώθει κάθε στροφή της νικοτίνης, κάθε πέρασμα μέσα του. Τώρα πια δεν τον νοιάζει. Τώρα θα καπνίζει μέχρι να πεθάνει. Μα εκεί που κάπνιζε όλο φούρια, ξαφνικά, το χέρι του σβήνει το τσιγάρο και απομένει εκεί στο τασάκι, απολιθωμένο. Μόνο το πρόσωπο ζάρωσε τόσο πολύ, που τα δάκρυα έκαναν κύκλους μέχρι να ξεπηδήσουν από το πηγούνι.

Δεν ξέρει πόση ώρα πέρασε μέχρι που οι φωνές της Σιμόν τον ζύπνησαν από το λήθαργο. «Ως εδώ και μη παρέκει. Είπα να κάνω το βλάκα για τις νύχτες που τις βγάζεις στο μπαλκόνι με το πακέτο στο χέρι, αλλά μέσα στο σπίτι τέτοιο ντουμάνι; Αυτό παραπάει!» Ο Σταύρος δεν κατάλαβε καν τι έγινε. «Κάπνισα πολύ και μου σάλεψε» σκέφτεται. Η Σιμόν πετάει τα ψώνια στο πάτωμα και ανοίγει το παράθυρο. «Σήκω! Τι με κοιτάς;» φώναζε νευριασμένα, μα η φωνή της χαλάρωσε απότομα όταν κατάλαβε ότι κάτι δεν πάει καλά.

-Κλαις;

– Δεν καταλαβαίνω, λέει και κομπιάζει, δεν έφυγες;

-Μέχρι την αδερφή μου πήγα και στο σούπερ μάρκετ. Τι εννοείς έφυγα;

-Τα ρούχα, η τσάντα... συνέχισε λιγότερο και νυσταγμένα ο Σταύρος.

Η Σιμόν τον αγκάλιασε με το βλέμμα της. Κατάλαβε. «Τα πήγα στην αδερφή μου που μου τα ζήτησε για το ταξίδι» είπε και έκατσε στην καρέκλα. Ο Σταύρος χαμήλωσε το βλέμμα κάπως ντροπιασμένα. Η Σιμόν του εξήγησε πως το είχε καταλάβει ότι κάπνιζε, ωστόσο μετά και την τελευταία αποτυχημένη προσπάθεια με τα χάπια, δεν είχε σκοπό να τον πιέσει άλλο. Για δυο τρία τσιγάρα την ημέρα δεν θα μίλαγε, αν ήταν να ηρεμήσει κι εκείνος. Αλλά το να σκεφτεί πως θα τον άφηγε έτσι, αυτό δεν είχε να κάνει με το τι του είχε περάσει σαν ιδέα του ίδιου, αλλά πολύ πιθανόν με τη γοητευτική του αθωότητα και περισσότερο με την αϋπνία του. Έτσι, τον πήρε απ' το χέρι και τον οδήγησε στο υπνοδωμάτιο. Ο Σταύρος κουκουλώθηκε με την ψιλή κουβέρτα που μύριζε τριαντάφυλλο κι όχι τσιγαρίλα, όπως ήξερε στην προηγούμενη έγγαμη ζωή του, και κοιμήθηκε τόσο γρήγορα και τόσο βαθιά που το χαμόγελο έμεινε για ώρα σχεδιασμένο στο πρόσωπό του.

Βασιλική Ανδρικοπούλου

Αφήνομαι

Ξάπλωσα στο κρεβάτι. Έστριψα προς τα δεξιά. Τέντωσα το αριστερό πόδι και μετά λύγισα το δεξί. Κουκουλώθηκα με το πάπλωμα. Αναστέναξα. Η μέρα ήταν θαυμάσια. Έκλεισα τα μάτια και άφησα τον ύπνο να 'ρθει ήρεμα.

Αλεξάνδρα Σαλαμάνδρα

« Μια ντουζίνα γκαντεμιές»

Το πλοίο θα σαλπάρει το βραδάκι

Το ρολόι έδειχνε δώδεκα παρά τέταρτο. Ακριβώς μία ώρα πριν την αναχώρηση του πλοίου. Τέλεια! Θα απολαύσω τον καφέ μου με θέα τη θάλασσα. Ο αέρας των προηγούμενων ημερών σταμάτησε, οπότε προβλέπεται ένα ήρεμο ταξίδι, χωρίς κούνια μπέλα.

Ένα εισιτήριο για Πειραιά, με το blue star ferries, παρακαλώ. Ωχ αμάν! Το πορτοφόλι μου, που είναι το πορτοφόλι μου; Άνοιξα την τσάντα, έβγαλα το πορτοφόλι και πλήρωσα το ταξί. Αυτό είναι, μου έπεσε μέσα στο ταξί. Μα τι λέω; Λίγο πιο μετά αγόρασα τα καρτ ποστάλ που θέλω να στείλω στα ξαδέρφια μου στη Γερμανία. Θεέ μου, μου έκλεψαν το πορτοφόλι. Όχι μισό λεπτό, ύστερα πήγα στο περίπτερο κι αγόρασα καραμέλες. Ναι τώρα θυμάμαι, την ώρα που μετρούσα τα ψιλά, χτύπησε το τηλέφωνο, κι ύστερα θυμώνω όταν μου λένε πως δεν μπορώ να κάνω ταυτόχρονα δύο πράγματα.

«Γεια σας, πριν από ένα τέταρτο περίπου, αγόρασα καραμέλες, αυτές εδώ με μέλι και λεμόνι, με θυμάστε;» Έντρομη, μονοκόμματα και λαχανιασμένα συνέχισα: «Πρέπει να ζέχασα κάπου εδώ το πορτοφόλι μου, δερμάτινο, καφέ με ένα χρυσοχάλκινο περιστέρι για κούμπωμα στη μέση, μήπως το βρήκατε;» Βαθιά ανάσα, μάτια γουρλωμένα γεμάτα απόγνωση καρφωμένα στον γκριζομάλλη, απαθή κύριο του περιπτέρου. «Είσαι πολύ τυχερή μου απάντησε, εδώ επάνω στα κρουασάν, το βρήκε ένας Κινέζος και μου το έδωσε, μέχρι να καταλάβω τι μου έλεγε, χαμπάρι δεν παίρνεις με δαύτους!»

Η καρδιά μου μπήκε στη θέση της κι η ανάσα άρχισε να βρίσκει τους ρυθμούς της ξανά. Αλήθεια πόσο τυχερή και ηλίθια αισθάνομαι! Τι ώρα είναι; Έχω μόλις μισή ώρα, ταξί πουθενά, καλύτερα να τρέξω. Τι ουρά είναι αυτή στα εκδοτήρια; Please, Excuse me, μα κανείς δεν καταλαβαίνει την τύχη μου; «Ηρεμήστε δεσποινίς μου θα προλάβετε, ορίστε το εισιτήριο σας, καλό σας ταξίδι!» Στέκομαι μπροστά από το πλοίο την ώρα που φορτώνει τα τελευταία αυτοκίνητα, σε λίγο θα ανοίξει και η πόρτα των επιβατών σκέφτομαι κι ένα χαμόγελο ανακούφισης προσγειώνεται στο πρόσωπο μου. Η μπουκαπόρτα μέσα σε λίγα λεπτά αρχίζει να ανεβαίνει και το πλοίο να απομακρύνεται. «Πού πάει;» φωνάζω.

Κοιτάζω το ρολόι μου, έχω ακριβώς έξι ώρες να απολαύσω τον καφέ μου με θέα τη θάλασσα!

Με τα μούτρα στη δουλειά

Ήταν μία από εκείνες τις ημέρες που βγαίνεις από το σπίτι να πας στη δουλειά και περπατάς με περίσσια αυτοπεποίθηση, τα μαλλιά σου χρυσά από τον ήλιο ανεμίζουν όπως των μοντέλων της Victoria Secret, το σώμα σου ξαφνικά το νιώθεις σμιλεμένο και δεμένο και όλοι γυρνάνε θαμπωμένοι όπως στις διαφημίσεις των αρωμάτων. Και ναι, έχει ήλιο όπως το φαντάστηκες. Και ναι, όλα είναι τέλεια και η δουλειά σου και η ζωή σου είναι υπέροχη και όλα αυτά -μην ξεχνιόμαστε- συμβαίνουν ενώ τα μαλλιά σου χρυσά από τον ήλιο δεν έχουν πάψει να ανεμίζουν και τα σχετικά...Δεν χρειάζεται όμως, ιδιαίτερος κόπος για το ροζ συννεφάκι να φύγει και εσύ ζάφνου να έχεις απολυθεί από τα αγγελάκια της Victoria Secret, τα μαλλιά σου να μην ανεμίζουν και η διαφήμιση να τελειώσει λίγο ξαφνικά και άδοξα.

ΠΛΑΚΑΚΙ-ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ-ΛΑΚΟΥΒΑ

Το τρίπτυχο της επιτυχίας. Μικρό, ντροπαλό πλακάκι πεζοδρομίου, λιιίγο σπασμένο και ανασηκωμένο στο οποίο σκοντάφτεις, χάνεις την ισορροπία σου και πέφτεις σε μία λακούβα από νερά λίγο πιο κάτω. Επειδή όμως η ιστορία είναι αληθινή και όχι φανταστική, η λακούβα δεν έχει μόνο νερά, αλλά και λάσπη γιατί δυο μέρες έχει ξεπατωθεί να βρέχει και έχει κατεβάσει όλη τη βρώμα της πόλης. Τα μαλλιά σου τώρα έχουν αποκτήσει μία καφέ σκατουλί εσάνς και σε χρώμα και σε οσμή, το ίδιο και το πρόσωπό. Φυσικά και έχεις πέσει με τα μούτρα, τι ρωτάς!

Όμως το όνειρό σου δεν έχει πεθάνει τελείως. Η προσοχή όλων είναι στραμμένη ακόμη επάνω σου.

Ακριβώς όπως αρμόζει σε έναν πρωταγωνιστή.

Βάσια Κόντου

Το λάθος κορίτσι

Τα βλέφαρα της Άννας ανεβοκατέβαιναν νυσταγμένα όταν το κινητό της χτύπησε. Ήταν μήνυμα. Ήταν ο Άρης. «Συνάντησέ με αύριο στο πρώτο διάλειμμα. Θα σε περιμένω στο κυλικείο.» Ένα κύμα ενθουσιασμού την έκανε να βγάλει ένα πνιχτό γέλιο. Το ομορφότερο αγόρι του σχολείου την είχε προσέξει. Αύριο θα φρόντιζε να είναι πιο όμορφη από ποτέ! Έπεσε για ύπνο και ονειρεύτηκε τον γάμο τους. Το αγοράκι τους θα το ονόμαζαν Τζίμι. Ναι, Τζίμι! Σαν το γάτο της που είχε πεθάνει πέρσι.

Το επόμενο πρωί σηκώθηκε μες την τρελή χαρά. Είχε ντυθεί για το σχολείο μα έμοιαζε περισσότερο έτοιμη για clubbing. Βγήκε τρέχοντας από το σπίτι. Έβρεχε. Τα μαλλιά της κατσάρωσαν και φούντωσαν. «Γαμώ την τύχη μου!» φώναξε. «Στον Άρη αρέσουν τα ίσια μαλλιά και γω θα του εμφανιστώ σαν την σφουγγαρίστρα» μουρμούρισε στον εαυτό της. Μια φεράρι πέρασε βιαστικά από μπροστά της και σήκωσε ένα πελώριο κύμα λασπόνερων το οποίο κατευθύνθηκε στο καινούργιο της φόρεμα. «Όχι!» φώναξε. «Δεν βαριέσαι αν του αρέσω, ας του αρέσω και στα χειρότερα μου.» είπε και καμάρωσε με αυτοπεποίθηση.

Ο Άρης την περίμενε στο κυλικείο με βλέμμα γεμάτο αγωνία. «Με θέλει είναι ξεκάθαρο!» συλλογίστηκε η Άννα. «Άννα, θέλω να γνωριστούμε καλύτερα, να περνάμε χρόνο μαζί, με σένα, με τις φίλες σου!» Τι γλυκός... σκέφτηκε η Άννα. Ακόμα και με τις φίλες μου δεν έχει πρόβλημα. Πρέπει να είναι πολύ καπούρης, επιβεβαίωσε το εαυτό της. Θέλω να δώσεις αυτό το γράμμα στην φίλη σου την Ελένη, την παρακάλεσε. «Για μένα λέει;» «Ε, ναι, λέει και για σένα. Φεύγω τώρα έχω μάθημα. Σου χρωστάω χάρη!» «Τι εννοούσε αυτός τώρα; Α, περίεργα μας τα λέει! Εγώ τον άντρα το θέλω κυνηγό όχι κότα!»

Η Άννα πήγε το γράμμα στην Ελένη και της φώναξε να το διαβάσει δυνατά. «Ελένη, η φίλη σου η Άννα είναι τόσο καλή κοπέλα. Είμαι πολύ τυχερός που την έχω συμμαθήτριά. Την παρακολουθώ στα διαλείμματα, όταν τρώει, όταν περπατάει, ώσπου φτάνει σε σένα.

Σε έχω ερωτευτεί. Είσαι πανέμορφη.» Η Άννα σήκωσε το βλέμμα της ντροπιασμένη και ούρλιαξε:

«Άμα είσαι γκαντέμης μέχρι και ο θεός έρωτας, διάβολος θα 'ναι!»

Ανθή Κατερίνη

Όταν ο άνθρωπος είναι γρουσουζής...!

Αυτή η κοπέλα, ρε παιδί μου, είναι γρουσουζά!» είπα στη φίλη μου την Αναστασία μόλις σήκωσε το τηλέφωνο. «Γιατί; Τι έγινε;» με ρωτάει έντρομη εκείνη. Θα σου τα πω όλα αναλυτικά, της λέω. Και ξεκινώ.

Όλα άρχισαν από την ώρα που κάτσαμε στην αίθουσα για να δώσουμε το μάθημα που χρωστούσαμε και οι δύο για δεύτερη φορά. Ήμασταν οι μόνες από την παρέα που είχαμε κοπεί σε αυτό το μάθημα, οπότε και κανονίσαμε να συναντηθούμε στη σχολή. Μόλις κάτσαμε άρχισε να λέει: «Δεν πρόκειται να περάσουμε! Δεν υπάρχει καμιά περίπτωση! Για καφέ ήρθαμε! Τζάμπα κόπος!» και διάφορα άλλα. Εγώ δίπλα της να της δίνω κουράγιο. Ο καθηγητής ήρθε στην αίθουσα και εμένα με έλουσε κρύος ιδρώτας. Πάρα ταύτα, έμεινα στη θεσούλα μου, έγραψα ό,τι μαύρο ήξερα και περίμενα τη Μαρία να βγει από την αίθουσα για να γυρίσουμε. Βγαίνει και εκείνη και αφού μιλήσαμε για τα θέματα και για την τρανή μας επιτυχία, της κάνω τη λάθος ερώτηση:

-Πώς θα γυρίσεις;

-Ε, με το λεωφορείο έλεγα...

-Άντε καημένη, θα σε πάρω εγώ να σε γυρίσω να μην ταλαιπωρείσαι, της είπα.

-Σίγουρα;

-Σίγουρα, της είπα και ξεκινήσαμε!

Η Αναστασία άκουγε με προσοχή καθώς της έλεγα την ιστορία και μου λέει: «Καλά, πού είναι το περίεργο; Μέχρι στιγμής, όλα καλά μου φαίνονται». «Περίμενε τώρα αρχίζει το καλό» της κάνω.

Έτσι λοιπόν, εκεί που μπαίναμε προς το κέντρο για να την αφήσω σπίτι της, ξαφνικά το αμάξι σβήνει. Αν έχεις τον Θεό σου πάνω στη στροφή. Κάτι θα έκανα λάθος, σκέφτομαι και προσπαθώ να το βάλω μπροστά. Τίποτα. «Μην αγχώνεσαι», μου λέει «Προσπάθησε πάλι!». Κάνω άλλη μία προσπάθεια, αλλά τίποτα! Μάταιος κόπος! Αρχίζουν να κορνάρουν τα υπόλοιπα αμάξια. Πίσω μου τρεις περαστικοί μου φωνάζουν. «Βγείτε

γρήγορα απ' το αμάξι. Η βενζίνη τρέχει. Θα πάρετε φωτιά!» Μες τον πανικό εγώ κι εκείνη ατάραχη μου λέει: «Βάλτο στην άκρη!». «Και πώς να το κουνήσω;» της απαντώ «Δεν παίρνει μπρος!». Ευτυχώς, μετά από δύο λεπτά περνά ένας κύριος με ποδήλατο – πραγματικά δεν ξέρω πώς κάνουν ποδήλατο μέσα στην κίνηση- και μου δίνει οδηγίες για το πώς να το μετακινήσω. Το κόλπο του έπιασε, εμείς φτάσαμε στην άκρη, βγήκαμε από το αμάξι και καλούμε την οδική βοήθεια. Πάλι καλά δεν ήταν κάτι σοβαρό. «Πω πω! Είναι όντως γρουσουζα αυτή η κοπέλα. Μην την ξαναπάρεις με το αμάξι».

Ελπίδα Μ.

Ελπίδα με τ' όνομα

Με λένε Ελπίδα, μια λέξη που όταν την ακούς, προφανώς σου έρχεται στο μυαλό η αισιοδοξία, η τύχη, η χαρά. Με τη δική μου περίπτωση όμως κάτι πήγε στραβά. Μάλλον ΠΟΛΛΑ πήγαν στραβά. Δεν ξέρω αν φταίει το γεγονός ότι γεννήθηκα Παρασκευή και 13. Βασικά όχι, δεν πιστεύω στις δεισιδαιμονίες. Δεν πιστεύω σε τίποτα πια. Είναι όλα σκατά κλπ, κλπ. Νομίζεις ότι θα συνεχίσω δίνοντας ρεσιτάλ μίρλας; Όχι! Το να μιρλιάζεις είναι ό,τι χειρότερο μπορείς να κάνεις στην προσπάθειά σου να αντεπεξέλθεις σ' αυτήν την τεράστια πλάκα που λέγεται ζωή. Κοίτα τώρα ένα περιστατικό που μου έτυχε χθες και θυμήσου ότι για κάθε γκαντεμιά που σου τυχαίνει, αξίζει να παλεύεις να την ανατρέψεις προς το καλό σου, αναλαμβάνοντας δράση και ρίσκο. Η χθεσινή μέρα, λοιπόν, ξεκίνησε βεβιασμένα θα έλεγα καθώς η μάνα μου έκρινε ότι η κατάλληλη στιγμή να βάλει σκούπα ήταν 9 -ναι, 09:00- το πρωί. Αφού έγινε το κακό και ξύπνησα, μες στα νεύρα, πήρα την απόφαση να φύγω απ' το σπίτι και να γυρίσω μόνη μου τα μαγαζιά της Ερμού, κοιτώντας τις βιτρίνες και γιατί όχι, κάνοντας καταθέσεις χρημάτων σε αυτά. Παρέα, λοιπόν, με την κακή μου διάθεση, ξεκίνησα για να συνεχιστεί η γκαντεμιά η οποία συνόδευε το πρωινό μου ξύπνημα -και είχε τον ήχο ηλεκτρικής σκούπας.

Πηγαίνοντας στη στάση για να πάρω το λεωφορείο, συνειδητοποιώ ότι μόλις είχε περάσει, κουνώντας του νοσταλγικά το μαντήλι από μακριά. Δεν πειράζει λέω, ας πάει το

παλιάμπελο, θα πάρω το επόμενο! Ποιο; Το επόμενο; Ποιο επόμενο; Πορεία στο κέντρο λέει, όλα κλειστά! Δεν κινείται τίποτα για το επόμενο ζωρο! Δεν πειράζει, ζαναλέω, θα το κόψω με τα πόδια. Τι το 'θελα; Πιάνει και βροχή. Μέσα σε ένα κλίμα απόλυτης υγρασίας και λασπουριάς, κατηφορίζω προς το κέντρο και γρήγορα μπαίνω στα Bershka ώσπου να σταματήσει η βροχή. Απορροφημένη όμως από τα πολλά ρούχα και πλημμυρισμένη από shopping διάθεση ξέχασα και νεύρα κι όλα.

Σταματάει κι η βρόχα και αποφασίζω να βγω παρέα με τις άπειρες σακούλες μου απ' το μαγαζί. Κάποια στιγμή χρειάστηκα το κινητό μου, έψαξα μέσα στο χάος της τσάντας μου, αλλά εκείνο πουθενά. Ζήτησα από κάποιους περαστικούς να καλέσω στο κινητό μου από το δικό τους μήπως είναι κάπου πάνω μου και δεν το βρίσκω. Έλα που όμως όλοι οι περαστικοί αρνήθηκαν έχοντας το ύφος "Όχι, δεν θα σε βοηθήσω, έχεις πολύ δολοπλόκα και ύπουλη φάτσα για να το κάνω". Με τα πολλά, αφού μου έλαχε και μένα να μοιάζω με τον χαμένο αδερφό του Πάσσαρη, πήρα τη σκατόφατσά μου και πήγα να αγοράσω με τα 4 ευρώ που μου είχαν απομείνει, μια τηλεκάρτα -ναι, υπάρχουν ακόμα στα περίπτερα! Δεν σταμάτησα να προσπαθώ να βρω το κινητό μου, γιατί εκτός του ότι είχα μέσα όλους μου τους αριθμούς -σημαντικούς και ασήμαντους- ήλπιζα κάποια στιγμή να σταματήσει αυτή η άσχημη τροπή που είχε πάρει εκείνη η μέρα και να μην "τριτώσει" το κακό. Πάω σ' ένα καρτοτηλέφωνο και καλώ το κινητό μου. Τουτ...Τουτ...Τουτ...
-Ναι; απαντάει βαριά αντρική φωνή.

-Ποιος είσαι; Έχεις το κινητό μου; Πού είσαι;

-Ναι, εγώ το έχω. Είμαι Ομόνοια με το παπί. Σε 2 λεπτά θα είμαι Σύνταγμα, απέναντι απ' τη Βουλή. Αν σε βολεύει έλα εκεί να στο δώσω. Δεν πρόλαβα να πω το ok και το είχε κλείσει. Σφαίρα εγώ, κατευθύνομαι στη Βουλή – κακός οiwονός μου φάνηκε το μέρος συνάντησης- καλά πάμε, λέω. Πήρα όμως το ρίσκο και πήγα εκεί να συναντήσω αυτόν τον άγνωστο, χωρίς να ξέρω τι μπορεί να με περίμενε και αν όντως μου έδινε αφιλοκερδώς το κινητό μου. "Ελπίδα, να ελπίζεις ότι θα είναι

εκεί αυτός και θα σου δώσει το κινητό σου!”. Βαθιές ανάσες. Τρέχω προς το σημείο συνάντησης, με ταχύτητα που ξεπέραναγε γριά που βλέπει άδεια θέση στο λεωφορείο και συναντώ τον άγνωστο -τον όντως πραγματικό σωσία του Πάσσαρη. Τον κατάλαβα γιατί αναγνώρισα το κινητό μου, από χιλιόμετρα θα έλεγα -τόσο εθισμένη!

-Ορίστε, μου λέει. Στο παραδίδω κλειστό, γιατί την ώρα που μιλούσαμε, έκλεισε από μπαταρία. Το βρήκα στα Bershka, παρατημένο σε ένα πάγκο. Είσαι αρκετά τυχερή!

-Εντάξει, εντάξει, ευχαριστώ πάρα πολύ!

Το αρπάζω και φεύγω. Δεν ζήτησα λεπτομέρειες. Δεν μ’ ενδιέφερε. Το μόνο που με προβλημάτισε είναι ένα ερώτημα. Υπάρχει ακόμα ανθρωπιά; ΝΑΙ. Υπάρχει. Και υπάρχει και ελπίδα ρε συ! Μην το ξεχνάς. Όποια στραβή και να συμβεί. Ακόμα κι αν δεν σε λένε Ελπίδα, να ξέρεις ότι για σένα πεθαίνει πάντα τελευταία!

Bad Karma

Βόλτα με το ποδήλατο

Κυριακή του Μαρτίου και πολύ ηλιόλουστη. Τι καλύτερο λοιπόν; Βόλτα με ποδήλατο.

Ξεκινάω από την μονοκατοικία μου στην Πάτρα χωρίς κάποιο ιδιαίτερο προορισμό. Για αρχή κέντρο πόλης και χάζεμα σε καμιά βιτρίνα και βλέπουμε. Έχω φτάσει ήδη Αγίας Σοφίας και πάω για Αγυιά. Πάω λίγο ακόμα. Νά σου και τα Μοραϊτικά σχεδόν είμαστε Ρίο, δηλαδή!

Τι καλύτερο να βλέπεις ότι έχεις φτάσει σχετικά μακριά πάντα για τα δικά μου δεδομένα γιατί για κάτι άλλους φανατικούς του είδους δεν θεωρείται και κάποια σπουδαία διαδρομή. Λοιπόν αυτά... Είμαι ήδη Ρίο και τώρα; Τι κάνω τώρα; Λοιπόν...

Ευκαιρία να πάω Αντίρριο! Φέριμποτ ή γέφυρα; Καλύτερα γέφυρα, το έχω ξανακάνει κιάλας με εάν πρώην φίλο, πάω στον παράδρομο της γέφυρας και ανεβαίνω από το δρομάκι των πεζών. Αυτό έκανα λοιπόν, βγάζω το ποδήλατο από το δρόμο και το βάζω

στο παράδρομο από ένα κενό που είχαν στην άκρη του δρόμου οι μπάρες, έτσι το 'χα κάνει και την προηγούμενη φορά. Αφού ανέβαινα λοιπόν, κάτι δεν μου πήγαινε καλά.

Ο παράδρομος μου φαινόταν πολύ πιο στενός, σε σχέση με την προηγούμενη φορά. Βλέπεις πάει και καιρός, μερικά χρονιά από τότε. Δεν πειράζει λέω και προχωράω κι άλλο. Και ξαφνικά τι βλέπω; Κάγκελα! Κάγκελα μπροστά μου που κλείνουν το δρόμο! Όχι, ρε πούστη μου! Γιατί τώρα αυτό; Και τώρα; Τι κάνω τώρα;

Όχι, πανικός και απλά γυρνάω πίσω.

Ναι, καλά το λες φιλαράκο, έλα που ο παράδρομος είναι πολύ στενός και δεν γυρνάει το ποδήλατο. Κάποιος τρόπος όμως θα υπάρχει, δεν μπορεί. Δεν θα κωλώσω στο παραμικρό εμπόδιο. Αυτό μου έλειπε να κωλώσω για τέτοια απλά πράγματα, σκέφτομαι και αίφνης σηκώνω το μωρόν προσεκτικά, ορθοί σουζα και το γυρίζω σιγά σιγά σίγουρος ότι θα πάνε όλα καλά.

Ουφ! Τέλος, όλα καλά! Άκυρο η γέφυρα, θα επιχειρήσω με φέρι. Απ' ό, τι βλέπω έχει, εάν και γιομίζει, θα μπω.

-Γεια σας! Να το βάλω σε μια ακρούλα;

-Ναι, μπες.

Αυτά μόνο είπαμε και μπήκα. Τώρα πρέπει να πληρώσω!

-Συγνώμη κύριε, τι χρωστάω;

-Τίποτα!

-Μπα...

-Τίποτα!

-Ωραία, τότε να ξαναρθώ! Αλλά δεν είναι σωστό τίποτα. Γιατί τίποτα; Έστω το ελάχιστο, ας πούμε ένα ευρώ, ρε φίλε!

Τελospάντων!

Ωραίο ρε μάγκα το φέριμποτ! Κάνεις κρουαζιέρα για πλακά, κάτι σαν να παίρνεις από άρωμα απ' αυτή... Και ναι! Είμαι Αντίρριο! Το θρυλικό Αντίρριο! Το όνειρο που έγινε

πραγματικότητα χα χα !!! Εντάξει, και τώρα; Τι τώρα; Τώρα γυρνάμε... Λέω να χτυπήσω γέφυρα στο γύρνα! Εμπρός πορεία για γέφυρα. Α, να και τα διόδια αμέσως μπροστά μου! Τι κάνω; Πάμε διόδια...

-ΕΕΕ φιλέ από το πλάι έλα, εκτός αν θες να πληρώσεις!

-Όχι, εντάξει από το πλάι...

Και ξαφνικά βρίσκομαι στο κεντρικό δρόμο της γέφυρας. Όχι ρε φιλέ!!! Λες να 'γίνε μαλακία; Λες να εννοούσε τον παράδρομο χωρίς να πληρώσω; Τώρα πάει, ό τι έγινε έγινε. Δεν είναι και η πρώτη φορά που τα κάνω πουτάνα, δόξα το Θεό είμαι επιρρεπής στις μαλακές!!! χα χα χα...

Επιστροφή για το σπίτι!!!

Επιτέλους στο σπιτάκι είναι και μεσημέρι και πεινάω κιόλας, όχι ότι δεν μπορώ να σταματήσω κιόλας κάπου να φάω, αλλά έχω επιλέξει το σπίτι. Έχω μπει ήδη κέντρο, τα πόδια μου τα αισθάνομαι βαριά, καταλαβαίνω ότι έχω κουραστεί.

Υπομονή! Και ναι, έφτασα, έφτασα σπίτι! Άξιος!

Πάντα άξιος!

Αντώνης Κοινάκης

Μια γκαντεμιά όταν φεύγει η ζάχαρη!

Άνοιξα την πόρτα.

Άκουσα το σταθερό να χτυπάει επίμονα. Φορτωμένη σαν το γαϊδούρι με σακούλες από το *super market*, τρέχω στην σκάλα. Η σακούλα με τα καθαριστικά ανοίγει! Αρχίζουν να κατακυλάνε *AVA* για τα πιάτα, *AZAX* για τα τζάμια, *HARPIC* για το μπάνιο. Αφήνω τις άλλες σακούλες για να μαζέψω τους φυγάδες. Οι φρυγανιές και η ζάχαρη αποφασίζουν να ακολουθήσουν τους δραπέτες. Γαμώ την τύχη μου!!! Ορμάω σαν τρελή να πιάσω τη ζάχαρη. Με πλονζόν που θα ζήλευε ο Ρονάλντο την αρπάζω στον αέρα λίγο πριν σκάσει σαν καρπούζι στην είσοδο.

Το τηλέφωνο συνεχίζει να χτυπά. Τι σκατά έγινε, σκέφτομαι! Αφήνω τα ψώνια και ανεβαίνω να δω ποιος με ψάχνει απεγνωσμένα. Είναι η Νία, που θέλει να μάθει πώς έριξα την πίεση... Δεν μας χέξεις ρε, Νταλάρα! Λέω ότι είμαι στο μπάνιο, θα την πάρω όταν βγω. Μα τι γκαντεμιά με τη Νία; Όλο ακατάλληλες στιγμές τηλεφωνεί! Στοίχημα το βάζει;

Φτιάχνω καφέ και βάζω δυνατά Χαρούλη. Τι μέρα η σημερινή;!

Αλεξάνδρα Σαλαμάνδρα

Ημουν και εγώ εκεί

«Αφού σου λέω, είμαι ρομπότ. Πάντα στην ώρα μου. Δεν χάνω τίποτα πόσο μάλλον τα ραντεβού μου και τα πράγματά μου.»

«Μωρέ δεν σε φοβάμαι εγώ εσένα», έλεγε η καλή του «την άλλη φοβάμαι... (ψιθυριστά), μη λέμε ονόματα, την γκαντεμιά σου! Σσστττ!».

«Πότε θα γεννήσει η Βασιλική;»

«Στις 28»

Δέκα μέρες νωρίτερα, νομίζω είναι καλά. Να σου τύχει και μια αναποδιά, άντε δυο, σκέφτηκα.

«Λοιπόν, ταυτότητα, λεφτά, κάρτες, φορτιστή, κινητό, βρακιά, -το κόκκινο και αυτό με τον Τουίτι-λουκάνικα για τον σύντεκνο Γιάννη. Νομίζω είμαστε εντάξει!»

Η καλή του καμάρωνε!

«Τι λεβέντης! Τι νοικοκύρης! Τι οργάνωση! Φτού σου!»

«Αφού σου λέω ,είμαι ρομπότ!»

«Φιλιά, και το νου σου στο παιδί» έλεγε αυτή και συνέχισε «Τι προκομμένος!»

Το λεωφορείο του ΚΤΕΛ από την Πάτρα ξεκίνησε, μαύρα μεσάνυχτα, με καμιά εικοσαριά επιβάτες ,και έναν προκομμένο.

Πάτρα-Αθήνα.

Κηφισός ώρα 05.02.

«Ένα εισιτήριο για το Βενιζέλος, όχι τον Βαγγέλη, τον άλλο με τα στρογγυλά γυαλιά!», είπα δείχνοντας έτσι την διάθεση μου για χιούμορ, στον κύριο που ήταν μέσα σε ένα λευκό κουτί σαν τα δίπορτα ψυγεία.

«Ένα εισιτήριο; Για το Βενιζέλος; Πρωί πρωί; Και μου δίνεις πενηντάρικο και κάνεις και χιούμορ;», είπε αυτός με μια μοντσούνα σα σκυλί, αυτό που τα μούτρα του είναι σα πλισέ φούστα.

Κακό σημάδι σκέφτηκα, ας περιμένω να μαζέψει κάνα ψιλό και μετά ξανάπαω στο σκύλο. Είχαν βγάλει εισιτήριο όλοι, είχαν καθίσει στις καρέκλες και το ρομπότ ξαναπήγε στο ψυγείο.

«Ένα εισιτήριο για το Αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος παρακαλώ!»

Δεν υπήρχε χιούμορ αυτή τη φορά (δεν την ξαναπατάω) σκέφτηκε και αφού πήρε το εισιτήριο μπήκε στο λεωφορείο με μια έρμη βαλίτσα που κάπου έπρεπε να τη βάλει. Αυτό ήταν! Ο σκύλος του ψυγείου και το ρομπότ χώρισαν για πάντα. Φεύγοντας το λεωφορείο, το ρομπότ κοίταζε το σκύλο από το παράθυρο και του είπε: «Στη βαλίτσα είχα και λουκάνικα. Εεε, μα πια, σου χρειαζόταν!» και φανερά ικανοποιημένος για την εκδίκηση που πήρε, πήγε να καθίσει κάπου πίσω σε μια ακρούλα. Έξω, σα να ακούστηκε κάτι σα γαύγισμα.

Χανιά ώρα 09.00

«Μωρέ δεν σε φοβάμαι εγώ εσένα!», άκουγε και ξανάκουγε την καλή του.

Και τα λουκάνικα βγήκαν από τις βαλίτσες, οι τσικουδιές πήραν φωτιά, οι στάκες πήγαιναν και έρχονταν και το ρομπότ γαλήνεψε, χαλάρωσε, το ξανασκέφτηκε και φώναζε δυνατά.

«Έχω μέρες μπροστά μου μωρέ, θα κάτσω δυο τρεις μέρες στα Χανιά και μετά θα πάω στο Ρέθυμνο στο παιδί.»

Αυτό ήταν, οι τσικουδιές πήραν φωτιά μέσα μας.

Οι δυο μέρες έγιναν τρεις, τέσσερις, μπορεί και πέντε, που να ξέρω πόσες ήταν , για βαλε εσύ να μετρήσει μέρες ένας που μυρίζει το τομάρι του τσικουδιά , να δεις ,μπορεί;

Χανιά ΩΡΑ 05.20

«Βρε ανεπρόκοπε, βρε άχρηστε, βρε ανεύθυne, το παιδί γεννάει στο Ρέθυμνο και συ κόβεις ύπνους στα Χανιά!!!» Άκουσα μια γνώριμη φωνή στο τηλέφωνο που σήκωσα πριν από ένα δευτερόλεπτο και ήταν σαν να έφαγα μια σφυριά στο κεφάλι.

Πετάχτηκα όρθιος ,άρχισα να τρέχω μέσα στα σκοτάδια , δεν ξέρω προς τα πού να πάω ,αλλά και να ήξερα δεν θα πήγαινα, δεν υπήρχε μυαλό στο κεφάλι μου, γκρέμισα κάτι καρέκλες κάτι σκαμπό έπεσα κάτω, ζανασηκώθηκα.

Βγήκα σε ένα σαλόνι, μάλλον του Γιάννη πρέπει να ήταν.

«Γιάννη σήκω πρέπει να φύγω, να με πας στο ΚΤΕΛ για Ρέθυμνο, γεννάει το παιδί.»

Νεκρός ο Γιάννης.

Βαριά τα λουκάνικα και η τσικουδιά, δε λέω, είχε κι αυτή το βάρος της.

Ο Γιάννης σηκώθηκε,

«Να πάρουμε το αυτοκίνητο του φίλου μου του Λευτέρη, από εδώ δίπλα είπε, γιατί το δικό μας δεν έχει μπαταρία.»

Ρομπότ και ο Γιάννης...

«Μωρέ άλλον φοβάμαι εγώ, έλεγε κι ζανάλεγε η καλή του.»

«Πάρε ότι θες ,αλλά πρέπει τώρα!»

Φύγαμε, έπρεπε να βάλουμε και βενζίνη

Και ο Λευτέρης Ρομπότ σκέφτηκα.

ΩΡΑ 05.29

Φτάσαμε στο ΚΤΕΛ.

«Ένα για Ρέθυμνο»

«Μέσα στο λεωφορείο εισιτήρια» μου είπε ο υπεύθυνος.

Στα πόδια φτερά, τρέχω ίσα που προλαβαίνω.

«Γιάννη τα ζαναλέμε»

Έφυγε το λεωφορείο, έφυγε και ο Γιάννης.

Και εγώ με μια σφυριά στο κεφάλι προσπαθώ να βάλω μια τάξη στη αταξία που επικρατούσε εντός.

Ούφ, έκανα και σκέφτηκα να σώσω ό τι σώζεται ,θα πάρω ένα τηλέφωνο τη Βασιλική ή τέλος πάντων όποιος σηκώσει το τηλέφωνο της και να της πω:

«Μην στενοχωριέσαι κοριτσάκι μου, να, ο μπαμπάκας έρχεται, το ξέρεις ότι είναι πάντα στην ώρα του. Δεν το ξέρεις;»

Ψάχνω το κινητό μου.

Κρύος ιδρώτας παγωμένος άρχισε να στάζει στο διάδρομο και να τρέχει στις σκάλες του λεωφορείου.

Άφαντο το κινητό, άφαντο και το μυαλό και η ψυχραιμία.

Ένα λεωφορείο του ΚΤΕΛ 50 θέσεων με σαράντα εννιά τουρίστες και ένα Ναυάγιο.

Το Ναυάγιο προσπαθεί να μαζέψει τα υπολείμματα μυαλού που του είχαν απομείνει.

«Το ξέχασα στο αυτοκίνητο του Γιάννη. Ποιανού Γιάννη δηλαδή, του Λευτέρη.» αναφώνησε.

Α ρε Γιάννη που έχεις το μυαλό σου σκέφτηκα, αλλά επειδή έπρεπε να κατονομάσω κι άλλους σταμάτησα.

Μετά από καμιά εκατοστή στάσεις, η εικόνα του Ρέθυμνου φάνηκε μπροστά μου σαν την Ιθάκη.

Εδώ που τα λέμε την προτιμούσα καλύτερα σε σχέση με τη διαδρομή κι ας λέει ο ποιητής άλλα. Τότε προφανώς δεν υπήρχαν κινητά.

Έτρεξα μάλλον με τα πόδια. Πού να θυμάμαι;

Είδα ένα μεγάλο κτήριο, μάλλον το νοσοκομείο είναι υπέθεσα, που χρόνος για ερωτήσεις.

Τελικά ήταν!

Τα ροδάκια της βαλίτσας είχαν λιώσει. Πήγαινα με τις ζάντες, χαρακιές στο διάδρομο του νοσοκομείου και μύριζε καμένο λάστιχο όλη η περιοχή.

«Είμαι ο μπαμπάς της Βασιλικής, σε ένα λεωφορείο που έκανε πολλές στάσεις ,γιατί δεν είχα κινητό, το αυτοκίνητο του Λευτέρη στα Χάνια και να δω αν γέννησε, καταλάβατε;»

«Ποιος είστε κύριε, τι θέλετε, ηρεμήστε, αισθάνεστε καλά, μήπως θέλετε κάποια βοήθεια;»

«Μισό...»

Τι μισό δηλαδή, γύρω στα πέντε λεπτά χρειάστηκε για να γίνω πάλι όπως έλεγε η καλή μου.

«Τι λεβέντης! Τι νοικοκύρης! Τι οργάνωση! Φτού σου!»

«Είμαι ο μπαμπάς της Βασιλικής που την παρακολουθείτε και ήρθα να προλάβω την γέννα.»

«Ποια γέννα, σε δέκα μέρες και βλέπουμε, Κύριε μου!» απάντησε η γιατρός. «Η Βασιλική ήρθε χθες το βράδυ την είδαμε και είναι στο σπίτι. Σε δέκα μέρες και βάλε...»

«Ευχαριστώ πολύ» είπα και κατέβηκα κάτω σιγά σιγά σέρνοντας τη βαλίτσα με τις ζάντες καθώς είδα μια πινακίδα που έγραφε: «ΠΑΡΑΚΑΛΩ ΗΣΥΧΙΑ».

Κάθισα σε ένα παγκάκι, κάπνισα εκατό τσιγάρα, όσες ήταν και οι στάσεις Χανιά Ρέθυμνο, όσα και τα χρόνια που έχασα από τη ζωή μου και πήρα αποφάσεις σοβαρές.

Θα μείνω στη Κρήτη έως τα βαφτίσια της Σόκοφρετ, δεν την ζανά πατάω εγώ, δεν με

ξέρετε καλά έμενα ,σκέφτηκα για να μπορώ να λέω με σιγουριά: Ήμουν και εγώ εκεί.

No man's land

«Σελίδες ημερολογίου»

Σώμανους

3 Μαΐου 2017

Σήμερα νιώθω ότι ακροβατώ ανάμεσα στην ελαφρότητα της ανεμελιάς και τον πανικό του άγχους.

Αυτή η αμφιθυμικά διάθεση με βασανίζει από τα πρώτα χρόνια της φοιτητικής μου ζωής. Μία κακοπροαίρετη παρατήρηση είναι αρκετή για να με ρίξει στα πατώματα. Ένα ζεστό χαμόγελο αρκεί για να με καθησυχάσει. Δεν είναι όλοι οι άνθρωποι γκρι σαν το Άργος. Υπάρχουν και άτομα δροσερά σαν το Ναύπλιο· και η απόσταση Άργους- Ναυπλίου μόλις 10 ψωροχιλιόμετρα.

Προσδοκώ τη μετριοπάθεια, τη μέση λύση, την ομοιοστασία, το σώμανους-λέξη που χρησιμοποιούν οι δάσκαλοι του Ζεν για να αποβάλλουν τον διαχωρισμό ανάμεσα στα δύο συνθετικά. Ωστόσο, είμαι σε θέση να κατανοώ την προέλευση της ανισορροπίας μου. Από την προεφηβεία μου μέχρι και την ενηλικίωση μου, ο πατέρας μου πιπίλιζε ανελέητα το μυαλό μου με στόχους. Στόχους που εκείνος δεν πραγμάτωσε και πρόβαλε δίχως δισταγμό πάνω μου, στον γιο του. «Με ό,τι ασχολείσαι να προσπαθείς να είσαι ο καλύτερος», αδιάκοπα στροβιλίζεται στο νου μου αυτή η προσταγή του, αυτό το ετερόκλητο βάρος.

Πλέον όμως, μένω μόνος μου και έχω αναλάβει την ευθύνη του μονοπατιού της ζωής που επιλέγω.

Διαλέγω να είμαι μέτριος και χαρούμενος.

Ιάσωνας Τσέλλος

Αγαπημένο μου ημερολόγιο

Πάτρα, Παρασκευή 22 Ιουλίου 2016.

<<Θα μπορούσα να αρχίσω με το γνωστό «Αγαπημένο μου ημερολόγιο»...

Δεν θα το κάνω, θα ήταν ψεύτικο. Αυτά τα ξεκαθαρίσαμε από τα μικρά μας, όταν πρωτογνωριστήκαμε, «θα είμαστε ειλικρινείς εδώ», έτσι είχαμε πει. Όταν δεν αγαπάς τον εαυτό σου, δεν μπορείς να αγαπάς κανέναν και εγώ δεν αγαπώ τον εαυτό μου. Καιρό τώρα έχω παραιτηθεί, το έχεις καταλάβει, είμαι σίγουρος. Κύριος λόγος ο κλειστός

χαρακτήρας. Κλείνομαι εντός και παλεύω να βρω αυτό που δεν υπάρχει. Γλιστρώ σε κάθε τικ – τακ, απομακρύνομαι , χάνομαι.

Προοικονομώ την κατάληξη, την προβάλλω στο παρόν. Η εικόνα άρχισε να γίνεται συνήθεια. Οικεία. Ένας μοναχικός και μελαγχολικός χαρακτήρας, κλειστός σα στρείδι. Αυτό ήμουν πάντα. Όσο ακούγονταν γλυκές φωνούλες γύρω μου, δεν με άφηναν να βουλιάζω, με κρατούσαν στην επιφάνεια. Οι φωνούλες αυτές σιγά – σιγά άρχισαν να παίρνουν τον δρόμο τους, να χάνονται. Με τις σκέψεις σκόρπιες από δω κι από 'κει, να μη μαζεύονται, άρχισα να βουλιάζω. Πρώτα το σώμα, μετά η ψυχή ή και τα δυο μαζί . «Βγάλε το χέρι σου πάνω», φωνάζαν οι απέξω. Τις άκουγα, άρα ζούσα. «Βγάλτο», έλεγαν και 'γω να πνίγομαι. Οι φωνές έπαψαν να ακούγονται και τη θέση τους πήρε ένα άγγιγμα στο χέρι. Νοιώθω, άρα υπάρχει ελπίδα – σκέφτηκα.>>

Πάτρα, Δευτέρα 22 Αυγούστου 2016

Αγαπημένο μου ημερολόγιο,

Πάει καιρός...Για τον καθένα μας ταιριάζει ένα κλειδί για να ανοίξει. Ψάχνοντας μπορεί και να το βρεις μόνος – αν δεν είσαι δειλός- εμένα μου το πρόσφεραν. «Πάρτο μου είπαν είναι δικό σου, ήταν μπροστά στα μάτια σου». Άνοιξα μια πόρτα και είδα μια αγαπημένη εικόνα. Μια αίθουσα διδασκαλίας και στο βάθος ένας πράσινος πίνακας που έγραφε με μεγάλα γράμματα: «Πώς η λογοτεχνία σου αλλάζει τη ζωή». Κάθισα. Ήρθαν κι άλλοι κι άλλοι. Ξεκινήσαμε, προορισμός κανένας, μόνο το ταξίδι. Στη βαλίτσα ένα στυλό και ένα χαρτί. Θα λείψω καιρό, να το ξέρεις, δεν θα τα λέμε συχνά, θα γράφω αλλού, συγγνώμη! Το ξέρω πως δεν θα θυμώσεις, άλλωστε είμαι σίγουρος πως με κάποιο μαγικό τρόπο θα τρυπώσεις λαθραία και θα κρυφτείς στη φόδρα της βαλίτσας. Γνωριζόμαστε, παραδέξου το.

Αγαπημένο μου ημερολόγιο πρέπει να φύγω, πάω να ετοιμάσω τη βαλίτσα μου. Θα την έχω στο μικρό δωματιάκι, δίπλα στα βιβλία.

Αγαπητό μου ημερολόγιο

Πάτρα, 3 Μαΐου 2017

Αγαπητό μου ημερολόγιο,

Άλλη μια μέρα που το χαρτί σου μοιάζει αγκαλιά κι η επιθυμία φαντάζει πιο ρεαλιστική από ποτέ. Το πολυπόθητο ταξίδι στη Γερμανία είναι πια γεγονός. Είμαι πολύ χαρούμενη που τα κατάφερα. Το εισιτήριό μου, οι βαλίτσες, τα γράμματα επιτέλους θα βρουν τον προορισμό τους και θα πλησιάσουν το όνειρο. Πόσες νύχτες γέμισα αυτές εδώ τις σελίδες, με πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Το ήξερα. Πάντα βαθιά μέσα μου το ήξερα. Ότι εκείνος θα με περιμένει στο αεροδρόμιο. Ότι θα γίνει, είναι αυτό που επιθυμούμε αρκετά. Δάκρυα που πότισαν τις σελίδες και ξεθώριασαν το μελάνι, πλέον βγήκαν από τον λαβύρινθο κι ενατενίζουν το μέλλον με τα πιο φωτεινά χρώματα. Αυτά τα δάκρυα έγιναν λέξεις, που μέσα τους χωρούν μια μόνο λέξη. ΑΓΑΠΗ. Αγάπη αληθινή, ανιδιοτελής κι αυθεντική. Σαν το μενεξεδί του ηλιοβασιλέματος, σαν την χαραυγή. Σαν όλες εκείνες τις μικρές στιγμές ευτυχίας που αναζητούσαν την απόλυτη εναρμόνισή τους. Τα όνειρα γίνονται πράξη. Το πίστεψα, το πιστεύω και θα το πιστεύω!

Πάντα χαρούμενη,

Βιβή

Βιβή Αθανασοπούλου

Σικάγο

Σικάγο, 5/9/2016

Μονή Αγ. Ιωάννη Χρυσοστόμου

Έχω το δικό μου δωμάτιο στο τέλος του διαδρόμου δεξιά. Όλα είναι ζεστά, φιλικά. Νοιώθω ασφαλής σαν σε αγκαλιά οικεία, αυτή της μάνας μου. Σχεδόν μυρίζω την

αγκαλιά της!
Βγαίνω έξω να περπατήσω. Ατελείωτη έκταση πράσινου, γαλήνιο τοπίο. Πράσινο της
ζωής, φωτεινό γαλάζιο της καινούργιας μέρας!
Το πρωί, τι πρωί... Τη νύχτα δηλαδή! Κατά τις 5, άκουσα το τάλαντο. Πετάχτηκα απ'το
κρεβάτι. Ετοιμάστηκα γρήγορα. Ήθελα να συμμετέχω. Δεν θα το 'χανα με τίποτα!
Οι χώροι ίσα που φωτίζονταν. Άκουσα ψαλμοδίες, έκανα κατά κει. Γρήγορα κατάλαβα
ότι ήταν ηχείο. Έπρεπε να εντοπίσω το ναό του ξενώνα. Πέρασα από μια τραπεζαρία, μια
αίθουσα βιβλιοθήκη, το αρχονταρίκι, την έκθεση της μονής...
Στην εξώπορτα στεκόταν κάποιος που ήθελε να του ανοίξουν. Η φιγούρα του με τρόμαξε.
«Έρχεται κάθε πρωί», μου είπε αργότερα μια μοναχή, «Παίρνει μαζί μας πρωινό, μένει
στον όρθρο και φεύγει».
Κάποια στιγμή άκουσα ψαλμοδίες πιο κοντά μου. Να'τες! Τις βρήκα! 20
αμερικανιδούλες με αγγελικές φωνές έψελναν σπαστά ελληνικά: «Κύριε Ελέησοοοον»
Μόνο φως η καντήλα μπρος το πρόσωπο της Παναγιάς στο Ιερό. Έμεινα εκστατική.
Κράτησα την εικόνα και το άκουσμα βαθιά μες την καρδιά μου όταν γύρισα Ελλάδα.

Γεωργία Καραμπέτσου

Αγαπητή Ράνια

Αγαπητή Ράνια,

Αποφάσισα σήμερα να σου γράψω και αποφάσισα να κρατήσω όλους τους τύπους,
προσφώνηση, πόλη και ημερομηνία έτσι για να μου θυμίσω πόσο έχω απομακρυνθεί.
Κάθε φορά που λέω το όνομά σου, μου έρχεται στο νου η πορτοκαλί πολυθρόνα. Πάντα
απέναντί μου και εσύ εκεί τυλιγμένη με αυτά τα φουλάρια που θα έβαζα στοίχημα πως
είναι καλύμματα καναπέ. Γελάω πολύ και με την πρώτη μας γνωριμία.

-Ράνια.

-Βάσια.

-Χάρηκα.

-Πού κάθομαι;

-Εσύ εδώ και εγώ απέναντί σου.

-Τέλεια! Ωραία πολυθρόνα. Πορτοκαλί, ε;

-Σ'αρέσει;

-Το πορτοκαλί; Το σιχαίνομαι. Η πολυθρόνα υπέροχη.

Μ' άρεσαν αυτοί οι διάλογοι μας. Η τραγική ειρωνεία; Αυτή τη στιγμή βρίσκομαι σε μία αίθουσα και κάθομαι, μάντεψε που, σε ένα πορτοκαλί μαξιλαράκι. Άτιμο χρώμα! Δε μ' αφήνει να ησυχάσω. Με τη μανία της μάνας μου να διακοσμεί όλο το σπίτι πορτοκαλί πως να μη χρειάζομαι ψυχοθεραπεία. Μετά από αυτή τη γνωστή για εσένα φαρδιά πλατιά εισαγωγή μου, θα μπω στο θέμα, αν και θέλω να συνεχίσω να σχολιάζω αλλά δεν έχω άλλο χρόνο. Ή μάλλον θα μπω στο θέμα σχολιάζοντας.

Σου είχα πει μια φορά πως το δωμάτιο αυτό είναι η ασφάλειά μου, αλλά δεν μπορούσα να το συνδέσω ακόμα με την πραγματική ζωή. Νόμιζα πως είμαστε σε ένα όνειρο του μυαλού μου. Πόσο δύσκολο είναι να συνειδητοποιήσεις ότι ζεις. Η μόνη μου ασφάλεια πλέον είναι αυτό το χαρτί και 9-10 ζευγάρια μάτια και αυτιά που με παρακολουθούν τώρα. Δε πειράζει. Σου είχα πει πως ήρθε η ώρα να εκτεθώ. Να βγω από το σώμα μου, να πετάζω ότι με βαραίνει, να τρέξω γυμνή. Τουλάχιστον τότε δε θα νοιώθω αδιάφορα. Δε μπορεί! Τόσος κόσμος θα κοιτάει, θα νιώσω ρε γαμώτο ότι έκανα κάτι που τράβηξε τα βλέμματα, κάτι σημαντικό. Θα είναι όμως; Δε φοβάμαι να αλλάζω, φοβάμαι μήπως η αλλαγή δεν αρέσει σε κανένα. Θέλω να αρπάξω ένα μικρόφωνο, να ανέβω σε μία σκηνή και μετά να κρυφτώ, να εξαφανιστώ και να μην ακούσω ούτε τα καλά ούτε και τα κακά. Θέλω να φύγω από το σήμερα, να βρω μια νέα ζωή και μόλις τη βαρεθώ να αρχίσω πάλι από την αρχή. Αλλά μέχρι τότε; Λέω πως πρέπει να κυνηγήσω το χρόνο όμως δεν καταλαβαίνω γιατί συνεχώς νοιώθω πως με καταδιώκει εκείνος; Τελικά θέλω να προσπαθήσω να γίνω αυτό που πάντα... όχι δε θα το πω, στο υπόσχομαι. Απλά σ' αυτό το δωμάτιο σήμερα, με αυτή την παρέα νοιώθω ότι μπορώ να το πω και ό,τι θέλω να το κάνω.

Τώρα πρέπει να διαλέξω. Θα βγω έξω ή θα μείνω εδώ;

Βάσια Κόντου

Ω ντίαρ ντάιاري,

Ω ντίαρ ντάιاري,

Σήμερα ήταν μια γεμάτη και δημιουργική μέρα. Ξύπνησα χωρίς να νυστάζω και πήρα πρωινό με την κόρη μου. Όταν προλαβαίνω να τρώω κι εγώ μαζί της είναι τέλεια! Ύστερα αυτή, ανεξάρτητη πια, έπαιζε με τα παιχνίδια της όσο εγώ έκανα τη δουλειά μου στον υπολογιστή. Για την ακρίβεια ενημέρωνα το επαγγελματικό προφίλ μου για τη δουλειά που έκανα τις προηγούμενες μέρες. Δεν έχω αποφασίσει ακόμη αν μου αρέσει αυτό, αλλά

έχει γίνει κομμάτι της δουλειάς απαραίτητο! Καταλαβαίνω ότι η μέρα είναι καλή γιατί δεν έχω διάθεση για κάψιμο στο internet. Παίζω με την κόρη μου (όχι ότι με χρειάζεται- μάλλον εγώ θέλω παιχνίδι). Μαγειρεύω 2 φαγητά (είναι σίγουρα μια καλή μέρα- συνήθως γκρινιάζω και βαριέμαι για το 1), ψάχνω κάποια σκίτσα και σχέδια στο internet για το επόμενο μου project όσο έχω το facebook ανοιχτό και χαίρομαι με τα like που μάζεψε το προηγούμενο. Στην πραγματικότητα δε χαίρομαι για τα λάικ (τουλάχιστον όχι μόνο). Χαίρομαι γιατί μετά από καιρό δουλεύω επιτέλους σε κάτι που γουστάρω και είμαι καλή. Εντάξει τα χρήματα είναι μαύρα, όχι πάντα καλά και σχεδόν ποτέ αρκετά. Όμως δουλεύω σε περίοδο κρίσης, στο αντικείμενό μου σε περίοδο ‘‘ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΣΕΡΒΙΤΟΡΑ ΜΕ ΠΡΟΫΠΗΡΕΣΙΑ’’ κι έχοντας στο σπίτι ένα παιδί που μεγαλώνει μαζί μου, δηλαδή μάλλον εγώ μεγαλώνω μαζί της, δηλαδή μεγαλώνουμε μαζί. Κι όλο αυτό με κάνει να νιώθω δυνατή και πως θα τα καταφέρω. Κι επειδή εκτός από φαΐ πρόλαβα και να σκουπίσω και να στρώσω ΚΑΙ το κρεβάτι ΚΑΙ την κούνια, νιώθω υπέρ_δυνατή! Ένας ήρωας! Ο δικός μου σίγουρα κι ελπίζω και της κόρης μου.

Φιλάκια

Υ.Γ: Προς αποφυγή παρεξηγήσεων έχουμε και μπαμπά (άλλος ήρωας κι αυτός...). Αλλά για τη σχέση μου με τον άντρα της ζωής μου θα σας μιλήσω σε άλλο ημερολόγιο!

Λεμονιά Αθανασοπούλου

Αχ, αυτά τα καλοκαίρια!

Κάθε χρόνο τα περιμένω με ανυπομονησία. Είναι η ελπίδα μου μέσα στην αφόρητη καθημερινότητα του χειμώνα. Τα καλοκαίρια είναι για μένα η απόλυτη Λουτρόπολη, το περιβάλλον μου, η εποχή μου, η απόλαυσή μου.

Θυμάμαι που πηγαίναμε όσο ζούσε ο παππούς μου, εκείνος ο γλυκούλης ηλικιωμένος, στη Λούτσα. Μία παραλία του νομού Αττικής, η οποία φημίζεται για τις απίστευτες αμμουδιές και τα πεντακάθαρα νερά της... Τρίχες κατσαρές! Γεμάτη ηλικιωμένους είναι, τίγκα στα αρθρικά, οι οποίοι έχουν όρεξη μόνο για κουτσομπολιό και θυμάμαι πέρσι, εκεί που πλατσούριζα στα παραδόξως καθαρά νερά της Λούτσας, γνώρισα το Φάμπιο, έναν Ιταλό συμπαθητικό γερούλη, ο οποίος κολυπούσε παρέα με το καπελάκι του στα άπατα. Καθώς όμως έβγαινε από τη θάλασσα και κατευθυνόταν προς την αμμουδιά, συνειδητοποιώ ότι δεν φορούσε μαγιό, παρόλο που δεν βρισκόμασταν σε παραλία γυμνιστών!

Δεν λυπήθηκε κανέναν. Καμία ντροπή. Σκατόψυχος!

Bad Karma

Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία

Google search

Ακτοπλοϊκά εισιτήρια για Κεφαλονιά

Αγόρασε online ακτοπλοϊκά ΕΔΩ

Λιμάνι αναχώρησης ΚΥΛΛΗΝΗ

Λιμάνι άφιξης ΠΟΡΟΣ

Πλους ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

Αναχώρηση... Επιστροφή... Κλπ, κλπ, κλπ.

Πέμπτη χρονιά φέτος που κλείνω πάλι διακοπές στην αγαπημένη Κεφαλονιά. Η πρώτη φορά ήταν μια τυχαία επιλογή. Ένας οικονομικός προορισμός για τις φοιτητικές μου τσέπες, ο οποίος δε σε συνδυασμό με τη διαμονή σε camping αντί ξενοδοχείου

αποδείχθηκε ο πιο φθηνός ever! Και εκεί, στο Φανάρι της Κεφαλονιάς το 2012 γεννήθηκαν 2 μεγάλοι έρωτες: ο ένας για τα camping και ο άλλος για το νησί της μάντολας και της ρομπόλας. Αλλά ας μιλήσουμε για τον δεύτερο...

Κάθε καλοκαίρι παλεύω να βρω έναν άλλον, αντάξιο προορισμό. Γενικά μου αρέσουν τα ταξίδια και να ανακαλύπτω νέα μέρη. Όμως το συγκεκριμένο νησί, δύσκολα να μην έρθει στο μυαλό όσο κρατάει ο Θεριστής κι ο Αλωνάρης. Και πάντα αποφασίζω να μείνω στο ίδιο camping, να επισκεφτώ το ίδιο καφέ και το ίδιο εστιατόριο, να περπατήσω στα ίδια καλντερίμια που τόσο έχω αγαπήσει, να ψωνίσω από τα ίδια μαγαζάκια που κάθε υπάλληλος πια με ξέρει και να βουτήξω στις ίδιες θάλασσες που, αν τα ψάρια δεν είχαν τόσο βραχύχρονη μνήμη όπως λένε, σίγουρα θα με θυμούνταν και αυτά!

Κανόνας απαράβατος λένε για τις σχέσεις: «Μην πας ποτέ στο ίδιο μέρος διακοπές με νυν και πρόην!» ΚΑΙ ΘΑ ΧΑΣΩ ΕΓΩ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ ΕΠΕΙΔΗ ΧΩΡΙΣΑ; Πόσους αποχωρισμούς να αντέξω δηλαδή; Και με άλλον πήγα, και μόνη μου πήγα και αν αύριο το πρωί με διόριζαν στο νησί πετώντας θα έφευγα!

(Καλά, για του λόγου το αληθές, όπου και να με διόριζαν τις εποχές που ζούμε πετώντας θα έφευγα και πάλι).

Και οι μέρες πέρασαν, οι δουλειές τελείωσαν και ο Ανδρέας Κάλβος ήρθε να με ταξιδέψει στην αγαπημένη μου Κεφαλονιά. Φτάνοντας με πλημμυρίζει ένα αίσθημα οικειότητας. Πώς νιώθει κανείς όταν γυρίζει σπίτι μετά από ένα μακρύ και κουραστικό ταξίδι; Δεν υπάρχει πια καμία αμφιβολία! Αυτό είναι το δεύτερο σπίτι μου! Κλείνω 5 χρόνια έρωτα με αυτό το νησί και είμαι βαθιά συγκινημένη. Οι ντόπιοι που με γνωρίζουν και έχουν ενημερωθεί για την άφιξή μου από την κράτηση στο camping έχουν αποφασίσει να μου κάνουν μια έκπληξη: ένα πάρτι στο Φανάρι! Πάρτι επετείου; Γενεθλίων; Δεν ξέρω αν υπάρχει ακριβής ονομασία, αλλά θα ήταν μια γνήσια Κεφαλονίτικη γιορτή! Καντάδες, ντόπια κρασιά, κρεατόπιτες και μπακαλιαρόπιτες Κεφαλονίτικες, κόκκινες λαχταριστές μάντολες... και φυσικά η

βραδιά θα έκλεινε με προβολή ταινίας: «Το μαντολίνο του λοχαγού Κορέλι» για να δοθεί η ευκαιρία να ακουστούν για άλλη μια φορά τα χιλιοειπωμένα:

«Να τος κι ο σιορ Γεράσιμος... Σταρ του σινεμά με γκλίτσα έχετε ξαναδεί;»

«Να κι η κότα της Χαριτίνης! Εκεί, εκεί... Μωρέ αν ξέρατε πόσες ώρες το κυνηγούσανε το ζωντανό για να το βάλουν στη σκηνή... »

«Τι κότες και γκλίτσες λέτε μωρέ; Ο πιο ακριβοπληρωμένος στην ταινία ήταν ο γάιδαρος του νόμου»

«Τον χαμό που έγινε με τα φουστάνια της Πελαγίας τον θυμάστε;;; Που κυκλοφορούσαν οι γριές στη Σάμη μετά με ρόμπες υψηλής ραπτικής!»

Και άλλα πολλά. Και αφού τελείωσαν κι αυτά γύρισαν πάλι σε μένα. Τη μουσαφिरαία τους. Άρχισαν να με κανακεύουν, να μου λένε πόσο με έχουν αγαπήσει σα δικό τους παιδί, ντόπιο, και πόσο θα ήθελαν να γίνει πραγματικότητα ο διορισμός στο νησί τους. «Του Αη Γεράσιμου αν τάξεις, θα σε βοηθήσει να έρθεις κοντά του και κοντά μας» μου λέγαν μερικοί. Άλλοι με ρωτούσαν για το κόλλημά μου με την Κεφαλονιά, πώς προέκυψε και τα συναφή. Μάλλον ήθελαν να αρχίσω να επαναλαμβάνομαι κι εγώ για τις ομορφιές του τόπου τους. Και τότε συνειδητοποίησα πως δεν είχε τύχει ποτέ να πω σε κανέναν για τη μακρινή μου σχέση με το νησί.

«Η γιαγιά μου η Ευγενία κατάγεται από εδώ. Όλη της η οικογένεια γνήσιοι Κεφαλονίτες, από πάππου προς πάππου. Με το σεισμό του '47 αναγκάστηκαν να φύγουν. Μετακόμισαν στην Πάτρα προσωρινά... Προσωρινά... Ουδέν μονιμότερον του προσωρινού λένε! Μεγάλη η οικογένεια της γιαγιάς και οι ανάγκες πολλές. Δουλέψανε σκληρά και κατάφεραν να πατήσουν ξανά στα πόδια τους. Στην Πάτρα όμως, όχι στην Κεφαλονιά. Εδώ δεν ξαναπάτησε κανείς τους. Δύσκολες εποχές για τέτοια ταξίδια. Η περιουσία με τα χρόνια καταπατήθηκε και πλέον τίποτε δεν υπάρχει ν' αποδεικνύει το δεσμό μας με το νησί παρά μόνο οι λιγοστές αναμνήσεις ενός κοριτσιού που το ένα βράδυ έβλεπε από την αυλή του σπιτιού της τα αστέρια και την άλλη μέρα είδε το ίδιο σπίτι να κουνιέται σα φτερό και να γκρεμίζεται. Και πολλή νοσταλγία... για το μέρος που έχει τις ρίζες της, ακόμη κι αν τα κλαδιά της τα άπλωσε

αλλού και αλλού καρποφόρησε. Ξεριζωμένο ή αναρριχώμενο... όπως θέλετε πείτε το, σα δέντρο η γιαγιά μου... όπως όλοι οι άνθρωποι»

«Τι λες παιδάκι μου;»

«Πουθ' είναι τα χωράφια της γιαγιάς σου;»

«Τούνος ήτανε μωρέ;»

«Τι επίθετο είχε η νόνα σου;»

«Μπίμπα Ευγενία την λένε. Δεν είμαι σίγουρη πού έμεναν. Ούτε η ίδια δε θυμάται καθαρά. Ήταν πολύ μικρή όταν έφυγαν. Μέσα στο Ληξούρι πάντως.»

Οι Κεφαλονίτες αντάλλαξαν περίεργα βλέμματα. Εκεί που ήταν συγκινημένοι τώρα πάγωσαν. Στο άκουσμα του ονόματος της ‘ακατανόμαστης περιοχής’, όπως την έλεγαν, σώπασαν μουσικές και κουβέντες, ως και τα τζιτζίκια, που στο Φανάρι δε σταματούσαν μέρα νύχτα.

ΛΗΞΟΥΡΙ: 7 γράμματα, όσες και οι πληγές του Φαραώ για τους Κεφαλονίτες που δεν το αναγνωρίζουν ως διαμέρισμα του νησιού και με το οποίο έχουν αιώνια κόντρα (αμοιβαία για να είμαστε ειλικρινείς). Άσπονδοι εχθροί!

Ένας ένας οι οικοδεσπότες μου άρχισαν να φεύγουν, ενώ όσοι έμειναν, πέρασαν από τη συγκίνηση στο θρήνο:

«Κρίμα το παιδί...»

«Μα το πίστευες μια χαρά κοπέλα να είναι από το Ληξούρι;»

Τα ‘χασα. Είχα ακούσει κι άλλες φορές γι’ αυτή τη γελοία κόντρα αλλά δεν την είχα πάρει ποτέ στα σοβαρά.

«Μα καλά... Αλήθειά τώρα; Για το Ληξούρι μιλάμε, δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Κεφαλονιάς...»

«Και γιατί δεν παραθερίζεις εκεί λοιπόν;»

Αυτό δεν το περίμενα... Ο θρήνος τώρα έγινε σωστή επίθεση.

«Καλά λέει. Τι έρχεσαι στο Φανάρι και στο Αργοστόλι αφού είσαι από το Ληξούρι;»

«Μα εγώ...»

«Άκου να δεις... για να μη λέμε πολλά, τα κουβαδάκια σου και σ’ άλλη παραλία!»

«ΜΑ ΕΓΩ...»

«Για την ακρίβεια απέναντι, μισή ώρα ferry boat δρόμος!»

ΥΓ: Επειδή η οποιαδήποτε ομοιότητα με πρόσωπα και καταστάσεις δεν είναι καθόλου συμπτωματική...Αγαπάμε Ληξούρι ή «το πίκολο Παρίσι», όπως το λέμε οι Κολομπαίοι ,οι Ληξιουριώτες! Αλληλεγγύη στο Θιακί! Τη μόνη αληθινή πατρίδα του Οδυσσέα-γιατί έχουμε ακούσει και κάτι άλλα κουλά από Κεφαλονίτες! Δεν μας νοιάζει που το επίθετό μας δεν είναι στο Libro d'oro, έτσι κι αλλιώς γουστάρουμε προλεταριάτο! Μόλις μπει ο επόμενος Θεριστής όμως, πάλι εκεί θα θέλω να πάω! Γιατί το αγαπώ αυτό το νησί... «το νησί των τρελών» των μουρλοκεφαλονιτών!

Λεμονιά Αθανασοπούλου

Τα κουβαδάκια σας και σ' άλλη παραλία

«Αν δεν είστε εσείς, απλά αγνοήστε αυτό το mail. Αν είστε, απ' τον επόμενο μήνα, η παρακράτηση φόρου στη μισθοδοσία σας, θα διπλασιαστεί».

Αυτό έγραφε το mail που πήρα απ' την εφορία. Σκέφτομασ, αν δεν είμαι εγώ, γιατί να απαντήσω, πρέπει να μου το πουν; Να απαντήσω και να πω τι; Σκίστε τον, καλά του κάνατε!

Αν πάλι είμαι εγώ – που είμαι δεν το συζητώ – κάτι πρέπει να πω. Να πω το σπίτι σας, το υπουργείο σας, το σόι σας ολόκληρο, θα το κάνω χειρότερο.

Πήρα αποφάσεις για μένα. Μού 'ρθε στο μυαλό το «σκάσε και κολύμπα». Χρειάζεσαι ηρεμία, ησυχία και χαλάρωση, δεν βγαίνει πέρα αλλιώς. Μια ομπρέλα για ίσκιο, ηρεμία και θα περάσει κι αυτό.

Αύριο πάμε για μπάνιο.

Ξημέρωσε, ετοίμασα αυτοκίνητο, φαγητά, αντηλιακά, νερά και μια ομπρέλα, μόνο για μένα, το έτερο δεν θέλει λόγω μαυρίσματος.

Μισή ώρα μετά, φτάσαμε. Φορτώθηκα τα πράγματα, το έτερο πήρε τα καπέλα. Πιάσαμε παραλία. Έστησα την ομπρέλα και ξάπλωσα. Να ηρεμήσει το κεφάλι μου, γαμώ το κέρατό μου, σκέφτηκα.

Τι το 'θελα, σε λίγη ώρα, γέμισε ο τόπος κόσμος.

Δίπλα μας ήρθε μια γυναίκα, ένα παιδί και μια γριά. Άπλωσαν τα πράγματα λες και είχαν αγοράσει οικόπεδο. Τη γριά τη 'φεραν σηκωτή σε μια καρέκλα. Ήταν σαν το Βούδα

Ακούνητη αμίλητη, κοιτούσε μοναχά μπροστά. Θα στοιχημάτιζα ότι ήταν βαλσαμωμένη και την έβγαλαν στον ήλιο για αποξήρανση. Μετά λέω: «Φρεσκοπεθαμενη είναι, την πήραν μαζί, μέχρι να 'ρθει ο παπάς. Αλλά πάλι με τόσο ήλιο, θα μύριζε».

Δεν πέρασε πολύ ώρα και με ζώσαν τα φίδια. «Θα μας δώσεις αντηλιακό; Ξέρεις δεν πάω ποτέ στη θάλασσα χωρίς αντηλιακό, αλλά σήμερα δεν έφερα», είπε η γυναίκα. Το έτερο τι να κάνει, της έδωσε. Εγώ κοιτούσα τη γριά, αυτή τίποτα, στο άπειρο. Το μικρό μπήκε στη θάλασσα κι άρχισε, «μαμά, μαμά, ρε μαμά, σου μιλάω ρε μαμά, κοίτα κολυμπάω».

Δεν πέρασαν πέντε λεπτά και ήρθε πάλι η μαμά, ετούτη τη φορά έβαλε στο μάτι την ομπρέλα μου. «Θα μας δώσεις την ομπρέλα; Ξέρεις δεν πάω ποτέ στη θάλασσα χωρίς ομπρέλα, αλλά σήμερα δεν έφερα». Το έτερο πάγωσε γιατί ήξερε. Πριν πάρει απάντηση, βουτάει την ομπρέλα και την έβαλε στο Βούδα. Το κεφάλι μου άρχισε να βουίζει.

«Μαμά, μαμά, ρε μαμά, σου μιλάω ρε μαμά, κοίτα κολυμπάω», ούρλιαξε ο μικρός. Κοίταξα προς τη γριά με οργή. Αυτή ζωντάνευσε, γύρισε αργά αργά το κεφάλι και με κοίταξε. «Εγώ είμαι με το Σπαλιάρα», είπε και ξαναγύρισε στο άπειρο.

Αυτό ήταν θόλωσε το μυαλό μου. Σηκώθηκα όρθιος, πήγα στο μικρό και φώναξα: «Σκάσε ρε και κολύμπα» και μετά είχε σειρά η μαμά.

-Για να μη λέμε πολλά, το κουβαδάκι σου και σ'άλλη παραλία!

-Και η γριά; με ρώτησε.

-Και η γριά και η γριά, της είπα και τράβηξα προς τα πάνω, να βρω ίσκιο.

Δημήτρης Σούρλας

«Πέρα να τα πούμε»

Κωνσταντίνα

Η Κωνσταντίνα προσπαθεί φέτος να ανακαλύψει τον εαυτό της-δύσκολο πράγμα. Μέσα από αυτήν τη διαδικασία παίρνει αρκετά, που τη βοηθούν να συνεχίσει να το κάνει. Δεν της αρέσουν τα μέτρια πράγματα. Προσπαθεί για το καλύτερο. Γι' αυτό πολλές φορές δεν αρέσει σε κάποιους. Τείνει να βαριέται συχνά. Είναι επίμονη και απαιτητική. Της αρέσουν οι προκλήσεις και σας ευχαριστεί πολύ που την ακούσατε.

Η Κωνσταντίνα της φωτιάς

«

Χριστίνα

Είμαι η Χριστίνα. Λατρεύω τα ταξίδια και την περιπέτεια. Είμαι ερωτευμένη με τη δουλειά μου και αισθάνομαι πολύ τυχερή που δουλεύω με παιδιά. Πεισμώνω, θυμώνω, εκρήγνυμαι και στο επόμενο λεπτό όλα τα ξεχνώ. Αγαπημένη μου φράση: Ό,τι είναι να γίνει, θα γίνει!

Το Χριστινιώ

Fred

I am at another point of my life where the path is changing. I've created a world around me, a sailing circus. It's fantastical but real. Maybe my biggest fear is to abandon this practical search for an alternative philosophy of life... I am confused and above with many friends. Everything will be ok just need to find the way.

Fred A.

Νίκη

Νίκη είναι δύσκολος άνθρωπος. Έχει ακαταλαβίστικη σκέψη. Εκεί που είναι χαρούμενη, θα λυπηθεί και το αντίθετο. Μάλλον επειδή σκέφτεται πολύ. Έχει χιούμορ, είναι έξυπνη, είναι καχύποπτη και κτητική. Της αρέσει να βάζει στόχους και να τους υλοποιεί. Κουράζει

που μερικές φορές λέει τα ίδια. Γκρινιάζει χωρίς λόγο-έτσι λένε οι άλλοι. Πρόθυμη να βοηθήσει. Εσείς την χρειάζεστε;

Νίνα

Αλεξάνδρα

Είμαι διαφορετική τώρα.

Μεγαλώνω και ωριμάζω.

Κοιτώντας πίσω βλέπω μια κοπέλα συνηθισμένη που της έπνιγαν τη φωνή.

Τα θέλω και τα όνειρά της περίεργα και αντιδραστικά.

Τώρα με θαυμάζω!

Θεωρώ ότι μπορώ να καταφέρω ό,τι ονειρευτώ.

Αγαπάω την Αλεξάνδρα γι' αυτό που είναι.

Την αποδέχομαι και συνεχίζω μαζί της!

Αλεξάνδρα Σαλαμάνδρα

«Αλήθειες και ψέματα μόνο»

Άρχισαν τα όργανα

Είμαι ευτυχισμένη!

Έφαγα τηγανητά αυγά με τηγανητές πατάτες και σαλάτα! Απόλαυση! Ποιος λέει ότι παχαίνουν; Φήμες των ανταγωνιστών. Να είμαστε όλοι αδύνατοι και γυμνασμένοι. Άσε μας κουκλίτσα μου! Προχθές το βράδυ γύρισα σπίτι στη μιάμιση. Το απόγευμα ξεκίνησα με καφέ. Έχω κόσμο να δω ακόμα! Έχω και γω το κοινό μου... Μετά εξετάσεις οστικής πυκνότητας. Ευτυχώς, όλα καλά! Να πάρω και τη βαλίτσα μου, που ένας καλός άνθρωπος έφτιαξε το χερούλι. Να είμαι έτοιμη για ταξίδια. Αφρική, Αμερική, Ασία! Μετά από περιπλάνηση στους δρόμους της αγαπημένης μου πόλης έφτασα στο τέρμα της Αγίου Νικολάου. Μου τηλεφώνησαν και μου είπαν: Πάμε γλυκάνισο; Έχει ζωντανή μουσική! Επειδή είμαι καλός άνθρωπος-λιτός και απέριττος- συμφώνησα. Πήρα την ανακατώστρα και ένα πήλινο. Ήπια και μια Άλφα, γιατί είμαι και η πρώτη! Μετά άρχισαν τα όργανα, παλιά λαϊκά τραγούδια. Η διπλανή παρεά μερακλώθηκε. Ένας εντραφής κυριούλης έριξε τη γυροβολιά του και μετά άρχισε και το τσιφτετέλι. Όλα τα λεφτά! Βοηθήσαμε τον τραγουδιστή στο πρόγραμμα τραγουδώντας, γελώντας, μουρμουρίζοντας. Είχε περάσει η ώρα του ύπνου και φοβούμενη τη μάνα μου, είπα κατά τη μιάμιση να φύγω! Μην είμαστε και πλεονέκτες.

Α, ρε Πάτρα με τα ωραία σου, γι' αυτό σε αγαπώ!!!

Αλεξάνδρα Σαλαμάνδρα

Ξεκαθαρίσματα

Ήταν Δευτέρα απόγευμα και ήθελα πάρα πολύ να του μιλήσω.

Του έστειλα μήνυμα. Μου φάνηκε απόμακρος. Μου είπε ότι ήθελε να σταματήσουμε να μιλάμε. Εκείνη τη στιγμή ήθελα να κλάψω. Δεν κατάλαβα το γιατί. Ίσως είχα κάνει κάτι που τον πείραζε και -ως συνήθως-δεν το κατάλαβα.

Τον ρώτησα γιατί. Οι απαντήσεις του μου φαινόταν πολύ ασαφείς. «Μου τρώει πολύ χρόνο η συνομιλία μαζί σου, δεν έχω χρόνο λόγω δουλειάς» κ.α. Κατάλαβα ότι κάτι δε μου έλεγε και νευρίασα. Ήθελα να βάλω τα κλάματα.

Δυστυχώς, δεν τα καταφέρνω με τη ματαίωση-απόρριψη. Ήθελα εξήγηση, ήθελα αλήθεια. Δε με έπειθαν οι απαντήσεις για έλλειψη χρόνου και τέτοιες βλακειές. Θεώρησα ότι με περνάει για χαζή.

Τον πίεσα. Τελικά, μου είπε την αλήθεια. Είχε ένα πρόβλημα, προσωπικής φύσεως, που δεν ήθελε να το μοιραστεί μαζί μου. Το σεβάστηκα, αν και με πείραζε λίγο, όμως ήταν η επιθυμία του. Σταματήσαμε να στέλνουμε μηνύματα.

Πήγα στο δωμάτιό μου και έβαλα τα κλάματα. Επίσης, θυμήθηκα ότι δεν είχα φάει. Γιατί να μην μπορώ να διαχειριστώ την απόρριψη; Αφού την είδα να έρχεται.

Με πείραζε πολύ. Πιο πολύ που την άκουσα απ' αυτό το άτομο. Είναι φίλος μου. Πρέπει να σεβαστώ την επιθυμία του. Ίσως είναι καλύτερα έτσι. Πρέπει και γω να ξεκαθαρίσω κάποια πράγματα στο μυαλό μου.

Ναι, είναι καλύτερα έτσι.

Αριάδνη Γράψα

«Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»

Χοιρινό και άλλα εδέσματα

Κοιτάζω το ημερολόγιο, πλησιάζουν τα Χριστούγεννα! Αχ, τι ωραία!

Χριστούγεννα για μένα είναι στολισμένο σπίτι, κουβέντες γύρω από ένα τραπέζι...Καραμελωμένο χοιρινό με πατάτες που λιώνουν στο στόμα. Γλυκά, πολλά γλυκά, βόλτες στην πόλη, αγκαλιές, φιλιά, ευχές! Μπιρίμπα με τεντούρα και ξηρούς καρπούς! Ωχ, λιγώθηκα! Τρέχουν τα σάλια μου! Είμαι και παμφάγο ον... Σταματά μ'έπιασε λιγούρα!

Ονειρεύομαι να δαγκώνω την ξεροψημένη μουσταρδάτη πατάτα, να γεύομαι το λαχταριστό χοιρινό και το σάλιο να τρέχει σαν τους καταρράκτες του Νιαγάρα! Θέλω να περνάω τον χρόνο μου με αγαπημένα γελαστά πρόσωπα. Να μαγειρεύω και να δημιουργώ υπέροχα φαγητά και γλυκά! Γιατί αξίζει η ζωή, αν δεν δαγκώσεις το σουφλέ σοκολάτας; Η ρευστή και ζεστή σοκολάτα τρέχει στο πιατάκι και τρέχεις σαν τον Μπολτ να τη μαζέψεις για να μη χάσεις σταγόνα! Ούτε όταν αγοράζω ψηλοτάκουνες τιγρέ γόβες δε νιώθω τόση ευχαρίστηση!

Το καμπανάκι χτυπάει, όλοι στο τραπέζι να αρχίσει το τσιμπούσι, παιδιά! Κι αν φάμε κάτι παραπάνω λόγω της ημέρας, δεν πειράζει! Μήπως θα ζυγιστούμε μετά; Θα φάμε, θα πιούμε, θα γελάσουμε, θα κριτικάρουμε τους άλλους, θα ευχηθούμε να είμαστε καλά και να ξαναβρεθούμε! Όλοι γύρω από ένα τραπέζι! Ωχ, δεν έχω χώρο για ένα γλυκό! Έσκασα! Α, τι βλέπω; Καρυδόπιτα και τρουφάκια! Βάλε μου, λίγο για το καλό, να πάρω κι ένα τρουφάκι!

Και του χρόνου να 'μαστε καλά!

Μια σόδα στο πέντε και γρήγορα!

Αλεξάνδρα Σαλαμάνδρα

«Το μαύρο ντόμινο»

Μόνο sex

Ήταν Παρασκευή βράδυ και τον ήθελα.

Τον ήθελα πολύ. Ήξερα ότι έκανε ιδιαίτερα μαθήματα σε παιδιά. Μου είχε πει ότι θα τελείωνε νωρίτερα το μάθημα του και θα ερχόταν με το αυτοκίνητο για να με συναντήσει. Όταν ήρθε, μπήκα στο αυτοκίνητο. Τον αγκάλιασα και τον φίλησα στο μάγουλο. Πάντα χαιρόμουν όταν τον έβλεπα. Ήξερα ότι αυτή η σχέση δεν πήγαινε πουθενά. Απλά κάναμε σεξ και συζητούσαμε διάφορα θέματα. Μας ενδιέφερε κυρίως να κάνουμε σεξ και να παίρνουμε ηδονή. Δεν έπρεπε να τον ερωτευτώ, μου το απαγόρευα-είχα φάει αρκετές φορές τα μούτρα μου. Δεν έπρεπε να γίνω ευάλωτη ξανά μπροστά σε κανέναν, παρά μόνο σε κάποιον που θα άξιζε.

Πήγαμε κάπου παράμερα, όπου δεν θα περνούσε κανένας. Σταμάτησε, έσβησε την μηχανή. Γύρισα, τον κοίταξα, του χαμογέλασα και άρχισα να τον φιλάω. Είχα κλείσει τα ματιά και είχα αφεθεί στην αίσθηση που ένιωθα από τα χείλη του. Αυτή η αίσθηση μου διαπερνούσε όλο το σώμα. Ένιωθα τα χέρια του στη μέση μου. Έριξε πίσω το κάθισμα του και ανέβηκα πάνω του. Είχε ερεθιστεί και το ένιωθα. Μου έβγαλε την μπλούζα. Άρχισε να με φιλά ανάμεσα στο στήθος, τα χέρια του ακουμπούσαν την πλάτη μου. Σήκωσα την φούστα και αυτός ξεκούμπωσε το παντελόνι του. Τον ένιωσα μέσα μου και αυτή η αίσθηση με απογείωσε. Ένιωθα τη θερμότητα του κορμιού του.

Αυτή η υπέροχη αίσθηση ηδονής μου διαπερνούσε όλο το σώμα και έβγαλα μερικά βογκητά. Οι κινήσεις δεν ήταν μηχανικές και δεν είχαν σταθερό ρυθμό. Άλλαζε ανάλογα με το τι νιώθαμε. Άνοιξα τα ματιά μου, τον κοίταξα και τον είδα να κλείνει τα ματιά του. Κατάλαβα ότι θα έφτανε στην κορύφωση. Έκλεισα και εγώ τα ματιά μου και άφησα τον εαυτό μου να αφεθεί και το σώμα μου να το κυριεύσει η αίσθηση της κορύφωσης.

Αλλά αυτό ανήκει στο παρελθόν και ζει στον τόπο/ στην χώρα των αναμνήσεων μου.

Αριάδνη Γράψα

«Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»

Ο περιπτεράς

Ψηλός και αδύνατος, πολύ αδύνατος, τόσο που τα ρούχα φαίνονταν αταίριαστα πάνω του. Καραφλός και μελαχρινός, με δύο μεγάλα μαύρα μάτια. Όλη η ζωή του το περίπτερο, εκεί στη γωνία. Χειμώνα και καλοκαίρι κλεισμένος στο μικρό κουβούκλιο να τακτοποιεί τα εμπορεύματα: τσιγάρα, πατατάκια σοκολάτες αναπτήρες τσίχλες καραμέλες περιοδικά και όλα εκείνα τα ψιλικά που έχουν τα περίπτερα.

Μεγάλη γειτονιά τέσσερες εξάωρες πολυκατοικίες αντικριστά και στη βάση τους μια σειρά από μαγαζιά. Κομμωτήριο, service T.V., καφενείο, χαρτοπωλείο, και κατάστημα καλλυντικών.

Όλους τους εξυπηρετούσε ο κ. Μίμης ο περιπτεράς, αδιάκοπα και ακούραστα. Θεσ ένα πακέτο τσιγάρα ή μια σοκολάτα για τη λιγούρα ή ένα αναψυκτικό για δροσιά όλη η γειτονιά πέρναγε κάθε μέρα και νύχτα από μπροστά του.

Αλλά και κ Μίμης γνώριζε τον καθένα με το όνομα του. Ήταν κοινωνικός εξυπηρετικός και χαμογελαστός. Ειδικά το χαμόγελο του ήταν και το μεγάλο του ατού. Βλέπεις γκρίζα η καθημερινότητα των ανθρώπων, γκρίζα η φάτσα τους, γκρίζα και η καρδιά τους. Όταν όμως ο άλλος σου χαμογελά ε! σηκώνεται η κουρτίνα και φωτίζονται τα φυλλοκάρδια.

Έτσι λοιπόν ο κ. Μίμης δεν ήταν απλά ο περιπτεράς της γειτονιάς, αλλά ο άνθρωπός που άκουγε τα όνειρα, τις στεναχώριες, τις ανησυχίες και τις χαρές όλων όσων κατοικούσαν και δούλευαν κοντά στο περίπτερό του.

Αλλά και δεν ξέφευγε από την προσοχή του τίποτα: Ποιος είναι αυτός; που πάει; μένει εδώ; δε μένει; Σήμερα δεν πέρασε η κα. Γιούλα να είναι καλά; Είδα τη σύζυγο του κ. Σπύρου με βαλίτσες ταξίδι να πήγε ή να χώρισαν;

—

Η καθημερινότητα του και η ασχολία του ήταν τι κάνουν οι άλλοι. Να το πεις κακεντρεχή, όχι δε το λες, απλά περιέργο. Άκουγε με προσοχή κάθε τι δυσάρεστο και το διέσπειρε με ύφος ηθοποιού σε αρχαία τραγωδία.

-Καλησπέρα κ. Μίμη πιάσε σε παρακαλώ ένα Marlboro και μια σοκολάτα.

-Πολύ καπνίζεις κ Σπύρο, το πρωί δεν αγόρασες πακέτο;

-Νιώθω μόνος τώρα που έφυγε η Καίτη, είναι και τα παιδιά στην πεθερά μου, μόνος είμαι, σου κάνει παρέα το άτιμο.

-Μμμ... 6 ευρώ

-Ωχ! Δεν πήρα λεφτά μαζί μου, τι αφηρημένος που είμαι; Θα στα δώσω αύριο!

-Ναι, ναι δεν υπάρχει θέμα. Καλό βράδυ. Μη στενοχωριέσαι.

Δεν υπάρχει θέμα; μα και βέβαια υπάρχει θέμα, καλά είδα εγώ την Καίτη με δύο μεγάλες βαλίτσες προχτές το μεσημέρι. Σαν κλαμένη μου φάνηκε. Να δεις που αυτοί οι δύο χώρισαν. Κρίμα και φαινόταν τόσο ταιριαστό και αγαπημένο ζευγάρι. Με αυτές τις σκέψεις έκλεισε τα σκούρα του περιπτέρου και έφυγε.

-Καλημέρα κα. Γιούλα, τι κάνετε;

-Καλημέρα Μίμη! Τι να κάνω έτσι και έτσι, με τάραζαν τα αρθριτικά μου φέτος, πολλή υγρασία.

-Ναι, αλήθεια είναι αυτό! Δε μου λες κα. Γιούλα τι έπαθε ο γείτονά σου ο κ. Σπύρος το εγκατέλειψε η γυναίκα του;

-Αχ, το έμαθες και εσύ ε; Τα άσχημα νέα κρυφά δε μένουν.

-Ηρθε χτες και αγόρασε τσιγάρα, τον είδα στεναχωρημένο και τον ρώτησα.

-Ναι, δυστυχώς, εγώ έτυχε να είμαι πίσω από την πόρτα, καθώς καθάριζα και τα άκουσα όλα.

-Δηλαδή, τι άκουσες;

-Αυτή έδωσε μια στη πόρτα καθώς έφευγε που κουνήθηκε η πολυκατοικία, κοπάνησε δυνατά τα τακούνια της στην είσοδο και κάτι μουρμούρισε, αλλά δεν άκουσα. Τι είμαι εγώ

Μίμη καμία κουτσομπόλα, καμία Κατίνα να ασχολούμαι με τους άλλους; Σου είπα όμως, έτυχε να είμαι πίσω από τη πόρτα.

-Αλίμονο κα. Γιούλη μου είπα εγώ τέτοιο πράγμα; Απλά από ενδιαφέρον ρωτάω. Ύστερα; Τι έγινε ύστερα;

-Μπήκε στο ασανσέρ και έφυγε. Κρίμα και έχουν και παιδιά, πώς θα μεγαλώσουν τα κακόμοιρα;

-Μου είπε χτες ότι τα έχει στην πεθερά του. Αυτά. Τι να σου δώσω κ. Γιούλα μου;

-Τίποτα καλέ μια καλημέρα πέρασα να πω!

—

Έχει μπει για τα καλά η άνοιξη, παρά τα κρύα και τις βροχές ο Μάρτης αποχαιρετά με καλοσυνάτες ημέρες που ευδιάζουν από τα λουλούδια στα μπαλκόνια. Τακτοποιούσε τα περιοδικά του ο κ Μίμης και δίπλωνε τις εφημερίδες ώστε να τις παραδώσει αύριο στο πρακτορείο.

Με τη άκρη του ματιού του είδε το Σπύρο να περπατάει σκυφτός και κατσούφης, κοντοστάθηκε στην πόρτα της πολυκατοικίας και έψαχνε τα κλειδιά του μέσα στην τσέπη του σακακιού του.

-Καλησπέρα τι κάνετε;

-Καλησπέρα ωω να σας δώσω τα χρήματα. Παραλίγο να το ξεχάσω

-Δεν πειράζει. Δεν είναι αυτό. Εγώ απλά ήθελα να σας πω πόσο λυπάμαι.

-Για ποιο πράγμα λυπάστε;

-Μα ... για τη σύζυγο σας! Δηλαδή, που έφυγε

-Α, μα είναι η δουλειά της τέτοια! Αύριο θα φύγω και εγώ θα πάω να τη βρω στη Θεσσαλονίκη.

-Εεε;

Είχε ανοίξει την εξώπορτα ο Σπύρος και προχωρούσε προς το ανασσέρ. Ένιωσε τα μάτια του κ Μίμη να είναι καρφωμένα πάνω του, γύρισε και το κοίταξε:

-Μα καλά τι καταλάβατε ότι χώρισα; Όχι, βέβαια εδώ ετοιμαζόμαστε και για τρίτο παιδί.

Απλά μετακομίζουμε στη Θεσσαλονίκη. Καλό βράδυ!

-Αααα!

Γύριξε πίσω στο περίπτερό του, στον κόσμο του. Λυπημένος; Όχι, γιατί να είμαι λυπημένος. Χαιρόμαστε με τη δυστυχία των άλλων; Όχι, βέβαια. Χαιρόμαστε με την ευτυχία των άλλων!

Και τι με νοιάζει εμένα τι κάνουν οι άλλοι. Με νοιάζει! Ίσως γιατί δεν έχω δικούς μου ανθρώπους να ασχοληθώ, αν ήξεραν όλοι αυτοί πόσο μόνος αισθάνομαι αν ήξεραν...

-Εεε, Μίμη σου μιλάω, δεν ακούς;

Η φωνή της Γιούλης τον προσγείωσε απότομα. Εμείς μοιάζουμε κα. Γιούλη μου, μοιάζουμε στη μοναξιά μας, μοιάζουμε στην περιέργεια, δεν κοιτάμε τη καμπούρα μας, πώς θα τη δούμε άλλωστε βλέπουμε μόνο τις καμπούρες των άλλων.

-Λάθος συναγερμός κα. Γιούλη μου λάθος συναγερμός!

-Τι δε καταλαβαίνω;

-Ο Σπύρος με την Καίτη δε χωρίζουν, απλά μετακομίζουν στην Θεσσαλονίκη.

-Και εσύ πού το ξέρεις;

-Το ξέρω. Έγκυρη πηγή.

-Κρίμα που φεύγουν. Ποιος ξέρει ποίος θα έρθει τώρα στο δίπλα σπίτι; Ποσό τους εκτιμούσα και τους συμπαθούσα.

-Τι να σου δώσω κα. Γιούλη;

-Τίποτα μια καλησπέρα πέρασα να πω!

-Κα. Γιούλη;

-Ναι;

-Θες μόλις κλείσω το περίπτερο να πάμε στο καφενεδάκι στην πλατεία;

-Εεεε;

-Θέλεις;

-Ναι, στην επόμενη πλατεία όμως μη δώσουμε δικαίωμα στη γειτονιά για σχόλια και κουτσομπολιά.

-Όπου θέλεις.

Όπου θέλεις...

Anel Blue

Κοντή Κατίνα

Ήταν μια κουραστική μέρα στη σχολή.

Είχαμε πρόβα με τη θεατρική ομάδα. Ονειροπολούσα. Τι ώρα θα τελείωνε; Θέλω να πάω σπίτι μου!

Ξαφνικά ακούω τη φωνή εκείνης της κοντής Κατίνας.

-Αριάδνη, μην χαζεύεις, κάνουμε πρόβα τώρα!

Δε σχολίασα τίποτα. Ώρες-ώρες αυτός ο κοντός και κουτσομπόλης διάλογος με βγάζει εκτός εαυτού. Είναι μια στρουμπουλή κοντή Κατίνα. Είναι τέρμα αντιπαθητική . . . Περνάει τον εαυτό της για έξυπνη! Εγώ πάλι – προσωπικά- πιστεύω ότι φέρεται σαν τούβλο. Και είναι τούβλο. Προσπαθεί να χωθεί παντού! Σε δουλειές που έχουν σχέση με την παράσταση, σε δουλειές που έχουν σχέση με τη σχολή, με εμάς, με το ένα, με το άλλο! Χώνεται παντού, σου λέω! Και δεν την αφορά. Νομίζει μάλιστα, ότι είναι η καλύτερη απ' όλους και το ρόλο που έχει τον απογειώνει κάθε φορά. Αλλά... οι υπόλοιποι θέλουν ακόμη πολύ δουλειά.

Το μόνο που απογειώνει κάθε φορά είναι το ρόλο της Κατίνας. Μόνο οδηγίες είναι:

-Δεν το κάνεις σωστά!

-Θα σας πω κάτι για τα σκηνικά! (κλείσε τα αυτιά, δεν αντέχεται, δεν υποφέρεται!)

-Θα γίνει αυτό που λέω εγώ, συμφωνεί και ο συντονιστής!

Μια μέρα με είχε εκνευρίσει τόσο πολύ που δεν ξέρω πως κρατήθηκα και δεν της όρμησα.

Πήρα κι εγώ όμως την εκδίκησή μου. Το βράδυ είδα το καλύτερο όνειρο της ζωής μου.

Είδα πως την χαστούκιζα. Και ήταν τόσο όμορφο! Πόσο υπέροχος ήταν ο ήχος που έκανε το χέρι μου που έσκαγε πάνω στο μάγουλό της και πόσο ωραία ήταν τα σημάδια των δαχτυλιδιών μου πάνω στο πρόσωπό της!

Πλέον αδιαφορώ για την παρουσία αυτού του κοντού, χοντρού διαόλου.

Είναι η Κατίνα της ομάδας.

Επάξια κέρδισε τον τίτλο: «Κοντή Κατίνα!»

Αριάδνη Γράψα

«Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα»

Το ταξίδι των ονείρων μου

Πραγματοποιήσαμε ένα πολύ όμορφο ταξίδι πριν από μερικά χρόνια με την οικογένειά μου, τη θεία μου και τον ξάδερφό μου.

Το πολυπόθητο αυτό ταξίδι ήταν στη Γαλλία και συγκεκριμένα στο Παρίσι. Όταν μου έλεγαν να κάνω μία ευχή μέσα μου πάντα ευχόμουν να έρθει η ημέρα για την πραγματοποίηση αυτού του ταξιδιού!

Μείναμε σχεδόν δέκα μέρες και πήγαμε σε πολλά μέρη, γνωστά αξιοθέατα και μη, μουσεία, εκκλησίες, μνημεία και περιοχές. Κάποια απ' αυτά ήταν το Μουσείο του Λούβρου με τα υπέροχα εκθέματα, η Όπερα του Παρισιού, η Παναγία των Παρισίων, η μοναχική Μονμάρτη με τη γραφική εκκλησία, τους υπάιθριους ζωγράφους και τη σοκολατένια κρέπα, οι Βερσαλλίες, το Μοντέρνο Παρίσι και φυσικά, η Ντίσνεϋλαντ.

Εκεί νιώθεις ξανά παιδί και αφήνεσαι στο παραμύθι. Νεράιδες, καρτούν και ήρωες σε περιμένουν για να σε ξεναγήσουν στο μαγικό της κόσμο. Θυμάμαι πολύ έντονα τις κούκλες που εκπροσωπούν κάθε θεματική χώρα του πάρκου και μάλιστα, τις θυμάμαι να χορεύουν στη χώρα της φαντασίας και να με παίρνουν και μένα μαζί τους.

Γενικότερα, η Ντίσνεϋ είναι χωρισμένη σε πέντε θεματικές χώρες τη: Main street, τη Fantasyland, Frontierland, την Adventureland και τη Discoveryland. Η μία είναι πιο ωραία από την άλλη.

Συγκεκριμένα, στη χώρα της «Περιπέτειας» δεν θα ξεχάσω το τρενάκι του τρόμου κι εμένα μέσα του φοβισμένη να λέω: «Τώρα θα πέσουμε!». Επίσης, στην ίδια χώρα θυμάμαι τους πειρατές και το υποβρύχιο. Ατμοσφαιρικό και απόκοσμο ήταν επίσης και το σκηνικό με τα φαντάσματα. Τι να πρωτοθυμηθώ; Τις φωτογραφίες, τα ατελείωτα ψώνια, τα γλυκά, τα καραμελωμένα ποπ κορν; Όλα ήταν υπέροχα!

Στο τέλος της ημέρας στην Ντίσνεϋ έγινε η παρέλαση όλων των αρμάτων και των ηρώων. Ήταν ένα θέαμα μοναδικό! Τα νοσταλγώ όλα αυτά με πολλή αγάπη.

Εντωμεταξύ, ήταν η πρώτη φορά που ταξίδεψα με αεροπλάνο. Οπότε, μου έμεινε χαραγμένη στη μνήμη μου η στιγμή της απογείωσης και της προσγείωσης. Θυμάμαι που ζητήσαμε μαζί με τον ξάδερφό μου να επισκεφθούμε το πιλοτήριο. Έτσι κι έγινε. Η θέα ήταν υπέροχη. Περνούσαμε ανάμεσα στα σύννεφα. Πόσο όμορφα ήταν και πόσο τρομαχτικά!

Αυτές ήταν κάποιες απ' τις πολλές αναμνήσεις από το ταξίδι των ονείρων μου και χαίρομαι πολύ που το έχω ζήσει.

Λοιπόν, πάμε γι'άλλα!!!

Κωνσταντίνα Τσιακούμη

Κι αύριο μέρα είναι!

Πριν από περίπου τέσσερα χρόνια αποφάσισα να κάνω ένα ταξίδι στο Βέλγιο και συγκεκριμένα στο Brugge, όπου έμενε η φίλη μου.

Το Brugge είναι μία παραμυθένια πόλη του Βελγίου. Έχει μεσαιωνικά κτίρια και ποτάμι με κύκνους, που μπορείς να τους κοιτάς ώρες ατελείωτες και να φαντάζεσαι πως πρωταγωνιστείς «Στη λίμνη των κύκνων». Την πολύ ωραία μουσική της παράστασης την έχει γράψει ο ρώσος συνθέτης Πιότρ Τσαϊκόφσκι. Μακάρι να γράψω και γω κάτι παρόμοιο κάποτε! Για την ώρα το μόνο που έχω κάνει να θυμίζει «Λίμνη των κύκνων» είναι να ντυθώ μαύρος κύκνος στο καρναβάλι της Πάτρας με μεγάλη επιτυχία.

Κάτι έλεγα, όμως για το Brugge. Α, ναι! Ήταν τόσο παραμυθένιο . . . Αν είχα και έναν πρίγκιπα μαζί, τι ωραία που θα ήταν! Αλλά δυστυχώς είχα τη φίλη μου, η οποία κυρίως δούλευε, δούλευε, δούλευε. Κι έτσι εγώ γυρνούσα μόνη μου στα πλακόστρωτα δρομάκια.

Πήγα και στην εκκλησία της Παναγίας, όπου είδα το άγαλμα του Μικελάντζελο, έφαγα υπέροχες βάφλες σοκολάτας κι έπνιξα τον καημό μου στο Μουσείο της μπύρας, όπου στην τιμή του εισιτηρίου ήταν και τέσσερα ποτήρια μπύρας. Ήπια τις μπύρες μου, είδα τα βαρέλια, αγόρασα τα αναμνηστικά μου μπρελόκ-ανοιχτήρια, μου έδωσε και το τηλέφωνό του ο μπάρμαν-άτσα, όλα βαίνουν καλάς!

Το μεγαλύτερο μνημείο όμως, του Brugge ήταν το καμπαναριό. Πρόκειται για ένα καμπαναριό του 13ου αιώνα, το οποίο έχει έναν μηχανισμό αποτελούμενο από 48 καμπάνες. Είχε ωραίο ήλιο στην πόλη του Brugge εκείνη τη μέρα. Αφού βγήκα από το Μουσείο της μπύρας αποφάσισα να επισκεφθώ το ζακουστό αυτό καμπαναριό. Είχε έρθει η ώρα!

Πηγαίνω στην πλατεία, βλέπω το ψηλό καμπαναριό. Πω πωωωωω πόσο ψηλό είναι! Ζαλίζομαι και κάνω το πρώτο βήμα. Μπαίνω απ' την πόρτα, βλέπω όλα αυτά τα σκαλιά που οδηγούν στην κορυφή με τις υπέροχες καμπάνες και προχωράω! Ανεβαίνω στο πρώτο σκαλοπάτι. Τι χαρά θα δω καμπάνες!!!

Αχ, νιώθω μια πίεση-ξέρετε χαμηλά-θέλω να κάνω τσίσα απεγνωσμένα. Τι τις ήθελα τις τέσσερις μύρες πρωί-πρωί; Πώς θα ανέβω τόσα σκαλιά; Υπομονή, ανάσες, θα κρατηθώ. Καμπάνες! Ναι, αυτό θα κάνω, θα κρατηθώ. Μπορείς Έλενα, μπορείς! Ωραία, πάμε!

Ωχ, πού πάω; Αφότου ανέβω όλα αυτά τα σκαλιά και δω τις μεγάλες καμπάνες μετά θα πρέπει να κατέβω. Ωραία, τα κατάφερα με τις παλιομπύρες και κείνος ο μπάρμαν μου τις γέμιζε με τόση χαρά . . . Ορίστε τώρα! Κοιτάζω δεξιά, κοιτάζω αριστερά, βλέπω ένα ζαχαροπλαστέιο, απ' τα καλύτερα του Βελγίου.

Μπαίνω, πηγαίνω στην τουαλέτα, ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ, αγοράζω τη μεγαλύτερη σοκολάτα γάλακτος με καραμελώμενα φουντούκια κι αποφασίζω πως δεν θα πιω άλλες μύρες και γενικά αλκοόλ για το υπόλοιπο της μέρας. Έτσι, μόνο θα καταφέρω να δω περισσότερα αξιοθέατα.

Πηγαίνω στην κεντρική πλατεία. Κάθομαι σ' ένα παγκάκι, τρώω λίγη σοκολάτα, καταβροχθίζω με μανία ένα σοκολατάκι με ρούμι και σκέφτομαι.

Δεν πειράζει κι αύριο μέρα είναι!

Έλενα Τζουανοπούλου

Έτσι είναι εκείνη...

Μόνο τα νοητικά ταξίδια τη γέμιζαν.

Τα ταξίδια που έκανε με το μυαλό της. Εκεί που ξεχνούσε τα πάντα* τον πόνο, την θλίψη, την απογοήτευση, την απόρριψη. Σ' αυτόν τον κόσμο που ταξίδευε μόνο χαμογελούσε. Κανένα αρνητικό συναίσθημα δεν την άγγιζε βαθιά μέσα της, στην ψυχή της.

Κάθε μέρα έκανε αυτό το ταξίδι. Ταξίδευε στον κόσμο της λογοτεχνίας. Εκεί ήταν το καταφύγιό της. Εκεί ξαναζούσε στιγμές, όπως εκείνη ήθελε. Στιγμές που την απογοήτευσαν και της άφησαν θλίψη, τις έφτιαχνε αλλιώς. Ίσως πιο θλιβερές απ' ό,τι ήταν. Δάκρυζε συχνά ότι τις σκεφτόταν. Είχε ένα πικρό χαμόγελο.

Χαμόγελο, χαμόγελο, χαμόγελο.

Χαμόγελο για το πόσο χαρούμενη θα μπορούσε να γίνει η κάθε στιγμή. Όλος αυτός ο κόσμος ήταν γεμάτος πόνο και θλίψη. Πόνος και θλίψη από στιγμές και καταστάσεις . . . από ταξίδια.

Ταξίδια που ξεκίναγε με ενθουσιασμό. Καθόταν και τα έγραφε. Ήταν η κύρια πηγή έμπνευσής της. Τα ταξίδια που έκανε πάντα ήλπιζε να έχουν ένα καλό τέλος ή έστω ένα χαρούμενο τέλος. Αλλά χαρούμενο τέλος έχουν μόνο τα παραμύθια.

Τα ταξίδια της όμως, δεν ήταν παραμυθένια. Ήταν πέρα για πέρα αληθινά. Η αλήθεια είναι ότι δεν της άρεσαν τα χαρούμενα ταξίδια. Της φαίνονταν ψεύτικα, πλαστά. Τα θλιμμένα ταξίδια κάτι σε μαθαίνουν. Σου αφήνουν κάτι σαν ηθικό δίδαγμα.

Ίσως μόνο σε εκείνη να άρεσαν τα θλιμμένα ταξίδια που αφήνουν πόνο. Αλλά σ' εκείνη άρεσαν. Κανένας δεν μπορούσε να την κρίνει για αυτό. Δεν έχει το δικαίωμα. Έτσι ήταν εκείνη. Έτσι ΕΙΝΑΙ εκείνη. Έτσι είναι η Ερατώ.

Να ξέρεις Ερατώ ότι σε αγαπάω.

Αριάδνη Γράψα

«Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων»

Το εισιτήριο

Πριν δυο χρόνια περίπου μετά από μια κουραστική ημέρα στο Πανεπιστήμιο, μπήκα στο λεωφορείο. Αν και είχε πολύ κόσμο μέσα, βρήκα μία θέση πίσω-πίσω για να καθίσω. Σε λίγη ώρα μπήκε μέσα ο ελεγκτής. Ένας άνδρας προχωρημένης ηλικίας, απεριποίητος και αρκετά βρόμικος. Πάντα αεικίνητος μέσα στο λεωφορείο. Με δολοφονικό βλέμμα έτοιμο να πιάσει τον επίδοξο παραβάτη, αυτόν που δεν θα έχει πάνω του το εισιτήριό του. Μόλις συνέβαινε αυτό, ήθελες να κλείσεις τα αφτιά σου απ' τις φωνές του και την όλη φασαρία. Κάποτε τα έβαλε με μια κοπέλα που δεν είχε εισιτήριο. Σταμάτησε να της φωνάζει μόνο όταν κατάλαβε ότι δικαιούνταν δωρεάν μετακίνηση επειδή ήταν πολύτεκνη. Του έδειξε την κάρτα της και ηρέμησε. Είναι υπερβολικός και αγενής, είχα σκεφτεί τότε... Μια άλλη φορά καθώς περνούσε απ' όλους και έσκιζε τα εισιτήρια τους στη μέση, πέρασε κι από μένα.

-Το εισιτήριο, μου είπε.

Του το 'δωσα, μου το 'σκισε, μου το 'δωσε πίσω -το τόσο δα χαρτάκι, το απόκομμα. Μετά συνέχισε με τα υπόλοιπα εισιτήρια, ενώ εγώ γύρισα το κεφάλι μου και κοιτούσα απ' το παράθυρο. Σκεφτόμουν τι θα κάνω το Σαββατοκύριακο, πού θα πάω, με ποιους θα βγω, τι θα φορέσω. Ξαφνικά μία δυνατή φωνή με έβγαλε απ' τις σκέψεις μου. Ποιανού να 'ταν άραγε; Του ελεγκτή φυσικά!

-Το εισιτήριό σας, μου είπε έντονα.

-Μα σας το έδωσα προηγουμένως...

-Το εισιτήριό σας, συνέχισε εκείνος.

-Μισό λεπτό, του απάντησα.

Άρχισα να ψάχνω στην τεράστια τσάντα μου για ένα τόσο δα χαρτάκι, για ένα απόκομμα εισιτηρίου. Άντε τώρα να το βρω! Τι παράλογος άνθρωπος! Μα προηγουμένως είχε ελέγξει το εισιτήριό μου, τι το 'θελε τώρα; Να το ξαναδεί;

Τελικά το βρήκα. Του το 'δωσα κι αυτός το έκοψε για άλλη μια φορά και μου το ξανάδωσε. Στο βλέμμα του διαπίστωσα ότι κατάλαβε ότι έκανε λάθος, αλλά για συγγνώμη ούτε λόγος! Κι έμεινα απορημένη να σκέφτομαι για άλλη μια φορά τη φράση του Αϊνστάιν, βλέποντας τον ελεγκτή να απομακρύνεται από το λεωφορείο:

«Δύο πράγματα είναι απέραντα, το σύμπαν κι η ανθρώπινη βλακεία. Για το πρώτο δεν είμαι σίγουρος.»

Ιστορίες καθημερινής ηλιθιότητας

Τι να πει κανείς για την ηλιθιότητα των ανθρώπων. Είναι τόσοι πολλοί! Ζουν ανάμεσά μας και το χειρότερο απ' όλα είναι ότι τους βρίσκουμε μπροστά μας στην καθημερινή μας ζωή.

Οι ιστορίες που θα μπορούσα να περιγράψω είναι δυστυχώς αναρίθμητες. Ίσως οι μόνοι που να μην ενοχλούνται από την ηλιθιότητα να είναι οι ίδιοι οι ηλίθιοι ή όσοι προσποιούνται τους ηλίθιους-κάνουν δηλαδή, ότι δεν καταλαβαίνουν για να διαφυλάξουν την ψυχραιμία τους και την ηρεμία τους. Αν όμως κάποιος δεν ανήκει στην «επίλεκτη» αυτή ομάδα τότε τα πράγματα είναι ζόρικα. Πώς να αντιμετωπίσεις την ηλιθιότητα που συνήθως συνοδεύεται -αν δεν είναι και συνώνυμη-από έλλειψη στοιχειώδους σεβασμού προς τον άλλον;

Τα παραδείγματα στα οποία μπορώ να αναφερθώ είναι άπειρα. Από όλα αυτά θα διαλέξω μερικά που πιστεύω ότι όλοι μας αντιμετωπίζουμε καθημερινά όταν περπατάμε μέσα στην πόλη. Δεν υπάρχει ημέρα που κάποιοι ηλίθιοι να μην «μπλοκάρουν» τις διαβάσεις των πεζών με τα παρκαρισμένα αυτοκίνητα τους. Ακόμα και αν θέλεις να περάσεις από το ένα πεζοδρόμιο στο απέναντι διασχίζοντας τον ενδιάμεσο δρόμο, θα βρεις μπροστά σου παρκαρισμένα αυτοκίνητα με τα προβλήματα που αυτό δημιουργεί σε ΑΜΕΑ, ηλικιωμένους, μητέρες με καρότσια κλπ. Όσες φορές έχει τύχει «να πιάσω επ' αυτοφώρω» τον παραβάτη, η απάντηση τις περισσότερες φορές είναι ή «Άσε μας ρε φίλε!» ή «Εσύ θα μου πεις τι θα κάνω;» ή «Το παίρνω σε δυο λεπτά!» και περνάς από το ίδιο σημείο μετά από δυο ώρες και το αυτοκίνητο είναι ακόμα εκεί!

Σ' αυτές τις περιπτώσεις διερωτώμαι ποιο είναι το πρόβλημα με αυτούς τους ανθρώπους. Είναι η ηλιθιότητα, η μαγκιά, η αγένεια, η έλλειψη παιδείας, απωθημένα που κουβαλάνε ή μήπως όλα αυτά μαζί; Αν το πρόβλημα είναι η ηλιθιότητα τότε είναι άλυτο. Αν είναι κάποιο από τα υπόλοιπα, τότε η έλλειψη παιδείας ή καλής ανατροφής μπορεί να είναι οι αιτίες.

Μπορεί όμως να είναι και θέμα εφαρμογής των νόμων, δηλαδή η πλήρης ανομία που υπάρχει σε αυτήν τη χώρα. Πολύ συχνά βλέπω τους τροχονόμους να σφυρίζουν με τη σφυρίχτρα τους για να «καλέσουν» τους ιδιοκτήτες να απομακρύνουν τα διπλό – παρκαρισμένα αυτοκίνητα τους αντί να τους κόψουν κλήση με την ελπίδα να συμμορφωθούν στο μέλλον. Θεωρώ ότι και αυτό είναι μια άλλη μορφή ηλιθιότητας του κράτους και των οργάνων του. Μέρος της λύσης σε όλα τα παραπάνω είναι βέβαια η εφαρμογή των νόμων.

Αυτά για τώρα και ας μην ξεχνάμε ότι η ηλιθιότητα των ανθρώπων είναι σαν τα διαμάντια, είναι παντοτινή.

Γι' αυτό τα μάτια σας ανοιχτά!

Βλαδίμηρος Γενάλης

Ο ηλίθιος του χορού

Ως γνωστόν έναν ηλίθιο μπορεί να τον συναντήσεις παντού. Παραδείγματος χάριν σε μια χοροεσπερίδα.

Ήταν Σάββατο-θυμάμαι- είχα ντυθεί, μακιγιαριστεί και ήμουν έτοιμη να πάω στην χοροεσπερίδα. Εξεπλάγην που είχα βγει από το δίλημμα, σχετικά γρήγορα, για το τι ρούχα θα βάλω. Φόρεσα ένα ωραίο φόρεμα κοντό και δυο καλσόν για να αντέξω το κρύο και ψηλές μαύρες μπότες. Έβαλα το παλτό μου, έριξα μέσα στην τσάντα κλειδιά, κινητό, πορτοφόλι, κραγιόν και τα παπούτσια για τον χορό και ξεκίνησα.

Έφτασα· είχε χαμηλό φωτισμό και ζέστη ατμόσφαιρα. Δεν είχε αρκετό κόσμο. Είχα πάει και σχετικά νωρίς (καταραμένο άγχος) και κάθισα σε ένα τραπέζι μόνη μου, έβγαλα τις μπότες και έβαλα τα παπούτσια του χορού. Άρχισε να γεμίζει κόσμο καθώς περνούσε η ώρα. Μετά το πέρας δυο ωρών και αφού είχα χορέψει αρκετά, είχα πει και δυο ποτά, αποφάσισα να φύγω. Έβαλα και πάλι τις μπότες μου και πριν βάλω το παλτό μου, άκουσα μια φωνή: «Θέλεις να χορέψουμε;». Τον κοιτάω και του λέω: «Πάμε, απλά είμαι αρχάρια...». «Δεν πειράζει!», μου λέει.

Αρχίσαμε να χορεύουμε, προσπάθησα να νιώσω τη μουσική, αλλά δεν υπήρχε χημεία με τον καβαλιέρο. Υπομονή σκέφτηκα, τουλάχιστον οι κινήσεις που κάναμε -μέχρι στιγμής- είχαν ροή. Σε μια στιγμή ο καβαλιέρος κατεύθυνε κάπως το σώμα μου, αλλά προφανώς

και δεν βγήκε κάποιο αποτέλεσμα, γιατί δεν ήξερα τι να κάνω. Με κοιτάει και μου λέει: «Έπρεπε να κανεις φιγούρα!». «Είμαι αρχάρια και δεν την ξέρω» απάντησα με ένα ελαφρό χαμόγελο. Τι ηλίθιος που είσαι!

Μετά από λίγο ξανά η ίδια κίνηση: «Έπρεπε να περάσεις το ποδι σου πάνω από το δικό μου και να κάνεις φιγούρα!». Τον καρφώνω στα μάτια: «Μα είμαι αρχάρια και σου εξήγησα πως δεν το έχω μάθει». Πόσο ηλίθιος παίζει να είσαι και να μην καταλαβαίνεις; Και πρόσθεσε «Προσπαθώ να βγάλω φιγούρα για να μην κάνουμε συνέχεια μπρος και πίσω βήματα για να μην είναι βαρετό!». Δεν είπα τίποτα, παρά μόνο από μέσα μου. Όταν χόρευα, με άλλους πριν από εσένα, ηλίθιε, γιατί δεν έβγαινε βαρετό με απλά βήματα; Μάλλον επειδή είσαι βλάκας και δεν έχεις καθόλου φαντασία.

Τελείωσε το πρώτο κομμάτι κι άρχισε το δεύτερο. Τον είδα να προσπαθεί με τα μάτια να ψάξει άλλη ντάμα. Ε όχι, δεν φτάνει που χορεύω με μπότες κι ανέχομαι την ηλιθιότητα σου, δεν θα με ρεζιλέψεις αφήνοντας με μόνη μου μέσα σε άλλα ζευγάρια. Εμένα θα μάθεις να με σέβεται, όσο ηλίθιος κι αν είσαι. Δεν σου συγχωρώ την ηλιθιότητα! Και η ηλιθιότητα δεν είναι δικαιολογία. Πήγα κοντά του και του έπιασα τα χέρια. Τον κοίταξα σοβαρά μέσα στα μάτια και σχεδόν του πρόσταξα: «Συνεχίζουμε!» Προσπάθησε να κάνει πάλι το ίδιο και τον αγριοκοίταξα. Η ηλιθιότητα σου δεν έχει όρια, φίλε.

Καθώς χόρευαμε, σκέφτηκα, δεν είμαι υποχρεωμένη να ανέχομαι την ηλιθιότητα και την βλακεία αυτού του τύπου. Άλλη μια φορά προσπάθησε για αυτήν τη φιγούρα. Έλεος! Πριν τελειώσει το κομμάτι, κατέβασα τα χέρια μου, τον κοίταξα, αναστέναξα, έκανα μεταβολή και τον άφησα σύζυλο ανάμεσα στα ζευγάρια που χόρευαν.

Η ηλιθιότητά του ξεπέρασε κάθε όριο και με εκνεύρισε.

Η δύναμη της ηλιθιότητας-δυστυχώς- είναι ακαταμάχητη.

Αυτός ο τύπος κέρδισε επάξια τον τίτλο: «Ο ηλίθιος του χορού!»

Αριάδνη Γράψα

«Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι»

Το μαγικό κλειδί

Η πριγκίπισσα Ελενίκη φόρεσε το χάρτινο στέμμα της και ζέσπασε σε τρανταχτά γέλια. Επιτέλους, η ευχή της είχε γίνει πραγματικότητα, θα έβλεπε το απαγορευμένο δάσος! Δεν μπορούσαν να κάνουν αλλιώς, η ρόδα από την άμαξα είχε στραβώσει.

Ξεκίνησαν με σκοπό να πάνε σε μια βαρετή -κατά τη γνώμη της- σοφίτα στο περίφημο κάστρο των φαντασμάτων.

Όμως, η ρόδα στράβωσε, η άμαξα έπεσε κι έτσι αναγκάστηκαν να περπατήσουν ως εκεί.

Η Ελενίκη αγαπούσε το περπάτημα. Της επέτρεπε να παρατηρεί και να εξερευνά όσα βρισκόταν γύρω της.

Κρατούσε καλά τον χάρτη, που της είχε δώσει ο θεός της, ο Ντόναλντ Ντακ, και έλεγε από μέσα της για εκατοστή φορά τα μαγικά λόγια: «Η μοβ κουρτίνα θα ανεμίσει στις δέκα ακριβώς!». Αυτές τις λέξεις έπρεπε να πει για να ανοίξουν όλες οι πόρτες του κάστρου που θα την οδηγούσαν σε μυστικά και μαγικά περάσματα.

Τελικός στόχος και προορισμός της ήταν η σοφίτα. Εκεί, βλέπετε, ήταν κρυμμένο το μαγικό κλειδί.

Όταν πια βγήκε από το δάσος ήταν λασπωμένη, μουσκεμένη και πεινασμένη. Αφήστε που είχε χάσει κι από ώρα τα ίχνη των αυλικών. Αυτό όμως, καθόλου δεν φαινόταν να την πείραζε. Αν και κατάκοπη, ένιωθε πολύ πολύ ευτυχισμένη. Είχε παίξει με 7 σκίουρους, είχε σκαρφαλώσει σε 3 δέντρα, κι ούτε που θυμόταν σε πόσες λακκούβες είχε κάνει στροφές και πιρουέτες!

Μόλις πλησίασε την πύλη του κάστρου, είδε να δεσπόζει φωτεινός ο αριθμός "13".

Εσπρωξε την καγκελόπορτα- που μάλλον χρειαζόταν ένα λαδωματάκι, μιας και έτριξε- και προχώρησε προς την κεντρική είσοδο.

Χτύπησε τρεις φορές τη μεγάλη ξύλινη πόρτα.

Τοκ, τοκ, τοκ!

Καμία απάντηση.

Είχε αρχίσει να κρυώνει και να κουράζεται, ήθελε να μπει μα κανείς δε φαινόταν να κατοικεί στο κάστρο αυτό- ακόμα και φαντάσματα να έμεναν, θα είχαν την ευγένεια να της ανοίξουν.

Τότε θυμήθηκε το θείο και τα μαγικά λόγια.

«Η μοβ κουρτίνα θα ανεμίσει στις δέκα ακριβώς!».

Ξαφνικά η πόρτα άνοιξε. Η Ελενίκη μπήκε στο μεγάλο σαλόνι με τα παράξενα φωτιστικά και χωρίς να χάσει καιρό, έτρεξε προς τις σκάλες.

Τα πόδια της όμως, κόλλησαν κάπου ανάμεσα στο πρώτο και το δεύτερο σκαλοπάτι.

Της φάνηκε πως άκουσε ψιθύρους κάπου εκεί κοντά.

«Αν είστε τα περίφημα φαντάσματα, σίγουρα θα με αφήσετε να περάσω στον επόμενο όροφο, με αντάλλαγμα το μαγικό μου χάρτη!»

Έβγαλε το χάρτη από την τσέπη της, στο λεπτό εκείνος εξαφανίστηκε, και οι σκάλες έπαψαν να κολλούν!

Μόλις όμως, επιχείρησε να περάσει στο επόμενο πάτωμα, οι σκάλες γλιστρούσαν τόσο, που όποιος τολμούσε να τις πατήσει, σκόνταφτε! «Ποια φαντασματάκια θα με αφήσουν να περάσω, για ένα χάρτινο στέμμα;».

Και ξέρετε κάτι;

Την άφησαν.

Η ιστορία αυτή επαναλήφθηκε 58 φορές, όσες και οι όροφοι του κάστρου. Στο τέλος, η πριγκίπισσα είχε μείνει ξυπόλητη με ένα φανελάκι κι ένα σορτσάκι. Όλα της τα ρούχα και τα κοκαλάκια, τα βραχιόλια και τα δαχτυλίδια, τα κρεμαστά και τα σκουλαρίκια, ακόμα τις κάλτσες και τα παπούτσια τα είχε δώσει στα φαντάσματα. Αλλά δεν την ένοιαζε, γιατί πλέον, είχε φτάσει στην πολυπόθητη πόρτα της σοφίτας!

«Η κόκκινη κουρτίνα θα ανεμίσει στις δέκα ακριβώς!» είπε, μα η πόρτα έμεινε ερμητικά κλειστή. «Η μπλε, όχι! Όχι, η πορτοκαλί! Ωχ! Ποιο χρώμα ήταν;» Είχε ξεχάσει, μετά από τόση ώρα και τόσες περιπέτειες.

Τώρα, πώς θα έπαιρνε το κλειδί που ήταν κρυμμένο στο δωμάτιο;

Πάνω που προβληματιζόταν, ένα φάντασμα ήρθε κοντά της και έπιασε κουβέντα με ένα άλλο φάντασμα, με το οποίο ήταν γείτονες, αφού έμεναν σε διπλανά δωμάτια.

-Τα έμαθες τα νέα;

-Αν τα έμαθα λέει; Φυσικά! Βούηξε ο τόπος! Η μοβ κουρτίνα θα ανεμίσει στις δέκα ακριβώς!

Η Ελενίκη άρχισε να χορεύει από τη χαρά της που είχε ακούσει τους ψιθύρους. Είπε τα μαγικά λόγια, μπήκε στη σοφίτα, βρήκε το κλειδί κι έκλεισε τα μάτια, όπως ο θεός της είχε πει να κάνει.

Μόλις τα άνοιξε ξανά, κοίταξε το ρολόι του καθιστικού. Η ώρα ήταν δέκα ακριβώς, η μοβ κουρτίνα ανέμιζε και το κλειδί ήταν στα χέρια της.

«Το βρήκα!» φώναξε.

Ήταν μια ωραία καλοκαιρινή μέρα. Θα πήγαιναν να επισκεφθούν τον αγαπημένο τους θείο.

Αν και έμενε μακριά, τον επισκέπτονταν κάθε χρόνο. Και κάθε φορά, ο θεός και η Ελενίκη κάθονταν στη σοφίτα και έλεγαν παραμύθια για φαντάσματα, για κλειδιά, για κάστρα και για πριγκίπισσες.

Κρατούσε στα χέρια της το κλειδί του.

Το είχε επιτέλους αποκτήσει!

Μόλις θα έφταναν, θα του τα έλεγε όλα . . . με το νι και με το σίγμα!

Σταματία Καλλιβωκά

Ο αόρατος πατέρας

Μια φορά και έναν καιρό σ' ένα μικρό σπιτάκι, γεννήθηκε ένα πανέμορφο αγοράκι. Οι γονείς του έβλεπαν πια μπρος τα μάτια τους αυτό που ζητούσαν τόσο καιρό από τον Θεό. Ένα παιδί. Τα χρόνια περνούσαν και το μικρό αυτό αγόρι σε λίγες μέρες θα έκλεινε τα επτά του χρόνια. Οι ετοιμασίες είχαν πάρει φωτιά! Όλοι οι συγγενείς, παππούδες, γιαγιάδες, θείες και θείοι ανυπομονούσαν να γιορτάσουν τα γενέθλια του μικρού αγοριού. Μια μέρα πριν από τα γενέθλια του μικρού αγοριού, το αφεντικό απέλυσε τον μπαμπά του από τη δουλειά. Γυρνώντας ο μπαμπάς στο σπίτι, άλλαξε όλη την ωραία ατμόσφαιρα που επικρατούσε μέχρι εκείνη την ώρα. Περιπατώντας αργά και με πολύ βαριά βήματα, είπε στη γυναίκα του:

-Το πάρτι αύριο θα ακυρωθεί! Πρέπει να αρχίσουμε να προσέχουμε τι ζοδεύουμε. Έρχονται οι μέρες που θα πεινάσουμε!

Μάταια η καημένη, η γυναίκα του προσπαθούσε να του αλλάξει γνώμη. Το μικρό αγόρι που είχε ακούσει τη συζήτηση, άνοιξε τη πόρτα του σπιτιού κι έφυγε τρέχοντας. Πέρασε λίμνες, δάση και ποτάμια ώσπου βρήκε μια ζεστή γωνίτσα στην κουφάλα ενός δέντρου κι αποκοιμήθηκε. Όλη η ημέρα των γενεθλίων του πέρασε με το να τον ψάχνουνε. Οι γονείς του είχαν στεναχωρηθεί τόσο πολύ. Ο μικρός είχε φύγει από το σπίτι, για να μη σβήσει τα κεράκια και στεναχωρήσει τον μπαμπά του, που πια δεν μπορούσε να του προσφέρει όσα ήθελε και τον έφερνε σε δύσκολη θέση. Αφού επέστρεψε στο σπίτι, η ζωή τους συνεχίστηκε κανονικά, μα ο μπαμπάς ακόμα δεν έβρισκε δουλειά. Έτσι, πήρε την πικρή απόφαση να φύγει από τη μικρή πόλη όπου ζούσαν και να πάει σε μια μεγαλούπολη.

Οι μήνες και τα χρόνια περνούσαν και ενώ ο μπαμπάς είχε βρει μια καλή δουλειά, δεν είχε γυρίσει πίσω να δει την οικογένειά του. Κάθε μέρα το μικρό αγόρι, που στο μεταξύ είχε μεγαλώσει και είχε γίνει ένας πανέμορφος νέος, ρωτούσε τη μαμά του:

-Μάνα, μανούλα μου, καλή μου μάναμ σου είπε ο πατέρας πότε θα γυρίσει;

-Μονάκριβέ μου, απάντηση δεν πήρα, μα ξέρω πως θα 'ρθει! Έστειλε πάλι όμως, πολύτιμα δώρα, χρήματα και χρυσαφικά.

Τα χρόνια πέρασαν κι ο νέος βρήκε σταθερή δουλειά, παντρεύτηκε και έκανε ένα κοριτσάκι. Ώσπου μια μέρα ο πατέρας του γύρισε έχοντας μαζέψει μια περιουσία και χτύπησε την πόρτα του σπιτιού. Η γυναίκα του μόλις τον είδε, τον αγκάλιασε πολύ σφιχτά. Έμειναν για λίγη ώρα μόνοι τους και συζητούσαν. Έπειτα, ο πατέρας γνώρισε τη γυναίκα του γιου του κι έπαιξε με τη μικρή του εγγονούλα. Όταν γύρισε ο νέος στο σπίτι, τον πέρασε για ξένο και δεν του έδωσε σημασία. Όλοι περίμεναν ότι με το που αποκαλυπτόταν ποιος ήταν ο άγνωστος άνδρας, ο γιος του θα έπεφτε στη αγκαλιά του. Όμως, τίποτα απ' όλα αυτά δεν έγινε. Ο νέος τον χαιρέτησε τυπικά και ισχυρίστηκε ότι είχε μια επείγουσα δουλειά να τακτοποιήσει, όταν ο πατέρας του τού είπε:

-Γιε μου, μονάκριβέ μου έχεις τόσα χρόνια να με δεις και φεύγεις; Εγώ για σένα τα έκανα όλα! Έφυγα, πάλεψα, βρήκα μια καλή δουλειά για να μην σου λείψει τίποτα κι εσύ έτσι με καλωσορίζεις;

-Πατέρα μου σε ευχαριστώ που φρόντισες να μην μου λείψει τίποτα. Άφησες κάτι όμως στην πραγματικότητα. Εμένα! Κάθε μέρα ρωτούσα τη μάνα για σένα, πότε θα έρθεις να μας δεις, μα απάντηση καμιά δεν πήρα. Μας έδινες το περίσσευμά σου, μα την καρδιά σου δεν μας την έδωσες. Εκείνη τη μέρα στα γενέθλιά μου, έφυγα για να μη σε δω να κλαις που δεν είχες πια να μου χαρίσεις όσα ποθούσες. Μα εσύ με άφησες να κλαίω κάθε χρόνο στα γενέθλιά μου πατέρα, που δεν ήσουν κοντά μου. Καλά τα πλούτη και τα υλικά, μα θα προτιμούσα εσένα, πατέρα. Να το θυμάσαι, πως αυτό που μένει στο τέλος είναι η αγάπη!

Μαρία Αυγέρου

«Παραμύθια, βότανα και ξόρκια»

Η Κανέλλα και οι τρεις πολύχρωμες κλωστές

Μια φορά κι έναν καιρό, ζούσε σε μια άγνωστη χώρα, κάπου πιο πίσω από τον ζαχαρένιο καταρράκτη και τα ανθισμένα ρόδα, ο Βασιλιάς Κατσούφης. Ο Κατσούφης, λοιπόν που λέτε, ήταν πολύ άπληστος και ήθελε να έχει τα πάντα δικά του στο Βασίλειο και για αυτόν τον λόγο είχε βγάλει πολύ αυστηρούς νόμους. Τα παιδιά είχαν σταματήσει να γελάνε, το παιχνίδι είχε θεωρηθεί παράνομο, τα χρώματα είχαν απαγορευτεί και όποιον έπιαναν να ακούει μουσική τον έκλειναν στα μπουντρούμια των φυλακών. Η άγνωστη χώρα βυθίστηκε στη μαυρίλα, οι καταρράκτες στέρεψαν και τα ρόδα μαράθηκαν. Αυτή όμως είναι και η ιστορία ενός μικρού κοριτσιού, της Κανέλλας. Ενός κοριτσιού με τόσες πολλές φακίδες σαν μικροσκοπικά καφετί αστέρια, που φώτιζαν το πρόσωπό της. Η Κανέλλα βοηθούσε την γιαγιά της, που ήταν ράφτρα του Βασιλιά. Κάθε μέρα έραβε μαύρα ρούχα για τον Βασιλιά. Όσο πιο μαύρα τόσο το καλύτερο! Η γιαγιά της συνήθιζε να της λέει ιστορίες, για τότε που η άγνωστη χώρα ήταν γεμάτη γέλιο και ανθισμένα ρόδα και ο Βασιλιάς Κατσούφης δεν υπήρχε. Τότε που οι άνθρωποι ζούσαν μονιασμένοι και βοηθούσαν ο ένας τον άλλον. Μάλιστα, κάποιες φορές στα πολύ κρυφά, η κυρά Λένα έδειχνε στην πολύτιμη εγγονή της, πολύχρωμες κλωστές από τα παλιά χρόνια, που είχε φυλάξει κρυφά, για να δει το κοριτσάκι της πως ήταν τα χρώματα. Πόσο αγαπούσε την γιαγιά της! Η Κανέλλα, όποτε άκουγε τις ιστορίες άστραφτε ολόκληρη και ονειρευόταν έναν καλύτερο κόσμο. Έτσι, ξέχναγε τις σκοτούρες της και έπεφτε γεμάτη ελπίδα για ύπνο. Οι ελάχιστες χαρές της Κανέλλας όμως σύντομα τέλειωσαν, όταν ο Βασιλιάς Κατσούφης ανακάλυψε ότι η γιαγιά διέθετε πολύχρωμες κλωστές και την εξόρισε!

Η Κανέλλα δεν μπορούσε να το πιστέψει ότι έχασε την μονάκριβη γιαγιά της και βυθίστηκε στο σκοτάδι. Μάλιστα λέγεται, πως εκείνη την νύχτα ο αέρας έκλαιγε και μακρινές ιαχές έβγαιναν από τα στόματα των λύκων στα βουνά. Εκεί όμως που καθόταν και έκλαιγε, εμφανίστηκε μια νεράιδα! Η κανέλλα έτριψε τα μάτια της για να βεβαιωθεί,

γιατί νόμιζε ότι είχε παραισθήσεις. Είχε ακούσει για αυτές αλλά ποτέ δεν είχε δει από κοντά. Η νεράιδα την πλησίασε και της είπε ευγενικά: «Μην κλαις, μικρή μου. Με φώναζαν οι λύκοι στα βουνά να έρθω, τα ρόδα που μαράθηκαν και η τολμηρή σου καρδιά. Ήρθα για να σε βοηθήσω να σώσεις το Βασίλειο και την γιαγιά σου και αυτό θα το κάνεις μόνο με το Αγαπόχορτο, ένα χορτάρι που θα το βρεις στα ψηλά βουνά. Βράστο και δώστο στον Βασιλιά. Προσοχή όμως! Το φυλάνε σαράντα δαίμονες και πρέπει να πας να το ξεριζώσεις μόνο τα μεσάνυχτα, αλλιώς τα μάγια δε θα πιάσουν!». Αυτά είπε η νεράιδα και εξαφανίστηκε αφήνοντας στην κατάπληκτη κοπέλα τρεις πολύχρωμες κλωστές, χωρίς όμως να ξέρει που χρησιμεύουν.

Η δυναμική Κανέλλα λοιπόν ξεκίνησε το ταξίδι της στα ψηλά Βουνά, ώστε να ξεριζώσει το αγαπόχορτο. Ταξίδευε επτά μέρες και επτά νύκτες και πέρασε επτά θύελλες και επτά ξηρασίες. Μετά από πολύ κόπο και περπάτημα, επιτέλους έφτασε! Βρισκόταν εκεί στο αγαπόχορτο! Το κορίτσι περιεργαζόταν αυτό το μαγικό χορτάρι με τα άνθη του, που ήταν σαν άσπρες νιφάδες και σκεφτόταν πως ένα τόσο μικρό φυτό έχει τόσο μεγάλη δύναμη. Περίμενε με ανυπομονησία να έρθουν τα μεσάνυχτα για να το ξεριζώσει αλλά με το που σήμανε το ρολόι ακριβώς 12 το βράδυ ξεπρόβαλλαν 40 δαίμονες! Η όψη τους ήταν απόκοσμη με τα μάτια τους να βγάζουν φωτιές και τα στόματά τους βατράχια! Τρομαγμένη η Κανέλλα δεν ήξερε τι να κάνει, μέχρι που θυμήθηκε τις κλωστές, που της είχε δώσει η νεράιδα! Πολύ γρήγορα τις πέταξε πάνω τους και μπροστά στα μάτια της οι δαίμονες έγιναν όμορφες ανεμοδούρες που ταξίδευαν στον αέρα. Χαρούμενη η Κανέλλα ξεριζωσε το αγαπόχορτο και ξεκίνησε για την επιστροφή της...

Με το που επέστρεψε η γενναία κοπέλα, έβρασε το αγαπόχορτο, το έβαλε σε ένα όμορφο ποτήρι και πήγε να ζητήσει μετάνοια στον βασιλιά για την γιαγιά της. Ο Βασιλιάς, άκαρδος που ήταν, δεν δέχτηκε καμία συγγνώμη αλλά πήρε με ευχαρίστηση και υπερηφάνεια το μαγικό ποτό, που του είχε φτιάξει, η έξυπνη Κανέλλα. Χωρίς να το ξέρει, το ήπιε και κατευθείαν τρόμαξε, νιώθοντας ένα πετάρισμα μέσα του. Είχε πλέον

μεταμορφωθεί σε μια πεταλούδα! Ήταν άκακος και ανίσχυρος πια. Εντελώς μαγικά, μεμιάς ο ήλιος ξαναβγήκε στο Βασίλειο, οι καταρράκτες ξεκίνησαν να ρέουν και τα πιο όμορφα ρόδα άνθισαν για άλλη μια φορά. Η Κανέλλα ξανάσμιξε με την πολυαγαπημένη γιαγιά της και οι άνθρωποι ζούσαν πάλι μονιασμένοι, χωρίς τον κακό Βασιλιά πια, γεμάτοι χρώματα και παιχνίδια! Ακούγεται πως ο αέρας τότε τραγουδούσε εύθυμα και οι λύκοι δε χρειάστηκε να ξαναγρυλίσουν. Ψέματα κι αλήθεια έτσι λεν' τα παραμύθια!

Αντώνης Λάππας

Ο Μαυριτανός πρίγκιπας και η πεντάμορφη κοπέλα

Ο καιρός των Αράβων στην Ανδαλουσία διήρκεσε περίπου τέσσερις αιώνες από τον 8ο ως τον 12ο αι. μ.Χ. και της κληροδότησε μεγάλο μέρος του σημερινού αρχιτεκτονικού της πλούτου – τόσο υπέροχου, μαγευτικού και παραμυθένιου που σε συνεπαίρνει στον κόσμο των παραμυθιών!

Τι να πει κανείς για την Ανδαλουσία;

Η τσιγγάνα καρδιά της Ισπανίας! Με τους κιθαρωδούς της και τα φλαμένγκο της. Τα αραβικά της κάστρα – πρώην παλάτια. Με τους δροσερούς, καταπράσινους κήπους τους και τα τρεχούμενα νερά τους, με τους δρόμους των λουλουδιών και τις εσωτερικές αυλές σε όλα ανεξαιρέτως τα παραδοσιακά τους κτίσματα-δείγμα αραβικής αρχιτεκτονικής, μαγεία αλλοτινών χρόνων.

Περπατάς στα σοκάκια των λουλουδιών, της παλιάς Κόρντοβας – δίπλα στον Γκουανταλκιβίρ – και νομίζεις πως έρχεται στ’ αυτιά σου το κάλεσμα του Μοεζίνη από το αραβικό τέμενος. Μεθκίτα... Μακρόσυρτο και παρακλητικό περνά τα πανύψηλα τείχη του και σε συνοδεύει στις εσωτερικές αυλές, με τις κρεμαστές γλάστρες και τα σιντριβάνια, μεταδίδοντας το μυστικιστικό του μήνυμα: Ο Αλλάχ είναι μεγάλος, είναι το στήριγμά σου, η δύναμή σου – όπως πίστευε ο Μαυριτανός πρίγκιπας σε όλη του τη ζωή.

Ο πρίγκιπας αγάπησε μια πεντάμορφη κοπέλα, άσπρη σαν τα κρίνα της αυλής του κόκκινου παλατιού του, στη Γρανάδα. Ήρθε σε σύγκρουση με το κατεστημένο της εποχής του και τα θρησκευτικά στερεότυπα και κατάφερε να υπερβεί τα εμπόδια.

Ταξίδευε για τη Σεβίλλη και την Κόρδοβα, όπου θα επισκέπτονταν το θείο του, χαλίφη Αρ – Ραχμάν. Στα περίχωρα της Κόρντοβα σε ένα υποστατικό που σταμάτησε για να ξεκουραστεί συνάντησε μια πεντάμορφη κοπέλα και την ερωτεύτηκε. Της ζήτησε νερό και κείνη του το πρόσφερε, έτσι πως ήταν δροσερό από την υδρία που κρατούσε. Σα ξεδίψασε, έμεινε να κοιτάζει θαμπωμένος το πεντάμορφο πρόσωπό της. Όχι, δεν ήταν από τη φυλή του! Οι κοπέλες της φυλής του ήταν μελαμψές. Αυτή είχε άσπρο πρόσωπο σαν κρίνο, με ξανθά μαλλιά, μπλε μάτια σαν τη θάλασσα και χείλη ροδαλά σαν τριαντάφυλλα. Πιο όμορφη απ’ όλα τα λουλούδια των κρεμαστών κήπων του. Την ερωτεύτηκε με την πρώτη ματιά!

Θα πάω, στο θείο μου, σκέφτηκε. Θα γυρίσουμε μαζί και τότε εγώ θα της ζητήσω να με παντρευτεί. Έτσι κι έγινε. Πήγε στο θείο του το χαλίφη και του εξομολογήθηκε τον έρωτά του. Ο χαλίφης, μεγάλος άνθρωπος και σοφός, προσπάθησε να τον συνετίσει.

– Δεν έχετε, παιδί μου, του είπε, τις ίδιες αντιλήψεις, δεν είστε ομόθρησκοι. Δεν μπορείτε να είστε μαζί. Πώς να σε δεχτούν οι δικοί της και πώς κι εμείς να αποδεχτούμε μια αλλόθρησκη;

Ο πρίγκιπας όμως ήταν αποφασισμένος να παλέψει με όλες τις προκαταλήψεις.

Και μα, τον Αλλάχ δεν ήταν λίγες! Ακόμη και να αλλαξοπιστούσε ένας αλλόθρησκος δεν ήταν εύκολο να γίνει αποδεκτός.

– Η την παίρνω γυναίκα μου ή δεν τη θέλω τη ζωή μου χωρίς αυτήν!

– Η ζωή, παιδί μου, είναι δώρο από τον Αλλάχ. Και αυτό το δώρο πρέπει να το σέβεσαι και να το εκτιμάς περισσότερο, αντέτεινε ο σοφός άντρας και συμπλήρωσε. Τι λόγια είναι αυτά που λες;

Όσα επιχειρήματα όμως κι αν επικαλέστηκε, στάθηκε αδύνατον να μεταπείσει τον ερωτευμένο νέο.

Τι να κάνει; Θα τον συνόδευε μέχρι το αγρόκτημα που ζούσε με τους γονείς της η κόρη η πεντάμορφη για να της ζητήσουν να παντρευτεί το νεαρό πρίγκηπα και διάδοχο ταυτόχρονα στο θρόνο του χαλίφη – δεν ήταν δα και λίγο το αξίωμα που θα έπαιρνε!

Ξεκίνησαν, λοιπόν, την επόμενη μέρα καβάλα στα μαύρα άτια τους, με δώρα φορτωμένα για να πάνε στο σπίτι της όμορφης κόρης. Έφτασαν νωρίς νωρίς, πριν το μεσημέρι, στο αγρόκτημα, στις όχθες του Γκουαναλκιβίρ. Ξεφόρτωσαν τα πλούσια δώρα και εξήγησαν στους γονείς της κοπέλας τον λόγο της επίσκεψής τους.

Ανένδοτοι εκείνοι! Πού ακούστηκε η κόρη τους να παντρευτεί αλλόθρησκο Μαυριτανό; Κανείς από τους συγγενείς τους δεν θα το αποδεχόταν κάτι τέτοιο, ήταν σίγουροι !

– Είμαστε φτωχοί άνθρωποι, είπαν στο χαλίφη κι αυτά που μας προσφέρετε είναι πολλά! Όμως, κι όλα τα πλούτη της γης να μας προσφέρατε, πάλι δε θα μπορούσαμε να δεχτούμε την πρότασή σας. Είναι πάνω και πέρα από τη θέλησή μας. Θα θεωρηθεί ασέβεια στα Θεία και προδοσία.

– Καλά, απάντησε ο χαλίφης. Κι εμείς από την πλευρά μας αντιμετωπίζουμε το ίδιο πρόβλημα. Όμως σκεφτείτε, κανένας Θεός δεν εμποδίζει την αγάπη! Σας δίνουμε λίγο χρόνο να το σκεφτείτε. Θα μείνουμε εδώ απόψε κι αύριο το πρωί θα το ξανασυζητήσουμε. Τι να συζητήσουν δηλαδή, που ήταν ανένδοτοι; Αλλά τι άλλο να κάνει ο χαλίφης... Ήθελε να κερδίσει λίγο χρόνο, ώστε να μεταπείσει τον ανηψιό του.

Εκείνος, βλέποντας πόσο άκαμπτοι ήταν οι γονείς της, αποφάσισε να την κλέψει το βράδυ που όλοι θα κοιμόντουσαν.

Μα πριν την κλέψει ήθελε να σιγουρευτεί για την αγάπη τους. Έτσι, το απόγευμα πήγε δήθεν τυχαία στη βρύση για να συναντήσει την κοπέλα. Την ώρα που έβαζε νερό στα κανάτια της της εξομολογήθηκε τον έρωτά του και τη ρώτησε αν θέλει να τον παντρευτεί. Εκείνη του απάντησε πώς θα το ήθελε πολύ, αλλά αυτό είναι απόφαση των γονιών της και δεν μπορεί να τους αντιταχθεί.

Τώρα πλέον ήταν σίγουρος για το επόμενο βήμα του. Θα την έκλεβε το ίδιο κιόλας βράδυ! Έτσι κι έγινε! Όταν όλοι αποκοιμήθηκαν, οι δύο νέοι συναντήθηκαν, ανέβηκαν στο άλογο κι έφυγαν για πάντα απ' το αγρόκτημα.

Αφού έφτασαν στις όχθες του Γκουαναλκιβίρ, επιβιβάστηκαν σε ένα πλοιάριο που τους περίμενε, όπως είχε κανονίσει ο πρίγκηπας, μέσω της συνοδείας του. Ταξίδεψαν, αρχικά για τη Σεβίλλη, ακολουθώντας τον ρου του ποταμού και από εκεί με άμαξα και άλογα, που στάλθηκαν απ' το εκεί παλάτι του χαλίφη, το Αλκαζάρ, συνέχισαν για το επίσης μαυριτάνικο παλάτι ALHAMPRA στη Γρανάδα.

Δεν ήταν εύκολο το ταξίδι τους ούτε και οι αποστάσεις κοντινές. Μια βδομάδα σχεδόν έκαναν να φτάσουν στον προορισμό τους. Η κόρη, μόλις έφτασαν – αν και εξουθενωμένη – ενθουσιάστηκε από την ομορφιά του κόκκινου παλατιού και των μαγευτικών του κήπων! Τι όμορφη που φάνταζε η ζωή της εκεί και πόσο ασφαλής ένιωθε δίπλα στον αγαπημένο της, ο οποίος πάλεψε με όλους και με όλα ώστε να γίνει αποδεκτή η επιλογή του.

Οι δικοί του κι ο θεός του βλέποντας την ομορφιά της αγάπης τους, δεν μπόρεσαν να μην συγκινηθούν και τελικά το αποδέχτηκαν.

Έζησαν χρόνους πολλούς, μια ευτυχισμένη ζωή σαν παραμύθι!

Αν ο πρίγκηπας έγινε χαλίφης, στη θέση του χαλίφη, δεν το ξέρουμε με σιγουριά. Το χαλιφάτο τους διατηρήθηκε δύο τρεις αιώνες. Κι ένα είναι σίγουρο* αγαπήθηκαν πολύ και έζησαν ευτυχισμένοι.

Η αγάπη νίκησε όλες τις διαφορές τους – ευχής έργο και στην πραγματική ζωή!

Σούλα Μιχοπούλου

«Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο»

Η ομάδα του βόλεϊ επέλεξε την αθλητική πηγή 1 και συνέταξε τις εξής ερωτήσεις για τον Φλωρινιώτη Γρηγόρη Χάσο, οποίος έφερε πρωτιά στο Σχολικό Πρωτάθλημα: 1) Πώς αποφάσισες να ασχοληθείς με αυτό το άθλημα; 2) Σε ποια ηλικία ξεκίνησες; 3) Τι θυσιάσες για να πετύχεις όσα έχεις πετύχει; 4) Υπήρξε ποτέ κάποια στιγμή που θέλησες να τα παρατήσεις; Πώς αντέδρασες; Τι σε έκανε να αλλάξεις γνώμη; 5) Πώς αισθάνθηκες με τη διάκρισή σου αυτή; 6) Υπήρξε κάποιος που σε αμφισβήτησε; 7) Ποιος είναι/ήταν το στήριγμά σου όλα αυτά τα χρόνια; 8) Ποιος είναι ο επόμενός σου στόχος; 9) Ποια είναι τα σχέδιά σου για το μέλλον; 10) Πώς βλέπεις τον εαυτό σου σε 10 χρόνια από τώρα; 11) Πόση ώρα αφιερώνεις στην προπόνηση;

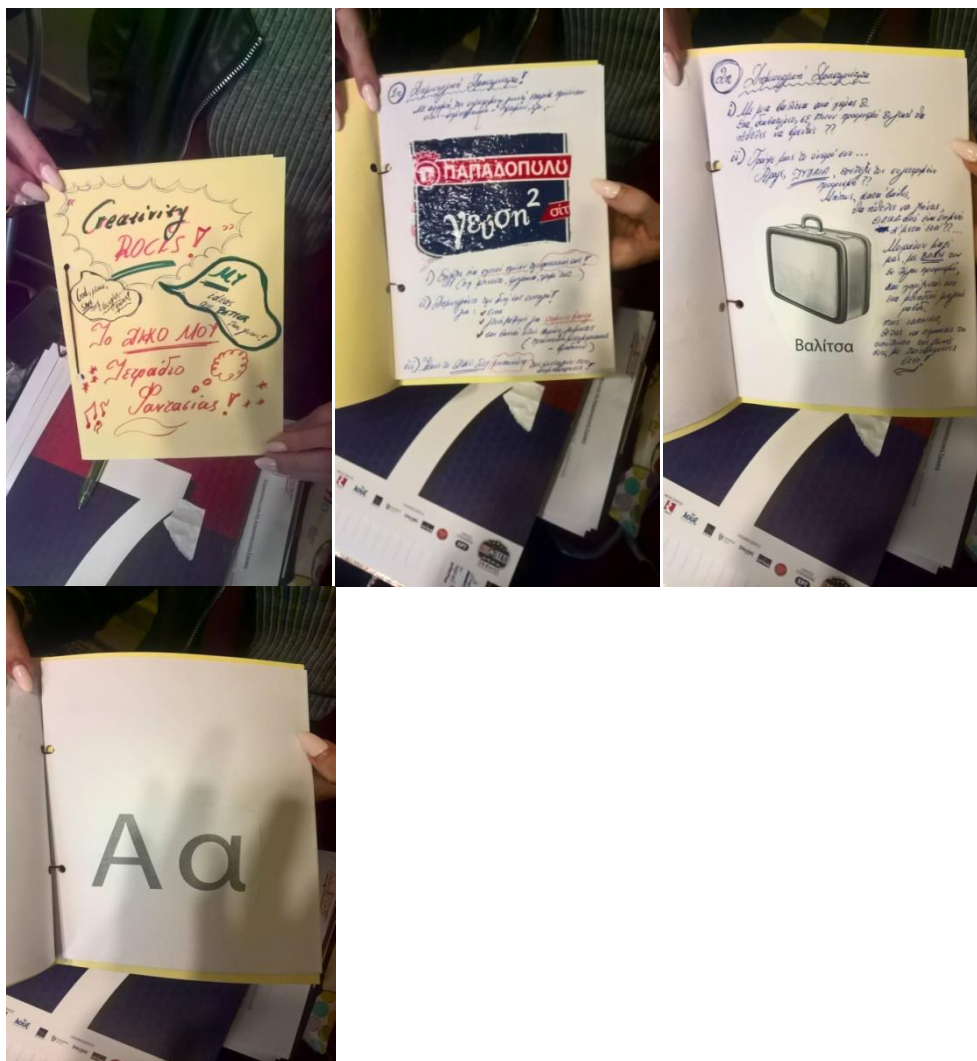
Η ομάδα του γυμναστηρίου επέλεξε την αθλητική πηγή 4 και συνέταξε τις εξής ερωτήσεις για τις ΣΑΡΙΣΕΣ Φλώρινας τους νεότερους παίκτες επιτραπέζιας αντισφαίρισης: 1) Πώς επιλέξατε το συγκεκριμένο άθλημα και γιατί; Πότε ξεκινήσατε; 2) Πόσες προπονήσεις κάνετε την εβδομάδα; 3) Ήταν απαιτητικό το πρόγραμμα διατροφής; 4) Έχετε στήριξη από το περιβάλλον σας; 5) Υπάρχει κάποιος από την ομάδα που συνεργάζεστε καλύτερα; 6) Πώς είναι οι σχέσεις σας με τον προπονητή σας; 7) Πώς βλέπουν οι συμμαθητές σας την επιτυχία σας; 8) Είχατε μεγάλο ανταγωνισμό; 9) Ποιο ήταν το επίπεδο των αγώνων; 10) Πόσο δύσκολο είναι να είστε ταυτόχρονα και μαθητές και αθλητές; 11) Σκέφτεστε να το ακολουθήσετε και επαγγελματικά; 12) Τι σας προσφέρει ο αθλητισμός σε προσωπικό επίπεδο; 13) Υπάρχει κάποιος αθλητής που θαυμάζετε; Αν ναι, ποιος είναι; 14) Αν δεν ασχολιόσασταν με αυτό το άθλημα, ποιο θα επιλέγατε;

Η ομάδα του μπάσκετ επέλεξε την αθλητική πηγή 3 και συνέταξε τις εξής ερωτήσεις για τους Κροκόδειλους Φλώρινας, τους βετεράνους παίκτες επιτραπέζιας αντισφαίρισης: 1) Πόσο καιρό ασχολείστε με το άθλημα; 2) Για ποιο λόγο επιλέξατε το συγκεκριμένο άθλημα; 3) Ποιες ήταν οι αρχικές σας προσδοκίες; 4) Τι πρόβλημα συναντήσατε; 5) Υπάρχουν αλλαγές στο άθλημά σας σχετικά με το πώς ήταν παλιά; (Εξοπλισμός, τεχνικά μέσα, τρόπος παιχνιδιού), 6) Γιατί αποφασίσατε να ασχοληθείτε ξανά με το άθλημα και πώς προέκυψε η ομάδα σας; Ποιους σκοπούς εξυπηρετεί; 7) Τι στήριξη έχετε (κοινότητα-κοινωνικός περίγυρος); 8) Τι περιλαμβάνει η προπόνησή σας; 9) Υπάρχει κάποιος αθλητής που θαυμάζετε; Γιατί; 10) Ποια είναι τα συναισθήματα μετά τις νίκες σας; Επαληθεύονται οι προσδοκίες σας; 11) Πώς σκοπεύετε να

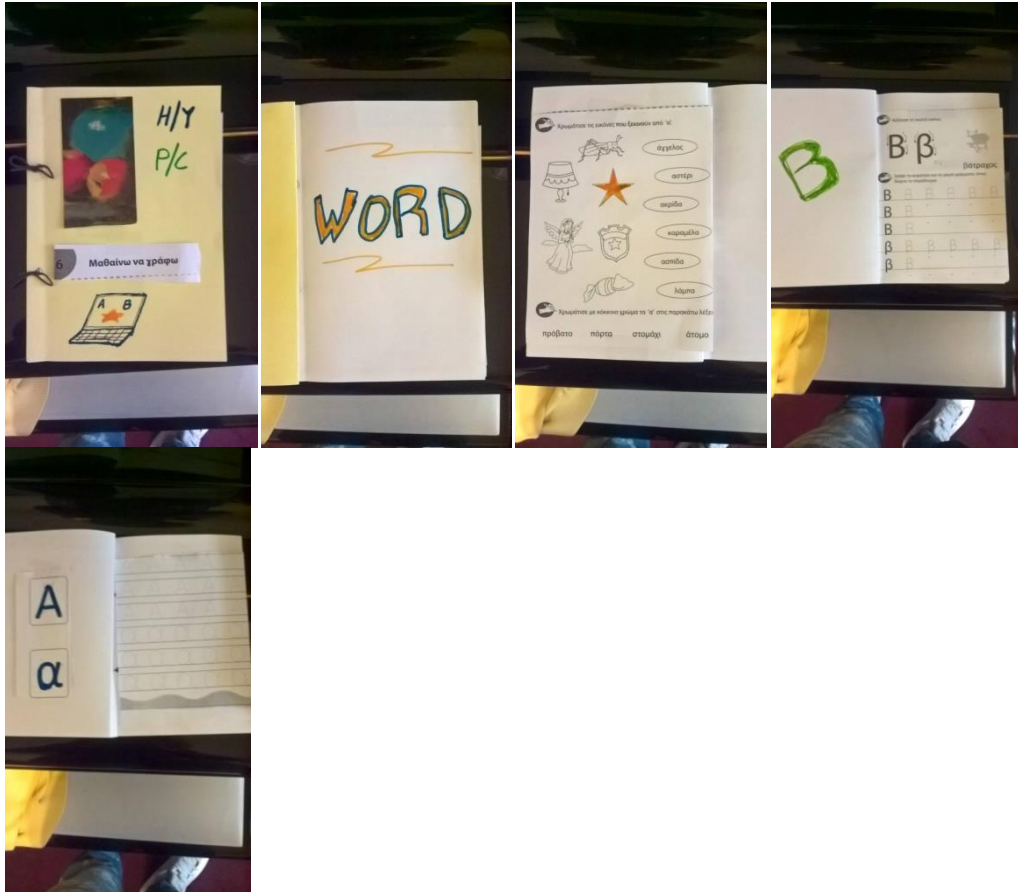
προωθήσετε το άθλημα στους νεότερους ανθρώπους; 12) Ποιοι είναι οι επόμενοί σας στόχοι;

Η ομάδα του στίβου επέλεξε την αθλητική πηγή 2 και συνέταξε τις εξής ερωτήσεις για τον Φλωρινιώτη Στέργιο Τσώκα, Παγκόσμιο Πρωταθλητή Ξιφασκίας: 1) Ποιες θυσίες έχεις κάνει για να φτάσεις σε αυτό το σημείο; Πιστεύεις ότι άξιζε αυτή η προσπάθεια; 2) Ποια ήταν η πρώτη σου επαφή με τον αθλητισμό; 3) Ποιοι και πώς σε στήριξαν στην αθλητική σου πορεία; 4) Υπήρχαν στιγμές που ένιωσες πως θέλεις να τα παρατήσεις; Κι αν ναι ποιες ήταν αυτές; 5) Πόσο καταλυτικό ρόλο έπαιξε ο προπονητής σου στην αθλητική σου πορεία; 6) Ποιοι είναι οι στόχοι σου για το μέλλον μετά από αυτήν την τόσο μεγάλη επιτυχία;

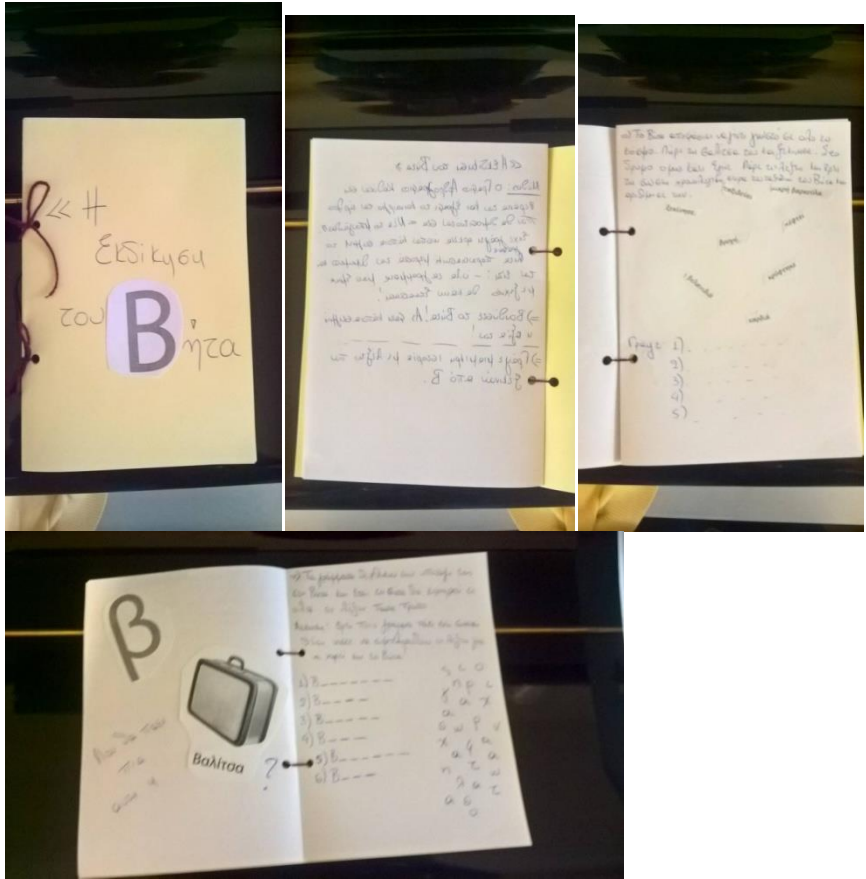
«Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση»

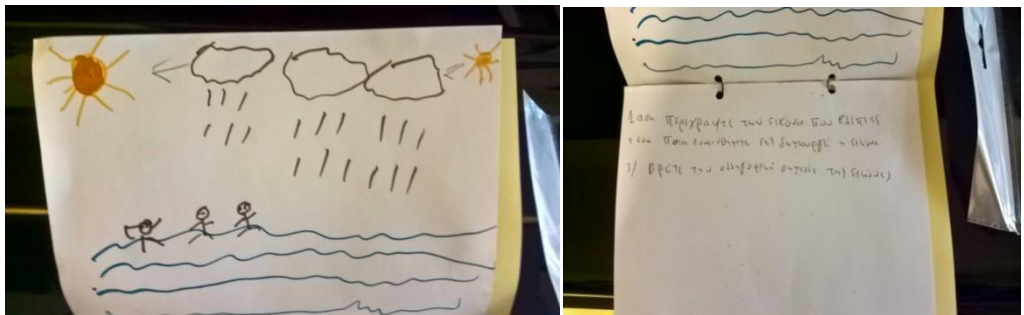
Εικόνα 12: Τετράδιο με ασκήσεις Δ.Γ. από την Κατερίνα Μυλωνά

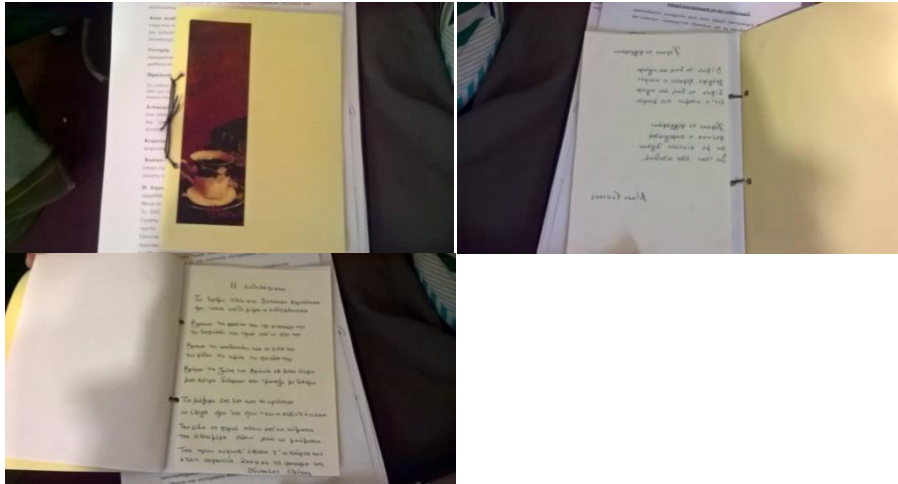
Εικόνα 13:Μαθαίνω να γράφω-Τετράδιο με δημιουργικές ασκήσεις για να μάθετε το Word από τον Στέφανο Κοτσώνη

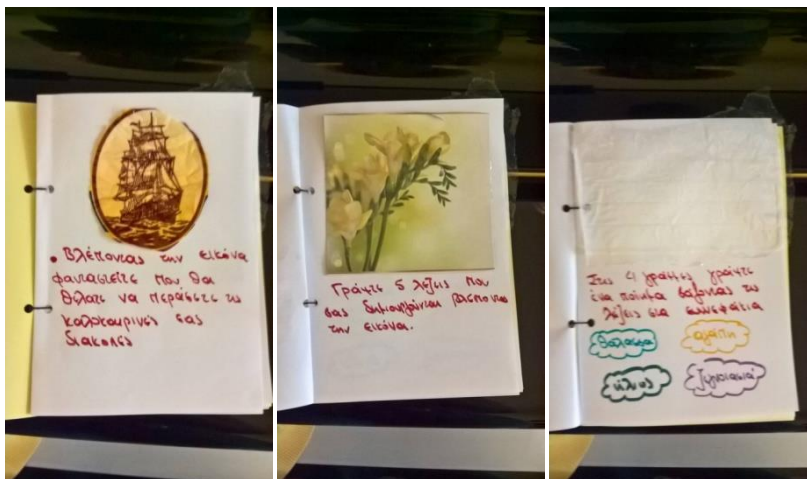
Εικόνα 14: Η εκδίκηση του Βήτα-Τετράδιο με ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής για το γράμμα βήτα από τη Μαρία Αυγέρου

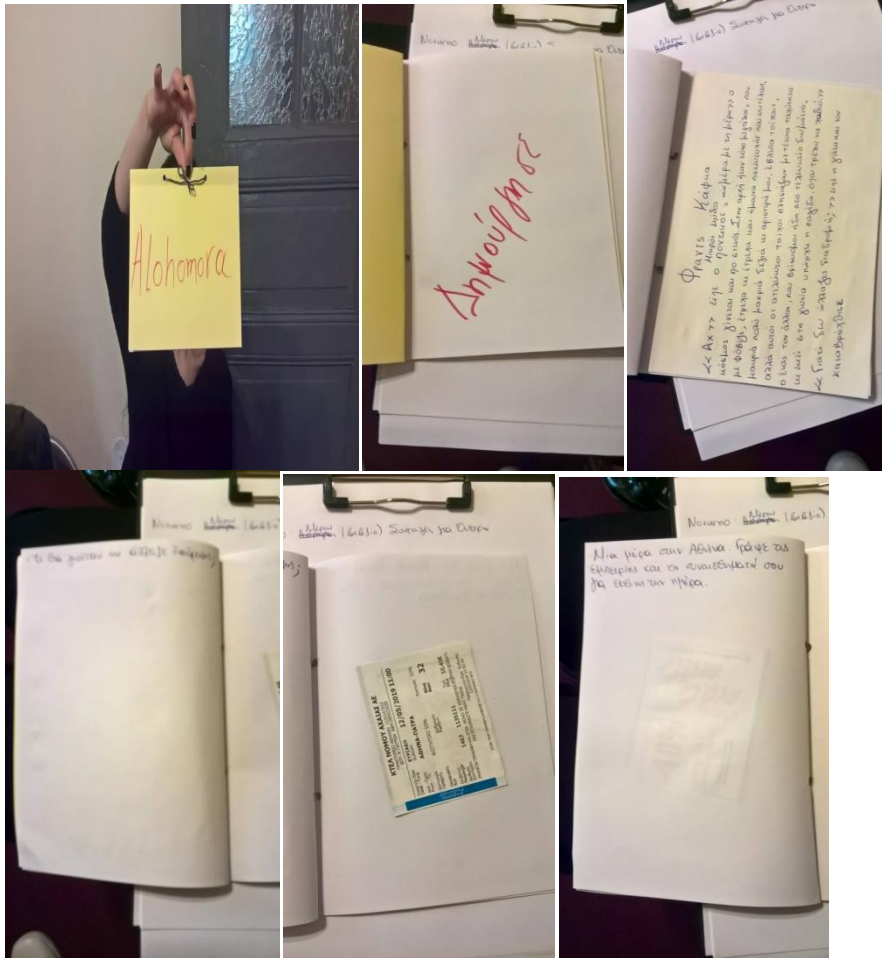
Εικόνα 15: Θάλασσα-Τετράδιο με ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής με αφορμή μια ζωγραφιά από τον Νίκο Ηλία

Εικόνα 16: Με Γκάτσο και Ελύτη-Τετράδιο με δύο μελοποιημένα ποιήματα, που επέλεξε η Σοφία Κανκοπούλου για να τραγουδήσετε μόνοι σας ή και με την παρέα σας, να τα απαγγείλετε, να τα αλλάξετε, να τα ξαναγράψετε!

Εικόνα 17: Emily-Τετράδιο με ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής από την Εμμέλια Τσιώτη

Εικόνα 18: Αlohomora-Τετράδιο με ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής από την Έφη Κουργιαλή

«Το καλοκαίρι είναι εδώ»

Αυτόματη συνομιλία με τον Α. Εμπειρικό

Κινήσεις εντόμου, φωνές παιδιών

φώτα κίνησης-ήχος δρόμου

φώτα

και κινήσεις φύλλων

-ντριν το κουδούνι-

είναι στίλβον το ποδήλατο;

Είναι η αύρα εσπερινή;

Διώχνω το έντομο από το

χέρι. Τέλος.

ανώνυμο

Γράφω

Θα γράψω... άγχος... θα γράψω....θλίψη...

Τι να γράψω; Γιατί και για τι να γράψω;

Θα γράψω; Να γράψω.

Θέλω να γράψω. Προσπαθώ να γράψω. Αφήστε με να γράψω. Και τώρα τι κάνω;

Γράφω. Μα γράφω; Ναι. γράφω. Γράφω, σβήνω. Όχι, δεν σβήνεις. Για ποιο λόγο να

σβήσεις; Αυτά θες, αυτά γράφεις. Μην ψάξεις. Μην ρωτήσεις. Συνέχισε. Εκφράσου.

Γράψε ... Θυμήσου... Παλιά.... Όχι, απαραίτητα και πολύ παλιά...Έγγραφες, πάντα

έγγραφες. Σου άρεσε... Τι λύτρωση! Ήρθε πάλι η ώρα η να ξαναγράψεις. Να νιώσεις

ανακούφιση.

Μα τι σε βαραίνει καλοκαιριάτικα;

Σκέψου. Δεν χρειάζεται. Όχι. Ξέρεις. Σκιές, φαντάσματα... .Κυνηγός ποιον; Το ανεκπλήρωτο. Το όνειρο. Πού; Πότε; Ουφ! Άγχος... Θλίψη... Κλάμα ... Κάθαρση... .Σε παρακαλώ! Σταμάτα! Φύγε! Έλεος! Θυμήσου.. .Ποια είσαι...

Είσαι, εσύ ξέρεις, το ορίζεις όλο αυτό! Μην επιτρέπεις. Τίποτα. Κανένα. Γράψεεεε ...
.Αστο. Καλύτερα να σβήσω. Όχι, όχι. Μην σβήσεις. Σβήσε την πίκρα, τον καημό σβήσε.
Σβήσε τη στενοχώρια. Γράψε... Συνέχισε... Γράψε για τη χαρά, τη ζωή, την ελπίδα. Αυτή είσαι.

Μην σε χάνεις.

Γίνε, γράψε, ζήσε.

Ουφ! Ανακούφιση!

Χρυσάνθη Πολυζώη

Σκέψεις σ' ένα παγκάκι

Ένας άντρας μεσήλικας κάθεται στο παγκάκι κι ατενίζει τη θάλασσα.

Τι σκέφτεται; Τι θυμάται; Το παρελθόν του γίνεται εικόνα μπρος στα μάτια του. Η δύναμή του είναι οι αναμνήσεις του.

Τι περιμένει στο μέλλον;

Είναι ευτυχισμένος;

Δεν είναι;

Τι είναι ευτυχία; Μετριέται; Υπολογίζεται; Ίσως να θέλει να ξαναβιώσει την ευτυχία της χαμένης νιότης. Έχει οικογένεια, παιδιά, εγγόνια;

Κοιτάζει τα πλοία και σαν να θέλει να μπει μέσα, να φύγει. Να πάει πού; Σε ποια χώρα;

Σε ποια πόλη;

Ίσως αυτός ο άνθρωπος να θέλει να δει καινούρια μέρη, καινούριες θάλασσες.

Πότε θα ταξιδέψει;

Νίκος Ηλίας

Νότια

Καλοκαίρι στην Πάτρα. Νότιο Πάρκο. Άραγε φυσάει νοτιάς αυτές τις μέρες; Πόσο νότια μπορείς να πας για να βρεις αυτόν που αγαπάς; Νότος. Νόστος. Νότες. Νόημα.

Εκεί στον Νότο. Νότια.

Το δειλινό με τα φανταστικά χρώματα. Ηλιοβασιλέματα γεμάτα αναμνήσεις. Κι αν στα δειλινά μια φωνή σου ψιθυρίζει γιατί δεν την ακούς; Πού τρέχει ο λογισμός σου;

Πήρα την εικόνα μιας τίγρης. Ήταν κρυμμένη κάτω από μερικά ξερά φύλλα. Τίγρης χαμογελαστή. Τίγρης όμορφη. Τίγρης μεγαλοπρεπής. Κι όμως κρυμμένη κάτω από ένα σωρό ξερά φύλλα.

Για φαντάσου! Πόση δύναμη! Για φαντάσου πόση ομορφιά κρυμμένη κάτω από τα φύλλα.

Θησαυροί κρυμμένοι στα πιο απίθανα μέρη. Κάτι περιμένουν να σου πουν. Κάτι θέλουν να ακούσουν να λες και εσύ.

Πόσο καθαρά κοίταζες γύρω σου σήμερα; Πόσα χρώματα αφέθηκαν να διακρίνεις; Είσαι μια ρόδα που κυλάει, για αυτό δεν χορταριάζεις.

Μια βόλτα στις αναμνήσεις. Μια βόλτα στις επιλογές. Μια απόφαση. Να ζήσεις τη στιγμή. Να γεντείς το όνειρο. Η ζωή μας μια βόλτα τελικά;

Φυσάει πιο πολύ απόψε. Φυσάει στις σκέψεις. Φυσάει στην καρδιά. Ποιος καθισμένος στο μικρό του τραπεζάκι γράφει με το τελευταίο φως της μέρας;

*Ποιος καθισμένος στο κρεβάτι του κοιτάζει ένα ταβάνι και φαντάζεται πώς είναι ο
έναστρος ουρανός;*

*Μαγεύτηκε και το μολύβι και η λάμπα δεν ανάβει. Τίποτα δεν θέλει να χαλάσει την
ηρεμία, την ησυχία. Άραγε χρειάζεται φως το καλοκαίρι;*

*Ποιος ξέρει; Αν όλοι μας μικροί αυτόφωτοι πλανήτες λάμψουμε, τι ανάγκη έχουμε το
τεχνητό φως;*

Ελισαβετ Σπυροπούλου

Ίσως

Η βραδινή ώρα με αγκάλιασε.

*Νιώθω τη μυρωδιά του δειλινού και νομίζω πως και τ' αστέρια έγειραν προς τη γη, αυτό
το βράδυ. Ήχοι, ήχοι από παντού τρυπούν τ' αυτιά μου. Ήχοι έντονοι, μαρσαρίσματα,
κόρνες. Πού και πού κάποιο παιδικό γέλιο δίνει μια γλύκα στον ήχο.*

Τα δέντρα ακίνητα, αλλά γεμάτα ζωή. Προσπαθούν να βλέπουν τα πάντα.

*Κάποιος περπατά πάνω στα ξεραμένα φύλλα. Μετράω τα βήματα 1, 2, 3 έρχεται κοντά,
πιο κοντά. Ρίχνω το βλέμμα γρήγορα πάνω απ' τον ώμο. Ω, μα δεν είναι κανείς! Κι όμως
. . . Ένας μικρός μαύρος κότσυφας σε απόσταση ασφαλείας με κοιτά. Το κίτρινο ράμφος
του, λες και λάμπει σ' αυτήν την ώρα που όλα περιμένουν την γαλήνη.*

Οι ήχοι σιγά-σιγά μειώνονται. Μια μυρωδιά από καυσαέριο πλανιέται στον αέρα.

*Η ζωή κυλά σχεδόν απαράλλαχτα καθημερινά. Ηρεμία, κίνηση, δράση, ησυχία. Πολλοί
θέλουν ν' αποδράσουν. Μια ματιά, μια προσεχτική ματιά στα πρόσωπα γύρω και ίσως
μπορείς να καταλάβεις τα συναισθήματα που κρύβονται πίσω από αδιάφορα πρόσωπα.*

Τίποτα δεν είναι τυχαίο. Όλα έγιναν και συνεχίζουν να γίνονται για κάποιο σκοπό. Ίσως κι εγώ να είμαι ένα κομμάτι αυτού του χώρου, αυτού του χρόνου.

Ίσως . . .

Νόπη Γραικούση

«Με κρασί και με τζιτζίκι»

Δελφίνια στον Πατραϊκό

Δυο ξαδέρφες συναντιούνται μετά από χρόνια και θυμούνται το τελευταίο καλοκαίρι που είχανε περάσει μαζί.

ΞΑΔΕΛΦΗ: Θυμάσαι το καλοκαίρι του '76;

ΖΑΧΑΡΩ: Ναι, περάσαμε τέλεια!

ΞΑΔΕΛΦΗ: Που κολυμπούσες με τα δελφίνια, θυμάσαι;

ΖΑΧΑΡΩ: Όχι!

ΞΑΔΕΛΦΗ: Μα, πώς είναι δυνατόν; Ανοιγόσουν στα βαθιά και 'μεις σε βλέπαμε απ' την στεριά να κολυμπάς μαζί τους.

(Παύση)

ΖΑΧΑΡΩ: Τώρα που το λες! Τότε είχε ο Πατραϊκός Δελφίνια!

ΞΑΔΕΛΦΗ: Τώρα που το λες! Ήμασταν αδέρφια. . .

Ρούλα Καταπόδη

Το μέντιουμ

Η Μάρζη έχει κατάστημα με έτοιμες κουρτίνες και καλύμματα. Η Σελήνα είναι μέντιουμ και θέλει να ανανεώσει τον επαγγελματικό της χώρο, γι' αυτό επισκέπτεται το μαγαζί της Μάρζης.

ΜΑΡΖΗ: Γεια σας!

ΣΕΛΗΝΑ: Ε, είμαι η Σελήνα, που μιλήσαμε στο τηλέφωνο και σας είχα ρωτήσει για τις νέες παραλαβές. Τις έχετε φέρει;

ΜΑΡΖΗ: Παρακαλώ, ελάτε πάνω να τις δούμε!

ΣΕΛΗΝΑ: Α, πολύ ωραία είστε εδώ μέσα σε τόσα χρώματα και σχέδια!

ΜΑΡΖΗ: Ευχαριστώ! Να μου είστε καλά! Θέλετε να μου πείτε τι προτιμάτε περίπου, προτού σας δείξω εγώ;

ΣΕΛΗΝΑ: Ναι, αλλά να σας πω κάτι; Αρχίζω και να νιώθω λίγο περίεργα εδώ! Σαν να μην είμαστε μόνες μας!

ΜΑΡΖΗ: Τι εννοείτε; Μόνες μας είμαστε, όπως βλέπετε!

ΣΕΛΗΝΑ: Κι όμως! Εγώ το νιώθω... Έχετε χάσει κάποιον πρόσφατα;

ΜΑΡΖΗ: Δεν σας καταλαβαίνω! Για κουρτίνες δεν ενδιαφέρεστε; Τι ακριβώς εννοείτε;

ΣΕΛΗΝΑ: Έτερον, εκάτερον! Μυρίζω θάνατο!

ΜΑΡΖΗ: Ε, τι να σας πω; Το μόνο πράγμα που έχει πεθάνει εδώ είναι τα έντομα μετά τον Τζανή! Ξέρετε, ο κύριος που μου έκανε την απεντόμωση...

Ελμίνα Σπηλιωτοπούλου

Μας γλύκανες

Ένα ζευγάρι, ενώ είναι σε διακοπές σε κάποιο νησί του Αιγαίου, μπαίνει σε ένα ζαχαροπλαστείο. Ο άντρας θέλει να δοκιμάσει και να αγοράσει όλες τις παραδοσιακές λιχουδιές.

ΑΝΤΡΑΣ: Πόσα έχει;

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: 6 και 12!

ΑΝΤΡΑΣ: Να δοκιμάσω ένα;

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: Μα, φυσικά!

ΑΝΤΡΑΣ: Αυτό είναι με λεμόνι;

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: (κουνάει καταφατικά το κεφάλι)

Κι ύστερα ο άντρας γυρνάει και λέει στη γυναίκα του.

ΑΝΤΡΑΣ: Θέλεις να δοκιμάσεις και συ ένα;

ΓΥΝΑΙΚΑ: Όχι, τελείωνε!

ΑΝΤΡΑΣ: Έχουν ροδόνερο;

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: Τα αυθεντικά, ναι!

ΑΝΤΡΑΣ: Αυτά τι έχουν;

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: Κάστανο, βύσσινο, λεμόνι.

ΑΝΤΡΑΣ: Α, α!

ΑΝΤΡΑΣ: Τα γλυκά τυρποιτάκια ποια είναι;

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: Αυτά!

ΑΝΤΡΑΣ: Να δοκιμάσω, ένα;

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: Ορίστε!

ΑΝΤΡΑΣ: Ωραίο είναι κι αυτό. Μπακλαβαδάκια έχετε;

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: Ναι, φυσικά!

ΑΝΤΡΑΣ: 10 κομμάτια απ' όλα.

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: (Ξεκινάει να τα βάζει σε κουτί)

ΑΝΤΡΑΣ: : Πόσο έχουν;

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: 55 ευρώ!

ΑΝΤΡΑΣ: Βάλε κι ένα βαζάκι βύσσινο, αρέσει στη μαμά μου.

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΡΙΑ: Δεν είναι ζαχαροπλαστείο αυτό...Παιχνιδάδικο είναι!

Γαβριέλλα Πούπα

Μια λίμνη μα τι λίμνη;

Ένας μπαμπάς με μία κόρη παίζουν μαζί στην αυλή του σπιτιού.

ΜΠΑΜΠΑΣ: Έλα, να φτιάξουμε μία λίμνη!

ΚΟΡΗ: Για τις χήνες;

ΜΠΑΜΠΑΣ: Ναι, για τις χήνες!

ΚΟΡΗ: Θα φέρω τις πέτρες.

ΜΠΑΜΠΑΣ: Κι εγώ το νερό...

ΚΟΡΗ: Την γέμισες;

ΜΠΑΜΠΑΣ: Ναι, όλη! Σ' αρέσει;

ΚΟΡΗ: Για αρχάριος καλός είσαι!

Ισιδώρα Λουλέλη

Τα σκυλιά και τα αφεντικά τους

Μια κυρία βγάζει βόλτα το σκυλί της και περνάει μπροστά από ένα σπίτι. Στο σπίτι αυτό μένει ένας κύριος που έχει επίσης ένα σκυλί.

ΚΥΡΙΟΣ: Το σκυλί...

ΚΥΡΙΑ: Μην φοβάστε, κύριε!

ΚΥΡΙΟΣ: Τι να μην φοβάμαι, ρε;

ΚΥΡΙΑ: Μα δεν δαγκώνει. Μιλάτε όμορφα!

ΚΥΡΙΟΣ: Άντε και γαμήσου, ρε μαλακισμένη!

ΚΥΡΙΑ: Γιατί με χτυπάτε, μου έφυγε το λουρί...

ΚΥΡΙΟΣ: Ρε μην ξαναπεράσεις από εδώ, γιατί θα σε κρεμάσω απ' το δέντρο!

ΚΥΡΙΑ: Γιατί; Εδώ είναι γκέτο;

ΚΥΡΙΟΣ: Το σκυλί μου ρε, το 'χω μέσα στο σπίτι μου.

ΚΥΡΙΑ: Και γω το ίδιο, κύριε! Αλλά δεν κατάλαβα γιατί με βρίζετε και με χτυπάτε!

ΚΥΡΙΟΣ: Γιατί έτσι γουστάρω!

Έρχεται η αστυνομία. Καταθέσεις, μάρτυρες. Μια άλλη κυρία μονολογεί:

ΚΥΡΙΑ 2: Ωραία γειτονιά, αλλά οι άνθρωποι...

«Μια ντουζίνα γκαντεμιές στο 4^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής»

«Καινούριο άσπρο παντελόνι»

Η ώρα είχε πάει τρεις κι εγώ περίμενα ήδη μια ώρα στην αίθουσα αναμονής έξω απ' το γραφείο του CEO. Κάθε φορά που με καλούσε μ' έπιανε εκνευρισμός, δεν έβλεπα την ώρα να τελειώσει.

Προς το παρόν περιορίστηκα να χαζεύω την ιδιαιτέρα του και να παραδίνομαι στο αποχωνωτικό SMR του ήχου των νυχιών της πάνω στο πληκτρολόγιο, που σαν νευρικοί δρυοκολάπτες καθαρόγραφαν memos και minutes.

Το σταθερό της επιτέλους, χτύπησε και μετά από ένα δουλοπρεπές «μάλιστα, αμέσως» μου έκανε το γνωστό νεύμα ότι επιτέλους μπορούσα να περάσω στα ενδότερα. Μετά το δεύτερο χτύπημα στην πόρτα -ήταν κοινός τόπος πια στην εταιρία ότι δεν άφηνε κανέναν να περάσει με τη μία- και το ξερό «ναι» που ακούστηκε άρχισα να ανεβοκατεβάζω το στρογγυλό πόμολο, που δεν έλεγε το αναθεματισμένο να ανοίξει. Μπρος πίσω, πέρα δώθε, τίποτα.

Όπως τίποτα δεν προμήνυε τη θεαματική μου είσοδο μ' ένα σώριασμα στο πάτωμα κι ένα πόμολο στο χέρι.

Δεν είχε φτάσει στ' αυτιά μου βλέπεις ότι ο αφέντης είχε αυτοματοποιήσει το σύστημα υποδοχής στη γραφειάρα του κι είχε εγκαταστήσει αυτόματο άνοιγμα της πόρτας που το χειριζόταν ο ίδιος πατώντας το κουμπάκι κατά τρόπο παρόμοιο που ο Κιμ Γιονγκ Ουν εκτοξεύει τις βόμβες του στη Βόρεια Κορέα.

Αφού προσπάθησα να μπαλώσω την κουλαμάρα μου για να μη γίνει της Κορέας, ροκάνισα το χρόνο μιλώντας για τα νούμερα, τις πωλήσεις διανθίζοντας τον λόγο με «βεβαίως, εννοείται το επόμενο τρίμηνο θα πάμε πολύ καλύτερα», «το διάγραμμα δείχνει ανοδική πορεία» κτλ., κτλ.

Το meeting έλαβε τέλος μετά χειραψίας κλασικά σφιχτής κι έντονης, μα κάθε άλλο παρά εγκάρδιας. Όπως ήταν φυσικό, nature called!

Μετά από μία ώρα αναμονής και μία ώρα συνάντησης άρχισα να ψάχνω τουαλέτα. Και τι να δω;

Πάνω στο καινούριο άσπρο παντελόνι απ' τα Τοι&Μοι μια ολοστρόγγυλη κόκκινη κηλίδα.

Αυτό είναι γκαντεμιά, Ελένη μου!

Βίκυ Σπυροπούλου

Μια γκαντεμιά

Τον Οκτώβριο του 2018 πήγα το πρώτο μου ταξίδι στο εξωτερικό με ένα φιλικό ζευγάρι και το αγόρι μου. Αφού μπήκαμε στο σπίτι, το οποίο νοικιάσαμε μέσω RBNB, ρίξαμε κορόνα γράμματα για το ποιος θα πάρει το κρεβάτι και ποιος τον καναπέ που γινότανε κρεβάτι.

Αφού πήραμε τον καναπέ που γινότανε κρεβάτι, βγήκαμε για να ξεναγηθούμε. Το σπίτι όπου μέναμε ήταν κοντά στο Βατικανό και 'μεις θέλαμε να πάμε Κολοσιαίο...

Λόγω όμως, της έντονης βροχόπτωσης βουλιάζει η Βενετία, κλείνουν τρεις σταθμοί του μετρό κι έτσι δεν μπορούμε να κουνηθούμε.

Τι να κάνουμε; Παίρνουμε το κοντινότερο λεωφορείο, κι αυτό μας αφήνει τόσο μακριά, που έπρεπε να περπατήσουμε κι άλλο μέσα στη βροχή.

Στο δρόμο πετύχαμε κάποιους Πακιστανούς κι αγοράσαμε ομπρέλες. Είχαμε γίνει λούτσα.

Μετά από τρία τέταρτα περίπου φτάσαμε στον προορισμό μας. Εκεί υπήρχαν διάφοροι πλανόδιοι με καρτελάκια, οι οποίοι προσέγγισαν κι εμάς.

Πληρώσαμε τριάντα ευρώ ανά άτομο με την προοπτική να μπούμε στο Κολοσιαίο και με το ίδιο εισιτήριο να επισκεφτούμε και τα γύρω αξιοθέατα.

Στο δεύτερο αξιοθέατο και ενώ έχουμε πληρώσει συνολικά εκατόν είκοσι ευρώ μας λένε:

-Πού είναι το εισιτήριο;

Και τους δείχνουμε κάτι στρογγυλά πολύχρωμα αυτοκολλητάκια που μας είχαν κολλήσει στο χέρι, όπως κάνουν στα Νηπιαγωγεία και μετά ακούμε αυτό:

-Συγγνώμη δεν μπορείτε να μπειτε με αυτοκολλητάκι!

Σαββίνα Μαχαίρα

Disco girl

Λίγο πριν τα 40 και έχοντας δυο παιδιά και λίγα χέρια για φροντίδα, δεν έχεις και πολλές ευκαιρίες για έξοδο. Ίσως να σου λείπουν κάπου-κάπου οι βραδιές ατέλειωτου χορού που ζούσες κάποτε με κάποιες ψυχές-γιατί δύσκολα θα βρεις πολλές που να μην ντρέπονται να χορέψουν. Έτσι λοιπόν, τι λες; Τουλάχιστον θα χορέψω σε γάμο.

Είχαμε να πάμε σ' έναν γάμο στη Σύρο. Τα κορίτσια μου παρανυφάκια. Έχω βρει απ' το Πάσχα ποιο φόρεμα θα φορέσω. Συγκεκριμένα, θα βάλω αυτό που αγόρασα για τη βάπτιση του δεύτερου παιδιού και έχει φορεθεί μόνο τότε. Κρίμα είναι να φουσκώνει την ντουλάπα! Και λέω φουσκώνει γιατί είναι φουσκωτό αρκετά με τούλι πολύ. Εν ολίγοις είμαι σαν κουφετάκι με αυτό.

Τη μέρα του γάμου έχω φτιάξει μαλλί -μ' έχει χτενίσει κομμώτρια- ντυθεί, βαφτεί κ.λπ, κ.λπ...

Ουπς! Τι ήταν αυτό;

Σαν να έγινε το πέδιλο παντόφλα. Κοιτάζω τι να δω; Το λουράκι απ' το αριστερό πέδιλο έφυγε. Αμάν, το λέω στον ξάδερφο -τον αδερφό της νύφης- που ευτυχώς βρίσκει κόλλα στιγμής.

Καλά, ε; Εγγύηση! Μια χαρά το πέδιλο. Γίνεται ο γάμος, πάμε στο γλέντι. Χορεύουμε και ουπς! Τι ήταν πάλι αυτό; Όχι, όχι! Αυτήν τη φορά ήταν το δεξί πέδιλο. Και τώρα τι; Πού να βρεθεί κόλλα στιγμής στο κέντρο και από ποιον να την ψάξεις;

Δεν πειράζει!

Τα ντίσκο κομμάτια χορεύονται καλύτερα όταν είσαι ζυπόλυτη!

Γενοβέφα Κτενίδου

Παπούτσια από ειρωνεία

Όλα ήταν έτοιμα. Οι ανιψιές μου, παρανυφάκια στο γάμο, είχαν βάλει τα ροζ φουστανάκια τους και τα καλά τους παπούτσια. Τα μαλλάκια τους στολισμένα με λουλούδια. Εγώ είχα ράψει ειδικά ένα φόρεμα για την περίπτωση, από σιφόν και δαντέλα. Εννοείται ότι είχα πάει κομμωτήριο. Και φυσικά είχα αγοράσει ένα καινούριο ζευγάρι καστόρινες γόβες σε ροζ χρώμα για να ταιριάζει. Εξάλλου δεν ήταν μια οποιαδήποτε περίπτωση. Ο άνθρωπος που παντρευόταν ήταν σημαντικός για μένα. Είχαμε περάσει όλα τα στάδια μιας σχέσης – την ερωτική, την συμβιωτική, τον χωρισμό, την απόσταση – σε μια περίοδο της ζωής μας με πολλά δύσκολα γεγονότα που μας είχαν ενώσει αλλά και χωρίσει, ταυτόχρονα. Τώρα πια, που ο καθένας είχε τραβήξει το δρόμο του, υπήρχε μια βαθιά φιλία – ένας υπόγειος σύνδεσμος υφασμένος μέσα στο πέρασμα του χρόνου. Κάθε φορά που ήμουν ζορισμένη πήγαινα να τον βρω στο μαγαζί του. Μόνο η παρουσία του ήταν ικανή να με κάνει να νιώσω καλύτερα. Πριν ένα χρόνο και κάτι μήνες είχε έρθει στην κηδεία της γυναίκας του αδελφού μου. Ήταν αδελφικοί φίλοι πολλά χρόνια, από παιδιά. Συνοδευόταν από μια κοπέλα. Συστηθήκαμε. Και μια μέρα, όχι πολύ καιρό μετά, με πήρε τηλέφωνο να μου πει ότι θα μου στείλει την πρόσκληση για το γάμο. Ήταν κοινή απόφαση, είπε. Εξάλλου, οι ανιψιές μου θα ήταν παρανυφάκια.

Κοιτάχτηκα στον καθρέφτη. Μ' άρεσε πολύ αυτό που έβλεπα. Το μόνο που έμενε ήταν να φορέσω τα καινούρια μου παπούτσια για να συμπληρωθεί το σύνολο. Ετοιμάστηκα, μάζεψα τα παιδιά και άνοιξα την πόρτα για να φύγουμε. Ο αδελφός μου είχε ήδη φτάσει και περίμενε. Μόλις κατέβηκα το πρώτο σκαλοπάτι, το τακούνι σκάλωσε σε μια μικρή τρύπα στο μάρμαρο. Στην προσπάθειά μου να το βγάλω, ξηλώθηκε ολόκληρο το παπούτσι. Έμεινε εκεί, να χάσκει μετέωρο. Έχασα τη μιλιά μου. Τι ειρωνεία! Ο άνθρωπος που παντρευόταν ήταν υποδηματοποιός.

Μια γκαντεμιά

Για την αποφοίτησή μου απ' το Λύκειο έπρεπε να αγοράσω νυφικό. Δεν κάνω πλάκα, μας στείλανε σε οίκους νυφικών για να ράψουμε λευκά φορέματα. Την ημέρα της αποφοίτησης, που έπεφτε Τρίτη και 13, μαζευτήκαμε τρεις φίλες για να γιορτάσουμε το τέλος της σχολικής μας ζωής.

Και η μία είχε την ιδέα να πιούμε κάτι, έτσι για το καλό.

Όλα έγιναν σε αργή κίνηση. Το ποτήρι με το κόκκινο κρασί γλίστρησε απ' τα χέρια της φίλης μου και προσγειώθηκε μεγαλοπρεπώς στην άκρη του φορέματός της. Πανικός, τσιρίδες, κακό...Και η φίλη μου να μοιάζει με αιματοβαμμένη νύφη.

Ωστόσο, η ιστορία αυτή έχει καλό τέλος, αφού πάνω στον ποδόγυρο καταφέραμε να ράψουμε την λευκή κορδέλα με την οποία θα στόλιζε το περίτεχνο χτένισμά της.

Ο λεκές καλύφθηκε, το μουτζουρωμένο μακιγιάζ διορθώθηκε και το χτένισμα έμεινε μισό.

Το σημαντικό πάντως, είναι ότι η φίλη μου κατάφερε τελικά να αποφοιτήσει, αν και μέχρι σήμερα δεν μιλάει ποτέ για εκείνη την αποφράδα ημέρα.

Ανώνυμη

Στον γάμο του καλύτερού μου φίλου

Στον γάμο του καλύτερού μου φίλου φόρεσα το καλύτερό μου φουστάνι, πτυχωτό και σμαραγδί και καλοκαιρινό.

Στο γαμήλιο τραπέζι μετά την οينوποσία πήγα κουνιστή και λυγιστή στην τουαλέτα με τις πτυχώσεις του φουστουνιού μου να προπορεύονται δημιουργώντας σμαραγδί κύματα δροσιάς.

Μετά την τουαλέτα έσπευσα τρέχοντας στην πίστα, όπου χόρευαν τον αγαπημένο μου ζωναράδικο, τα «Λιανοχορταρούδια».

Μετά από 4 γύρους στροβιλίσματος αντιλαμβάνομαι τη μάνα του γαμπρού και πεθερά της νύφης να με κυνηγά χορεύοντας και προσπαθώντας να μου κάνει κάτι.

Στροβιλίζομαι και νιώθω τα χέρια της μάνας του γαμπρού και πεθεράς της νύφης να μου πιάνουν μια την πλάτη και μια τον πισινό, ώσπου συνειδητοποιώ ότι τόση ώρα χόρευα στη γαμήλια πίστα με την άκρη του φορέματος πιασμένη στο εσώρουχό μου.

Δόξη και τιμή!

Αντιγόνη Σδρόλια

Το πακέτο

Και 'κει που νόμισα ότι δεν θα ξανάρθει, ένα δεύτερο πακέτο εμφανίστηκε. Το πήρες και σου είπα:

-Τώρα μ' αυτό τι θα γίνει;

Δεν απάντησες. Μόνο απομακρύνθηκες, αφού πρώτα το άφησες στο σημείο που βρισκόταν. Και εγώ δεν ξαναασχολήθηκα.

Σε είχα δει, εσύ το άφησες.

Μια, κι άλλη μια, κι άλλη μια ... «Μια ντουζίνα γκαντεμιές».

ανώνυμος

«Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη»

1^η Διδακτική πρόταση

Τίτλος: Πειρατικά Συναισθήματα

Ηλικία: 10-12 χρονών

Σύντομη περιγραφή

Περιεχόμενο: Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Ένα παιδί ξεκινάει πρώτο και λέει μια φράση, το επόμενο συνεχίζει τη φράση μέχρι να προκύψει μία σύντομη ιστορία. Στο τέλος γίνεται συζήτηση για τα συναισθήματα που δημιουργήθηκαν.

Αναλυτική περιγραφή

1ο στάδιο: Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η κάθε ομάδα βρίσκει ένα όνομα και φτιάχνει ένα οικόσημο. Έπειτα, σ' ένα μεγάλο χαρτόνι γράφει τα γράμματα της αλφαβήτας και δίπλα από το κάθε γράμμα γράφει κι ένα συναίσθημα διακοσμώντας ή ζωγραφίζοντάς το.

2ο στάδιο: Μόλις οι ομάδες δημιουργήσουν το Αλφαβητάρι των Συναισθημάτων, επιλέγουν ένα θετικό συναίσθημα και δημιουργούν μία ιστορία με θέμα τους πειρατές (ή κάποιο άλλο) που να εκφράζει το συναίσθημα που επέλεξαν. Η ιστορία προκύπτει, όπως περιγράφηκε στην εισαγωγή.

3ο στάδιο: Κάθε ομάδα παρουσιάζει το Αλφαβητάρι των Συναισθημάτων και την ιστορία της. Ύστερα ακολουθεί συζήτηση και ανατροφοδότηση.

Χριστίνα Κ.

2^η Διδακτική πρόταση

Τίτλος: Το δικό μας παραμύθι

Ηλικία: 4+ χρονών

Διάρκεια: 40 λεπτά

Σύντομη περιγραφή

Περιεχόμενο: Τα παιδιά μαθαίνουν να αφηγούνται το δικό τους παραμύθι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο.

Αναλυτική περιγραφή

1ο στάδιο: Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να καθίσουν σε κύκλο και τα εξηγεί πως θα πουν ένα παραμύθι όλοι μαζί, τονίζοντας πως όλα τα παραμύθια ξεκινάνε με το «Μια φορά κι έναν καιρό...» και τελειώνουν με το «Έζησαν αυτοί καλά και εμείς ακόμα καλύτερα...».

2ο στάδιο: Ένα παιδί ξεκινάει πρώτο λέγοντας μία πρόταση. Το επόμενο παιδί συνεχίζει αυτήν την πρόταση. Κι ένα ένα όλα τα παιδιά συμπληρώνουν την πρόταση εκεί που την άφησε το προηγούμενο. Το παραμύθι τελειώνει μόλις μιλήσουν όλα τα παιδιά. Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός καταγράφει το παραμύθι.

3ο στάδιο: Ο εκπαιδευτικός διαβάζει το παραμύθι στα παιδιά και τα ζητά να ζωγραφίσουν κάτι σχετικό.

4ο στάδιο: Ο εκπαιδευτικός φτιάχνει ένα μικρό βιβλιαράκι με το παραμύθι των παιδιών και τις ζωγραφιές τους και το βάζει στη βιβλιοθήκη της τάξης.

Αναστασία Καποθανάση

3^η Διδακτική πρόταση

Τίτλος: Ο αγαπημένος μου ήρωας παραμυθιού

Ηλικία: 5-6 ετών

Διάρκεια: 50-60 λεπτά

Αριθμός παιδιών: 6-8

Σύντομη περιγραφή

Περιεχόμενο: Τα παιδιά παρουσιάζουν τον αγαπημένο τους ήρωα.

Αναλυτική περιγραφή

Υλικά: μπάλα μαλακή μικρού μεγέθους, χαρτί διπλωμένο στη μέση, μαρκαδόροι.

Βήμα 1ο: Τα παιδιά κάθονται κυκλικά στο δάπεδο της τάξης. Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να πουν ποιος είναι ο αγαπημένος τους ήρωας και σε ποιο παραμύθι πρωταγωνιστεί. Το κάθε παιδί παίρνει τον λόγο μόλις πάρει την μπάλα από το διπλανό του.

Βήμα 2ο: Τα παιδιά κάθονται στα τραπέζια. Τους δίνεται ένα χαρτί διπλωμένο στη μέση. Στη μία πλευρά γράφουν κάποια χαρακτηριστικά του ήρωα όπως: όνομα, ηλικία, στοιχεία εμφάνισης (αν δεν ξέρουν κάποιο από αυτά, μπορούν να το μαντέψουν). Στην άλλη πλευρά του χαρτιού ζωγραφίζουν τον ήρωα.

Βήμα 3ο: Τα παιδιά κάθονται πάλι σε κύκλο. Ένα ένα με τη σειρά, σηκώνεται και παρουσιάζει τον αγαπημένο του ήρωα αναλύοντας τα χαρακτηριστικά και τη δράση του.

Ελένη Σαμαρτζή

4^η Διδακτική πρόταση

Τίτλος: Τι κρύβεται πίσω από τα συναισθήματα;

Ηλικία: 5-7 ετών

Διάρκεια: 50-60 λεπτά

Σύντομη περιγραφή

Περιεχόμενο: Τα παιδιά μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα και να μιλούν γι' αυτά.

Αναλυτική περιγραφή

1ο στάδιο: Ο εκπαιδευτικός μιλάει για τα 4 βασικά συναισθήματα: χαρά, λύπη, έκπληξη, θυμός.

2ο στάδιο: Ο εκπαιδευτικός χωρίζει τα παιδιά σε 4 ομάδες. Έπειτα, ζητάει από την κάθε ομάδα να σκεφτεί μία λέξη που της έρχεται στο μυαλό για το κάθε συναίσθημα. Ο εκπαιδευτικός δίνει χρόνο να σκεφτούν και να συνομιλήσουν τα παιδιά μεταξύ τους.

3ο στάδιο: Ύστερα ο εκπαιδευτικός ρωτάει την κάθε ομάδα ξεχωριστά ποια λέξη της ήρθε στο μυαλό για το καθένα από τέσσερα συναισθήματα.

4ο στάδιο: Ο εκπαιδευτικός αναθέτει σε κάθε ομάδα από ένα συναίσθημα. Η ομάδα οφείλει να ετοιμάσει μία ιστορία με το συναίσθημα αυτό.

5ο στάδιο: Κάθε ομάδα παρουσιάζει την ιστορία της και ο εκπαιδευτικός την καταγράφει.

Τα παιδιά ζωγραφίζουν το συναίσθημα που πιστεύουν ότι προβάλλει η κάθε ιστορία.

Ηλιάνα Παναγοπούλου

5^η Διδακτική πρόταση

Τίτλος: Διαπολιτισμικότητα

Θέμα: Δημιουργική Γραφή

Ηλικία: 5-6 ετών (νήπια)

Διάρκεια δραστηριότητας: 45 λεπτά/ ημέρα (3 ημέρες)

Σύντομη περιγραφή

Περιεχόμενο: Τα παιδιά μαθαίνουν κι εξερευνούν τον κόσμο.

Αναλυτική περιγραφή

1η μέρα: Ο εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά μια υδρόγειο σφαίρα καλύπτοντας τα μάτια τους με ένα μαντίλι. Τους λέει να στριφογυρίσουν τη σφαίρα και να δείξουν με το δάχτυλό τους τυχαία μια χώρα. Έπειτα, ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά με τη βοήθεια των Τ.Π.Ε. διάφορες εικόνες κι ήχους από τις χώρες που διάλεξαν. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά έρχονται σε επαφή με διαφορετικές κολτούρες και πολιτισμούς.

2η μέρα: Ύστερα τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και ζωγραφίζουν ό,τι τους αποτυπώθηκε στη σκέψη τους σχετικά με τους πολιτισμούς που ήρθαν σε επαφή. Ύστερα, ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να τοποθετήσουν σε μία σειρά τις ζωγραφιές τους. Αφού, τις τοποθετήσουν σε μία σειρά, ο εκπαιδευτικός κρατάει τις ζωγραφιές για να τις χρησιμοποιήσει την επόμενη μέρα.

3η μέρα: Ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά τις ζωγραφιές τους με τη σειρά με την οποία τις τοποθέτησαν. Μετά ζητά από τα παιδιά να φτιάξουν μία ιστορία. Καθώς τα παιδιά αφηγούνται, ο εκπαιδευτικός καταγράφει τα λόγια τους και δημιουργεί ένα βιβλίο.

Βάλια Παπούλια

«Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή»

Πρώτη προτεινόμενη δημιουργική δραστηριότητα

Τίτλος: Το κοριτσάκι με τα σπέρτα αλλιώς

Θέμα: Δημιουργική δραστηριότητα

Ηλικία: 7-8 (ετών)

Διάρκεια δραστηριότητας: 60 λεπτά

Υλικά: βιβλίο “Το κοριτσάκι με τα σπέρτα”

Σύντομη περιγραφή

Περιεχόμενο: Τα παιδιά δοκιμάζουν να αλλάξουν το τέλος ενός παραμυθιού.

Αναλυτική περιγραφή

Ο εκπαιδευτικός ανακοινώνει στα παιδιά ότι αυτήν τη φορά θα διαβάσουν ένα κλασικό παραμύθι και συγκεκριμένα “Το κοριτσάκι με τα σπέρτα”.

Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί στην τάξη μία γωνιά ανάγνωσης, η οποία έχει μία βιβλιοθήκη, ένα χαλί ή και μαξιλάρες. Στη γωνιά αυτή ο εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να έρθουν να κάτσουν σε μία άνετη και βολική θέση, έτσι ώστε να μπορούν να απολαύσουν την ανάγνωση του βιβλίου.

Μόλις τα παιδιά τακτοποιηθούν, ο εκπαιδευτικός δίνει το παράγγελμα: “Κόκκινη κλωστή δεμένη/στην ανέμη τυλιγμένη/ δώστης κλώτσο να γυρίσει/παραμύθι ν’ αρχινίσει. Αφού τα παιδιά το επαναλάβουν αυτό τρεις φορές, τότε ο εκπαιδευτικός είναι έτοιμος να ξεκινήσει την ανάγνωση του παραμυθιού.

Τα παιδιά ακούνε με προσοχή το παραμύθι, γιατί κατά τη διάρκεια της αφήγησης πρέπει να συμμετέχουν μιμούμενα ήχους, κινήσεις, λόγια ή φράσεις.

Όταν ο εκπαιδευτικός τελειώσει με την αφήγηση ή την ανάγνωση του παραμυθιού, ζητάει από τα παιδιά να γίνουν τώρα αυτά συγγραφείς. Για να το καταφέρουν αυτό θα πρέπει να αλλάξουν το τέλος του παραμυθιού και να βρουν ένα άλλο.

Ένα ένα παιδί με τη σειρά απαντάει στις ακόλουθες ερωτήσεις του εκπαιδευτικού:

-Επειδή αυτό το τέλος, που μόλις διαβάσαμε με κάνει να στεναχωριέμαι, θα μπορούσατε σας παρακαλώ να σκεφτείτε ένα αίσιο τέλος;

-Τώρα θα ήθελα να προσπαθήσετε να βρείτε το πιο περίεργο ή και το πιο απρόσμενο τέλος, που σας έρχεται πρώτο στο μυαλό! Θέλω να με εντυπωσιάσετε! Θέλω οι ιδέες σας να με κάνουν να πέσω κάτω. Αφήστε τη φαντασία σας ελεύθερη και ξεκινήστε...

-Πολύ ωραία τα πάτε μέχρι εδώ! Μπράβο, νιώθω περηφάνια για εσάς! Τι λέτε; Μήπως ήρθε η ώρα να γελάσουμε λίγο; Για σκεφτείτε, για σκεφτείτε ένα αστείο τέλος.

-Με κάνατε να γελάσω με την ψυχή μου! Συγχαρητήρια! Έχετε λίγες δυνάμεις ακόμα; Νομίζω ότι έχετε πολλές...Λοιπόν, τι θα λέγατε να δημιουργούσαμε κι ένα ρομαντικό τέλος;

*Σημείωση: Με την ολοκλήρωση κάθε απάντησης ο εκπαιδευτικός επιβραβεύει την οποιαδήποτε προσπάθεια. Σε περίπτωση που το παιδί διστάζει να απαντήσει, ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να το ενθαρρύνει και να το βοηθήσει. Επειδή, υπάρχει ο κίνδυνος το κάθε παιδί να επαναλαμβάνει ό,τι άκουσε από το προηγούμενο, ο εκπαιδευτικός δίνει επιπλέον χρόνο και υπενθυμίζει ότι η απάντηση αυτή ειπώθηκε και καλό θα ήταν να ακουστεί μία καινούρια ιδέα.

Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Με τη δημιουργική αυτή δραστηριότητα τα παιδιά:

-δουλεύουν ομαδικά

-συμμετέχουν

-παράγουν καινούριες ιδέες

-πειραματίζονται

*Για τη δραστηριότητα αυτή συνεργάστηκαν: Ελένη Κιτσοπούλου,
Λητώ Μουντζουρίδου, Νεφέλη Μουντζουρίδου, Γεωργία Μπαντώλα.*

Δεύτερη προτεινόμενη δημιουργική δραστηριότητα

Τίτλος: Χαρμολύπη

Θέμα: Δημιουργική δραστηριότητα

Ηλικία: 7-12 (ετών)

Διάρκεια δραστηριότητας: 60 λεπτά

Υλικά: κόλλες Α4, μολύβια, σβήστρες, μαρκαδόρους, λάπτοπ ή κινητό για τη μουσική

Σύντομη περιγραφή

Περιεχόμενο: Τα παιδιά εκφράζουν τα συναισθήματά τους.

Αναλυτική περιγραφή

Ο εκπαιδευτικός ανακοινώνει στα παιδιά ότι αυτήν τη φορά θα δουλέψουν με τα συναισθήματα.

Πιο συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός εξηγεί ότι πρόκειται να εξερευνήσουν τα συναισθήματα της χαράς και της λύπης. Πότε νιώθουν χαρά; Πώς αισθάνονται; Τι είναι αυτό που τα κάνει να είναι χαρούμενα; Γιατί συμβαίνει αυτό; Σε ποιο πράγμα οφείλουν αυτήν τους τη διαθήση; Και αντίθετα. Πότε νιώθουν λύπη; Πώς αισθάνονται; Τι είναι αυτό που τα κάνει να είναι λυπημένα; Γιατί συμβαίνει αυτό; Σε ποιο πράγμα οφείλουν αυτήν τους τη διάθεση;

Αφού ο εκπαιδευτικός θέσει τα παραπάνω ερωτήματα, μοιράζει στο κάθε παιδί από μία κόλλα Α4. Στη συνέχεια, λέει να διπλώσουν τη σελίδα στη μέση. Στη μισή σελίδα θα πρέπει να απαντήσουν μέσα σε δέκα με δεκαπέντε λεπτά στις ερωτήσεις που τους τέθηκαν για το συναίσθημα της χαράς και στην άλλη μισή για το συναίσθημα της λύπης.

Μόλις, απαντήσουν στα ερωτήματα ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να ζωγραφίσουν στην άλλη πλευρά της σελίδας την έκφρασή τους όταν είναι χαρούμενα και στην άλλη μισή όταν είναι λυπημένα. Για τη ζωγραφική τους δίνει άλλα δέκα λεπτά.

Επειτα, ο εκπαιδευτικός βάζει μουσική. Ένα χαρούμενο και ένα λυπητερό κομμάτι. Τα παιδιά με την παρότρυνση του εκπαιδευτικού σηκώνονται κι αρχίζουν να χορεύουν, όπως αισθάνονται. Όταν η μουσική τελειώσει, τα αφήνει να ξεκουραστούν και να πάρουν μερικές ανάσες.

Τέλος, ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να παρουσιάσουν αυτά από τα έγγραψαν. Ένα ένα παιδί σηκώνεται και διαβάζει τι απάντησε στις ερωτήσεις, δείχνει τι ζωγράφησε και προσπαθεί να κάνει την ανάλογη έκφραση στο πρόσωπό του. Επιστρέφει στη θέση του κάνοντας μία χορευτική κίνηση, την οποία μιμούνται τα υπόλοιπα παιδιά.

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει την κάθε προσπάθεια, επαινεί και χειροκροτάει.

Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Με τη δημιουργική αυτή δραστηριότητα τα παιδιά:

-γράφουν

-εκφράζονται

-ξεχωρίζουν σκέψεις, εικόνες, λόγια και πράξεις

-αποκτούν αυτογνωσία

-ασκούν αυτοκριτική

*Για τη δραστηριότητα αυτή συνεργάστηκαν: Ιωάννα Μαργαρίτη,
Αγγελική Παπαδοπούλου, Εύη Κατσίκια, Κική Κιτσοπούλου.*

«Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη»

Το μαγεμένο βασίλειο

Μια φορά κι έναν καιρό στο βασίλειο του μαγικού δάσους υπήρχε μία πόλη που την έλεγαν Λιλιπούπολη.

Τη βασίλισσα της Λιλιπούπολης την έλεγαν Λιλιπουλένια. Η βασίλισσα είχε μακριά μαλλιά και τότε φορούσε κόκκινο φόρεμα και τότε πράσινο.

Η βασίλισσα αυτή ήταν τοσοδούλα, αλλά η ομορφιά της ήταν τόση, που όλος ο κόσμος τη θαύμαζε.

Το καλοκαίρι της άρεσε να κάθεται πάνω σε ένα βραχάκι και να κοιτάει πώς κολυμπάνε τα ψαράκια μέσα στη θάλασσα.

Μια μέρα εκεί που καθότανε στο βραχάκι, γλίστρησε και έπεσε στη θάλασσα. Η καημένη η Λιλιπουλένια κόντεψε να πνιγεί.

Για καλή της τύχη εκεί κοντά ήταν ο Τζον Τζον. Φόρεσε τη μαγική του κάλτσα για να είναι γρήγορος και δυνατός, πήρε μια βαθιά ανάσα και βούτηξε να σώσει τη Λιλιπουλένια.

Η βασίλισσα χάρηκε τόσο πολύ που ο Τζον Τζον κατάφερε να τη σώσει, που για να τον ευχαριστήσει τον κάλεσε στο βασίλειό της.

Στο τέλος γίνανε οι καλύτεροι φίλοι και ζήσαν καλά πολύ καλά στο μαγικό βασίλειο της Λιλιπούπολης!

ομάδα κόκκινη

Το μαγικό δεντρόσπιτο

Μια φορά κι έναν καιρό σε έναν πύργο ζούσε μια βασίλισσα που την έλεγαν, Μαντιάνα.
Στον κήπο του πύργου υπήρχε ένα μαγικό δεντρόσπιτο, που μόνο η Μαντιάνα μπορούσε
να το δει και να το επισκεφτεί.

Το μαγικό αυτό δεντρόσπιτο μιλούσε! Έλεγε ιστορίες, παραμύθια και τραγούδια για
λουλούδια.

Η Μαντιάνα ήταν πολύ ευτυχισμένη με το δεντρόσπιτό της και σε κανέναν δεν
μαρτυρούσε το μυστικό της.

Ψέματα κι αλήθεια, έτσι είν'τα παραμύθια!

ομάδα κλωστή

Η πολύχρωμη βροχή

Ήταν κάποτε σε ένα δάσος ένας τεράστιος γκρίζος πύργος.

Εκεί ζούσε μια βασίλισσα με τον μονόκερό της. Η βασίλισσα ήτανε λυπημένη γιατί ο
μονόκερός της ήταν ο μοναδικός γκρίζος μονόκερος.

Μια μέρα λοιπόν, ένα μαγεμένο σύννεφο έριξε πολύχρωμη βροχή κι ουράνια τόξα.

Ο γκρίζος πύργος χρωματίστηκε και μαζί με αυτόν χρωματίστηκε και ο μονόκερος!

Η βασίλισσα ήταν τόσο χαρούμενη!

Και έζησαν αυτοί μια πολύχρωμη ζωή και μεις μια πολυχρωμότερη!

ομάδα δεμένη

Μια περιπέτεια στην ονειροχώρα

Μια φορά κι έναν καιρό στην ονειροχώρα ζούσε ένας βασιλιάς.

Ο βασιλιάς είχε μία κόρη που λάτρευε τους μονόκερους.

Μια μέρα ένας κακός μάγος εμφανίστηκε στο παλάτι και μεταμόρφωσε την κόρη του βασιλιά σε ένα όμορφο αηδόνι.

Ο βασιλιάς πολύ στεναχωρημένος κάλεσε όλους τους μάγους του κόσμου να βρουν ένα ζόρκι για να κάνουνε το αηδόνι πριγκίπισσα.

Οι μάγοι, αφού το σκέφτηκαν από εδώ, αφού το σκέφτηκαν από εκεί, του είπανε πως ο μοναδικός τρόπος για να έχει την κόρη του είναι να βρει έναν μονόκερο από την ονειροχώρα.

Έτσι, ο βασιλιάς πήρε όλους τους στρατιώτες του και ξεκίνησε το μεγάλο ταξίδι για την ονειροχώρα.

Μετά από ένα δύσκολο και μεγάλο ταξίδι, τα κατάφερε! Έφτασε επιτέλους στη χώρα των μονόκερων, την ονειροχώρα.

Εκεί βρήκε τον πιο όμορφο μονόκερο και τον έφερε στο παλάτι.

Το αηδόνι μόλις είδε τον μονόκερο, κάθισε αμέσως στην πλάτη του. Ο βασιλιάς ψιθύρισε το ζόρκι και τα μαγικά λύθηκαν αμέσως!

Η κόρη του έγινε και πάλι όπως πριν, μια όμορφη πριγκίπισσα.

Χαρούμενος ο βασιλιάς ευχαρίστησε τον μονόκερο και τον άφησε να γυρίσει στη χώρα του.

Και ζήσαν αυτοί καλά και μεις ακόμα καλύτερα!

ομάδα στην ανέμη

Τα κόκκινα γάντια

Μια φορά κι έναν καιρό σε ένα μικρό αγρόκτημα κοντά στο ποτάμι, υπήρχε ένα μεγάλο και όμορφο σπίτι που ήταν φτιαγμένο με τούβλα. Είχε μεγάλη αυλή με ζωάκια και πανέμορφα λουλουδάκια.

Μέσα σε αυτό το σπίτι ζούσε μια κακιά γυναίκα, η οποία ήτανε μάγισσα! Κάθε μέρα φορούσε ένα μεγάλο μαγικό καπέλο και κρατούσε ένα κίτρινο ραβδί.

Όταν κουνούσε αυτό το κίτρινο ραβδί και έλεγε άμπρα κατάμπρα, εμφανιζόταν ένας πράσινος δράκος ντυμένος αστροναύτης.

Αυτός ο δράκος κάθε βράδυ τη βοηθούσε να κοιμηθεί ήρεμα και να μην κάνει κακές πράξεις, λέγοντάς της όμορφα λόγια και όμορφες ιδέες.

Το πρωί, όμως όταν ξυπνούσε η κακιά μάγισσα πάλι έκανε κακές πράξεις.

Έτσι, λοιπόν ο δράκος προσπάθησε να βρει μία λύση. Γι'αυτό έφερε μαζί του ένα κουτί που είχε μέσα μία κόκκινη κλωστή.

Κάθε βράδυ ο δράκος και η μάγισσα έπλεκαν, ώσπου έφτιαξαν ένα όμορφο ζευγάρι κόκκινα γάντια.

Με αυτά η μάγισσα έκανε μόνο καλές πράξεις!

ομάδα τυλιγμένη

«μέρες καραντίνας»

I hate quarantine

17/4/2020

Μεγάλη Παρασκευή σήμερα.

Καραντίνα εδώ και ένα, ενάμιση μήνα. Αναθεματισμένη. Με πέτυχε σε μια περίοδο της ζωής μου που είχα πει: “Πάμε δυνατά, Αριάδνη. Ώρα να δουλέψεις και να φτάσεις τους στόχους σου!”.

Να πάει στο ανάθεμα. Την μισώ την καραντίνα. Δεν κάνω τίποτα όλες αυτές τις μέρες. Δεν έχω βαρεθεί πιο πολύ στην ζωή μου. Ούτε όταν ήμουν μικρή δεν βαριόμουν τόσο.

Επίσης, όλες αυτές τις μέρες έχω έρθει πολύ κοντά με τους γονείς μου. Ειδικότερα, σήμερα που τσακωθήκαμε όλοι με όλους. Άκρα του τάφου σιωπή στο σπίτι, ταιριάζει και με τη μέρα. Εντάξει, θεωρώ όταν αναστηθεί ο Χριστούλης με το Αναστάσιμο Φως θα ξαναμιλήσουμε λόγω της παρουσίας Του.

Η καραντίνα με κάνει να νιώθω μόνο οργή, θυμό και άγχος. Όλοι οι στόχοι μου πάνε πίσω. Τώρα θα είχα χάσει και κανένα 5κιλο.

Κάποιοι είναι αισιόδοξοι, εγώ το μόνο αισιόδοξο που βλέπω είναι ο θάνατος στο τέλος του τούνελ της ζωής.

Και όπως λέει η μαμά μου, ο θάνατος δεν είναι τιμωρία είναι λύτρωση.

Δική σου,

Άρια

Αριάδνη Γράψα

Ημερολόγιο καραντίνας

Αγαπημένο μου ημερολόγιο,

Ποιος να το φανταζόταν στις 5 Μαρτίου του 2020 ότι θα ζούσε κάτι τέτοιο. Τη λέξη καραντίνα δηλαδή, και θα φοβόταν να ταξιδέψει και να μην μπορεί να πάει στην οικογένειά του, να μην είναι με τους αγαπημένους του ανθρώπους, να μην είναι ασφαλής, να μην μπορεί να βγαίνει έξω, να μην πηγαίνει πανεπιστήμιο, βιβλιοθήκη, στη σχολή χορού, σινεμά, θέατρο. Νομίζω κανείς δεν μπορούσε να το φανταστεί.

28 Μαρτίου 2020

Σήμερα ζύπνησα όπως κάθε μέρα, πρωινή γυμναστική, διάβασμα, αρκετές σκέψεις για το μέλλον μου, θα μπορέσω να ξανά δω το Πανεπιστήμιο και όχι να κάνω μαθήματα ονλάιν μπροστά σε μια άχαρη οθόνη, θα μπορέσω να χορέψω στην τεράστια αίθουσα χορού και όχι πια στο δωμάτιό μου που ίσα ίσα μπορώ να χορέσω, θα μπορέσω να ξανά πάω σινεμά, να ασκήσω το επάγγελμά μου, να βρω στο μέλλον δουλειά, να κάνω πρακτική άσκηση σε ένα μεγάλο θέατρο στο εξωτερικό. Να μην πατάω κωδικούς για να πάω βόλτα, σούπερ μάρκετ σαν ρομπότ και να μην είμαι ελεύθερη;

Όλα αυτά είναι σκέψεις που με προβληματίζουν αυτές τις μέρες. Η ψυχολογία μου συνέχεια έχει σκαμπανεβάσματα, είμαι αρκετά ευάλωτη και πολλές φορές δεν είμαι χαρούμενη. Όμως, βρήκα τον εαυτό μου μέσα σε αυτήν τη δύσκολη περίοδο. Κατάλαβα ότι δεν πρέπει να έχεις πρόγραμμα για όλα, γιατί κάποια στιγμή μπορεί να γίνει αυτό το μπαμ, όπως τώρα και να παγιώνεται η ζωή σου και να μην ξέρεις τι σε περιμένει στο μέλλον!

Το μόνο που ξέρω είναι ότι δεν θέλω η ζωή μου να εξαρτάται από το διαδίκτυο αλλά από τη ζωντανή συνάντηση με τα άτομα...

Λοιπόν, σε αφήνω τώρα ημερολόγιο μου πάω για περπάτημα στο γνωστό δρόμο μέσα στη φύση και μετά γενέθλια της κολλητής μου μέσω βιντεοκλήσης. Ποιος θα φανταζόταν ποτέ κάτι τέτοιο! Να μένεις 3 λεπτά μακριά από τη φίλη σου και να μην μπορείς να τη δεις...

Εμμέλεια – Δανάη Τσιώτη

Ημέρες καραντίνας (2)

Τρίτη ζημερώματα.

Δεν θυμάμαι καν τι ώρα είχε πάει. Υπνος δεν μου ερχόταν. Σηκώθηκα να πω λίγο νερό. Ένιωθα ότι πνιγόμουν. Άνοιξα το πατζούρι και βγήκα στο μπαλκόνι ίσα ίσα είχε αρχίσει να φωτάει έξω. Το κελάηδισμα των πουλιών μου έδωσε τόση χαρά. Κάπου εκεί έξω υπήρχε ακόμα ζωή. Πήγα να ξαπλώσω με λίγο καλύτερη διάθεση. Τα κατάφερα και κοιμήθηκα ήσυχη. Και τότε...

Βρίσκομαι σε ένα σοκάκι... δεν μπορώ να θυμηθώ που πάντως είναι στην Ελλάδα. Ντυμένη, στολισμένη μες τη νύχτα και περπατώ. Άδειοι οι δρόμοι. Δεν ξέρω που πάω αλλά συνεχίζω και περπατώ. Κάπου ακούγεται σιγανά η «ρόζα»..... μου δίνει κουράγιο αυτό το τραγούδι και συνεχίζω το δρόμο μου. Συναντώ ένα παιδί μονάχο να παίζει. Πάω να του μιλήσω και όλο με αποφεύγει. Τρέχει. Τρέχω και εγώ μαζί. Φθάνουμε στο λιμάνι. Η απόσταση έχει μικρύνει μεταξύ μας. Αλλά δεν μιλάμε. Ντρέπομαι να του μιλήσω. Καθόμαστε αρκετή ώρα όρθιοι και κοιτάμε τη θάλασσα. Μαύρη και σκοτεινή. Για λίγο κλείνω τα μάτια μου και όταν τα ξανανοιίγω έχει ζημερώσει. Το παιδί έχει φύγει, μα έχει αφήσει πίσω του το βραχιολάκι που φορούσε. Κοιτώ γύρω, άφαντο. Το παίρνω και το φορώ. Ίσως το καλύτερο δώρο που μου έχουν κάνει στη ζωή μου σκέφτομαι.

Και ξύπνησα.

Πάτρα, 13/6/2020

Έχουν περάσει πάνω από δύο εβδομάδες και, από τότε που βγήκαμε από αυτή την καραντίνα. Όλοι βλέπω ξεχύθηκαν στους δρόμους στις παραλίες, συνεχίζουν δηλαδή κανονικά τη ζωή τους. Εγώ πάλι μία από τα ίδια. Δεν βρίσκω καμία διαφορά. Συνεχίζω τη δική μου καραντίνα, την εσωτερική. Το μόνο που θέλω είναι να πάω διακοπές. Αλλά είναι στη μέση και αυτή η διαδικτυακή εξεταστική που μου σπάει τα νεύρα. Όσο για τις διακοπές θα τις ονόμαζα τις φετινές, διακοπές ψυχής! Θέλω να πάω σε άλλα μέρη, θέλω να εξερευνήσω. Εκεί είναι που θα λυθούν τα μάγια. Και καμία καραντίνα πια δεν θα με επηρεάζει.

Μέρα καραντίνας

5/4/2020

Ερώτηση: Τι φάγατε σήμερα;

Απάντηση: Δεν τα ρωτάνε αυτά.

Ξυπνάω ξαφνικά από τις 7 το πρωί κάτι που ποτέ δεν αγάπησα. Δεν είμαι πρωινός τύπος, λειτουργώ μετά τις 10. Ο Μάκης κοιμάται ακόμα. Αυτή η άδεια ειδικού σκοπού τον έκανε υπναρά. Εγώ είμαι ο ειδικός σκοπός.

Ανοίγω τα ντουλάπια ή πρώτα το ψυγείο;

Μάλλον το ψυγείο. Έχω από χθες το βράδυ ψωμί να φουσκώνει. Αυτό το εύκολο, το χωρίς ζύμωμα. Ζεσταίνω το φούρνο με τη γάστρα, του ρίχνω δύο γύρες στο αλεύρι και τσούπ, έτοιμο! Ψωμί για μια βδομάδα. Ποιος το περίμενε από εμένα!

Περιμένω μια ώρα για να ψηθεί. Θέλω να εκμεταλευτώ το κάθε λεπτό. Καθαρίζω αγκινάρες και αρακά. Κάτι έκανε και ο Άκης χθες, αλλά εγώ τα κάνω καλύτερα. Μετά έφτιαξε κόλλυβα. Άκου έμπνευση που είχε! Αυτά αχρείαστα να είναι.

Μετά λέω να βάλω στον φούρνο και λίγο κοτόπουλο με πατάτες για το βράδυ. Θα βράσω και παντζάρια για τον αιματοκρίτη μου. Έχω τυριά, λέω μην χαλάσουν και ένα γιαούρτι από αυτά που αγοράζει ο Μάκης και λέει ότι θα φάει και πάντα καταλήγει στα μπιφτέκια μου αντί για γάλα. Θα πετάξω και μια τεμπελόπιτα να πάρει και αύριο μαζί του στη δουλειά.

Σε δουλειά να βρισκόμαστε!

Αν τον Μάη δεν έχω δουλειά, ξέρω τουλάχιστον με ποιον θα μαγειρεύω και ποιος θα με προσλάβει.

Καλοφαγάδες-πολυφαγάδες ενωθείτε! Το καλοκαίρι θα 'ρθει!

Θα γίνει της φάλαινας στις παραλίες!

Γαβριέλλα Πούπα

My diary entry

2 Απριλίου 2020

Σήμερα πήρα το κλειδί του σπιτιού. Ένα σπίτι με τόσες παιδικές αναμνήσεις που ποτέ δε φανταζόμουν πως θα διεκδικούσα διεκδικώντας τη μοναξιά μου.

Νωρίς το πρωί, ήρθε η Φωτεινή να με βοηθήσει με τη μετακόμιση. Είχαμε μαζί μας το ίδιο το ψέμα: το χαρτί με την αιτιολογία πως βγήκαμε για να πάμε στο σούπερ μάρκετ (με ένα πάπλωμα, μαξιλάρι και κουβέρτα στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου).

Πήγαμε όμως ΚΑΙ σούπερ μάρκετ ν' αγοράσω τα απαραίτητα: καθαριστικά, σκούπες, σφουγγαρίστρες, τρόφιμα.

Ίντερνετ δεν είχα. Μόνο megabytes και flash-άκι με ταινίες για τον αποκωδικοποιητή της τηλεόρασης. Η τηλεόραση δεν... χάλασε η κεραία.

Ήξερα πολύ καλά τι κάνω και μου άρεσε, γιατί θέλει μαγικιά να μείνεις με τον σκληροπυρηνικό εαυτό σου σε μέρες απομόνωσης και να του πεις "Κάτσε κάτω! Τώρα θα τα βρούμε!"

Έβαλα μουσική, γύρισα λίγο μέσα στο σπίτι, θαύμασα τη βιβλιοθήκη μου, έκανα ασκήσεις θεατρικής γραφής. Διάλειμμα για τσιγάρο ακούγοντας "Καινούρια ζάλη" από Τρύπες και φτου(!) κι απ' την αρχή.

Το βράδυ φοβήθηκα λιγάκι τους ήχους του ψυγείου ή των αυτοκινήτων που περνούσαν ακριβώς έξω από την πόρτα μου. Πηγαίνοντας στην κουζίνα για άλλη μια νέα ζάλη, άνοιξα το παράθυρο και είδα μια σκυλίτσα πάνω στο μαξιλαράκι που άφησε για εκείνη ο αδελφός μου. Της χαμογέλασα κι όλο χαρά της λέω “Θες να είσαι φύλακας;” Ε, δεν ήθελε! Σηκώθηκε κι έφυγε! Και μου απαντώ για χάρη της “Τη μοναξιά σου δεν ήθελες;”.

Fair enough!

Εύη Κατσίκα

Τελευταία έξοδος: Super market

24 Μαρτίου 2020

2η εβδομάδα καραντίνας.

2η εβδομαδιαία αποστολή με κωδική ονομασία su.per.mar.ket.

Υψίστης σημασίας για τρεις κυρίως λόγους.

Πρώτον γιατί από το μέσα μέσα φάγαμε ως και τα πόμολα των ντουλαπιών.

Δεύτερον γιατί ο mon amour για αύριο θέλει το εθνικό φαγητό του μέσου Έλληνα για να τιμήσει τους προγόνους που ηρωικά ζετίναζαν τον τουρκικό ζυγό -Μπακαλιάρο σκορδαλιά με έζτρα σκόρδο για το κακό το μάτι.

Τρίτον και κυριότερον γιατί αν η μαμά δεν αποχωριστεί έστω για μία ώρα τα βλαστάρια της θα επέμβει η πρόνοια.

Ντύνομαι, χτενίζομαι επιμελώς ατιμέλητα για να μη φανεί ότι η κοινωνική μου ζωή αρχίζει και τελειώνει στο ταμείο του μπακάλικου, αλλά κι επειδή το βλαστάρι νο 1 έκρυψε όλες τις χτένες.

Γάντια check

Μάσκα check

Αντισηπτικά μανταλάκια check

13033 σου 'ρχομαι!

...

Μία ώρα μετά έχω ήδη πάρει το δρόμο της επιστροφής πλήρως ευχαριστημένη! Για άλλη μια φορά ο πιο καλός ο μαθητής ήμουν εγώ στην τάξη!

Κράτησα τις αποστάσεις μου, απέφυγα χειραψίες και δεν ακούμπησα μάτια, μύτη, στόμα.

*Το πιο βασικό όμως ήταν ότι αγριοκοίταξα με ύφος *This is Sparta* που θα ζήλευε ως και ο Τζέραρντ Μπάτλερ ο ίδιος όλους τους ετεροδημότες που αποφάσισαν να ξεκαρταντιάσουν εδώ και να κορονομολύνουν τους τίμιους εμάς μόνιμους κατοίκους!*

Η μάχη, όμως, δεν τελείωσε...

Πρέπει μόλις γυρίσω να απολυμάνω ένα ένα τα προϊόντα. Το έλεγε η περιπτέρου μπροστά στα τυριά!

Να κάνω μπάνιο και να πλύνω κατευθείαν τα ρούχα μου!

Παπούτσια και παλτό ούτε για αστείο μέσα στο σπίτι!

Κι αν έχω ήδη κολλήσει; Πώς να μπω σπίτι με δύο μωρά

Βαθιά ανάσα και γυρίζω το κλειδί.

Βαριά η ατομική ευθύνη.

Νίκη Χιώτη

Φόρμες αξιολόγησης

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Μικρά εγκλήματα στον ήλιο»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν μου άρεσε που κράτησε τόσο λίγο	Μου άρεσε που γέλασα πάρα πολύ
2.	Δεν μου άρεσε που αναφερθήκαμε στη θεωρία	Μου άρεσε που εξομολογήθηκα
3.	Δεν μου άρεσε που στην αρχή ήμουν λίγο «κουμπωμένη»	Μου άρεσαν όλα
4.	Δεν μου άρεσε που κάνει ζέστη	Μου άρεσε που έγραψα
5.	Δεν μου άρεσε που δεν είχε κρύο νερό	Μου άρεσε που πέρασα τόσο καλά, ενώ δεν το περίμενα

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Δεν κοιμόμαστε»

Αριθμός	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν μου άρεσε που ο ιδιοκτήτης δε μας ζήτησε συγνώμη	Μου άρεσε που γίναμε όλοι μία παρέα
2.	Δεν μου άρεσε που δεν ήρθε κανένας άντρας	Μου άρεσε που γνώρισα πολλά άτομα
3.	Δεν μου άρεσε που τελείωσε τόσο γρήγορα	Μου άρεσε που γράψαμε ιστορίες και τις διαβάσαμε
4.	Δεν μου άρεσε ο θόρυβος που έκαναν χθες οι κύριες και δε μας σεβάστηκαν	Μου άρεσε που πήρα την απόφαση να έρθω και συνεχίστηκε το εργαστήριο άλλη μία μέρα
5.	Δεν υπάρχει τίποτα που να μη μου άρεσε	Μου άρεσε που μας έκανες τόσα παιχνίδια και δε μιλούσες μόνη σου. Δεν είχε καμία σχέση με τα προηγούμενα σεμινάρια που παρακολούθησα
6.	Δεν μου άρεσε το κείμενο «Βόλτα με πιτζάμες»	Μου άρεσε που έμαθα κάτι καινούριο
7.	Δε μου αρέσει που θα φύγουμε τώρα	Μου άρεσε που γελάσαμε και παίξαμε
8.	Δεν μου άρεσε που έκλαψα λίγο, αλλά ήθελα να το μοιραστώ μαζί σας.	Μου άρεσαν όλα
9.	-	-
10.	-	-
11.	-	-

Αξιολόγηση¹⁷ Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Μια ντουζίνα γκαντεμιές»

	Αρνητικά	Θετικά
1.	Λυπάμαι που τελείωσε	Πέρασα πολύ ωραία
2.	Δεν μου άρεσε που έχασα την αρχή	Δεν το φανταζόμουν ότι θα ήταν έτσι!
3.	Δεν μου άρεσε που μιλούσε στο τηλέφωνό της ενώ βάλουμε κανόνα να έχουμε τα κινητά μας στο αθόρυβο	Μου άρεσε που γελάσαμε
4.	Δεν μου άρεσε που όλοι τελικά στεναχωριόμαστε, όταν μας συμβαίνουν ατυχίες	Μου άρεσε που γνώρισα και άλλα άτομα, γιατί νόμιζα πως μόνο σε μένα συμβαίνουν τόσα άσχημα πράγματα μαζεμένα
5.	Δεν μου άρεσε που τελείωσε τόσο γρήγορα	Μου άρεσε που δώσαμε ένας στον άλλον μία συμβουλή
6.	Δεν μου άρεσε που κάναμε διάλειμμα, είχε	Μου άρεσε που γράψαμε τα

¹⁷ Στην τελευταία βιωματική δραστηριότητα, κατά την οποία αξιολογείται η εμπειρία και το εργαστήριο, ένα μέλος της ομάδας θέλησε να εκφράσει τις σκέψεις του και με ένα κείμενο. Στο κείμενο του περιγράφει το περιεχόμενο του εργαστηρίου, τη συμμετοχή όλων σε αυτό καθώς και τα ευχάριστα συναισθήματα που δημιουργήθηκαν. Ένα απόγευμα, μαζεύτηκαν καμιά δεκαπενταριά λιανόπαιδα από τις γύρω γειτονιές σε μια αλάνα. Άναψαν μια μεγάλη φωτιά. Βρήκαν ένα καζάνι, ναι, καζάνι, όπως Κοζάνη! Για την ακρίβεια τους περίμενε εκεί. Μια και δυο το έβαλαν πάνω στη φωτιά και έριξαν μέσα, ό,τι είχε φέρει ο καθένας μαζί του. Ένα παλιό ποδήλατο, μια γυάλα, ένα βάζο παλιό της μαμάς, ένα κάτι που έμοιαζε με βαλίτσα χωρίς ροδάκια, ένα κουρασμένο χρυσόψαρο, κάτι λασπόνερα, κάτι κλειδιά, διάφορα άλλα μπαχαρικά και στο τέλος έριξαν και ένα κιλό ζάχαρη! Τα ανακάτωσαν καλά καλά και τ' άφησαν να βράσουν για τρεις ώρες. Έστρωσαν να φάνε. Το αποτέλεσμα τους δικαίωσε. Στα πιάτα δεν έμεινε τίποτα! Κοίτα να δεις! Με μια βαλίτσα, λίγα λασπόνερα και λίγη ζάχαρη, τι μπορεί να φτιάξει κάποιος! Να θυμηθώ να γράψω κάπου τη συνταγή. No man's land, Η Συνταγή.

	αγωνία να δω τι θα κάνουμε παρακάτω	δικά μας κείμενα, γέλασα πάρα πολύ
6.	Δεν μου άρεσε που κάναμε διάλειμμα, είχα αγωνία να δω τι θα κάνουμε παρακάτω	Μου άρεσε που γράψαμε τα δικά μας κείμενα, γέλασα πάρα πολύ
7.	Δεν μου άρεσε που γελούσε η διπλανή μου γιατί ξέρει την ιστορία και δεν με άφηνε να συγκεντρωθώ να γράψω	Μου άρεσε που πήρα ιδέα για το πώς μπορώ να κάνω και εγώ ένα μάθημα που ευχάριστο
8.	Δε μου αρέσει που πρέπει να πάω τώρα στη δουλειά	Μου άρεσε που η ώρα πέρασε τόσο γρήγορα χωρίς να το καταλάβω
9.	Δεν μου άρεσε που ενώ γίναμε μια παρέα τώρα θα διαλυθούμε και ο καθένας θα συνεχίσει τη ζωή του.	Μου άρεσε που διάβασα τη ιστορία μου μπροστά στον κόσμο
10.	Δεν μου άρεσε γιατί εγώ δεν γράφω	Μια άρεσε που ήρθα, αλλά δεν είναι για μένα
11.	Δεν μου άρεσε που ήταν λίγη η λογοτεχνική θεωρία, ήθελα παραπάνω	Μου άρεσε το παιχνίδι γνωριμίας και όλα όσα μάς έκανες
12.	Δεν υπάρχει κάτι που να μη μου άρεσε	Μου άρεσαν όλα
13.	Για μένα δεν υπάρχει κανένα αρνητικό	Ελένη, μου άρεσε που μοιράστηκες μαζί μας τόσα πράγματα και μας έκανες να αισθανθούμε λες και σι ξέρουμε από πάντα. Και γά δεν έχω πολύ καιρό εδώ και έχω περάσει δύσκολα. Σήμερα νιώθω χαρούμενη.

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Σελίδες Ημερολογίου»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Που δεν είχα πάρει ένα μπουκαλάκι νερό	Η ομάδα μας αγκαλιάζει!
2.	Δεν μου άρεσε που δεν είχα όση έμπνευση θα ήθελα. Παρόλα αυτά όμως την απόκτησα σύντομα μέσω των ασκήσεων.	Μου άρεσε που μπήκα στα τρυπάκι να γράψω ημερολόγιο ή έστω κάποιες σκέψεις μου!
3.	Δεν μου άρεσε που δεν μπορώ να ακολουθήσω μετά για μύρα...Next time!	Η ίδια η διαδικασία, η ομάδα αυτό που κέρδισα!
4.	Ο ψυχαναγκασμός που εμπεριέχει ο ορισμός του ημερολογίου που δώσαμε, αλλά και το ίδιο το γεγονός ότι δώσαμε ορισμό. Ένωσα ότι έχασε από το μυθικό του, το πρωτόγονο.	Λάτρεψα την αυθεντικότητα των κειμένων των παιδιών Συνειδητοποίησα, επιβεβαίωσα καθησυχάστηκα, συμπόνεσα (μ αυτή τη σειρά) ότι όλοι τα ίδια περνάμε!
5.	Δεν μου άρεσε που χειροκροτούσαμε όποιον ερχόταν. Δεν φτάνει που ήρθαν αργοπορημένοι...	Μου άρεσε που διάβασα δυνατά από καιρό. Ποι έγραψα με στυλό και όχι στα πληκτρολόγιο!
6.	Δεν μου άρεσε που κλάψαμε.	Αν και δεν σας χάρηκα πολύ γιατί ήρθα πριν το τέλος εμένα μου άρεσε που και αυτή η συνάντηση αποτέλεσε μια προσωπική κατάθεση όλων μας!
7.	Σήμερα Δεν μου άρεσε το φαγητό στο σπίτι. Άκου ομελέτα!	Μου άρεσε το κείμενο της Βάσιας, με άγγιξε!
8.	-	Η ειλικρίνεια! Μόνο η αλήθεια είναι που ερωτεύσιμη, ενδιαφέρουσα!
9.	-	Η «έκθεση» του εαυτού μας!
10.	Που φεύγω με πολλές σκέψεις...	Με έβαλες σε σκέψεις

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Τα κουβαδάκια σου και σ' άλλη παραλία»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν μου άρεσε που είδαμε μια πεθαμένη κατσαρίδα στα σκαλιά	Μου άρεσε που ασχοληθήκαμε με ένα καλοκαιρινό θέμα.
2.	Δεν μου άρεσε που ήμασταν τόσο λίγοι.	Μου άρεσε η άσκηση με τον κάβουρα και η παντομίμα, γέλασα πάρα πολύ.
3.	Δεν μου άρεσε που κάνει ζέστη.	Μου άρεσαν οι ιστορίες που γράψαμε, είχαν πλάκα.
4.	Δεν μου άρεσε που το καλοκαίρι δεν θα κάνουμε κάποιο εργαστήριο.	Μου άρεσε που γίναμε παρεάκι.

Αξιολόγηση Βιοματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Πέρα να τα πούμε»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν μου άρεσε το κείμενο που διαβάσαμε.	Όλα μου άρεσαν.
2.	-	Μου άρεσε πολύ! Είχε ενδιαφέρον, ροή, συναίσθημα. Διασκέδασα ακούγοντας τα σημειώματα που γράψαμε και τα σχόλια που κάναμε μετά. Έμαθα για μένα πού μπορώ να φτάσω. Μοιράστηκα σκέψεις, συναισθήματα, εμπειρίες με ανθρώπους σαν κι εμένα, αλλά διαφορετικούς. Ελένη, σ' ευχαριστώ!
3.	I am looking for something more...	I like that you are doing it, and your style.
4.	Όταν είπαμε τη θεωρία για το βιογραφικό σημείωμα.	Μου άρεσαν οι άνθρωποι, η Ελένη, τα συναισθήματα.
5.	Θέλω περισσότερο.	Μου άρεσαν οι άνθρωποι, τα σημειώματα, η παρέα.

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Αλήθειες και ψέματα μόνο»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν είχε τασάκι και βγήκαμε έξω για να καπνίσουμε.	Γνωριμία με νέους ανθρώπους, έμπνευση, γέλιο
2.	Σε ένα μικρό σημείο, ίσως στο σημείο της θεωρίας, που όμως είναι αναπόφευκτο, βαρέθηκα. Αλλά ήταν για ελάχιστο και πολύ πιθανό να είχε να κάνει με τη δική μου διάθεση.	Γνώρισα διαφορετικούς ανθρώπους. Είχε πλάκα, εκφράστηκα, δημιούργησα και εγώ.
3.	Άργησα!	Χιούμορ, διαφορετικοί άνθρωποι, δράση.
4.	Δεν είχε ούτε κρουασάν, ούτε σοκολάτα.	Παρέα, γραφή, ιδέες, ιστορίες.
5.	Αμηχανία, αβεβαιότητα για το τι θα πω, δυσκολία στο τι θέμα να διαλέξω.	Κατενθουσιάστηκα, μου άρεσε πάρα πολύ, εκφράστηκα, εμπνεύστηκα, αγαπάω τη συγγραφή!
6.	Δεν υπάρχουν!	Κοινωνικοποίηση, παρέα, γνωριμίες-ιδέες!

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Χριστουγεννιάτικο τραπέζι»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Πέρασε τόσο γρήγορα η ώρα. Θέλω κι άλλο!	Όλα ήταν super!
2.	Δεν έχω να πω κάτι αρνητικό.	Πέρασα υπέροχα! Ευχαριστώ!
3.	Δεν μου άρεσε που ήμασταν μούσκεμα.	Περιμένω με ανυπομονησία το επόμενο!
4.	Να 'χαμε μια σοκολάτα...	Χοιρινό κι άλλα φαγώσιμα!

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Το μαύρο ντόμινο»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν μου άρεσε που άργησα.	Μου άρεσε που έγραψα για μία συνάντηση δύο εραστών.
2.	Δεν μου άρεσε που δεν είχε κόσμο.	Μου άρεσε που διαβάσαμε το κείμενο του Λαπαθιώτη.
3.	Δεν μου άρεσε που δεν υπήρξε συμμετοχή.	Μου άρεσαν οι βιωματικές δραστηριότητες.

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Κάτι έχει να σου πει η Κατίνα της αυλής»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Θα ήθελα περισσότερες οδηγίες για το στήσιμο της πλοκής και στη συνέχεια για το πώς τις ιδέες μας τις αποτυπώνουμε στο χαρτί.	Μου άρεσε το στήσιμο των χαρακτήρων και η εξιστόρηση προσωπικών μα εμπειριών και η ανταλλαγή ιδεών.
2.	Δεν έχω να πω κάτι αρνητικό.	Μου άρεσε που πέρασα όμορφα και το θέμα ήταν πολύ ενδιαφέρον.
3.	Δεν ήταν κάτι που δεν μου άρεσε. .	Μου άρεσαν τα Kinder Bueno, μου άρεσε το θέμα, αλλά εγώ κοιτάω τη δουλειά μου, το σπίτι μου...
4.	Δεν μπορώ να βρω κάτι αρνητικό.	Μου άρεσε που ήρθα σε επαφή με ξεχωριστά άτομα. Επίσης, ένιωθα πως βγήκε κάτι από αυτό το σεμινάριο Έμαθα να δημιουργώ μια δική μου ιστορία με έναν δικό μου χαρακτήρα Ήταν πολύ ωραίο που υπήρχε χιούμορ και ένιωσα άνεση. Θα ήθελα να ξαναέρθω σε κάτι παρόμοιο.
5.	Δεν υπάρχει κάτι που δεν μου άρεσε , διότι όλα κύλησαν καλά και χαρούμενα. Ωραίο κλίμα, καλή συνεργασία.	Πέρασα πολύ όμορφα, γέλασα αρκετά ξεπέρασα το άγχος μου. Ήταν πολύ ωραία εμπειρία και χάρηκα που γνώρισα νέα άτομα. Δε μετάνιωσα που ήρθα στο συγκεκριμένο εργαστήριο.
6.	Δε βρίσκω να πω κάτι αρνητικό.	Αν εξαφανιστούν οι Κατίνες, τι θα γίνουμε;
7.	Δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι αρνητικό.	Μου άρεσε που κατάφερα να νιώσω άνετα με ανθρώπους που δεν γνώριζα Πέρασα όμορφα, γέλασα και έμαθα Πλέον νιώθω πιο ασφαλής με όσα γράφω και δε θα τα σκίζω όλα. Μάλιστα κατάφερα να αποτυπώσω τις σκέψεις

		μου με κατάλληλη σειρά.
8.	Δεν μου άρεσε που η ομάδα δε ήταν πολύ δεμένη. Νομίζω ότι απλά δεν ταιριάζαμε. Δεν φταις εσύ για αυτό. Εγώ μπορεί να μην ήμουν σε mood.	Μου άρεσε, επειδή για άλλη μια φορά ένιωσα έτοιμη να γράψω και ξέχασα όλες τις βλακείες που είχα στο κεφάλι μου.
9.	Αν κάτι που Δεν μου άρεσε ήταν η αμηχανία που υπήρχε και ίσως ο φόβος της λογοκρισίας από τα καινούρια «μέλη».	Μου άρεσε πάρα πολύ. Πίστευα ότι δεν μπορώ να ανταπεξέλθω σε ένα τέτοιου είδους θέμα, αλλά τελικά τα κατάφερα! Λατρεύω να γράφω, να εκφράζομαι, να εκτίθεμαι. I love creative writing!
10.	Δεν μου άρεσε που ήρθα αργοπορημένη και έχασα την αρχή αλλά ήμουν σε εκδρομή και κατευθείαν ήρθα εδώ. Δεν ήθελα να το χάσω!	Μου άρεσε που γελάσαμε και μοιραστήκαμε τις ιστορίες μας. Πάντα τέτοια θέματα, Ελένη!
11.	Δεν μου άρεσε που δεν έφαγα και δεύτερο Kinder Bueno. Άλλη φορά να παίρνεις περισσότερα!	Μου άρεσε που τραγουδήσαμε και γράψαμε! Πέρασα καταπληκτικά αυτές τις 3 ώρες!

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν μου άρεσε που τελείωσε το εργαστήριο τόσο γρήγορα.	Μου άρεσε που μιλήσαμε για ταξίδια
2.	Δεν μου άρεσε που είναι μικρός ο χώρος.	Μου άρεσε που άκουσα τις ιστορίες των άλλων.
3.	Δεν μου άρεσε το κομμάτι της λογοτεχνικής θεωρίας.	Μου άρεσε που έκανα κάτι διαφορετικό.
4.	Δεν μου άρεσε που διαβάσαμε δύσκολα λογοτεχνικά κείμενα.	Μου άρεσε που άκουσα καλά λόγια για το κείμενό μου.
5.	Δεν μου άρεσε που διήρκησε τόσο λίγο.	Μου άρεσε που δεν κατάλαβα πόσο πέρασε η ώρα.
6.	Δεν μου άρεσε που για άλλη μια φορά διαπίστωσα ότι δεν έκανα τόσα ταξίδια όσα θα ήθελα.	Μου άρεσαν οι βιωματικές δραστηριότητες.

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Ζουν ανάμεσά μας-Η δικτατορία των ηλιθίων»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν μου άρεσε όμως, το θέμα ανάπτυξης γιατί ήταν δύσκολο!	Μου άρεσαν όλα
2.	Δεν μου άρεσε το φιλοσοφικό κείμενο!	Μου άρεσε που δεν υπήρχε πίεση για να γράψουμε «σωστά».
3.	Δεν μου άρεσε η βιωματική προσέγγιση του εργαστηρίου, γιατί είναι πολύ χαλαρή σε δομή.	Μου άρεσε που ήταν ένα ευχάριστο δημιουργικό απόγευμα.

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Να σου πω ένα παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν μου άρεσε που χτύπησε το τηλέφωνό μου!	Μου άρεσε που επικοινωνήσαμε όλες μαζί με έναν τρόπο ξεχωριστό και μάθαμε πέραν του τυπικού τρόπου εκμάθησης.
2.	-	Μου άρεσαν όλα!
3.	Νομίζω ότι δεν έχω να πω κάτι αρνητικό.	Μου άρεσε η αφήγηση των παραμυθιών που ήταν πολύ ζωντανή, υπέροχη και μαγευτική. Μου άρεσε επίσης, πώς έγινε η σύνδεση στη δημιουργία των παραμυθιών.
4.	Δεν υπάρχει κάτι που να μην μου άρεσε!	Όλα ήταν υπέροχα, όπως πάντα! Μέσα από το παραμύθι μου εξιλεώθηκα!
5.	Κανένα αρνητικό!	Χαλάρωσα και χάρηκα την όμορφη παρέα!
6.	Δεν βρίσκω κάτι αρνητικό.	Όλα ήταν πολύ όμορφα, λες και μπήκα σε έναν κόσμο μαγικό. Και συ, Ελένη ήσουν σαν νεράιδα, αέρινη και γλυκιά!
7.	Δεν έχω να σημειώσω κάτι στα αρνητικά.	Μου άρεσε πολύ η ομάδα και η δημιουργία των παραμυθιών.
8.	Το μόνο μείον είναι ότι αυτά τα εργαστήρια πρέπει να γίνονται πρωινές ώρες παρακαλώ!	Ένα υπέροχο και άκρως δημιουργικό Σαββατιάτικο απόγευμα, γεμάτο έμπνευση, φαντασία, μαγεία...

		<p>Προσωπικά για μένα, τα παραμύθια, οι ιστορίες και τα βιβλία γενικότερα, σημαίνουν πολλά για εμένα, καθόσον και καθαρά από επιλογή πεισματικά έχω μεγαλώσει με αυτά και δηλώνω φανατική βιβλιοφάγος. Όλα τέλεια!</p>
9.	<p>Δεν μου άρεσε που τελείωσε το εργαστήριο και πρέπει να γυρίσω σπίτι μου.</p>	<p>Ο δρόμος που δεν έχει γυρισμό.</p>
10.	<p>Δεν έχουμε αρκετό χρόνο για τη συγγραφή και για διορθώσεις από εσένα.</p>	<p>Το ευχάριστο κλίμα που δημιουργείς και η αποδοχή όλων!</p>

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής
Τίτλος: «Παραμύθια, βότανα και ζόρκια»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Δεν μου άρεσε που διήρκησε τόσο λίγο.	Μου άρεσε πολύ, που έμαθα κάποια λαογραφικά στοιχεία και όξυνα τη δημιουργικότητά μου.
2.	Δεν μου αρέσει που θα πρέπει τώρα να γυρίσω σπίτι μου.	Μου άρεσε πολύ! Οι ιδέες και τα ερεθίσματα που πήρα με βοήθησαν να γράψω το δικό μου παραμύθι.
3.	Δεν μου άρεσε που είχα πονοκέφαλο.	Μου άρεσε η συνεργασία της ομάδας, οι γνώσεις που πήρα και η μουσική.
4.	Δεν υπάρχει κάτι που να μην μου άρεσε.	Ήταν ένα ευχάριστο απόγευμα. Μου άρεσε η ενέργειά σας και όσα είχατε ετοιμάσει (χαρτάκια, τσάι κτλ.) Νομίζω δεν περίμενα κάτι καλύτερο. Ήταν όλα τέλεια!
5.	Δεν υπάρχει κάτι που δεν μου άρεσε!	Μου άρεσε και ενθουσιάστηκα με την έμπνευση και τις ιδέες που αναζητούσα και όντως πήρα. Ευχαριστώ πολύ για όλα!

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Αναπτύξτε τη δημιουργικότητα των μαθητών/ -τριών σας»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Θα ήθελα περισσότερο υλικό και ανάλυση αυτού.	Ικανοποιημένη από τον τρόπο παρουσίασης.
2.	Δεν υπάρχει κάτι που να μην μου άρεσε.	Όλα τέλεια! Πέρασα υπέροχα στο πρώτο μου εργαστήριο.
3.	Δεν έχω να σημειώσω κάτι αρνητικό.	Ευχαριστώ για την υπέροχη βραδιά αναζωογόνησης.
4.	Στεναχωριέμαι που δεν βρίσκω δουλειά να εφαρμόσω τα τόσα όμορφα, που έμαθα.	Έκφραση συναισθημάτων, ελευθερία!
5.	Που είχα έρθει βυθισμένη σε μια κινούμενη άμμο.	Με έκανες να νιώσω πιο αισιόδοξη. Με κέρδισαν η αμεσότητα και η χρησιμότητα του εργαστηρίου. Καλή συνέχεια!
6.	Δεν μου άρεσε που η θεωρία είναι τόσο δύσκολη.	Μου άρεσε πολύ! Πήρα πολλά, έμαθα πολλά. Θα τα χρησιμοποιήσω.
7.	Θα ήθελα να είχαμε χρόνο να συμμετάσχουμε και σε άλλες δραστηριότητες.	Μου άρεσαν πολύ οι δραστηριότητες!
8.	Δεν μου αρέσει που δεν έχω την ευκαιρία να εφαρμόσω αυτά που έμαθα.	Μου άρεσε που πέρασα πολύ δημιουργικά τον χρόνο μου και δεν κατάλαβα, πώς πέρασε η ώρα.

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Η αθλητική δημοσιογραφία στο σχολείο»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	-	Το κλίμα οικειότητας, η συνεργασία, και το ομαδικό πνεύμα
2.	Η περιορισμένη διάρκεια του εργαστηρίου, και ότι χρειαζόμουν περισσότερες πληροφορίες στη θεωρία.	Όσα έμαθα για τη συνέντευξη.
3.		Ήταν μία πολύ ωραία εμπειρία, γιατί έμαθα πώς να γίνω δημοσιογράφος.
4.	Αν θα άλλαζα κάτι θα ήταν η παρουσίαση των ερωτήσεών μας.	Το συγκεκριμένο εργαστήριο μου άρεσε πάρα πολύ, καθώς ήταν πολύ δημιουργικό. Δούλεψα πολύ ωραία με την ομάδα μου.
5.	Δεν μου άρεσε μόνο ότι δεν αναφερθήκαμε πολύ στον αθλητισμό.	Μου άρεσε η συνεργασία που είχα με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας μου.
6.	Ίσως μεγαλύτερος συσχετισμός με τον αθλητισμό και ειδικά με την αθλητική δημοσιογραφία. Πρόσθεση κάποιου βίντεο ή ηχητικό ντοκουμέντο με κάποια στοιχεία από αθλητικές συνεντεύξεις, που θα συμπληρώνουν το αθλητικό πλαίσιο.	Ενδιαφέρουσα πρωτοβουλία.
7.	-	Αυτό που μου άρεσε είναι ότι κατάφερα να συνεργαστώ με άτομα που γνώρισα σήμερα πρώτη φορά και μπόρεσα να εκφράσω ελεύθερα τη γνώμη μου χωρίς να κριθώ για αυτό.

8.	-	Μου άρεσε ο τρόπος που οργανώθηκε η όλη δραστηριότητα.
9.	-	Το εργαστήριο που πραγματοποιήθηκε ήταν πρωτότυπο, διασκεδαστικό και δημιουργικό. Μάθαμε τεχνικές Δημιουργικής Γραφής και μου άρεσε πολύ.
10.	-	Όλα ήταν όπως έπρεπε και ακόμη καλύτερα! Και εις άλλα με υγεία! Ευχαριστούμε
11.	-	Όλα ήταν όπως έπρεπε και ακόμη καλύτερα! Και εις άλλα με υγεία! Ευχαριστούμε
12.	Δεν υπάρχει κάτι που να μην μου άρεσε!	Μου άρεσαν τα βιωματικά παιχνίδια.
13.	-	Μου άρεσε πάρα πολύ η ενέργεια και η αλληλεπίδραση που υπήρχε!
14.	-	Μου άρεσε το ζεστό κλίμα μεταξύ μας, που μπήκαμε στη διαδικασία να σκεφτούμε έξω από το κουτί και ενώσαμε τις γνώσεις μας. Πέρασα πολύ όμορφα. Η συνάντησή μας ήταν γεμάτη χαμόγελο.

15.	-	Μου άρεσε που δουλέψαμε σε ομάδες και ακούστηκαν πολλές απόψεις.
16.	-	Πρωτότυπο θέμα, ενδιαφέρουσες πληροφορίες, καλή ιδέα για Βιωματικά Εργαστήρια στο σχολείο.
17.	Ένιωσα λίγο μπερδεμένη στην αρχή. Χρειάστηκε χρόνος για να καταλάβω το νόημα των δραστηριοτήτων	Ήταν μία ξεχωριστή εμπειρία. Κύλησε αρκετά καλά. Ευχαριστούμε, ήσασταν υπέροχοι.
18.	-	Μας παρουσιάσατε κάτι πρωτότυπο και δημιουργικό στα πλαίσια της Δημιουργικής Γραφής και πέρα από τον συνηθισμένο τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος.
19.	-	Μου άρεσε που συνεργαστήκαμε με διαφορετικά άτομα και που σε άλλες περιπτώσεις δεν θα είχαμε αυτήν την ευκαιρία.
20.	Θα ήθελα να είχε μεγαλύτερη διάρκεια.	Η συνεργασία που προέκυψε.
21.	-	Η ώρα μου πέρασε πολύ δημιουργικά. Μου άρεσε που συνεργάστηκα με διαφορετικούς ανθρώπους που δεν γνώριζα από πριν. Ελπίζω να βρεθούμε ξανά.

22.	Δεν μου άρεσε που η παρουσίαση των ερωτήσεων έγινε αμέσως και δεν προλάβαμε να παρουσιάσουμε κάτι πιο δημιουργικό.	Μου άρεσε που το εργαστήριο ήταν βιωματικό και διαδραστικό.
23.	-	-
24.	-	-

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	-	Η κατάθεση της ψυχής σου και οι ιδέες σου!
2.	-	Ήταν πολύ ωραία όλα! Σας λατρεύω!
3.	-	Βιωματικές δραστηριότητες, αλληλεπίδραση, καινοτομία. Ευχαριστούμε!
4.	-	Πολύ θετικός άνθρωπος ως εκπαιδευτρια! Μου έδωσες κίνητρο για απασχόληση.
5.	-	Πέρασα πολύ όμορφα!
6.	-	Έμαθα αρκετά!
7.	-	Ό,τι πιο χρήσιμο έχω κάνει εδώ και καιρό!

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Το καλοκαίρι είναι εδώ»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	-	Ευχαριστώ για τη μοναδική εμπειρία.
2.	-	Τα δέντρα μας έκαναν παρέα η θάλασσα και ο ουρανός. Άρα, όλα τέλεια!
3.	-	Η προσεχής συνάντηση με την Ελένη.
4.	Δεν μου άρεσε που δεν φόρεσα κάτι πιο άνετο.	Βγήκα από τα κουστούμια και ένιωσα ο εαυτός μου.
5.	Είχε θόρυβο!	Όμορφη εμπειρία...
6.	-	Μου άρεσε που όλοι καταθέσαμε τις σκέψεις μας και τις αποτυπώσαμε στο χαρτί. Ακόμη, μου άρεσε που γνώρισα νέους και διαφορετικούς ανθρώπους και αντιλήφθηκα τη μοναδικότητα της σκέψης τους.

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Με κρασί και με τζιτζίκι»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	-	Διασκέδασα και έμαθα Ευχαριστώ!
2.	-	Για μια ακόμα φορά, πέρασα υπέροχα. Φίλοι και γνώση!
3.	-	Απελευθερωτικό! Σύνδεση με τον εαυτό μου και του άλλους.
4.	-	Ελένη σ' ευχαριστώ που μ έπεισες να συμμετάσχω σ όλο αυτό. Ήταν υπέροχη εμπειρία!
5.	-	Να είμαστε καλά, να μπορούμε να συναντιόμασ και να ανοίγουμε τις καρδιέ και το μυαλό μας!
6.	-	Ελενάκι, όλα τα καλά! Καλέ εμπνεύσεις! Πολλά όνειρα Ψυχοθεραπευτικό τ εργαστήριό σου. Δεν τα κατάφερα όλο τον χειμώνα τα κατάφερα όμως, τα καλοκαίρι να είμαι σ εργαστήριό σου και είμα πολύ χαρούμενη γι' αυτό!

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην τάξη»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	-	Ανακάλυψα πολλά πράγματα καινούρια. Μου άρεσε ο τρόπος διεξαγωγής που προσεγγίσατε το όλο θέμα και η παρουσία σας ήταν ξεχωριστή, δημιουργική και ευφάνταστη.
2.	-	Μου άρεσε το γεγονός ότι ακούστηκαν διαφορετικές απόψεις και πήρα νέες ιδέες για την οργάνωση και υλοποίηση δραστηριοτήτων πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Ήσασταν πολύ μεταδοτική και εκτός αυτού ήσασταν ανοιχτή σε ερωτήσεις και επεξηγήσεις.
3.	-	Να και η ώρα της αξιολόγησης! Σε αυτό το σεμινάριο, λοιπόν, μου άρεσε το γεγονός ότι ήρθα σε επαφή με τη δημιουργική γραφή, ως θέμα, πράγμα το οποίο δεν γνώρισα πώς μπορεί να λειτουργήσει μέσα σε μία τάξη νηπιαγωγού. Επίσης, μου άρεσε πολύ ο τρόπος της Ελένης, η οποία

		<p>αν και αγχωμένη ήταν υπέροχη! Αυτό που δεν μου άρεσε ήταν ότι τα σοκοφρετάκια δεν είχαν γεύση φράουλας! (Αστειεύομαι). Ευχαριστώ και καλή συνέχεια!</p>
4.	<p>Το μόνο αρνητικό ήταν ότι ήμασταν σε μια αίθουσα μικρή και όχι σε κάποιον μεγαλύτερο χώρο!</p>	<p>Ήταν ένα πολύ όμορφο και δημιουργικό απόγευμα Σαββάτου. Όμορφες νέες ιδέες, ωραία διάθεση, επικοδομητικές συνεργασίες. Ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σου και τη μεταδοτικότητά σου. Ευχαριστούμε και πάλι!</p>
5.	-	-
6.	-	-
7.	-	-

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Κάντε τα παιδιά σας να αγαπήσουν τη γραφή»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	-	Το σημερινό εργαστήριο μου έδωσε πολλές ιδέες για το πώς να απασχολώ δημιουργικά τα παιδιά μου και να τα βοηθήσω να αγαπήσουν τη γραφή.
2.	-	Πέρασα πολύ όμορφα. Μου δόθηκαν πολλές ιδέες, πώς μπορεί το παιδί να αντιμετωπίσει τη γραφή με ευχάριστο τρόπο.
3.	-	Με έκανε να νιώσω δημιουργική, να βάλω τη φαντασία μου να δουλέψει, να αποκομίσω τόσα πολλά και ευχάριστα πράγματα.
4.	-	Ήταν μια ευκαιρία να εκφραστώ και να επικοινωνήσω με διαφορετικά άτομα.
5.	-	Χάρηκα που κατάφερα να μοιραστώ σκέψεις και λέξεις
6.	-	Διασκέδαση, εκτόνωση, επικοινωνία, γνώση.
7.	-	Το σημερινό εργαστήριο ήταν ευχάριστο, δημιουργικό και σίγουρα πολύ χρήσιμο για μελλοντική χρήση σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής.

8.	-	Έπαιξα, εκφράστηκα, ενθουσιάστηκα.
-----------	---	---------------------------------------

Αξιολόγηση Βιωματικού εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «Μια φορά κι έναν καιρό στη Λιλιπούπολη»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	-	Δημιουργικό και όμορφο!
2.	-	Χρήσιμες γνώσεις, ενδιαφέρουσα παρουσία η κυρία Γκόρα!
3.	-	Αρκετά διασκεδαστικό και παράλληλα διαδραστικό σε συνεργασία με τα παιδιά. Χρήσιμες συμβουλές για το παραμύθι με φαντασία!
4.	-	Κάθε ερέθισμα είναι πολύτιμο καθώς κάνει τη στιγμή μοναδική!
5.	-	Συνέχισε να κάνεις αυτό που τόσο αγαπάς, ώστε η φαντασία να μην σταματήσει ποτέ να σε ταξιδεύει! Σε ευχαριστούμε πολύ για όλα!
6.	-	Σας ευχαριστούμε πολύ που μας εμπνεύσατε με την παρουσία σας και μας βοηθήσατε να πετάξουμε την κόκκινη κλωστή!
7.	-	Οι μύθοι είναι σαν τα φαντάσματα και τα τέρατα (Παρατήρηση του μικρού Χρ. Κ.).
8.	-	Ευχαριστούμε να είστε καλά
*	Λείπουν άλλες τριάντα (30) αξιολογήσεις.	

Αξιολόγηση Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Τίτλος: «μέρες καραντίνας»

Άτομα	Αρνητικά	Θετικά
1.	Ήθελα μια εισαγωγή για το τι ακριβώς θα κάνουμε.	Μπήκα στο zoom με πλήρη άγνοια! Δεν ήξερα ποιος είναι ο άνθρωπος που κάνει το σεμινάριο ή τι να περιμένω! Βρήκα μια παρέα από κορίτσια! (στην αρχή μπερδεύτηκα λίγο -δεν ήξερα ποια απ' όλες κάνει το σεμινάριο! Αν και σε άγνοια από το σεμινάριο πήρα μπόλικη τροφή για σκέψη ιδέες για πράξη και απίστευτη ενέργεια! Ελπίζω να ξανασυμβεί σύντομα κάτι αντίστοιχο!
2.	Το μόνο που δεν μ' άρεσε ήταν η κακή σύνδεση του internet	Μου άρεσε πάρα πολύ. Είχα καιρό να γράψω να εκφραστώ λόγω ότι η καραντίνα με έριξε πολύ..... Ευχαριστώ για όλα!
3.	Λυπάμαι που έχασα το δημιουργικό κομμάτι στο τέλος.	Δεν υπάρχει κάτι που με ξένισε. Ωραία η ανάλυση του τι εστί ημερολόγιο. Να επαναληφθεί σύντομα και γιατί όχι και με άλλα λογοτεχνικά είδη, π.χ. κομιξ!
4.	-	Στο εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής σήμερα το πρωί, έμαθα για την ημερολογιακή γραφή από

		<p>ένα άτομο που θαυμάζω και εκτιμώ. Μου άρεσαν πολύ τα αποσπάσματα ημερολογιακή γραφής, οι μικρές καταγραφές, οι αναζητήσεις, οι συζητήσεις καθώς και βρήκα πολύ βοηθητικές τις σημειώσεις. Με ώθησε να εμβαθύνω περισσότερο στη θεραπευτική γραφή. Υπήρχε ένα ευχάριστο κλίμα και μία άνεση μεταξύ αγνώστων που δεν πετυχαίνεται συχνά.</p>
5.	-	<p>Πραγματικά ήταν μια τέλεια εμπειρία από το πρώτο σεμινάριο που κάναμε μαζί μου άρεσε πολύ ο τρόπος που ξεκίνησε το σεμινάριο με ένα μικρό ζέσταμα αναπνοή και τα σχετικά. Πήρα πολλά και μου άρεσε πολύ η ιδέα της ημερολογιακής γραφής.</p>
6.	-	<p>Ήταν αυτό που χρειαζόμουν για να ξεκινήσω να γράφω για την προσωπική μου καραντίνα .Τώρα όταν κολλάω θα ξέρω το πως πάμε παρακάτω!</p>
7.	-	-
8.	-	-

